This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

C 2/9

~~Auct. E. I. 4.~~



~~Auct. E. I. 4.~~

13006 e. 85

~~Bol. E. I. 4~~

JOH. FRID. STAPFERI
V. D. M. Helv. Bern.

INSTITUTIONES THEOLOGIÆ POLEMICÆ UNIVERSÆ,

Ordine Scientifico dispoſitæ.

Tom. IV.



TIGURI,
APUD HEIDEGGERUM ET SOCIOS.
MDCCLVI.

BODLEIAN LIBRARY
25
JAN
1928
OXFORD

VIRO

*SUMME REVERENDO, EXCEL-
LENTISSIMO, PRÆCLA-
RISSIMOQUE*

FRANCISCO ULRICO RIES,

S. S. Theologiæ Doctori, ejusdem-
que in Academia Marpur-
genſi Profeſſori or-
dinario.

Theologo ſummo ac ſummo
Philologo

S. P. D.

JO. FRID. STAPFER.

Vir ſumme Reverende atque Celeberrime,

ANimi mei erga TE ſpecimen aliquod publicum extare volui, neque meliori ratione id fieri poſſe arbitror, quam ſi hoc quidquid eſt operis Theologici NOMINI TUO nuncupem.

Opus licet mole parvum, pretio exiguum; pondere tamen rerum, quas continet, & momento Veritatum, quæ in eo pertractantur ſeſe TIBI commendat.

Ingenium nimirum TUUM, magnarum multarumque rerum, tam philoſophicarum quam Theologicarum capax, quod Sapientiæ ſtudiis maximòpere excoluiſti, ita comparatum eſt, ut non ad externum apparatum atque ornatum, non ad corticem, ſed nucleum reſpicias, ut internum rerum valorem atque pretium potius quam externum colorem æſtimes. Et ſi hæc Libro meo, quem nunc TIBI dicatum conſecratumque venio, deſint, meum tamen erga TE animum ac voluntatem laudabis.

Ex familiari illo, quo me dignatus

tus es commercio, quis intus & apud TE ſis, cognovi. Scio quodnam TIBI Veritatis ad Pietatem ſtudium, quisnam erga Religionem animus ac ſinceritas, quænam ad Eccleſiam in fidei puritate ac pacis unitate conſervandam, cura; quænam in Regno Dei amplificando, gloriaque ejus promovenda opera TUA ſit. Hæc non exiguam mihi ſpem faciunt, TE non plane Librum hunc ſpreturum, qui ita compoſitus eſt, ut totus quantus ad Dei optimique Soſpitatoris noſtri gloriam tendat.

Licet autem hæc mentis meæ ac ingenii ratio ſit, ut omnes lites ac diſputationes natura averſer, arma tamen mea in eos ſtringenda putavi, qui animi ſui dotibus, à benigno ac clementiſſimo Creatore ipſis conceſſis; qui omnibus

ingenii viribus ac eruditione ſua ita abutuntur : ut ea omnia ad ſanctiſſimam Religionem impugnandam, ad Regnum Chriſti deſtruendum, ad Verbum ejus elevandum ac contemtim habendum, ad cœleſtum Veritatum vim eludendam adhibeant,

Cum nimirum, quidquid ſum, quidquid habeo, quidquid poſſum, Domini mei eſſe ſciam, omnia etiam ipſi ſoli impendenda eſſe puto. Ad ſanctiſſimam ideo Dei Civitatem adverſus conjuratos illius hoſtes tuendam, munimentum aliquod, arte humana fabricatum ſtruxi; materiem ex ipſa divini Verbi ubertate, ex ſanæ Philoſophiæ præceptis, ex Virorum de Civitate Dei amplificanda meritiſſimorum, quos ſupra me profeciſſe arbitrabar, Scriptis de-

prom-

promſi. Ex Lignis illis Cedro melioribus & Lapidibus auro ipſo durabilioribus ordine concinno diſpoſitis, ad munienda Eccleſiæ Caſtra Vallum feci.

Totum hoc polemicum Opus ita inſtitui, ut Veritatum divinarum Evidentiam oſtenderem, ut ſingulas ſeorſim & cunctas junctim & pulcherrimo ſuo nexu exhiberem; ut, contra, primum *cujusvis* Erroris fontem detegerem; ut hoſtium arma ac machinationes irritas redderem, ut cœleſtem Veritatem contra eas munirem. Et ne ipſis meis ac veræ Religionis Adverſariis injuriam aliquam afferrem, ipſorum mentem ex publicis privatisque eorum Scriptis expoſui; in hypotheſi illorum exponenda, examinanda ac refutanda ita animum meum com-

 poſui,

poſui, ut nihil vel præconceptis opinionibus, vel humani nominis, vel Doctorum meorum Autoritati tribuerem, nec quidquam crederem quod vel ſola Theologorum placita, vel Formularum Conſenſus, vel Conciliorum Decreta ſtabiliverunt; Nulli nimirum Sectæ, nulli Religionis factioni addictus, neque ulli humano nomini mancipatus ſolam Rationem ac Revelationem in Religionis negotio audiendam putavi.

Hæc nunc TIBI ſtudia mea adprobari geſtio, VIR MAXIME VENERANDE, cùm non minus Theologica quam Philoſophica cognitione emineas.

Præter has, quas jam adduxi, cauſſas aliæ adhuc plurimæ ſunt, cur

cur meam erga TE Venerationem, & verbis & opere, publice conteſtari voluerim. Sunt nimirum innumera TUA: quibus me dignum cenſuiſti, officia & beneficia. Non enim probaſti tantum, cum in Academia veſtra duos annos verſarer, & candorem meum, & ſimplicitatem meam, & vitæ uniformitatem, ſed mollis ſemper mihi, & omni tempore facilis TUI aditus fuit, apertæ mihi fores & faventes aures TUÆ fuere, ſuave & familiare commercium. Et metuentem, ne crebris ac importunis ſalutationibus moleſtus TIBI ſim, ſæpe commonefieri curabas, ut TE adire non diutius differam.

Quidquid exigere à TE poteram officiorum generis, facile ac maxima cum benevolentia mihi

præ-

præſtabas. Imo ut ipſemet aliquid à TE peterem opus non erat, pro inſigni enim TUA erga me munificentia, omnia TUA ad uſum ac commodum meum parata eſſe ſæpiſſime aſſeverabas. Selectiſſima inprimis Bibliotheca TUA, tota quanta eſt, uſibus meis deſtinata erat.

Unum hoc moleſtum mihi fuit, quod nihil plane in viribus meis eſſet, quod TIBI rependerem.

Neque nunc etiam benevolus TUUS erga me animus ceſſat, maximis enim me mactare muneribus ac beneficiis TIBI ſemper in votis eſt.

Harum rerum memoriarum conſervandam eſſe judicavi, dum æquum ſit ut illæ à me agnoſcantur

tur ac grata mente prædicentur. Accipe igitur, ea qua ſoles æquitate, hoc qualecunque Opuſculum Theologicum, ceu perpetuæ meæ erga te Obſervantiæ ſignum ac grati animi Teſſeram, & ea, qua me hactenus Benevolentia fovisti, porro dignari perge: multos adhuc in annos ſoſpes ſis, vivas atque floreas. Dabam Bernæ XII. Kalend. Martii MDCCXLVI.

SUM-

SUMMA

Eorum quæ Quarto hoc Tomo tractantur

CAPUT XIII.

De Indifferentismo Religionum, ſive de Religione Prudentum contra eos qui ſtatuunt, quamcunque Religionem profitearis perinde eſſe.

Continetur hoc Capite.

I. Indifferentismi Definitio, differentia, ac hypotheſes. pag. 1
II. Hypotheſeos Indifferentiſtarum refutatio. p. 29
III. Objectionum præcipuarum ſolutio. p. 48

CAPUT XIV.

De Papismo.

Ubi occurrit.

I. Ejus Definitio. pag. 67
II. Hypotheſis ejus primaria ſive πρῶτον ψεῦδος. p. 68
III. Occaſio Errorum Eccleſiæ Pontificiæ. p. 71
IV. Errores in Syſtema redacti qui ad *Hierarchiam* pertinent. p. 72
V. Origo errorum, qui Doctrinam ſive fidem ſpectant & Hæreſin conſtituunt. p. 90

VI. Exhi-

VI. Exhibentur errores qui circa Cultum publicum committuntur. p. 112
VII. Syſtema Religionis Pontificiæ quale eruditi ex Romana Eccleſia illud exhibent & credunt. pag. 121
VIII. De Methodo diſputandi cum Pontificiis. p. 143
IX. Ab utraque parte conceſſa. p. 164
X. Hypotheſeos papiſticæ refutatio. p. 165
XI. Objectionum præcipuarum ſolutio. p. 294

CAPUT XV.

De Fanaticis.

Ubi habetur.

I. Definitio quinam illi ſint. pag. 336
II. Hypotheſis eorum primaria ac generalis. p. 338
III. Dogmata ex hypotheſi primaria deducta. p. 340
IV. Hypotheſes *Anthoniæ Bourignon* & *Petri Poireti*. p. 345
V. Hypotheſes *Valentini Weigelii*. p. 357
VI. *Jacobi Bœhmii*. p. 361
VII. Hypotheſes modernorum Inſpiratorum vel Separatiſtarum. p. 376
VIII. Hypotheſes *Pſeudo-Myſticorum*. p. 379
IX. De placitis *Dippelii*. p. 395
X. Hypotheſis illius primaria & errores connexi. p. 397
XI. A nobis, hisce Adverſariis, conceſſa. p. 418
XII. Hypotheſeos Fanaticorum, Pſeudo-Myſticorum ac Dippelii refutatio. p. 420
XIII. Objectionum ſolutio. p. 440

CAPUT

CAPUT XVI.

De Pelagianismo.

Ubi explicatur.

I. Quiſnam Hæreſeos hujus Auctor ſit? p. 483
II. Hypotheſis primaria. p. 484
III. Fons hæreſeos hujus. p. 484
IV. Cauſſa Erroris. p. 486
V. Errores cum hypotheſi primaria connexi. p. 487
VI. Hypotheſeos Pelagii Refutatio. p. 491
VII. Objectionum præcipuarum ſolutio. p. 508

CAPUT XVII.

De Arminianis.

Ubi invenitur.

I. Sectæ hujus Auctor. pag. 525
II. Errorum cauſſa. p. 527
III. Hypotheſis primaria & errores connexi. p. 528
IV. Hypotheſeos Remonſtrantium Refutatio. p. 541
V. Objectionum præcipuarum ſolutio. p. 550

* * * * *
* * * *
* * *
* *

INSTI-

INSTITUTIONES THEOLOGIÆ POLEMICÆ UNIVERSÆ
Ordine Scientifico diſpoſitæ.

CAPUT XIII.
De Indifferentiſmo Religionum ſive De Religione Prudentum contra eos qui ſtatuunt, Quamcumque Religionem profitearis perinde eſſe.

§. I.

PEr Religionum INDIFFERENTISMUM eam Intelligimus hypotheſin, qua ſtatuitur æquipollentia Religionum, ut quamcunque amplectaris Religionem perinde ſit.

§. II.

Vocatur etiam *Libertiniſmus* ſentiendi & credendi. Nec non *Religio eclectica* quæ nulli fidei formulæ homines adſtringit. Vel etiam *Religio Prudentum*; dum Indifferentiſtæ craſſiores ſe ſolos ſapientes eſſe arbitrantur. Ut & *Religio ſtatiſtica* & aulica, ſi Rationi ſtatûs applicatur; ut Religio nil ſit quam ſtatus politici miniſtra.

§. III.

Indifferentiſmus diſtinguitur in *Generalem* & *Specialem*.

§. IV.

Indifferentiſmus generalis ad omnes ſeſe Religiones extendit, ad Chriſtianam, Judaicam, Mahomedanam & Ethnicam, quæ omnes æquipollentes habentur; ut nullum ſit diſcrimen, cuicunque ex his addictus ſis. Licet aliqua ſuſcipienda ſint ſacra, non multum tamen referre quænam illa ſint, *aut* ſecundum morem illum qui in patria obtinet *vel* quem Parentes & Præceptores docent, *vel* Magiſtratus præcipit, indifferentiſtæ craſſiores arbitrantur.

Itâ nimirum ſcribit THEODORUS LUDOVICUS LAU, *Meditationum Philoſophicarum de Deo, Mundo, Homine* Cap. I. §. 21. pag. 17. „Colo Deum talem, qualem Princeps, vel Reſpublica „me jubet. Si Turca, Alcoranum; ſi Judæus, vetus „Teſtamentum; ſi Chriſtianus novum Teſtamentum „veneror pro Religionis meæ lege & norma. Papa „ſi imperans, Deum credo tranſſubſtantiatum: ſi Lu„therus, Deus mihi in cum & ſub pane circumvalla„tus; ſi Calvinus, ſignum pro Deo ſumo: ſicque, cu„jus regio in qua vivo, ejus me regit opinio, & qua„lis illius Religionis Deus fictus Theologicus; vel poli„ticus;

„ticus: ſeu ſtatiſticus, talis & ille mihi placet & pla„cere debet. VOLTAIRE dicit in ſcriptis ſuis p. 260. *Que je me plais à voir Dieu peint comme un bon Pere de famille, qui choie tous ſes enfans, blancs, noirs, jaunes, avec nez long ou plat, avec Turban ou Chapeau, avec Prepuce ou ſans Prepuce: Vous autres bons Papiſtes, pour l'ordinaire, Vous brulez les Gens en cette Vie & en l'autre; & voila en quoi nôtre Religion paſſe la vôtre, nous croiyons le même Dieu: mais nous ne brulons perſonne.*

§. V.

Indifferentiſmus generalis eſt vel *Atheiſticus*, vel, ſit venia verbo, *Naturaliſticus.*

§. VI.

Prior ideo locum habet, quia Athei profitentur omnes Religiones nil niſi figmentum eſſe, Sacerdotum fraudem, vel Politicorum aſtum; unde non poſſunt non omnes Religiones in eodem pretio habere.

§. VII.

Ita *Deiſtæ*, dum divinam Providentiam inficiantur, eo ipſo Religionem abjiciunt; ut quamcunque externe profitearis perinde ſit. Idem etiam *Epicuræi*: omnem divinam Obligationem negantes, ſtatuant oportet.

§. VIII.

Poſterior, Naturaliſtarum indifferentiſmus, inde eſt, & in hoc conſiſtit: quod hi quidem Religionis naturalis principia admittunt, omnes vero Religiones Revelatas rejiciunt; ut dummodo homo Religionis Naturalis regulas ſequatur, non multum interſit, quamnam ex receptis Religionibus recipiat.

§. IX.

Hi communi *Libertinorum* nomine comprehenduntur, qui ſe Gallico idiomate *Les Eſprits forts* dici amant: Ita quoque Lingua noſtra vernacula *Freydenker* vel *Freygeiſter* nominamus.

§. X.

Ex quibus patet, eos qui vulgo *Eſprits forts* appellantur, vel Atheos eſſe; vel Deiſtas; vel Epicuræos; vel Naturaliſtas; ut hoc commune omnium illorum ſit nomen, quod varias Indifferentiſtarum ſpecies complectitur.

§. XI.

Indifferentismus ſpecialis non ad univerſas Religiones ſeſe extendit, ſed ad varias ſolum Chriſtianismi Sectas; ut quidem una illarum altera melior eſſe poſſit; differentiam tamen tantam non eſſe ajunt, ut per illam fidei fundamentum evertatur. Qui dum hæc aſſerunt ad Socinianismum proxime accedunt.

§. XII.

Hi vulgo *Latitudinarii* dici ſolent; quæ vox à latitudine originem ſuam habet, dum viam ad beatam vitam tam latam faciunt, ut cuicunque Chriſtianismi ſectæ illa pateat.

De Indifferentismo maxime ſpeciali, qui Indifferentiam ſolum inter Religiones Proteſtantium ſtatuit, & Syncretismus etiam appellatur, in hoc tractatu noſtro non acturi ſumus.

§. XIII.

Indifferentismum Atheorum Naturaliſtarumque, nec non omnium illorum qui Libertinismum

mum profitentur, quod attinet; Ex variis Principiis Religionum diſcrimen, reſpectu Dei, tollunt, varii indifferentismi fautores.

§. XIV.

Atheos, Deiſtas & Epicuræos quod ſpectat, Religionis Exercitium utile eſſe quidem non inficiantur, ad refrenandum & in officio continendum Populum; ſed à mero hominum arbitrio Religionis placita atque divinum Cultum dependentem faciunt, dum nullus illius ad Deum ſit, reſpectus, ſed in commodum ſolum Societatis Politicæ inventus.

§. XV.

Inde eſt quod, dum ſtatuunt Religionem ad hominibus metum incutiendum inventam eſſe, aſſerant: Metum ſolum eſſe Religionis principium, unde illa originem ſuam habeat, illamque non derivant à Dei hominiſque mutua relatione & inde naſcente obligatione.

Unde THOMAS HOBBES *in Leviathane* Cap. VI. pag. 28. ita definit: Metus Potentiarum inviſibilium, ſive fictæ illæ ſint, ſive ab Hiſtoriis acceptæ ſint publice, *Religio* eſt; ſi publice acceptæ non ſint, *Superſtitio*. Quando autem potentiæ revera tales ſunt, quales accepimus, *Vera Religio*. Et Cap. XII. pag. 54. dicit: Non eſt dubitandum quin Religionis Semen in homine ſolo obtineat, conſiſtatque in aliaqua qualitate (aut ſaltem in aliquo ejus gradu) homini propria: & pag. 57. In his autem quatuor rebus, Metu Spirituum, Ignorantia Cauſarum ſecundarum, Cultu eorum quæ timent, & ſumtione fortuitorum pro prognoſticis, conſiſtit Religionis ſemen naturale, quod per hominum phantaſias, Judicia, Paſſiones & Conſilia diverſa, adeo diverſas produxit ceremonias, ut quæ Lege in una Civitate comprobantur, in alia derideantur.

§. XVI.

Metus autem ille *Potentiarum inviſibilium* ab hominibus aſtutis atque dominandi cupidis eo converſus atque adhibitus fuit, ut Populum ſibi obedientiorem facerent, adeo ut Religio in metu Potentiarum illarum inviſibilium conſiſtens Societatis Politicæ erigendæ & conſervandæ gratia exculta fuerit.

Ita nimirum THOMAS HOBBES *Leviathan* Cap. XII. pag. 57. „Semina autem, inquit, hæc à duobus hominum generibus culturam nacta ſunt. Primum genus eſt eorum, qui ſecundum ſuas ipſorum phantaſias, Religionum authores extiterunt. Alterum eorum, quibus ab ipſo Deo præcepta & præſcripta Religio fuit. Utrorumque autem conſilium erat initiatos ſuos ſibi reddere obedientiores. Illorum Religio pars politicæ; Horum Politica pars Religionis fuit, & præcepta continet, qualia illis conveniunt qui in Civitatem Dei admittuntur. Illorum Religiones à Legiſlatoribus Gentium: Horum Religio ab Abrahamo, Moſe, & Jeſu Chriſto, qui Regni Cœlorum Leges nos docent, inſtituta eſt. *Et pag.* 59. Fundatores ergo Civitatum, & Legiſlatores Gentium primi, quibus Populum in obedientia continere conſilium erat, ſedulo providerunt: Primo, ut Præcepta Religionis non ab ipſorum ingenio, ſed ab alicujus Dei vel Dæmonis dictamine Populus profecta eſſe crederet; vel ſeipſos melioris naturæ homines eſſe quam cæteros, eo fine ut Leges ſuas libentius acciperent. Sic Numa Pompilius Religionis Romanæ Ceremonias Nymphæ Egeriæ, Mahometes Religionem ſuam Spiritui Sancto imputavit. *Pag.* 60. Per has ſimilesque inſtitutiones, ad finem ſuum, nempe pacem Civitatis, hoc ſaltem obtinuerunt, ut Populus Calamitates ſuas errori alicui, vel neglectui in agendis Sacris, vel propriis Legum transgreſſionibus attribuens, minus contra Rectores ſuos incitaretur - - Ubi vero per Revelationem ſupernaturalem plantavit Religionem Deus, ibi etiam Regnum ſibi condi-

„dit

„dit peculiare; ſubditisque ſuis Leges dedit, non mo-„do circa officia eorum erga ſeipſum, ſed etiam erga „ſeinvicem. Manifeſtum ergo eſt, in Regno Dei Po-„litiam & Leges civiles omnes Religionis partem eſſe; „ideoque Diſtinctionem Domini Temporalis & Spiri-„tualis in Regno Dei nullam fuiſſe.„ Videtur HOB-BESIUM hic ad ſolam Theocratiam in Populo Iſraë-litico erectam reſpicere, ut Deum Religionis Judæo-rum Autorem ceu Monarcham aliquem politicum con-ſideret, qui ad populum obedientiorem ſibi faciendum Religionem præſcribit. Eodem etiam tendunt quæ ha-bet TOLANDVS in *Adeiſidæmone* pag. 7. ubi ita habet: *De Numa Pompilio, ſecundo Romanorum Rege verba faciens Livius Lib. I. Cap. XIX. Omnium primum* (*inquit*) *rem ad multitudinem imperitam, & illis Saeculis rudem, efficaciſſimam; Deorum Metum injiciendum ratus eſt, cum deſcendere ad animos ſine aliquo commento Miraculi non poſſet, ſimulat ſibi cum Dea Egeria congreſſus nocturnos eſſe; Ejus ſe monitu, quæ acceptiſſima Diis eſſent Sacra inſtituere. Eadem*, addit TOLLANDUS, *omnino de multis aliis Legislatoribus, præſertim ve-ro cum Religiones aut Sacra inſtituiſſent, referunt probatiſſimi Scriptores, & ſimplex credidit Vetuſtas*. Idem etiam celebris hic vir docet in *Originibus Ju-daicis*, quas ita inchoat: „Fateris Auguſte dulciſſi-„me me recte omnino affirmare, in Adeiſidæmone „meo, nobiliores fere omnes & doctiores Romanos, „Cultum Sacrum, à Numa Pompilio traditum, vel „tradi creditum, pro Politico habuiſſe commento; „& ut cum Cicerone loquar de Nat. D. L. I. Eos „perſuaſos fuiſſe totam de Diis immortalibus opi-„nionem fictam eſſe ab hominibus Sapientibus Rei-„publicæ cauſſa: Ut quos Ratio non poſſet, eos ad „officium Religio duceret. Errabat enim, (ut alibi „ſcribit Cicero de Divinat. Lib. II.) multis in rebus „antiquitas, quàm vel uſu jam, vel doctrina, vel ve-„tuſtate, immutatam videmus: Retinetur autem & „ad opinionem Vulgi, & ad magnas utilitates Reipu-

„blicæ, Mos, Religio, Diſciplina, Jus Augurum, col-
„legii Autoritas.„ Pag. 188. *Orig. Jud.* cit. Autor ita loquitur: *Sed miſſis iis, quæ apud Judæos invenit temporis progreſſu, aut omiſit ſuperſtitio: Pauca diſſeramus de iſta Tyrannide quam ex eadem cum ſuperſtitione fonte, è principatus nimirum & Sacerdotii in uno homine conjunctione, ut plurimum dimanaſſe obſervat Strabo; Nam ubicumque hoc accidere contingit, omnia quæ tali homini placuerint, aut è re ſua videri potuerint, apud ſubditos procul dubio inaudiri debent Lex & Religio. Vere itaque Tacitus Hiſt. L. V. quod Judæi ſibi Reges impoſuere, qui mobilitate Vulgi expulſi, reſumta per arma dominatione, fugas Civium, Urbium everſiones, Fratrum, Conjugum, Parentum neces, aliaque ſolita Regibus auſi, ſuperſtitionem fovebant: Quia honor Sacerdotii firmamentum potentiæ aſſumebatur. -- Scite vero Strabo animadvertit, quandam arci eorum exhibitam fuiſſe Reverentiam, quia non pro Tyrannorum domicilio, ſed pro Jehovæ Templo vulgo habebatur. Domus itaque & Dominorum eadem natura & Conditio: ipſi enimvero Tyranni duplicem Perſonam, Principis utique & Sacerdotis, callide induebant. Idem de arce hac ſubolfecit Tacitus Hiſt. Lib. V. cui eſt, immenſæ Opulentiæ Templum, intimis clauſum; ad Fores tantum Judæo aditus, à limine præter Sacerdotes arcebantur. Vides hic Sacerdotes in præſidio collocatos, Cives in Servitute retentos, & ut ſuſpectos ab arce procul remotos.*

§. XVII.

Cum ergo Religio *merum* hominum *commentum* ſit, neceſſario etiam ſtatuendum fuit, eam nonniſi in hominum fidem reſolvi, illorumque teſtimonio niti.

De qua re ita HOBBESIUS *Leviat.* Cap. XII. pag. 60. „Cum enim, ait, Religio omnis formata, ab initio „fundata ſit in fide quam habet uni alicui Perſonæ „multitudo hominum, quam Perſonam non modo „Virum *Sapientem* eſſe, & *Benevolum credit*, ſed „etiam *Sanctum*, & cui Deus Voluntatem ſuam ſuper„naturali modo dignatus ſit *Revelare*; neceſſario ſe„quitur, ut tunc, quando Antiſtitum Religionis aut „Sapientia, aut Benevolentia, aut Sanctitas ſuſpecta „eſt, aut Revelationis indicium omne deeſt, Religio „quam ſuſtentatam vellent, niſi Gladius Civilis pro„hibeat, rejiciatur.„

§. XVIII.

Cum is ſolum Religionis uſus atque finis ſit, ut Reipublicæ pax & tranquillitas conſervetur; illaque ergo tota Rationi Status debeat eſſe accommodata; Ea vero, quæ ad Reipublicæ conſervationem faciunt, à Principis voluntate pendent, ut ipſius ſit leges præſcribere: facile patet, etiam Religionem à Principis arbitrio pendere, ut illa homines non obliget niſi Principis juſſu, ut inde omnem homines obligandi vim accipiat.

Idem docet SPINOZA *Tractat. Theolog. Polit.* Cap. XIX. pag. 214. „Nam prius oſtendere volo, Religio„nem vim juris accipere ex ſolo eorum Decreto, qui „jus imperandi habent; & Deum nullum ſingulare Re„gnum in homines habere, niſi per eos, qui impe„rium tenent, & præterea quod Religionis Cultus, „& Pietatis Exercitium Reipublicæ paci, & utilitati „accomodari, & conſequenter à ſolis ſummis Pote„ſtatibus determinari debet, quæque adeo ejus etiam „interpres debent eſſe. *Hæc Philoſophus iſte ſæpius re*„*petit.* pag. 217. *dicit*: Abſolute igitur concludimus „Religionem, ſive ea lumine naturali, ſive prophe„tico revelata ſit, vim mandati accipere ex ſolo eo„rum Decreto, qui jus imperandi habent, & Deum „nullum ſingulare Regnum in homines habere, niſi

„per eos qui imperium tenent. *Addit* pag. 222. Sive „igitur rei veritatem, ſive imperii Securitatem ſive „denique Pietatis incrementum ſpectemus, ſtatuere „cogimur jus etiam divinum, ſive Jus circa Sacra à „Decreto ſummarum poteſtatum abſolute pendere, „easque ejusdem Interpretes eſſe & Vindices; Ex „quibus ſequitur, illos Dei verbi miniſtros eſſe, qui „populum ex Autoritate ſummarum Poteſtatum pie„tatem docent, prout ipſa ex earum Decreto publi„cæ utilitati accommodata eſt.„

Ita HOBBESIUS *Leviathan*, fere in fine Capitis XXVI. pag. 136. ita loquitur: „Quare ergo pro Le„ge divina habere obligati fuerunt Iſraëlitæ, id quod „pro lege divina ab Abrahamo declaratum eſt, niſi „quia in filios & ſervos ſuos ſummam habuerit Abra„hamus poteſtatem. - - - Manifeſtum eſt (ex Gen. „XVIII. 18.) obedientiam Abrahamo à familia ſua de„bitam dependiſſe ab obedientia ante ipſi debita ut „ſummam habenti in ipſos filios & ſervos ſuos pote„ſtatem. Nulla enim Familiæ facta eſt Revelatio di„vina. In montem Sinai ad Deum aſcendit ſolus Mo„ſes; Populus ne aſcenderet vetitus eſt ne morere„tur. Obligabatur tamen; Cur? quia ipſi Moſi pro„miſerant facere omnia quæ imperaret, dixerantque „loquere tu nobiſcum & audiemus; ſed ne loqua„tur nobiſcum Deus, ut non moriamur. Ex quibus „duobus locis ſatis conſtat, in omni Civitate, Civem, „cui non ſit facta Divinæ Voluntatis Revelatio certa & „immediata, debere pro Voluntate divina, Legibus „obedire Civitatis. Nam ſi pro Mandatis Dei, ſua vel „privatorum hominum quorumcunque ſomnia, & Phan„taſmata Cives ſumerent, vix duo eſſent, qui de Man„datis Dei inter ſe non diſſentirent, imo etiam Man„data Civitatis non contemnerent. Dico ergo, in re„bus omnibus Legi Morali, id eſt Legi Naturæ non „contrariis, Cives omnes obligari ut pro Lege divina „habeant, quicquid à Lege Civili pro Lege divina de„claratur. Manifeſtum enim eſt, id quod non eſt con„tra Legem Naturalem, fieri poſſe à ſumma Poteſtate „Legem Civilem. Neque in ulla parte Orbis Terra„rum permiſſum eſt, aut fuit Civibus Mandata Divi-

„na

„na alia factis ſuis prætendere, præter ea, quæ à Ci-
„vitate approbantur. Et ut Civitates Chriſtianæ, de-
„ficientes à Religione Chriſtiana, ita Civitates non
„Chriſtianæ, à Religione ſua deficientes puniri ſolent.
Et Cap. XL. pag. 220. „Manifeſtum hinc eſt, illos
„quibus Deus immediate loquutus non eſt, accipere
„pro legibus Dei eas debere, quas dictaverit is, qui
„ſummam in eos habet Poteſtatem; ſicut & familia
„& Semen Abrahami, eas accepit ab Abrahamo Patre
„& Domino ſuo. In omni ergo Civitate, qui Reve-
„lationem ſupernaturalem non habent in Contrarium
„(*ſcilicet peculiarem*), Legibus ejus, qui ſummam ha-
„bet in Civitate poteſtatem, in omnibus actionibus
„externis circa Religionem obedire obligantur. Pag.
246. Cap. XLII. ita fatur: „Scriptura ergo Veteris
„Teſtamenti quam habemus hodie, Canonica Judæis
„non erat: neque Lex antequam renovaſſent Pactum
„ſub Esdra, poſtquam à Captivitate rediiſſent in Ju-
„dæam; ab eo autem tempore, pro Lege Judæorum
„ſemper habita eſt. - - Erat autem Esdras Sacerdos
„ſummus, & proinde is, qui ſummam in Judæis ha-
„buit poteſtatem Civilem. Itaque Scripturæ nunquam
„hactenus Leges factæ erant, niſi à ſummo Civitatis
„Imperante. De Teſtamento Novo ſatis apparet ex an-
„tiquis Patribus qui fuerunt ante tempora Imperato-
„ris Conſtantini Magni, quod à Chriſtianis omnibus
„pro dictamine Spiritus S., & proinde pro Regula
„fidei receptum erat. - - Veruntamen eo tempore,
„non Poteſtas & Autoritas Doctoris, ſed audientium
„fides fecit, ut reciperentur; manifeſtum eſt, Novum
„Teſtamentum Legem factum eſſe, non ab ipſis Apo-
„ſtolis, ſed ſcripturam illam Legem ſibi ipſi factam
„eſſe ab unoquoque Proſelytorum. Sed non quæri-
„tur hoc loco, quid Chriſtianus Legem vel Canonem
„ſibi ipſi fecerit (qui eodem jure, quo fecerit, reji-
„cere etiam potuit) ſed quid ita ipſi Lex facta ſit, ut
„illam transgredi ſine injuſtitia non potuerit? Teſta-
„mentum Novum ante Conſtantinum M. hoc ſenſu,
„nemini potuit Lex eſſe: Repugnat enim naturæ Le-
„gis. Lex quippe (ut ſupra ſæpe dictum eſt,) Man-
„datum eſt illius ſive hominis, ſive Cœtus, qui ſum-
„mam habet in Civitate Autoritatem, Legumque fe-

„renda-

„rendarum Jus, tranſgreſſorumque puniendorum ſolus „habet. Quando ergo alius quicunque præter illum „Regulas vivendi Civibus præſcribit, Regulæ illæ Le„ges non ſunt, ſed Conſilium, quale ſive Bonum ſive „Malum, is cui Conſilium datur, obſervare vel ne„gligere poteſt absque injuſtitia, & ſiquidem Legibus „jam conſtitutis contrarium ſit, ſive Bonum ſive Ma„lum, obſervare ſine injuſtitia non poteſt. - - Quo„niam ergo Servator noſter Regnum ſuum in hoc mun„do eſſe negavit, & non ad judicandum, ſed ad Sal„vandum in mundum veniſſe ſe affirmavit, non aliis „Legibus nos ſubjecit, quam Legibus civilibus, nem„pe Judæos quidem Legibus Moſaicis - - Gentes au„tem alias Civitatum ſuarum Legibus Civilibus: & „Genus humanum univerſum Legibus Naturalibus. - - „Proinde Teſtamentum novum, in quo Doctrina illa „continetur, quamdiu non eſſent Principes & Legis„latores qui obſervationem ejus imperarent, non erat „Lex, ſed ad perducendos homines ad Salutem, Con„ſilium tutum, quod unusquisque accipere, vel reji„cere ſuo periculo potuit ſine injuſtitia - - Apoſto„li - - non potuere facere, ut Doctrina eorum vim „haberet Legum, ſine Voluntate eorum, qui in Ci„vitatibus ſuis ſummam habuere Poteſtatem. Te„ſtamentum ergo Novum in iis locis tantum Lex eſt, „in quibus ita à Summa poteſtate Civili facta „eſt. Idem Autor in *Elementis philoſophicis de Cive* Cap. XV. §. XVII. pag. 278. hæc inter alia dicit; *De Legibus autem ſacris conſiderandum eſt, quod ſupra Cap. V. Art. 13. demonſtravimus, ſingulos Cives tantum juris in eum vel eos qui imperium habent Civitatis, quantum transferre potuerunt, transtuliſſe. Potuerunt autem transferre jus decernendi de modo quo Deus honorandus ſit, ergo & transtulerunt. Quod autem id potuerint, ex eo manifeſtum eſt, quod modus honorandi Deum ante conſtitutam Civitatem ab uniuscujusque ratione privata petendus erat. Unusquisque autem rationem privatam rationi totius Civitatis ſubmittere poteſt.*

Eadem

§. XIX.

Eadem ratio eſt, cur etiam Jus interpretandi Sacram Scripturam, & omnes controverſias determinandi, ſoli ſummo Imperanti competere aſſerunt.

Ita nimirum HOBBESIUS *Leviathan* Cap. XXXIII. in fine pag. 182. *Quicunque enim Poteſtatem habet legitimam faciendi, ut ſcriptura aliqua pro lege habeatur, Poteſtatem etiam habet, ejusdem ſcripturæ interpretationem approbandi & improbandi.* Et Cap. XL. pag. 220. *Deducitur inde tertio, quod ſicut ſolus Abrahamus in Familia ſua, ita is ſolus, qui ſummam habet in Civitate Chriſtiana poteſtatem, ſcire ſupponatur, quid ſit quod Deus loquutus eſt; id eſt ſolus Divini Verbi Interpres exiſtimandus eſt. In Elementis Philoſophicis de Cive* uberius hac de re ſeſe explicat Cap. XVIII. ubi §. XXVII. pag. 372. ita concludit: *Reſtat ergo quod in omni Eccleſia Chriſtiana, hoc eſt, in omni Civitate Chriſtiana Scripturæ Sacræ interpretatio, hoc eſt, jus Controverſias omnes determinandi dependeat & derivetur ab auctoritate illius hominis, vel cœtus, penes quem eſt ſummum imperium Civitatis.*

§. XX.

Licet totum Religionis Exercitium, atque Doctrina publice tradenda, omnem obligandi vim à ſolo Magiſtratu politico accipiat, & ab iis, qui ſummam in Republica Poteſtatem habent, dependeat; Libertas propterea philoſophandi pleriaria atque quælibet ſentiendi non tollitur, ſed nihilominus cuilibet privato permiſſum eſt, aut dicere, aut ſentire de Religione quidquid vult,

vult, modo Mandato ſupremæ Poteſtatis Politicæ convenienter agat.

SPINOZA *Tract. Theol. Polit.* Cap. XX. probare contendit: In Libera Republica unicuique & ſentire quæ velit, & quæ ſentiat dicere licere. Facile vero ipſi concedo quæ habet pag. 225. dum dicit: *Imperium illud violentum cenſendum eſſe, quod in animos eſt, & quod ſumma majeſtas injuriam ſubditis facere eorumque jus uſurpare videatur, quando unicuique præſcribere vult, quid tanquam verum amplecti & tanquam falſum rejicere, & quibus porro opinionibus uniuscujusque animus erga Deum devotione moveri debeat; hæc enim uniuscujusque Juris ſunt, quo nemo, etſi velit, cedere poteſt.* Pernegamus autem quæ celebris hic Autor pag. ſequente 226. adjungit: *Illud ergo*, inquit, *Imperium violentiſſimum erit, ubi unicuique libertas dicendi & docendi quæ ſentit, negatur, & contra id moderatum, ubi hæc eadem Libertas unicuique conceditur.* HOBBESIUS *Leviathan* Cap. XLII. pag. 234. „Quid autem (inquiet aliquis) ſi Rex, vel Senatus, „aut quicunque ſummam in Civitate habet poteſta„tem, credere in Chriſtum prohiberet? Reſpondeo: „Prohibitionem talem fruſtraneam ideo eſſe, quia „credere & non credere non ſequuntur imperata ho„minum, quia an credamus nec ne ſcire non poſſunt, „nec ſi ſcirent mutare. - - Si porro quæratur, quid „ſi jubeamur à Principe noſtro legitimo dicere, quod „non credamus, obediendumne eſt? Reſpondeo, „vocem hominis rem externam eſſe, neque ſignifi„care obedientiam proferentis poſſe, magis quam alius „quicunque geſtus corporeus, & Chriſtianum homi„nem in rebus hujusmodi, ſi corde in Chriſtum credat, „eandem habere Libertatem, quam conceſſit Naama„no Syro Propheta Eliſa 2. Reg. V. 17. p. 268. dicit: *Leges obligant; ad credendum vero nemo obligari*

gari poteſt, ſed ad actiones tantum & verba, ſi opus ſit. Quod poſterius nos non negamus.

§. XXI.

Cum Doctrina in Eccleſia proferenda, & totus divinus Cultus, & omne Religionis Exercitium, in ſolidum à ſumma Poteſtate politica dependeat, & pro ipſius nutu atque arbitrio in Civitate Dei omnia geri debeant, quæ ad Sacra ſpectant: Sequitur Regem & Magiſtratum politicum etiam ſupremum Eccleſiæ Paſtorem & abſolutum illius Epiſcopum eſſe.

Ita nimirum HOBBESIUS *Leviathan* Cap. XLII. pag. 256. *Quoniam igitur in omni Civitate Chriſtiana, is qui ſumme imperat, Paſtor etiam ſummus eſt, cæterique Paſtores illius Autoritate fiunt, ſequitur Paſtores cæteros illius Miniſtros tantum eſſe, non aliter quam qui Urbibus, Provinciis, vel Oppidis præficiuntur; non quia ſubditi illius ſunt, qui docent, ſed qui docentur. Fieri poteſt, ut Rex aliquis ſubditorum ſuorum Paſtorem conſtituat Regem alium (ut multi Reges Chriſtiani Paſtorem fecerunt ſubditorum ſuorum Papam Romanum) non tamen Paſtorem ſuum illum facit, neque ſubditorum ſuorum ſummum: Niſi Poteſtate Civili ſeipſum ſpoliare velit. In qua Civitate igitur Paſtores conſtituit Perſona externa, non id facit jure ſuo, ſed jure ejus qui Civitati illi imperat.* Et pag. 268. eod. Cap. ita loquitur. Inferri ergo „ex hoc Textu poteſt (ſcil. Lucæ X. 16.), illum qui „Regem ſuum Chriſtianum audit, audire Chriſtum, „illumque, qui Doctrinam *Regis ſui Legibus confirma-* „*tam* aſpernatur, ipſum Chriſtum aſpernari. Obſervan-

ſervandum hic eſt in genere ad omnia ea quæ HOBBESIUS de ſumma Poteſtate aſſerit, eum illi fuiſſe animum, cum tam *Elementa Philoſophica de Cive* quam *Leviathan*, ſive *Tractatum de Materia, Forma, & Poteſtate Civitatis Eccleſiaſtica & Civilis* ederet, hoc ipſo Patriæ ſuæ motibus obviam ire quæſtiones de jure Imperii & debita Civium obedientia ſic decidens, ut abſolutum Dominium tam in Eccleſiaſticis quam in Civilibus, in fidem, vitam & bona ſubditorum Regio ſuo aſſereret, ſic ad omnimodam & ſimplicem obedientiam ſubditos adſtringeret, & ſeditioſas opiniones Animis, manibusque Arma excutere tentaret.

§. XXII.

Cum is, qui in Republica ſummam Poteſtatem habet, ſimul in Eccleſia illa ſit Epiſcopus & Paſtor ſummus, ipſi neceſſario etiam competit jus publice docendi & Sacramenta adminiſtrandi.

HOBBESIUS *Leviathan* Cap. XLII. pag. 257. hac de re ita: „Atqui, ſi unusquisque Rex Chriſtianus ſubditorum ſuorum ſummus quoque Paſtor ſit, etiam „non ſolum prædicandi (quod forte non negatur) ſed „etiam baptizandi, Sacramentum Cœnæ Dominicæ ad„miniſtrandi, & Templa Sacerdotesque conſecrandi „jus habere videri poteſt, quod non facile concede„tur, neque enim id facere ſolent; neque ſine impo„ſitione manuum Epiſcopi vel Presbyteri fieri conſue„vit. Ut probemus ergo Reges Chriſtianos Miniſteriis „illis uti poſſe, ratio reddenda eſt, tum quare id non „faciant, & quomodo ſine Ceremonia illa uſitata impo„ſitionis manuum, id ſi voluerint facere jure poſſint.

§. XXIII.

Ex iis, quæ hactenus à nobis dicta fuere patet; Eam ſemper obtinere debere Religionem, quam in unaquaque Republica ſummus Imperans profitetur & præcipit; ut ſi in Imperio Turcico vivas, Alcoranum profitearis neceſſe ſit; ſi

in

in medio Papiſmo vivas, Papæ juſſa tibi in omnibus capeſſere incumbat; ſi Reformati Principis ſubditus ſis, hanc ſolam ob cauſſam Reformatorum etiam Doctrinam profiteri tenearis.

§. XXIV.

Ut autem homines ejusmodi apud alios fidem inveniant, impiaque ſua Dogmata propagare poſſint, aliis perſuadere nituntur, perinde eſſe quid de Deo rebusque divinis ſentiamus. varios etiam eſſe Deum colendi modos, quibus omnibus Deus æqualiter delectetur, ut per eum perinde ſit quacunque ratione colatur.

Ita jam olim THEMISTIUS celebris inter Gentiles Orator atque Philoſophus, Joviani, Valentis & Valentiniani temporibus florens, Religionum indifferentiam docuit, & Imperatores Chriſtianos ad utriusque Religionis tam Chriſtianæ quam Gentilis Tolerantiam hortatur, dum *Oratione XII. ad Valentem Imper.* pag. 159. & *Orat. V. ad Jovianum* pag. 69. inter alia dicit: Deum ipſum Cultuum illorum varietate delectari, hominesque per quandam æmulationem ad ſe colendum vividius impellere. Unde idem hic uſu veniat, quod in publicis certaminibus, ubi Curſores omnes non per eandem viam, nec eodem in ſtadio currant, omnes tamen ad præmium tendant. Ita in Exercitibus non unum militum genus eſſe, ſed alios quidem gravioris armaturæ, alios Equites, alios Funditores; ſic etiam in Imperio non eſſe unam hominum ſortem, alios eſſe agricolas, alios Oratores, alios Philoſophos; Hac etiam varietate Univerſi auctorem ac principem delectari dicit, unde aliis inſtitutis ac ritibus Syri utantur, aliis Græci, aliis Ægyptii &c. Ita de Rege quodam Siamenſi refertur, in itinerario TACHARDI, cum Galliarum Regis Legatus, ut Religionem Chriſtianam amplecteretur, ipſum admoneret reſpondiſſe, mirari ſe Galliarum Regem id curæ cordique habere, quod Deus ipſe, cujus res ageretur parum, curaret: adjungens illum Cœli Terræque Dominum, qui tam varias

naturas variasque animi propenſiones hominibus indiderit, potuiſſe ſine dubio easdem opiniones eundemque Cultum omnibus inſtillare: videri itaque illa Cærimoniarum diverſitate delectari, eodem plane modo quo ex infinita Creaturarum varietate gloriam ſuam educat.

§. XXV.

Aliud Indifferentiſtarum genus efficiunt illi, qui nihil certi de Deo & de Religione ſciri affirmant, remque omnem in Religione huc redire dicunt, ut moraliter bene vivamus: hoc eſt, juſtitiæ & æquitatis regulas obſervemus; non multum cæterum intereſſe cuinam ex receptis Religionibus nos addicamus, dum in rebus credendis tanta ſit opinionum diſcrepantia, ut neſciamus ubi tuto pedem figere poſſimus.

§. XXVI.

Huc pertinet *Scepticismus* ſive *Pyrrhonismus Theologicus*, vel dubitatio illa univerſalis, qua quodvis fere Chriſtianæ Religionis Dogma & ipſa illius veritas in dubium vocatur.

Commemorandus hic eſt, inquit Celeb. BUDDEUS *Iſagoge Lib. poſt.* Cap. VII. pag. 1205. Petrus Bælius, qui, ut generatim Pyrrhoniorum ſeu Scepticorum ſubinde ſubſcribere placitis videtur; ita ſpeciatim *in commentario philoſophico ſuper hæc verba: Compelle eos intrare*, ut tolerantiam diſſentientium eo magis ſtabiliat, dogmata ſuper quibus diſputatur, ita comparata eſſe contendit, ut certi quid de iis definiri nequeat. De Bælio hoc Reverendiſſ. PFAFFII judicium eſt *Diſſert. priore de Præjud. Theol.* §. XXIII. in notis litt. a pag. 79. *Nec pro Balio*, inquit, *quis allegaverit, rejectum ab ipſo fuiſſe Pyrrhonismum in rebus ſacris, cum ſub finem Dictionarii Hiſtorici & Critici poſuerit Dilucidationem nume-*

ro

ro tertium, quod ea, quæ in Dictionario de Pyrrhoniſmo dicta fuerint, Religioni nocere nequeant. Tom. III. f. 3153. ſeq. Præterquam enim quod hinc inde ſarcaſtica ipſius dicendi ratio, qua de re tam ſacra pronunciare audet, oſtendit, ipſum dicis gratia & ne vel Bibliopolæ vel famiæ ſuæ noceret, iſta poſuiſſe, aliud omnino conjiciet is, qui ipſum perlegerit Dictionarium cæteraque ipſius ſcripta, ad Pyrrhoniſmum Theologicum ſtabiliendum data opera exarata: Hucusque PFAFFIUS. Addunt Bælio nonnulli, præter illuſtrem Schaftsburium, Collinum, S. Evermundum, ipſum etiam Lockium, nec non Thomam Brovvne propter Libellum, quem conſcripſit *de Religione medici*, hanc præcipue ob cauſſam quod Sect. LIII. pag. 296. Ethnicis etiam, qui honeſte vixerint, ſalutem æternam abjudicari non poſſe, aſſeruerit.

§. XXVII.

Ad indifferentiſtarum numerum etiam omnes illi pertinent, qui, nullam Religionem revelatam profitentes, Naturaliſtarum nomine veniunt de quibus Cap. X. egimus.

§. XXVIII.

Hi enim non poſſunt non omnes illas Sectas quæ Revelationem quandam pro vera habent, uno eodemque pretio æſtimare: Hoc eſt, omnes illos qui præter naturalem revelatam etiam Religionem credunt, pro talibus habere qui miſere decipiantur.

§. XXIX.

Et dum Revelationem non admittunt, qua ſibi opus non eſſe exiſtimant, non poſſunt non ipſam Religionem Chriſtianam, Muhammedanam, Judaicam, Gentilem eodem, ratione dignitatis ſuæ, loco habere, quatenus omnes quatuor

Religionem Naturalem retinent; unde etiam quamcunque profitearis perinde eſt. Fundamentum enim, ex Naturaliſtarum mente, Principia ſcilicet Rationis, in omnibus his Religionibus ſalvum ac inconcuſſum manet, reliqua vero, quæ de Revelatione proferuntur, ceu fabuloſa abjicienda ſunt.

§. XXX.

Sequuntur *Fanatici* nonnulli craſſiores, qui lumen quoddam internum, quod divinum eſſe ajunt, Religionis Principium faciunt.

§. XXXI.

De Lumine hoc interno non modo aſſerunt, illud homini natura ingenitum eſſe, ſed per illud etiam omnia ea cognoſci poſſe dicunt, quibus ad ſalutem conſequendam opus eſt.

§. XXXII.

Sequitur inde, Religionum differentiam nullam eſſe, dum unusquisque in qualibet Religione vi Luminis hujus interni ſalvari queat.

Hinc ROBERTUS BARCLAJUS *in Apologia Theol. veræ Chriſtian.* pag. 173. inter alia ita ſcribit: „Intra „unam Eccleſiam Catholicam omnes comprehendun„tur, cujuscunque nationis, generis, linguæ, vel fami„liæ ſint, qui obſequuntur divino lumini & Dei teſti„monio in cordibus ſuis, ita ut per illud ſanctificentur „& à malo abluantur. Addit: poſſint igitur hujus Ca„tholicæ Eccleſiæ membra eſſe & inter Gentiles, & „Turcas, & Judæos, & ex omnibus Chriſtianorum Se„ctis, homines ſcilicet bonæ integritatis & ſimplici„tatis cordis, & licet in quibusdam intellectu occæcati, „& fortaſſe ſuperſtitionibus & formalitatibus ſectarum „earum, quibus involvuntur gravati; exiſtentes ta„men juſti Cordibus ſuis in conſpectu Domini, & po„tiſſimum ſtudentes & laborantes à peccato liberari,

„& juſtitiam ſequi amantes, ii (inquam) arcanis di-
„vinæ hujus lucis contactibus à Deo vivificantur, &
„ſic illi ſecreto conjuncti & Catholicæ ejus Eccleſiæ
„membra facti.

§. XXXIII.

Fuit, ſæculo præcedente ad finem vergente, in Anglia Novum, aliquo ſenſu, Theologorum genus, qui *Latitudinarii* dicebantur, eo quod latiſſimam ad ſalutem viam pandebant, dum Religionem Revelatam à Naturali Eſſentia non differre cum Socinianis arbitrabantur, adeoque etiam eo pauciora, quæ creditu ſint neceſſaria, conſtituebant Capita.

Vide PETRI JURICI Librum, cui titulus eſt *la Religion du Latitudinaire* : nec non ea quæ habet SPANHEMIUS *in Elencho controverſ.* in Appendice pag. 737. ſeqq.

§. XXXIV.

Tam circa res *credendas* quam *faciendas* illorum Doctrina ita comparata eſt, ut Articuli Religionis revelatæ nonniſi gradu à Naturali differant; adeoque etiam in Religione Naturali omnia nota ſunt, quæ ad ſalutem conſequendam pertinent, licet cognitio multo ſit minor ea, quæ ex Revelatione habetur: Et fidei objectum nonniſi facta ſunt, quæ in S. Litteris continentur.

§. XXXV.

Circa res credendas ſtatuunt: Myſteria, quæ meræ contemplationis ſeu fidei objectum ſint, alia in Scripturis Sacris ut theoretice credenda non proponi, quam quæ ipſis Rationis dictatis Gentiliumque notionibus, plurimam partem per tra-

 ditio-

ditionem acceptis, conveniunt; unde fides ſeu plena Veritatis Evangelicæ perſuaſio naſcatur, ſi ea quæ antea jam aliquo modo cognita, in Evangeliis vero clare tradita, pro veris habeantur.

§. XXXVI.

Sequitur inde, nihil in præcipuis Diſciplinæ Chriſtianæ Capitibus, quoad ſubſtantiam, credendum proponi, quod non Ratione naturali percipi, cumque Gentilium Placitis atque Myſteriis componi poſſit.

§. XXXVII.

Unde ea quæ de Trinitate, de Incarnatione, de Sacrificio Propitiatorio, Juſtificatione, Reſurrectione aliisque Myſteriis revelantur ex Ratione poſſunt eſſe nota, per Revelationem vero multo fiunt evidentiora.

§. XXXVIII.

Non enim hoc ſolum velle videntur Theologi iſti, quod Myſteria Rationi non contrarientur, aut quod in S. Scripturis perſpicue ſint tradita; Hoc enim & nosmet lubentiſſime concedimus.

§. XXXIX.

Nimium ergo tribuunt humanæ Rationi circa fidei Myſteria, ipſis vero Myſteriis parum aut nihil.

§. XL.

Supra omnes tamen Religiones Evangelium in hoc excellere dicunt, quod hic conjunctim & uno quaſi obtuitu omnia tradantur, quæ alibi ſparſim inveniantur.

Recte

§. XLI.

Recte vero docent in Evangelio multo validiora contenta eſſe motiva & argumenta, quæ hominem ad officia inducant, à datione ſcilicet filii, ab illius ſacrificio & exemplo, à gratioſa peccatorum remiſſione pœnitentibus promiſſa, deſumta, quam vero in reliquis Doctrinis moralibus inveniantur.

§. XLII.

Quoad res faciendas, ſive partem Theologiæ practicam, ſtatuunt: In Evangelio vix ullum officii genus præſcribi, quod non in ſubſtantia & ipſis ſanioribus Gentilibus fuerit præſcriptum.

§. XLIII.

Cum omnia hominibus officia duobus hisce ſummatim abſolvantur, Amore ſcilicet Dei & proximi, reliqua omnia præcepta, in Evangelio contenta, nonniſi adminicula ad duo priora ducentia eſſe aſſerunt.

§. XLIV.

Juſtitiam autem Evangelicam, quæ unica ad Salutem æternam conſequendam via eſſe ſæpiſſime dicitur, imo totius Revelationis Summa eſt, & unde naſcitur juſtificatio quæ ex fide eſſe dicitur, nonniſi moralem, inhærentem & legalem juſtitiam eſſe perhibent.

§. XLV.

Per illam autem intelligunt, ſinceram mandatorum Chriſti Obedientiam, quæ à Chriſto reputetur pro vere legali & perfecta juſtitia, nec aliam agnoſcunt juſtitiam, quæ ſit extra nos, quæ nobis per fidem imputetur in Juſtificationis negotio.

§. XLVI.

Unde communem Fidei juſtificantis definitionem rejiciunt, dum dicimus: Fidem eum animi noſtri actum eſſe formalem & organicum, quo vere credens & reſipiſcens apprehendit Chriſti Juſtitiam ſibi imputatam cum ſpeciali applicatione.

§. XLVII.

Nec de ea fide Paulum vel Jacobum egiſſe aſſerunt; Doctrinamque noſtram plane antinomianam eſſe perhibent.

§. XLVIII.

Neque aliud quid per fidem juſtificantem intelligunt, quam plenam perſuaſionem Chriſtum eſſe Servatorem Mundi & Dominum noſtrum. Joh. I. 13. V. 47. VIII. 24. 1. Joh. V. 10. qui ſincere reſipiſcentibus, atque obedientibus omnibus ejus præceptis, vere promiſit peccatorum remiſſionem & Vitam æternam; quæ Fœderis Gratiæ Summa ſit.

§. XLIX.

Si vero dicamur non juſtificari operibus, Rom. III. IV. alibique, id intelligendum eſſe dicunt, de operibus Legis Cæremonialis in Ritibus & Obſervantiis externis conſiſtentis; nec non de Operibus abſolute perfectis, ſine ullo defectu; ut & de Operibus quæ ſint cauſſa meritoria juſtificationis coram Deo.

§. L.

Licet Pelagianismo velificent Theologi hi, non omnem tamen Spiritus S. Gratiam vel aſſiſtentiam negare volunt, quæ ſit fidei ſubinde vacillantis confirmativa, vi demonſtrationum ſcilicet.

cet. Sed illam negant Spiritus. S. Operationem quæ ſit ordinaria, immediata & fidei productiva.

§. LI.

Dum omnia denique ea rejiciunt, quæ Adverſarii Doctrinæ noſtræ Reformatæ concoquere nequeunt, etiam noſtram de æterna Electione & Reprobatione Doctrinam, ex Paulo præcipue traditam, ceu naturalibus principiis contrariam reſpuunt.

§. LII.

Quæ omnia huc collimant ut ſtabiliatur cum Socinianis *Religio* quædam *communis*, omnibus natura nota, cujus fundamentales Articuli in omnibus Religionibus & Religionum Sectis ſalvi manent, illarumque Indifferentismus inducatur.

§. LIII.

Addendum tandem illud *Indifferentiſtarum Genus*, quod fatetur unam aliquam, quæ cæteris præferatur, Eccleſiam eligendam eſſe, reliquos tamen qui Chriſtianæ Eccleſiæ nomen dant, etiam tolerandos eſſe, aut in communionem Eccleſiaſticam recipiendos; dum illorum Errores non adeo noxii ſint, & cum Chriſtianæ fidei fundamento conſiſtere poſſint.

Eminent inter hos tum præcipue Remonſtrantes omnes, & qui inter illos celeberrimi ſunt, Hugo Grotius, Ioh. Clericus & Philippus à Limborch; tum qui proxime ad Remonſtrantium Doctrinam accedunt, quorum permulti ſunt.

§. LIV.

Hi ſunt qui ſenſu propriiſſimo & magis ſpeciali *Indifferentiſtæ* vocari ſolent. Nec non *Tolerantes*,

rantes, dum & eos in veræ Eccleſiæ communione tolerandos eſſe aſſerunt, qui capitalia etiam nonnulla Diſciplinæ Chriſtianæ Dogmata labefactant.

Alii *Tolerantiam* illam magis, alii minus extendunt; Nonnulli omnes Chriſtianismi ſectas tolerandas eſſe putant, nec Pontificiis nec ipſis etiam Socinianis exceptis. Alii Tolerantiam ad ſolos Proteſtantes, Remonſtrantes, & ad illos inter Anabaptiſtas extendunt, qui à Socinianismo ſunt alieni. Alii denique, uti præcipui ex Noſtris Theologis, Tolerantiam nonniſi inter ſolos Reformatos & Auguſtanæ Confeſſioni addictos locum habere poſſe credunt. De quibus hic nobis ſermo non eſt.

§. LV.

Tolerantes iſti, de quibus loquimur, id præcipue agunt ut oſtendant, Articulos Religionis Chriſtianæ fundamentales non tantum numero eſſe pauciſſimos, quod aliquo ſenſu facile concedimus, ſed pauciſſima etiam, ratione materiæ, in illis comprehendi aſſerunt, viamque adeo ad Salutem quam latiſſimam pandunt.

§. LVI.

Inde eſt quod omnia ea Capita, quæ Myſterium aliquod continent, ad fidem non abſolute neceſſaria eſſe perhibent.

§. LVII.

Contra vero Virtutis ſtudium unice commendant, neque de fidei Dogmatibus admodum ſolliciti ſimus ubique inculcant.

§. LVIII.

Fit hinc, ut in omnibus fere Chriſtianismi ſectis inveniantur, quæ ad ſalutem conſequen-

dam

dam ſufficiunt, ut non multum interſit cuicunque adhæreas.

§. LIX.

Hanc breviſſimam ad pacem & tranquillitatem in Eccleſia conſervandam, viam eſſe putant, plurimaque hac ratione evitari poſſe incommoda contendunt.

Vide BUDDEI *Iſag. in Univerſ. Theol.* Lib. poſter. Cap. VII. pag. 1210.

§. LX.

Illorum denique Indifferentiſtarum ſive Latitudinariorum, qui in media noſtra Eccleſia verſantur, Confeſſionibusque noſtris publicis ſubſcribunt, & Libros Symbolicos noſtros amplectuntur. Characteres præcipue quinque ſequentes ſunt. α. Perhibent S. Scripturam non tam docendi & dicendi, quam vivendi regulam eſſe, ſive Veritates Theoreticas in S. Literis contentas non admodum ſollicite eſſe perſcrutandas, ſed rem omnem ad Amoris Dei & Proximi, Præceptorumque Evangelicorum obſervationem redire.

§. LXI.

β. Brevitatem Syſtematum Theologicorum ubique commendant, omnesque Theologicas Veritates, ſive Dogmatice ſive Catechetice tradantur, in breviſſimis aliquot paginarum Compendiolis exhibendas eſſe aſſerunt, dum hæc ad Salutem ſufficere poſſint, reliqua ad Beatam Vitam conſequendam eſſe inutilia & ſupervacanea dicentes, viam ad Salutem omnino latiorem faciunt.

γ. Li-

§. LXII.

γ. Libros Eccleſiæ Symbolicos aut Confeſſiones publicas vel non magni faciunt, vel uſum illarum plane rejiciunt; neque enim ejusmodi Libri cum Indifferentismi Principiis conſiſtere poſſunt, dum ſcilicet hæc ſcripta Doctrinam Eccleſiæ alicui propriam comprehendunt, ſimulque qua in re Eccleſiæ illius Dogmata ab aliis diſtincta ſint oſtendunt, cum Religionum vel Sectarum Indifferentismo conſiſtere minime poſſunt; dum variarum Religionis Chriſtianæ Sectarum vel æquipollentiam vel ſaltem Tolerantiam Indifferentiſtæ ſtabilire conantur.

§. LXIII.

δ. Theologiam Polemicam plurimam partem plane abrogatam vellent, nullius illam uſus eſſe perhibentes, dum res cognoſcendæ ac credendæ ad pauciſſimas redeant Veritates, in quibus ſi alii nobiscum conſentiant, nullas nobis cum iis debere eſſe controverſias; neque alium Theologiæ Elenchticæ uſum eſſe putant, quam quod major inde naſcatur ſectarum numerus, hominesque magis per inutiles diſputationes a veritate abducantur quam adducantur.

§. LXIV.

ε. Articulos fidei fundamentales quod ſpectat, illos ita arctis circumſcribunt limitibus, ut nonniſi pauciſſimæ ſint Veritates, quas ad eos referunt, quæque nullius fere complexus ſive ambitus ſunt; quo pauciores enim Veritates creditu abſolute neceſſariæ ſtatuuntur, eo plurium Sectarum placita in Eccleſiæ communione perferri poſſunt. eoque latius Tolerantia ſeſe extendit.

Hypo-

Hypotheſeos Indifferentiſtarum Refutatio.

Propoſitio I.

§. LXV.

Homo, pro duplici in quo verſatur ſtatu, ſive diverſa ad Deum Relatione atque duplici dependentiæ genere, etiam ad duplicem obligatus eſt Religionem, *Naturalem* nimirum (Tom. I. Cap. III. Sect. VIII.) & *Revelatam* (Cap. III. Sect. XIV.

Cum *Indifferentiſtæ* non unius generis ſint; *nonnullis* generalem aliquem, uti ex ſuperioribus patet, Religionum Indifferentismum ſtatuentibus, ut nihil referat ſi vel in ipſa Religione Naturali pura quis hallucinetur, neque ullam etiam divinam Revelationem agnoſcat; *Aliis* nonniſi indifferentiam in obligatione ad Religionem Revelatam aſſerentibus, ut Religionis Naturalis profeſſio ſola ſufficiat; *Aliis* denique indifferentismum nonniſi ad diverſas Chriſtianiſmi ſectas extendentibus; Hinc etiam non unius Generis Propoſitiones demonſtrandæ ſunt; ſed impugnandi etiam hi Adverſarii, tam ex principiis Rationis, quam Revelationis.

Propo-

Propoſitio II.

§. LXVI.

Homo obligatus eſt ad actiones ſuas, non pro ſuo Arbitrio, ſed ſecundum voluntatem Dei Creatoris & Conſervatoris dirigendas (Cap. III. §. 865 -- 867.)

Propoſitio III.

§. LXVII.

Homo obligatus eſt ad dirigendas actiones ſuas ad manifeſtationem Gloriæ Dei Creatoris & Conſervatoris (Cap. III. §. 868.)

Propoſitio IV.

§. LXVIII.

Homo obligatus eſt ad motiva actionum ſuarum ab Attributis divinis deſumenda (Cap. III. § 870.)

Propo-

Propoſitio V.

§. LXIX.

Nec minus etiam homo obligatus eſt, ut actiones ſuas dirigat ad manifeſtationem Gloriæ Dei Salvatoris ſui; utque ea etiam Attributa, quæ Deus in toto Salutis Negotio manifeſtat, ceu actionum ſuarum motiva conſideret. (Cap. III. §. 1057. 1060.

Propoſitio VI.

§. LXX.

Quamcunque Religionem homo profiteatur, per ipſum hominis ſtatum & ad Deum relationem, perinde ac indifferens eſſe nequit.

§. LXXI.

Indifferens ratione actionum hominis eſt, ad quod vel faciendum vel omittendum, homo nec Jure divino nec humano obligatus eſt.

§. LXXII.

Homo obligatus eſt, ad actiones ſuas non

pro

pro ſuo Arbitrio, ſed ſecundum voluntatem Dei Creatoris & Conſervatoris dirigendas (per Propoſ. II.). Nec non ad Gloriæ divinæ manifeſtationem (per Propoſ. III.). Ut & ad motiva actionum ſuarum ab Attributis divinis deſumenda (per Propoſ. IV.). Idque non modo in Religione Naturali, ſed Revelata etiam (Cap. III. Sect. XIV.) Cum vero indifferens ſit id, ad quod vel faciendum vel omittendum homo nullo Jure obligatus eſt (§. 71.) Sequitur: *Religionem rem indifferentem non eſſe; ut perinde eſſe non poſſit, qualemcunque profitearis.*

Propoſitio VII.

§. LXXIII.

Homo Religionem ei contrariam, quæ veritatis Criteria habet, profiteri non debet, neque ad eam obligari poteſt.

§. LXXIV.

Ad probandam hanc propoſitionem aſſumimus ante omnia id quod inficiari nemo poterit: ſcilicet, hominem ad ulteriorem perfectionem tendentem, facere non debere contradictoria, veritatique oppoſita.

§. LXXV.

Homo, quod alterum lemma eſt, obligationem ad veram Religionem tollere nequit, dum id ſui Juris non ſit, ſiquidem obligatus eſt ad actio-

actiones ſuas non pro ſuo arbitrio ſed ſecundum voluntatem Dei dirigendas (per Propos. II.)

§. LXXVI.

Homo obligatus eſt ad talem Religionem, quæ cum Principiis Rationis rite demonſtratis conſentit (Cap. III. §. 784.); In qua divina Attributa miris modis colluſtrantur (§. 785. loc. cit.); quæque adeo ad amplificandam Dei Gloriam plurimum facit (Cap. III. §. 786.); Quæ porro talia præſcribit præcepta, quæ tendunt ad promotionem perfectionis & felicitatis ſtatus hominis (Cap. III. §. 787.); Nec non ad eam Religionem, quæ cum S. Scriptura exacte convenit (Cap. III. §. 1066.); Quæ homini peccatori veram rectamque, Sapientia Dei digniſſimam viam oſtendit, qua ex calamitatibus ſuis emergere, veram felicitatem conſequi, & cum propria Salute ad Dei Glorificationem eſſe poteſt (§. 1067.); Quæ Jeſum Chriſtum unicam perfectiſſimamque Salutis noſtræ cauſſam eſſe agnoſcit (§. 1068.); Quæ in toto Salutis negotio homini NIHIL, Deo OMNIA tribuit, hominem deprimit, Deum exaltat (§. ſeq.); Quæ Dei Gratiam atque Miſericordiam reliquaque Attributa divina omnia in opere Gratiæ exhibita illuſtrat (§. 1069.); Quæ denique Pietatem erga Deum quam maxime inculcat (§. 1070.) Homo vero nec contradictoria veritatique oppoſita facere debet (§. 74.). Nec obligationem ſuam ad veram Religionem tollere poteſt (§. 75.), Sequitur, *Hominem Religionem talia habenti Criteria contrariam & ab hac diverſam profiteri non poſſe.*

§. LXXVII.

Iterum ex hisce patet: Religionis veræ profeſſionem ejusque obſervationem rem indifferentem non eſſe.

Propoſitio VIII.

§. LXXVIII.

Cum homo obligatus ſit ad talem Religionem profitendam ac obſervandam, cui criteria (§. 76.) allata competunt: Sequitur, talem eum Religionem profiteri non poſſe, quæ aut Principiis Rationis contradicit, aut Attributis divinis non eſt conformis, nec adeo ea illuſtrat; aut quæ amplificandæ divinæ Gloriæ inepta eſt; aut quæ ad veram hominis perfectionem & felicitatem promovendam non tendit; aut quæ cum S. Litteris Revelationem divinam continentibus non conſentit; aut quæ veram rectamque, atque Sapientia Dei digniſſimam

ex calamitatibus emergendi & ad veram felicitatem perveniendi viam non oſtendit; Nec Jeſum agnoſcit unicam perfectiſſimamque Salutis Cauſſam; vel quæ homini in Salutis negotio *omnia* vel *plurima*, Deo *pauca* vel *nihil* tribuit, nec denique veram pietatem inculcat, adeoque veræ Religionis Criteriis plane contraria eſt.

Propoſitio IX.

§. LXXIX.

Cum hominis à Deo *dependentia* & *Supremum Dei Dominium* Religionis fundamentum ſit (Cap. *III.* §. 772.), homo autem per demonſtrata ad veram Religionem obligatus ſit; ſequitur cavendum ei eſſe à tali Religione, in qua illa hominis dependentia Deique Domini-

minium aut plane negatur, aut ſaltem pervertitur.

Propoſitio X.

§. LXXX.

Quamcunque Homo Religionem profiteatur Deo indifferens eſſe nequit.

§. LXXXI.

Reſpectu Dei indifferens eſſet id, cujus etiam contrarium velle poſſet.

§. LXXXII.

Cum finis omnium rerum generalis, ſive Exiſtentiæ hujus Mundi ſit manifeſtatio Gloriæ divinæ (Cap. III. §. 491.). Cumque reſpectu Dei nihil bonum ſit, niſi quod omnia ejus Attributa refert (Cap. III. §. 408.). Deusque finem ſuum non obtineret, niſi in hoc Mundo Creaturas etiam rationales produxiſſet, quæ manifeſtandæ Gloriæ divinæ aptæ eſſent (Cap. III. §. 685.) Nec Deus aliter quam propter Finem agere poteſt (Cap. III. §. 386.); Et habens Voluntatem perfectiſſimam (Cap. III. §. 403.) non poteſt velle niſi perfectiſſimum. Sequitur eum hiſce contrarium velle non poſſe, nempe aliud quid quam quod ad gloriam ſuam tendit; vel aliquid quod Attributa ſua non refert iisque contrarium eſt; nec velle poteſt ut Creaturæ rationales Gloriam ſuam non manifeſtent, nec quid-

quam

quam quod imperfectum eſt. Unde nec Religionem Fini rerum univerſali vel Attributis ſuis contrariam velle poteſt; Quoniam autem reſpectu Dei indifferens eſt id, cujus Deus etiam contrarium velle poteſt (§. 81.) Patet: *Quamcunque Creatura rationalis profiteatur Religionem Deo indifferens eſſe non poſſe.*

Propoſitio XI.

§. LXXXIII.

Per Leges Civiles in quacunque Republica obtinentes, quamcunque homines profiteantur Religionem indifferens eſſe nequit.

§. LXXXIV.

Leges civiles, illæ dicuntur, quæ ad Societatis conſervationem & commune Reipublicæ bonum tendunt.

§. LXXXV.

Ratione Legum Civilium indifferens dicitur id, quod nec ad Reipublicæ conſervationem & utilitatem tendit, nec etiam in ejus detrimentum cedit.

§. LXXXVI.

Leges civiles particulares ita comparatæ eſſe debent ut tendant ad Salutem Societatis humanæ univerſalis. Etenim rationes particulares in Univerſo ſemper tendere debent ad obtinendam rationem hujus Mundi univerſalem; cum in hoc

ipſo Univerſi hujus perfectio conſiſtat (Cap. III. §. 387.); Sequitur, omnes etiam Societates ſive Reſpublicas particulares tendere debere ad Bonum & Conſervationem Societatis humanæ univerſalis. Patet, etiam Leges Civiles Reipublicæ alicujus particularis ita debere eſſe comparatas, ut tendant ad Bonum conſervationemque Societatis humanæ univerſalis.

§. LXXXVII.

Liquet inde: etiam Religionem cujusvis Reipublicæ particularis ita debere eſſe comparatam, ut Legi Civili particulari conformis, etiam ad promotionem felicitatis ac Salutis Societatis humanæ univerſalis tendat.

§. LXXXVIII.

Supponamus autem dari aliquam Religionem quæ docet: Religionem vi atque armis propagandam, Hæreticos quoscunque ab hac Religione diſſentientes igne atque ferro eſſe delendos, nemini Religionem illam non profitenti fidem ſervandam eſſe, Presbytero alicui jus competere ſupra omnes Reges ac Imperatores ſeſe extollendi, illos deponendi, ſubditos à fide illis debita liberandi. Cum vero nihil Societati humanæ univerſali magis noxium dici poſſit, quam ejusmodi principia; Sequitur: ejusmodi Religionem per ipſas Leges Civiles uniuscujusque Reipublicæ particularis, quæ tendere debent ad Salutem Societatis humanæ univerſalis (§. 86.) tolerari non debere, adeoque eam rem indifferentem non eſſe, dum Religio ejusmodi humanæ Societati noxia ſit.

Pro-

Propoſitio XII.

§. LXXXIX.

Quamcunque homo Religionem profiteatur per Sacram Scripturam indifferens non eſt.

§. XC.

Reſpectu Sacræ Scripturæ indifferens eſt id, quod illa nec ad Deum recte cognoſcendum & colendum totamque Chriſtianismi praxin præcipit, nec ceu impium ac noxium interdicit.

§. XCI.

Chriſtus autem non tantum ſeveriſſimis mandat verbis ut fides ipſi habeatur, ſed ut *Fidei* etiam *publica Confeſſio* edatur. *Quisquis ergo me*, inquit, *agnoverit apud homines, eum ego quoque dignoſcam apud Patrem meum qui in Cœlis eſt. Qui vero me negaverit apud homines, eum ego quoque negabo apud Patrem meum qui in Cœlis eſt.* Matth. x. 32. 33. Et ut *caveant* ſibi *à falſis Doctoribus* Diſcipulos ſuos monet. Matth. VII. 15. Et docet *ſe Viam, Veritatem & Vitam eſſe, neque cuiquam aditum ad Patrem niſi per ſe patere.* Joh. XIV. 6. Et *hanc* viam ad *Vitam æternam eſſe* dicit *ut Patrem ſolum cognoſcant verum Deum, & quem miſit Jeſum Chriſtum.* Joh. XVII. 3. Apoſtolique inculcant, *in nullo alio Salutem eſſe, nec ullum aliud nomen eſſe ſub cœlo hominibus datum, per quod ſervandi ſimus.* Act. IV. 12 Apoſtolus Paulus expreſſe monet Timotheum: *Hæc doce & exhortare. Si quis diverſam ſequitur Doctrinam, neque ſanis Domini noſtri Jeſu Chriſti dictis,*

Pietatiſque Doctrinæ accedit, is inflatus nihil intelligit, ſed morbo circa quæſtiones & verborum certamina laborat. 1. Tim. VI. 3. Ut ſi cœleſtis etiam Angelus, *diverſum ab eo*, quod Apoſtoli docuerunt, *Evangelio doceat deteſtabilis* ſit. Gal. I. 8. Unde Johannes *non cuivis ſpiritui credendum eſſe dicit, ſed explorandos eſſe Spiritus an ex Deo ſint, dum multi falſi vates in mundum prodierint.* 1. Epiſt. IV. 1. Nihil nunc dicam de Conſtantia in perſecutionibus toties commendata, quæ neceſſaria minime eſſet, ſi quamcunque profiteamur Religionem indifferens foret.

§. XCII.

Ex hisce nunc patet quocunque reſpectu Religionem conſideremus, *Indifferentismum* nullum invenire locum. Nec enim reſpectu ipſius hominis, ejusque in quo verſatur ſtatus (per Propoſit. VI.), nec ratione Dei (per Propoſit. X.), nec reſpectu humanæ Societatis, Legisque Civilis (per Propoſit. XI.), nec denique ratione Sacræ Scripturæ (per Propoſit. XII.) Religionis Indifferentismus locum invenit.

Propoſitio XIII.

§. XCIII.

Ea, quæ in Sacris Litteris præſcribitur Religio, vera *Religio Prudentum* eſt, dum *Rationi Status* Regiminis Politici optime inſerviat, illudque ſtabiliat.

Ea

§. XCIV.

Ea enim Religio, vera *Prudentum Religio* eſt, ſive ita dicta *Religio Status Staats-Religion*, quæ Juris Naturæ Principia confirmat atque ſupponit, quæ ſummo Imperanti adeoque Legibus etiam Civilibus obtemperandum eſſe dicit, quæque hominem fortiſſimis ad hæc obſtringit motivis atque vinculis. Hoc ergo ſi probetur Chriſtianæ Religioni convenire, eam quoque veram *Prudentum Religionem* eſſe probatum eſt.

§. XCV.

α. Religio Chriſtiana, quæ in Sacris traditur Litteris, Jus Naturæ præſupponit atque confirmat. Generaliſſima nimirum Juris Naturæ Regula, primumque Principium hoc eſt: *Quidquid meum & proximi mei ſtatum perfectiorem reddit, illud faciendum eſt.* Religio vero Chriſtiana dicit: *Omnia quæcunque vultis ut faciant vobis homines, ita & vos facite illis.* Matth. VII. 12. Proximumque ut alterum meipſum diligendum eſſe aſſerit (Cap. III. §. 1884.); Imo omnes quas præſcribit Leges morales, vel erga Deum, vel erga nosmetipſos, vel erga Proximum obſervandas, ad felicitatem tam noſtram quam Proximi tendere, nemo Adverſariorum noſtrorum eſt, qui negare poſſit.

§. XCVI.

β. Summo autem Imperanti, Legibusque adeo Civilibus etiam obtemperandum eſſe inculcat Chriſtiana Religio. Dicit nimirum, Magiſtratum gerere Chriſtiano licitum eſſe. (Cap. III. §. 1746.) Aſſerit: Munus Magiſtratus ab ipſo Deo eſſe inſtitutum: *Omnes mortales:* inquit Apo-

 ſtolus,

ſtolus, *ſuperioribus Poteſtatibus pareant. Nulla eſt enim Poteſtas niſi à Deo: ac quæ ſunt Poteſtates, eæ à Deo ſunt inſtitutæ. Itaque qui Poteſtati, Dei inſtitutioni repugnat: quique reſtiterint, pœnas dabunt*, Rom. XIII. 1. 2. Magiſtratui Politico parendum eſſe dicit Scriptura: *Itaque omnibus parete Perſonis humanis propter Dominum; & Regi ut Poteſtate pollenti: & Prætoribus, ut ab eo tum ad maleficorum ultionem, tum ad beneficorum laudationem miſſis.* 1. Pet. II. 13. 14. Et ipſe Religionis Chriſtianæ fundator quærentibus, num Magiſtratui Politico officia debita præſtanda ſint? Reſpondit: *Solvite igitur quæ ſunt Cæſaris Cæſari, quæ ſunt Dei Deo.* Matth. XXII. 21. Oſtendendo verbis hisce hominem tam ad Legem Civilem quam ad Religionem obligatum eſſe. Imo pro Magiſtratu quovis orandum eſſe inquit Apoſtolus: *Exhortor igitur primum omnium, ut fiant ſupplicationes, preces, interpellationes, gratiarum actiones, pro cunctis hominibus, pro Regibus & omnibus poteſtate pollentibus, ut tranquillam quietamque Vitam agamus, cum omni pietate ac gravitate.* 1, Tim. II. 1. 2. Imo muneri Magiſtratus obeundo, Chriſtiano nemo aptior eſt (Cap. III. §. 1751.; Et munus hoc Eccleſiæ quammaxime neceſſarium eſſe Religio noſtra docet (Cap. III. §. 1752.), & Regimen Politicum Chriſtique, quod plane ſpirituale eſt, ſibi invicem non contrariari, ſed optime conſpirare contendit. (Cap. III. §. 1762.).

§. XCVII.

7. Motiva vero actionum noſtrarum non à pœnis ſolum ac præmiis temporalibus deſumenda eſſe docet, ſed fortiſſima illa tradit, ab ipſis divinis Attributis ac futuro vel felice vel infelice hominis

ſtatu

hæc deſunt nulla eſt Religio. Talis vero falſa dicitur Religio (§. 100.) : Patet *Religionem falſam nullam Religionem eſſe.*

Propoſitio XV.

§. CII.

Qui dicunt perinde eſſe quamcunque profiteamur Religionem, indifferens eſſe dicunt, ſive veram ſive nullam profiteamur Religionem.

§. CIII.

Religio aliqua vel vera ſit oportet vel falſa eſt. Religio autem falſa nulla Religio eſt (per Propoſit. præced.); Sequitur eos qui falſam profitentur Religionem, propriè nullam profiteri Religionem; Unde *ſi dicas perinde eſſe quamcunque profitearis Religionem, idem eſt ac ſi diceres, perinde eſſe ſive veram ſive nullam profiteamur Religionem.*

Propoſitio XVI.

§. CIV.

Errant Latitudinarii, atque veræ Religionis eſſentiam pervertunt, dum perinde eſſe perhibent cuicunque Chriſtianismi Sectæ addictus ſis.

Hic

§. CV.

Hic ante omnia tenendum, quod negare nemo poterit: diverſas nimirum Chriſtianæ Religionis Sectas in multis Fidei, ſive Religionis articulis ita à ſeinvicem discrepare ut contraria plane ſtatuant. Quæcunque autem ſibi contrariantur ambo vera eſſe nequeunt, ſed alterutra Propoſitio falſa ſit oportet. Conſequitur omnes in Chriſtiana Religione Sectas veritatem in omnibus fidei Articulis ſtatuere neutiquam poſſe, dùm ſibi invicem in multis contradicunt; unde non poteſt non eſſe quin hæc vel illa Chriſtianismi Secta falſa ſtatuat. Aſſenſus autem propoſitioni falſæ datus vocatur Error (Cap. IV. §. 1902.); & is errare dicitur, qui propoſitionem veram pro falſa habet, aut falſam pro vera (loc. cit.); Nonnullis ergo Chriſtianismi ſectis addicti errent oportet.

§. CVI.

Liquet eos etiam errare, qui dicunt perinde eſſe cuicunque Chriſtianæ Religionis Sectæ aliquis addictus ſit. Cum enim nonnullæ Chriſtianæ Religionis Sectæ errent (§. 10●), ſequitur eos qui dicunt perinde eſſe quamcunque profiteamur Chriſtianismi ſectam, ſimul ſtatuere: perinde eſſe ſive vera ſive falſa credamus, ſive veritatem ſive errorem foveamus. Quoniam autem homo quilibet, quod nemo negaverit; veritati ſtudere tenetur, *Latitudinarii errant, dum propoſitionem huic contrariam ſtatuunt: perinde nimirum eſſe num aliquis veritati ſtudeat, num vero errori addictus ſit.*

§. CVII.

Religionis vero Eſſentiam ipſos pervertere

ita

ita-probatur, Religionis Eſſentiam pervertit qui ſtatuit perinde eſſe, num aliquis pro vero habeat *id*, quod ad veræ Religionis Eſſentiam pertinet, nec ne? Ad Religionis vero Eſſentiam pertinet id quod in ea fundamentale eſt (Cap. IV. §. 1500. 1501.). Quicunque ergo dicit: Perinde eſſe, licet Religionem aliquam profiteamur quæ fundamentaliter errat, is etiam veræ Religionis Eſſentiam pervertit. Cum vero in Chriſtianismo tales deprehendantur Sectæ, quæ negant Jeſum Chriſtum eſſe unicam perfectiſſimamque Salutis noſtræ cauſſam, qui pro peccatis noſtris divinæ Juſtitiæ ſatisfecerit, qui non homo tantum ſed verus ſimul Deus ſit, cujus divinæ Gratiæ ſoli totum ſalutis opus, tam quoad Redemtionem, quam quoad ejus applicationem, adſcribendum ſit, hominemque ad ſatisfaciendum divinæ Juſtitiæ, ſeque ex infinito malo liberandum actionemque vere bonam Deoque placentem edendam impotentem plane eſſe, & quæ hujusmodi alia multa. Hæc autem ad Articulos Religionis fundamentales (Cap. IV. §. 1877--1897.) adeoque ad ipſam Religionis Eſſentiam pertinent (l. c. §. 1800.); Sequitur *eos Religionis Eſſentiam pervertere, qui ſtatunnt perinde eſſe cuicunque Sectæ Religionis Chriſtianæ aliquis addictus ſit.*

§. CVIII.

Ex hisce omnibus nunc abunde patet, parum eos intelligere quid Religio ſit, qui Religionum Indifferentismum ſtabiliunt; Quorum hypotheſis huc tandem redit: *Perinde eſſe num Deus recte cognoſcatur & colatur nec ne? num veritatem an vero mendacium & errorem homo ſequatur?*

Objectio-

Objectionum Præcipuarum Solutio.

§. CIX.

OBJICIUNT *primo* Indifferentiſtæ: Delectari Deum Religionum ac cultus varietate, uti etiam Creaturarum diverſitate ſummam ſuam Sapientiam manifeſtet; ita inde quoque Deum Gloriam capere, quod variis modis ab hominibus colatur; aliter ab Ethnicis quorum cultus atque cærimoniæ etiam ſint diverſiſſimæ; aliter à Judæis atque Turcis; aliter à Chriſtianis, qui iterum in varias diviſi ſint partes. Si vero non delectaretur Deus Religionum, cultus atque cærimoniarum diverſitate, eandem etiam hominibus mentem, eandem voluntatis propenſionem indere potuiſſet Cœli Terræque Dominus. Cum vero varias Creaturis rationalibus inſtillaverit naturas, varias de Deo ejusque Cultu opiniones atque notiones, palam eſſe, quod Sapientiæ ac Providentiæ divinæ Religionum ac Cultus divini diſcrepantia adſcribenda ſit.

§. CX.

RESPONDEMUS ſequentibus obſervationibus *α*. Non negamus Deum Creaturarum varietate infinitam ſuam manifeſtaſſe Sapientiam, quæ cum infinito Intellectu tanto major apparet; quanto major Creaturarum quarumcunque diverſitas deprehenditur, ut in toto Univerſo nihil plane ſimile inveniatur; ut omnes Creaturæ à ſeinvicem differant vel Eſſentia, vel perfectionibus, graduumque perfectionis innumeris limitationibus, ut ſtupenda plane ſit illa operum divinorum

immen-

immenſa varietas. Uti autem Deus omnis realitatis atque ordinis, omnisque veritatis Auctor eſt; ita β. viciſſim mendacii atque erroris exiſtere minime poteſt, quod eſſe deberet ſi falſi de Deo conceptus, ſi Idololatriæ atque ſuperſtitionis, ſi Legum ad ipſius Gloriam non tendentium autor atque inventor eſſet. A varietate ergo Creaturarum earumque eſſentiæ atque perfectionis gradibus quibus Deus delectetur, ad Religionum Cultusque divini varietatem concludere nequaquam licet; prior enim diverſitas nonniſi veritas eſt, poſterior autem nonniſi mendacio atque errore nixa eſt. Aut ergo dicendum Deum mendacii etiam ac erroris Autorem eſſe, quod blasphemum atque contradictiorum eſt; aut ſtatuendum nonniſi veram, Attributis divinis dignam, divinæque Gloriæ illuſtrandæ aptiſſimam Religionem Deo placere poſſe, ut omne falſum, mendax, atque erroneum longiſſime ab Ente perfectiſſimo abſit. Hoc cum à nemine negari poſſit, qui ſummi atque perfectiſſimi Numinis exiſtentiam admittit, conſequitur Religionum Indifferentismum, ſive falſas ac mendaces Religiones Deo placere minime poſſe. γ. Et cum Deus malum morale velle non poteſt (Cap. III. §. 487.), etiam falſarum de Deo opinionum, cultus atque Præceptorum Deum minime decentium, pravarum voluntatis humanæ ad Idololatriam atque ſuperſtitionem propenſionum Autor eſſe minime poteſt; ſed primitus hominem recto de Deo, ejusque Cultu ſive Religione ſenſu imbutum creavit, at hominis culpa, libertatisque ipſi à Deo conceſſæ abuſu factum fuit, ut homo abalienatus à vita Dei omnis lucis ac veritatis fonte, ignorantiæ tenebris

involutus ad abſurdiſſimas de Deo atque Religione opiniones prolapſus ſit, unde malum hoc Deo minime adſcribendum, neque Deum eo delectari poſſe dicendum eſt. Idem eſt ac ſi diceretur delectari Deum ſi à Creaturis rationalibus nec cognoſcatur nec colatur, cum tamen eas ad ſui glorificationem produxerit.

§. CXI.

OBJICIUNT *porro* Deum infinitis præditum Perfectionibus, nulla re extra ſe indigentem, propter infinitam ſuam Super-Eminentiam atque Majeſtatem, minime decere, ut rerum tam vilium curam gerat, qualis nimirum horum vel illorum hominum de Deo ejusque Regno ſit opinio, quaque ipſum quivis ratione colat. Non pluris hæc Dei referre, quam Regis interſit ſcire, quid ſubditorum ſuorum abjectiſſimus quisque de ſe ſuaque Potentia cogitet, vel quid formicæ aliaque hujus generis animalcula in latiſſime patente Regno ſuo faciant.

§. CXII.

At Finem Creatoris Univerſi alium eſſe non poſſe, quam divinæ Gloriæ manifeſtationem, in antecedentibus à nobis demonſtratum fuit. Dei ergo in Mundi hujus Gubernatione interſit oportet, utrum ipſius Gloria vel manifeſtetur vel potius obſcuretur? Finis autem hic aliter quam per Creaturas rationales ad quarum numerum homines etiam pertinent, obtineri nequit, unde & illi ad divinæ Gloriæ manifeſtationem creati ſunt; Hæc ipſa autem divina Gloria Religionis finis eſt. Oportet ergo Adverſarii noſtri ſtatuant, aut nihil Dei intereſſe an à rationalibus Creaturis glorifice-

tur vel non glorificetur; quod tamen Univerſi Fini repugnat; Aut ſtatuant oportet: velle Deum ut per hominem glorificetur; Prius Adverſarii affirmare nequeunt, ſtatuerent alias, vel nullum exiſtere Deum, Univerſi hujus Creatorem & Gubernatorem; vel nihil ipſius intereſſe an Creationis Finem conſequatur nec ne; quod dici nequit, ipſa alias divina negaretur Providentia, omnisque plane tolleretur Religio. Poſterius igitur concedant oportet, ſcilicet velle Deum, ut per hominem glorificetur. Si vero hoc Deus velit, per & propter ſummam ſuam Perfectionem, infinitamque Majeſtatem ac Super-Eminentiam, quæ ipſa ſua Gloria eſt, quacunque ipſum homines colant Religione, hoc eſt, an ipſum glorificent annon glorificent, ipſi perinde eſſe nequit; ſed potius propter ipſam illam ſummam Super-Eminentiam ac infinitam Majeſtatem ſive Gloriam, propter quam omnia condidit, aliter velle non poteſt, quam ut per Religionem à Creaturis rationalibus tali colatur modo, ut infinita ipſius Gloria per ipſum Religionis exercitium pateſiat.

§. CXIII.

β. Cum Deus ad ſui Glorificationem hominem condiderit; & homo Deum per Religionis Exercitium glorificet, ut. objectum Religionis ipſa Dei Gloria ſit; ſequitur: in Religione de re parvi momenti minime agi; ut fallantur Adverſarii putantes, per infinitam Dei Excellentiam fieri non poſſe, ut rerum ejusmodi vilium curam gerat.

§. CXIV.

γ. Quoniam Deus omnium rerum, minima-

 rum

rum etiam, Creator, Conſervator & Gubernator eſt; ut nihil in toto Univerſo exiſtat, quod non per ipſum eſt id quod eſt, neque eoipſo infinitæ ejus excellentiæ repugnat ut omnium rerum curam gerat, conſequitur, aliter fieri non poſſe, quam ut res majoris momenti, quæ immediate illius Gloriam reſpiciunt, uti Religio, curæ cordique habeat. Et ſi omnium rerum curam gerit, quare non hominis etiam ad Gloriam Dei facti, illiusque actionum, curam gereret?

§. CXV.

Resp. Ratio quare Reges atque Principes rerum parvarum nullam gerant curam, imperfectioni potius ipſorum atque intellectus limitationi adſcribenda, dum ad omnia adtendere nequeunt, plurima negligere coguntur; Deus vero omnia unico ac ſimpliciſſimo actu ſibi repræſentans & volens, omniaque eodem Voluntatis actu ad ultimum finem dirigens, univerſa propterea in hoc Mundo in Syſtema redacta conſiderans, non poteſt velle unum ſine altero, ſed integrum rerum nexum, cui res minimæ etiam implicitæ ſunt, ad ultimum tendens finem, ſimul vult: ut adeo ſummam in Deo Perfectionem & ſupra omnes Creaturas Eminentiam arguat, ſi Deus omnium rerum curam gerit.

§. CXVI.

Tertio OBJICIUNT: Nullam in Mundo exiſtere Religionem, quæ non veri quid comprehendat, quæ non Dei Exiſtentiam doceat atque Providentiam, Leges juſti & injuſti, pœnas ſceleris, virtutisque præmia.

Licet

§. CXVII.

Licet vero concedatur, in quacunque Religione nonnullas remanere veritatis reliquias, multa tamen ibi deprehenduntur erronea, ad Dei glorificationem nihil plane facientia, ſed Attributa divina potius obſcurantia, Deo indigna, Spiritumque perfectiſſimum minime decentia, ſibi invicem contraria atque inepta. Cum vero homo ad promovendam propriam Perfectionem creatus, & ad id Jure Naturæ obligatus ſit, errorem ac mendacium vitare, & contra, veritatem quærere, illique ſtudere, tenetur. Obligatus inſuper per Religionem, ad Deum recte cognoſcendum & colendum, ad omnes actiones ſuas ad divinam Gloriam inſtituendas; Hoc vero in Religione, falſa de Deo ejusque perfectionibus docent, nec in omnibus divinam Gloriam æternamque hominis ſalutem, veram quoque ad eam conſequendam viam inculcante, fieri nequaquam poteſt.

§. CXVIII.

DICUNT *porro*: nullam in terra exiſtere Religionem, ſectam nullam, quæ non errores atque nævos ſuos habeat; Unde ex terra egredi nos oporteret, ſi tali nos adjungere communioni vellemus, quæ nullis plane erroris maculis adſperſa eſſet, ut omnes plane deſerendæ eſſent Religiones ſanctæque Societates ſive Eccleſiæ, ſi omnis erroris expertem profiteri vellemus.

§. CXIX.

At licet concedatur nullam plane in univerſo terrarum orbe exiſtere Eccleſiam, quæ omnimodam de ſe gloriari poſſit infallibilitatem (quod

jam Cap. IV. §. 1811. à nobis aſſertum fuit) nihil tamen inde pro Religionum indifferentia efficitur, ſiquidem nec veritates nec errores unius generis ſint: alii enim articuli fundamentales & ad ipſam Religionis Eſſentiam pertinentes, alii non fundamentales ſunt (Cap. IV.) Uti Eccleſia deſerenda non eſt, quæ in fundamentalibus non peccat, licet erroneas quasdam foveat opiniones in rebus minoris momenti; ita illi ſe addicere Societati Eccleſiaſticæ non licet, quæ talia profitetur dogmata, quæ veram Religionis Eſſentiam atque fundamentum pervertunt. In omnibus igitur Eccleſiaſticis communionibus in rebus parvi momenti errari poſſe non negamus: Nullam vero exiſtere Eccleſiam quæ in articulis Religionis fundamentalibus non erret, ab Adverſariis nunquam probatum eſt, nec probari poterit.

§. CXX.

Verum Dei Cultum non in externis quibusdam Cærimoniis atque Confeſſionibus conſiſtere OBJICIUNT: ſed nonniſi in Spiritu & Veritate Deum colendum eſſe perhibent, ipſo id Chriſto docente. Joh. IV. 24. Unde manifeſtum ſit, nihil plane referre cuicunque Communioni Eccleſiaſticæ addictus ſis, modo corde tuo Deum ceu ſpititum perfectiſſimum colas atque venereris.

§. CXXI.

Reſpondemus: Utique veriſſimum eſſe, rectum Dei Cultum anima non corpore eſſe peragendum & internum non externum eſſe, ut revera externus ſine interno nonniſi hypocriticus & nullus ſit. Certiſſimum tamen omnino eſt, cultum

inter-

internum cum externo publicisque oris confeſſionibus debere eſſe conjunctum. Nam α. Cultus divinus certas requirit cærimonias, quæ animi attentionem promovent atque excitant, (Cap. III. Sectione XXII.); Unde illæ cultui interno nequaquam adverſæ eſſe debent, ut vel attentioni officiant, vel falſas de Attributis divinis Ideas excitent, vel nonnullis veritatibus ſive à S. Scriptura, ſive à Ratione edoctis adverſentur. Liquet inde, in tali nos Communione eccleſiaſtica verſari non poſſe, in qua cærimoniæ ejusmodi peragendæ ſunt, quæ cultui interno nocent & obſunt, quæque Doctores mendacii ſunt. β. Deus non anima ſolum ſed & corpore glorificandus eſt. 1. Cor. VI. 20. unde nec internus cultus ſine externo eſſe poteſt, nec adeo ſine membrorum geſtuumque ad veram pietatem Deique venerationem compoſitione peragi debet. γ. Præter veram fidem, qua corde creditur ad Juſtitiam, & internum Dei cultum externam etiam oris confeſſionem neceſſariam eſſe, aperte Chriſtus, & Apoſtolus ipſius, Paulus docet; prior Matth. X. 32. 33. *Quisquis ergo me* profeſſus erit *apud homines, eum ego quoque dignoſcam apud Patrem meum qui in cœlis eſt. Qui vero me negaverit apud homines, eum ego quoque negabo apud Patrem qui in cœlis eſt.* Poſterior Rom. X. 9. 10. *Hæc eſt, quam de fide publice habemus orationem: quod ſi* & ore *Dominum Jeſum* confeſſus fueris, & *à Deo ex mortuis excitatum animo crediderís, ſervabere. Nam & animo creditur ad juſtitiam,* & ore *fit* confeſſio *ad ſalutem.* δ. Os igitur & animus inter ſe conſpirare debent, alias cultus eſſet hypocriticus, Deo tantopere diſplicens. ε. Omnes denique hominis actiones,

ſive externæ ſint ſive internæ, debent eſſe harmonicæ, ad ulteriorem enim, ſine hac harmonia, perfectionem tendere nequeunt. Actionis nimirum cujusvis perfectio in eo conſiſtit, quod cum reliquis ad ultimum tendat finem.

§. CXXII.

At pacem omnibus præferendam eſſe dicunt, quæ alia OBJECTIO eſt, & propter falſam aliquam Religionem motus in Societate tam civili quam eccleſiaſtica excitandos minime eſſe, ſed ipſum Chriſti Apoſtolorumque Præceptum atque praxin eſſe, ut invicem *in charitate toleremus*, ut & ipſe Chriſtus Diſcipulos ſuos maxima tulit manſuetudine.

§. CXXIII.

Et nos etiam veritati in amore ſtudendum, pacem erga omnes ſectandam, conſtanter docemus, mutuamque tolerantiam jugiter omnibus commendamus, quousque nimirum id divina Gloria permittit. Si vero ipſa Dei Gloria hoc modo offuſcaretur, quod fieret ſi tali nos adjungeremus Eccleſiæ, cujus Doctrina tam quoad theoriam, quam quoad praxin corruptiſſima, Attributis divinis, Sacræ Scripturæ, Rationis principiis, & ſaluti æternæ adverſa eſſet; quo in caſu majus minori, hoc eſt divina Gloria omnibus præferenda eſt. Communiſſima nimirum in omnibus artibus atque diſciplinis regula & omnibus recepta hæc eſt: Ut ſi duæ concurrant regulæ, quæ ambæ locum habere nequeunt, minor majori ſemper cedat. Gloria vero divina majus quidquam eſſe nequit; ſequitur inde: pacem potius cum hominibus abrumpendam quam Dei

Glori-

Gloriam negligendam eſſe. Et ſi charitas proximi aliter obtineri nequit, quam divinæ Gloriæ abnegatione, illa recte comparata non eſt, neque talis qualis in ſacris præcipitur Litteris. Requirit pacis amor, ut maxima manſuetudine alios veritatis convincamus, minime vero ut tales foveamus errores qui Dei Gloriæ propriæque Saluti obſunt. *Bellum* enim *anteponendum eſt ei paci quæ à Deo ſejungit*, inquit NAZIANZENUS. Commendabat pacem Chriſtus cum ſuis Diſcipulis eamque & ipſimet ſequebantur; eam vero ipſos in veritatis & divinæ Gloriæ detrimentum ſectatos eſſe nullibi legimus, ſed contrarium potius ipſos feciſſe, in Evangeliſtarum atque Apoſtolorum Scriptis ubique deprehendimus. Unde Chriſtianam Doctrinam maxima inter homines ſequebantur diſſidia, ut ipſemet Salvator optimus confiteatur: *Se non veniſſe conciliatum pacem in terris, ſed bellum, ita ut homines inimicos habituri ſint proprios ſuos domeſticos. Eumque qui Patrem aut Matrem amat ſupra ſe, Chriſto dignum non eſſe.* Matth. X. 34. 36. 37.

§. CXXIV.

ALIA, quam afferunt, OBJECTIO à maxima Dei erga Creaturas Bonitate, Clementia atque Miſericordia deſumta eſt, quæ permittere minime poſſit, ut maximus hominum numerus pereat, quod omnino fieret, ſi per nullam aliam Religionem daretur ſalus, quam per eam, quæ ſolorum olim Judæorum fuit, hodieque per eam quam parva Chriſtianorum pars profitetur. Cum vero nec per has Dei Perfectiones, nec per ſummam ejus Sapientiam fieri poſſit, ut à minima, & ne centeſima quidem hominum parte, imo

nec milleſima, recte cognoſcatur & colatur; ſequi contendunt veram Religionem tam arctis circumſcriptam eſſe limitibus non poſſe, qualem nos eam deſcribimus; ſed potius Deum communem aliquem Patrem miſericordem eſſe, qui varii generis habeat Filios, vario ipſum modo colentes, quibus omnibus delectetur & gratioſus eſſe velit.

§. CXXV.

Ad hanc diluendam difficultatem ad ſequentes obſervationes attendendum eſt. *α.* Deum ceu communem aliquem atque miſericordem Patrem omnibus ſuam manifeſtaſſe voluntatem. Fecerat id, quando ſtatim poſt Adami lapſum Medium obtinendæ ſalutis patefecit; quod non ſolum ante diluvium repetiit, ſed Doctrinam hanc ſalutarem ipſe Adamus ſeris Abnepotibus ſuis, imo ipſi Methuſalemo inculcare potuit; Methuſalem autem ad ipſum illum, in quo diluvium contingebat, annum vivebat; ut nonniſi à ſecundo ore, omnes qui ante univerſale illud diluvium degebant, Doctrinam illam cœleſtem Adamo primitus datam acceperint; ut Revelationis corruptio nulla intervenire potuerit. Imo ne quisquam nullam excuſationem haberet, Deus ſingulari modo Noachum Juſtitiæ præconem excitavit, qui omnibus illius temporis Terræ Incolis, vitiis deditiſſimis atque carnis voluptatibus plane immerſis, Doctrinam ſalutarem centum atque viginti annis explicaret, eamque ſpernentibus juſtam Dei iram atque judicium annuntiaret; ut nemo fuerit qui aliquam invincibilis ignorantiæ ſpeciem prætexere, aut ullam in Deum culpam conjicere potuiſſet; unde omnis tandem in ipſos immorigeros illos ho-

mines

mines redundavit culpa, quod veritati obſtiterint, & ſcelerum ſuorum juſtas pœnas dederint. *β*. Poſt diluvium nemo præter Noachum ejusque familiam ſuperfuit, unde denuo omnibus Terræ Incolis Doctrina ſalutaris à Noacho repetita atque inculcata fuit; ſi vero non ſolum Chamus, ſed ipſe etiam Canaan divinam illam Revelationem de Semine Mulieris ex Noachi poſteris oriundo ludibrio atque neglectui habuit, proptereaque à Noacho maledictus fuit, non Deo ſed hominum malitiæ id adſcribendum eſt. Ut Deus & hic clementem ſeſe atque miſericordem exhibuerit Patrem. *γ*. Et licet Semi progeniei præcipua illa promiſſio facta fuit, ſæpius tamen in ſequentibus temporibus Chamitæ & Japhetitæ divinam Revelationem Semi poſteris diſcendi occaſionem habuerunt; degit nimirum ipſe Abrahamus per aliquod tempus in Ægypto, eo venditus fuit Joſephus, vir pientiſſimus, cognitionis divinæ, quæ ad pietatem eſt, gnariſſimus; fuerunt ibi per aliquot ſæcula Iſraëlitæ, inter quos ſemper Viros Dei fuiſſe, qui à Deo per Abrahamum Iſaacum atque Jacobum acceptam promiſſionem repetiverint & inculcaverint, nullum plane dubium eſt. Moſis etiam populique Iſraëlitici ex Ægypto migrantis, & iter quadraginta annis per Arabiæ deſertum facientis fama inter omnes Gentes quam maxima fuit, ut & hic reliqui Populi Diſciplinam illam cœleſtem explorandi & in eam inquirendi anſam habuiſſent, ſi voluiſſent. In Captivitatem deinceps ex Terra Cananæa abducti, ubi Gentibus iterum veritatem ſalutarem diſcendi occaſio non defuit. Præcipue cum maxima Iſraëlitarum pars, in Terram patriam nunquam

quam redux, per omnes Mundi plagas diſperſa fuit. δ. Tempora denique Eccleſiæ Chriſtianæ quod attinet, Chriſtus Diſcipulos ſuos juſſit *ut in univerſam abeant Terram, Diſcipulosque faciant omnes Gentes.* Si vero tantus Doctrinæ Evangelicæ progreſſus non fuit, ut omnes ad Chriſtum converterentur Populi, id nec Chriſto nec Apoſtolis tribuendum, dum homines pertinaciter Evangelio reſtiterint, nec ſolos Apoſtolos, ſed omnes etiam Chriſtianæ Doctrinæ Confeſſores perſecuti ſint, variisque mortis generibus internecioni eos dederint. Nec hodie Ethnicis, Muhammedanis atque Judæis Chriſti Diſciplinam diſcendi occaſio deeſt, ſed oculos potius claudunt & veritatem reſpuunt. ε. Si vero non hominum, ſed Dei culpa eſſet, quod tantummodo ſupponimus, quod Doctrinam revelatam multæ Nationes non cognoſcunt, Deus etiam non majorem ab homine cognitionem requirit quam ipſi dedit, atque quemvis juxta eam judicat legem quam accepit. ς. Neutiquam ergo ex paucitate eorum, qui Chriſtianam profitentur Religionem, ſequitur per reliquas etiam Religiones æternam obtineri ſalutem, omnes propterea Deo indifferentes eſſe ut quamcunque profiteamur perinde ſit. Deus enim nihil poteſt approbare quam quod univerſis ſuis Attributis conforme eſt, eaque omnia quam maxime illuſtrat; contrarium enim ſi faceret, contradictoria vellet, quod imperfectionem in Deo argueret & indecens eſſet.

§. CXXVI.

Addunt objectionibus hisce Naamanis Syri exemplum, cujus petitio una cum Prophetæ reſponſo extat

extat 2. Reg. V. 17. 18. 19. *Dixitque Naaman: Et non detur quæſo ſervo tuo, onus paris mulorum de terra, non enim faciet ultra ſervus tuus holocauſtum aut ſacrificium Diis alienis, niſi JEHOVÆ. Hac in re parcat JEHOVA ſervo tuo, quando ingredietur Dominus meus ædem Rimmon, ut adoret ibi, & ipſe innixus fuerit ſuper manum meam, & curvavero me in æde Rimmon, in hac incurvatione mea in æde Rimmon, ignoſcat quæſo JEHOVA ſervo tuo in hac re. Et ait illi vade in pace.* Ex verbis hisce multi ex Adverſariis noſtris probare ſatagunt, ipſum Deum Naamano per Prophetam Idollatriæ ſimulationem permittere, ex quo appareat, illicitum non eſſe ut in alius Religionis ſocietate degentes, cultum etiam ejus obſervare audeant, qualiscunque ille ſit, modo Deus interne ſive corde recte colatur, ut perinde ſit quamcunque Religionem ore & geſtibus profitearis.

Scripſit in hanc rem Diſſertationem lectu, uti cætera omnia, digniſſimam SAM. WERENFELSIUS *de Naamane Syro ab hypocriſi vindicato*; extat illa opuſculorum Tom. I. Edit. Laus. pag. 223.

§. CXXVII.

Si omnes hic perpendimus circumſtantias & ipſa illa quæ attulimus verba, facilis erit reſponſio. Lepra nimirum percuſſus erat ſtrenuus hic Exercitus Benhadadi Dux. Audivit magnum inter Iſraëlitas eſſe Prophetam Eliſæum, qui miracula patrare poſſet. Mittit eum Syriæ Rex ad Joramum Iſraëlitarum Regem, additis litteris commendatitiis, ut ſanari ipſum curaret Iſraëlitarum Rex. Quo audito Eliſæus Regi nuntiandum

dum curat, ut ad ſe mitteret virum illum, voti compotem ſe illum facturum. Venit Naaman cum omni comitatu ſuo ante Eliſæi fores, illique hoc ab Eliſæo latum erat reſponſum, ut ſepties corpus ſuum in Jordane ablueret. Sanato corpore ad Prophetam redit, & gratum ipſi animum teſtificaretur, nullum præter Iſraëlitarum Deum eſſe publice profitetur, atque Eliſæo munus offert; quod cum accipere nollet, poſcit ab ipſo ut ipſi concederetur tantum terræ onus quantum muli duo portare poſſent. Alterum petitum, de quo proprie hic agitur, hoc erat, ut condonaret ipſi Jehova, ſi cum Domino ſuo ædem Rimmon ingrediatur & Rex innixus fuerit manui ſuæ, ut incurvare ſe Naaman cogatur in æde Rimmon. Ad quas petitiones Propheta ipſum dimiſit in pace.

§. CXXVIII.

Habetur autem *primo* Naamanis *confeſſio*, in qua ſolum Iſraëlis Deum verum agnoſcit. *Secundo* ejus *propoſitum*, nullum ſe alium Deum culturum, neque Diis alienis in poſterum holocauſtum aut ſacrificium oblaturum. *Tertio petitio* duplex, quarum poſterior condonationem ejus rei continet, quæ cum hoc ſuo propoſito pugnare videbatur. Unde verba ejus hunc involvunt ſenſum (interpretationem nunc WERENFELSII appono); *Firma ſtat ſententia, nullum me poſthac Numen neque interna animi veneratione, neque externis corporis cæremoniis, niſi ſummum Iſraëlis Deum, culturum. Id ſolum me ſollicitum habet: exigit officium meum, ut Regem nonnunquam in fanum Rimmonis comiter, fierique poteſt, ut eo ſeſe incurvante in honorem Dei ſui, ego me itidem incurvare cogar, ſi quan-*

quando manu inniti vult, uti antehac conſuevit: hoc ſi quando contingit, quoniam à propoſito meo alienum videri poſſit, id quæſo mihi Dominus condonet. Patet ex hisce, hunc belli Præfectum omnem Idololatriæ atque hypocriſeos ſuſpicionem evitare voluiſſe, ne cultum etiam externum Idolo deferre videatur, dum ſolenniter teſtatur, non aliam ſe id facere ob cauſſam, quam quod officium Domino ſuo debitum id poſtulabat, ut ipſum coram Idolo genua flectentem ſuſtentet. Parendum ab una parte erat Regi juſto Domino ac Benefactori ſuo, in re præcipue quam obſequium civiliter Regi debitum requirit, quod facere omnes Regis ſubditi tenentur. Ab altera vero parte, abhorrebat animus ab eo, quod vel mali ſpeciem habere potuiſſet, quod ſcilicet geſtu Idololatriam ſimulet; licet animus ab ea ſit alieniſſimus, dum non Idolo ſed Regi ſervire mens ſit, ſciens nonniſi Iſraëlis Deum cultu etiam externo colendum eſſe.

§. CXXIX.

Tria igitur hic Naaman publice declarat. α. Quidquid hic faciat, in honorem Idoli ſe minime facere, ſed hanc ſolam ob cauſſam quod officium Regi debitum id requirat. β. Permiſſionem à Propheta petit ut poſthac hoc munere ſuo ipſi fungi liceat, γ. Precatur Deum, ne hoc ipſi imputet, cum animus ſuus ab hypocriſi vel Idololatria longiſſime abſit. Hoc fere modo interpretantur Judæi, BALBAG & ABARBANEL. Prioris verba hæc ſunt: *Petit ab Eliſa, oraret Dominum, ut condonaret ei hanc rem, qua erat incurvatio ejus in æde Rimmon, quippe ad quam cogebatur, ſiquidem Dominus ejus ipſo nitebatur ingrediens in ædem Rimmon, ad ado-*

ran-

randum. RASCHI autem Naamanem ſic loquentem introducit: *Incurvatio hæc me invito fit, quoniam Dominus meus, ſeſe incurvans nititur manu mea.*

§. CXXX.

At quid ad hanc petitionem Propheta? *Vade,* inquit, *in pace;* quæ verba omnino concedentis, eſſe videntur, ſummo enim rigore Propheta recens converſum tractare noluit; nec eum maximo, munus vel vitam mittendi, periculo exponere voluit, cum civile ſervitium Regi præſtare per ſe malum non fuerit, eo minus quod quilibet, tam ex ipſa Naamanis confeſſione, quam ex geſtibus reliquisque circumſtantiis, judicare potuit, omnia non in Idoli honorem, ſed ad Regi obſequium præſtandum munerique aulico ſuo ſatisfaciendum fieri, quod Eliſæus Vir Dei præſcire potuit, eo magis quod Naaman ipſi certa fide ſpoponderat, ſe in poſterum non niſi Iſraëlis Deum, tam animo quam corpore, veneraturum.

§, CXXXI.

Nullum ergo hic Indifferentiſtæ ad rem ſuam tuendam præſidium inveniunt. In Indifferentismo nimirum Religionum nulla Religionis particularis Confeſſio locum habere poteſt, dum juxta eorum hypotheſin quamcunque profitearis perinde ſit. Naaman omnia facit quibus oſtendere poſſet ſe nec hypocritam nec Indifferentiſtam eſſe, dum præſentibus omnibus, Eliſæo Propheta, Servo ejus Gehaſi, & comitantibus eum publice hanc edidit *Confeſſionem:* Se in poſterum non Gentilium Deos ſed ſolum Jehovam culturum. Patroni Indifferentismi aliis ſibique perſuadere conantur, internum animi cultum ſufficere. Naaman

man contra etiam circa externum Cultum anxius fuit, unde non publica tantum Confeſſione fidem ſuam teſtatur, ſed Prophetæ conſilium in iis etiam petit, quæ externam quandam actionem reſpiciebant, metuens ne forſan Deum offenderet, vel aliis Idololatriæ ſuſpicionem præberet. Nihil tantopere veretur, quam ne ſervitium Regi debitum in pejorem intelligi poſſet partem.

Aliorum adhuc loci hujus Interpretationem brevibus hic apponere lubet, Sunt, inquit WERENFELSIUS Diſſ. ſupra citata §. IX., qui de *præterito* verba explicant, iisque, exiſtimant, peccati commiſſi veniam peti. Horum interpretatio ita habet: *Hanc rem condonet Jehova ſervo tuo, quod cum ingreſſus fuit Rex in ædem Rimmon, ut ſeſe ibi incurvaret, & innixus fuit manu mea, ſi tum incurvavi me in æde Rimmon, hanc incurvationem meam in Templo Rimmon quæſo condonet Jehova ſervo tuo.* Argumentum eorum potiſſimum Grammaticum eſt; Gerundium בבוא ajunt per præteritum explicandum eſſe, præterito ſequente: duplex autem præteritum hic ſequi נשען & והשתחויתי: Hæc igitur ita exponenda eſſe: *Cum ingreſſus fuit, & innixus fuit, & ego incurvavi me.* Nam ו in hoc ultimo non eſſe converſivum præteriti in futurum, quoniam accentus pro more ex penultima in ultimam non eſt retractus, dicitur enim והשתחויתי accentu in penultima. Quanquam enim ab hac accentus retractione verba quieſcentia *lamed he* eximantur, illud tamen nonniſi in conjugatione *Kal*, non item in *hitpahel* habere locum; ut igitur omnino verbum השתחויתו præteritum ſit. Plura qui vult adeat ipſam Werenfelſii Diſſertationem.

§. CXXXII.

Addunt denique hiſce Adverſarii noſtri ipſum Chriſti Apoſtolorumque Exemplum, qui Ritus

judaicos obſervabant; & Pauli qui Judæis Judæum, Græcis Græcum ſeſe exhibebat.

§. CXXXIII.

Chriſtum & Apoſtolos ritus illos cærimoniales obſervantes quod ſpectat, α. Tenendum Cultum illum ritualem ab ipſo Dei inſtitutum, tunc temporis quo Chriſtus eum obſervavit nec de jure nec de facto adhuc abrogatum fuiſſe, ſed gradatim antiquandum. β. Cum Chriſtus fidelium etiam ante Chriſti adventum viventium Salvator fuit, neceſſarium omnino erat ut & Legis cærimonialis obſervationem in ſe ſuſciperet, quo pro delictis hac in re commiſſis ſatisfacere poſſet. γ. Apoſtolis denique tam Paulo quam cæteris Evangelium inter Judæos & Græcos prædicantibus caute admodum erat agendum, ne infirmis adhuc ſcandalo eſſent, adeoque Doctrinæ Evangelicæ propagationi obeſſent, unde tolerandi erant ad tempus ii, quorum mens Legi moſaicæ adhuc nimis affixa erat, quam ut breviſſimo temporis ſpatio ab ea abalienari potuiſſent, Apoſtolis propterea hac in re non nimis properandum erat.

* * * * *
* * * *
* * *
* *

CAPUT

* * * * * * * * * * * * * * * * * *

CAPUT XIV.

De Papiſmo.

§. I.

PAPISMUM eam intelligimus Religionem, quæ *Papam* conſiderat ut Caput viſibile & principale Eccleſiæ; à cujus arbitrio & decretis illa in Articulis fidei dependeat & regatur; ut nihil credat niſi quod Papa credit, aut credendum præſcribit. Unde etiam nomen ſuum habet.

§. II.

Neque ægre ferre poſſunt, ſi à Principe & Capite Eccleſiæ ſuæ ita denominantur.

§. III.

Eccleſia illa pleraque Doctrinæ Chriſtianæ Capita verbis retinet & profitetur; ſed talia addit, quæ ipſum Doctrinæ ſalutaris fundamentum evertunt.

In pertractatione dogmatum Pontificiorum non tantum conſiderandum eſt, quid hic vel alius in peculiari profiteatur; ſed ex libris illorum Symbolicis Syſtema Religionis illius componendum eſt, non defuerunt enim qui Religioni huic plane aliam quam nativam induerunt faciem; uti factum à JAC. BENIG. BOSSUETO *in expoſitione Doctrinæ Catholicæ*; in qua oſtendere conatur, inter Pontificiorum & Proteſtantium Doctrinam tantam differentiam non eſſe, ut unio inter Eccleſias illas fieri nequeat; cui falſo prætextui multi jam Viri Doctiſſimi obviam iverunt.

§. IV.

Ita quidem retinent Sacram Scripturam, ſed *alterum* adhuc *fidei Principium* ſtabiliunt; nempe *infallibilitatem Papæ*, & *ſupremum* illius in Articulis credendis *Dominium*, à cujus etiam arbitrio ipſa S. Scripturæ interpretatio dependet, absque ulla demonſtratione pro vera agnoſcenda.

§. V.

Et uti *primarium* Religionis Peccatoris *fundamentum* eſt, *Jeſum Chriſtum eſſe unicam & perfectiſſimam Cauſſam ſalutis*, ita eum ut Prophetam, Sacerdotem & Regem profitentur; ſed ipſi alium ſubſtituunt, à cujus ore atque nutu dependendum ſit, adeoque ipſum hoc fundamentum tollunt. Quoniam enim Chriſtus unicus noſter Propheta, Sacerdos & Rex eſt, ſed alius ejus loco ſubſtituitur, revera ipſum unicum Salvatorem eſſe negatur.

Hypotheſis Primaria

ſive

Πρῶτον ψεῦδος.

§. VI.

Religionis Pontificiæ *Hypotheſis primaria* eſt SUPREMATUS PAPÆ, ſive *dependentia ab ipſo, in Articulis credendis & faciendis, tanquam infallibili Eccleſiæ Capite & Domino.*

§. VII.

Fundamentum Religionis Peccatoris eſſe *dependentiam a Chriſto* ceu unico Salvatore, ſuo loco demonſtravimus. Uti autem hoc veræ Religionis funda-

fundamentum eſt, ita Religionis pontificiæ fundamentum in eo conſiſtit, *quod ab alio dependent*, & eoipſo totalem illam à Chriſto, ceu unico Mediatore, dependentiam ut Religionis revelatæ fundamentum evertunt, & aliud ejus loco ſubſtituunt.

§. VIII.

Hoc autem quando dicimus; non ita intelligendum eſt, quaſi putaremus, omnium & ſingulorum Errorum primos Autores hunc intendiſſe ſcopum, & hypotheſin hanc primariam ſuppoſuiſſe. Uti enim Errores in Eccleſia paulatim fuere introducti, ita ſingulorum Errorum Patroni peculiarem potuerunt habere ſcopum.

§. IX.

Sed Religionem Pontificiam nunc conſideramus ceu in Syſtema redactam, & quatenus nunc omnes illi Errores in canonem relati ſunt; & Autoritate Papæ, propterque illam, hi Articuli credendi ſunt & faciendi.

§. X.

Et ita communem aliquem nunc ſcopum habent, nempe ut *ſupremus* ſtabiliatur *fidei Dominatus*, diverſo licet ſcopo multi Errores in Eccleſiam irrepſerint & introducti ſint.

§. XI.

Dominatus enim ille nunc quaſi *Fundamentum* illorum *Doctrinale* eſt, cui omnes reliqui Errores ſuperædificati ſunt.

§. XII.

Et ad illum ſcopum aſſequendum & tuendum omnia diriguntur, nempe ſalutem aliter in

Chriſto obtineri non poſſe, quam *dependenter à Pontifice Romano* ut *Eccleſiæ Capite.*

§. XIII.

Primariam etiam hancce *hypotheſin* per omnes reliquos Religionis illius Errores ſeſe extendere, & illos animare ex ipſorum Pontificiorum verbis clariſſime patet, qui paſſim fatentur: nihil vel credendum vel faciendum eſſe, niſi quod Eccleſia repræſentativa credit & præcipit; & ab illius ore dependendum non propter veritatis ad conſcientiam demonſtrationem, ſed propter *ſolam* illius *Autoritatem*; nec quemquam ſalvari poſſe, niſi agnoſcat *Papam ſupremum Eccleſiæ Caput* eſſe, in cujus *dependentia* omnia quærenda ſint, per quæ ſalus obtinetur.

§. XIV.

Et ita Papa effertur ſupra omnem dictum Deum aut Numen; ita ut in templo ſive Eccleſia Dei ſedeat, tanquam Deus, oſtendens ſeipſum quod ſit Deus. 2. Theſſ. II. 4.

§. XV.

Sed hoc πρῶτον ψεῦδος eſſe ex tota illorum Doctrina de Pontifice evidens eſt, ſi enim omnia Capita infra percurremus, & in Syſtema redigemus, omnia huc tendere manifeſtum erit.

§. XVI.

Pontificem nimirum *ſummum Prophetam* eſſe perhibent, ut non aliud ſit Fidei fundamentum quam ipſius Decretum & Teſtimonium,

§. XVII.

Unde, ſi Papæ ſumma definiendi & præſcri-

bendi fidei Articulos competit Poteſtas, alia præſcribere non poteſt, quam quæ *dominatui* huic ſubordinantur Dogmata, & quibus ille ſuffulcitur.

§. XVIII.

Et illi tanquam *Summo Sacerdoti* etiam ſoli jus competere dicunt, Sacrificium Chriſti ad remiſſionem peccatorum applicandi, & peccata remittendi.

§. XIX.

Quo omnes illi Errores tendunt, quos committunt circa modum ſalutem impetrandi & applicandi.

§. XX.

Et cum ſummus Rex eſſe velit, ſibi jus tribuit Poteſtatem diſpenſandi, etiam ipſam ſalutem vendendi, & pro arbitrio aliis adſcribendi.

§. XXI.

Imo juxta Religionis illius ſtatuta non ſufficit, ut aliquid id credat, aut faciat, quod Eccleſia, hoc eſt Papa, dicit, ſed *quia* id dicit & præſcribit. Quomodo autem omnes Errores huc tendant nunc oſtendemus.

Occaſio Errorum Eccleſiæ Pontificiæ.

§. XXII.

Papiſmi Errores ortum trahunt vel ex Epiſcoporum, poteſtatem ſuam pro dignitate Urbis metropolitanæ extendentium, dominandi libidine: Vel ex rigidiori & male in-

tellecta Eccleſiæ naſcentis diſciplina ; vel ex ſtudio retinendi ritus Paganorum , hosque hac ratione alliciendi ad Chriſtianismum : Omnes autem nunc in primaria quam ſtabilivimus hypotheſi concurrunt?

§. XXIII.

Omnes ergò Errores reſpiciunt vel *Regimen Eccleſiæ* ſive *Hierarchiam Pontificiam*, vel *Doctrinam & fidem* ; vel *Ritus & Cultum publicum* ; priores introducunt *intolerabilem in conſcientias Tyrannidem*, ſequentes *hæreſin*, ultimi vero *Idololatriam* & *ſuperſtitionem*. Unde etiam tria naſcuntur Errorum Capita.

SECTIO I.

in qua

Illi Errores in Syſtema rediguntur qui Ad Hierarchiam pontificiam pertinent.

Hos ortum trahere diximus, *ex Epiſcoporum poteſtatem ſuam pro dignitate urbis metropolitanæ extendentium dominandi libidine.*

Ab hoc Capite incipimus, quia conſtituit Centrum pontificiæ Religionis, & per omnes reliquos Errores ſeſe exſerit, qui omnes hypotheſi huic accommodati ſunt.

§. XXV.

Ab initio nimirum N. T. juxta inſtitutum Dominicum atque ordinationem divinam, *unus* fuit *Rex* ; *unum Eccleſiæ Caput*, *unus Dominus*.

Mini-

§. XXVI.

Miniſtri hujus Domini erant Apoſtoli, Doctores, Paſtores, Epiſcopi, Presbyteri, qui omnes ex æquo ejus fuerunt Legati, nullo alio diſcrimine quam ætatis, & quod quidam diutius verbo laborarunt.

§. XXVII.

Nondum erant tunc temporis Archiepiſcopi, Epiſcopi à Presbyteris diſtincti, non Hierarchia Eccleſiaſtica, non Vicarius Dei omnipotentis, non Monarcha viſibilis, qui eſſet Caput omnium Sanctorum, qui pari Majeſtate qua Chriſtus uteretur, qui conſcientiis filiorum Dei leges præſcriberet, de legibus moribus diſpenſaret.

§. XXVIII.

Et ipſi etiam Epiſcopi & Presbyteri nonniſi nomine differebant, quod ex Act. XX. 17. & 28. coll. cum Tit. I. 5. & 7. abunde patet; Conſentit inſuper antiquitas, Theophylactus, Hieronymus ad Titum, Theodoretus ad Philipp. Aërius apud Epiphanium, qui vixit tempore Concilii Ancyrani, &c.

§. XXIX.

Ab hac autem inſtitutione paulatim homines rece[illegible]unt, quando primo facta eſt *diſtinctio inter Epiſcopos & Presbyteros*: quamvis incertum ſit, quando nova hæc inſtitutio in Eccleſiam introduci cœperit, cum enim Concilium Nicænum Anno 325. haberetur, diſtinctio hæc jamjam erat ſtabilita; Concilium enim Can. VI. illam firmiter juſſit obſervari tanquam ἀρχαιαν ἐθην καὶ παραδοσιν ἀρχαιαν. Et Synodus Ancyrana, undecim præter propter annis ante Nicænam habita, Presbyteris

 omnem

omnem ordinandorum Presbyterorum & Diaconorum ademit poteſtatem.

§. XXX.

Summa tamen adhuc eo tempore Epiſcoporum fuit puritas; nondum fuit aliquis qui ſe Oecumenicum vocavit; nondum Hierarchia Romana: ſed eam demum peperit ſequioribus temporibus multorum φιλοπρωτια & dominandi libido; quibus non ſatis fuit eſſe Epiſcopos, ſed concedente id Conſtantino M. alii aliis majorem ſibi vindicabant poteſtatem, prout enim quisquis Metropolin cujusque Provinciæ incolebat, ita reliquis ejusdem Provinciæ Epiſcopis præficiebatur, qui ab initio *Metropolitani*, octavo deinde Seculo *Archiepiſcopi* dicti.

§. XXXI.

Inter Metropolitanos autem quatuor, *Romanus*, *Conſtantinopolitanus*, *Antiochenus* & *Alexandrinus*, quibus propter urbis Sanctitatem etiam quintus accenſebatur nempe *Hieroſolymitanus*, dignitate inter ſe pares habebantur, ut ex Can. VI. Concilii Nicæni patet, ea enim principales Romani Imperii civitates erant.

§. XXXII.

Quia autem urbs Roma cæteras amplitudine antecellebat, atque *Romani Imperii Caput* erat, hinc factum eſt ut in ea Pontificiæ dominationis ſedes collocaretur, & quia habitaculum Imperatoris Roma Conſtantinopolim translatum fuit; hinc eſt, quod Epiſcopo Conſtantinopolitano ſecundus dabatur locus, & teſte SOCRATE *Lib. V. Hiſt. Eccleſ. Cap. VIII.* p. m. 303. Synodus Conſtantinopo-

nopolitana habita Anno 381. Can. III. Conſtantinopolitanum Epiſcopum honoris prærogativas poſt Romanum habere juſſit, eo quod Byzantium Nova eſſet Roma.

§. XXXIII.

Labefacto autem penitusque deleto Imperio Romano in Occidente, urbisque Romanæ Gloria valde obſcurata, de Principatu contendebant utriusque Civitatis Epiſcopi, donec Imperator Phocas ira in Patriarcham Conſtantinopolitanum commotus, quod Mauritii cædem approbare nollet, Epiſcopo Romano Bonifacio III. Primatum detulit, eumque *Epiſcopum Oecumenicum caputque omnium Eccleſiarum* fecit.

§. XXXIV.

Et in hoc conſiſtit *fundamentum Hierarchiæ Papalis*; ſic ortus eſt Epiſcoporum ac Archiepiſcoporum omnium Epiſcopus, Sacerdos univerſalis totius orbis habitabilis, Monarcha viſibilis, cui poteſtas data judicandi omnes.

§. XXXV.

Hic autem nondum conſummata fuit Hierarchia Papalis, ſed omni opera ab eo tempore Pontifices Romani haud ſegniter in id incubuerunt, ut *Primatum* iſtum novis *additamentis* ſemper magis extenderent, unde temporis tractu variis artibus & uſurpationibus, quaſi per gradus ad tantum faſtigium aſcenderunt.

§. XXXVI.

Ad illorum autem Dominationem ſtabiliendam multum contulit, ab una parte, quod ſedes Imperii Romani alio eſt translata, tum enim ὁ κα-

τέχων

τεχων è medio fuit ſublatus, ſi enim in urbe Roma perpetuo manſiſſet Imperatoria Majeſtas, nunquam permiſiſſet illa, ut Epiſcopus Romanus amplitudinem ſuam, aut Majeſtatem æquaret, aut ſuperaret.

§. XXXVII.

Conſtantinopolitani enim nunquam dignitatem ſuam eousque potuerunt extendere, etſi non minores forſan Romanis ſpiritus geſſerint.

§. XXXVIII.

Ab altera parte, Dominationem hanc etiam multum promovit ingraveſcens Barbaries, dubia enim luce adulterinæ merces facilius emtorem inveniunt, ut Epiſtolæ illæ decretales, quæ primis tribuuntur Pontificibus, pro genuinis nunquam fuiſſent acceptæ, niſi denſa ignorantiæ caligo ubique regnaſſet: ut de variis artibus quibus uſi ſunt Epiſcopi Romani nunc taceam.

§. XXXIX.

Ad adultam autem ætatem, ἀκμην & vigorem pervenit Dominatus hic in Eccleſia ſupremus, ſub Gregorio VII. qui Papa factus Anno 1073. die 10. Calend. Maii, & id quod cumulo Antichriſtianæ Dominationis deerat adhuc ſuperaddidit, & ſeſe ſuper omne σεβασμα extulit.

§. XL.

Perſpecto nunc breviter Hierærchiæ hujus ortu, reſtat ut primo ejus *formam* & ſecundo *Errores*, qui inde fluunt & ad eam ſtabiliendam faciunt, conſideremus.

Forma

§. XLI.

Forma hujus Dominatus plenius ex dictatis, tum GREGORII, tum Innocentii III. conſpici poteſt. Priores extant Epiſtolarum ſcriptarum Anno 1074. Lib. II. Ubi ſtatuit: Romanum Pontificem ſolum dici univerſalem. Illum ſolum poſſe Epiſcopos ordinare & deponere.

§. XLII.

Illi ſoli licere pro temporis neceſſitate novas condere Leges. Illius ſolius nomen, tanquam unicum in Mundo, recitandum eſſe in Eccleſia. Nullam Synodum abſque ejus præcepto generalem vocandam. Nullum Capitulum ſeu Librum abſque illius Autoritate Canonicum eſſe dicendum.

§. XLIII.

Sententiam ejus a nemine debere retractari, & ipſum ſolum omnium retractare poſſe, eamque à nemine eſſe judicandum. Majores cauſſas cujuscunque Eccleſiæ ad Apoſtolicam ſedem eſſe referendas. Romanam Eccleſiam nunquam erraſſe, nec in perpetuum, teſtante Scriptura, eſſe erraturam.

§. XLIV.

INNOCENTIUS III. qui ab initio Seculi XIII. vixit, *Decretal.* Lib. I. Tit. 33. *De majoritate & obedientia* Cap. VI. inter alia ita loquitur: ſubeſſe Romano Pontifici, omni humanæ Creaturæ declaramus, dicimus, definimus, & pronuntiamus, omnino eſſe de neceſſitate ſalutis.

§. XLV.

Hæc de Forma Monarchiæ hujus ſacræ. *Media* quibus illa conſervatur, ſunt vel ejus ſubditi, vel

vel falſa dogmata; Dominatui huic accomodata.

§. XLVI.

Conſideratur nempe Eccleſiæ ſtatus ut Regnum aliquod viſibile; quod à nutu Monarchiæ viſibilis in rebus credendis & faciendis ita dependet, uti in rebus civilibus plebs ab arbitrio Regis pendet.

§. XLVII.

Subditi ejus ſunt; vel communis plebs, quæ Laicorum nomine venit; vel ſunt ii qui ad ordinem Eccleſiaſticum pertinent: Poſteriores conſiderandi ſunt tanquam numeroſus aliquis exercitus, qui Principis ſui Regnum, variis artibus, vi, ſtratagematibus augere & amplificare conatur.

Vide de his quæ nunc dicturi ſumus Illuſtr. PUFENDORFII *Hiſt. Univerſalem* in Capite de papa, qui pro magna ſua rerum politicarum noticia, ut in aliarum, ita etiam in Aulæ Romanæ rationem ſtatus penetravit.

§. XLVIII.

Hic exercitus conſtat ex iis, qui ſimpliciter ordinis Eccleſiaſtici ſunt; ut communes Sacerdotes, vel ex iis qui voto ſingulari alicui diſciplinæ ſeſe addixerunt, unde varii illi Monachorum ordines, & Jeſuitæ, ex quibus Papa militem ſuum prætorianum confecit, quosque cervici non Laicorum tantum, ſed & ipſorum Sacerdotum imponit; ut ipſos in obſequio continere poſſit.

§. XLIX.

Unde Præfectos ſuos, ſive Generales, Romæ reſidentes habent, ut ibi conſilia capi, & mala imminentia declinari poſſint, ſi enim Epiſcopus aliquis juſſa vel autoritatem Pontificis ſperneret,

impla-

implacabili odio ſtatim ipſum conſectarentur Monachi.

§. L.

Secundum Medium, quo Papa Autoritatem & Hierarchiam ſuam ſtabilire & conſervare poteſt, ſunt falſa dogmata: Etenim Pontificiæ Dominationis ratio eſt, ut ad Autoritatem divitiasque Pontificis & Cleri omnia referat; Unde vel priſca Religionis Chriſtianæ dogmata Dominationi Eccleſiaſticæ ſunt accommodata; vel nova, quæ ei inſerviunt, ſunt inventa.

§. LI.

Dogmata vero illa quæ immediate huc faciunt, & vel dignitati vel proventui Hierarchiæ inſerviunt, præcipue ſequentia ſunt.

§. LII.

Principem locum obtinet *Autoritas & Majeſtas Papæ*, quo pertinet *α.* quod ſtatuunt Regimen Eccleſiæ, poſt Chriſtum, debere eſſe Monarchicum, & Epiſcopos urbis Romæ ſupremam & Monarchicam Poteſtatem jure divino, ſupra omnes in toto orbe & Eccleſias & Eccleſiaſticos habere.

Ad hoc forma Monarchica maxime fuit idonea, cum Pontifex ipſius Jeſu Chriſti omnium rerum Arbitri vicarium & quaſi Vice Deum ſe eſſe hominibus perſuaſit, cui rei ex variis Regiminum generibus nullum Monarchico accommodatius excogitari poteſt.

§. LIII.

β. Nihil etiam magis Papæ Autoritatem auget, quam quod ipſi adſcribunt etiam poteſtatem temporalem ſummam in omnium Chriſtianorum Bona & res; adeo ut de iis diſponere, etiam Regna mutare poſſit. Cujus poteſtatis ipſi falſo adſcriptæ

ſcriptæ etſi documenta ediderit in Henricis, Friedericis &c. magnopere tamen dubito, an Moderni Principes tam dociles eſſent ut Chriſti Vicarium ita revererentur.

§. LIV.

γ. Ad homines porro ad obſequium movendos, & horrore percutiendos, nihil magis eſt idoneum, quam divina in ferendis legibus Majeſtas; hinc Papæ ſibi adſcribunt vim coactivam & poteſtatem in legibus condendis etiam conſcientiam obligantibus; quod ſi ſemel imperitis hominibus perſuaſum eſt, nullo alio argumento ad probanda Religionis Chriſtianæ Capita, quam vulgato illo αὐτὸς ἔφα opus eſt.

§. LV.

δ. Et major hauddubie eſt Autoritas, ſi Eccleſiaſtica cum civili ſit conjuncta, hinc ſtatuunt, civilem jurisdictionem convenire Perſonis Eccleſiaſticis, ut quis ſit ſimul Eccleſiaſticus & Politicus Paſtor & Princeps.

§. LVI.

Ad conſtituendam enim Monarchiam Eccleſiaſticam, neceſſum fuit, ut ſedem ſuam ibi conſtituat, ubi locus fuit tantum ſui juris & ditionis, unde proprios habet reditus, ne eos illi detrahendo vi coërceri poſſit; ut porro propriis nixus viribus urgente neceſſitate vi gladii & milite domeſtico ſeſe defendere poſſit.

§. LVII.

ε. Multum contra Papæ dignitati derogaret, ſi ipſius ſatellitibus, Eccleſiaſticis puto, nutui Principis ſecularis obtemperandum eſſet; unde

eos

eos eorumque actiones cauſſasque civiles, atque bona temporalia exemit à poteſtate & judicio, ut & tributis Principium vel Magiſtratus ſecularis, à quo nimirum ipſis majus immineret periculum, quam à Tribunali ſuo, qui ipſis muneris neceſſitate conjunctus eſt; quamobrem plurimi ex illis Pontificis Potentiam haud ægre ferunt.

§. LVIII.

Electionem quoque Paſtorum ad ſolos ſpectare Epiſcopos perhibent, atque potiſſimum ad Papam Romanum, à quo ut Capite, omnis Eccleſiaſticus ordo & jurisdictio in cæteros Epiſcopos & Paſtores derivetur, ut adeo nemo pro vero Eccleſiæ Chriſti Paſtore agnoſcendus ſit, niſi ab Epiſcopis vel Electus, vel ab iisdem muneri ſuo inauguratus & confirmatus, vel de ejus Succeſſione ex publicis tabulis conſtet.

§. LIX.

ς. Non è re etiam Pontificiæ Majeſtatis eſſe videbatur, ut ipſe qui dignitate omnes mortales excederet, ſatellitum ſuorum Judicio ſubeſſet: Unde ſeſe ſupra Concilia effert, & ſtatuit ſui ſolius eſſe, generale Concilium convocare, ei præſidere, autoritatem eamque infallibilem ei dare.

§. LX.

ζ. Ut porro Autoritas Papæ, qui eſt Eccleſia repræſentativa, magis urgeatur, contendunt, ne quidem Libros Sacros & Canonicos ſine Autoritate & commendatione Eccleſiæ recipi à fidelibus poſſe; putantes veram atque unicam viam inſtituendi atque ad fidem adducendi homines eſſe viam Autoritatis, non demonſtrationis Veritatis ad con-

conſcientiam; ideo veterum Pontificiorum nonnulli omnem Scripturæ autoritatem ab Eccleſia ita ſuſpenderunt, ut eam non majori fide dignam æſtimarent ſine teſtimonio & judicio Eccleſiæ, quam Titum Livium & Alcoranum Muhammedicum: Verum cum hoc nimis crudum appareret, recentiores non tam explicandæ Veritatis, quam amoliendæ invidiæ gratia, diſtinxerunt inter Autoritatem Scripturæ IN SE, & autoritatem QUOAD NOS; ut Quæſtio ſit, non an Scriptura ſit in ſe divina & vera? Id enim habere à Deo omnis veritatis Autore: Sed unde nobis divinam aut veram eſſe conſtet? Scilicet ab Eccleſia.

§. LXI.

Egregie certe, ut nimirum alteri Errori fundamentum ſubſtruant; ſi enim tanta eſſet Eccleſiæ Autoritas, ut ejus teſtimonium & judicium de divinitate S. Scripturæ eſſet infallibile, Eccleſia etiam poſſet condere Canonem, ergo poſſet credenda & ſervanda præcipere, imo dogmata fidei & vitæ condere, quod intendunt.

Si quis dicat etiam nos multos S. Scripturæ Libros abſtracte conſideratos ideo tantum pro divinis & Canonicis agnoſcere, quia Eccleſia nobis illos tales eſſe tradiderit. Ex. gr. in Epiſtola Pauli ad Philemonem nihil occurrere unde Charecteres divinitatis ejus agnoſceremus; niſi quod Pauli nomen præfixum habeat, & à S. Johanne pro divina habita & à prima Eccleſia talis agnita fuerit; ad quod reſpondetur deſtinguendum eſſe inter viam Autoritatis & Demonſtrationis; Papa nimirum ideo vult hunc vel illum Librum pro divino agnoſci, quia ipſe id jubet abſque ulla addita probatione, nos autem neminem id credere obligamus niſi probatum fuerit, Epiſtolam hanc vel alium aliquem librum ſemper pro divino eſſe habitum ab ipſis etiam viris Apoſtolicis.

Tanta

§. LXII.

H. Tanta porro Pontificis Majeſtas & autoritas eſſe traditur, ut in rebus Fidei decidendis ſit *infallibilis* nec errare poſſit.

§. LXIII.

Unde ipſi ſoli Sacram Scripturam interpretandi poteſtatem tribuunt, à cujus autoritate omnes debeant petere Sacræ Scripturæ certiſſimum & infallibilem interpretationem neceſſario ſequendam; penesque ipſum omnium controverſiarum Theologicarum dijudicandarum eſſe Arbitrium contendunt; ne nimirum aliquid Dominationi Eccleſiaſticæ noxium proferatur, & ut ſummum Pontificis Romani tribunal ſtabiliatur.

§. LXIV.

θ. A Lectione etiam S. Scripturæ Laicos arcent, eamque nemini permittunt niſi facultate ab Ordinariis impetrata, poſt examen ingeniorum rite inſtitutum; quod non tantum ad amplitudinem Sacerdotum multum confert, quippe qui ſoli digni cum quibus Deus per Verbum ſuum colloquatur.

§. LXV.

Sed ſicut Hierarchia hæc per ignorantiam fuit *ſtabilita*, ita per eandem debet conſervari; ideo vulgo oraculorum divinorum lectione interdicunt, ne ibi aliquid inveniant quod rationibus Papæ ſit contrarium, fraudulentiamque Sacerdotum detegant, & caligine diſcuſſa ad inſtar aſinæ Bileami inſeſſori ſuo obloqui incipiant, in præſidium hujus Erroris S. Scripturam obſcuritatis arguunt.

§. LXVI.

Qui Error alios adhuc gignit 1. à fide credendorum notitiam excludunt; fidem melius per ignorantiam, quam per notitiam definiri dictitantes, ut BELLARMINUS *de Juſtif.* L. I. c. 7.

§. LXVII.

2. Fidem implicitam commendat, quæ nihil aliud eſt quam cœcus cum Romana Eccleſia in credendis, faciendis fugiendisque, conſenſus & obſequium.

§. LXVIII.

3. Fidem definiunt, aſſenſum generalem, quem præbet intellectus iis omnibus quæ à Deo revelata ſunt, & per Eccleſiam nobis credenda proponuntur, ſive ſcripta illa ſint, ſive non ſcripta.

§. LXIX.

4. Ut tandem vulgus à lectione Scripturæ facilius arcere poſſunt, dicunt: Non opus eſſe, ut S. Scriptura in aliam quam linguam latinam transferatur, quippe in cruce Jeſu conſecratam.

§. LXX.

1. *Imperfectam* porro dicunt eſſe *S. Scripturam*, & univerſam ſalutis doctrinam, quæ ad Religionem, ſive fidem & mores eſt neceſſaria, non contineri in ea, atque ideo Chriſtianos præter Scripturam hic indigere aliis ſine ſcripto *Traditionibus*, vel *divinis*, vel *apoſtolicis*, vel *eccleſiaſticis*, easque in Eccleſia Romana continua ſucceſſione ſervatas, tanquam principium & normam fidei, pari pietatis & reverentiæ affectu cum S. Scripturis eſſe ſuſcipiendas & ad eas in gravioribus doctrinæ capitibus

bus veluti ad certum judicii Canonem eſſe recurrendum.

§. LXXI.

Ut ſcilicet, ſi quod utile rei Pontificiæ dogma extiterit, *nullo præter Traditiones, argumento* opus eſſet.

§. LXXII.

Et cum in Eccleſia Romana progreſſu temporis multa fuerint innovata in Doctrina fidei, Cultu & Regimine Eccleſiæ, quæ nullum in Scriptura habent fundamentum; hinc comminiſcuntur *Verbum non ſcriptum*, in quo pro innovationibus ſuis & additamentis præſidium quærunt.

§. LXXIII.

id. Tota quoque de *remiſſione peccatorum* Doctrina (quam ex diſciplina veteris Eccleſiæ natam infra videbimus) dominationi Aulæ Romanæ & avaritiæ Clericorum fuit accommodata, ad eam enim requirunt.

§. LXXIV.

1. *Confeſſionem Auricularem*, per quam homines ſibi obnoxios facere poſſunt, cujusvis ingenium & indolem cognoſcere, conſilia clandeſtina detegere, iisque obviam ire: Neque id fit absque utilitate Clericorum, quibus confitentes nummum ſolvere tenentur.

§. LXXV.

2. Requiritur *Satisfactio operis* pro Sacerdotis Arbitratu præſtanda, quæ conſiſtit vel, ſi ii, quibus pœna irrogatur, ſint locupletes, in donatione Summæ pecuniæ ad pias cauſſas; hoc eſt, in uſum templorum, Cœnobiorum, pauperum, in-

tes quos etiam ſunt ordines mendicantium ; ut adeo omnia ſemper ad uſum eorum , qui ſacro ſeſe addixerunt ordini redeant;

§. LXXVI.

Vel expiari crimina poſſunt, certis precationum formulis, peregrinationibus, jejuniis, laceratione corporis : Sed ſi hæc pœna gravis nimis videatur, etiam pecunia redimi poteſt.

§. LXXVII.

3. *Abſolutionem* quoque à peccatis, etiam in foro divino, Papæ adſcribunt; quam Poteſtatem & Sacerdotibus conferre poſſit. Quod multum momentum ad dignitatem aulæ Romanæ habet; nihil enim eſt, quod homines magis ad venerationem incitat, quam opinio : Papam gratiæ divinæ & ſalutis per Chriſtum partæ eſſe *diſpenſatorem*, & absque abſolutione ejus vel Sacerdotum ipſius, non dari aditum ad beatitudinem vitæ cœleſtis, & nihil magis homines ad obſequium præſtandum, ad labores & ſumtus perferendos permovet, quam iræ divinæ metus, & æternæ Salutis amittendæ diſcrimen.

§. LXXVIII.

4. Eccleſiam Romanam inſuper *theſaurum operum ſupererogatoriorum*, ut vulgo vocant, habere dicunt, ex ſuperabundantibus Chriſti & Sanctorum paſſionibus conflatum ; quem eroget Papa pro poteſtate ſua & arbitrio, Indulgentiis & Jubilæis, pro peccatorum venia & abſolutione varie ac pleniſſime hominibus impertienda.

§. LXXIX.

Quæſtuoſiſſimum profecto mercium genus, magno

magno enim pretio venduntur, nec qui eas venditopus habet, ut ipſe eas emat, nec iis ſervandis ullus impenditur ſumtus, nec ſitus eas corrumpit, nec vetuſtas imminuit, nec emtori, poſtquam falſas deprehendit, eas reddendi tempus datur ullum.

§. LXXX.

Totam quoque *de Sacramentis* Doctrinam rei Pontificiæ & loculis Clericorum explendis accommodarunt: Numerum ideo eorum Pontifices ad ſeptem auxerunt, quorum nullum à Sacerdotibus gratis adminiſtratur.

§. LXXXI.

In genere quidem eorum *efficaciam à Sacerdote* dependentem faciunt. Unde ad Sacramenti adminiſtrandi efficaciam & perfectionem neceſſario requiri dicunt *intentionem Miniſtri*, ut ſine ea efficax non ſit.

§. LXXXII.

In ſpecie vero ex S. Cœna fecerunt *Miſſam*; hoc eſt Sacrificium verum & expiatorium corporis & ſanguinis Chriſti, pro peccatis vivorum & mortuorum (ut nontantum vivos ſed & mortuos in purgatorio degentes, Pontifici & Sacerdotibus vectigales facerent) atque impetratorium omnis generis beneficiorum. Unde nemo locuples moritur, qui non Teſtamento aliquid pro certo Miſſarum numero leget; & nemo rem majoris momenti ſuſcipit, qui non, ut res feliciter ſuccedat, Miſſam peragi curet, pro qua merces ſacrificulis ſolvenda.

§. LXXXIII.

Et ut Clerici præ Laicis in Sacra Synaxi prærogativi quid haberent: *Primo* S. Cœnam Laicis nonniſi ſemel in anno diſtribuunt: & *ſecundo* non obſtante quod ſic pronuntiavit Concilium Trident.) Chriſtus S. Cœnam ſub utraque ſpecie adminiſtravit, Laicis nihilominus Calicem negant, isque tantum inconſecratum porrigunt.

§. LXXXIV.

Unde Concil. Trident. Seſſ. 21. decrevit, *Si qui dixerit, ex Dei præſcripto, vel neceſſitate Salutis omnes & ſingulos Chriſto fideles utramque ſpeciem ſanctiſſimi Euchariſtiæ Sacramenti ſumere debere, Anathema ſit.*

§. LXXXV.

10. Ex Baptismo Cognationem aliquam ſpiritualem oriri ſtatuunt inter Suſceptores e Baptismo, & Baptizatum hujusque parentes, quæ inter eosdem impediat Matrimonium; ut nimirum ſi tales Matrimonium inire velint, diſpenſatio à Papa emenda ſit, & etiam hac in re ab ipſo dependerent homines.

§. LXXXVI.

11. Ex *Matrimonio* quoque *fecere Sacramentum*: Ut ſcil. omnium earum rerum, quæ ad Conjugium pertinent, jus & arbitrium penes Clerum eſſet; quæ cum late pateant, Dominationi Pontificis & Clericorum multum additur.

§. LXXXVII.

Novi quoque *Cognationis Gradus* ad prohibendas nuptias à Pontifice ſunt conſtituti, ut Principes præcipue ſibi obligare poſſet & frequentibus diſpen-

diſpenſationibus anſam daret, quod tamen etiam abſque magnæ pretioſi nummi copiæ ſolutione non fit.

§. LXXXVIII.

Sed & quod Clericis Matrimonio interdixit Hierarchiæ Pontificiæ inſervit, ita enim ſingularem ſanctitatis ſpeciem coram Populo præ ſe ferunt, Bona Eccleſiaſtica nec per hæreditatem diſtrahuntur, nec majorem Liberorum & Conjugum, quam rei Eccleſiaſticæ rationem habere coguntur, nec reſpectu familiarum ſuarum Magiſtratui Civili obligantur, & adverſus Principes, in quorum ditione vivunt, mandata Pontificis promtius exequi audent; Quia enim propria tantum vita ipſis curanda, Principium indignationem ſuſtinere nullo negotio poſſunt.

§. LXXXIX.

Hæc de *Cœlibatu Clericorum* Lex à Gregorio VII. in Synodo Romana 1074. habita, fuit ſtabilita, ab Eccleſia Romana pro Articulo fidei accepta, & Germaniæ, Clericis reſiſtentibus licet, & Papam hæreticum clamantibus, vi multa obtruſa fuit.

§. XC.

15. Sacramentis tandem etiam *extremam unctionem* annumerant, quæ non minus ac reliqua Sacramenta Clericorum inſervit utilitati, optimam enim in ejus adminiſtratione habent occaſionem monendi, ut, ſi morientes divites ſunt, aliquid ad pias cauſſas, hoc eſt Cleri & Cœnobiorum, teſtamento legent.

§. XCI.

16. Multum quoque utilitatis Clericis affert to-

tus ille in Cultu Ceremoniarum apparatus, tot templa non neceſſaria, altaria, dies feſti, quæ omnia in infinitum fere aucta, ut tot millia Clericorum haberent unde viverent; ut nihil nunc dicam, de cibis certis temporibus prohibitis, de execrationibus, variis miraculorum commentis, quibus omnibus ſuperſtitioſos homines pecunia ſua emungere ſolent.

§. XCII.

ιι'. Magnum etiam dignitati Papæ pondus addit, quod poteſtatem homines per canoniſationem in divorum numerum reponendi ſibi attribuit, quaſi ſibi etiam jus eſſe in cœlum ejusque habitarores.

§. XCIII.

Hi ſunt præcipui Errores, qui ad primam quam poſuimus claſſem referri poſſunt, & immediate ad ſtabiliendum illum Dominatum Papalem faciunt, & fundamentum Regni Chriſti in hac terra evertunt.

SECTIO II.

De Origine Errorum, qui ſpectant Doctrinam ſive fidem, & Hæreſin conſtituunt.

§. XCIV.

Hi Errores, qui ſtricte ad res credendas pertinent, ortum trahunt *ex rigidiore & male intellecta Eccleſiæ naſcentis Diſciplina*; Quæ illorum *occaſio* fuit; Nunc autem illorum talis ad totum Pontificiæ

Reli-

Religionis Syſtema relatio eſt, ut etiam ad primariam illius hypotheſin ſive πρῶτον ψεῦδος ſtabiliendum & confirmandum conformati ſint & accommodati, quod eſt ſupremus Dominatus (§. 6.) in Eccleſia Dei.

Suo loco jam oſtendimus quænam inter πρῶτον ψεῦδος hæreſeos alicujus & occaſionem differentia ſit; ex quibus facile patet; quod Error ex occaſione aliqua oriri potuerit & pedetentim irrepere & à quibusdam foveri, licet nondum illam ad hypotheſin Hæreſeos primariam relationem habuerit, quam deinceps habet, poſtquam omnes Errores in Syſtema coacti & in canonem relati ſunt; In ædificio enim quovis ſingulæ ejus partes demum relationem ad finem aliquem generalem habent, ad quem obtinendum ſuum quæque particula confert, quando cum ſeinvicem conjunctæ ſunt, quam relationem antea, nondum in ordinem redactæ, non habuerunt, licet prius jam extiterint; Ita multi Errores jam antea poſſunt exiſtere quam in ſyſtemate aliquo ad certam aliquam hypotheſin ſtabiliendam adhibentur. Neque putandum eſt Errorem illum, qui primus notus fuit, ſemper in Syſtemate aliquo πρῶτον ψεῦδος eſſe, ſiquidem πρῶτον ψεῦδος ita nominatur, non à tempore quod Error ille primus promulgatus fuerit, ſed à Scopo, quia in Hæreſi illa primaria ſive præcipua hypotheſis eſt, ad quam reliqui Errores omnes tanquam finem communem tendunt.

§. XCV.

Magnum in Eccleſia primitiva diſciplinæ Eccleſiaſticæ fuiſſe rigorem ejusque totam rationem ex Tertulliano, Cypriano, Origine & Euſebio luculenter intelligimus.

§. XCVI.

Rigoris hujus in foro Eccleſiaſtico Cauſſæ variæ erant & graves: Et quidem *a. Impunitas* in foro civili; deerant nimirum Chriſtiani Magiſtratus,

tus, ad quos delinquentes in ſcelerum pœnam & vindictam deferrentur.

§. XCVII.

β. Calumniæ & Cavilla in innocuam Chriſtianorum gentem, de promiſcuis ſtupris, inceſtibus, infanticidiis, conſpirationibus nocturnis, manducatione carnis humanæ, & ſi quæ alia, orta partim ex male intellectis Chriſtianorum myſteriis vel ritibus, partim ex nefandis hæreticorum ſceleribus, veris Chriſtianis adſcriptis. Ne autem hoſtibus juſta daretur calumniandi cauſſa, ſed potius ut eos actu ipſo convincerent, ad ſeveriorem adacti fuerunt diſciplinam, præcipue cum hæc crimina ipſis imputata aciem Imperatoriæ Majeſtatis ſtrinxerunt.

Vide TERTULL. *in Apol.* Cap. 39. pag. 80. CYPRIANUM *contra Demetrium*, JUSTINUM MARTYR. *in Dialogo cum Tryphone*, & EPIPH. *Hæreſ.* L. I. Cap. 68. pag. 344.

§. XCVIII.

γ. Tandem etiam in cauſſa fuerunt graves perſecutiones, quibus in Chriſtianam Gentem immaniſſime ſævitum fuit; ne vero infirmiores facile ſuccumberent, ſanctiſſimamque abnegarent Religionem, rigore Diſciplinæ cautum fuit.

§. XCIV.

Objectum hujus diſciplinæ erant lapſi, vel in ſcandaloſum aliquod crimen, quorum alia erant minus capitalia, qualia ſtupra &c. alia erant ſumma, ſive capitalia, in quæ deinceps ſtatuta fuit pœna capitis, ut Idololatria, homicidium, adulterium.

Vel

C. C.

Vel in Apoſtaſiam, ſive abnegationem Chriſti: Hi erant vel *ſacrificati*, qui Idolis ſacrificarunt, aut immolata guſtarunt: Alii *thurificati*, qui thus adoleverant: Alii *Libellatici*, qui vel Libello dato ſe Chriſtianós non eſſe affirmabant, vel quibus Libello à Præſide teſtimonium dabatur eos ſacrificaſſe, ut contra perſecutores tuti eſſent; vel *Traditores*, qui Biblia Sacra Perſecutoribus comburenda tradiderunt, frequenti apud Cyprianum diſtinctione.

§. CI.

Ex lapſis fiebant Excommunicati, ligati, ejecti; quatenus nim: à Sacris Euchariſticis prohibebantur; aucto deinceps Diſciplinæ rigore, etiam à precibus & auditione Verbi arcebantur.

§. CII.

Tempus ſive duratio hujus Excommunicationis pro delinquentium vel delictorum ratione varia fuit: Seculis duobus prioribus tamen nondum adſtricta erat rigori Canonum ad eos gradus, qui temporibus ſequentibus obtinuerunt, quando illis ſubinde nontantum ad tempus reſipiſcentiæ usque, nontantum ad numerum aliquot menſium vel annorum, ſed ad Dies Vitæ usque pax negata, & pœnitentia Eccleſiaſtica ad mortem usque extenſa fuit.

§. CIII.

Aliquando autem Pax ipſis data quando excommunicati, auxiliante gratia divina, pœnitentiam egerunt, quoque eo tempore ad pœnitentiam publicam admiſſi ſunt; Primus ejus gradus fuit

fuit *Exomologeſis*, ſive Confeſſio, eaque primitus nequaquam privata vel ſecreta, ſed publica erat. Hinc TERTULL. *de Pœnit.* Cap. IX. pag. 198. Scribit: Sub pœnitentia poſitos, Presbyteris advolvi, charis Dei adgeniculari, omnibus fratribus deprecationes ſuas injungere. Et CYPRIANUS invehit in eos *Epiſt. X.* Qui ante Exomologeſin, ſive publicam graviſſimi delicti factam Confeſſionem, ante manuum ab Epiſcopo & Clero impoſitionem, offerebant lapſis pacem & Euchariſtiam dabant.

§. CIV.

Confeſſionem hanc ſequebatur *Satisfactio Canonica* ſenſu metonymico ſumta, quatenus nimirum ab Eccleſiæ ſenioribus pœnitentibus impoſitum fuit, ut reſipiſcentiam ſuam & mutatam ſententiam, certis teſtarentur operibus, ejusque darent argumenta externa, ut v. g. extra fores Templi habitu lugubri, cilicio induti, cinere conſperſi, cum lachrymis & jejunio proſtrati commorarentur, & ita à Fidelibus tranſeuntibus pacem exorarent.

§. CV.

Seculo IV. in Canonibus Nicænis τέσσαρες τόποι ἐπιτιμίων obvii, προσκλαυσις, *fletus* ad fores Oratorii, ἀκροασις *auditio verbi*, quo inter Catechumenos in exteriore Templi parte, iis erat orandum & commorandum; ὑποπτωσις, intra Templum nimirum ſe retro ambonem *proſternebant* & cum Catechumenis exibant: & tandem admittebantur ad συςασιν, *conſiſtentiam*, inter reliquos fideles ſedentes, usque ad finem omnium Sacrorum; nondum vero ad S. Cœnam admitteban-

tur,

tur, quod tum demum licebat, quando per abſolutionem Eccleſiæ iterum fuere reconciliati: Labente tamen Seculo IV. multum remitti cœptum de illo graduum rigore.

§. CVI.

Præter ſupra memorata ſatisfactionis opera, ſub perſecutionibus, præcipue à *Thurificatis* exigebatur, ut publicas ſuper Martyrum ſepulchris funderent preces, quibus thurificationem revocarent, majorem a Deo in perferendis perſecutionibus peterent Conſtantiam, teſtatumque darent, ſeſe ad exemplum Martyris in iſto loco ſepulti ad Martyrium perferendum paratum habere animum.

§. CVII.

Poſtquam excommunicati hujusmodi externis ſignis & argumentis pœnitentiam probarunt, ab Eccleſiæ Senioribus deliberatum eſt, an pro commiſſo ſcandalo ſufficienter ſatisfactum ſit, numque opera eorum, reſpectu diſciplinæ Eccleſiaſticæ, *in foro Eccleſiæ* pro ſatisfactoriis haberi poſſint? Cumque compertum eſſet ea ab Eccleſia pro talibus agnoſci, ſecuta eſt *Abſolutio* prævia Oratione atque manuum impoſitione.

§. CVIII.

In illa autem *a*. non agebatur de remiſſione peccati coram Dei Tribunali, ſed de remiſſione pœnæ Eccleſiaſticæ, per quam pœnitens, impleto pœnitentiæ tempore, reconciliabatur Eccleſiæ.

Unde CYPRIANUS dicit: *Neque præjudicamus Domino, judicaturo, quominus ſi pœnitentiam plenam & juſtam peccatoris invenerint, tunc ratum*

ratum faciat, quod à nobis hic fuerit ſtatutum. Inter ejusdem Epiſtolas eſt una Firmiliani Epiſcopi Cæſarienſis in Cappadocia, qui ita loquitur: *Non quaſi à nobis remiſſionem peccatorum conſequantur, ſed ut per nos ad intelligentiam delictorum ſuorum convertantur.*

§. CIX.

β. Hæc *Abſolutio* fuit *publica*, non privata; nihil enim in tribus prioribus ſeculis de Abſolutione privata legitur. CYPRIANUS qui Seculo III. vixit, dicit *Epiſt. VI.* ſe à primordio Epiſcopatus ſui ſtatuiſſe, nihil ſine conſilio & conſenſu plebis privata ſua ſententia gerere, & *Epiſt. IX.* Pœnitentes juſto tempore, & ſecundum diſciplinæ Exomologeſin venire; & per manus impoſitionem Epiſcopi & Cleri, jus communicationis accipere, & *Epiſt. XXVIII.* dicit: Negotia Eccleſiæ tractanda eſſe; & limandam plenius rationem, nontantum cum Collegio, ſed & cum plebe univerſa, expenſa enim moderatione librandam & pronuntiandam rem eſſe, quæ in poſterum circa Miniſtros Eccleſiæ ſtatuat exemplum; Ipſe etiam CYPRIANUS alibi provocat ad Eccleſiæ Catholicæ conſuetudinem: Unde patet omnem actum, nontantum per Eccleſiæ Præpoſitos, ſed & per univerſam Eccleſiam gubernatum fuiſſe.

§. CX.

Tempus huic pœnitentiæ Miniſterio, ut TERTULLIANUS loquitur, varium fuit aſſignatum, *Concil. Ancyr.* Sec. IV. habitum c. 4. Lapſos inter audientes uno anno conſtitui, ſuccumbere vero tribus annis, & in Oratione communicare biennio, & tunc ad perfectionis gratiam pervenire debere decrevit. Quan-

§. CXI.

Quandoque autem imminutus eſt diſciplinæ rigor, & facta INDULGENTIA, idque propter varias cauſſas 1. ex cauſſa morbi, infirmitatis, mortis inſtantis.

§. CXII.

2. Ex cauſſa deſperationis, quando nempe incidebant in ſummas Diaboli tentationes.

§. CXIII.

3. Ex privilegio Martyrum, ſive Confeſſorum, in carceribus agentium, à quibus efflagitabant pacis Libellos; ad quorum interceſſionem pœnitentibus pax dabatur, rigor pœnæ Canonicæ condonabatur, & cum Eccleſia reconciliabantur: Ut ex TERTULL. *ad Martyr.* paſſim videre eſt; ſed mirum deinceps horum Libellorum abuſum fuiſſe videre eſt apud CYPRIANUM *Epiſt. XXIX. XXX.*

§. CXIV.

4. Etiam alii de Eccleſia bene meriti aliquando fuere admiſſi ad impetrandam pro amicis abſolutionem, vicem etiam eorum ſubeundo, præſtantes aliquod pœnitentiæ opus; qui autem Errores ex hisce ſucceſſu temporis enati ſint, nunc indagabimus: Ut & quomodo ad hypotheſin primariam ſuffulciendam faciant.

§. CXV.

Sic nimirum ſe habuit Eccleſia ſub perſecutionibus & Magiſtratibus Ethnicis; ſed longe alia fuit rerum facies ſub Imperatoribus Chriſtianis, tunc enim jamjam Clerici ſupra Laicos ſeſe efferre incipiebant; Unde AMBROSIUS (ſive HILARIUS

LARIUS Diaconus) in Locum I. Tim. V. 14. 17. queritur: *Et Synagoga, & poſtea Eccleſia Seniores habuit, quorum ſine Conſilio nihil agebatur in Eccleſia, quod, qua negligentia obſoleverit, neſcio: Forte Doctorum deſidia, aut magis ſuperbia, dum ſoli aliquid volunt videri.* Et HIERONYMUS in verba Matth. XVIII. *Dic Eccleſiæ. Iſtum locum Presbyteri & Epiſcopi intelligentes, aliquid ſibi de Phariſæorum aſſumunt ſupercilio, ut vel damnent innocentes, vel ſolvere ſe noxius arbitrentur. Legimus etiam in Levit. de leproſis, ubi jubentur, ut oſtendant ſe Sacerdotibus, quomodo leproſus ibi immundus vel mundus fit, ſic ligat vel ſolvit Epiſcopus & Presbyter.*

§. CXVI.

Et ita *confeſſio* peccatorum *publica* mutata fuit in *privatam*; unde in Eccleſia Conſtantinopolitana conſtitutus fuit *Pænitentiarius*, poſtea tamen abrogatus, ut legere eſt apud SOCRAT. H. E. Lib. 4. c. 19. p. m. 308. SOZOM. L. 7. 16. p. m. 542. *Pænitentiarii munus erat audire confeſſionem criminum & peccatorum gravium, ad quæ tum temporis adſtricta erat confeſſio.* Obſolevit tamen deinceps confeſſio una cum Pœnitentiariis in Eccleſiis Orientalibus.

§. CXVII.

Sed contra in Eccleſiam latinam fuit introducta, in qua ſic crevit Confeſſio, ut omnibus Sacerdotibus poteſtas confeſſiones audiendi daretur; Unde CONFESSIO AURICULARIS enata, quam Pontificii nunc tanquam ad Salutem neceſſarium quid conſiderant; Quæ quare poſtea in Sacramentorum numerum relata ſit, & quomodo Hierarchiæ Papali inſerviat jam (§. 73.) oſtendimus.

Sed

§. CXVIII.

Sed non tantum in hocce pœnitentiæ gradu à primitivo more aberratum fuit, ſed diſciplina hæc ad cujusvis lapſus & peccati genera fuit applicata. Opera Pœnitentiæ facta ſunt plurima, & ſubſequentibus ignorantiæ ſeculis, ſatisfactio hæcce Canonica non amplius ut talis conſiderata fuit; nempe quod locum ſolummodo habeat in foro Eccleſiæ, reſpiciens Diſciplinam Eccleſiaſticam, commiſſum tantum ſcandalum, non ipſum peccatum tollens; ſed opera hæcce pœnitentialia, magno rei Chriſtianæ detrimento, habita fuerunt pro ſatisfactoriis etiam in foro divino, quibus juſtitiæ divinæ ſatisfieret, remiſſioque peccatorum ex merito impetraretur.

§. CXIX.

Inde *de bonorum Operum meritis*, juſtificationisque propter juſtitiam inhærentem nata eſt opinio. Hinc eſt, quod putent Pontificii, uti etiam Tridentina Synodus decrevit: Opera bona *vere mereri* vitam æternam, & ipſius quoque vitæ æternæ conſecutionem & Gloriæ augmentum. BELLARMINUS ait: *Vitam æternam tum quoad primum gradum, tum quoad cæteros, reddi bonis meritis filiorum Dei.* Id quod tamen dependenter à Pontifice fit (§. 12. & 13.)

§. CXX.

Ex imperita porro hacce operum ſive caſtigationum pœnitentialium, (quibus, ex ritu veteris Diſciplinæ, Eccleſiæ ſatisfit), confuſione cum pœnis ſatisfactoriis, juſtitiæ divinæ perſolvendis, nata eſt opinio: Juſtificato ſecundum Oeconomiam Gratiæ condonari ſolummodo peccati

culpam, quæ dicitur, & pœnam exitii æterni; eo ſenſu, ut ipſis adhuc pro pœna temporali omnium peccatorum poſt Baptismum commiſſorum, per opera aut caſtigationes pœnitentiales, *à Sacrificulis præſcriptas* juſtitiæ divinæ in hac vita ſatisfaciendum ſit. Quæ Doctrina ſedi Romanæ ſtabiliendæ multum confert (§. 74.)

§. CXXI.

Id autem ſi quis in hac vita præſtare neglexerit, nolunt tamen eum exitio æterno adjudicare, ſed neglectum reſarciri poſt hanc vitam poſſe ſtatuunt, inde huic Errori Dogma quoddam Platonicum *de Purgatorio* accommodarunt, de quo ita BELLARMINUS: *Conſtituunt Scholaſtici communi conſenſu intra terram quatuor ſinus, ſive unum in quatuor partes diviſum, unum pro damnatis, alterum pro purgandis, tertium pro infantibus ſine Baptismo abeuntibus, quartum pro juſtis qui moriebantur ante Chriſti paſſionem, qui nunc vacuus remanet.* Lib. II. *De Purgat.* cap. 6.

§. CXXII.

Patres priorum ſeculorum illud ignorant, neque ulla ejus mentio à veteribus facta, ſed primum tempore Gregorii I. in Eccleſia Chriſtiana hic error ſuſcitatus, à Beda in occidente propagatus, temporum ignorantia nutritus ſervatusque, & à Concilio Florent. A. C. 1439. dedicatus fuit. Purgatorio autem pro fundamento ſubſternunt errorem de remiſſione culpæ, non omni condonata pœna, uti vidimus, de peccatis aliis mortalibus, aliis venialibus, de reſtricta Chriſti ſatisfactione ad mortalia tantum.

BEL-

BELLARMINUS ad illud probandum Ethnicos in teſtimonium advocat, PLATONEM *in Gorgia & Phædone*, CICERONEM *in Somnio Scipionis*, & VIRG. *Æneid.* Lib. VI.

§. CXXIII.

Inde orta ſuffragia, orationes, opera pœnalia viventium, Miſſæ quibus defuncti juventur, Indulgentiæ Papales, quibus pœnæ & dolores mitigentur: Sed revera purgatorium Clericorum & Monachorum Aurifodina eſt, & ſedis Romanæ non minimum fulcrum.

§. CXXIV.

Cum autem hoc de ſatisfactione dogma cum perfecta Chriſti Satisfactione conciliare non poſſent; hinc opus Salutis inter hominem & Chriſtum partiti ſunt, & ideo diſtinxerunt Lytrum Chriſti in *ſufficientia & efficacia*. Peccata in mortalia & venialia, antebaptiſmalia & poſt baptiſmum commiſſa; contendentes Chriſtum quidem lytrum ſufficiens perſolviſſe, Deum autem non velle ejus applicationem, niſi pro peccatis mortalibus, & antebaptiſmalibus, pro reliquis ipſi homini ſatisfaciendum eſſe.

§. CXXV.

Natum hinc aliud dogma *de applicatione meriti Chriſti per baptiſmum*, ejusque efficacia; quia nimirum putant, Chriſti meritum tantummodo pro peccatis ante Baptiſmum commiſſis applicari; hinc ejus applicationem adſcribunt Baptiſmo, quando ſtatuunt: Hominem per Baptiſmum, ut, ſub V. T. *ex opere operantis*, ita ſub N. T. ex *opere operato* juſtificari, quæ eſt juſtificatio prima; ut adeo Baptiſmus ſit vehiculum gratiæ phyſicum, non morale.

§. CXXVI.

Inde orta eſt opinio *de abſoluta Baptiſmi neceſſitate*, quare ab una parte in caſu extremæ neceſſitatis, ſi fatum urgeat, ipſis etiam Laicis & Mulieribus Baptismum adminiſtrare concedunt: Ab altera parte ſtatuunt; omnes quotquot absque Baptismo decedunt, etiam infantes, abſolute eſſe damnandos, & non ſola cœleſti, ſed & naturali beatitudine carituros; quia absque eo gratia nec remiſſionis peccatorum nec veræ regenerationis, cuiquam conferatur.

§. CXXVII.

Cum autem negotium ſalutis inter Chriſtum & hominem partiantur, hinc ipſis etiam neceſſario tota de fide atque juſtificatione ſana doctrina fuit immutanda & pervertenda; cum enim per Baptismum meritum Chriſti homini applicari putent; hinc perhibent hominem eo ſenſu dici in S. S. ex fide & per fidem juſtificari, quatenus per fidem ad juſtificationem h. e. gratiam habitualem illi in Baptismo infundendam prævie præparetur & diſponatur, ſive juſtificationem primam fieri per remiſſionem peccatorum in Baptismo, per novi habitus infuſionem, cujus initium ſit fides, quo habitu ſi quis per liberum arbitrium recte utatur, & bona opera præſtet, acquiri meritum vitæ æternæ, quæ ſit juſtificatio ſecunda; hominem quidem, ante converſionem & juſtificationem primam, opera facere meritoria ex congruo, poſtea meritoria ex condigno.

§. CXXVIII.

Quia juſtificationem per infuſionem novi habitus conſiderant; hinc eſt, quod phraſim de imputa-

putatione juſtitiæ Chriſti, ſive juſtificatione per imputatam Chriſti juſtitiam paſſim vel imperite, vel maligne traducant.

§. CXXIX.

Supra vidimus (§. 118.), ipſos ſtatuere opera juſtorum vere & proprie eſſe meritoria vitæ æternæ; cum vero ad vitam æternam conſequendam perfecta requiratur legis divinæ ſervatio; hinc eſt quod hominem in hac vita legem Dei perfecte & abſolute implere poſſe ſtatuunt.

§. CXXX.

Etſi vero putent, juſtificationem ex operibus atque inde legis impletionem regenitis non impoſſibilem, negare tamen non audent, in regenitis ipſis remanere concupiſcentiam aliquam mali; inde eſt quod negant, ne legis ſervationem impoſſibilem faciant, *concupiſcentiam*, ſive *motus primo primos per ſe & ex natura ſua*, quales inveniuntur etiam in Baptizatis & juſtificatis, *eſſe proprie peccatum*: Unde Concilium Tridentinum Seſſ. V. 5. inquit. *Hanc concupiſcentiam quam aliquando Apoſtolus peccatum appellat, ſancta Synodus declarat, Eccleſiam Catholicam nunquam intellexiſſe peccatum appellari, quod vere & proprie in renatis peccatum ſit, ſed quia ex peccato eſt, & ad peccatum inclinat, ſi quis autem contrarium ſenſerit, Anathema ſit.*

§. CXXXI.

Ex hisce nunc omnibus facile patet, ipſis cum Pelagianis ſtatuendum fuiſſe; *Liberum ad bonum Arbitrium*, in iis quæ ad pietatem pertinent, in homine adhuc poſt Adami lapſum ſupereſſe; unde dicunt; Illud Adami lapſu ſolummodo læſum

 fuiſſe,

fuiſſe, non exſtinctum, viresque nonnullas etiam in natura corrupta remanſiſſe, ſed ſopitas & ſemimortuas. BELLARM. *Contrav.* Lib. V. cap. 13. *de Gr. & Lib. Arb.* pag. 803.

§. CXXXII.

Ut autem negare poſſint hominis ad bonum vires per lapſum eſſe exſtinctas, & tantam per illum in homine factam fuiſſe mutationem ratione virium naturalium, etiam negant juſtitiam illam primo homini fuiſſe naturalem, ſed imaginem Dei in facultatibus animæ tantum conſtitiſſe perhibent, & nonniſi ſupernaturale ei ademtum fuiſſe donum, relictis omnibus naturalibus, hominem creatum fuiſſe in puris naturalibus; ignorantiam atque inclinationem ad vitia vocant languores ac morbos; Juſtitiam autem originalem ſupperadditam eſſe tanquam donum ſupernaturale, atque frænum aliquod aureum, quod carnis laſciviam comprimeret, ſceleratos animi motus cohiberet, & omnes tum animi, cum corporis partes in obſequio teneret; jam vero quia ſupernaturali hoc dono ſpoliati ſimus, carnem, equi ad inſtar, ſine fræno, ferocibus capi cupiditatibus.

§. CXXXIII.

Cum ergo ſtatuunt liberum ad bonum Arbitrium (§. 130.), dum ita Concilium Tridentinum de hac re pronuntiat: *Si quis liberum hominis Arbitrium poſt Adami lapſum amiſſum & exſtinctum eſſe dixerit, aut rem eſſe de ſolo titulo, imo titulum ſine re, figmentum denique à Satana invectum Anathema ſit:* Hinc eſt, quod etiam negant, gratiæ efficaciam conſiſtere in actione Dei phyſica, quæ determi-

net

net voluntatem ad volendum, vel eligendum bonum, quod illi fuerat per gratiam excitantem inſpiratum; ſed in interna ſuaſione, quæ quidem per liberum Arbitrium reſpui, ſed tamen infallibilem effectum habere poſſit, quia Deus talem adhibeat ſuaſionem, quam videat congruere ingenio convertendorum, & quam certo norit ab illis non iri contemtum. Vide BELLARM. *de Lib. Arb. & Gr.*

§. CXXXIV.

Etſi vero hominis viribus nimirum tribuant, negare tamen non audent eum peccati laqueis eſſe adeo implicitum, ut deſtitutus divino auxilio iis ſe expedire non valeat; quare etiam aliquid Gratiæ divinæ tribuendum erat. Sententiam Pontificiam de hac re nobis exponit ANDRADIUS, qui Concilii Tridentini haud exigua pars fuit, quando fatetur: Liberum Arbitrium ſine inſpiratione & auxilio ſpiritus non poſſe efficere ſpirituales actiones, id vero non fieri ac ſi mens ac facultas, qualis eſt in homine ex prima nativitate, ante converſionem prorſus non habeat ullam potentiam, vires & facultates ad inchoandas & efficiendas ſpirituales actiones; ſed ideo, quia naturales illæ vires & facultates, licet nec deletæ nec exſtinctæ, adeo tamen peccatorum laqueis implicatæ ſint, ut homo non poſſit ſe propria virtute ab illis explicare, (rem ſimilitudine ægroti declarat) cujus vires morbo fractæ & debilitatæ ſunt, ubi Medicus vires adhuc reliquas licet attenuatas, confirmat & roborat &, ſi quæ amiſſæ, reſtituit.

§. CXXXV.

Cum itaque hominem actionum ſuarum bonarum principium faciunt. Deum vero tantummodo tanquam ejus adjutorem conſiderant: Hinc cum Pelagianis etiam *de Prædeſtinatione* male ſentiunt; Nam præſertim Scotiſtæ, Franciſcani & Jeſuitæ cum Arminianis paria faciunt, niſi quod loco fidei perſeverantis, *electionis cauſſam bona* ſubſtituant *Opera*, deſtinationem ad Salutem cum Pelagio à prævifione digni uſus liberi arbitrii & bonis operibus derivantes: Diſſentiunt tamen Thomiſtæ & Bellarminus, qui diſerte negat: Ullum poſſe Prædeſtinationis divinæ à parte noſtri cauſſam aſſignari. Lib. II. de Gr. & Lib. Arb. Cap. IX. pag. 608. quamvis etiam hac in parte parum ſibi conſtet.

§. CXXXVI.

Hi ſunt errores, qui ex male intellecta *ſatisfactione canonica* in diſciplina veterum orti ſunt. Monuimus inſuper, excommunicatis, & præcipue thurificatis aliquando impoſitum fuiſſe, ut ſupra Martyrum ſepulchra majorem in perſecutionibus tolerandis conſtantiam orarent, eoque teſtatum darent, ſe inſtar hujus vel illius Martyris ad mortem pro nomine Jeſu ſubeundam paratiſſimum habere animum.

§. CXXXVII.

Innocua hæc conſuetudo deinceps Originem dedit *a*. Peregrinationibus religioſis ad loca ſacra ordinandi cauſſa inſtitutis; quæ ad augendas divitias Eccleſiaſticas multum contribuunt & rei Pontificiæ perutiles ſunt.

Ea

§. CXXXVIII.

Ex quo porro more, atque nimia veneratione, creditaque ad tumulos præſentia ſanctorum, etiam orta videtur eorum *Invocatio*. Quem deinde errorem multum foverunt Apoſtrophæ Oratoriæ Baſilii, Nyſſeni, Nazianzeni, &c. qui cum eſſent oratores ſummi, variis figuris rhetoricis uſi, defunctos Martyres mox alloquebantur tanquam præſentes, mox ſuffragia eorum petebant.

§. CXXXIX.

Ut autem Satisfactio relata fuit ad forum divinum, ita etiam ABSOLUTIONIS notitio fuit corrupta, per quam peccator pœnitens olim reconciliabatur Eccleſiæ; cum pedetentim in remiſſionem peccatorum & abſolutionem, in foro divino perverſa eſt.

§. CXL.

Hæc abſolutio ab initio ſacerdotum precibus certis formulis fiebat, docente GREG. I. Lib. XII. Ep. 32. *Peccatores precibus Sacerdotum Eccleſiæ Catholicæ reconciliari.* Multis etiam ſeculis abſolutionem verbis precativis fuiſſe factam probat, tum manuum impoſitio uſitata: *Quid enim eſt impoſitio manuum niſi oratio ſuper hominem*, inquit AUGUSTINUS *de unico Bapt.* Lib. III. Cap. 30. tum Officium Rom. quod in Bibliotheca Patrum habemus, quale Caroli M. & Ludovici Pii tempore in uſu fuit; ubi formula non judiciaria, ſed precativa hiſce extat verbis. *Deus dimittat tibi omnia peccata tua, & liberet te ab omni malo.*

§. CXLI.

In Concilio deinceps Lateranenſi, An. 1215. habi-

habito, poteſtas Miniſtrorum judicativa, multis licet contradicentibus, orbi Chriſtiano fuit obtruſa, atque in Concilio Trid. confirmata; Ita enim habent ejus verba Seſſ. XIV, Can. 6. *Quamvis abſolutio Sacerdotis alieni beneficii ſit diſpenſatio, tamen non eſt ſolum nudum Miniſterium, vel annuntiandi Evangelium, vel remiſſa eſſe peccata declarandi; ſed ad inſtar actus judicialis, quo ab ipſo velut judice ſententia pronunciatur.* & Can. 9. *de Pœnit. Si quis dixerit abſolutionem Sacramentalem Sacerdotis non eſſe actum judicialem, ſed nudum Miniſterium pronuntiandi & declarandi remiſſa eſſe peccata confitenti, modo credat ſe eſſe abſolutum, anathema ſit.*

§. CXLII.

Quantum autem hæc doctrina Dominationis Pontificiæ ſit fulcrum ex (§. 76.) apparet.

§. CXLIII.

Miror tamen quod contendant, in abſolutione Sacerdotali utendum forma judicativa, & tamen in ultimo ſuo extremæ unctionis Sacramento, ubi imprimis ſententia definitiva opus eſſet, antiquam formulam precativam retineant.

§. CXLIV.

Aliquando in Eccleſia veteri diſciplinæ rigorem remiſſum fuiſſe diximus facta *Indulgentia* (qua ſenſim ad Indulgentias Papales via fuit munita) ad *interceſſionem* alicujus Martyris ſive Confeſſoris; qui, ſicuti tunc temporis pro Mediatoribus reſpectu Eccleſiæ & Diſciplinæ fuerunt admiſſi, ita ſequentibus temporibus, uti omnes Martyres, ita omnes de Eccleſia bene meriti, non tantum vivi, ſed & mortui, pro Mediatoribus etiam apud Deum fuerunt habiti.

§. CXLV.

Nata inde temeraria diſtinctio inter *Mediatorem Redemptionis & Interceſſionis* : *Primarium & Secundarium* , *Excellentiorem & Participationis* ; Vide BELLARM. L. I. *de Sanctor. Beatit.* Cap. 20. Tom. II. operum pag. 2056.

§. CXLVI.

In præſidium autem hujus erroris, & ut facilius efficiant, merum hominum poſſe eſſe Mediatorem, docent; Chriſtum non eſſe Mediatorem, niſi ſecundum naturam humanam, uti THOMAS concludit Part. III. Q. 26. Art. 2. dicens: *Cum Chriſtus, ſecundum quod Deus, nullo modo à Deo ipſo diſtet, nec quippiam alteri non ſuum deferat, nullo pacto convenit Chriſto eſſe Mediatorem, in quantum Deus eſt, ſed in quantum homo.*

§. CXLVII.

Cum autem Chriſtus ſecundum naturam humanam in V. T. non extitit, & per conſequens Mediatoris munere fungi nondum potuit, adeoque Patribus V. T. Mediator defuit: Hinc eſt, quod negent: Patres ante adventum Meſſiæ fatis functos in Gloriam cœleſtem fuiſſe aſſumtos, quin ipſos poſt mortem in locum tertium, quem Limbum Patrum appellant, perveniſſe perhibent.

§. CXLVIII.

Unde ille error eſt natus, quod Chriſti anima à corpore ſeparata deſcenderit ad inferos, hoc eſt, ad inferiores partes terræ, ut animas Patrum Oeconomiæ Veteris, in Limbo infernali loco proximo hærentes inde liberaret & educeret.

Cum

§. CXLIX.

Cum porro aliquando ex diſciplina veterum aliqui excomunicati propter interceſſiones Martyrum, vel aliorum de Eccleſia bene meritorum, in Eccleſiam iterum fuere recepti, & unus pro altero ad abſolutionem impetrandam fuit admiſſus, imo unus pro altero pœnitentiæ opera præſtando, ſubinde in foro Eccleſiaſtico potuit ſatisfacere; inde corrupta ſatisfactionis ſignificatione, natus eſt error de *Operibus ſupererogatoriis*, quatenus id quod alter præſtitit in alterius rationes referri poteſt.

§. CL.

Inde eſt, quod ſtatuant: Pœnæ temporariæ, in quam poſt Baptiſmum, peccantes incurrunt, remiſſionem impetrari poſſe, non tantum per ſatisfactiones proprias, ſed & alienas, h. e. opera pietatis meritoria ſive pœnitentias, in alterius gratiam ſuſceptas, ut ſunt Eleemoſynæ, peregrinationes, Miſſæ &c.

§. CLI.

Et dari publicum aliquem Eccleſiæ theſaurum, qui conſtet non tantum meritis Chriſti, ſed & meritis operum ſupererogatorium ſanctorum hominum, ex quo à Pontifice Romano, aut ſacrificulis ad Papæ præſcriptum, diſpenſari queant indulgentiæ ſive remiſſiones: Quod quomodo Hierarchiæ Pontificiæ inſerviat indicavimus (§. 77. 78.)

§. CLII.

Ut autem aliquis opus ſupererogatorium præſtare poſſit, opus eſt ut aliquid ſupra id, quod lex Dei poſtulat, facere poſſit, ad quod ergo per

eam

eam non eſt adſtrictus; Hinc ſtatuunt, præter communem perfectionem lege Chriſti & Apoſtolorum præceptam, ad quam eniti omnes Chriſtiani tenentur, aliquem majorem & glorioſiorem dari perfectionis Chriſtianæ gradum ſive ſtatum, quam Evangelicam vulgo perfectionem vocant.

§. CLIII.

Hinc eſt, quod præter legem Chriſti & Apoſtolorum fingant duodecim conſilia, quæ conſiderant non tanquam mandata, ad quæ homo obligatus ſit, ſed tantum tanquam conſilia, quæ facere vel omittere in libera hominis poteſtate ſitum ſit.

§. CLIV.

Hæc autem illa ſunt α. *Abnegatio ſui* Matth. XVI. 24. β. *Caſtitas* Matth. XIX. 12. γ. *Paupertas voluntaria* Matth. XIX. 21. δ. *Juramenti intermiſſio* Matth. V. 34. ε. *Vindictæ intermiſſio* Matth. V. 39. ϛ. *Injuriarum Patientia* Luc. VI. 20. ζ. *Eleemoſynæ erogatio* Luc. VI. 30. η. *Intentio bonis operibus recte formandis* Matth. VI. 1. θ. *Sollicitudo victus ex animo ejicienda* Matth. VI. 31. ι. *Occaſio peccandi vitanda* Matth. XVIII. 9. ια. *Correctio fraterna* Matth. XVIII. 15. ιβ. *Factorum cum Doctrina convenientia*; Matth. XXIII. 3.

§. CLV.

Solent vulgo Pontificii ad tria præcipua & ſubſtantialia iſta revocare perfectionis Conſilia; Scil. ad *Voluntariam paupertatem*, ſive abſtinentiam, *cœlibatum perpetuum*, & *obedientiam cæcam erga ſuperiorem*, Abbatem, aut ſpiritualis vitæ directorem.

Hinc

§. CLVI.

Hinc eſt, quod eos, qui ſe huic Vitæ ſtatui addixerunt, cæteris communis Ordinis Chriſtianis habeant ſanctioris: Illisque tantam ineſſe virtutis excellentiam rentur, ut ea non ſolum Deo pro ſe ſatisfacere, verum etiam de abundantia aliis largiri, & miſerorum laicorum crimina, operibus ſupererogatoriis expiare queant.

SECTIO III.

de Erroribus, qui circa Cultum publicum committuntur.

§. CLVII.

Occaſionem errorum, qui à Pontificiis circa cultum divinum committuntur, eſſe diximus, *ſtudium perverſum retinendi ritus paganorum, eosque hac ratione alliciendi ad Chriſtianiſmum.*

§. CLVIII.

Ex quo enim per Conſtantinum M. ejusque ſucceſſores effectum eſt, ut profeſſio Religionis Chriſtianæ non tuta tantum, ſed & honorata eſſet, Gentiliſmus contra proſcriptus, per edicta imperatoria, Templa Gentilium in Urbibus clauſa, ſacrificia abolita, ſuperſtitio pagana ceſſare juſſa, & in pagis & vicis tantum, ubi templa aliquamdiu patuere, permiſſa.

§. CLIX.

Hinc factum eſt, ut Mundus velut intruſus fuerit in Eccleſiam, & plurimi animo minus Chriſtiano Chriſtianam profiteretur Religionem.

Quam

§ CLX.

Quam difficile autem ſit abſtrahi ab opinionibus & ritibus inde ab infantia conceptis & aſſuetis, nemini non notum eſt, quo factum eſt, ut plurimi, etſi nomen Chriſto dediſſent, ſuperſtitiones tamen & ritus ſuos retinerent, conſuetudinibusque gentilium dediti eſſent.

§. CLXI.

Hoc cum obſervaretur conſultum ductum fuit, conſentiente in id ex rationibus politicis Conſtantino M. quo gentiles confluentes ad Eccleſias aſſuetos externæ templorum ac ceremoniarum pompæ, & pridem cavillantes Chriſtianorum paupertatem & ſimplicitatem, eo facilius lucrifacerent, eorum genio in hujusmodi rebus aliquid concedere, ritusque in cultu publico gentilium haud abſimiles introducere; ex quarum plurimarum ſuperſtitionum admixtione fœdiſſima tandem Idololatria enata eſt.

§. CLXII.

Inſtitutum hoc etiam Seculo VI. ſecutus dicitur Gregorius M. Romanus Epiſcopus; Is zelo converſionis Anglorum, qui magnam partem Gentilismo adhuc erant addicti, incenſus, Auguſtinum quendam, Benedictini ordinis Monachum, cum Sociis in Inſulam miſit; ut autem incœptum opus eo felicius ſuccederet, Gregorius huic Legato ſuo ſcripto mandaſſe fertur, ut Templa, Altaria, & Ceremonias Gentiles non abrogaret, ſed in hac re eorum genio ſeſe accommodaret.

§. CLXIII.

Ex hoc autem Conſtantini M. Chriſtianorumque inſtituto factum, ut ab initio jam Seculi IV.

rituum & Ceremoniarum apparatus mire fuerit auctus, ſed magis adhuc ſequente ætate, cum nontantum paganæ ſuperſtitionis tenaces Gentes plurimæ permixtæ eſſent Chriſtianis, ſed & à Juliano Apoſtata Gentilismo reſtituto, Pagánis templa, ſacrificia, & omnia Sacra reddita eſſent, atque ſucceſſores Juliani ſuperſtitionibus hisce conniverent. Quo factum, ut Cultus ille Paganus fuerit introductus; præcipue cum in multis luxui, ambitioni, avaritiæque Cleri Romani inſerviret.

§. CLXIV.

Quantum autem ad Cultum illum novum, quia *α.* Gentiles delectabantur Templis magnificis atque ornatis; hinc illis aliquid gratificare volentes, ad eorum imitationem templa exſtruebant ornatiora, quorum celeberrimum fuit Hieroſolymitanum illud, in loco ſepulchri Dominici ædificatum, quod *peregrinationibus religionis ergo* ſusceptis mox occaſionem dedit; uti etiam Gentilibus in more poſitum fuit, ut ad templa celebriora, Epheſum, Delphos &c. proficiſcerentur.

§. CLXV.

Acceſſit deinde *Dedicatio*, more, magis ac magis aucta ſuperſtitione, à Gentilibus mutuato; inde *aſperſio aquæ luſtralis* variæque Ceremoniæ. Forma Templorum ſitusque etiam à Gentilibus fuerunt transſumta: Romani nimirum templa ſua dividebant in Veſtibulum, Porticus, Baſilicam & Cellam Sanctiorem, quam diviſionem Chriſtiani imitantes, etiam templa quatuor partibus conſtantia ſtruxerunt, quæ erant Ἔμβολος: Πρόναος ſive Νάρθηξ: Ναος, & Βημα ſive ἱερατεῖον, quam partem Latini

Latini *Chorum* poſtea appellarunt, isque ex more gentili Orientem verſus ſemper ſpectabat.

§. CLXVI.

Uti autem Gentiles templa ſua certis Diis *dicabant*, Jovi, Dianæ, Junoni, Herculi &c. ita præcipue tempore Gregorii M. creſcente ſuperſtitione, Chriſtiano-pagani templa ſua Mariæ, aliisque divis Jacobo, Petro, Paulo, Martyribus dedicare incipiebant.

§. CLXVII.

β. Gentiles in Templis varia habebant Altaria, quorum unum vocabant *Aram maximam*. Ita Chriſtiani, jam Conſtantini temporibus, in Gratiam Gentilium, menſam Donorum celebrationi Euchariſtiæ deſtinatam *Altare* vocabant; aucto deinde altarium numero, unum etiam à cæteris diſtinguebatur, quod Germani vocant, *der Fron-Altar*.

§. CLXVIII.

Etiam Euchariſtiæ vocem mutarunt in Sacrificium, addito deinde etiam Miſſæ vocabulo, quo Gentiles poſt perfecta Iſidis ſacrificia utebantur, quando dicebant λαοις ἄφεσις, Romani, *ite miſſio eſt*; Unde in Eccleſia Catechumenis ante Euchariſtiæ celebrationem barbare dicebant: *Ite Miſſa eſt*; Hinc teſte POLYDORO VIRGILIO vocis *Miſſæ* non Nomen tantum, ſed & res à Gentilibus mutuata.

§. CLXIX.

Inde ortum trahit *Sacrificium incruentum*, Panificia, oblata Molis ſimilia, quas gentiles idolis ſuis immolabant; imo tota illa mimica atque

theatralis repræſentatio, varii illi geſtus ante altare mox dextrorſum mox ſiniſtrorſum &c. quæ nunc maximam Cultus Romanenſis partem efficiunt, à Gentilibus in Chriſtianiſmum fuerunt introducta.

§. CLXX.

Ita more Gentili etiam *Veſtes Sacras* mutarunt in *Albas* & *Auro intertextas*, qui Sacerdotum Gentilium Ornatus erat: Albis quidem veſtibus Clerici jam Clementis Alex. tempore diſtingui cœperunt, ut videre eſt in ejus *Pædagogo* Lib. II. Cap. 10. & Lib. III. Cap. 11. verum præcipue Conſtantini M. ævo illis major acceſſit ornatus, de ipſo enim Conſtantino legimus, illum Macario Epiſcopo Hieroſolymitano veſtem ſacram auro contextam donaſſe, qua indutus ſacra perageret.

§. CLXXI.

In gratiam porro Gentilium in templis toleratæ fuerunt *imagines*, quas tribus prioribus ſeculis nullas habuit Eccleſia, Seculo enim demum IV. introduci cœperunt, ad uſum tamen innocuum, minime ad Cultum Religioſum, Seculo IV. in Synodo Eliberitana hoc Canone rejectæ: *Placuit picturas in Eccleſia eſſe non debere, ne quod colitur aut adoratur in parietibus pingatur.*

§. CLXXII.

Nimia deinde cum veneratione à Populo honerari incœperunt Seculo V. Gregorius I. deinde, qui magno Gentiles convertendi zelo fuit incenſus, tuebatur eas in Eccleſia habendas, non tamen adorandas, uti patet ex *Epiſtola ad Severum Epiſcopum Maſſil.* exarata, qui imagines omnes frangi juſſerat.

Sed

§. CLXXIII.

Sed uti ad deteriora ſemper ulterior fuit prolapſus, ita demum Seculo VIII. diſputatio de imaginum cultu & uſu in nervum erupit: Unde ſeculum Iconoclaſticum appellatur. Diſceptatum nimirum usque ad annum 787. quo ſub Irene Imperatrice Concilium Nicænum II. fuit indictum, in quo *Cultus imaginum* ſancitus, & iis decretus honor ſalutationis, oſculi, adorationis, incenſorum, Cereorum &c.

§. CLXXIV.

Controverſia autem de Imaginibus aliam *de Euchariſtia* progenuit, dum enim ſpiritualis cultus evanuit & vis fidei eſt emortua, carnalis opinio de S. Cœna radices agere potuit.

§. CLXXV.

Voluere nimirum Chriſtum quaſi præſentem habere in Cœna magis, quam in imaginibus, quæ necdum ſufficiebant.

§. CLXXVI.

Controverſia agitari cœpta ſtatim ab initio Seculi VIII. & cardo quæſtionis hic erat, an in S. Cœna Corpus Chriſti dicitur eſſe *ſub figura* i. e. Sacramentaliter in ſigno, an *ipſum Corpus* nude, proprie, vere, ſubſtantialiter?

§. CLXXVII.

Paſchaſius deinde *Radbertus* circa Annum 822. de Corpore & Sanguine Domini librum ſcripſit, in quo defendit: Subſtantiam panis & vini poſt conſecrationem eſſe, fieri, ſive mutari in veram Carnem & verum Sanguinem Chriſti. Controverſia diu agitata, in Synodo Romana VI. ſub

Gregorio VII. anno 1079. concluſum fuit; converti ſubſtantialiter panem in Corpus Chriſti & vinum in ejus Sanguinem: Et Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. anno 1215. poſita aperte TRANSSUBSTANTIATIO. Craſſæ propterea & damnabilis Idololatriæ ſe reos faciunt, quando panem miſſaticum, quem in ipſum Chriſtum converſum eſſe ſibi perſuadent, eodem geſtu & ritu adorationis in publicis & quotidianis Sacris proſequuntur, quo ipſum proſequerentur Chriſtum, ſi præſens in his terris adeſſet.

§. CLXXVIII.

Gentiles porro Chriſtianis permixti, vel etiam nomen ore Chriſto dantes, *diebus feſtis* ſuis otiati ſunt, recenſueruntque heroica geſta Deorum ſuorum: Chriſtiani, ut genio illorum in hac re indulgerent, illosque à ludis ſuis Bacchicis avocarent, iisdem quos Gentiles Diis ſuis conſecraverant diebus, Eccleſiam convocarunt, atque in templis loco geſtorum Deorum Gentilium, Martyrum ſuorum recoluerunt memoriam, iisque certos dedicaverunt dies.

§. CLXXIX.

Et uti Gentiles ſua habuerunt Februa, Vinalia, Rubigalia, Ambarvalia, ita pedetentim alia horum loco in Eccleſia inſtituta ſunt feſta, quorum numerus, præcipue cum avaritiæ Sacerdotum inſerviret, & Hierarchiæ prodeſſet, multum fuit auctus. Inter quæ & illa, quæ celebrarunt Gentiles, facilis eſſet comparatio, ſi id brevitas, cui ſtudemus, permitteret.

§. CLXXX.

Per ἀποθέωσιν quoque Martyres ſuos aſſimilarunt Gentilium heroibus, & ad imitationem eorum Divos fecere, Divasque: PLINIUS Lib. II. *Hiſt. Nat.* Cap. VII. de Romanis ait: *Hic eſt vetuſtiſſimus referendi bene merentibus Gratiam mos, ut tales Numinibus adſcribant.*

§. CLXXXI.

Nec diſcedit ab eo TULLIUS Lib. II. *de Nat. Deorum* Cap. 24. *Suſcepit autem vita hominum conſuetudoque communis, ut beneficiis excellentes Viros in Cœlum fama ac Voluntate tollerent, hinc Hercules, hinc Caſtor, hinc Pollux, hinc Æſculapius,* &c.

§. CLXXXII.

Inde eſt, quod & Chriſtiani, ut etiam hac in re Gentilibus ſimiles fierent, per Canoniſationem (ut barbare vocant) in Divorum numerum Sanctos ſuos repoſuere, quibus nonnulla negotia curanda à Deo commiſſa voluere, inde Patroni Negotiorum, Regionum & Urbium præſides, &c.

§. CLXXXIII.

Ita porro Dogma Veterum Platonicorum Angelos colentium, uti videre eſt apud PLATONEM *in Convivio*, Canone 35. Synodi Laodicenæ An. 360. vel aliquanto ſerius damnatum, damnabili inſtituto, in uſum iterum reduxerunt.

§. CLXXXIV.

Hinc conficta Angelorum Hierarchia & Claſſes. Et uti Gentiles olim Genium, ita Papales unicuique hominum ſuum attribuunt Angelum tute-

tutelarem, non ſingulis ſolum hominibus ſingulos, ſed toti inſuper Mundo ſeptem, univerſæ autem Eccleſiæ unum præficiunt; certis denique Regnis & provinciis certos præeſſe Angelos credunt.

§. CLXXXV.

Inde eſt, quod uti ſanctis, ita etiam Angelis divinum exhibent Cultum, illosque invocant, ut eorum apud Deum impetrent interceſſionem, illorumque auxilium in rebus dubiis conſequantur; Concedunt tamen, ſoli ſummo Deo ſummum Cultus divini Gradum, quem λατρείαν vocant, eſſe deferendum; Mariam autem *Hyperduliæ*, Angelos vero & Sanctos tantum *Duliæ* honore eſſe afficiendos.

§. CLXXXVI.

Quia tandem Gentiles Cultus Chriſtiani ſimplicitatem cavillabantur; hinc rituum & ceremoniarum apparatus valde fuit auctus, unde jam Seculo IV. invaluit uſus Thuribuli, cereorum & lampadum medio etiam die accenſio.

§. CLXXXVII.

Hinc ornatus & tonſura Clericorum, in Baptiſmo cereorum accenſio, ſalis in eos Baptizatorum injectio; hinc ſequioribus temporibus ceremoniæ & res plures, quibus vim ſpiritualem adſcribunt; hinc Agni Dei, aqua luſtralis, ſonitus campanarum, Reliquiæ; hinc proceſſiones & pompæ, uſus Organorum durante cultu divino, Battologiæ in precibus, Roſaria &c. quarum rerum omnium peculiarem inſtituere collationem & convenientiam nimis prolixum foret.

Hæc

§. CLXXXVIII.

Hæc præcipua Theologiæ Pontificæ dogmata ſunt atque Eccleſiæ Romanæ ritus, ex omnibus nunc hisce placitis ſimul ſumtis patet communem illam, quam poſuimus, *hypotheſin* illorum *primariam*, centrum atque animam totius Religionis ita dictæ Catholicæ eſſe, & ceu commune virus totam Theologiam pontificiam pervadere.

§. CLXXXIX.

Unde πρῶτον ψεῦδος illud nontantum multa erronea produxit dogmata, quæ Dominatum illum immediate ſtabiliunt, ſed etiam omnia reliqua placita, alia ex occaſione nata, ita infecit, ut quicquid in illis erronei eſt, ad communem illam hypotheſin referendum ſit, ut uſibus illius inſerviat.

§. CXC.

Et cum iſti, de Eccleſiæ repræſentativæ Autoritate, dogmati reliqua omnia ceu fundamento *ſunt* ſuperſtructa, hinc eſt, quod pontificii etiam de Eccleſia diſputare ſemper incipiant.

§. CXCI.

Hactenus Syſtema Religionis Pontificiæ tale exhibuimus, quale à Concilio Tridentino formatum fuit, atque à majori Eccleſiæ Romanæ parte recipitur; Supereſt ut breviter illud tradamus quale à BOSSUETO aliisque Doctrinæ illius Confeſſoribus creditur: Hic nimirum Eruditorum Eccleſiæ illius finis fuit, ut oſtendant, differentiam inter Eccleſiam Proteſtantem & Romanam tantam non eſſe, ut priores ſufficientem habuerint cauſſam, cur à poſterioris Eccleſiæ

communione ſeſe ſeparaverint, ſiquidem in fundamentalibus omnia ſarta maneant tectaque, & nonniſi in ritibus quibusdam externis iisque parvi momenti diſſenſus conſiſtat.

§. CXCII.

Is etiam illorum Scopus eſſe videtur, ut Proteſtantes hac ratione ad communionem ſuam alliciant, iisque qui in Eccleſia Proteſtante nati & educati poſtea Doctrinæ Pontificiæ nomen dederunt, prætextum dent, quo ſeſe excuſent cur ad aliorum Caſtra tranſierint.

§. CXCIII.

SUPREMATUM PAPÆ, ſive ſummum Conſcientias in rebus credendis obligandi Jus atque Dominium, quod attinet; Non negant poteſtatem illam Papæ Romano ceu Eccleſiæ Capiti competere, eamque ad unitatem fidei conſervandam & ad Schismata atque ſectas eliminandas quammaxime utilem & neceſſariam eſſe dicunt.

Ita nimirum Eruditiſſimus BOSSUETUS, *Expoſ. de la Doctrine Catholique* §. XXI. p. m. 139. 140. „Et certes, ſi les Auteurs de la Reformation pretenduë euſſent aimé l'unité, ils n'auroient ni aboli le gouvernement Epiſcopal, qui eſt établi par Jeſus-Chriſt même, & que l'on voit en vigeur dès le tems des Apoſtres, ni mepriſé l'autorité de la Chaire de S. Pierre, qui a un fondament de certain dans l'Evangile, & une ſuite ſi évidente dans la tradition: Mais pluſtoſt ils auroient conſervé ſoigneuſement l'autorité de l'Epiſcopat, qui établit l'unité dans les Egliſes particulieres, ET LA PRIMAUTE DU SIEGE DE SAINT PIERRE, QUI EST DE CENTRE COMMUN DE TOUTE L'UNITE CATHOLIQUE.„

Ad

§. CXCIV.

Ad quam ſententiam tuendam ſequentibus utuntur prætextibus. *α*. Quod Eccleſia ſit, quaſi Cuſtos Canonis ſive Librorum Canonicorum, cum illi concredita ſint τα λογια του Θεου, Rom. III. 2. Rationem nimirum cur, Exempli cauſſa, Liber Ruth, Canticum Canticorum, Epiſtola ad Philemonem pro libris Canonicis recipiantur, aliam non eſſe quam perpetuam Eccleſiæ traditionem, adeoque *illius Autoritatem*; ex meris enim Characteribus intrinſecis divinis dignoſci non poſſe, num hi Libri etiam ad illorum numerum pertineant, qui Canonem efficiunt, nec ne? Unde res hæc ad Eccleſiæ teſtimonium redeat.

Ita BOSSUETUS loc. cit. §. XIX. „L'Egliſe eſtant établie de Dieu, pour eſtre Cardienne des Ecritures & „de la Tradition, nous recevons de ſa main les Ecritures Canoniques; & quoi que diſent nos Adverſaires, nous croyons que c'eſt principalement ſon Autorité qui les determine à reverer comme des Livres „divins le Cantique de Cantiques, qui a ſi peu de „marques ſenſibles d'inſpiration prophetique. - - Enfin ce ne peut eſtre que par cette Autorité qu'ils „reçoivent tout le corps des Ecritures ſaintes, que les „Chreſtiens ecoutent comme divines avant même que „la lecture leur ait fait reſſentir l'Eſprit de Dieu dans „ces livres. - - C'eſt pourquoi l'Egliſe profeſſe qu'elle ne dit rien d'elle-même, & qu'elle n'invente rien „de nouveau dans la doctrine: Elle en fait que ſuivre & declarer la revelation divine par la direction „interieure du ſaint Eſprit, qui lui eſt donné pour „Docteur.„

§. CXCV.

Alter prætextus eſt, quod Eccleſia nihil doceat & credere jubeat, niſi præeunte Spiritu S. quo Duce ſi Eccleſia agat homines non poſſe non

non obligari ad ea recipienda quæ Eccleſia præcipit.

Hoc modo ſeſe explicat BOSSUETUS loc. cit. p. 122. ſeq. „Ainſi tant qu'il y aura des diſputes qui partageront les fideles, l'Egliſe interpoſera ſon autorité, „& les Paſteurs aſſemblez diront après les Apoſtres, „*il a ſemblé bon au Saint Eſprit & à nous* Act. XV. 28. „Et quand elle aura parlé, on enſeignera à ſes enfans „qu'ils ne doivent pas examiner de nouveau les Articles qui auront eſté reſolus, mais qu'ils doivent recevoir humblement ſes decisions. En cela on ſuivra „l'exemple de Saint Paul & de Silas qui porterent aux „Fideles ce premier jugement des Apoſtres, & qui „loin de leur permettre une nouvelle diſcuſſion de ce „qu'on avoit décidé, *alloient par les villes, leur enſeignant de garder les ordonnances des Apoſtres*, Act. „X. 4. C'eſt ainſi que les enfans de Dieu acquieſcent „au jugement de l'Egliſe, croyant avoir entendu par „ſa bouche l'oracle du ſaint Eſprit.„

§. CXCVI.

Tertius prætextus eſt, quod nos obligemur credere Eccleſiam aliquam veram, Sanctam, Chriſtianam, Catholicam juxta Symbolum Apoſtolicum, quod & nos cum Eccleſia Romana profitemur; ſi vero credimus Eccleſiam aliquam veram & ſanctam eſſe, etiam tenemur credere ea vera eſſe, quæ illa dicit; nam ſi illius Doctrinam & Fidei Dogmata, quæ credenda proponit pro falſis haberemus, ſimul negaremus Eccleſiam illam veram, ſanctam & catholicam eſſe; Si vero Eccleſiam aliquam pro vero habemus illius etiam Doctrinam absque ullis dubitationis fluctibus recipiemus, eique nos ſubmittemus, eoque ipſo Eccleſiæ Autoritatem agnoſcemus.

Quod BOSSUETUS *Expos. de la Doctrine de l'Egliſe Cathol.* pag. 123. hoc modo exprimit. „Et c'eſt à cau-

„ſe

„de ſe cette créance, qu'après avoir dit dans le Sym„bole, *Je croy au ſaint Eſprit*, nous ajouſtons incon„tinent après, *la ſainte Egliſe Catholique*: Par ou nous „nous obligeons à reconnoitre une Verité infallible & „perpetuelle dans l'Egliſe univerſelle, puisque cette „même Egliſe, que nous croyons dans tous les tems, „ceſſeroit d'Eſtre Egliſe, ſi elle ceſſoit d'enſeigner la „Verité revelée de Dieu. Ainſi ceux qui apprehen„dent qu'elle n'abuſe de ſon pouvoir pour etablir le „menſonge, n'ont pas de foy en celuy par qui elle „eſt gouvernée. „

§. CXCVII.

Quarto ita hoc de Eccleſiæ Autoritate Dogma excuſant, quod Eccleſia non propria Autoritate, nullo ad Verbum Dei Traditionesque reſpectu habito, res credendas præſcribat; & illam ipſam Verbo divino ſive ſcripto ſive traditio ſeſe ſubmittere aſſerunt; unde dici minime poſſit Eccleſiam independentem ſibi ac illimitatam poteſtatem arrogare in præſcribenda credendorum norma; ſed nonniſi ea illam præcipere ajunt, quæ ipſamet à Deo acceperit.

„Et quand nos adverſaires, *inquit* BOSSUETUS, vou„droient regarder les choſes d'une façon plus humai„ne, ils feroient obligez d'avouer que l'Egliſe Catho„lique, loin de ſe vouloir rendre maitreſſe de ſa foy, „comme ils l'en ont accuſée, a fait au contraire tout „ce qu'elle a pû pour ſe lier elle-même, & pour „s'oſter tous les moyens d'innover: Puisque non ſeu„lement elle ſe ſoumet à l'Ecriture Sainte; mais que „pour bannir à jamais les interpretations arbitraires, „qui font paſſer les penſées des hommes pour l'Ecri„ture, elle c'eſt obligée de l'entendre en ce qui re„garde la foy & les mœurs, ſuivant le ſens des ſaints „Peres, dont elle profeſſe ne ſe departir jamais, de„clarant par tous ſes Conciles & par toutes les pro„feſſions de Foy qu'elle a publiées, qu'elle ne reçoit „aucun dogme, qui ne ſoit conforme à la tradition „de tous les Siecles precedens. „

Quinto

§. CXCVIII.

Quinto denique perhibent, & ipſius Proteſtantes, ſive vocentur Reformati ſive Auguſtini Confeſſores, in controverſiis componendis, in fidei Formulis condendis & vero Scripturæ ſenſu determinando non minus ac Pontificios ad Eccleſiæ Autoritatem confugere; adeo ut contra eas quas Eccleſia condidit confeſſiones nullus Doctor aliquid proferre audeat; Propterea fieri ut ſi Secta aliqua oriatur, Doctrinæ illius Examen Eccleſiæ per Synodum vel Concilium repræſentatæ committatur, & quidquid Synodus illa decreverit ad id credendum & docendum quemlibet Eccleſiæ illius Socium obligari & publica quaſi Autoritate adigi, & ita quidem ut ſi Verbi divini Miniſter, vel Doctor publicus, Eccleſiæ judicio atque Decreto ſeſe ſubmittere nolit, & formulas ſive Confeſſiones ab Eccleſia receptas & præſcriptas recipere iisque ſubſcribere recuſet, ille ex Eccleſiæ communione ejiciatur, atque à Doctoris munere removeatur; unde appareat Eccleſiæ Proteſtantis membra particularia non minus ac Eccleſiæ Romanæ conſortes ab Eccleſiæ Univerſalis judicio ac Autoritate pendere.

Sæpe citatus BOSSUETUS allegat Decretum Synodi Charentonenſis contra Sectam independentium, verba ejus ita habent: „Enſuite ce même Synode de„cide que cette ſecte eſt autant préjudiciabile à l'Eſtat „qu'a l'Egliſe; qu'elle ouvre la porte à toute ſorte d'ir„regularitéz & d'extravagances; qu'elle oſte tous les „moyens d'y apporter le remede; & que ſi elle „avoit lieu, il ſe pourroit former autant de Religions „que de Paroiſſes ou aſſemblées particulieres. Ad„dit BOSSUETUS; Il faut donc neceſſairement, ſe„lon la Doctrine de ce Synode, que chaque Egliſe, „& à plus forte raiſon chaque particulier depende,

„en

„en ce qui regarde la Foy, d'une autorité ſuperieure, „qui reſide dans quelque aſſemblée ou dans quelque „corps, à laquelle autorité tous les fidelles ſoumet„tent leur jugement. Car les Indépendans ne refu„ſent pas de ſe ſoumettre à la parole de Dieu, ſelon „qu'ils croiront la devoir entendre; ni d'embraſſer les „decifions des Synodes, quand après les avoir exami„nées, ils les trouveront raiſonnables. - - - C'eſt de „cette prétention des independans que ſuivent les in„conveniens que le Synode de Charenton a ſi bien „marquez. Car quelque Profeſſion qu'on faſſe de ſe „ſoumettre à la parole de Dieu, ſi chacun croit avoir „droit de l'interpreter ſelon ſon ſens, & contre le ſen„timent de l'Egliſe declaré par un jugement dernier „cette pretention ouvrira la porte à toute ſorte d'ex„travagances - - enfin elle donnera lieu à former au„tant de Religions non ſeulement qu'il y a de Paroiſ„ſes, mais encore qu'il y a de teſtes. „

§. CXCIX.

Ad hæc, quæ ex *Boſſueto* in præcedentibus adduximus, obſervandum quod differentia inter Autoritatem illam, quam Eccleſia Romana ſibi arrogat, & inter eam, qua Eccleſia Reformata utitur, in hoc conſiſtat, quod prior non niſi per viam *meræ Autoritatis* procedat, neque cuiquam ex hominibus privatis Dogmatum examen permittat, ſed potius eos obliget ut cœca fide omnia ea amplectantur, quæ Romana Eccleſia vel illius Caput Pontifex Romanus vera pronuntiat eaque credere jubet.

§. CC.

Eccleſia autem Proteſtans dicta, ſive ſit Reformata ſive illa quæ Auguſtanam profitetur Confeſſionem, ita erga privatos agit, ut ab iis etiam nihil *abſque examine* admitti velit; neque petit ut quiſquam aliquid *cæca fide* amplectatur, ſed prop-

ter ſolam *Demonſtrationem* ſive *Φανερωσιν veritatis ad omnem Conſcientiam hominum*; adeo ut ſi aliquis de veritate aliqua in Libro Symbolico aut Confeſſione publica contenta convictus non ſit, Eccleſia obligetur ipſum per Evidentiam Demonſtrationis convincere eique monſtrare, Dogma illud in S. Litteris eſſe contentum. Eccleſia ergo Romana nonniſi *Autoritative, & imperative* agit; Proteſtans vero *Demonſtrative.*

§. CCI.

TRADITIONES quod attinet, hanc ſuam mentem eſſe dicunt, quod tota Doctrina Evangelica ab initio Chriſtianiſmi nonniſi viva voce per Chriſti Apoſtolorumque prædicationem tradita fuerit; dum temporibus illis quibus Chriſtus in terra vixit, & immediate ſequentibus nihil adhuc Litteris conſignatum fuerit; poſtea autem ab Apoſtolis Virisque Apoſtolicis multa ex iis, quæ prædicata fuere, litteris fuiſſe mandata; quæcunque vero à Chriſto Apoſtolisque fuere docta, ſive ſcripta ſint, ſive non ſcripta, pari modo pro Dei Verbo eſſe habenda; unde obligati ſimus non minus ad ea credenda, quæ oretenus à Chriſto, Apoſtolis, Virisque Apoſtolicis fuere tradita, quam ad ea recipienda, quæ ipſimet Apoſtoli ſcripta Eccleſiæ tradiderunt.

§. CCII.

Hinc fieri aſſerunt, ut Eccleſia Romana doceat: Traditiones non minus ac Verbum ſcriptum pro Verbo Dei eſſe habendas, illasque credere præcipiat. Non ergo ita hoc eſſe intelligendum ac ſi propter ſolam Papæ Autoritatem illiusque præceptum Traditionibus fides habenda ſit,

ſed

ſed ideo ad id obligari quemlibet hominem dicunt, quia eſt Doctrina Apoſtolica.

§. CCIII.

Eandem hac in re Eccleſiæ etiam Proteſtanti mentem eſſe eruditi inter Pontificios perhibent, dum & nos omnia ea, quæ Apoſtoli docuerunt, pro Dei Verbo habeamus, neque quidquam illorum ceu falſum rejiciamus; num vero ſcriptum vel non ſcriptum ſit perinde eſſe.

BOSSUETUS Lib. cit. §. XIX. pag. 119. de Traditionibus ita loquitur: „Jeſus Chriſt ayant fondé ſon „Egliſe ſur la prédication, la parole non écrite a été „la premiere regle du Chriſtianisme; & lors que les „Ecritures du Nouveau Teſtament y ont été jointes, „cette parole n'a pas perdu pour cela ſon autorité: „Ce qui fait que nous recevons avec une pareille Ve„neration tout ce qui a eſté enſeigné par les Apo„ſtres, ſoit par ecrit, ſoit de vive voix, ſelon que „Saint Paul meſme l'a expreſſement declaré. 2. Theſſ. „II. 24. Et la marque certaine qu'une Doctrine vient „des Apoſtres, eſt lors qu'elle eſt embraſſée par tou„tes les Egliſes Chreſtiennes ſans qu'on en puiſſe mar„quer le commencement. Nous ne pouvons nous „empecher de recevoir tout ce qui eſt établi de la „ſorte, avec la ſoumiſſion qui eſt deuë à l'autorité „divine; & nous ſommes perſuadez que ceux de Meſ„ſieurs de la Religion pretendue Reformée qui ne „ſont pas opiniatres, ont ce meſme ſentiment au fond „du coeur, n'eſtant pas poſſible de croire qu'une Do„ctrine receuë dès le commencement de l'Egliſe vien„ne d'une autre ſource que des Apoſtres.

§. CCIV.

Sed non animadvertit Eruditus Vir Reformatos docere. a. Omnia ea, quæ ad Salutem ſcitu, creditu factuque neceſſaria ſunt, in S. Litteris eſſe contenta, neque Verbo ſcripto aliquid addendum

aut detrahendum eſſe Apoc. XXII. 18. Et S. Litteras potentes eſſe quemlibet ſapientem reddere ad Salutem, adeo ut Traditione orali nullo modo opus ſit. β. Hanc ipſam eſſe rationem cur ad Salutem creditu neceſſaria ab Apoſtolis atque Evangeliſtis ſcripta fuerint, ne ea per oralem Traditionem corrumperentur. Traditio enim, ſi corruptioni non eſſet obnoxia, ſuffeciſſet, neque Verbo ſcripto opus fuiſſet; ſequitur inde nullam Traditionem pro Dei Verbo eſſe habendam, niſi Doctrina illa in ipſo Verbo ſcripto inveniatur; ſi vero ibi reperitur pro Traditione amplius habenda non eſt.

§. CCV.

De juſtificatione ita exponunt mentem ſuam, quod homo juſtificetur gratis, per miſericordiam divinam, propter Jeſum Chriſtum.

Ita BOSSUETUS Expoſ. de la Doctrine de l'Egliſe Cathol. pag. 31. §. XL. „Nous croyons premierement „que nos pechez nous ſont remis gratuitement par la „Miſericorde divine, à cauſe de Jeſus-Chriſt. Ce ſont „les propres termes du Concile de Trente, qui ajouſte „que, nous ſommes dit juſtifiez gratuitement, parce „qu'aucune de ces choſes qui précedent la juſtifica-„tion, ſoit la foy, ſoit les œuvres, ne peut meriter „cette grace. Concil. Trid. Seſſ. VI. c. 9. & c. 2.

§. CCVI.

Ita vero actum Juſtificationis concipiunt, ut Chriſti juſtitia non ſolum Peccatori imputetur, ſed & communicetur per infuſionem, quod ſit opus Spiritus S. per quam Juſtitiæ Chriſti infuſionem fiat, ut homo non tantum juſtus reputetur coram Deo, ſed & actu juſtus factus ſit.

„Ainſi

„Ainſi la juſtice de Jeſus-Chriſt eſt non ſeulement im-„putée, mais actuellement communiquée à ſes fidel-„les par l'Operation du ſaint Eſprit, en ſorte que non „ſeulement ils ſont reputez, mais faits juſtes par ſa „grace. Si la juſtice qui eſt en nous, n'eſtoit juſtice „qu'aux yeux des hommes, ce ne ſeroit pas l'ouvrage „du ſaint Eſprit: Elle eſt donc juſtice meſme devant „Dieu, puisque c'eſt Dieu meſme qui la fait en nous, „en répandant la charité dans nos cœurs: Ait Boſ-„ſuetus loc. cit.

§. CCVII.

Operum meritis talem citatus Epiſcopus induit faciem, ut videatur nihil plane liberi Arbitrii viribus, ſed omnia in ſolidum divinæ Gratiæ adſcribere, ut quidquid homo habet boni ſit opus Spiritus S. qui in homine operetur & velle & perficere; per ſingularem viro divinam Gratiam ac Miſericordiam fieri, ut ipſum illud Spiritus S. opus ita reputetur à Deo, ac ſi ab ipſo homine præſtitum eſſet; unde homini remunerationem propter illud promittat.

„C'eſt un premier principe, que le libre arbitre ne „peut rien faire qui conduiſe à la felicité éternelle „qu'autant qu'il eſt meû & élevé par le ſaint Eſprit. „Ainſi l'Egliſe ſcachant que c'eſt ce divin Eſprit qui „fait en nous par ſa grace tout ce que nous faiſons de „bien; elle doit croire que les bonnes Oeuvres des „fidelles ſont très-agreables à Dieu, & de grande „conſideration devant lui: Et c'eſt juſtement qu'elle „ſe ſert du mot de Merite avec toute l'Antiquité Chre-„ſtienne, principalement pour ſignifier la valeur, le „prix & la dignité de ces œuvres qua nous faiſons par „la Grace. Mais comme toute leur Saniteté vient de „Dieu qui le fait en nous, la meſme Egliſe a reçu „dans le Concile de Trente comme Doctrine de Foy „catholique, cette parole de Saint Auguſtin, que Dieu „couronne ſes dons en couronnant le merite de ſes „Serviteurs: Inquit Boſſuetus.

§. CCVIII.

Doctrinam *de Satisfactionibus* Fidelium ita Epiſcopus hic exponit, ut videri velit, nihil ſe cum Eccleſia Romana infinitæ dignitati ac pretio Satisfactionis Chriſti derogare, licet ſtatuatur; Fidelibus etiam Opera Satisfactoria eſſe præſtanda. Ita nimirum comparatam eſſe Chriſti Satisfactionem aſſerit, ut perfectiſſime per eam totum Redemtionis pretium pro nobis præſtitum ſit, adeo ut ipſo nihil plane deſit quod ad Liberationem à Pœnis æternis exigitur; Sapientiæ tamen divinæ placuiſſe pœnas quasdam temporales homini ſubeundas præſcribere, ne baptizatus & per Juſtificationem à pœna æterna liberatus voluntaria committeret peccata, ſed ab iis hac ratione refrenaretur: Et re vera Satisfactionem hancce per pœnas temporales nihil aliud eſſe, quam Satisfactionis Chriſti plenariam applicationem.

„Les Catholiques enſeignent d'un commun accord, „que le ſeul Jeſus Chriſt Dieu & homme tout enſemble, eſtoit capable par la dignité infinie de ſa perſonne, d'offrir à Dieu une Satisfaction ſuffiſante pour „nos pechez. Mais ayant ſatisfait ſurabondamment, „il à pu nous appliquer cette ſatisfaction infinie in „deux manieres: Ou bien en nous donnant une entiere abolition, ſans reſerver aucune peine; ou bien „en comminuant une plus grande peine en une moindre, c'eſt à dire, la peine eternelle en des peines „temporelles. Comme cette premiere façon eſt la „plus entiere & la plus conforme à ſa bonté, il en „uſe d'abord dans le bapteſme: Mais nous croyons „qu'il ſe ſert de la ſeconde dans la remiſſion qu'il „accorde aux baptiſez qui retombent dans le peché, „y eſtant forcé en quelque maniere par l'ingratitude „de ceux qui ont abuſé de ſes premiers dons; de „ſorte qu'ils ont à ſouffrir quelque peine temporelle, „bien que la peine éternelle leur ſoit remiſe. Il ne

„faut

„faut pas conclure de là que Jeſus-Chriſt n'ait pas
„entierement ſatisfait pour nous, mais au contraire
„qu'ayant acquis ſur nous un droit abſolu par le prix
„infini qu'il a donné pour noſtre ſalut, il nous accor-
„de le pardon à telle condition, ſous telle loix, &
„avec telle reſerve qu'il lui plaiſt. - - Il eſt juſte, &
„meſme il eſt ſalutaire pour nous, que Dieu, en nous
„remettant le peché avec la peine éternelle que nous
„avions meritée, exige de nous quelque peine tem-
„porelle pour nous retenir dans le devoir; de peur
„que ſortant trop promptement des liens de la juſti-
„ce, nous ne nous abandonnions à une temeraire con-
„fiance, abuſant de la facilité du pardon. - - Rien
„ne manque à ce prix que le Sauveur a payé puis
„qu'il eſt infini; & ces reſerves de peines, dont nous
„avons parlé, ne proviennent d'aucun defaut de ce
„payement, mais d'un certain ordre qu'il a établi pour
„nous retenir par de juſtes apprehenſions, & par une
„diſcipline Salutaire. - - A quoi il faut ajouſter que
„ce que nous appellons ſatisfaction après toute l'Egli-
„ſe ancienne, n'eſt après tout qu'une application de
„la ſatisfaction infinie de Jeſus-Chriſt. BOSSUET
„§. VIII. loc. cit.

§. CCIX.

Propter infinitam autem Dei Bonitatem, & propter myſticam illam fidelium, non ſolum cum Capite Chriſto, ſed cum ſe invicem etiam, unionem in unum Corpus myſticum, fieri poſſe perhibet Epiſcopus modo citatus, ut Deus id, quod unum ex Eccleſiæ membris boni præſtitit aut perpeſſum eſt, in alterius rationibus à Deo poni poſſit, adeo ut unus fidelium pro alio ſatisfacere queat ratione pœnarum temporalium.

„Cette meſme conſideration doit appaiſer ceux qui
„s'offenſent, quand nous diſons que Dieu a tellement
„agréable la Charité fraternelle, & la communion de
„ſes Saints, que ſouvent meſme il reçoit les Satis-
„factions que nous lui offrons les uns pour les autres.

„Il ſemble que ces Meſſieurs ne concoivent pas com-
„bien tout ce que nous ſommes eſt à Dieu ; ni com-
„bien tous les égards, que ſa bonté lui fait avoir
„pour les fidelles qui ſont les membres de Jeſus-
„Chriſt, ſe rapportent neceſſairement à ce divin chef
„ - - ce qui montre que ſatisfait par les uns, il veut
„bien s'adoucir envers les autres, honorant par ce
„moyen ſon fils Jeſus-Chriſt dans la communion de
„ſes membres, & dans la Sainte Societé de ſon corps
„myſtique. „

§. CCX.

De Purgatorio BOSSUETUS eadem docet, quæ communiter à tota Eccleſia Romana fuere tradita.

§. CCXI.

De Sacramentis in genere eadem cum reliquis Pontificiis tradit Epiſcopus, & in ſpecie etiam quæ Baptismum, quæ Confirmationem, quæ extremam Unctionem, quæ Matrimonium & quæ Miniſtrorum conſecrationem ſpectant omnia retinet.

§. CCXII.

Addenda autem ſunt tum quæ de Pœnitentia & Confeſſione auriculari, tum nonnulla, quæ de S. Cœna & præcipue de ejus adoratione habet.

§. CCXIII.

Confeſſionem cum Abſolutione quod attinet, tali illam imbuit colore, ut videatur, priorem quam maxime eſſe ſalutarem ad refrenanda ſcelera, ad bona Conſilia conferenda, ad afflictos conſolandos : Poſteriorem vero id eſt Abſolutionem nonniſi Autoritate & Nomine Jeſu Chriſti fieri, ita tamen ut illa non modo terminis generalibus fiat, ſed ita ut ipſo actu peccata ipſis con-

condonentur per Jeſum Chriſtum, eoipſo tempore quo Sacerdos judicium illud ſive Sententiam Abſolutionis externe pronuntiat, dum Miniſterium illud externum Eccleſiæ commiſſum ſit, cum interna Chriſti Gratia conjunctum.

„Les termes de la commiſſion qui eſt donnée aux Mi-„niſtres de l'Egliſſe pour abſoudre les pechez, ſont ſi „generaux, qu'on ne peut ſans temerité les reduire „aux peches publics; & comme quand ils prononcent „l'abſolution au nom de Jeſus-Chriſt, ils ne ſont que „ſuivre les termes exprès de cette commiſſion, le ju-„gement & cenſé rendu par Jeſus-Chriſt même, pour „lequel ils ſont établis juges. C'eſt ce Pontife inviſi-„ble qui abſout interieurement le Penitent, pendant „que le Preſtre exerce le Miniſtere exterieur. Ce ju-„gement éſtant un frein ſi neceſſaire à la licence; une „ſource ſi feconde de ſages Conſeils; une ſi ſenſible „conſolation pour les ames affligées de leurs pechez, „lors que non ſeulement on leur declare en termes ge-„neraux leur abſolution, comme les Miniſtres le prati-„quent, mais qu'on les abſolut en effet par l'autorité „de Jeſus Chriſt après un examen particulier & avec „connoiſſance de cauſe. BOSSUETUS loc. cit. p. 56.

§. CCXIV.

Dogma de *Tranſſubſtantiatione* Corporis & Sanguinis Chriſti in S. Cœna quod attinet, Eruditiſſimus hicce Epiſcopus communem Eccleſiæ Romanæ opinionem quidem retinet, ſed id agit, ut oſtendat, Reformatos, niſi ſibimetipſis manifeſte contradicere velint, ad Pontificiorum Sententiam proxime accedere, dum & ipſimet ex phraſi illa: *Hoc eſt Corpus meum*, non meram faciant figuram, ſed realem etiam & ſubſtantialem Chriſti fruitionem in S. Cœna ſtatuant, adeo ut reipſa cum Pontificiis conveniant, licet conſequentias ex propria ſua Sententia fluentes admittere nolint.

„Nos adverſaires inquit pag. 77. Ont bien veu que de „ſimples figures & des ſimples ſignes du Corps & du „ſang ne contenteroient pas les Chretiens accouſtu- „mez aux bontez d'un Dieu qui ſe donne à nous ſi „réellement. C'eſt pourquoi ils ne veulent pas qu'on „les accuſe de nier une participation réelle & ſubſtan- „tielle de Jeſus-Chriſt dans leur Cene Ils aſſeurent „comme nous, qu'il nous y fait participans de ſa pro- „pre ſubſtance; Catech. Dim. 53. Ils diſent qu'il „nous nourrit & vivifie de la ſubſtance de ſon Corps „& de ſon Sang. Conf. de Foy, Art. 16. Et jugeant „que ce ne ſeroit pas aſſez qu'il nous montraſt par „quelque ſigne, que nous euſſions part à ſon Sacri- „fice, ils diſent expreſſément que le Corps du Sau- „veur, qui nous eſt donné dan la Cene, nous le cer- „tifie : Dim. 52. Catech. Paroles très-remarqua- „bles, que nous examinerons incontinent.

„Voila donc le Corps & le Sang de Jeſus-Chriſt pré- „ſens dans nos Myſteres, de l'aveu des Calviniſtes : „Car ce qui eſt communiqué ſelon ſa propre Subſtan- „ce doit eſtre réellement preſent. Il eſt vrai qu'ils „expliquent cette communication, en diſant qu'elle „ſe fait en Eſprit, & par foy : Mais il eſt vray auſſi „qu'ils veulent qu'elle ſoit réelle. - - Or cette ma- „niere particuliere de poſſeder Jeſus-Chriſt dans la „Cene doit auſſi eſtre réelle, puis qu'elle donne aux „Fideles la propre ſubſtance du Corps & du Sang de „Jeſus-Chriſt. Tellement qu'il faut conclure des „choſes qu'ils nous accordent, qu'il y a dans l'Eu- „chariſtie une maniere réelle de recevoir le Corps & „le Sang de noſtre Sauveur qui ne ſe fait pas par la „foy; & c'eſt ce que l'Egliſe Catholique enſeigne. „- - - Il faut donc qu'ils reconnoiſſent qu'outre la „Communion, par laquelle nous participons Spiri- „tuellement au Corps de nôtre Sauveur à ſon Eſ- „prit tous enſemble en recevant le fruit de ſa mort, „il y a encore une communion réelle au Corps du „meſme Sauveur, qui nous eſt un gage certain que „l'autre nous eſt aſſurée, ſi nous n'empeſchons l'effet „d'une telle grace par nos mauvaiſes diſpoſitions. Ce- „la eſt neceſſairement enfermé dans les principes dont „ils conviennent : Et jamais ils n'expliqueront cette

„Veri-

„Verité d'une maniere tant ſoit peu ſolide, ils ne re-
„viennent au ſentiment de l'Egliſe. „

„Qui n'admirera ici la force de la verité ! Tout ce
„qui ſuit des principes avouez par nos Adverſaires s'en-
„tend parfaitement dans le ſentiment de l'Egliſe.

§. CCXV.

Ex præſentia vero Chriſti reali in S. Coena clare ſequi, inquit Autor, Chriſtum ibi præſentem etiam adorandum eſſe, adeo ut Idololatria vocari minime poſſit, ſi quis certiſſime perſuaſus, Jeſum Chriſtum Dei Filium ſubſtantialiter adeſſe, in genua procumbat, illique cultum divinum exhibeat, non enim panem ſed ipſum Jeſum Chriſtum adorari.

§. CCXVI.

Sacrificium Miſſæ quod ſpectat, negat BOSSUETUS cum aliis, illud ceu novam pro Peccatis noſtris propitiationem conſiderandum eſſe, ſed ceu perpetuam Sacrificii Chriſti repræſentationem, pro Peccatis interceſſionem & Sacrificii Chriſti applicationem.

§. CCXVII.

Vi nimirum, inquit, pronuntiationis iſtorum verborum, *Hoc enim eſt Corpus meum*, ipſum Dei Filium in menſa ſacra præſentem ſiſti, ſub ſpecie ſignorum mortem ſuam repræſentantium: Per hunc vero religioſum actum ſummum Dei Dominium agnoſci, quatenus ipſe Jeſus Chriſtus præſens renovet quaſi & continuet aliquo modo memoriam ſuæ ad mortem usque Crucis obedientiæ, adeo ut nihil hic deſit quod ad verum Sacrificium pertinet.

§. CCXVIII.

Dubitari ideo nullo modo poſſe, quin ipſe actus hic à manducatione diſtinctus per ſe Deo placeat, ipſumque ut oculis propitiis nos reſpiciat obliget, dum ipſi voluntariam chariſſimi ſui Filii mortem, quam pro peccatoribus pertulit, ob oculos ponat; imo potius ipſum Filium ſuum, ſub mortis ejus, per quam placatus eſt, ſignis, oculis ejus præſentem ſiſtat.

§. CCXIX.

Apud omnes vero Chriſtianos in confeſſo eſſe, ſolam Jeſu Chriſti præſentiam efficaciſſimæ apud Deum pro Genere humano interceſſionis modum eſſe, juxta ea quæ Apoſtolus dicat Hebr. IX. 24. Unde Eccleſia Romana credat, Jeſum Chriſtum ſub hac mortis figura in menſa ſacra præſentem pro nobis intercedere, Patrique ſuo mortem pro Eccleſia perpeſſam perpetuo hac ratione repræſentare.

§. CCXX.

Hancque veram eſſe Eccleſiæ Romanæ Sententiam, dum dicit Chriſtum pro nobis in S. Cœna ſeſe offerre; hunc eſſe modum illum quo per oblationem hanc Deus nobis magis propitius reddatur, & hanc eſſe cauſſam cur Sacrificium vocetur propitiatorium.

§. CCXXI.

Fieri autem, inquit, ut conſiderantes quid Chriſtus in hoc Myſterio operetur, & ipſum in Sacra Cœna cum mortis ſuæ ſignis per veram fidem realiter præſentem videntes nos cum illo in ſtatu hoc uniamus, ipſumque Deo ceu unicam victimam noſtram offeramus, eumque unicum noſtrum

noſtrum Salvatorem agnoſcamus, firmiſſime perſuaſi, nihil plane nobis eſſe quod Deo à nobis offerri poſſit præter ſolum Jeſum Chriſtum infinitumque mortis illius meritum.

§. CCXXII.

Et per ipſam hanc hoſtiam piacularem atque divinam, nos preces noſtras Deo conſecrare: Simul etiam Jeſum Chriſtum Deo offerentes nos diſcere, quomodo & ipſi in ipſo & per ipſum nos Deo ceu Hoſtias viventes offerre debeamus.

§. CCXXIII.

Tale Romanæ Eccleſiæ quotidianum eſſe Sacrificium illud, toto Cœlo à Sacrificiis illis legalibus ſub V. T. oblatis differens. Sacrificium vere ſpirituale & Novo Fœdere digniſſimum, ubi victima præſens nonniſi vera fide percipiatur, ubi mors nonniſi per repræſentationem quandam interveniat, ubi ſanguis nonniſi myſtice fundatur.

§. CCXXIV.

Nihilominus tamen Sacrificium hoc quam veriſſimum eſſe, dum Jeſus Chriſtus vere in eo contineatur, Deoque ſub hac mortis figura offeratur. Sed Sacrificium commemorationis eſſe, quod nos nequaquam à Crucis Sacrificio abducat, ſed per omnes ſuas circumſtantias potius ad illud adducat, non ſolum quia totum quantum eſt ad illud ſeſe referat, ſed nonniſi per illud ſubſiſtat, & ab illo omnem ſuum effectum atque vim habeat.

Hisce tandem Doctrinam hanc BOSSUETUS claudit verbis §. XIV. pag. 102. „Après cela, toutes ces „fauſſes idées que Meſſieurs de la Religion Prétenduë „Refor-

„Reformée ſe font du Sacrifice que nous offrons, de-
„vroient s'effacer. Ils devroient reconnoiſtre franche-
„ment que les Catholiques ne prétendent pas ſe faire
„une Nouvelle Propitiation, pou appaiſer Dieu de
„nouveau, comme s'il ne l'eſtoit pas ſuffiſamment par
„le Sacrifice de la Croix, ou pour ajouſter quelque
„Supplement au prix de noſtro ſalut, comme s'il eſtoit
„imparfait. Toutes ces choſes n'ont point de lieu
„dans noſtre Doctrine, puisque tout ſe fait icy par
„forme d'interceſſion & d'application, en la maniere
„qui vient d'eſtre expliquée „

§. CCXXV.

Ex hisce ſæpius citatus Epiſcopus concluſionem tandem infert, differentiam, quæ in hac Doctrina inter nos & Romano-Catholicos intercedit, magni momenti non eſſe, & in verbis potius quam in reipſa conſiſtere.

§. CCXXVI.

De utriusque Signis in S. Communione eadem Autor hic cum reliquis Romano-Catholicis Doctoribus tradit.

§. CCXXVII.

De *Cultu Religioſo* in genere aſſerit; illum totum ad Deum referendum eſſe, neque alitet Sanctis illum exhiberi, niſi in relatione ad Deum omnis Cultus finem ultimum.

§. tertio pag. 10. hanc Doctrinam hisce comprehendit verbis: „La meſme Egliſe enſeigne que tout culte Re-
„ligieux ſe doit terminer à Dieu, comme à ſa fin, ne-
„ceſſaire; & ſi l'honneur qu'elle rend à la Sainte Vier-
„ge & aux Saints peut eſtre appellé Religieux, c'eſt
„à cauſe qu'il ſe rapporte neceſſairement à Dieu.

§. CCXXVIII.

Invocationem vero Sanctorum quod attinet, dicit;

dicit: Eccleſiam, dum ſtatuit perutile eſſe, ut Sancti invocentur, nos docere: Ipſos per eundem Charitatis Spiritum, & propter idem Societatis fraternæ vinculum, invocandos eſſe, quod facit ut ipſorum auxilium, dum in hac Terra vivunt, imploremus.

§. CCXXIX.

Neque magis invocationem hancce muneri Chriſti mediatorio præjudicium afferre, ac intercesſio Fidelium nobiscum in hac Terra viventium.

In Tranſitu hic obſervandum quæſtionem propriè non eſſe, an Sancti in loco Beatorum degentes pro Eccleſia militante intercedant? Id enim fieri poſſe Doctrina Reformatorum non inficiatur; ſed quæritur an Beati in Coelis à nobis in hac Terra viventibus ſint invocandi?

§. CCXXX.

Maximum etiam diſcrimen eſſe, aſſerit, inter modum quo Dei auxilium imploramus, & illum modum pro Sancti invocentur. Dum nimirum ad Deum ipſum preces fundimus dicimus *miſerere noſtri! exaudi nos!* Sanctorum vero intercesſio dum petitur, nullam aliam adhiberi formulam quam ſolitam illam *Ora pro nobis!*

§. CCXXXI.

Neque ex mente ipſius Concilii Tridentini alio ſenſu Sanctos eſſe invocandos, & ad ipſorum intercesſionem confugiendum eſſe, quam ut Gratiam divinam per ſolum Dominum Jeſum Chriſtum acquiramus. Neque revera, quidquid per Sanctorum intercesſionem obtinemus, aliter quam per ipſum Jeſum Chriſtum & in illius nomine

mine nos obtinere. Neque ipſos etiam Sanctos aliter quam per nomen Jeſu Chriſti orare & nonniſi in illius nomine exaudiri, ut adeo per illorum interceſſionem infinito & unico Chriſti merito nihil plane derogetur.

§. CCXXXII.

Hac ratione ſi modus invocandi Sanctos conſideretur facile patere, nullam ex Perfectionibus Eſſentiæ divinæ infinitæ propriis Deo auferri, neque ullam ex qualitatibus illis ſoli Deo propriis, aut ex operationibus nonniſi ipſi competentibus ulli Creaturarum tribui; ut adeo omne Idololatriæ crimen procul abſit.

§. CCXXXIII.

Neque objici poſſe, Pontificios, dum Sanctorum auxilium implorant, & ipſos ſeu ubique terrarum præſentes adorant, illis quoddam immenſitatis genus attribuere, vel ſaltem cognitionem Secreti cordis ipſis adſcribere, dum non impoſſibile ſit ut Sancti vel per immediatam Dei revelationem, vel alio modo nobis ignoto, hominum in hac terra degentium Vota ac deſideria cognoſcant, quanquam cognitionis hujus ratio & modus accurate determinari nequeat. Adeo ut Sanctorum conditio ac perfectiones minime ſuper creaturarum ſortem extollantur.

§. CCXXXIV.

Cultum vero imaginum quod ſpectat, aſſerunt illis non alio ſenſu honorem exhiberi, quam quatenus repræſentent ſuum Archetypum, adeo ut honor non ipſis imaginibus, ſed illi objecto quod repræſentant exhibeatur; neque illis aliam

tribui

tribui Virtutem quam quod noſtram attentionem acuant, ut preces majori cum reverentia atque animi præſentia fiant.

De Methodo.

Cum Pontificiis diſputandi.

§. CCXXXV.

Ad modum cum Pontificiis diſputandi quod attinet, quæſtio hæc ad tria recurrit. α. Quibusnam incumbat *onus probandi?* β. *Quænam* diſputationis debeant eſſe *principia?* γ. *Quænam* diſputationis præcipua debeat eſſe *Materia?*

§. CCXXXVI.

Probandi onus quod ſpectat, idem Pontificii conſilium ſequuntur, quod olim Alcibiades Pericli, de rationibus Populo reddendis ſollicito, dabat, ut nimirum id præcipue ageret, ut ejus neceſſitatem à ſe removeret. Idem Pontificii etiam in confutandis Proteſtantium dogmatibus faciunt, ut diſputandi negotium facilius ſibi reddant. Neque hac in re male faciunt Adverſarii, dum cauſſæ ſuæ debilitatem ipſi ſatis agnoſcunt, facilius propterea arbitrantur ſe reſpondentis munus ſuſpicere, dum argumentorum noſtrorum robur aut falſis interpretamentis, aut ſophiſticis diſtinctionibus eludere tentant.

§. CCXXXVII.

In fidei propterea negotio contra Proteſtantes ad *Jus Præſcriptionis* provocant, id eſt, ad perpetuam dogmatum, jurium, & Sacrorum ſuorum poſſeſſionem, ut ſi Proteſtantes contra ea aliquid

aliquid habeant; quæ affirmant probare teneantur.

§. CCXXXVIII.

Pontifex ergo Romanus poſſeſſionis jure, antiquiſſimoque præſcriptionis titulo, onere probanda exemtus eſt. At quid hic præſcriptio, rerum temporalium dominium reſpiciens? Quid hic Juſtiniani auctoritas? Deus in rebus fidei ac Religionis nullam præſcriptionem valere voluit; *Legem & oraculum* nos inquirere jubet Eſ. VIII 20. In præſcriptione etiam poſſeſſio debet eſſe tranquilla, ut nulla unquam quæſtio aut dubitatio intervenerit; at quoties Pontifici illi, œcumenicum ſe dicenti, poteſtatemque in Reges ac Imperatores ſibi vindicanti, ejusque Reſcriptis, contradictum ſit, ita notorium eſt, ut probatione non indigeat. Si porro temporis longinquitas in Religionis Articulis atque dogmatibus aliquid faceret, Ethnicorum, Muhammedanorum Judæorumque Religio eodem quo Papiſtica gauderet Præſcriptionis titulo; ut adeo id, quod nunquam docuit Deus, fidei dogma, temporis ſucceſſu verum fieri poſſet, quod revera falſum eſt. Valere igitur poteſt præſcriptio circa id quod *Meum* vel *Tuum* dicitur, minime autem circa id quod in Religione *verum* vel *falſum* eſt. Fruſtra ergo ad præſcriptionem refugiunt Adverſarii. Recte ait JOHANNES VIII. Papa: *In talibus enim, ſi annorum prolixitas valeret, Deusque reprehendendus eſſet, qui poſt quadringentos & triginta annos filios Iſraël, de duriſſima ſervitute Pharaonis, & fornace ferrea liberavit. Et ipſe Redemtor noſter, qui humanum genus poſt tot annorum millia, de inferni clauſtris eripuit.* C. Porro Caus. 16. Quæſt. 3.

Vide

Vide Mag. MULLERI Jenens. orationem *de Pontificiorum in confutandis Proteſtantium Sacris Charlataneria* pag. 7. 8. JOH. PET. DORING Diſſert. ſub præſidio Ven. JOH. CHRIST. KIRCHMEJERI habitam, in qua *Auctoritas Pontificia ex ipſis Pontificum Decretis, ſive Jure quod vocant, Canonico, everſa & refutata.* Marb. 1734.

§. CCXXXIX.

Nos vero jure à Papa Romano poſtulare poſſemus; ut nobis probet ſe eum eſſe, quem ſe venditat, nempe *Eccleſiæ Caput*, & *Chriſti in Terra Vicarium*, jus habentem cum plenitudine poteſtatis, conſcientias obligandi, leges præſcribendi, novos fidei Articulos faciendi, indulgentias concedendi, Chriſti ſanctorumque merita pro lubitu, diſpenſandi, Concilia convocandi & diſſolvendi, Reges deponendi, illorumque ſubditos ab obſequio, à fidelitatis juramento abſolvendi; eamque Poteſtatem non humanam tantum ſed divinam eſſe.

§. CCXL.

a. Inficias ire non poterit Eccleſia Romana, tantum hac in re à Chriſti Vicario, eadem cum ipſo poteſtate pollente, peti poſſe, quantum à Chriſto peti potuit; ut, ſi ipſe Chriſtus noluit ut proprio ipſius credamus teſtimonio ac autoritati, quæ ſine dubio tanta ac Papæ fuit, ſed ad alia provocavit veritatis miſſionis ſuæ argumenta ac documenta, hauddubie etiam Papa hac in re ſimilem ſe ei exhibere teneatur, idemque ſummo jure ab ipſo peti poſſit. Atqui Chriſtus ſe divinitus miſſum ac prædictum Meſſiam eſſe, ſibi cre-

di noluit, eam ſolum ob cauſſam, quia ipſe hac de re exhibuit teſtimonium; ſed provocat ad Teſtimonium Patris: *Qui miſit me Pater, is de me teſtatus eſt.* Provocat ad opera ſua. SI EGO DE MEIPSO TESTOR, MEUM TESTIMONIUM VERUM NON EST. *Alius eſt qui de me teſtatur, ac verum eſſe teſtimonium quod de me dicit ſcio. - - - Quæ enim opera mihi perficienda Pater tradidit, hæc quæ ego facio opera de me teſtantur, me à Patre eſſe miſſum.* Joh. V. 31. 32. 36. 37. Et Johannis Diſcipulis ad ipſum miſſis quæſtum, num verus ſit Meſſias, an alius exſpectandus ſit? Reſpondit: *Ite renuntiatum Johanni; quæ auditis & videtis. Cæci vident, & claudi ambulant; leproſi purgantur, & ſurdi audiunt; mortui reſurgunt, & PAUPERES EVANGELIUM DOCENTUR.* Matth. XI. 5. Noluit, hic etiam, Chriſtus ſimpliciter ſua decidere Autoritate, ſimplicique quæſtionis affirmatione, ſed argumenta potius de veritate convincentia adducit. Provocat porro ad S. Scripturæ teſtimonium: *Scrutamini*, inquit, *Scripturas, - - - & eæ ſunt quæ de me teſtantur.* Joh. V. 39. Unde Diſcipulis ſuis Emauntem proficſcentibus, *exorſus à Moſe, omnes obiens vates, eis per omnia ſcripta, quæ de ſeipſo dicta forent, interpretabatur.* Luc. XXIV. 27. Sequitur, etiam Papam, ſe Chriſti Vicarium & Eccleſiæ Caput dicentem, non minus ac ipſum Chriſtum, hujus muneris ſui fidem facere, hancque dignitatem ſuam indubiis argumentis probare obligatum eſſe. Siquidem non major ipſi quam Chriſto competat autoritas.

§. CCXLI.

β. Quod Chriſtus fecit, etiam Diſcipuli ejus fecere, *onus* nimirum *probandi* in ſe ſuſcipiendo. Dum

Dum nullam aliam ob cauſſam fidem ſibi haberi volebant, quam propter miracula, & propter Veritatis demonſtrationem ad omnium hominum conſcientiam. *Quin turpi occultatione repudiata, non nos callide gerimus, neque divinam Doctrinam fallaciter tractamus, ſed Veritatis declaratione nos ipſos apud omnem hominum conſcientiam in Dei conſpectu commendamus.* 1. Cor. IV. 2. Si igitur Apoſtoli Jeſu Chriſti hoc fecerunt, ut omne probationis onus in ſe ſuſciperent, divinitusque ſe miſſos eſſe probarent, ſummo jure id etiam ab eo exigi poteſt, qui Chriſti Apoſtolum Vicariumque ſe eſſe noſtris temporibus gloriatur.

§. CCXLII.

γ. Legato porro omni, cum mandato Principis ſe veniſſe dicit credendum non eſt, niſi ſcriptis id probet; Neque juxta ipſum Jus Canonicum, Legatio absque litteris, quas vocant credentialibus, ſuſcipienda: Ergo & Papa Romanus, dum à ſummo Principe Chriſto mandatum ſe habere aſſerit, & eadem ſe cum Apoſtolis Legatione fungi dicit, ſolennes & authenticas divinaque autoritate obſignatas literas, exhibere debet, miſſionemque ſuam ex Scriptura nobis demonſtrare. Quod cum nec faciat, nec facere poſſit, eidem nec credere poſſumus.

§. CCXLIII.

δ. *Alleganti* denique, ſive provocanti ad factum aliquod, quod Adverſarius negat, incumbit probatio: Dum non præſumatur factum, ſed probari debeat. Papa vero eam quam ſibi tribuit autoritatem, fundat in facto aliquo, nempe quod

Chriſtus tantam ipſi conceſſerit poteſtatem. Sequitur iterum ipſi probationem incumbere.

Vide Diſſert. cit. DORINGII §. 11. p. 5.

§. CCXLIV.

Quidquid autem ſit, nos *probationis onus* lubentes ſuſcipimus, dum minori negotio rem noſtram tueri poſſumus, modo legitima admittere velint PRINCIPIA, ex quibus argumentatio, juſta ratiocinatione, deduci poteſt. Papæ auctoritas principii loco adhiberi nequit, dum ipſa illa, de qua agitur, quæſtio ſit. Recurrendum propterea erit aut ad ea quæ ipſa RATIO dicit; aut ad ea, quæ Deus in S. LITTERIS nobis patefecit; aut ad *teſtimonia* PATRUM; aut denique ad CONCILIORUM *Decreta.* Aliud enim nihil ſupereſt, ad quod in Fidei ac Religionis cauſſa refugere queamus.

§. CCXLV.

Primum ex hisce quod ſpectat principium, RATIONEM ſcilicet, quæ in Articulis Theologiæ mixtis adhibenda eſt, Pontifici haud facile illud admittunt, nec etiam admittere poſſunt, dum unum ex primariis illorum dogmatibus ſit: *Absque rationibus credendum eſſe, fidemque infallibili Eccleſiæ Romanæ auctoritate niti debere, de Eccleſiæ autem auctoritate dubitandum nunquam eſſe.* Sive ante omne articulorum Religionis examen firmiter tenendum eſſe, dari infallibilem aliquem in Terra Judicem, eumque viſibilem, cujus placitis ſine mora ſubſcribendum ſit; quod ſi admittatur ſtatim appariturum inquiunt, quid credendum vel non credendum ſit. At de hoc ipſo inter nos & eos maxima lis eſt;

petunt

petunt ergo ut Articulum maxime controverſum abſque ulla probatione admittamus, quæ omnino facillima breviſſimaque diſputandi methodus eſſet. Eadem ratione petere poſſem ab Atheo, ut id ſolum mihi concedat, *Dari Deum Univerſi hujus autorem.* Aut à Naturaliſta, *S. Scripturam divinam continere Revelationem.* Aut à Judæo, *Jeſum Chriſtum,* quem nos colimus, *promiſſum eſſe Meſſiam ac Generis humani Salvatorem.* Ita à nobis Adverſarii petunt: Ut *infallibilem Papæ autoritatem* ipſis abſque ulla probatione largiamur. Hac ratione ſine ullo dubio tota confecta eſſet Diſputatio. Si ergo rationibus pugnare nolunt, ſi omnem examinis viam reſpuunt, ſi nullum privati hominis judicium admittere volunt, fruſtranei fuerunt omnes illorum, Proteſtantem Eccleſiam in Eccleſiæ Romanæ communionem reducendi, conatus; rationibus enim, falſis licet, ut hoc efficerent uſi ſunt; omnis argumentis illorum, quibus nos oppugnarunt, adimitur vis atque efficacia. Cum ergo nos autoritatem humanam in fidei Articulis agnoſcere nequeamus, aut ad Rationes, aut ad divinam Revelationem in S. Litteris contentam refugiendum eſt. Quocunque igitur ſeſe Pontificii vertant, produnt cauſſam ſuam. Si rationibus contra nos utuntur, oſtendunt eoipſo ſe à fidei ſuæ fundamento, ſive ab infallibili illa autoritate diſcedere, ejusque ad convincendos homines inſufficientiam, ſi non verbis, ſaltem facto indicant. Si contra nullis utuntur rationibus, ſed ad ſolam illam autoritatem ejusque præſcriptionem refugiunt, nullis ſe argumentis cauſſam ſuam tueri, neque adeo alios de Eccleſiæ ſuæ Dogmatibus convincere poſſe indicant.

Bene omnino differit celebris ille Anglus SHERLOK *Préſervatif contre le Papiſme* §. II. *Je voudrois ſeulement demander à ces impetueux Amateurs de diſputes, s'ils admettent que je ſois en droit de juger par moi-même en matiére de Religion. S'ils diſent que non, pourquoi viennent-ils donc me rompre la tête de leurs diſputes: Le but de la diſpute n'eſt il pas de convaincre? Et comment convaincre un homme à qui l'on ne permet de juger de la force des Raiſons qu'on lui allégue. Voudroient-ils diſputer avec une pierre? Ou faire un beau diſcours pour perſuader a un cheval qu'il eſt hors de ſon chemin? N'eſt ce pas la même choſe? Ne perdent-ils pas leur tems tout de même de diſputer contre un homme, à qui il ne ſert de rien de pouvoir comprendre ce qu'on lui dit, s'il n'eſt pas en droit de ſuivre ſon jugement? S'ils repondent qu'oui, je leur demande ſi c'eſt la Doctrine de leur Egliſe que chaque particulier peut juger par ſoi-même? Si ce n'eſt pas là ce qu'ils appellent l'Examen particulier qu'ils reprochent aux Proteſtans comme une héreſie groſſiere & la ſource de l'incertitude de leur foi? S'ils ouvrent une fois cette bréche aux herétiques pour entrer dans l'Egliſe, j'ai peur qu'ils n'y perdent beaucoup, & que l'Egliſe elle même n'ait de la peine à ſe ſauver. Car quoi? Si tout ce grand & magnifique appareil de l'infallibilité des Papes & des Conciles ſe reduit après tout à l'Examen particulier c'eſt fait de l'Egliſe. Ces gens-là ne voient pas, par cela même qu'ils diſputent contre nous, qu'ils s'engagent à trahir la cauſe de leur Egliſe, & qu'ils abandonent le principe de l'infallibilité, ce qui va à leur perdre un bon nombre de bons Catholiques, qui ne ſont retenus que par les engagemens d'une foi aveugle & implicite.*

§. CCXLVI.

Alterum Principium ex quo Proteſtantes cum Eccleſia Romana diſputate poſſunt *Sacra Scriptura* eſt. Hujus autoritatem ſufficientiamque ad omnes fidei Articulos probandos aut admittat oportet Romana Eccleſia aut nobiscum diſputare deſinat. Res hic ad duas redit quæſtiones, *α.* An Sacra Scriptura unica ac perfecta fidei norma ac Regula agnoſcenda ſit, & ita quidem ut nullum Religionis Dogma pro fidei Articulo haberi poſſit, niſi ex S. Scriptura probatum ſit? *Altera quæſtio* hæc eſt, quomodo verus Litterarum Sacrarum ſenſus ſciri poſſit, & qua ratione de eo certi eſſe queamus?.

§. CCXLVII.

Primam quæſtionem aut affirment oportet Adverſarii aut negent; Si faciant prius, contradicunt Concilio Tridentino, quod duplicem ſtabilit fidei normam, *Scripturam* ſcilicet & *Traditionem.* Si vero quæſtionem negent, ſibimetipſis non conſtant, dum nos de Religionis ſuæ veritate ex S. Scriptura convincere conantur, cum tamen ipſimet ſtatuant fidei Articulos in ea non clare eſſe contentos. Cum vero ad convictionem Demonſtrationis Evidentia requiratur, eoipſo quod ex S. Scriptura non convincere conantur Scripturæ Sacræ in tradendis fidei Articulis evidentiam agnoſcunt, adeoque Traditionibus minime opus eſt. *Traditiones* autem pro Religionis principio agnoſcere non poſſumus, dum à ſola illæ Pontificis auctoritate pendeant, cum vero illa in quæſtione ſit, hucusque etiam de Traditionum auctoritate & certitudine non conſtat, neque ergo illæ donec Papæ Infallibilitas probata

 ſit,

ſit, Religionis norma haberi poſſunt. Aut ergo Traditiones ſeponant oportet & ex Sola Scriptura diſputent, aut diſputare deſinant; prius cum faciant, ſi eis nobiſcum res ſit, altera occurrit quæſtio, quomodo nimirum verus Scripturæ ſenſus cognoſci queat?

§. CCXLVIII.

Pontificii hic ad infallibilem Interpretis humani explicationem refugiunt. At in diſputando committunt circulum, dum maxima inter nos & illos controverſia circa ipſum illum, quem ſtatuunt, infallibilem in terra Judicem verſatur. Ipſi ergo dum ad Judicis hujus in decidendis fidei Articulis, & explicandis Sacræ Scripturæ locis infallibilitatem recurrunt, id fundamenti loco ponunt, quod in quæſtione eſt. Unde ſeponenda ipſis Papæ in explicandi S. Scriptura infallibilitas ſi nobiscum certare velint, & nonniſi ad vocabulorum in S. Litteris adhibitorum ſenſum, ad Phraſium ſignificatum, ad Autorum Sacrorum ſcopum, ad ſequentium & antecedentium connexionem, ad fidei analogiam, ad Veteris & Novi Teſtamenti collationem recurrendum; quæ auxiliante divinæ Spiritus Gratia unica ad cognoſcendum verum Scripturæ ſenſum via eſt, qua ſola utendum, ſi nobiscum diſputare animus ſit.

§. CCXLIX.

Adverſarii dum videant, aliter ſe quam ex ſola divina Revelatione, in Veteris & Novi Teſtamenti Libris contenta, contra nos diſputare non poſſe, ex Scriptura quidem Sacra cauſſam ſuam tueri ſatagunt; at in probatione ſua ſequentes

tes in primis committunt errores. *a*. Nimirum Argumenta ſua ex phraſi Biblica aliqua abſtracte à reliquis ſumta deſumunt; ut nullam habeant rationem nec nexus cum antecedentibus & ſequentibus, nec Autoris ſcopi, nec temporis & circumſtantiarum, nec fidei denique Analogiæ. Ita ad Traditiones ſuas probandas ſufficere arbitrantur, ſi ad alia provocent loca, in quibus Apoſtoli, antequam Libri N. T. omnes Litteris erant conſignati, de Doctrina Sanctis vel *ore* vel ſcriptis *tradita* loquuntur. Nec ad purgatorium illum ignem, quem poſt hanc vitam ſtatuunt, probandum aliud afferre poſſunt dictum, quam ubi vox *ignis* occurrir. 1. Cor. III. 13 14. 15. Præter ſolam enim hanc vocem plane nihil inveniunt quod ipſis faveat; dum totus oſtendat contextus, omniaque verba ibi adhibita, nullum ibi de animarum poſt hanc vitam purgatione ſermonem eſſe. Eodem etiam modo Confeſſionem auricularem ſuam ex Confeſſione ſoli Deo debita, in litteris Sacris commendata, probare nituntur. Ut ultima alia exempla brevitatis cauſſa transgrediamur.

Vide SHERLOCK *Préſervatif contre le Papiſme* Cap. II. Sect. II. §. VII. ſeqq.

§. CCL.

ß. Alius error quem in probando committunt hic eſt, quod argumenta eorum ex S. Litteris deſumta imperfecta ac inſufficientia ſunt, dum parvam tantum aliquam theorematis vel dogmatis partem probare ſatagunt, cum tamen totus fidei Articulus, quantuscunque ejus complexus ſit, probandus eſt. Hujus rei exemplum nobis

bis principale ipſorum dogma præbet; *quod ſcilicet Papa Romanus Chriſti Vicarius eadem cum Chriſto Poteſtate ac Infallibilitate gaudeat.* Qui Articulus ex Adverſariorum hypotheſi ſequentes complectitur veritates. α. Petrum Principem Apoſtolorum fuiſſe. β. Chriſtum ipſum univerſæ Eccleſiæ Caput ac viſibilem ſuum in terra Vicarium conſtituiſſe. γ. Petrum Romæ per aliquod tempus Epiſcopatu fuiſſe functum. δ. Papam Romanum ejus Succeſſorem eſſe. ε. Eundemque iisdem cum Petro gaudere qualitatibus, privilegiis, Poteſtate, ut non minus ac ipſe Sanctus Apoſtolus, Eccleſiæ Caput, infallibilis Chriſti Vicarius ac magnus ovium Paſtor ſit. Ad has autem poſitiones tuendas ſequentia proferunt Chriſti verba: *Tu es Petrus, & ſuper hac Petra conſtruam meam Eccleſiam, quam orci portæ non ſuperabunt: Tibique cæleſtis Regni claves dabo.* Matth. XVI. Quæ verba licet ſenſu Pontificio acciperentur, nihil aliud ſignificarent quam Doctrinam deinceps à Petro prædicandam Eccleſiæ ac Fidei Chriſtianæ fundamentum eſſe, ipſique, peccatorum remiſſionem ac vitam cœleſtem credentibus promittendi, poteſtatem à Chriſto fuiſſe conceſſam. Addunt loco huic ad Theſin ſuam probandam Petri ad munus Paſtorale vocationem: *Paſce Oves meas.* At nihil plane in utroque dicto de Petri Epiſcopatu Romæ geſto vel gerendo, de Pontifice Romano, de ejus in ſede Petri præ omnibus reliquis Epiſcopis ſucceſſione, de eadem poteſtate ac infallibilitatis ſpiritu, quem Petrus habuit, etiam Papæ donato, occurrit; nihil de viſibili Chriſti in Eccleſia Vicario ac Capite, de conſcientiarum obligatione legumque præſcriptione, & quæ alia ſibi Papa Romanus tribuit.

§. CCLI.

7. In hoc etiam Romanæ Eccleſiæ Doctores fallunt, quod non ex claris Scripturæ verbis concluſionem aliquam, ad rem ſuam tuendam, evidenter deducunt, ſed per multas potius atque longe quæſitas conſequentias eum extorquent ſenſum, quem probandæ rei ſuæ aptiſſimum cenſent, nec clarum aliquem adducunt locum ex quo dogma, de quo agitur, evidenti concluſione demonſtrari poteſt. Ita ex dicto Chriſti Matth. XII. 32. *Si quis contra Sanctum Spiritum dixerit, non ignoſcetur ei, nec in hoc ſæculo nec in futuro*, concludunt dari peccata, quæ in altera vita condonentur, & per conſequens etiam ignem dari purgatorium. Eadem ratione, ut unicum ſolum exemplum addam, ex 2. Petr. III. 16. *Paulus pro ea, qua donatus eſt, Sapientia, vobis ſcripſit, at in omnibus Epiſtolis, de hisce rebus in eis loquens: In quibus inſunt obſcura quædam, quæ indocti infirmique, ut & cætera ſcripta, in ſuam perniciem detorquent*, probant, Laicos ab omni plane Scripturæ lectione eſſe arcendos.

§. CCLII.

8. Ultimo in hoc etiam verum Scripturæ ſenſum detorquent, quod eum omiſſa omni veri ſenſus disquiſitione, hypotheſi ſuæ accommodant; hoc eſt, dogmata ſua fundamenti loco ponunt, & juxta regulam hanc Scripturam Sacram explicant; minime vero Scripturam Sacram primo fidei normam conſtituunt, articulosque Religionis ei conformant, & ex ea ceu unico rerum credendarum principio demonſtrant. Ita poſtquam ſemel *Transſubſtantiationis* dogma receperunt, etiam inſtitutionis Cœnæ Sacræ verba

juxta

juxta illud interpretantur, ut nec ad verum & ſacramentalem verborum ſenſum, nec ad Sacramentorum naturam ac eſſentiam, nec ad inſtitutionis circumſtantias, nec ad fidei analogiam adtendant. Et cum ſemel infallibilis Chriſti Vicarius ac viſibile Eccleſiæ Caput variis artibus ac machinationibus, vi ac dolo ſtabilitum fuit, nonnulla Scripturæ dicta ita torquent, ut Papa etiam in ea præſidium inveniſſe videatur.

§. CCLIII.

Aliud Religionis *principium* & infallibilem Sacram Scripturam interpretandi normam Concilium Tridentinum unanimem PATRUM conſenſum atque teſtimonium conſtituit. Unde *tertio* nunc quæritur, quænam fides hac in re Patribus habenda, ut quanta illorum in determinandis fidei Articulis autoritas ſit? Licet nos venerandam ſuſpiciamus Antiquitatem, neque facile eam contemnamus, multa tamen obſunt quominus Patrum teſtimonium infallibile Religionis principium Sacramque Scripturam interpretandi normam agnoſcere poſſimus. Nam dum, fatentibus Adverſariis noſtris, unanime illorum requiratur teſtimonium, quæritur *α.* quantus Patrum illorum debeat eſſe numerus, quorum in decidendis Religionis Articulis & Sacra Scriptura recte interpretanda requiritur conſenſus? Experientia nimirum conſtat, primorum ſæculorum Patres, in explicando varia Scripturæ loca, non minus ac modernos Sacrorum Oraculorum interpretes, à ſeinvicem differre. Si vero per unanime teſtimonium maximus illorum numerus intelligendus eſt, catalogum eorum Pontificii nobis exhibeant oportet, ut videamus quibusnam hæc infallibilitatis

tatis prærogativa competat, & quo jure reliqui excludantur.

§. CCLIV.

β. Quæritur an Patres hi præ omnibus aliis Sacrarum Litterarum Interpretibus infallibiles fuerint? Num vero iisdem, quibus omnes reliqui Scripturæ interpretes, mediis in ejus explicatione uſi ſint? Si prius fuit, qui fit ut in multis etiam à ſeinvicem diſſenſerint, & qui fit ut ſi quatuor primorum Chriſtianiſmi ſæculorum Epiſcopi ac Doctores infallibiles fuerunt, ut idem infallibilitatis donum non plurimis etiam Eccleſiæ Doctoribus communicatum fuerit, ſed noſtra ætate plane amiſſum & in Papam ſolum translatum ſit? Si vero caruerunt infallibilitatis dono, aliam ob cauſſam interpretationes eorum adprobandæ & pro Doctrinæ regula accipiendæ non ſunt, quam quatenus in Articulis maximi momenti cum S. Litteris conformes ſunt, adeoque ipſorum Interpretatio cum noſtra ſolidiſſimo fundamento nixa convenit.

§. CCLV.

γ. Cum & ipſi Patres Interprete opus habeant, dum obſcura etiam in iis occurrant loca, quæritur quisnam debeat eſſe eorum Interpres? Si Papa, rejicimus, dum de ejus Infallibilitate inter nos quæſtio ſit. Si cuilibet Lectori jus eos interpretandi competat, & juxta S. Litteris examinandi, nihil habemus contra. Ipſi etiam Patres non ſua ſemper ſibi conſtiterunt ſententia; ſed majus deinceps lumen adepti, immutarunt etiam eam quam antea foverant ſententiam; quod Origenis atque Auguſtini Exemplis ſatis conſtat. Ex quoipſo eos infallibiles minime fuiſſe apparet.

δ. Ipſi

δ. Ipſi denique Patres S. Litteras unicam Articulorum fidei agnoverunt normam, neque quidquam extra Sacram Scripturam tradendum eſſe confeſſi ſunt. Pontificii ergo, cur ad eos ceu Dogmatum fidei principium rerumque credendarum normam confugiant, non habent.

§. CCLVI.

Unum & alterum Patrum teſtimonium ut hic afferamus neceſſe eſt. CYRILLI nimirum, Hieroſol. Epiſcopi de re iſta hoc fuit judicium, Edit. *Touttei* pag. 6: Δει περὶ τῶν Θειων καὶ ἁγίων της πιϛεως μυϛηριων, μηδὲ τὸ τυχὸν ἀνευ τῶν Θειων παραδιδοσθαι γραφων· καὶ μη ἁπλως πιθανοτησι καὶ λογων κατασκευαις παραφερεσθαι, μηδε ἐμοι τῳ ταῦτά σοι λεγοντι ἁπλως πιϛευσης, ἐαν τὴν ἀποδειξιν τῶν καταγγελλομενων ἀπο τῶν Θειων μη λαβης γραφων· ἡ σωτηρια γὰρ αὑτη της πιϛεως ἡμῶν οὐκ ἐξ εὑρεσιλογιας, ἀλλα ἐξ ἀποδειξεως τῶν Θειων ἐϛι γραφων. *Oportet circa divina & ſancta fidei myſteria ne minimum quidem absque divinis Scripturis tradi; nec temere probabilitatibus, argumentisque in verborum artificio conſiſtentibus adduci. Ne mihi quidem iſta proferenti ultro credas, niſi de divinis Scripturis eorum quæ tibi adnuntio demonſtrationem acceperis. Hæc enim fides cui noſtram Salutem debemus, non ex commentitia diſputatione, ſed ex divinarum ſcripturarum demonſtratione vim habet.* Et GRATIANUS, AUGUSTINUM C. 4. Diſt. 9. Ita loquentem inducit: *Negare non poſſum, nec debeo; ſicut in ipſis majoribus, ita multa eſſe in tam multis opuſculis meis, quæ poſſint juſto judicio & nulla temeritate damnari.* Hiſce ergo verbis falli ſe potuiſſe expreſſe confitetur, Patresque minime cenſen-

cenſendos eſſe infallibiles Diſt. 9. Can. *Solis*, hisce indicat verbis: *Solis eorum ſcriptorum qui jam Canonici appellantur, dici hunc timorem: honoremque deferre, ut nullum eorum ſcribendo erraſſe audeam credere. Alios autem ita lego, ut quantalibet ſanctitate doctrinaque polleant, non ideo verum putem, quia ipſi ita ſenſerunt, ſed quia mihi, vel per illos Auctores Canonicos, vel probabili ratione, quod à vero non abhorrent, perſuadere potuerunt.* Et Can. *Neque* Diſt. cit. *Neque, quamvis Catholicorum & laudatorum hominum diſputationes, velut Scripturas Canonicas, habere debemus, ut nobis non liceat ſalva honorificentia, quæ illis debetur hominibus, aliquid in eorum ſcriptis improbare, atque reſpuere; ſi forte invenerimus quod aliter ſcripſerint, quam veritas habet, divino adjutorio vel ab aliis intellecta, vel à nobis.* Hic etiam CYPRIANI verba applicari poſſunt, quæ alio quidem reſpectu dicta ſunt, at nihilominus ſolam S. Scripturam in Religionis negotio audiendam eſſe indicant, dum Can. fin. Diſt. 8. ita loquitur: *Si ſolus Chriſtus audiendus eſt, non debemus attendere, quid alii ante nos faciendum putaverint, ſed quid qui ante omnes eſt, Chriſtus fecerit. Neque enim hominis conſuetudinem ſequi oportet, ſed Dei Veritatem: Cum per Eſajam Deus loquatur & dicat; ſine cauſſa colunt me, mandata & Doctrina hominum docentes.*

§. CCLVII.

Uti Pontificii S. Scripturæ Judicium ſubire nolunt, ſed illud fugiunt atque timent, ita tandem ad CONCILIA ceu competentes in Religione Judices confugiunt. Ita nimirum argumentantur: *Eccleſia eſt Infallibilis; Concilium Oecumenicum*

eſt

eſt Eccleſia repræſentativa, *E. etiam Concilium Oecumenicum infallibile eſt.* At multa hic probanda ſunt, quæ probata nunquam fuere, imo plurima probari nequidem poſſunt. I. Eccleſiam in omnibus eſſe infallibilem. II. Concilium Oecumenicum totam repræſentare Eccleſiam. III. Eccleſiam Romanam eam eſſe cui infallibilitatis donum promiſſum eſt. IV. Eccleſiam Romanam Eccleſiam Univerſalem eſſe. V. Concilium ad quod provocatur fuiſſe Oecumenicum. VI. Legitime conſtitutum. VII. Omni ex parte Liberum. VIII. Patres in eo ſedentes nonniſi Dei Gloriam, veritatiſque manifeſtationem quæſiviſſe. IX. In omnibus recte & canonice proceſſiſſe. X. Præſides ut decet concluſiſſe. XI. Decreto nec in materia nec in forma quidquam deeſſe. XII. Confirmatum illud fuiſſe & quidem ex Cathedra. XIII. Et à vero atque indubitato Pontifice; Baptizato, ordinato, orthodoxo, non hæretico, non Simoniaco. XIV. A Papa Libero etiam ſuique Juris. Si quid ex hisce omnibus concilio deſit, ei credi non poſſe ipſi confitentur Adverſarii. Omnia vero adeſſe abſque privata Revelatione nemo unquam ſcire potuit, neque aliter quam per Papæ infallibilitatem probari poteſt, illa vero cum Articulus ſit de quo inter nos certatur. argumenti loco adhiberi nequit. Cæterum ita concludimus: Cum Pontificii ex Conciliis *Auctoritatem* Pontificis ſui probare volunt, circulum committunt; dum hoc per illud, & illud per hoc demonſtrare ſatagunt, quorum neutrum conceſſum eſt. Probant nimirum auctoritatem Papæ, ex Conciliorum auctoritate, Conciliorum viciſſim auctoritatem ex Papæ auctoritate adſtruunt.

ſtruunt. Nulla enim Concilia, vel ipſis concedentibus, pro authenticis agnoſcenda ſunt, niſi ea, quæ Papæ auctoritate confirmata fuere. Ita enim Papa inquit, C. *Regula* Diſt. 17. *Nec ullum ratum eſt, aut erit unquam Concilium, quod non fultum fuerit Pontificis auctoritate.* Cum ergo Conciliorum auctoritas nonniſi à Papæ auctoritate pendeat, manifeſtum eſt, ex illis ad Papæ auctoritatem confirmandam argumenta deſumi minime poſſe, dum Pontificis Romani auctoritas id ipſum ſit de quo diſceptamus, & Concilia ex Eccleſiæ R. mente omnem ſuam vim à Papa habeant.

Plura qui de hac materia legere cupit adeat JOANNIS LA PLACETTE Diſſertationem *de Inſanabili Romanæ Eccleſiæ Scepticiſmo*, qua demonſtratur: *Nihil omninò eſſe quod firmâ fidè perſuadere ſibi Pontificii poſſint.* Omnia Cap. XVI, pag. 93. quæ antea probaverat in Epitomen redigit atque hiſce complectitur verbis: „Quæ fuſius expoſita ſunt in pauca contrahamus, ſatis apparet nec „cum Adverſariorum mente, nec cum ipſa rei veritate congruere, ut Concilia quævis errare nequeant, „ſed ſi quæ ſint quibus hoc privilegium competat, non „alia eſſe quam vere Oecumenica, recte conſtituta, „libera, ac legitime procedentia: Particularia vero „vitioſa, oppreſſa, aut perperam procedentia, nihil „obſtare quominus in errorem prolabantur. Patet „rurſus incertum eſſe, quæ ſint Concilia omnibus il„lis conditionibus inſtructa. Hæc vero incertitudo „a duplici fonte derivatur, altero quod non conſtet „quid requiratur ad hoc ut omnes illæ conditiones „Concilio adſint; altero quod ſi quæ ſint quæ requirantur conſtet, non conſtet tamen an ea in ſingulis Con„ciliis, quæ haberi contingit reperiantur. Non conſtat „an ſingulis illis, qui adeſſe ſolent, iis intereſſe & „votum quod vocant deciſivum habere jus ſit. Non „conſtat an ſolis. Non conſtat quot ex toto terrarum

„orbe, & quos adeſſe neceſſe ſit. Non conſtat an opor„teat indictum a Pontifice Concilium fuiſſe. Non con„ſtat an neceſſario illi præeſſe Pontifex debeat. Non „conſtat an ad faciendam concluſionem major ſuffra„giorum numerus ſufficiat, vel potius plena & per„fecta unanimitas requiratur. Conſtat requiri ſanctam „intentionem, diligentem veritatis inquiſitionem, at„que omnimodam ſuffragiorum libertatem. Sed nec „conſtat, nec conſtare poteſt an illa cuiquam Conci„lio adfuerint, & dubitari de hoc jure ſemper pote„rit. Horum vero pleraque ejusmodi ſunt, ut ne ip„ſis quidem Concilii Patribus comperta eſſe poſſint. - - „Jam ſi hoc ne ipſis quidem Concilii Patribus perſpe„ctum eſt, qua ratione reliquis Epiſcopis per orbem „ſparſis. - - Qua ratione ſingulis de Plebe agricolis - - „exploratum id ipſum eſſet? „ Probat deinde Vir Eruditus Cap. XVIII. Multos olim fuiſſe magni nominis Theologos, in ipſa nimirum Romana Eccleſia, qui Pontificis & Concilii conſentientium infallibilitatem non agnoverint.

§. CCLVIII.

Cum ergo nec *Traditiones* (§. 246.) nec *Papæ Auctoritas* (§. 247.) Nec Primorum ſæculorum *Patres* (§. 252 - 255.), imo nec ipſa quidem *Concilia* (§. 256.) fidei noſtræ norma eſſe poſſint, ſequitur: *Sacram Scripturam unicam rerum credendarum Regulam atque Diſputationis Principium eſſe.*

§. CCLIX.

MATERIAM tandem diſputationis cum Eccleſia Romana quod attinet, prolixiſſima controverſiarum cum ipſa ſeries eſt; ſunt qui omnes & ſingulas Syſtematis illius refutarunt partes; ſunt qui hanc vel illam in ſpecie tractarunt controverſiam; ſunt qui Papæ ſuprematum, ſunt qui Articulum de Eccleſia adgreſſi ſunt, ſunt alii

alii, qui Doctrinam de Juſtificatione per ſolam fidem, de bonis operibus de Sacramentis adverſus Pontificios vindicarunt, alii Cultum ipſorum publicum impugnarunt. Nos vero, ut propoſitam ſequamur methodum Diſputationem noſtram ita inſtituemus, ut præcipuas Adverſariorum expugnemus hypotheſes, & fundamentis ſubrutis atque everſis totum corruat ædificium. Et cum ita comparatum ſit Eccleſiæ Romanæ Syſtema, ut, licet omnia ad Papæ Primatum atque infallibilitatem ſtabiliendam tendant, ad tres Claſſes referri poſſint illorum hypotheſes; *Primo* ſcilicet ii occurrunt errores, qui immediate Romani Pontificis Suprematum ſpectant. *Secundo ii*, qui Doctrinam de vera ſalutis via reſpiciunt. *Tertio* qui ad Cultum divinum externasque cæremonias in eo peragendas pertinent: Hinc tales contra Religionem Pontificiam demonſtrabimus Propoſitiones, quæ primarios triplicis hujus Claſſis errores impugnant, quorum falſitate demonſtrata reliqui per ſe dilabuntur. In primis igitur Propoſitionibus probabimus ea,quæ ad Papæ ſuprematum, infallibilitatem atque in hominum conſcientias Dominium evertendum pertinent. Evincemus deinceps ipſorum Dogmata Salutis viam reſpicientia Gloriæ Chriſti atque Diſciplinæ Evangelicæ plane eſſe contraria. Demonſtrabimus denique etiam Cultum Pontificiorum publicum, Cultui in Evangelio præſcripto à diametro eſſe oppoſitum; & cum in Doctrina præcipue de S. Cœna maxime à Chriſti inſtitutione diſcedant, Adverſarios etiam hic allucinari probabimus.

Ab utraque parte conceſſa.

§. CCLX.

In ſequentibus inprimis Adverſarii nobiscum conſentiunt. I. S. Scripturam divinam continere revelationem, ut omnia in ea tradita vera a divina habenda ſint. II. De Deo Triuno ejusque operibus nobiſcum omnia ea confitentur quæ in Symbolo, quod Apoſtolicum vocare ſolemus, credenda proponuntur. Unde credunt Deum Univerſi hujus Creatorem ac Conſervatorem eſſe, qui omnia provida ſua cura gerat ac dirigat, ut nihil, in rebus etiam humanis, accidere poſſit quod divino Arbitrio non ſubſit atque ab eo pendeat. III. Non minus ac nos docent, Deum ab æterno, modo nobis plane incomprehenſibili atque myſterii pleno, generaſſe Filium, non ſimili tantum, ſed eadem eſſentia præditum, Deo Patri coæternum, iisdem cum Patre divinis Attributis gaudentem, nonniſi ſola Perſonalitatis proprietate ab ipſo differentem. Eundem cum Patre de redimendis ex miſeria hominibus Conſilium ab æterno iniiſſe, in Mundum veniſſe ut cum humana uniretur natura, atque omnis tam originalis quam actualis peccati expers à Maria conciperetur, pareretur & viveret, unita Deitate cum humanitate in eadem Jeſu Chriſti Perſona; Hoc eum in finem factum fuiſſe nobiscum contendunt, ut Mundi Salvator fieri, loco noſtri το δικαιωμα legis implere, pati & mori adeoque pœnam peccato debitam ſuſtinere poſſet. Salvatorem etiam à mortuis reſuſcitatum, in Cœlum evectum ibi pro redemtis intercedere, neque ſine eo hominibus Salutem reddi potuiſſe aſſerunt.

ferunt, Spiritum etiam Sanctum à Patre & Filio procedere, ejusdem divinæ Naturæ participem, ſive coëſſentialem & coæternum dicunt, nonniſi Perſonalitate atque operandi ordine ab ipſis differentem. Dari poſt hanc vitam tam piorum quam impiorum ex morte reſuſcitationem, Corporis cum Anima immortali reunionem, æternamque vitam.

Hypotheſeos Papiſticæ refutatio.

Propoſitio I.

§. CCLXI.

Jeſus Chriſtus unicum Eccleſiæ Caput, unicus Eccleſiæ Doctor, ſolus in Verbo ſuo loquens, audiendus, & ſolus in civitate ſua Dominus eſt.

§. CCLXII.

JESUM CHRISTUM ſolum eas poſſidere qualitates, quæ requiruntur, ut Eccleſiæ, ſive Civitatis Dei, Princeps, Rector vel Caput eſſe poſſit, atque ſupremum in Eccleſia exercere Dominium, demonſtratum à nobis eſt (Cap. III. §. 1485 - 1493.); Nec honorem atque poteſtatem hancce mero homini competere poſſe, probatum (Cap. III. §. 1494 - 1511.) Ne autem hic intentatum relinquamus aliquid, quod ad ulteriorem veritatis hujus confirmationem facere poteſt, ad-

 demus

demus adhuc, quæ maxime neceſſaria atque utilia videntur.

§. CCLXIII.

Inficias ire nemo poterit, Chriſtum unicum Eccleſiæ Doctorem atque Dominum agnoſcendum eſſe, ſi probetur: Jeſum α. Talem à Deo Patre fuiſſe declaratum. β. Ipſum Chriſtum munus hoc ſibi ſoli vindicaſſe. γ. Solum ipſum ab Apoſtolis talem fuiſſe agnitum. δ. Ipſis etiam primorum ſæculorum Patres hac in re aſſentiri. ε. Propter infinitam tam Perſonæ ejus quam Muneris hujus dignitatem, ipſi ſoli hoc competere. Quæ nunc ſingulatim probabimus.

§. CCLXIV.

Primum theorema hoc eſt: *Chriſtus ab ipſo Deo Patre unicus Eccleſiæ Doctor atque Propheta declaratus fuit.* Modo maxime ſolenni id factum in Transfigurationis monte, ubi præſentibus Moſe & Elia, tribusque Chriſti Diſcipulis Petro, Jacobo & Johanne, vox ex nube Gloriæ audita fuit, à Patre cœlitus demiſſa: *Hic eſt meus chariſſimus Filius, qui mihi acceptus eſt : HUNC AUDITE*, Matth. XVII. 5. Oſtenditur hic, Chriſtum α. omnibus reliquis Prophetis ac Doctoribus, ſive ſit Moſes ſive Elias, ſive Petrus, ſive Jacobus, ſive Johannes, ſive alius quisquam longe majorem ſupereminentioremque Doctorem eſſe; ſiquidem nemo unquam immediate ex Cœlo tale acceperit Teſtimonium. β. Chriſtum pro *unico* hic declarari Eccleſiæ Doctore, à cujus ſolius ore in poſterum pendendum ſit; unde excluſis omnibus aliis dicitur *HUNC audite.* Nihil hic dicitur de Petro vel alio quoquam Eccleſiæ Doctore audiendo, ſed ipſi potius Petro ut Chriſtum audiat præcipitur.

Ex ſolo ergo Chriſto ejusque Verbo ſapiendum eſt, neque audiendi ejus Miniſtri atque Legati, niſi quatenus verba ſua ipſius Chriſti verba eſſe demonſtrant. γ. Reſpicitur hic ad maximum illum Prophetam, quem Deus per Moſen Populo Iſraëlitico promiſerat Deut. XVIII. 18. 19. *Vatem ſuſcitabo eis de media eorum conſanguinitate, tui ſimilem, cujus ori mea verba ſuggeram, ita eis eloquetur, quæcunque ei præcepero. Quod ſi contigerit, aliquem meis verbis, quæ ille meo nomine effatus fuerit, non obtemperare: Ego in eum animadvertam. Cæterum ſi quis vates hoc ſibi arrogaverit, meo ut nomine aliquid dicat, quod ego ei dicendum non mandaverim, moritor vates ille.* Non ergo in poſterum Moſen aut alium quendam Doctorem ei ſimilem cum auctoritate loquentem, ſed ſolum ſummum illum Prophetam à Deo excitandum, audiendum eſſe mandatur.

§. CCLXV.

Altera quam probandam ſumſimus *Theſis* hæc eſt: *Ipſe Chriſtus Doctoris munus ſibi ſoli vindicavit.* Judæorum Doctoribus, illis præcipue qui in Cathedra Moſis ſedebant, hic mos erat, ut maximam erga Populum ſibi auctoritatem tribuerent, & tanti ab eorum Diſcipulis habebantur judicium ac definitiones eorum, ut, nulla probatione addita, ſola ipſorum auctoritas ad fidem faciendam ſufficeret, ſibique modo plane excellenti DOCTORUM infallibilium nomen tribuebant. Ab ejusmodi præjudiciis atque magnificis titulis ut abduceret Chriſtus Apoſtolos ſuos, ne id ſibi tribuerent quod nemini hominum competit, ipſos docet: Se ſolum ſummum illum atque eximium Doctorem eſſe, ſe ſolum propterea talem agno-

ſcendum atque venerandum. Ita propterea declarat diſcipulis ſuis Matth. XXIII. 8. & 10. *At vos*, inquit, *nolite vocari Rabbi: UNUS eſt enim RECTOR veſter Chriſtus: Vos vero omnes eſtis Fratres. Neve Patrem vobis in terris vocate: Unus eſt enim veſter Pater, qui eſt in Cœlis: Neque Doctores vocemini: UNUS EST ENIM VESTER DOCTOR CHRISTUS.* Unde ſolus etiam docebat ceu *auctoritatem habens* non ut Scribæ. Matth. VII. *ult.* Et Doctrinam ſuam placitis hominum opponens dicere poterat: EGO VERO DICO VOBIS. *Omnia* etiam *ſibi à Patre tradita eſſe* inquit, *ut Patrem nemo cognoſcere poſſit, niſi cui Filius voluerit patefacere.* Et *ad SE*, excluſis aliis, *omnes laborantes & onuſtos accedere* jubet, ut ab IPSO *diſcant.* Matth. XI. 27. 28. 29. Proferat ergo aliquis, ſi poterit, dictum, in quo vel cœleſtis Pater vel Chriſtus hominem quendam, infallibilem Eccleſiæ Doctorem atque Magiſtrum declaravit, uti nos probavimus, Chriſtum eum ſolum eſſe. Illud vero ſi impoſſibile ſit, cur malunt homines ad fallacem aliquem hominem quam ad Chriſtum, qui nunquam mentitur, ſed perpetuo veritatem dicit, confugere.

§. CCLXVI.

Tertium, quod probandum nobis eſt, hisce comprehenditur verbis: *Ab ipſis Apoſtolis ſolus Chriſtus infallibilis Eccleſiæ Doctor, Caput atque Dominus agnitus fuit.* Johannes Baptiſta honorem hunc ſibi ſumere nolebat, quod ipſe Doctor atque Lux mundi eſſet; ſed teſtabatur tantum de Luce: ſed Chriſtum veram illam Lucem eſſe profitebatur, QUÆ COLLUSTRET OMNEM HOMINEM Joh. I. 8. 9. Et ad Chriſtum homi-

nes

nes mittebat, *ex cujus* ſolius *plenitudine omnes ſumere poſſint gratiam pro gratia.* Eadem etiam omnibus Diſcipulis mens erat: Unde Petrus cunctorum nomine reſpondit: DOMINE, AD QUEM ABEAMUS, TU HABES VERBA VITÆ ÆTERNÆ. Joh. VI. 68. Indicant hiſce Apoſtoli, ſe neminem præter Chriſtum infallibilem Doctorem ſuum agnoſcere, & idem qui Diſcipulorum & primæ Chriſtianæ Eccleſiæ Doctor fuit, omnium etiam fidelium Doctor eſt; ut & nos dicere debeamus; *Ad quem abibimus Domine, ut ſolus habes verba vitæ æternæ!* Imo Chriſti Doctrinam *unicam* conſtituebant Fidei & Vitæ *Regulam.* Unde Apoſtolus PAULUS dicit: *ALIUD FUNDAMENTUM poni non poſſe, præter id quod jactum eſt, nempe JESUS CHRISTUS.* 1. Cor. III. 11. Et nemo in Eccleſia *diverſam ſequi Doctrinam* debeat, *neque accedere ſanis Domini noſtri Jeſu Chriſti dictis.* 1. Tim. VI. 3. Et *unum* eſſe *Dominum* dicit, *unam fidem, unum Patrem omnium.* Præmonet, *ne amplius ſimus pueri, qui omni Doctrinæ vento fluctuemus ac circumferamur, hominum verſutia, qua nos malitioſe ad fallendum adgrediantur. Sed verum tenentes cum Charitate, omnino in eum adoleſcamus. QUI CAPUT eſt videlicet CHRISTUS.* Eph. IV. 5. 14. 15. Vellem ut Adverſarii noſtri vel unicum afferrent dictum, in quo Apoſtoli, vel è longinquo, Chriſtianam Eccleſiam ad merum aliquem hominem cum auctoritate loquentem audiendum, adhortarentur; at ne minimum quidem in omnibus N. T. Libris occurrit veſtigium, quod in poſterum aliquis, Chriſti loco, eadem qua ipſe poteſtate, locuturus ſit, quique ceu Doctor infallibilis audiri debeat. Quare ergo homines

Chriſtum audire reſpuunt, & ex eo ſolo ſapere recuſant? Cum tamen nullus unquam Apoſtolorum Chriſti ſe Vicarium profeſſus ſit.

§. CCLXVII.

℣. Accedit hisce etiam veneranda Antiquitas. *Ipſe enim primorum Sæculorum Patres Chriſtum ſolum audiendum eſſe prædicarunt.* Provocamus ergo hic ad HIPPOLYTI Irenæi diſcipuli, ad TERTULLIANI, ad CYPRIANI, ad OPTATI denique *Milevitani* teſtimonia, quæ ad probandam hanc veritatem ſufficere potuerunt. HIPPOLYTUS Tom. I. Opp. contra Noëtum Cap. IX. Edit. Hamb. pag. 139. ita diſputat: *Unus Deus, quem NON ALIUNDE, Fratres cognoſcimus, quam EX SANCTIS SCRIPTURIS. Quemadmodum enim quis, ſi vellet ſapientiam hujus ſæculi exercere, non aliter hoc conſequi poterit, niſi dogmata Philoſophorum legat; ſic quicunque volumus Pietatem in Deum exercere NON ALIUNDE diſcemus, quam EX SCRIPTURIS DIVINIS. Quæcunque ergo Sacræ Scripturæ prædicant, SCIAMUS: Et quæcunque docent, agnoſcamus: Et ſicut vult Pater credi, credamus: Et ſicut vult Filium glorificari, ſic glorificemus: Et ſicut vult donari Spiritum Sanctum, ſic accipiamus: Non ſecundum propriam voluntatem neque ſecundum proprium ſenſum, neque vim inferentes in ea, quæ ab eo data ſunt; SED QUOMODO IPSE PER SCRIPTURAS SACRAS DOCERE VOLUIT, SIC INTELLIGAMUS.*

§. CCLXVIII.

Eadem TERTULLIANUS docet, de *Præſcript. Hæreticorum* Cap. VI. Ubi inter alia ita: *Nobis vero nihil ex noſtro Arbitrio inducere licet, ſed nec eligere quod aliquis de Arbitrio ſuo induxerit.*

Apoſto-

Apoſtolos Domini habemus Auctores, qui NEC IPSI QUICQUAM EX SUO ARBITRIO quod inducerent elegerunt: Sed ACCEPTAM A CHRISTO DISCIPLINAM fideliter nationibus adſignaverunt. Huic addimus CYPRIANUM, qui *Epiſtolarum* Lib. II. Epiſt. 3. ad Cœcilium Edit. Colon. ex recens. Eraſmi pag. 129. 130. ita fatur: *Nonniſi CHRISTUS ſequendus eſt, utique id nos obaudire & facere oportet, quod Chriſtus fecit, & quod faciendum eſſe mandavit, cum ipſe in Evangelio ſuo dicat:* Joan. XV. Si feceritis quod mando vobis, jam non dico vos ſervos ſed amicos. *Et quod CHRISTUS debeat SOLUS audiri, Pater etiam de Cœlo conteſtatur dicens* Matth. XVII. Hic eſt Filius dilectiſſimus in quo bene ſenſi, ipſum audite. *Quare ſi SOLUS CHRISTUS AUDIENDUS eſt, non debemus attendere quid aliquis ante nos faciendum putaverit, ſed quid qui ante omnes eſt, Chriſtus prior fecerit. Neque enim hominis conſuetudinem ſequi oportet, ſed Dei veritatem, cum per Eſajam Prophetam Deus loquatur & dicat,* Cap. XXIX. Sine cauſſa autem colunt me, mandata & Doctrinas hominum docentes. *Et iterum Dominus in Evangelio hoc repetat dicens:* Rejicitis Mandatum Dei, ut Traditionem veſtram ſtatuatis. *Sed & in alio loco ponit & dicit:* Qui ſolverit unum ex Mandatis iſtis minimis, & ſic docuerit homines, minimus vocabitur in Regno cœlorum. Matth. V. *Quod ſi nec minima de mandatis Dominicis licet ſolvere, quanto magis tam magna, tam grandia, tam ad ipſum Dominicæ paſſionis & noſtræ redemtionis ſacramentum pertinentia, fas non eſt infringere? Aut in aliud, quam quod divinitus inſtitutum ſit, humana traditione mutare?*

OPTA-

§. CCLXIX.

OPTATUS denique Milevitanus Lib. V. Schism. Donatiſt. adverſus *Parmenianum* ita pronuntiat: *Vos dicitis, licet: Nos dicimus, non licet: Inter licet veſtrum, & non licet noſtrum, nutant & remigant animæ populorum. Nemo vobis credat, nemo nobis: Omnes contentioſi homines ſumus. Quærendi ſunt Judices. Si Chriſtiani, de utraque parte dari non poſſunt, quia ſtudiis veritas impeditur. De foris quærendus eſt Judex. Si paganus non poteſt Chriſtiana noſſe Secreta. Si Judæus, inimicus eſt Chriſtiani baptiſmatis. ERGO IN TERRIS DE HAC RE NULLUM POTERIT REPERIRI JUDICIUM. DE COELO QUÆRENDUS EST JUDEX. Sed quid pulſamus ad Cœlum, cum habeamus hic in Evangelio Teſtamentum? Quia hoc loco recte poſſunt terrena cœleſtibus comparari: Tale eſt quod quivis hominum habens numeroſos filios, quamdiu Pater præſens eſt, ipſe imperat ſingulis, non eſt adhuc neceſſarium Teſtamentum: Sic & Chriſtus, quamdiu præſens in Terris fuit (quamvis nec modo deſit) pro tempore quicquid neceſſarium erat Apoſtolis imperavit. Sed quomodo terrenus Pater, dum ſe in confinio ſenſerit mortis, timens ne poſt mortem ſuam, rupta pace, litigent fratres, adhibitis teſtibus, voluntatem ſuam de pectore morituro transfert in tabulas diu duraturas; Et ſi fuerit inter fratres nata contentio, non itur ad tumulum ſed quæritur Teſtamentum; & qui in tumulo quieſcit, tacitus de tabulis loquitur. Vivus, cujus eſt Teſtamentum, in Cœlo eſt: Ergo voluntas ejus velut in Teſtamento; SIC IN EVANGELIO REQUIRATUR.* Dum Patrum hic adduximus ſententias, non ea nobis mens eſt, ac ſi ad illos ceu Religionis principium provocandum ſit; ſed dum Adverſarii noſtri

magni

magni eos faciant, proprio, ſi ita dicere fas ſit ipſos jugulamus gladio. Ita enim hac de re ſcripſerunt laudati Patres ac ſi ex profeſſo Judicem illum Eccleſiæ Romanæ infallibilem, Chriſtique Vicarium, eadem in præſcribendis ac dirimendis fidei Articulis cum Chriſto poteſtate gaudendum refutare voluiſſent: Cum tamen nullus adhuc cogitaverit, ad tantum faſtigium unquam Epiſcopum Romanum ſeſe elaturum eſſe.

Licet nulla hac in parte ERASMI auctoritas ſit, perutile tamen & minime ſupervacaneum erit, hic apponere egregia illius verba, quibus ad rem noſtram vix melius quidquam dici poteſt. Extant illa in Libello cui hæc rubrica præfixa eſt: *Paracelſis, id eſt, adhortatio ad Chriſtianæ Philoſophiæ ſtudium* Ubi inter alia ita habet: „Primum eſt ſcire quid docuerit Chriſtus, „proximum eſt præſtare. Neque enim ob id, opinor „quisquam ſibi Chriſtianus eſſe videatur, ſi ſpinoſa mo„leſtaque verborum perplexitate, de inſtantibus, de „relationibus, de quidditatibus ac formalitatibus di„ſputet, ſed ſi quod Chriſtus docuit, & exhibuit, id „teneat exprimatque. Non quod horum ſtudium dam„nem, qui in argutiis hujusmodi non ſine laude exer„cuerunt ingenii ſui vires: Sed quod exiſtimem, & ve„re, ni fallor, exiſtimo, puram ac germanam illam Chri„ſti Philoſophiam non aliunde felicius hauriri, quam „ex Evangelio & Apoſtolicis litteris, in quibus ſi quis „pie philoſophetur, orans magis quam argumentans, „& transformari potius ſtudens quam armari, is ni„mirum comperiet, nihil eſſe quod ad hominis felici„tatem, nihil quod ad ullam hujus vitæ functionem „pertineat, quod in his non ſit traditum, diſcuſſum „& abſolutum. Sive quid diſcere cupimus, cur alius „auctor magis placet, quam ipſe Chriſtus? Sive vi„vendi formam requirimus, cur aliud nobis prius eſt „exemplum, quam archetypus ipſe Chriſtus? Sive „pharmacum aliquod adverſus moleſtas animi cupidi„tates deſideramus, cur alibi putamus remedium eſſe „præſentius? Sive cupimus reſidem ac langueſcentem „animum expergefacere lectione, quæſo ibi reperias „igni-

„igniculos æque vivos & efficaces? Sive viſum eſt „animum ab hujus vitæ moleſtiis avocate, cur aliæ ma-„gis placent delitiæ? Cur ſtatim malumus eſt homi-„num litteris Chriſti Sapientiam diſcere, quam ex ip-„ſo Chriſto? Qui quod pollicitus eſt, ſeſe ſemper no-„biſcum fore usque ad conſummationem ſeculi, in his „litteris præcipue præſtat, in quibus nobis etiamnum „vivit, ſpirat, loquitur, bene dixerim, efficacius quam „cum inter homines verſaretur. Minus videbant, mi-„nus audiebant Judæi, quam tu vides & audis in Evan-„gelicis litteris, tantum ut oculos & aures adferas, qui-„bus ille cerni & audiri poſſit. - - Mahumetæi ſua te-„nent dogmata; Judæi & hodie ab ipſis cunabulis ſu-„um ediſcunt Moſen, cur nos non idem præſtamus „Chriſto? Qui Benedicti profitentur inſtitutum, re-„gulam ab homine, eoque pene idiota, & idiotis „ſcriptam, tenent, diſcunt, imbibunt. Qui Augu-„ſtiniani ſunt ordinis, Auctoris ſui regulam callent. „Franciſcani Franciſci ſui traditiunculas adorant &c. „Cur illi plus tribuunt regulæ ab homine ſcriptæ, „quam univerſi Chriſtiani ſuæ regulæ, quam omnibus „tradidit Chriſtus, quam omnes ex æquo profeſſi ſunt „in baptiſmo, denique qua, ut ſexcentas etiam ad-„das, nulla poſſit eſſe Sanctior. - - Hunc Auctorem „(*Chriſtum*) nobis, non Schola Theologorum, ſed „ipſe Pater cœleſtis, divinæ vocis teſtimonio compro-„bavit, idque bis, primum ad Jordanem in baptiſmo, „deinde in monte Thabor in Tranſfiguratione: *Hic*, „inquit, *eſt Filius meus dilectus, in quo complacitum* „*eſt, IPSUM AUDITE.* O Solidam auctoritatem, ve-„reque, ut iſti vocant, irrefragabilem! Quid eſt, „IPSUM AUDITE? Nimirum, hic unicus eſt Do-„ctor, hujus unius diſcipuli ſitis.

§. CCLXX.

Ultima Theſis hæc eſt: *Propter infinitam Chri-ſti tam Perſonæ, quam muneris hujus prophetici digni-tatem, ipſi ſoli hoc competit.* Sive ut clarius lo-quar: *Munus Doctoris infallibilis atque Eccleſiæ Capi-tis, gloriaque inde redundans, ſupra humanam ſortem* *eſt.*

eſt. Ideoque Chriſto ſoli officium illud competit. Quod ſic probatur: α. Infallibilis Eccleſiæ Doctoris munus eſt, ut hominibus voluntatem Dei, de vera ad æternam Salutem perveniendi via oſtendat, ipſique medium patefaciat, quomodo Peccator iterum cum propria Salute ad Dei Gloriam eſſe poſſit. Illud autem facere nemo poteſt, niſi qui ipſe divino Conſilio interfuit, quique adeo divinus CONSILIARIUS eſt. Eſajæ IX. *Ideo veritas per Jeſum Chriſtum contigit. Deum nemo vidit unquam: Unigena filius, qui eſt in ſinu Patris, is EXPOSUIT.* Joh. I. 18. Unde *nec* ipſe Chriſtus *quidquam ex ſe ipſo potuit facere. Sed ut audit, ſic etiam judicat.* Joh. VI. 30. Hinc & Apoſtoli nihil prædicare audebant niſi quod ab ipſo Chriſto acceperant, hoc eſt, ipſum loquentem audiverant, & vel patientem vel facientem viderant. *Quod fuit a principio, QUOD AUDIVIMUS, quod VIDIMUS OCULIS NOSTRIS, quod & ſpectavimus, & noſtris ipſis manibus tetigimus, (de ſermone vitæ loquor, quæ vita patefacta eſt) id, inquam, & vidimus & teſtamur, & vobis vitam nuntiamus æternam, quæ apud Patrem erat, & nobis patefacta eſt.* 1. Joh. I. 1. 2. Nihil ergo dicebant Apoſtoli niſi quod immediate à Chriſto audiverant, ut nonniſi ipſa Chriſti verba prædicarent, unde infallibilis etiam eorum Doctrina fuit, dum ipſius Chriſti Doctrina erat. Liquet ergo α. nonniſi Chriſti Doctrinam in Eccleſia audiendam eſſe, dum ſolus ipſe ſciat, quæ à Patre audivit. β. Ille ergo unicus fons eſt, ex quo omnia ad æternam Salutem ſcitu neceſſaria hauriri debent. γ. Doctores Eccleſiæ audiendi non ſunt, niſi ad Apoſtolorum Exemplum demonſtrent, ſe ea quæ docent ex ipſius Chriſti

Chriſti Doctrina hauſiſſe, ut non propria eorum ſed Chriſti Doctrina ſit; ut ſicut Apoſtoli ad vivam Chriſti provocarunt vocem, ita Evangelii Miniſtri ad Litteras ejus provocare debent; ut dicere poſſint: *Quæ in ipſo Chriſti Evangelio legimus, & quæ ipſe Chriſtus dixit, teſtantibus Evangeliſtis & Apoſtolis, hæc annuntiamus vobis.* δ. Patet hodiernos Eccleſiæ Doctores non magis ac Apoſtolos proprio ſuo nomine loqui debere, ſed eadem ab ipſis Doctrina prædicanda, quam Apoſtoli à Chriſto auditam Scripto nobis tradiderunt: *Verum*, inquit Paulus, *etiamſi nos, aut cæleſtis Angelus, vos diverſum doceat ab eo, quod vos docuimus, eſto deteſtabilis. Ut jam diximus; nunc iterum dicam, ſi quis vos diverſum docet ab eo, quod accepiſtis, eſto deteſtabilis.* Gal. I. 8. 9. Cum ergo Apoſtoli nihil docere potuerunt, niſi quod immediate à Chriſto acceperant, Chriſtus vero nihil nobis annuntiavit niſi quod in æterno pacis Concilio à Patre audiverat: Patet Doctrinæ ſalutaris infallibilitatem in hoc conſiſtere, quod immediate ea à Deo habeatur, olim ex ipſius Chriſti ore, nunc ex ipſius Verbo. Sequitur neminem infallibilem poſſe eſſe Doctorem, niſi qui ipſi divino interfuit Conſilio; unde ſupra hummanam ſortem eſt, infallibilem eſſe Eccleſiæ Doctorem, munusque hoc nemini niſi Chriſto competit.

Sacra inſuper Scriptura teſtatur OMNES HOMINES ESSE MENDACES. Pſalm CXVI. 11. Rom. III. 4. Et ipſa jam experientia oſtendit, & ipſos Angelos in diabolos poſſe converti, adeo ut ne ipſis quidem Angelis fides haberi poſſit, niſi certiſſima divinæ miſſionis ſuæ poſſint edere argumenta; quæ ratio eſt cur Paulus dicat, ne ipſi quidem cœleſtibus Angelis fidem habendam, ſi aliud annuntient Evangelium quam ab Apoſtolis ex ore Domini Jeſu Chriſti prædicatum fuit.

Ex quibus iterum patet non modo ſupra ſortem humanam, ſed ſupra ſortem etiam Evangelicam eſſe, ut infallibiles exiſtant Doctores, ſi extra Doctrinam à Chriſto allatam, ab Apoſtolis vero prædicatam, annuntient; ad Chriſtum igitur ſolum & ad ipſius Evangelium, in Scriptis Apoſtolicis contentum; recurrendum; Ipſe ſolus audiendus eſt. Ita Papæ etiam credendum cenſemus, ſi ex Chriſto loquatur, & præter Chriſti Doctrinam nihil afferat, ſuaque ex unica fidei noſtræ norma demonſtret, ut & Apoſtoli demonſtrarunt, ſe divinos Legatos & ſuam Doctrinam Chriſti Doctrinam eſſe. At nihil Papam docere ajunt, niſi quod per Traditionem ab ipſis Apoſtolis acceperit, unde vel extra S. Scripturam mereatur fidem! Sed undenam ſcire poſſumus Traditiones illas præter S. Litteras aliquid continentes Apoſtolorum Doctrinam eſſe? Merito ab Epiſcopo Romano petimus, ut idem faciat quod Apoſtoli fecerunt, ut divinis operibus, veritatisque ad cujuslibet hominis conſcientiam evidenti demonſtratione ſeſe nobis commendet; & fidem faciemus illi, modo demonſtret, ſua præcepta Chriſti præcepta eſſe; non habet Pontifex cur hic de incredulitate noſtra conqueratur, cum, uti jam à nobis probatum eſt, nec Apoſtoli, imo ne ipſe quidem Chriſtus petierit, ut ſoli ejus auctoritati, nullo veritatis Doctrinæ ac miſſionis ejus teſtimonio addito, fidem habeamus.

§. CCLXXI.

Dominum vero & Caput Eccleſiæ eſſe humanum ſortem excedere probavimus Cap. III. §. 1506 - 1510.

§. CCLXXII.

Gloriam ex hoc munere redundantem quod attinet, ſupponit illud omnimodam hominis à ſummo atque infallibili Eccleſiæ Doctore, Legiſlatore atque Capite dependentiam, ut actiones omnes ſuas æternam Salutem reſpicientes juxta illius voluntatem atque præſcriptum dirigat, plenariam verbis illius fidem habeat, ut adeo om-

nem ſpem atque fiduciam in eo collocet, ut ipſi ceu tali ſummum honorem habeat. Munus ergo hoc ſi Creaturæ ſive mero homini adſcribitur, tantum unici Salvatoris honori derogat, & honor ipſi ſoli debitus detrahitur atque Creaturæ defertur, ut adeo homo talis ſupra humanam ſortem collocetur, Deique loco habeatur.

§. CCLXXIII.

Cum igitur Chriſtus, & quidem ſolus, à Patre ſummus & infallibilis Eccleſiæ Doctor fuit declaratus (§. 263.) ipſeque Chriſtus ſummi Doctoris munus ſibi ſoli vindicavit (§. 264.); Et ille ſolus ab Apoſtolis talis fuit agnitus (§. 265.). Et ipſi primorum ſeculorum Patres Chriſtum ſolum audiendum eſſe prædicarunt (§. 266 - 268). Et infallibilis Doctoris atque Eccleſiæ Capitis munus Gloriaque inde redundans humanam ſortem excedit (§. 269 - 271.): Sequitur, *Jeſum Chriſtum unicum Eccleſiæ Caput, unicum Eccleſiæ infallibilem Doctorem, ſolum in Verbo ſuo loquentem audiendum eſſe.*

Propoſitio II.

§. CCLXXIV.

Pontifex Romanus Chriſti in terra Vicarius, ſupremus Eccleſiæ Monarcha, & Doctor ſummus eſſe nequit, nec propterea eum talem eſſe ex S. Litteris probari poteſt.

Primum

§. CCLXXV.

Primum quod hic nobis demonſtrandum venit hoc eſt : *Pontifex Romanus Chriſti in terra Vicarius eſſe nequit.* Quod ita probatur : Vicarius eſt, qui alterius vel abſentis, vel impotentis, vel negligentis munere fungitur. Nemo igitur Vicarium admittit, niſi qui aut per aliquod tempus à muneris ſui adminiſtratione ceſſat, vel non poteſt, vel non vult regimen ſuum adminiſtrare : Uti ex toto *Tit. de Offic. Vicar. C. Grandi* & Can. *petiiſti Cauſ.* 7. *Quæſt.* 1 patet. Oportet igitur, quod blasphemum, Chriſtus accuſetur vel negligentiæ, vel impotentiæ, vel abſentiæ : *Primum*, uti diximus, eſſet blasphemum ; *ſecundum* Chriſti verbis contrariatur, dicentis : *Mihi data eſt omnis poteſtas & in Cælo & in terra.* Matth. XXVIII. 18. Unde Eccleſiæ ſuæ curam, regimen & adminiſtrationem etiam poſt aſcenſionem ſuam in cœlum non depoſuit ; non modo enim promittit *ſe adfuturum Eccleſiæ ſuæ perpetuo, usque ad finem ſæculi.* Matth. XXVIII. ult. Sed *pedibus etiam ejus omnia ſubjecta dicuntur, isque ſupra omnia Eccleſiæ Caput eſſe, quæ ejus Corpus ſit, omnia complens in omnibus dicitur.* Eph. I. 22. 23. Ex quibus ſequitur plenius ipſum, quam in terra hac degens habuit, imperium per ſeipſum in propria Perſona adminiſtrandum ſuſcepiſſe. *Tertium* Chriſtum ſcilicet abſentem eſſe, dici nequit, contrarium enim Diſcipulis ſuis promiſit, loco modo citato Matth. XXVIII. vſ. ult. E. *Chriſto Vicarius, Eccleſiam vice ejus gubernans, obtrudi nequit.*

§. CCLXXVI.

Alterum, quod probandum, hoc eſt : *Pontifex Romanus ſupremus Eccleſiæ Monarcha eſſe nequit.*

Pontificii Monarchicam Papæ in Eccleſiam Auctoritatem, ex Regiminis Monarchici præſtantia probare contendunt, uti BELLARMINUS Cardinalis Lib. 1. de. Pontif. Cap. IX. *Si Monarchia optimum eſt ac præſtantiſſimum Regimen; & certum eſt Eccleſiam Dei, à ſapientiſſimo Principe Chriſto inſtitutam, optime gubernari; quis inficiari poteſt, ejus Regimen debere eſſe Monarchicum?* An Monarchia in ſe regiminis præſtantiſſimum genus ſit, nunc non disquirimus. Concedimus potius Eccleſiæ Regimen omnino debere eſſe Monarchicum. Sed quæritur quis Monarcha ille ſit? Duo Monarchæ in eodem Regno eſſe non poſſunt, alias Monarchia eſſe defineret; Unus ergo in Eccleſia Monarcha eſt: Nos Chriſtum talem agnoſcimus atque veneramur; Si Pontificii hac in re nobiscum facere velint, Papam Chriſto adjungere non debent; recte ideo BONIFACIUS VIII. *Eccleſiæ unius eſt unicæ unum Caput non duo Capita, quaſi Monſtrum, Chriſtus videlicet, & Chriſti Vicarius Petrus, Petrique Succeſſor.*

§. CCLXXVII.

De Monarchica hac in Eccleſia Poteſtate jam Cap. III. Sect. XX. à §. 1480. usque ad §. 1511. diſputatum à nobis fuit, quibus nunc ea, quæ ad evidentiorem adhuc demonſtrationem faciunt addimus. Concedent Adverſarii mei, Chriſti Regnum, de quo agitur, à Politicis hujus mundi Regnis differre ut plane *ſpirituale* ſit, ut Chriſtus imperium cum Principis terreni regimine, quoad modum etiam adminiſtrationis, conferri minime poſſit. Aperte ipſe Chriſtus hoc confitetur Joh. XVII. 36. 37. *Regnum meum hujus mundi non eſt: Si hujus mundi eſſet regnum, pugnaviſſent mei Miniſtri, ne Judæis addicerer. Verum meum Regnum hinc non eſt.* Differentia autem alia nulla eſſe poteſt, quam quod Regimen politicum externas hominis actio-

actiones, bonum Civitatis temporale, Reipublicæ ſive humanæ Societatis conſervationem, adeoque *corporalia* tantum & *externa* reſpicit, quæque adeo per hominem, cui Reipublicæ cura demandata eſt, adminiſtrari poſſunt. Regimen vero Eccleſiaſticum non actiones modo externas Civium reſpicit, ſed præcipue *internas*, id eſt animæ cogitationes, non tam *ſtatum* hominis *temporalem*, ſed *ſpiritualem* & *æternum*: Requiritur ergo ab univerſali Eccleſiæ Monarcha, ut Dominium ſuum exerceat, non in corpora ſolum, ſed in hominum animas, ut omnibus & ſingulis ſalutis æternæ viam monſtrare, ut hominum Intellectum illuminare, ut cor atque voluntatem eorum flectere, ut fideles Regni cœleſtis ſubditos illos facere poſſit. Omnia porro ſciat oportet quæcunque in ſpirituali hoc Regno à Civibus fiunt, omnia dirigere debet ad ultimum Civitatis Dei finem, quæ ita comparata ſunt, ut humanam cognitionem, potentiam atque ſapientiam ſuperent; ſequitur hominem mortalem Monarcham ejusmodi Oecumenicum eſſe non poſſe, dum nec ſubditos ſuos omnes & ſingulos cognoſcere, nec intellectum ipſorum illuminare, nec voluntatem ipſorum flectere, nec eos adverſus hoſtium inſultus defendere, nec civium molimina ad ultimum divinæ Civitatis finem dirigere queat. *E. nec Papa Romanus Monarcha ejusmodi univerſalis in Regno Spirituali eſſe poteſt.*

Ex iis quæ diximus patet, quod ſi Papa Romanus vel pientiſſimus atque Sapientiſſimus mortalium eſſet, Regimen tamen Eccleſiaſticum ac Spirituale hoc adminiſtrare minime poſſet; Sed ipſos Adverſarios Judices conſtituo, ſi ſepoſitis auctoritatis præjudiciis judicare velint, an homo omnibus Vitiis deditus dignus univerſæ

verſæ Eccleſiæ Epiſcopus atque Rector eſſe poſſit, ut Chriſti in terra Vicarius dici mereatur; audiamus hac de re BARONIUM *Annal. Eccleſ. Tom. X. ad Annum DCCCCXI. n 8. Col. 685 Edit. Colon.* A. 1624. Ubi ita de Chriſti Vicario loquitur. „Quæ tunc facies „Sanctæ Eccleſiæ Romanæ? Quam fœdiſſima, cum Ro„mæ dominarentur potentiſſimæ æque ac ſordidiſſimæ „meretrices, quarum arbitrio mutarentur ſedes, da„rentur Epiſcopi, & quod auditu horrendum & ne„fandum eſt, intruderentur in ſedem Petri earum „amaſii Pſeudo Pontifices, qui non ſint niſi ad com„ſignanda tantum tempora in Catalogo Romanorum „Pontificum ſcripti. Quis enim à ſcortis hujusmodi „intruſos ſine lege, legitimos dicere poſſet Romanos „fuiſſe Pontifices? Nusquam Cleri eligentis vel poſtea „conſentientis aliqua mentio, canones omnes preſſi „ſilentio, decreta Pontificum ſuffocata, proſcriptæ „antiquæ Traditiones, veteresque in eligendo ſummo „Pontifice conſuetudines ſacrique ritus & priſtinus „uſus prorſus extincti; Sic vendicaverat omnia ſibi lu„bido ſeculari potentia freta, inſaniens, œſtro percita „dominandi. Dormiebat tunc plane alto (ut appa„ret) ſopore Chriſtus in navi, cum hiſce flantibus va„lidis ventis navis ipſa fluctibus operiretur. Dormie„bat inquam, qui iſta videre non diſſimulans ſineret „ſic fieri, dum non exſurgeret vindex. Et quod de„terius videbatur, deerant qui Dominum ſic dormi„entem clamoribus excitarent diſcipuli, ſtertentibus „omnibus. Qualesne reris delectos ab hisce mon„ſtris Presbyteros & Diaconos Cardinales fuiſſe pu„tandum, cum nihil tam naturæ inſitum ſit, quam „unumquemque ſibi ſimilem progenerare? Quos in „omnibus iis, à quibus delecti fuerint, conſenſiſſe „dubitare quis poterit; Imitatosque eſſe ipſos ſecta„tosque eorum veſtigia quis non facile credat? Et op„taſſe hos omnes, Dominum dormiiſſe ſemper, & „nunquam in judicium ſurrecturum, evigilaturum „nunquam ad ipſorum cognoſcenda & punienda faci„nora, quis non intelligat?„ Satis unicuique ex hiſce patet; Quam digni Chriſti Vicarii atque Eccleſiæ Monarchæ extitiſſent, ſi munus hoc Romano Pontifici competeret. Apparet quis ſolus Eccleſiæ Rector

ſit,

ſit, Chriſtus ſcilicet, qui ſi dormiat, hoc eſt, aliquantisper Eccleſiæ curam remittat, eamque ſibi relinquat, omnia ſtatim peſſumeunt, actum ergo de Eccleſiæ navi eſſet, ſi Capiti viſibili illi Eccleſiæ cura penitus commiſſa eſſet.

§. CCLXXVIII.

Etiam ſic Theſis hæc probatur : Quisquis monarchicum Eccleſiæ Regimen affectat, fratribus ſuis, hoc eſt, aliis Eccleſiæ Miniſtris injuriam facit, eorum dignitatem atque honorem minuit; hoc autem ne fiat cautum eſt C. *Nullus, ſeq.* Diſt. 99. & C. Diſt. 40. & ipſe Chriſtus talem in Eccleſia dominatum prohibuit Matth. XX. 26. *Inter vos*, inquit, *non ſic agetur: Quin qui volet in vobis maximus fieri, ſit veſter famulus: Et qui volet in vobis eſſe primus, eſto ſervus veſter.* Et Lucæ XXII. 24. 25. 26. *Exſtitit etiam inter eos contentio, quis eorum maximus eſſe videretur? At ille: Gentium Reges (inquit ei) in eas dominantur: Quique eis imperant Gubernatores appellantur. At vos non ita: Quin veſtrum maximus perinde ſit ac minimus.* E. *Nemo in Eccleſia Regimen Monarchicum affectare debet.*

§. CCLXXIX.

Tertium, quod nobis demonſtrandum, hoc eſt: *Papa Romanus ſummus Eccleſiæ Doctor eſſe nequit.* Theſeos hujus veritas ex *Propoſitione I.* patet, cum enim ibi demonſtratum ſit, Jeſum Chriſtum unicum Eccleſiæ Caput, unicum Eccleſiæ, Doctorem infallibilem, ſolum in Verbo ſuo loquentem audiendum eſſe (§. 272.) patet; eoipſo Romanum Papam excludi. Ut ad ipſos Adverſarios veritatis hujus teſtes provocemus adhuc ſupereſt; LEO Papa Can. *Quid autem*, de falſis Doctoribus ſic loquitur: *Non ad Propheticas voces, non*

ad Apoſtolicas literas, nec ad Evangelicas, auctoritates, ſed ad ſemetipſos recurrunt: Et ideo Magiſtri Erroris exiſtunt: Quia veritatis diſcipuli non fuerunt. Et Can. *Si is* Caus. 11. Quæſt. 3. *Is, qui præeſt, ſi præter voluntatem Dei, vel præter quod in Sanctis Scripturis evidenter præcipitur, vel dicit aliquid, vel imperat, tanquam falſus teſtis Dei, aut Sacrilegus haberi debet. Et contra Scripturam ſiquid imperet, vel, quod in ea præceptum eſt, prætereat, Apoſtoli ſententia ei ingerenda eſt, dicentis; etiamſi nos, aut Angelus de Cœlo Evangelizaverit vobis præterquam quod Evangelizavimus, anathema ſit.* Cum igitur is qui extra vel præter Sacras Scripturas aliquid docet, & propriâ in docendo utitur autoritate, dum ad ſeipſum recurrit, falſus Doctor & Sacrilegus habendus ſit; Papa aut agnoſcat oportet Sacram Scripturam unicam fidei normam, ut nihil admittendum ſit niſi quod evidenter & Litteris Sacris demonſtrari poteſt; aut propria auctoritate aliquid extra & præter Sacram Scripturam in Eccleſia credendum præſcribit: *Prius* ſi faciat eo ipſo Chriſtum unicum & ſummum Eccleſiæ Doctorem in Verbo ſuo loquentem agnoſcit, & hoc in caſu nobiſcum ſentit, ut nihil habeamus contra. *Poſterius* vero ſi faciat, ſeipſum ceu falſum Doctorem ac Sacrilegum condemnat.

§. CCLXXX.

Quarta Propoſiti nis pars hæc eſt: *Papam Chriſti in terra Vicarium; ſupremum Eccleſiæ Monarcham & Doctorem ſummum eſſe ex S. Litteris probari nequit. Imo nullo modo certum eſſe poteſt, unum is, qui ſe Pontificem dicit, & Pontifex vulgo exiſtimatur, vere talis ſit?* Prius Theſeos hujus membrum ſic probatur: Ex ipſo Sacrarum Litterarum Textu,

Pon-

Pontificum in Eccleſia dominatum damnante, neque ullam Pontificis Romani, vel univerſalis Epiſcopi humani, vel Chriſti in terra Vicarii, mentionem faciente, id præſtare nequeunt. Unde id probent oportet ex violento Scripturæ ſenſu, quem Papa determinat. Papam ergo Eccleſiæ Caput, atque Chriſti Vicarium eſſe ex eo probant, quod ille Scripturæ ſenſus, quem Romanus Epiſcopus S. Litteris affingit, id affirmet, & hunc verum & genuinum ſenſum eſſe inde probant, quod Papa eum auctoritate ſua approbaverit. Committunt autem circulum, dum ex quodam Scripturæ ſenſu Papæ auctoritatem probare volunt, ex illa vero Papæ auctoritate probant hunc & non alium eſſe Scripturæ ſenſum.

§. CCLXXXI.

Provocant hic ad decantatum illud Chriſti dictum Matth. XVI. *Tu eſt Petrus* &c. Ex quo loco probare contendunt Papam infallibilem eſſe, licet ne littera quidem de Papa aut ejus infallibilitate hic mentio fiat. Si dicant, Petrum infallibilitatis dono præditum hic Chriſti Vicarium fuiſſe conſtitutum, Romanos vero Epiſcopos legitimos ejus Succeſſores eſſe, jure ab ipſis petimus, an hoc infallibilitatis donum ſoli Petro privum, an vero omnibus Apoſtolis commune fuerit? Poſterius autem negare non poterunt, dum Apoſtoli eosdem divinæ miſſionis characteres habuerint oportet. Si vero hoc ſit, duo ipſis probanda incumbunt, licet concederemus Petrum eſſe petram illam, cui Eccleſia inædificanda ſit, nempe 1. Idem quod Petrus, extraordinarius Jeſu Chriſti Miniſter, infallibilitatis donum habuit, etiam Papæ Romano competere. 2. Donum hoc

nonniſi Petri Succeſſoribus privum eſſe, reliquorum vero Apoſtolorum, qui tamen non minus ac Petrus fuerunt infallibiles, Succeſſores, ſive eos quos paſſim Epiſcopos conſtituerunt, ab hoc dono excluſos eſſe. Harum rerum dum ne minimum quidem in S. Litteris deprehendatur veſtigium, meritò contendimus *Papam infallibilem Chriſti Vicarium & Monarcham Eccleſiæ Univerſalem eſſe ex Sacra Scriptura probari nullo modo poſſe.*

§. CCLXXXII.

Alterum Theſeos hujus *membrum* quod attinet, *an certi eſſe poſſimus, quod is, qui Pontificem ſe dicit & talis exiſtimatur, talis revera ſit*: Videndus eſt LA PLACETTE. *De inſanabili Romanæ Eccleſiæ Scepticiſmo* Cap. IV. Ubi probat ſæpiſſime contingere, ut is qui Pontificalem ſedem occupat. Pontifex revera non ſit, ſed Pontificis duntaxat larva. Quod multiplici fieri poteſt modo. I. Si Electio fuit vitioſa, non obſervatis iis omnibus, quæ canones tanquam neceſſaria requirunt; unde tot in Eccleſia Romana orta fuere Schiſmata. II. Etiam ante electionem potuit habere impedimentum aliquod Canonicum; ut quod illegitime fuerit natus, vel quod non fuerit baptizatus aut ordinatus, propter defectum intentionis in baptizante vel ordinante, aut in eo à quo ordinator baptizatus vel ordinatus olim fuit. Si vero vel baptizatus vel ordinatus rite non fuerit; etiam Pontifex eſſe nequit. III. Poteſt per Simoniam Pontificàtum adeptus eſſe, quo caſu Pſeudo-Papa intruſus, à Nicolao II. & Julio II. Apoſtaticus declaratur, vetaturque à quibusvis ſuſcipi. IV. Imo Pontificiæ dignitatis incapax etiam poſt electionem fieri poteſt, per Atheiſmum

mum, infidelitatem & hæreſin, tam opertam quam occultam ſive mentalem.

§. CCLXXXIII.

LIBERATO & ipſo BARONIO memorante Vigilius tribus atrociſſimis flagitiis viam ſibi ad dignitatem Papalem aperuit. Violenta nimirum deceſſoris ſui Silverii expulſione, quem in Palmeriam Inſulam deportari, & fame confici curavit; tum promiſſione ſtabiliendæ hæreſeos cui Theodora Auguſta favebat; tum denique manifeſta Simonia, data Beliſario magna argenti ſumma. Neque adverſarii habent cur dicant, Vigilium peſſimis quidem artibus ad Pontificiam dignitatem graſſatum, ſed tot male facta emendaſſe, dum ſtatim à Silverii morte Pontificatum abdicaverit, nec illum prius receperit, quam nova & canonica electione reſtitutus fuerit. Ante BARONIUM enim nemo hoc prodidit, unde Adverſarii non habent cur tam confidenter hoc affirment.

Hac de re diſputantem vide la PLACETTE loc. cit. pag. 16. 17. 18.

§. CCLXXXIV.

Nonnulla hic de Papis, malis artibus intruſis, juvabit adducere teſtimonia. Ita nimirum GENEBRARDUS *Chron. ad Annum* 901. *Seculum*, inquit, *hoc uno infelix, quod per Annos fere* 150. *Pontifices circiter* 50. *à Joanne ſcilicet VIII. qui Nicolao & Hadriano II. ſanctis Pontificibus ſucceſſit, ad Leonis IX. usque, à virtute majorum prorſus defecerint, Apoſtatici, Apotacticive potius quam Apoſtolici, quando non per oſtium, ſed per poſticum, id eſt Imperatorum Tyrannidem ingrediebantur.* Quæ de iisdem

dem temporibus ad annum 908. BARONIUS habeat ſupra jam à nobis allegata fuere; ad annum 897. pulſum dicit à Stephano Bonifacium, intruſum ab intruſo. PLATINA in vita Sylveſtri III. dicit: *Eo tum Pontificatus devenerat, ut qui plus largitione, ambitione, non dico ſanctitate vitæ, & doctrina valeret, is tantummodo dignitatis gradum bonis oppreſſis & rejectis obtineret; quem morem utinam non retinuiſſent noſtra tempora.* Alexandrum VI. Pontificatum tam præſentibus nummis, quam aliis promiſſis redemiſſe teſtantur Onuphrius, Volaterranus, Guicciardinus. Et ita RAINALDUS ad annum 1492. *Ab optimis hiſce Conſiliis abfuere tum plerique Cardinales, quos partim auro corruptos, partim Sacerdotiorum, præfecturarumque pollicitationibus, partim vitiorum, impurorumque morum ſimilitudine pellectos ſuffragia ſua in Rodericum Borgiam tuliſſe queruntur auctores, nec virum elegiſſe Caſtimonia, ſed ſtupris inſignem.* Leonis vero X. aſſumtionem duplici modo procuraſſe Octavianum Fregoſinum, Genuenſium Ducem, dum nimirum emiſſariorum ſuorum prenſationibus Cardinalium quorundam ſuffragia conciliaverit, alios vero illi infenſos navali itinere Romam pergentes tamdiu captivos detinuerit, donec ille electus eſſet, teſte VARILLAO Franc. I. Lib. 1. Ex hiſce, quibus alterum Theſeos quartæ membrum probavimus, patet, *ſciri nunquam poſſe, ex ipſis Pontificiorum hypotheſibus, an aliquis revera Papa ſit nec ne?*

Pro-

Propoſitio III.

§. CCLXXXV.

Papa Romanus Infallibilis Scripturæ Interpres atque controverſiarum Judex eſſe nequit.

§. CCLXXXVI.

Ut ordine hic procedamus explicandum *α.* quid Adverſarii per Eccleſiam intelligant, cui infallibilitatem in dijudicandis fieri Articulis adſcribunt. *β.* Quid infallibilitas illa ſignificet. *γ.* Quandonam Eccleſia repræſentativa, quam vocant, infallibilis habeatur. *δ.* In quibusnam rebus. *ε.* Papam neutiquam infallibilem eſſe, ex ipſorum Paparum infallibilium confeſſione probabimus. *ς.* Ut & ex multis illis contradictionibus, quibus unus ceu falſum damnavit, quod alter verum judicavit & viceverſa.

§. CCLXXXVII.

ECCLESIAM Romano-Catholici dividunt in *Univerſalem* & *repræſentativam.* Per *Univerſalem* totam Chriſtianorum communionem intelligunt, ſive ſint Clerici ſive Laici, eadem profeſſione uniti: Per *Repræſentativam* eam communionis hujus partem intelligunt, quæ reliquis fidei normam atque Leges præſcribere poteſt, ſive *Papa* ſit ſive *Concilium.* Utramque hanc Eccleſiam infallibilem dicunt; Univerſalem in *credendo*, repræſentativam vero in *docendo.* De primæ infallibilitate hic non agitur, ſed de ſecundæ. Quæritur quænam propriæ infallibilitatis ſedes ſit, an Papa ſolus,

lus, an Concilium ſine Papa, an vero Papa cum Concilio ſimul? Papam ſolum infallibilem non eſſe in hac, reliqua in ſequente Propoſitione demonſtrabimus.

§. CCLXXXVIII.

Quæritur *ſecundo* quid per *infallibilitatem* intelligendum ſit? Qui propoſitionem veram pro falſa habet, aut falſam pro vera is *errare* dicitur; Unde *error eſt aſſenſus propoſitioni falſæ datus* (Cap. V. §. 1902.). Qui ergo Propoſitiones veras ſemper pro veris habet, & falſas pro falſis, is errare nunquam poteſt. *Impoſſibilitas* vero *errandi eſt infallibilitas.* Infallibilitas abſoluta ſoli Deo competit, quippe qui omnis veritatis Auctor omnia unico actu qualia ſunt ſibi repræſentat. Hypothetice autem qualitas hæc hominibus etiam adſcribitur, quatenus immediata divini Spiritus actione loquuntur vel agunt, ut olim Prophetæ & Apoſtoli. Talem *infallibilitatem* Pontificii ita dicto Chriſti Vicario ſive Eccleſiæ Capiti tribuunt; quæ adeo conſiſtit *in impoſſibilitate errandi in determinandis fidei rebus*; Ut fide divina omnia ea credenda ſunt, quæ, nulla ex S. Litteris addita demonſtratione, Papa pro ſola ſua auctoritate credenda jubet.

§. CCLXXXIX.

Papam tamen, quod *tertium* eſt, non ſemper & omnibus caſibus infallibilem ſtatuunt, ſed tunc ſolum quando *ex Cathedra loquitur*: Illi ipſi nimirum qui Papam ſolum abſque Concilio infallibilem ſtatuunt, varias adhibent diſtinctiones ac limitationes, quarum maxime vulgares hæ ſunt. *Primo* nempe, inquiunt, Papam conſideran-

randum eſſe, vel ceu hominem *privatum*, vel ceu *perſonam publicam*; ſi perſonam publicam agat, ipſum vel ſententiam dicere rogatum, vel Epiſcopi peculiaris tantum vicibus fungi, vel Pontificia auctoritate univerſæ Eccleſiæ Leges ferre; & denique vel *extra Cathedram* loqui, vel *ex Cathedra*. Quod vero ab ipſis Pontificiis non uno modo intelligitur, dum aut de publico fidei judicio in Conciliis lato ſumitur, aut de publica in Curia Romana ſententiarum pronuntiatione. Ad quam moderni plerique requirunt, ut 1. agatur de re univerſam Eccleſiam ſpectante, addita clauſula pœnali. 2. Ut ex conſilio conſenſuque Cardinalium id fiat. 3. Ut in locis debitis, ad Baſilicarum atque Cancellariæ Apoſtolicæ valvas & in Campo Floræ per ſufficiens tempus affixæ promulgentur. Omnibus his adhibitis diſtinctionibus Adverſarii inter ſe non conſentiunt, aſſerentibus nonnullis, Papam extra Cathedram in fundamentales prolabi poſſe errores, aliis negantibus quod ceu perſona privata hæreticus eſſe & fundamentaliter errare poſſit.

Videndus hac de re JO. LAUNOIUS Epiſt. Parte III. Epiſt. V. VI. Parte IV. Epiſt. IV. Parte V. Epiſt. IX. Parte VI. Epiſt. XI. Ut etiam circa hunc Articulum videamus Scepticiſmum Pontificium, audiamus DU PIN De Antiq. Eccles. Diſc. Diſſert. V. Præloq. ubi ita: *Quibusdam loqui ex Cathedra, idem eſt ac cum Concilio loqui; ſed iſti non tam videntur infallibilitatem Pontifici tribuere, quam Concilio. Aliis ex Cathedra loqui, idem ſonat ac ſecundum ſcripturam & traditionem loqui; quæ quidem expoſitio nihil magis tribuit Pontifici, quam cuilibet alii;*

certum

certum enim eſt eum non errare ; qui ſecundum Scripturam & Traditionem loquitur. Sed illud quæritur, quomodo & an certo ſciri poſſit, Pontificem ſecundum Scripturam ac Traditionem loqui? Quod ſi cuilibet examinare liceat, ruit profecto infallibilitas illa Pontificia. Alii ſic explicant illud ex Cathedra loqui, ut idem ſit ac loqui re mature & diligenter examinata. Vulgatiſſima expoſitio verborum iſtorum, quam Cajetanus, Bellarminus, Duvallius & alii ſubminiſtrant, hæc eſt, Pontificem loqui ex Cathedra, cum circa fidem aut bonos mores Eccleſiam docet; ſed nec iſta modum plane ſolvit; ulterius enim quæritur, unde cognoſcitur utrum Eccleſiam doceat univerſam, an vero ut privatus loquatur? Hic eis aqua hæret. Quidam dicunt Pontificem tunc cenſeri Eccleſiam docere, cum decretalem condit; alii cum conſultus reſpondet; Nonnulli cum Bulla ejus certo tempore ad valvas Sancti Petri affixa eſt, quo nihil ineptius dici poteſt. Addit hisce, *Cæterum inde colligitur quanta ſit eorum, qui Romanum Pontificem infallibilem eſſe docent, in ſua opinione tuenda anxietas & inconſtantia, ex qua de ejus falſitate præjudicari quodammodo poteſt: Enimvero ut certi eſſe poſſimus de infallibilitate judicii alicujus à Romano Pontifice lati, debemus habere certam regulam, per quam manifeſte cognoſcamus hoc illorum de numero eſſe quæ neceſſario infallibilia ſunt. At nondum de ejuſmodi Regula convenit inter eos ipſos qui Pontificem infallibilem eſſe prædicant, ſed hi quidem unam, alii vero aliam conditionem ad certitudinem alicujus judicii Pontificii requiſitam eſſe contendunt ac perinde neceſſe eſt judicium illud in dubium ab aliquibus revocari, quod ab aliis pro certo & infallibili habebitur. Quomodo ergo quiſquam poteſt eſſe certus*

hoc

hoc vel illud judicium de numero infallibilium eſſe, cum ſecundum aliquos in dubium revocari poſſit, ſecundum alios de eo dubitare ſit nefas? Ergo hic ἐπέχειν oportet, & neutrum judicium pro infallibili habere.

§. CCXC.

Variis modis limitantur Pontificii infallibilitatem Papæ; vidimus nunc quomodo limites ponant ratione *Subjecti*, obſervandum etiam qualibus limitibus infallibilitatem hanc circumſcribant ratione *objecti*? Huc pertinet quod ea ſe extendat, non ad res *Philoſophicas*, ſed ad res *Fidei*; non ad res *Facti*, ſed ad res *Juris*; non ad res *Diſciplinæ*, ſed ad res *Doctrinæ*; non ad *res omnes* Fidei & Doctrinæ, ſed *ad eas ſolum*, quas *Papa* proponit ut *res Fidei.*

Obſervandum, nec hic in omnibus conſentire Pontificios, ſed in varias abire ſententias, quod oſtendit Vir Celeb. JOH. ALPH. TURRETINUS in Diſſert. de *Pyrrhoniſmo Pontificio* §. XX. ſeq. & Doctiſſ. SCHUZIUS in Diſſert. *de Infallibilitate Pontificum Romanorum* Αὐτοκατάκριτῳ in not. ad §. I.

§. CCXCI.

Præmiſſis nunc hiſce ad ipſam Propoſitionis noſtræ demonſtrationem accedimus, Papam neutiquam infallibilem eſſe duplici modo demonſtraturi; & *α.* quidem ex ipſis Paparum confeſſionibus, quod argumentum ita infallibile eſt, ac ipſi Papæ in Eccleſia Romana habentur infallibiles. *β.* Ex contradictionibus eorum in decidendis fidei Articulis. Nullum enim argumentum melius eſt,

Eccleſiam aliquam infallibilem non eſſe, quam ſi demonſtretur eam actu erraſſe. Actu vero eam erraſſe melius demonſtrari non poteſt, quam ſi oſtendatur contradictoria ipſam ſtatuiſſe.

§. CCXCII.

Primum quod attinet ingenuas ſcilicet Paparum confeſſiones: Non poteſt non argumentum hoc apud ipſos Pontificios magni ponderis eſſe, dum Papæ infallibiles ipſimet optime ſcire poſſunt num infallibiles ſint nec ne? Optime ideo ſe habent Gallorum contra Italos argumenta, qui non modo ex Scriptura, ex Veteris Eccleſiæ diſciplina; ex innumeris Pontificum Romanorum, qui reipiſa errarunt, exemplis: Ex pugnantibus Paparum decretis; ſed ex plurium quoque Pontificium Confeſſionibus Papæ infallibilitatem exagitarunt, qui proprerea, æque ac Itali contra Conciliorum infallibilitatem, arma nobis miniſtrarunt, quibus Papæ impugnemus infallibilitatem.

Si nimirum oſtendatur Papam aut ipſum confeſſum eſſe falli & fallere ſe in dijudicandis fidei Articulis potuiſſe, adeoque dubiam eſſe Fidem ſuam, aut ipſo facto erraſſe, ejus ἀναμαρτησίαν credere nemo debet. Optime DU PIN *De Antiq. Eccleſ. Diſcip. Diſſ. V. in Proleg.* *Quo majus*, inquit, *& excellentius eſt iſtud* (Infallibilitatis) *donum, eo diligentius cavendum eſt, ne illud temere ac ſine fundamento ipſis* (Pontificibus) *adſcribamus: Nam præterquam quod indignum eſt alicui autoritatem eam quæ ipſi non competit tribuere, nihil magis periculoſum quam eum, qui poſſit errare, infallibilem credere; Si*

enim contingat eum de facto errare, neceſſario in errorem ducuntur, qui eum deficere minime poſſe arbitrantur, cum ei autoritati, quæ putatur infallibilis, adhærendum omnino ſit. Igitur Romani Pontificis infallibilitatem credere nemo debet, niſi tam perſpicue demonſtretur, ut nullus dubitationi ſuperſit locus. Nam niſi omnino certum ſit eum eſſe infallibilem, qui poteſt ejus Judicium pro certo & infallibili haberi? Quippe ſi probabile tantum eſt Pontificem eſſe infallibilem, poteſt id etiam eſſe falſum; Quod ſi falſum id eſſe poteſt, poteſt in particulari judicium quodlibet Papæ eſſe falſum: Quomodo ergo dicetur infallibile judicium quod poteſt eſſe falſum.

§. CCXCIII.

Primum quod adducimus exemplum, quo Papa ipſemet labilitatem ſuam confeſſus eſt, nobis præbet ALEXANDER IV. Reſtrinxerat nimirum *Innocentius* IV. Minoritarum privilegia per bullam, quam hanc ob cauſſam ediderit: Revocavit autem Alexander hanc Anteceſſoris ſui bullam, aliamque huic plane contrariam promulgavit, ſequentia adjiciens verba ut auctoritatem ei conciliaret: *Nihil*, inquit, *eſt extraordinarii illud, quod præjudicio ac præcipitantia ſtatutum erat accuratiori ſubjicere examini.* Vide WADINGIUM *Append. Tom. II.* pag. 18. Declaratur ergo hiſce *α.* Pontificem ex Cathedra loquentem, uti id Innocentius fecerat, præjudiciis agi ac præcipitanter judicare poſſe, quod quantopere infallibilitati contrarietur cuivis perſpicuum eſt. *β.* Unum Pontificem retractare poſſe, quæ alter decreverat.

§. CCXCIV.

Alterum nobis præbet exemplum JOANNES XXII. qui hanc de animarum à Corpore ſolutarum beatifica Dei viſione fovebat ſententiam; eas in morte ad reſurrectionem usque corporis viſione Dei excluſum iri, cum Corpore vero iterum conjunctas Deum viſuras eſſe; quam ſententiam tribus ab ipſo ſermonibus declaratam, magno niſu ceu hæreticam Doctores Pariſienſes rejecerunt, qui litteris ad Pontificem datis declararunt, Hæreticorum ſupplicium ipſum manere, niſi intra ſex menſes hanc revocaret Doctrinam. Unde in ipſo Cardinalium Collegio hisce verbis ſuam revocavit Doctrinam: *Fatemur & credimus, quod Animæ videant Deum facie ad faciem & divinam Eſſentiam clare, in quantum conditio & ſtatus patitur animæ ſeparatæ. Si vero alia & aliter contra materiam hujusmodi per nos dicta & prædicata vel ſcripta fuerunt (quoquo modo illa prædicavimus vel ſcripſimus contra præmiſſa, vel alia, quæ fidem concernant catholicam, Sacramque Scripturam, aut bonos mores) illa abnegamus, & determinationem Eccleſiæ vel Sacræ Scripturæ approbamus. Alias autem dicta vel ſcripta illà habemus & haberi volumus pro non dictis & ſcriptis, eaque revocamus expreſſe. Ac prædicta omnia, & quæcunque dicta & prædicata fuerunt, vel ſcripta per nos de quacunque materia, ubicunque & in quocunque loco & in quocunque ſtatu, quem habuimus & habemus vel habuerimus, omnia ſubmittimus determinationi Eccleſiæ ac Succeſſorum noſtrorum.*

§. CCXCV.

Sequitur *tertiò loco* HADRIANUS VI. Ita is *in quæſtionibus in Libr. X. magiſtri ſententiarum, Art.*

III.

III. de Sacramento confirmationis pronuntiat: *Certum eſt, quod Romanus Pontifex poſſit errare etiam in iis, quæ tangunt fidem, hæreſim per ſuam determinationem aut decretalem aſſerendo, plures enim fuerunt Pontifices Romani hæretici.* Et deinceps: *Evacuare intendo impoſſibilitatem errandi, quam alii aſſumunt.*

Dici hic poſſet Hadrianum hæc ſcripſiſſe antequam eligeretur Papa, cum adhuc Profeſſor Theologiæ Lovanienſis eſſet. At recudi tamen hæc curavit cum in Cathedra Romana ſederet, neque illa, licet à nonnullis monitus, mutare voluit.

§. CCXCVI.

Idem *quarto* etiam CLEMENS VI. atque URBANUS V. confeſſi ſunt. Prior in Conſtitutione die XI. Oct. MCCCLI. data, vide ANONYMI *hiſtoire des Papes* Tom. III. pag. CCCCLX. ubi RAINALDUS ad annum MCCCLI. §. XXXVIII. citatur ut & BALUZI *vita Pap. Avenionenſium.* URBANUS vero V. teſte BALUZIO *in Vitis Pap. Aven. vita Urbani V.* Tom. I. §. CCCLXXXXVIII. ἀναμαρτησίαν ſuam ſequentibus negavit verbis: *Poſtquam*, inquit Auctor citatus, *Urbanus V. rediit de partibus Italiæ - - magna infirmitas ipſum arripuit, ex qua ſentiens ſe gravari - - ad illa quæ animæ Salutem concernere poterant, totaliter ſe convertit - - præſentibus etiam Camerario, Confeſſore, pluribusque aliis familiaribus ſuis ac aliis multis notabilioribus perſonis dixit & aſſeruit ſe tenere & credere firmiter ſicque confeſſus eſt ſimpliciter quicquid Sancta Eccleſia Catholica tenet, docet & prædicat, & ſi per prius dicendo, legendo, conferendo, prædicando aut diſputando vel alias aliud quovis modo prædicaverat vel dixerat, totum id revocavit, voluitque haberi pro non dicto, ſubmittens ſe & dicta*

ſua hujuſmodi correctioni & determinationi dictæ ſanctæ matris Eccleſiæ, à qua aſſeruit nunquam ſe deviaſſe ſcienter:

Inquis, Papam his ſeſe judicio Eccleſiæ ſubmittere adeoque Eccleſiam infallibilem agnoſcere. Sed quid intelligunt per Eccleſiam, an vocem mente caſſam? Hoc omnino non dicent. An intelligunt Eccleſiam Univerſalem, Papam, Doctores, Concilia, Laicos ſimul ſumtos? Sed nihil unquam pronuntiavit hæc Eccleſia. Aut ergo per Eccleſiam intelligant oportet Papam, aut Concilia. Priori ſenſu Eccleſiam infallibilem non eſſe, hac propoſitione demonſtramus, & ipſe id Hadrianus confitetur; non magis Concilia infallibilia eſſe Propoſitione ſequente demonſtrabimus.

§. CCXCVII.

Omnium autem clariſſimum GREGORII XI. teſtimonium eſt, quod *quinto* loco addimus: Extat illud in Teſtamento ejus in Tomo VI. Spicilegii LUCÆ DACHERIJ, quod ſæpius, ad infallibilitatis figmentum expugnandum repetit LAUNOIUS, uti Part. I. Epiſt. XI. Part. III. Ep. I. Part. VI. Epiſt. XIV. Ita autem ſonant eximia illa Gregorii verba: *Item volumus, dicimus & proteſtamur ex noſtra certa ſcientia, quod ſi in Conſiſtorio, aut in Concilio, vel in Sermonibus, vel in collationibus publicis vel privatis ex lapſu linguæ aut alias ex aliqua turbatione, vel etiam lætitia inordinata, aut præſentia magnatum, ad eorum forſitan complacentiam, ſeu ex aliqua diſtemperantia, vel inadvertentia aut ſuperfluitate aliqua dixerimus erronea contra Catholicam Fidem, quam coram Deo & hominibus, ut tenemus, præ cæteris profitemur, colimus & colere cupimus, ſeu forſitan adhærendo opinionibus contrariis fidei Catholicæ ſcienter, quod non credimus, vel etiam ignoranter, aut dando favorem aliquibus contra Catholicam*

licam Religionem obloquentibus, illa expreſſe & ſpecialiter revocamus, deteſtamur & habere volumus pro non dictis.

§. CCXCVIII.

Aliud Confeſſionis ejusmodi exemplum nobis exhibet PAULUS IV. qui cum Cardinalis adhuc exiſteret concilio Cardinalium & Epiſcoporum interfuit, quod à Paulo III. habitum, in quo memoratus Cardinalis, poſtea vero Papa, decreto ad Papam directo ipſemet ſubſcripſit. In quo poſt graviſſimas de Eccleſiæ ac Curiæ Romanæ abuſibus querelas ſequentia leguntur verba: *Principium horum malorum inde fuit, quod nonnulli Pontifices tui prædeceſſores prurientes auribus, ut inquit Apoſtolus Paulus, coacervaverunt ſibi magiſtros ad deſideria ſua, non ut ab iis diſcerent, quid facere deberent, ſed ut eorum ſtudio & calliditate inveniretur ratio, qua liceret id quod liberet. Inde effectum eſt - - quod confeſtim prodirent Doctores, qui docerent Pontificem eſſe Dominum beneficiorum omnium, ac ideo cum Dominus vendat id, quod ſuum eſt, neceſſario ſequi in Pontificem non eſſe cadere Simoniam. Ita quod voluntas Pontificis qualiscunque ea fuerit, ſit regula, qua ejus operationes & actiones dirigantur, ex quo procul dubio efficiatur, ut quicquid libeat, id etiam liceat. Ex hoc fonte, Sancte Pater, tanquam ex equo Trojano irrupere in Eccleſiam Dei tot abuſus & tam graviſſimi morbi, quibus nunc conſpicimus eam ad deſperationem fere Salutis laboraſſe.* Dices, Paulum Decreto huic ſubſcribentem nondum fuiſſe Pontificem, adeoque teſtimonium hoc nullum eſſe, dum demum in Sedem Romanam elatus infallibilis fuerit factus; Audiamus ergo eum cum ex ipſa Cathedra loqueretur. De ſolvendo nimirum matrimo-

nio inter *Franciſcum Mommorantium* & *Joannam Hallvynam Piennæam* An. 1557. conſultus teſte MICHAELE CASTELNOVO MALVISSERIO *Tom. II. Commentariorum* & in *Libro IV. additionum*, apud LAUNOIUM *Epiſt.* pag. 164. inter alia ita pronuntiabat: *Ne quaſo vos teneant deceſſorum meorum facta & exempla, quæ eatenus ſequi volo, quatenus Scripturæ auctoritatis & Theologorum rationes vos ad illud agendum inducent.* (*Dixit adhuc quod ſequitur,*) *non dubito quin ego & Deceſſores mei errare aliquando potuerimus, non ſolum in hoc, ſed etiam in pluribus aliis rerum generibus; & tamen condemnandi plane non ſumus, nam Deus ſuam ita regit Eccleſiam, ut illi certum ad tempus abſcondat multa, quæ tum inde patefacit; quod Chriſtus ipſe ſatis innuit, cum beato Petro dicebat, quod ego facio tu neſcis modo, ſcies autem poſtea; & in alio loco ajebat; adhuc multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modo, cum autem venerit Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Quis igitur ſcit modo, num quæ reliquis circa indiſſolubile matrimonii vinculum ante fuerant incognita, per nos Deus in apertam lucem nunc prodi velit? Quamobrem fratres & filii mei, ſtudio omni incumbite in illud auxilium, quod à vobis hac in cauſſa exſpecto, nec rationem habete ullam exempli quod hic vel ille Deceſſor meus poſteris reliquerit, ut jam admonui, perſpicite an Deceſſores noſtri id ſatis intellexerint, quod de indiſſolubili vinculo matrimonii disquirimus.*

§. CCXCIX.

CLEMENS IV. ad Abbatem Caſæ Dei ſcribens dicit: *Cernere ſe Deceſſores ſuos monaſteriis dediſſe privilegia juri divino contraria & humano.* Addit: *Et quamvis noſtris Præceſſoribus, prout neceſſitas*

exigit,

exigit, geramus honorem, multa tamen eorum aliquibus placuerunt, quæ nobis imparis meriti & ſcientiæ nulla poſſent ratione placere. INNOCENTIUS III. *Serm. II. De conſecratione Romani Pontificis* ita habet: *In tantum fides mihi neceſſaria eſt, ut cum de cæteris peccatis ſolum Deum Judicem habeam, propter ſolum peccatum, quod in fidem committitur, poſſem de Eccleſia judicari;* Sermone vero III. ſic loquitur: *Propter cauſſam vero fornicationis Romana Eccleſia poſſet dimittere Romanum Pontificem, fornicationem non dico carnalem, ſed ſpiritualem, quia non eſt carnale ſed ſpirituale conjugium, id eſt, propter infidelitatis errorem.* Formulam Confeſſionis poſſibilitatis errandi habet CHRISTOPHORUS MARCELLUS *in Cærimoniali S. Eccleſ. Rom. Lib. I. de Canonizatione Sanctorum, Lectione VI. Ubi Pontifex,* ait, *antequam pronuntiet conſuevit proteſtari, quod invenimus ſervatum à multis Pontificibus. Sunt tamen aliqui clariſſimi viri, qui dicunt hoc introductum ex quadam cauſſa, quæ nunc ceſſat, quia Papa tunc quodam modo cogebatur ad canonizandum quendam, contra ſuam opinionem, & propterea proteſtabatur, nunc autem non videri congruam illam proteſtationem, ſed de hac ſtatuat ſummus Pontifex & ſacer Senatus.* Eodem autem teſte proteſtationis formula ſic ſe habet: *Antequam ad pronuntiationem veniamus, proteſtamur publice apud vos præſentes, quod per hunc actum canonizationis non intendimus aliquid facere, quod ſit contra fidem aut catholicam Eccleſiam, ſive honorem Dei.* Ex omnibus hisce patet, Papas in ipſa etiam Cathedra abſque erroris formidine non eſſe.

Plura ejusmodi Exempla LAUNOJUS in Epiſtolis ſuis congeſſit. Vide quæ ex occaſione Confeſſionis CLEMENTIS VI. &

URBANI V. Scripſerit FLEURI *Hiſt. Eccleſ.* Lib. XCVII.

§. CCC.

Conſideratis nunc ipſis Paparum de errandi poſſibilitate in ipſa Cathedra Confeſſionibus progredimur ad probandas variorum Pontificum contradictiones in decidendis Fidei Articulis, vel alias ex Cathedra pronuntiando commiſſas. Si nimirum unus Papa eandem Propoſitionem negat quam alter affirmat, & viceverſa, oritur contradictio; contradictio enim eſt, negatio & affirmatio ejusdem propoſitionis eodem reſpectu. Qui ergo unam propoſitionem negat quam alter affirmat is eam falſam habet, utraque enim Propoſitio vera eſſe nequit, ſed alterutra falſa ſit oportet. Qui autem Propoſitionem veram pro falſa habet, vel falſam pro vera is errare dicitur (§. 287.), qui vero actu errat, eoipſo errandi impoſſibilitatem non poſſidet, adeoque nec infallibilis eſt. Si ergo demonſtretur Papas ſibi contradixiſſe, ut id quod unus ex Cathedra pronuntiaverit, alter falſum dixerit, eoipſo Papam ex Cathedra loquentem infallibilem minime eſſe demonſtratum eſt.

Multa hujusmodi contradictionis exempla congeſſerunt Viri Doctiſſimi jam ſupra laudati, DORINGIUS & SCHUZIUS: Prior in Diſſert. *de Auctoritate Pontificia ex ipſis Pontificum Decretis ſive Jure Canonico everſa & refutata* §. XXXVI. pag 41. ſeqq. Poſterior, in Diſſert. de Infallibilitate Pontificum Rom. Ἀυτοκατακρίτῳ. §. VIII - - XIX. Quorum operam hic noſtros convertemus in uſus, adhibito LAUNOJO, quo & poſterioris Diſſ. Autor uſus eſt.

Primum

§. CCCI.

Primum contradictionis ejusmodi *exemplum* nobis præbet CLEMENS I. Qui panem Euchariſticum ne in craſtinum quidem ſervari voluit, *C. Tribus gradibus, de Conſecr. Diſt.* 2. *Tanta,* inquit, *in Altari holocauſta offerantur, quanta populo ſufficere debeant. Quod ſi remanſerint, in craſtinum non reſerventur, ſed Clericorum diligentia conſumantur.* Subſequentes vero Papæ hunc panem non modo aſſervari juſſerunt, ſed URBANUS IV. etiam, à fœmina ſomniante inductus, quotannis eum publice per plateas portari juſſit. Tridentinum vero Concilium Seſſ. 22. Can. 7. anathema iis dicit, qui docent: *Non licere Sacram Euchariſtiam in Sacrario reſervare.*

§. CCCII.

SOTER Papa ſtatuit, Sacerdotem non debere miſſam legere absque duobus miniſtris aſſidentibus, rationem addens: *Quia cum pluraliter ab eo dicitur: Dominus vobiſcum. Orate fratres, ut verificetur Dictio pluralis. C. Hoc quoque de Conſecr.* Diſt. 2. Praxi vero continua Pontificii contrarium faciunt, dum vel uno vel etiam nemine præſente, miſſam angularem ſuam absque ullo ſcrupulo demurmurant.

§. CCCIII.

SYRICUS Pœnitentibus matrimonia contrahere, & jam contractis uti. *C. de his, Cauſ.* 33. Q. 2. Quod LEO ut erroneum damnat Can. *Audivimus*, ibid. ubi ſic habet: *Errant & de veritatis calle diſcedunt, dicentes: Quia ſi Pœnitentiam agimus, conjugii debemus relinquere copulam. Sacris vos expedit eloquiis edocere, ut ab erroris eripiantur*

caligi.

caligine, & licitis copulationibus juncti de omnibus illicitis pœnitentiam agere procurent.

§. CCCIV.

INNOCENTIUS I. Contra Pelagianos peccatum originale negantes diſputans, illud inde demonſtrare voluit, quod *parvuli abſque manducatione carnis Filii hominis vitam prorſus habere non poſſint:* Uti ex AUGUSTINO patet Lib. I. *contra Julianum* Pelagianum, Epiſt. CIV. Patres contra Concilii Tridentini, ſub PIO IV. Seſſione III. Can. IV. contraria ſtatuunt; ita enim Canon citatus ſonat: *Si quis dixerit parvulis antequam ad annos diſcretionis pervenerint, neceſſariam eſſe Euchariſtiæ communionem, anathema ſit.* Pius ergo IV. & Concilium hoc Innocentio contradicunt, unde alteruter fallibilis fuerit oportet.

§. CCCV.

GELASIUS docuit diviſionem unius ſpeciei ab altera in S. Cœna non poſſe fieri abſque *grandi Sacrilegio* & contravenientes damnabili obſtringi ſuperſtitione *C. comperimus*, de Conſecrat. Diſt. 2. Conſtitutionem hanc BARONIUS *Annal. Eccleſ.* ad annum 496. ex Gratiano inſertam ita reddidit: *Comperimus autem, quod quidam ſumpta tantummodo corporis ſacri portione, & calice ſacri cruoris abſtineant. Qui procul dubio, quoniam neſcio, qua ſuperſtitione docentur adſtringi, aut integra Sacramenta percipiant, aut ab integris arceantur: Quia diviſio unius ejusdemque myſterii ſine grandi Sacrilegio provenire non poteſt.* Concilium contra Tridentinum ſub PII IV. auſpiciis *Seſſione V.* An. 1562. hunc condidit Canonem, qui ejusdem Seſſionis *primus* eſt: *Si quis dixerit, ex Dei præcepto vel neceſſitate Salutis,*

omnes

omnes & ſingulos Chriſti fideles utramque ſpeciem Sanctiſſimæ Euchariſtiæ Sacramenti ſumere debere, anathema ſit.

§. CCCVI.

Cum JOANNES JEJUNATOR Conſtantinopolitanus Patriarcha Seculo VI. ad finem vergente *Epiſcopi univerſalis* titulum ſibi vindicaret, PELAGIUS II. in Epiſtola ad Concilium Conſtantinopolitanum ita hac de re ſcribit: *Joannem elatione ſua non præcepta divina tantum, verum etiam ſanctorum Patrum regulas, eſſe transgreſſum, ſeque præcurſorem Anti-Chriſti feciſſe.* Pelagii Succeſſor GREGORIUS M. arbitratus eſt, hæreticum, ſtultum, ut ipſe vocat, atque ſuperbum titulum hunc vitandum eſſe; & in Epiſtola ad Imperatorem Mauritium ita ſe explicat: *Ego fidenter dico, quia quisquis ſe univerſalem Sacerdotem vocat, vel vocari deſiderat, in elatione ſua Anti-Chriſtum præcurrit.* Hisce vero JOANNEM ipſum compellat verbis: *Tu, quod Chriſto Univerſali ſcilicet Eccleſiæ Capiti, in extremi judicii dicturus es examine, qui cuncta ejus membra tibimet conaris Univerſalis appellatione ſupponere?* BONIFACIUS contra III. à PHOCA Oecumenici Epiſcopi titulum lubens accepit; & GREGORIUS VII. nemini titulum hunc quam Romano Epiſcopo competere ſtatuebat.

§. CCCVII.

GREGORIUS ſtatuit; poſſe ſimplicem Presbyterum, ubi Epiſcopi deſunt, & licite & valide adminiſtrare Sacramentum Confirmationis *C. Pervenit* Diſt. 95. At vero non *Durandus* modo atque *Major* Doctores Pontificii apud COVARRUVIAM *Lib. I. variar. Reſolut. cap.* 10. ipſum hac in re erraſſe

erraſſe contendunt; ſed ipſe EUSEBIUS Papa *C. Manus quoque*, de Conſecrat. Diſt. 5. docet, Sacramentum hoc, ut vocant Pontificii, valide nunquam niſi ab Epiſcopo conferri poſſe, & ſi aliter factum fuerit irritum & vacuum eſſe, neque inter Eccleſiaſtica reputandum Sacramenta.

§. CCCVIII.

Idem GREGORIUS *C. Pervenit.* Diſt. 50 docet: *Clericum ſi poſt acceptum ordinem in peccatum Carnis lapſus fuerit, ad officii ſui miniſterium reparari non poſſe.* Contrarium autem ex S. Scriptura demonſtrare conatur CALIXTUS I. *Can. ponderet ibid.* Et *C. Presbyter.* Diſt. 82. definitur: *Clericum fornicarium, ſi ſponte confeſſus fuerit, ſeque emendaturum promiſerit, non amplius eſſe deponendum, idque juxta auctoritatem Papæ Sylveſtri contra canones Apoſtolorum. Egregiam hujus Legis ſive conſtitutionis cauſſam Gloſſator in hunc locum addit: *Quia nempe fragiliora hodie ſunt corpora noſtra quam erant.*

§. CCCIX.

GREGORIUS III. propter uxoris infirmitatem marito aliam ducere permiſit. *C. quod propoſuiſti Cauſ. 32. Quæſt. 7.* Contrarium ſtatuit NICOLAUS *C. Hi qui, ibid.* & GRATIANUS qui concordantiam diſcordantium Canonum præmiſit dicit: *Illud Gregorii, Sacris Canonibus, imo Evangelicæ & Apoſtolicæ Doctrinæ penitus invenitur adverſum.*

§. CCCX.

NICOLAUS I. docuit Baptiſmum in nomine ſolius Jeſu peractum eſſe validum, probans id ex Actis Apoſtolorum *C. A quodam, de Conſecrat.* Diſt.

Diſt. 4. PELAGIUS cum *C. Multi ſunt* dicit hoc eſſe hæreticum & contra præceptum Evangelicum.

§. CCCXI.

FORMOSI I. Succeſſores contradixerunt ſibi, num Formoſus legitime Pontifex electus fuerit nec ne? Alii affirmabant, alii negabant. STEPHANUS VII. & SERGIUS III Formoſum damnarunt, crudeliſſime ſe erga illius cadaver geſſerunt, ordinationes ejus reſciderunt, decreta illius nullius auctoritatis eſſe decreverunt ROMANUS vero THEODORUS II. & JOANNES IX. legitime ipſum electum fuiſſe declararunt. *Primus* omnia Stephani contra Formoſum decreta irrita fecit. Alter quos ordinaverat à Stephano depoſitos reſtituit. Tertius denique in Concilio Romæ habito Stephanum in numerum Pontificum legitime electorum retulit.

§. CCCXII.

GREGORIUS VII. vetuit, ne quis fornicarii vel concubinarii miſſam audiret, *eo quod benedictio illius ſit maledictio, & oratio peccatum C. Si qui,* Diſt. 81. Nunc vero Eccleſia Romana contendit, impii Sacrificuli Miſſam æque bonam eſſe, eo quod producat meritum ex opere operato.

§. CCCXIII.

Quod DU PIN Edit. lat. *Biblioth. nov. Eccleſ. aut Tom. III. pag.* 504. de ZOSIMO & BONIFACIO Pontificibus Romanis judicat, dicens; *Nil magis oppoſitum cogitari poteſt, quam Zoſimi & Poniſacii circa Eccleſiæ Arelatenſis dignitatem & juriſdictionem ſententiæ.* Id etiam decretis NICOLAI III. & JOANNIS XXII. quæ de Paupertate ediderunt

derunt applicari poteſt. Dum nimirum Franciſci ordini ſeſe addicentes paupertatem ſpontaneam ſuſciperent, omniumque bonorum temporalium poſſeſſionem abdicarent, reliquique ordines ſeſe opponerent, NICOLAUS III. ut has componeret lites, Conſtitutionem edidit: *Exiit, qui ſeminat*; in qua hoc modo pronuntiat: *Dicimus quod abdicatio Proprietatis hujusmodi omnium rerum non tam in ſpeciali quam etiam in communi propter Deum meritoria ſit & ſancta, quam & Chriſtus viam perfectionis oſtendens, verbo docuit & exemplo firmavit, quamque primi Eccleſiæ militantis fundatores prout ab ipſo fonte hauſerant volentes perfecte vivere per doctrinæ & vitæ exempla in eos derivarunt.* Eandem ſententiam etiam CLEMENS V. illius Succeſſor firmavit, in Concil. Vienn. Conſtitut. quæ incipit: *Exivi de Paradiſo.* JOANNES contra XXII. omnia quæ Nicolaus in Franciſcanorum favorem conſtituerat hæretica pronuntiavit. *Conſtit. Cum inter nonnullos.* Ubi ita: *Cum inter nonnullos viros Scholaſticos ſæpe contingat in dubium revocari, utrum pertinaciter affirmare redemptorem Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum ejusque Apoſtolos in ſpeciali non habuiſſe aliqua, nec etiam in communi hæreticum ſit cenſendum, diverſis diverſa & adverſa ſentientibus circa illud: Nos huic concertationi finem imponere cupientes, aſſertionem hujusmodi pertinacem, cum Scripturæ Sacræ, quæ in plerisque locis ipſos nonnulla habuiſſe aſſerit, contradicat expreſſe, ipſamque Scripturam Sacram, per quam utique fidei orthodoxæ probantur Articuli, quoad præmiſſa fermentum aperte ſupponat continere, ac per conſequens quantum in ea eſt, ejus in totum fidem evacuam, fidem catholicam reddat, ejus probationem adimens, dubiam & incertam; deinceps erroneam fore cenſendam & hæreticam, de fratrum noſtrorum conſilio,*

ſio, hoc perpetuo declaramus edicto. Rurſus in poſterum pertinaciter affirmare, quod redemtori noſtro prædicto ejusque Apoſtolis in his, quæ ipſos habuiſſe Sacra Scriptura teſtatur, nequaquam jus ipſis utendi competierit, nec alia vendendi ſeu donandi jus habuerint, aut & ipſis alia acquirendi, quæ tamen ipſos de præmiſſis feciſſe Scriptura Sacra teſtatur, ſeu ipſos potuiſſe facere ſupponit expreſſe, cum talis aſſertio ipſorum uſum & geſta evidenter includat in præmiſſis non juſta (quod utique de uſu, geſtis ſeu factis Salvatoris & Redemtoris noſtri Dei filii ſentire nefas eſt: Scripturæ Sacræ contrarium & Doctrinæ Catholicæ inimicum) aſſertionem ipſam pertinacem de fratrum noſtrorum conſilio deinceps erroneam fore cenſendam merito ac hæreticam declaramus. NICOLAUS igitur III. voluit ſpontaneam Franciſcanorum Paupertatem meritoriam eſſe & ſanctam, Chriſti verbo inſignitam, ejusque exemplo confirmatam. JOANNES vero XXII. eam nec in Sacris Litteris fundatam, ſed ipſis potius contrariam, nec adeo ſanctam & meritoriam, ſed potius erroneam, hæreticam, Doctrinæque Catholicæ inimicam pronuntiavit.

§. CCCXIV.

Ex multis aliis unicum ſolum adhuc addimus exemplum SIXTI nimirum V. & CLEMENTIS VIII. *Prior* Verſionis vulgatæ editionem curaverat, eamque ſingulari conſtitutione mendis carere neque unquam retractari debere edixerat. *Poſterior* autem novam ejusdem verſionis editionem, in qua multa mendarum millia emendata atque immutata fuerunt, ſolam legitimam atque authenticam eſſe, priore abnegata, ſolenni conſtitutione pronuntiavit.

§. CCCXV.

Contradictionibus hiſce illi adhuc addi poſſunt errores, quos Papæ nonnulli foverunt, qui vero ab univerſa Eccleſia Romana ad hunc usque diem rejecti ſunt. Exemplum nobis præbet *a.* VICTOR I. qui Montani vaticiniis, donum Prophetiæ ſibi vindicantis, fidem habebat: teſtis TERTULLIANUS contra Praxeam C. I. aſſerens: *Epiſcopum Romanorum agnoviſſe Prophetias Montani, Priſcillæ & Maximillæ.* Falſitas autem harum prædictionum mox oſtenſa, teſte MILTIADE, qui integrum contra Montaniſtas Librum ſcripſit; unus inſuper ex APOLLONIIS falſas eorum Prophetias confutavit, cujus fragmentum refert EUSEBIUS Lib. V. c. 28.

§. CCCXVI.

Alterum Exemplum LIBERII, medio Seculo IV. viventis eſt. Arianos in rebus fidei erraſſe ipſimet Adverſarii non negabunt, libenti tamen animo Epiſcopus Romanus hic, ipſo confitente, Arianorum formulæ ſubſcripſit, & magno cum gaudio Bervea Thraciæ urbe Romam reverſus eſt. Quod præter illius litteras ad orientales & ad Urſacium & Valentem datas, HILARIUS *in fragmentis*, & libro ad Conſtantium Imperatorem, HIERONYMUS *Catalog. ſcriptorum Eccleſ.* PHOTIUS in excerptis ex PHILOSTORGIO, SOZOMENUS Lib. IV. c. 15. comprobant. Neque Pontificii habent cur hic excipiant, LIBERIUM non ceu Pontificem, ſed ceu privatum formulæ huic ſubſcripſiſſe, formula enim hæc à Concilio fuit edita, & cum ei Epiſcopus Romànus qua talis ſubſcripſit, auctoritate ſua eam confirmavit atque ſuam fecit.

Sequi-

§. CCCXVII.

Sequitur *tertii exempli* loco ZOSIMUS Cæleſtii approbans errorem, qui ab INNOCENTIO ZOSIMI anteceſſore damnatus fuerat. Cæleſtius nimirum, confeſſione Pelagianus, peccatum originale negabat; hæc enim teſte AUGUSTINO *de Pecc. Orig* c. V. VI. confeſſio ejus fuit: *Infantes debere baptizari in remiſſionem peccatorum ſecundum regulam univerſalis Eccleſiæ, & ſecundum Evangelii ſententiam confitemur, quia Dominus ſtatuit Regnum cælorum non niſi baptizatis poſſe conferri, quod quia vires naturæ non habent, conferre neceſſe eſt, per gratiæ libertatem. In remiſſionem autem peccatorum baptizandos infantes non idcirco diximus, ut peccatum ex traduce firmare videamur, quod longe à Catholico ſenſu alienum eſt, quia peccatum non cum homine naſcitur, quod poſtmodum exercetur ab homine, quia non naturæ delictum, ſed voluntatis eſſe demonſtratur. Et illud ergo confiteri congruum, ne diverſa baptiſmatis genera facere videamur, & hoc præmunire neceſſarium eſt, ne per myſterii occaſionem ad Creatoris injuriam malum, antequam fiat ab homine, tradi dicatur homini per naturam.* Cæleſtius ergo originale, quod vocant, peccatum inficiabatur, nativam adeoque hominis corruptionem; fundamentaliter propterea, ipſis Adverſariis non negantibus, errabat. ZOSIMUS autem, infallibilis Romanæ Eccleſiæ Epiſcopus, orthodoxam ſententiam illam, catholicæ fidei minime repugnantem pronuntiat, per Epiſtolam ad Epiſcopos Africanos miſſam, Pelagii Cæleſtiique orthodoxiam ipſis perſuadere ſatagit. Adverſariis noſtris quidem non negamus, facta ab Epiſcopis remonſtratione, ZOSIMUM errorem hunc retra-

ctaſſe. Sed ipſa erroris hujus retractatio, quantum ab infallibilitate remotus fuerit ZOSIMUS ſatis oſtendit.

Etiam haud eximium infallibilitatis ZOSIMI Specimen fuit, quod Canones quosdam in Africam miſſos pro Concilii Nicæni canonibus venditavit. Apiarius nimirum quidam Siccenſis Presbyter propter ſcelera quædam ab Urbano Epiſcopo excommunicatus fuit; ille Romanum Epiſcopum appellans in communionem receptus, tribus in Africam legatis miſſis, qui vice Romani Pontificis Africanis declarabant, non Papæ ſolum auctoritate, ſed Canonum etiam Nicæni Concilii ſuffragio id fieri, licet ne verbulum quidem hujusmodi in Concilii hujus canonibus reperiretur, unde nec auctoritatem hanc Africani agnoſcere volebant. Excuſare quidem ZOSIMUM quærunt celebres Cardinales BARONIUS & BELLARMINUS, quod Sardicenſes tantummodo cum Nicænis canonibus confuderit, ſed hoc ipſum haud exiguum contra ejus infallibilitatem teſtimonium eſſet.

§. CCCXVIII.

Addimus hisce VIGILIUM, qui à Bonifacio ſucceſſor deſignatus, mox iterum depulſus, Theodore Imperatricis vero auctoritate reſtitutus, SILVERII perſecutor & parricida, Imperatori blandiens, Eutichianis favebat unicamque in Chriſto naturam profitebatur, & teſtantibus LIBERATO VICTORE *Tunuenſi* & FACUNDO *Hermianenſi* Litteris ad Eutichianos Epiſcopos datis ſcripſit, ſe eam fidem, quam ipſi habeant Deo adjuvante tenuiſſe & adhucdum tenere. *Tria* vero *Capitula* quod attinet mox ut orthodoxa ea aſſumſit, mox ceu heterodoxa rejecit, mox Concilio Chalcedonenſi conſenſit, mox eidem contradixit.

HONO-

§. CCCXIX.

HONORIUS denique *Monotheletarum* addictus erat hæreſi, qui dum unicam in Chriſto voluntatem admittunt, etiam animæ humanæ Eſſentiam tollunt, humanam ipſius naturam pervertunt, Scripturæ Sacræ contradicunt, & in re fidei errant, quoipſo HONORIUS infallibilem ſe minime eſſe prodidit; Confirmant hoc Concilia Oecumenica VI. VII. & VIII. in quorum primo HONORIUS anathemate percuſſus à reliquis damnatus fuit.

§. CCCXX.

Cum igitur multi Pontificum Romanorum ſe infallibiles minime eſſe ex Cathedra loquentes confeſſi ſunt (§. 291 - - 298.): Cum ſibi invicem haud raro contradixerunt (§. 299 - 313.); Cum denique nonnulli Doctrinas, univerſali Eccleſiæ Romanæ conſenſu, hæreticas fuerint profeſſi (§. 314 - 318.): Sequitur *Papam Romanum Infallibilem Scripturæ interpretem atque controverſiarum Judicem eſſe minime poſſe.*

Qui ergo *Papam infallibilem credit, eundem infallibilem eſſe credere non poteſt.* Siquidem ille qui Papam infallibilem eſſe credere debet, is credat oportet vera ea eſſe quæ Papa qua talis pronuntiat; cum vero multi Paparum alios Papas in rebus fidei erraſſe pronunriaverint, hinc qui credit Papam infallibilem eſſe, etiam credere debet Papam erraſſe, adeoque infallibilem minime eſſe.

Propoſitio IV.

§. CCCXXI.

Ne Concilii quidem Oecumenici decretis, ceu infallibilis Articulorum fidei Judicis, fides certo niti poteſt.

§. CCCXXII.

Ut fides noſtra infallibili in terris auctoritate nitatur, duo in primis certo & infallibiliter conſtare debent; *primo* an revera detur talis Auctoritas? *ſecundo* quænam illius ſedes ſit? Hic non agitur de S. Scriptura, ſive de Jeſu Chriſto in illa judicante, de Judice enim humano infallibili res eſt. Judicem hunc Eccleſiam eſſe Pontificii dicunt; per eam autem *repræſentativam* intelligunt, quæ eſt, ex ipſorum hypotheſi loquor, vel *Papa*, vel *Concilium*, vel *Papa cum Concilio*. Sedem Autoritatis vel infallibilitatis Eccleſiæ in Pontifice Romano reſidere minime poſſe in Propoſitione antecedente à nobis demonſtratum eſt. Id nunc probandum ſequitur: Quod nec Oecumenicum Concilium infallibilitatis hujus ſedes eſſe poſſit. Evincemus id *α.* ipſorum Eccleſiæ Romanæ Doctorum hac in re diſſenſu atque diſputationibus, ex quibus patebit in ipſa Romana Eccleſia certo non conſtare quænam illa infallibilitatis ſedes ſit. *β.* Ex ipſa dein rei natura, & Concilii ejusmodi requiſitis, id demonſtrabimus.

De priore probationis parte agit TURRETTINUS in Diſſertatione *de Pyrrhoniſmo Pontificio*,

tificio. De poſteriori vero LA PLACETTE de *inſanabili Rom. Eccleſia Scepticiſmo.* Cap. IX - XVI.

§. CCCXXIII.

Uti ſupra diximus: Doctores Gallos Pontificis Romani infallibilitatem adverſus Doctores Italos tum ex S. Scriptura, tum ex Veteris Eccleſiæ diſciplina, tum ex innumeris Romanorum Pontificum in Articulis fidei errantium exemplis, tum ex contrariis Pontificum decretis expugnaſſe. Ita contra Doctores Itali argumentis omni exceptione majoribus adverſus Gallos Conciliorum Univerſalium ἀναμαρτησίαν, tum ex S. Scripturæ de illis Silentio, tum ex eorum ad Nicenum usque defectu, tum ex Conciliis univerſalibus reapſe errantibus, tum ex pugnantibus inter ſe Conciliis, fortiter exagitarunt. Ex quibus jam ſatis patet; quantus Doctorum Eccleſiæ Romanæ hæc in re ſit diſſenſus, quam incerta penes ipſos ſit Eccleſiæ infallibilitas; dum nec inter ipſos quidem convenit, quis infallibilis ille humanus Judex ſit?

§. CCCXXIV.

Ut brevem totius hujus controverſiæ hiſtoriam exhibeamus, tenendum eſt: Ab initio Sæculi VII. BONIFACIUM III. à Phoca Imperatore Epiſcopi Oecumenici titulum accepiſſe, aucta pedetentim poteſtas illa à Bonifacii Succeſſoribus, donec Sæculo decimo & undecimo in tyrannidem fuit converſa, ſummumque attigit gradum. Sæculo autem XIV. ad finem vergente valde diminuta fuit Papalis auctoritas propter diuturnum illud Anti-Paparum Schisma. Conci-

lium propterea *Piſanum* An. 1409. congregatum fuit, quod Conciliorum in Papam & ſupra Papam ſtabilivit auctoritatem. Sequebatur *Conſtantienſe* An. 1414. non minus ac Piſanum Concilii auctoritatem ſupra Papam eſſe pronuntians. Succeſſit tandem *Baſileenſe* An. 1431. quod duorum præcedentium confirmabat decreta. *Florentinum* deinde An. 1437. ab Eugenio IV. Baſileenſi oppoſitum fuit. *Piſanum* tamen Concilium ab Alexandro V, *Conſtantienſe* à Martino V. in iis etiam Articulis, in quibus Papa Concilio ſubjicitur, adprobatum fuit. At quot diſputationes atque diſſidia inter Doctores Italos atque Gallos de Piſani, Conſtantienſis ac Baſileenſis Concilii decretorum validitate orta ſunt? En fidei Eccleſiæ Romanæ hac in re certitudinem?

§. CCCXXV.

Ab initio fere Seculi XVI. duo convocata fuere Concilia, Oecumenicis ambo accenſita, *Piſanum* ſcilicet & *Lateranenſe*. Prius An. 1511. ſub Auſpiciis novem Cardinalium, patrocinante Maximiliano Imperatore & Ludovico XI. Galliarum Rege congregatum fuit, in quo JULIUS II. à Papali dignitate ſuſpenſus, & Baſileenſis Concilii decreta confirmata fuere. Aliud, ſequente Anno, Julius in Lateranenſi Baſilica convocavit Concilium, in quo damnati fuere Piſani Patres, Conciliaque Baſileenſe atque Conſtantienſe rejecta, Pontificis ſupra Concilium Auctoritas elata. Papæ dein artibus eo redacta res fuit, ut omnes fere Piſani Concilii Patres Decreta ſua rejicerent atque Lateranenſibus adhærerent. Ipſi etiam Galli Doctores, qui hactenus à Piſani Concilii partibus ſteterunt, ſuadente Papa in Lateranenſium Patrum

caſtra tranſierunt. Hactenus per integrum Sæculum XV. Romani Pontificis auctoritas Conciliis ſubjecta fuit, at nunc iterum mutata Romanæ Eccleſiæ fides „ Lateranenſibus Decretis ubique ſtabilitis, Pontifex ſupra Concilia effertur. Circa Reformationis tempora Epiſcopus Romanus diu flagitatus ut novum convocaret Concilium, periculum facere non audebat, metuens ut illud partibus ſuis parum faveret; reſiſtere tandem diutius non potuit: Convocatur *Tridentina Synodus*; invitantur Epiſcopi atque Doctores Itali, Papali auctoritati faventiſſimi; de nullo alio in hac Synodo agitur Articulo, quam quem ipſimet Pontificii propoſuerant Legati; unde nunquam movebatur quæſtio illa, quam definiri maxime intererat, an nimirum Papæ, num vero Concilii auctoritas major eſſe debeat, & quis in determinandis fidei Articulis ſummus Judex habendus ſit? Cavebat Papa, cavebant qui à partibus ejus erant, ne quidquam quod in Pontificiæ auctoritatis damnum cederet definiretur; jamjam enim eo tempore Galli Theologi Concilii Lateranenſis decreta, quæ per aliquod tempus adoptaverant, reſpuerant & Conciliorum ſupra Papam auctoritatem defendebant, unde ſatius duxit Papa quæſtionem hanc in Tridentina Synodo intactam manere.

§. CCCXXVI.

Exortæ dehinc de novo in Eccleſia Romana de infallibilitatis ſede diſceptationes, inter Gallos inprimis & Italos; à quibus tot tantaque ſcripta fuere volumina, Gallis Conciliorum auctoritatem ſupra Papam defendentibus; Italis vero Papæ ſoli infallibilitatem tribuentibus, ejusque auctoritatem ſupra Concilia propugnantibus.

Priorum agmen duxerunt LAUNOIUS & DU PIN. Poſteriorum cauſſam maxime egerunt BELLARMINUS & BARONIUS. Nec ipſi tamen Galli ſemper conſenſerunt, nonnullis eorum Papæ auctoritatem & infallibilitatem patrocinantibus, aliis eam impugnantibus; extendit Papæ auctoritatem EDMUNDUS RICHERIUS in Libro ſuo, quem de *politica & eccleſiaſtica* ſcripſit *Poteſtate*; eandem defendit ANDREAS VALLIUS Doctor Sorbonicus, nec minus Cardinalis PERRONIUS; & quid fecit ad ſtabiliendum Papæ ſuprematum Jeſuitarum Societas, in cauſſa Janſeniſtarum imprimis? Dum Papa, inquit vir quidam celebris, Jeſuitis Amicus, Janſeniſtis infenſus fuit, illis infallibilis, his fallibilis erat. Cum Papa Jeſuitis infenſus, Janſeniſtis favere cœpit, (is fuit INNOCENTIUS XI.) his infallibilis, fallibilis illis evaſit. Liquet ex hisce quam dubii ac incerti ſint ipſimet Eccleſiæ Romanæ Doctores ubinam locorum infallibilitatis illius humanæ ſedes quærenda ſit, ergo ne ipſimet quidem habent ubi tuto pedem figere poſſint, niſi tandem nobiscum ad S. Scripturam, & Chriſtum in illa loquentem, confugere velint.

§. CCCXXVIII.

Sed nec certo etiam Pontificiis conſtat, quænam talis Concilii debeant eſſe requiſita, ut infallibilis Judex eſſe poſſit. Quæritur enim inter ipſos. *α.* An Concilium ejusmodi, ut legitimum ſit, ab ipſo Romano Pontifice convocari debet? Negant præſertim LAUNOIUS & RICHERIUS cum aliis multis. Prior *Part. 6. Epiſt. XI. ad Cuſin.* dicit: *Non à Synodorum convocatione, quæ ab hoc vel illo fiat, ſed à recta fide, quæ in Synodis ſancitur,*

Syno-

Synodorum auctoritatem eſſe depromendam. Unde probat *Part. 6. Epiſt. I.* uſque ad *VIII.* nec ullum Scripturæ locum, nec Eccleſiaſticum aliquem canonem Conciliorum convocationem Papæ tribuere, ſed ipſa prima octo Latinorum Concilia non à Papis, ſed ab Imperatoribus fuiſſe convocata; & quidem *Nicænum I.* à Conſtantino, non à Sylveſtro. *Conſtantinopolitanum I.* à Theodoſio M. non à Damaſo. *Ephеſinum* à Theodoſio Juniore, non à Cæleſtino. *Chalcedonenſe* à Valentiniano & Marciano, non à Leone, *Conſtantinopolitanum I.* à Juſtiniano, non à Vigilio, *Conſtantinopolitanum III.* à Conſtantino, non ab Agathone. *Nicenum II.* à Conſtantino & Irene, non ab Hadriano, *Conſtantinopolitanum IV.* à Baſilio Macedone, non ab Hadriano II. convocata fuiſſe. Idem LAUNOIUS contendit *Part. 6. Epiſt. XI. ad Cuſin.* fuiſſe in Gallia & Germania, qui eam ob cauſſam Tridentinum Concilium rejicendum eſſe ſtatuerint, quod ab Imperatore convocatum non fuit. Quos refutat vir laudatus, oſtendens Conciliorum auctoritatem à perſona convocante nequaquam pendere. Hæc vero, de validitate Conciliorum à convocatione pendente, cum Gallorum plerorumque fuit ſententia, LAUNOIUS loc. cit. *Epiſt. X. ad Rulland.* Bellarminum confutat & addit: *Si ſolus Bellarminus videretur, ferri quidem hoc utrumque poſſet: Sed in Bellarmino plerique omnes Catholici Scriptores videntur ab hæreticis.* Sunt vero hodie plurimi ſcriptores Galli qui Conciliorum convocationem de Jure & de facto Papæ adſcribunt. RICHERII autem hæc eſt ſententia Apol. axiom. XXV. *Summi Pontificis eſſe regulariter & ordinarie generalia Concilia indicere, congregare, niſi ab aliis diſtrahatur negotiis, vel id rogatus facere detrectet.*

Quæ

§. CCCXXVIII.

Quæritur *β.* tam inter Italos quam inter Gallos Doctores, an ut valeat Concilium Oecumenicum ipſe Papa præeſſe debeat? Affirmant id multi Gallorum Doctores, contendentes ſaltem per Legatum Romanum Pontificem præeſſe debere; unde ii qui Hiſtoriam Generalium Conciliorum adornant, *Hoſium* Cordubenſem Epiſcopum ut Romani Pontificis Legatum Concilio *Nicæno* primo præfuiſſe aſſerunt, quæ eadem etiam Baronii, Perronii atque Valeſii fuit ſententia. LAUNOIUS contra & DU PIN id aperte negant: Unde prior parte 8. *Epiſt. III.* ſeqq. contendit nec *Nicæno I.* Sylveſtrum; Nec *Sardicenſi* Julium; Nec *Conſtantinopolitano I.* Damaſum; Nec *Epheſino* Cæleſtinum; Nec *Chalcedonenſi* Leonem ſolum, ſed & Anatolium; Nec *Conſtantinopolitano II.* Vigilium vel ipſum vel per Legatos præfuiſſe; Ex quo ſequatur hanc minime legitimorum Conciliorum conditionem eſſe.

§. CCCXXIX.

γ. Inter Pontificios quæritur, quibusnam in Conciliis ſedendi & definitive judicandi jus competat, an Epiſcopis ſolis, an etiam eorum Legatis? Quæ plurimorum Eccleſiæ Romanæ Doctorum ſententia eſt. An vero omnibus Eccleſiaſticis ordinibus jus illud tribuendum ſit? Uti GERSON, ALMAINUS, RICHERIUS aliique multi arbitrantur.

§. CCCXXX.

δ. Quæritur *porro*, quid ſit illud quod facit ut Concilium aliquod *generale* evadet? An nonniſi *convocatio generalis* majorem orbis Chriſtiani pro-

vincia-

vinciarum requiratur? Quæ plurimorum Pontificiorum ſententia eſt. An vero opus ſit ut etiam *congregatio* ſit univerſalis, ut omnes Chriſtianismi Epiſcopi Concilio intereſſe debeant, ſi Concilium debeat eſſe validum? An vero ſufficiat ut aliqui tantum Epiſcopi ex majore Provinciarum parte adſint? An denique, quod multis Romanæ Eccleſiæ Doctoribus placet, nec convocatio nec congregatio univerſalia Concilia efficiat, ſed inſequens potius *Univerſæ Eccleſiæ* adprobatio, qua ratione etiam particulares Synodi evadere poſſint univerſales atque infallibiles? Sed hic iterum quæritur, an univerſalis illa Eccleſia, cujus adprobatio requiritur, ſit repræſentativa eaque vel Papa, vel Concilium? An vero Eccleſia univerſalis, omnia complectens membra?

§. CCCXXXI.

Quæritur etiam 1. an conſtare nobis debeat, adhibitam fuiſſe in decernendo diligentiam neceſſariam, ſi Conciliorum Decreta recipere debeamus? Affirmant RICHERIUS, BELLARMINUS & SCHELSTRATIUS. *Primus* dum aſſerit; *Eccleſiam errare non poſſe in quæſtionibus Juris decidendis, ſi modo diligentiam neceſſariam adhibeat, & prudenter agat. Apolog. Axiom. XXIII. Poſteriores* vero Baſileenſis Concilii Decreta hoc etiam ſub prætextu reſpuunt, quod absque ſufficienti examine fuerint facta. CANUS vero id negat dicens *Loc. Theol. Lib. V. Cap. 5. Si ſemel hæreticis hanc licentiam permittimus, ut in quæſtionem vocent requiſitam Judicum Eccleſiaſticorum diligentiam, quis adeo cæcus eſt, ut non videat, omnia mox Pontificum, Conciliorumque Decreta labefactari.*

Quæ-

§. CCCXXXII.

Quæritur 5. inter noſtros Adverſarios; an ad recipienda Conciliorum Decreta neceſſum ſit ut de illorum cum S. Litteris Canonibusque Eccleſiaſticis conſenſu nobis conſtet? Negant Pontificiorum plurimi, affirmat LAUNOIUS qui Conciliorum auctoritatem à recta fide in illis ſancita pendere ait *Part. 6. Epiſt. XI. ad Coſm.* GELASIIque verba *Epiſt. XIII. ad Epiſc. Dardan.* adprobat, dicentis: *Male geſta Synodus; id eſt, contra Scripturas Sanctas, contra Doctrinam Patrum, contra Regulas Eccleſiaſticas, quam merito Eccleſia non recipit; Bene geſta Synodus, id eſt, ſecundum Scripturas, ſecundum Eccleſiaſticas regulas, pro fide Catholica & communione prolata.*

§. CCCXXXIII.

Quæritur *tandem*, an ſi infallibilia haberi debeant Concilii alicujus Decreta, nobis conſtare debeat illud omni plane modo fuiſſe liberum? Affirmat illud RICHERIUS in *Apolog. Axiom. XXII.* & in *Hiſtor. Concil.* paſſim, proptereaque *Tridentini* auctoritatem plane rejicit; nec diſſentit DU VALLIUS ejus Adverſarius, aſſerens *Ariminenſe, Epheſinum II.* & *Baſileenſe* libertate hac Conciliis neceſſaria gaviſa non eſſe. Contra vero CANUS *Loc. Theol. Lib. V. cap. 5.* contendit: Nullius Concilii auctoritatem exploratam haberi poſſe, ſi de hoc conſtare debeat. Ex omnibus hiſce patet incertam ac dubiam Pontificiorum de Conciliorum infallibilitate fidem eſſe, ut ſibimetipſis hac in re non conſtent; adeoque nec auctoritati humanæ infallibili, quæ Conciliis propria ſit, fides ipſorum inniti poteſt.

Vide de his JOH. ALPH. TURRETINI Diſſert. ſupra citatam *de Pyrrhoniſmo Pontificio*, ubi §. XXXII. ita habeat: „Quanta eſt, cum inter omnes Pontificios,
„tum inter ipſos Gallos, in numerandis Conciliis pu-
„gna? Quædam Concilia, his Oecumenica, illis non
„Oecumenica; his legitima, illis illegitima: Eadem
„ab iisdem mox rejecta & mox admiſſa; Adeo nihil
„eſt certi firmive in ipſorum de Conciliis fide. Exem-
„pla innumera. De multis pauca. *Ariminenſem* Sy-
„nodum, *Epheſinam II.* &c. inter Oecumenicas, ſed
„non legitimas refert BELLARMINUS, Galli nec in-
„ter legitimas, nec inter Oecumenicas. Itali *Floren-*
„*tinam & Lateranenſem V.* inter Oecumenicas habent
„& legitimas. Galli nec Oecumenicas, nec legitimas.
„Ipſi Galli, quamdiu *Nicænam alteram* repudiarunt; ut
„Oecumenicam & legitimam progreſſu temporis re-
„cipiendam. Imo Lateranenſi, quam hodie repudiant,
„adhæſerant pridem, ut jam vidimus. Atque habe-
„mus hic reum confitentem, ingenuum LAUNOIUM
„*Part. 8. Epiſt. XI. ad Amelin.* qui relatis variorum,
„de numero Oecumenicorum Conciliorum, & de
„conditionibus ad illa requiſitis, diſcrepantibus pla-
„citis, concludit, illud determinare arduum, imo
„ἀδύνατον eſſe.„

§. CCCXXXIV.

Ad alterum nunc progredimur probationis membrum, quod ſcilicet ſciri neutiquam poſſit, cum Concilium aliquod omnia ea habent requiſita, quæ à plurima Adverſariorum meorum parte ad infallibile Concilium requiruntur. Oportet nimirum α. illud ſive Oecumenicum ſit. β. Oportet ſciamus illud tale eſſe. γ. Conſtare debet num ſit legitimum, omni ex parte liberum, an recta Patrum fuerit intentio? An Conciliorum Decreta ſufficiens præceſſerit inquiſitio? δ. Certum denique eſſe debet an ſuffragiorum pluralitas, an vero unanimitas requiratur?

Pluri-

§. CCCXXXV.

Primum quod attinet: Ad Concilium Oecumenicum requiritur, aut ut omnes Chriſtianismi Epiſcopi ei revera interſint, vel ſi non omnes adſint, abſentes in præſentibus cenſeri debent. Priori ſenſu unquam Univerſale extitiſſe Concilium non conſtat, neque probari illud poteſt, nunquam etiam tam numeroſus extitit cœtus in quo omnes & ſinguli præſentes fuerint Epiſcopi, imo vix unquam tertia illorum pars congregata fuit; & ſi hoc eo tempore nunquam factum fuit, quo univerſus fere Chriſtianismus unico paru t Monarchæ politico, magis id impoſſibile erit, cum jam Chriſtiana Eccleſia tot Monarchis atque Principibus ſubjecta eſt. Oportet ergo abſentes in præſentibus cenſeantur. Hoc ſi ſit, aut præſentes abſentium nomine ac juſſu venerint oportet; aut abſentes ideo in præſentibus cenſentur quod per ſuam abſentiam tacito conſenſu jus atque auctoritatem ſuam in præſentes contulerunt. Prius factum fuiſſe probari nullo modo poteſt, neque id fieri poteſt, niſi vel alter alteri cœco aſſenſu fidem ſuam committere velit, quod. abſurdum; vel ipſum adſtringat oportet ad certas leges juxta quas etiam nomine ſuo judicare debeat;. at nec hoc fieri poteſt, dum *α*. Is qui juxta certas regulas ipſi ab altero præſcriptas judicare deberet, non ſecundum propriam, ſed juxta alterius conſcientiam, ſententiam diceret; & ſi ambo à ſeinvicem diſſentirent, alterutrius tantum ſententiam proferre poſſet. *β*. Omnis disquiſitio, quæ in Concilio fit, omne rei examen, omnes à Patribus prolatæ rationes fruſtraneæ forent, dum præſentes à præſcriptis abſentium legibus diſce-

dere nequaquam poſſent, ſi & abſentes Judicium tuliſſe cenſendi ſint. Tacitum vero abſentes Epiſcopus iis præbere aſſenſum, quæ præſentes Concilii Patres decreturi ſunt; quis novit? Et quisnam ſcire poteſt; quænam fuerit ratio cur hic vel ille non adfuerit? Et quis novit; omnes abſentes cum præſentibus in omnibus eadem præciſe ſentire? Unde nonniſi vana hæc effugia ſunt.

§. CCCXXXVI.

R. Ut conſtare poſſit Concilium aliquod Oecumenicum adeoque infallibile eſſe, ex hypotheſi pontificia adſit oportet auctoritas aliqua humana infallibilis, quæ pronuntiat Concilium aliquod eſſe Univerſale; omniaque adeo illius Decreta fidei Articulos eſſe; niſi enim Judex aliquis infallibilis id declaret, à reliqua hominum parte ſcire nequit, num illud infallibile fuerit nec ne. Judex vero ille, qui Concilium Oecumenicum & infallibile declarat, oportet ſit vel Papa vel ipſum Concilium. Papa talis Judex eſſe nequit; alias Concilii auctoritas à Papæ auctoritate penderet; & ipſa Decreta validitatem ſuam à Pontifice Romano acciperent; quod illorum hypotheſi repugnat, qui nonniſi Concilium Univerſale infallibile eſſe ſtatuunt. Ipſum vero Concilium propria auctoritate ſe infallibile declarare nequit, alias in propria cauſſa Judex eſſet; & ideo ſolum eſſet infallibile; quoniam dicit ſe eſſe infallibile.

§. CCCXXXVII.

Si vero certa & infallibili auctoritate conſtet quænam Concilia ſint Oecumenica; adeoque etiam infallibilia; quod certo iis ex Pontificiis notum eſſe debet; qui Concilia infallibilem rerum

credendarum normam conſtituunt, ſequitur maximum etiam hac de re inter eos debere eſſe conſenſum, ut eadem Concilia ab omnibus Oecumenica habeantur. Hoc vero experientiæ repugnat, dum maximus hic inter noſtros Adverſarios ſit diſſenſus (§. 332. in Scholio.)

§. CCCXXXVIII.

Sed nec γ. Pontificiis certo conſtare poteſt quænam ex Conciliis univerſalibus omni ex parte *legitima* ſint? Ipſimet nimirum Adverſarii exiſtimant Spiritum S. ipſis etiam numeroſiſſimis Conciliis non ſemper adeſſe; ſed ea volunt recte & canonice debere eſſe conſtituta & omni ex parte legitima. Hoc vero ut ſciri poſſit, de conditionibus ad tale Concilium requiſitis certo conſtare debet quænam præciſe eæ ſint, judicari alias minime poteſt num omnes illæ conditiones Concilio alicui competant nec ne? Maximum vero de Concilii conditionibus inter Adverſarios eſſe diſſenſum jam ſupra monſtravimus; unde nec judicari poteſt, num Concilium aliquod legitimum ſit nec ne, dum de ejus conditionibus non conſtet.

Obſervandum hic, me ſemper ex Adverſariorum mente argumentari; nam ſi vel ſolam hanc Concilii legitimi conditionem nobiſcum admitterent, quod illud decreta ſua ex S. Litteris demonſtrare debeat, vel ex hac conditione certo conſtare poſſet, cum Concilium hoc vel illud legitime decreverit nec ne?

§. CCCXXXIX.

Incertum porro an ea Concilia, quæ Oecumenica habentur, ex omni parte fuerint libera? Concilium enim legitimum debere eſſe liberum

etiam

etiam apud Adverſarios noſtros in confeſſio eſt. Multis teſtimoniis ut id confirmemus neceſſum non eſt. Auffertur vero Concilio Libertas vel *vi aperta*, ut patribus *Ariminenſis* Synodi & *Epheſinæ II.* id contigit; de priori ita habet ANDREAS DU VALLIUS *de Pot. Pontif. Part.* 4. *Quæſt. 6. Caruit libertate Concilii neceſſaria. Omnes ſiquidem Prælati Arimini, tanquam in lato aliquo Carcere detinebantur, & ab Imperatore minis, terroribus diraque fame premebantur, ut teſtantur Athanaſius Epiſt. ad Afric. & Ambroſius Epiſt.* 32. *ad Valent.* adde eundem de Epheſina Synodo *Quæſt.* 10. His accedunt *minæ* vel *promiſſa, dum enim* inquit AMBROSIUS in Luc. VI. de Ariminenſi Concilio, *Imperatoris gratiam ſequuntur, Dei gratiam perdiderunt?* Adde RICHERII *Apol. Axiom.* 22. DU PERRON *Repliq. Liv. I. Chap.* 28. Infringitur porro Concilii libertas, ſi cuivis Patri *non licet proferre* quidquid vult. Ita RICHERIUS *Apol. Axiom.* 38. *Tum*, ait, *in more poſitum erat Pontificibus quæcunque vellent leges Eccleſiæ imperare, eas prius domi privatim, pro animi ſui arbitrio concipere, & conſcribere, atque deinceps quando haberentur Synodi easdem legendas Monarchice proponere, ita ut vix ullus muſſare auderet, quæ forma Conciliorum habendorum viguit à Seculo Gregorii VII. ad tempora Synodi Conſtantienſis & Baſileenſis, ubi mos priſcus & Apoſtolicus in uſum revocatus eſt.* Dicit alibi *Axiom.* 22. *Ad libertatem Conciliorum ſpectat, ut liberum ſit omnibus Epiſcopis, & Patribus proponere, quid è re publica Chriſtiana, & bono Eccleſiæ videtur, & ita olim erat conſuetum, ſed abſoluta infallibilis Monarchia tandem conſecuta eſt, ut ſolis Papæ Legatis; Præſidibus Concilii, fas eſſet agenda in Concilio proponere, colore quidem impediendæ confuſio-*

fuſionis, *ſed revera ut omnis occaſio liberius diſputandi de neceſſitate Eccleſiæ reformandæ in Capite & in membris Patribus Concilii tolleretur.* Ad plenariam tandem animi cujusvis Patris integrique adeo Concilii libertatem requiritur, ut omnes abſint pravi affectus, omnesque opiniones præconceptæ ; nihil enim magis animum à veritate recte perſpicienda & dijudicanda avertere & præpedire poteſt, quam ſi mens pravis affectibus atque præjudiciis imbuta ſit, quotidiana id teſtatur experientia, unde ſuperflua foret hujus rei probatio. Si vero mens ejusmodi errori obnoxia ſit, non modo libera non eſt, ſed errori favet ; quisquis autem errori deditus eſt, infallibilis eſſe nequit.

§. CCCXL.

Ex hisce nunc ita argumentari licet : Ut Concilii cujusvis decretis fidem habere poſſimus, ex mente Adverſariorum noſtrorum, certo conſtare debet, illud omni ex parte fuiſſe liberum ; ut nihil plane adfuerit quod corrumpere potuiſſet Patrum animum. Hoc autem ſcire præter Deum nemo poteſt, dum ſolus ſit qui corda hominum intime noſcat. Ergo nullum Concilium eſt de quo nobis conſtet illud omni ex parte fuiſſe liberum. Si vero non conſtet illud liberum fuiſſe, nec etiam conſtare poteſt, omnia ipſi fuiſſe requiſita, quæ ad Concilium legitimum conſtituendum neceſſaria ſunt ; ſi vero non conſtet illud legitimum fuiſſe, etiam ſciri nequit an illud recte judicaverit ; ſi neſciatur illud recte judicaſſe, etiam decreta ejus pro infallibili fidei norma haberi nequeunt, adeoque nec infallibilis Articulorum fidei Judex agnoſci debet.

Requiri

§. CCCXLI.

Requiri porro ajunt *rectam* Patrum Concilii *intentionem*; hæc vero in nulla alia re conſiſtere poteſt, quam ſi Dei Gloria, Eccleſiæ ædificatio, & fidei puritas intenditur, poſthabitis omnibus mundanis cupiditatibus; ad id autem fatentibus Adverſariis divini Spiritus auxilio opus eſt; unde Eccleſiæ Romanæ conſuetum eſt, ut ſingulis Seſſionibus in Synodo præcedat *Miſſa*, quam *Spiritus S.* vocant, & Hymnus, *Veni Creator Spiritus.* Et Actis ac Decretis ipſorum hæc præfixa eſt præfatio, *Sancta Univerſalis Synodus in Spiritu S. legitime congregata.* In admonitione quam Tridentini Concilii Præſides Patribus illis à Concilii initio prælegi curabant inter alia etiam hæc extant verba: *Hæc ſunt quæ contriſtant & repellunt, quem invocavimus Spiritum S. ſine quo nihil omnino facere poterimus, quod ad bonum & pacem Eccleſiæ cedat.* Et REGINALDUS POLUS Cardinalis, Papæ in Concilio Tridentino Legatus, in Libro quem poſt ejus mortem Pontifex PIUS IV. edi curavit, ad quæſtionem, quid ſit Concilium in Spiritu S. indictum? Ita habet? *Hoc quidem maxime, cum in eo cogendo is, qui ejus rei jus obtinet, ſolum Dei honorem in Chriſto ſpectat, & ſalutem non unius vel hominis, vel populi, vel nationis, ſed omnium ſimul quicunque Chriſti fidem per orbem utcunque diſperſi profitentur. Tale enim Concilium generale, legitimum atque in Spiritu S. indictum eſſe dicimus. Quod ſi unius alicujus hominis honos reſpicitur, vel plurium etiam ſi univerſi generis honor reſpicitur, ut Concilium illud Babylonicum reſpexit, vel utilitas ſi fieri poſſit, ſecluſo Dei honore; hac in parte eſt Concilium humani Spiritus & quicquid per hunc ſpiritum ſtatuitur, contrarium eſt*

Decretis Conciliorum generalium Eccleſiæ Chriſti, quæ illud imprimis ſibi propoſitum habent, ut impia hujusmodi Decreta abrogent & aboleant. ANDRADIUS, qui eidem Concilio interfuit, in *Def. Conc. Trid. Lib. I.* ita loquitur: *Ii vero Chryſoſtomo auctore in Chriſti nomine congregari dicuntur, quos non privata commoda inducunt, non honoris aura invitat, non odii, non livoris aculei incitant, non contentionis Spiritus, ſed pacis inflammatus amor, Chriſtianæque charitatis faces impellunt; atque adeo conveniunt ut Chriſti gratia, communibus votis ac ſtudiis, implorata, quid illi potiſſimum placeat, & quid verum ſit perſcrutentur. Nam qui ut privatis rationibus conſulant, contentionibus ſerviant; miſeroſque homines ſpecioſo Concilii nomine decipiant, coëunt, minime quidem in Chriſti nomine convenire, neque Eccleſiaſticos, ſed mortiferos conventus agitare dicendi ſunt.*

§. CCCXLII.

Cum ergo & de hiſce conſtare debeat, ſi ſcire velimus num Concilium aliquod infallibile ſit; hæc vero nemini niſi ſoli Deo cordium ſcrutatori nota eſſe poſſint: Sequitur etiam hic Pontificiorum fidem in merum Scepticiſmum reſolvi.

§. CCCXLIII.

Nec denique etiam in hoc Adverſarii conſentiunt: An ſuffragiorum pluralitas, an vero perfecta unanimitas requiratur ut Concilii Decreta infallibilia ſint? Unde nec hic firma Adverſariorum fides eſſe poteſt.

§. CCCXLIV.

Liquet ex iis, quæ probata à nobis ſunt; incertam ac dubiam Pontificiorum de Conciliorum infalli-

infallibilitate fidem eſſe dum ſibimet ipſis non conſtent, nec adeo auctoritati humanæ infallibili, quæ Conciliis propria ſit, fides ipſorum inniti poteſt.

Longe ergo melius iis ex Pontificiis faciunt, certioraque aſſerunt, qui & Papam & Concilia à veritate aberrare & falli poſſe dicunt; uti Cardinalis ille poſtea Romanus Pontifex BENEDICTUS XII. Cum nimirum JOHANNES XXII. conſtitutionem aliquam prædeceſſorum ſuorum, Franciſcanorum ordinem reſpicientem damnaret, ipſique objiceretur: *Quod in his quæ pertinent ad fidem & mores, determinatum ſemel per ſummum Pontificem, non poteſt per alium revocari*: Referente ex Eymerico ELIA DU PIN, *de antiqua Eccleſ. Diſcipl. Diſſ. V. Cap. I.* § 4. memoratus Cardinalis pro eo ita reſpondet: *Id falſum eſſe, cum exemplis pluribus conſtet, quod illud quod circa fidem & mores male determinatum eſt, per unum* Papam *aut* CONCILIUM, *poteſt per alium perſpecta melius veritate corrigi & emendari, & ideo non eſſe mirum ſi Dominus Johannes diligenti deliberatione, cum multis peritis in Theologia & in utroque Jure habita, revocavit quæ male dixerat. D Nicolaus.* Generalem Synodum etiam falli poſſe dicit. THOMAS NETTERUS qui Concilio Conſtantienſi etiam interfuit; ita nimirum ille *Tom. I. Doctrin. Fid. Antiq. Lib. II. Art. II. Cap. XIX. Hæc eſt Eccleſia Symbolica & Apoſtolica mater credentium populorum, quæ fidem habet indefectibilem, ſecundum promiſſum Chriſti ad Petrum, qui tunc figuram geſſit Eccleſiæ, ego rogavi pro te, ut non deficiat*

ciat fides tua. Non eſt ergo ſpecialis Eccleſia, non Africana, ut Donatus dixit, nec utique particularis illa Romana, ſed univerſalis Eccleſia, NON QUIDEM IN GENERALI SYNODO CONGREGATA, QUAM ALIQUOTIES ERRASSE percepimus, velut illa Ariminenſis congregata ſub Tauro præfecto, & illa Conſtantinopolitana ſub Juſtiniano minore, tempore Sergii Papæ ſecundum Bedam, & quædam alia. Sed eſt Eccleſia Chriſti Catholica per totum mundum diſperſa.

Idem PETRUS ALLIACUS Cardinalis & Epiſcopus Cameracenſis aſſerit, qui Concilio Conſtantienſi non modo interfuit, ſed per aliquod tempus præfuit, dicens in *Quæſt. Veſpert. Art. 3.* 1. *Concilium generale poteſt difformari legi Chriſti.* 2. *Eccleſia Romana, quæ diſtinguitur à tota congregatione fidelium, ut pars à toto, poteſt hæreticari.* 3. *Tota multitudo Clericorum & Laicorum virorum poteſt deficere à fide.* Cardinalis porro NICOLAUS TUDESCHUS Archiepiſcopus *Panormitanus*, qui Concilio Baſileenſi interfuit, in Cap. *ſignificaſti*, citante LAUNOIO *Part. 3. Epiſt. 7. ad Fauvæum* aſſerit: *Puto tamen quod ſi Papa moveretur melioribus rationibus & auctoritatibus, quam Concilium, quod ſtandum eſſet ſententiæ ſuæ; nam & CONCILIUM POTEST ERRARE, ſicut alias erravit. Nam in concernentibus fidem etiam dictum unius privati eſſet præferendum dicto Papæ, ſi ille moveretur melioribus rationibus & auctoritatibus N. & V. Teſtamenti, quam Papa.*

Pro-

Propoſitio V.

§. CCCXLV.

Nec Papa cum Concilio ſimul Judex Articulorum Fidei infallibilis eſſe poteſt.

§. CCCXLVI.

Dum enim demonſtratum ſit, & Papam fallibilem eſſe (Propos. III.), nec minus etiam Concilia (Propos. IV.); ſequeretur duo fallibilia ſimul ſumta poſſe conſtituere aliquid infallibile; at nulla oſtendi poteſt ratio, qui id fieri poſſet? Nam aut Papa Concilio aut Concilium Papæ infallibilitatem communicare deberet; cum vero neutrum eam poſſideat, ſequitur neutrum etiam alteri id communicare poſſe quod non habet.

Dicere forſan hic poſſent Adverſarii, cum tam Papæ quam Conciliorum infallibilitatem negemus, ſequi Eccleſiam plane hæreticam fieri poſſe quantaquanta eſt, ut univerſa illa ſ. vera fide deficiat, quod tamen promiſſioni Chriſti plane contrarium ſit. Reſpondemus: Diſtinguendum eſſe inter Eccleſiam *repræſentativam*, quam vocant, & *univerſalem*. Quod repræſentativam negamus eam falli non poſſe, negamus propter ſolam auctoritatem fidem ei habendam, niſi quatenus Decreta ſua ex S. Litteris ceu unico fidei principio demonſtret, quo in caſu non ipſi ſed Scripturæ S. habetur fides. Quoad univerſalem vero ſtatuimus, fidem in ea plane deficere non poſſe, licet corruptiſſimus eſſet Eccleſiæ ſtatus, ut Deus ſemper habeat fideles ſuos, ſive major, mox vero minor ſit eorum numerus, quos ab exitiali errore immunes conſervat. Bene igitur GUILIELMUS OCCAM citante LAUNOIO

Part. 5. Epiſt. 6. ad Bevilag. ait; *Verba hæc: Ego pro te oravi, ut non deficiat fides tua, dicit Chriſtus Petro pro congregatione fidelium abſque interruptione usque ad conſumationem ſeculi. Nam fides quam B. Petrus tenuit, prædicavit & docuit, nunquam deficiet, ſed in aliquibus Chriſtianis, Clericis vel Laicis, viris vel mulieribus, usque in finem ſeculi remanebit.*

Propoſitio VI.

§. CCCXLVII.

Si Papa Petri in ſede Romana legitimus Succeſſor eſſet, etiam Petro majorem poteſtatem exercere non deberet; quod cum facit, eo ipſo oſtendit, juſtum ſe ejus Succeſſorem non eſſe.

§. CCCXLVIII.

Fundamenti loco nonnulla hic ponenda ſunt S. Scripturæ dicta, ex quibus apparebit qualis Petri Apoſtolorumque fuerit poteſtas; Sæpius nimirum Chriſti Diſcipuli inter ſe certabant, quisnam eorum in Chriſti Regno PRIMATUM obtenturus ſit? Unde haud una vice ipſis oſtendit, nullum plane in Regno ſuo SUPREMATUM, nec *externam* aliquam *poteſtatem* in alios exercendam locum habere poſſe. Ita Matth. XX. 25. 26. *Jeſus advocatis Diſcipulis ſuis dixit: Scitis, gentium Principes in eas dominari, & magnos viros in eas poteſtatem*

teſtatem obtinere; inter vos non ſic agetur: Quin qui volet in vobis maximus fieri, ſit veſter famulus: Et qui volet in vobis eſſe primus, eſto Servus veſter. Item Lucæ XXII. 24. 25. 26. *Exiſtit etiam inter eos contentio, quis eorum maximus eſſe videretur? At ille: Gentium Reges (inquit eis) in eas dominantur: Quique eis imperant, gubernatores appellantur. At vos non ita: Quin veſtrum maximus perinde ſit ac minimus; & qui præeſt, perinde ac qui miniſtrat.* Et Chriſtus à Pilato interrogatus, quid fecerit ob quod ipſi ejus Populares & Pontifices ipſum tradiderint? *Reſpondit Jeſus: Regnum meum hujus mundi non eſt: Si hujus mundi eſſet Regnum meum, pugnaviſſent mei Miniſtri, ne Judæis addicerer.* Joh. XVIII. 36. Petrus à Senioribus, qualem ſeipſumet eſſe profitetur, omnem dominandi Spiritum abeſſe vult, dicens 1. Epiſt. V. 3. *Neque ut GREGIBUS IMPERANTES, ſed ut qui ovilis exempla ſitis.* Ex omnibus hiſce dictis apparet: Nullam Poteſtatem politicam, nullum Dominium externum ab hominibus in Chriſti Regno exercendum eſſe, omnemque abeſſe debere à Chriſti Miniſtris Suprematum.

§. CCCXLIX.

Nullam ideo juriſdictionem in Viros Principes nec Petrus nec reliqui Apoſtoli habuerunt; unde *illos*, ut BERNHARDUS loquitur, *quidem judicandos aliquando ſtetiſſe legimus, ſediſſe autem judicantes, non invenimus.* Nec propterea Petrus jus poteſtatemque Reges deponendi ſibi tribuit, nec unquam Jus illud exercuit. Sed in nulla re Apoſtolus hic ſæcularem ſeſe exhibuit Principem, nec vi & armis ad Diſciplinam Chriſtianam propagandam uſus eſt.

Si

§. CCCL.

Si autem Romanus Pontifex legitimus Petri Succeſſor eſſet, tantam ſibi auctoritatem tribuere deberet, quantam Petrus habuit, neque quidquam attentare debet, cujus nec ipſe Apoſtolus Jus atque Poteſtatem habuit. *Quantus enim tumor eſt, quanta humilitatis oblivio, & arrogantiæ quanta jactatio, ut quis aut audeat, aut facere ſe poſſe credat, quod nec Apoſtolis conceſſit Dominus?* C. *Quantus*, *Cauſ.* 23. *Quæſt.* 4. Cum enim *nemo plus Juris in alium transferre poteſt, quam ipſe habere dignoſcatur*, C. *Nuper, de Donat. inter Vir. & Uxor.* C. *Nemo, de Reg. jur.* Etiam Petrus poteſtatem aliquam in Succeſſores ſuos transferre non potuit, quam ipſemet non habuit. Si ergo Papa tantam & talem ſibi tribuit poteſtatem quantam & qualem Petrus nunquam habuit: Sequitur, *eum eoipſo oſtendere ſe legitimum Petri Succeſſorem non eſſe.*

§. CCCLI.

Arrogat autem ſibi Romanus Pontifex poteſtatem deponendi Reges, transferendi Regna, Imperium ſæculare aut politicum exercendi, Chriſtianamque Religionem ferro & igne propagandi. At Petrus nec poteſtatem abſolutam nec conditionatam habuit deponendi Reges (§. 347. 348.), poteſtatem enim hanc ſi habuiſſet, illa etiam uſus fuiſſet in Neronem præcipue Chriſtianorum perſecutorem, alioſque rei Chriſtianæ adverſos: Nam ſi Deus Petro jus deponendi Reges dediſſet, ipſe etiam jure hoc utendi facultatem tribuiſſet, eo in primis tempore, quo maximum uſum ejusmodi poteſtas ejusque exercitium Eccleſiæ præbuiſſet. Petrum etiam cum univer-

ſa

ſo Clero nullam in Reges poteſtatem prætoriam habere inde patet, quod Chriſtus omnium rerum Dominus legitimo ſeſe Magiſtratui ſubjecit, dum Cæſari tum pro ſe quam pro Petro tributum ſolvere voluit Matth. XVII. Unde Urbanus Papa *C. Tributum*, *Cauſ.* 23. *Quæſt.* 8. ait: *Tributum in ore piſcis, piſcante Petro, inventum eſt, quia de exterioribus ſuis Eccleſia tributum reddit.* Tributi vero ſolutio ſignum ſubjectionis eſt, *Can. Magnum, Cauſ.* 11. *Quæſt.* 1. Ubi hæc extant verba: *Magnum eſt, & ſpirituale documentum, quo Chriſtiani Viri ſublimioribus poteſtatibus docentur debere eſſe ſubjecti: Ne quis conſtitutionem terreni Regis putet eſſe ſolvendam. Si enim cenſum Dei Filius ſolvit, quis tu tantum es, qui tibi non putes eſſe ſolvendum? Item: Petrus Apoſtolus generaliter omnibus fidelibus ſcribit: Eſtote ſubditi Dominis veſtris ſive Regi, quaſi præcellenti, ſive ducibus &c.* Liquet ex canone hoc, Debitum ſolvendi Tributa ſubjectionis probationem eſſe, ut quisquis Regi tributa ſolvere obligatus ſit, eidem etiam ſubjectus ſit. Cum vero ad hoc Petrus fuerit obligatus, hinc Regi etiam ſubjectus fuerit. Quisquis autem Regi ſubjectus eſt, ille Reges deponendi, Regnaque transferendi poteſtatem ſibi vindicare minime poteſt. Nec porro Petrus Imperium ſæculare exercendi poteſtatem habuit, ſiquidem prohibitum ſit ne Epiſcopus ſæcularibus ſeſe negotiis implicet. 2. Tim. II. 4. Et bene NICOLAUS I. *C. Quoniam Diſt.* 10. *& Can. cum ad verum Diſt.* 96. *Quidquid fuerit in Veteri Teſtamento, aliud tamen eſſe in Novo, ex quo idem Mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Jeſus, ſic actibus propriis & dignitatibus diſtinctis officia poteſtatis utriusque diſcrevit, ut rebus divinis præſidere*

neque-

nequeat, qui negotiis ſæcularibus ſeſe voluerit implicare. Patet Pontificem Romanum ſummi Principis poteſtatem habere minime poſſe. Uſum gladii denique quod attinet, Armis nonniſi ſpiritualibus Petrus dimicavit; Ferro enim dum rem Chriſti tueri vellet ab ipſo gravi comminatione prohibitus fuit, unde omni vi externa in dilatando Chriſti Regno abſtinuit; neminem igne ac ferro perſecutus eſt, ſed ſimplici divini Verbi prædicatione, divinis operibus, vitæ pientiſſimæ exemplo atque precibus veritatem illam cœleſtem ac ſalutarem hominum conſcientiæ commendavit.

§. CCCLII.

Cum igitur nemo in alium transferre poteſt, quod ipſe non habet (§. 343.), neque donare quod ſuum non eſt, *C. Daibertum Cauſ.* 1. *Quæſt.* 7. etiam Petrus non majorem in Succeſſores transferre potuit Poteſtatem quam ipſemet habuit. Sequitur, etiam Papæ majus jus competere minime poſſe; ſi vero aliquis majorem ſibi poteſtatem vindicat quam ipſi competit, nonniſi Uſurpator eſt; cum vero Pontifex Romanus talem ſibi vindicet poteſtatem, quam Petrus minime habuit, patet ipſum Uſurpatorem eſſe; quisquis autem Uſurpator eſt, is legitimus Succeſſor eſſe minime poteſt. *Si ergo Papa Petri in ſede Romana legitimus Succeſſor eſſet, etiam Petro majorem poteſtatem exercere non deberet; quod cum faciat, eoipſo oſtendit, juſtum ſe ejus Succeſſorem non eſſe, ſed merum Uſurpatorem.*

Pro-

Propoſitio VII.

§. CCCLIII.

Cum Eccleſia Romana rationibus diſtituatur, vi ſeſe ſuſtentat, & eoipſo prodit, quam aliena ſit à Chriſti Apoſtolorumque Spiritu.

§. CCCLIV.

Chriſti Apoſtolorumque Spiritum, in Doctrinæ Evangelicæ Regnique cœleſtis propagatione & erectione, quod attinet, ita ſeſe gerebat ut ipſius naturæ conveniebat. Uti nimirum Chriſti Regnum non mundanum eſt., ſed totum quantum Spirituale, ita nolebat Rex illius ut vi externa atque armis illud propagaretur, & ne id fieret acriter inculcabat Diſcipulis ſuis. Ipſemet Chriſtus bene fecit, ſuaſit, hortatus eſt, ut ad Doctrinam atque communionem ſuam alliceret homines; neminem invitum ad ſe rapuit. Ipſemet erga quemvis manſuetus, humilis, pacificus, easdem etiam ſubditis ſuis commendavit virtutes. Et cum eum in finem venerit ut veritati teſtimonium præberet, non clamavit, non litigavit in foris, ſed rationibus adverſarios confutavit, rationibus homines ad veritatis confeſſionem adduxit. Idem quod Magiſter etiam Diſcipuli fecerunt, non igne, vi, ferro uſi, ſed ſimplici Veritatis ad cujusvis conſcientiam commendatione evidentique ejus demonſtratione Chriſti Regnum ac diſciplinam propagarunt. Populus Chriſti debet eſſe *ſpontaneus* Pſalmo CX. 3. Bene igitur LACTANTIUS ex Chriſti mente loquitur, *Inſtit. Lib. V. Cap.*

V. Cap. XX. Defendenda Religio, non occidendo, ſed monendo; non ſævitiâ ſed patientiâ; non ſcelere, ſed fide: Nam ſi Sanguine, ſi tormentis, ſi malo, religionem defendere velis, jam non defendetur illa, ſed polluetur atque violabitur. Nihil enim eſt voluntarium quam Religio, in qua ſi animus ſacrificantis aversus eſt, jam ſublata, jam nulla eſt.

§. CCCLV.

Quisquis ergo Chriſti Regnum amplificare cupit, illiusque Diſciplinam diſſeminare, eum Magiſtri exemplum ſequi, iisdem quibus Chriſtus & Diſcipuli mediis uti oportet. Cum vero omnis externa vis procul ab iis abfuerit; ſequitur *Eccleſiam Romanam, dum vi ſeſe ſuſtentat,* armis, carcere, tormentis, gladio, igne ad Religionem ſuam propagandam utitur, *eoipſo prodere quam alienа ſita Chriſti Apoſtolorumque Spiritu.*

Objiciunt hic Pontificii, ut probent hæreticos ſine miſericordia occidendos eſſe; illos Chriſti Apoſtolorumque ſtylo, Lupos, canes rabidos, fures, latrones eſſe; unde vi in ipſos graſſari omnino neceſſarium ſit. Reſpondet Venerabilis MOSHEMIUS de pœnis hæreticorum adverſus Javorskium agens, in *Syntagmate Diſſert.* pag. 468. ſeqq. Falſam eſſe conſequentiam; quod ſi juſtum ſit beſtias vere tales, hominibus damnum adferentes, interficere, eodem modo etiam, & quidem Religionis & fidei cauſſa; cum beſtiis improprie ſic dictis, ſive cum hominibus, qui propter convenientiam aliquam in tertio quodam beſtiis comparantur, agere liceat. Ita Regem Herodem Vulpem appellari Lucæ XIII. 32. Apoſtolos Serpentes, Columbas, Oves. Matth. X. 16. Joh. X. Benjaminem & Judæos Lupos. Gen. XLIX. 27. Matth. X. 16. Reges ſub ſchemate beſtiarum venire Jerem. IV. 7. XLIX. 19. Dan. VII. XIII. 2. Tim. IV. 17. Apoc. V. 6. VI. 1. ſeqq &c. Ex quo appareat abſurdiſſimum eſſe, ideo quemquam occidere quod in S. Literis cum beſtia comparetur.

Propo-

Propoſitio VIII.

§. CCCLVI.

Via humanæ Auctoritatis in Religione, excluſa examinis via, divinæ bonitati ac ſapientiæ, nec non Chriſti Apoſtolorumque praxi, Litterarumque ſacrarum teſtimoniis contraria eſt; & intolerabilem in hominum conſcientias involvit Tyrannidem, convictioni etiam maxime obeſt.

§. CCCLVII.

Primum, quod in hac propoſitione demonſtrandum occurrit: Eſt, *quod via Auctoritatis humanæ in Religione, excluſo examine, bonitati ac ſapientiæ divinæ contraria ſit.* Confitentur hic nobiſcum Adverſarii, omnes quotquot exiſtunt homines ad Religionem creatos, adeoque ad eam obligatos eſſe; hoc eſt, Deum ſerio velle, ut homo quivis ad Dei glorificationem contendat & in ea propriam Salutem quærat. Non minus confitentur, finem hunc primarium eſſe cum homo in mundo exiſtat, ut nimirum in omnibus ſuis actionibus Gloriam Dei intendat, propriamque & quidem ſempiternam ſalutem conſequi ſtudeat. Itidem nobiſcum conſentiunt, propter univerſalem generis humani per peccatum corruptionem

novo aliquo hominem ſalvandi opus fuiſſe medio; cum homo peccator per naturalem Religionem amplius ſervari non potuerit. Concedunt hoc ſalvationis medium aliter quam per Revelationem Dei immediatam homini patefieri neutiquam potuiſſe; ut adeo hic ad ſolam divinam Revelationem recurrendum ſit. Medium ergo cognitionis medii illius Salutis eſt divina Revelatio.

§. CCCLVIII.

Cum igitur, ex conceſſis, homines peccatores ad Religionem obligati ſint, & Deus velit ad Dei Gloriam cum propria ſalvatione quærant; Vera autem Dei per Peccatorem ſalvandum glorificandi ratio & ſalvationis medium per Revelationem divinam innoteſcat, eum in finem illud à Deo patefactum eſt, ut homo per illud Religionis finem conſequatur; unde etiam peccator veritates illas revelatas cognoſcat oportet, ſi per illas Religionis revelatæ finem conſequi debeat; Finis enim non obtinetur ſine Mediis, Mediis vero abſque eorundem cognitione uti non poſſumus; Medii vero ſalutis peccatoris Deique per eam glorificationis cognitio nonniſi ex Revelatione divina habetur (§. Præced.) Revelationis ergo cognitio, ſive veritatum in ea contentarum, homini peccatori tam neceſſaria eſt, quam finis quam intendit.

§. CCCLIX.

Quoniam autem Deus vult ut homines peccatores ad Religionis revelatæ finem tendant, ſine dubio etiam vult, ut media ad finem illum ducentia cognoſcant; cum vero media illa ex ſola divina Revelatione patefiant, divina bonitas ac ſa-

pientia

pientia requirit, ut revelatio illa ita comparata ſit, ſive tam clara, ut à quovis, quem Deus ad Religionis revelatæ finem tendere vult, intelligi, vel glorificationis divinæ ſalutisque humanæ medium ab eo cognoſci poſſit. Nil enim tam bonitati quam ſapientiæ divinæ magis adverſum eſſet, quam ſi Deus quidem vellet ut homines ad Religionis finem nitantur, mediaque ad eam ducentia cognoſcant, talem vero iis dediſſet revelationem, quæ tantis involuta tenebris, ut plerique homines illius ſenſum intelligere nequirent. Vel ſi Deus quidem homines ad veram felicitatem per veræ Religionis cognitionem perducere vellet, ita vero obſcure Religionem illam patefeciſſet, ut iidem illi homines, qui per eam ad veram felicitatem adducendi ſunt, eam cognoſcere minime poſſent.

§. CCCLX.

Si autem Deus peccatori ſalvando talem medii ſalutis revelationem dedit, ex qua Articuli ad ſalutem neceſſarii propter obſcuritatem à maxima hominum parte, absque interpretatione infallibilis cujusdam hominis, intelligi nequeant, aut non potuit Deus eam clariorem dare aut non voluit; Prius dici nequit, cum Deus omnis lucis ac veritatis fons, ceu Spiritus perfectiſſimus, gaudens intellectu perfectiſſimo omnia modo diſtinctiſſimo ſibi repræſentet, adeoque diſtincte etiam, quidquid vult entibus extra ſe, quibus & ipſe intellectum dedit, repræſentare poſſit. Neque omniſcientia Dei ejusdemque omnipotentia permittit, ut credere poſſimus, hominem aliquem, ſive Papa ſit, ſive ii, qui in Concilio congregati ſunt, clarius fidei Articulos exponere poſſe, quam

ipſemet Deus potuit. Poſterius ergo dicendum, nempe Deum noluiſſe ; at jamjam probavimus (§. 358.), bonitati ac ſapientiæ divinæ contrariari, quod quidem velit ut homines ad Dei gloriam & propriam felicitatem tendant, ipſis vero media non ita clare revelaverit, ut ea cognoſci poſſint.

§. CCCLXI.

Si vero homo Religionem nonniſi dependenter ab auctoritate hominis cujusdam cognoſcere poteſt, ideo quia ita obſcure illa revelata eſt, ut ex ipſa Revelatione homo eam cognoſcere nequeat, hoc vero bonitati ac ſapientiæ divinæ contrarium eſſet (§. 358.); Liquet *etiam dependentiam, in cognoſcendo Salutis Medio, ab auctoritate humana divinæ Bonitati ac Sapientiæ adverſam eſſe.*

§. CCCLXII.

Alterum nobis probandum hoc eſt: *Quod via meræ Auctoritatis humanæ in Religionis cognitione Chriſti Apoſtolorumque praxi atque Scripturæ teſtimoniis contrarietur.* Apud ipſos nimirum Adverſarios in confeſſo eſt, Chriſtum Jeſum Salvatorem noſtrum infallibilem veritatis Doctorem eſſe: Noluit tamen ut nullo admiſſo examine ſuæ auctoritati fidem habeant homines; unde ad miracula, ad veterum Prophetarum oracula, ad Patris etiam teſtimonium provocat. Matthæi XI. 4. 5. Joh. V. 31. 46. 47. Et adprobat quod Judæi in S. Litteris ſcrutentur verſu 39. Adde Joh. X. 37. 38. Patet, noluiſſe Chriſtum, ut examine excluſo, ſoli ſuæ auctoritati fides habeatur. Si vero Chriſto, in hominibus ad ſe adducendis, hac via procedere placuit, cur Magiſtro ſapientiores eſſe volunt

ſunt Adverſarii? Cur homines ab examine retrahunt quod Chriſtus ipſis conceſſit? Cur alium veritatem ſalutarem cognoſcendi modum præſcribunt, quam Chriſtus præſcripſit?

§. CCCLXIII.

Apoſtolos quod ſpectat, Magiſtri exemplum etiam hac in re ſequuntur. PAULUS monet ut OMNIA *probemus* 1. Theſ. V. 21. PETRUS vult, *ut parati ſimus ad rationem reddendum ſpei atque fiduciæ noſtræ*, quæ in Religionis Chriſtianæ veritate poſita eſt. 1. Pet. III. 15. *Johannes* præſcripſit: *Ne cuilibet ſpiritui credamus, ſed explorandos eſſe ſpiritus num ex Deo ſint.* 1. Joh. IV. 1. Neque hoc examen ſoli Papæ vel Patribus in Concilio congregatis, ſed omnibus, absque diſcrimine & absque ulla reſtrictione, fidelibus committitur.

§. CCCLXIV.

Alia Scripturæ teſtimonia quod attinet: Si Deus *maledictum* dicit *omnem, qui fiduciam ponit in homine, & ſtatuit carnem brachium ſuum*, hoc eſt, qui nimirum humanæ potentiæ fidit, Jer. XVII. 5. Non minus maledictus ſit oportet, qui Verbo Dei præterito, in rebus æternam aut felicitatem aut infelicitatem ſpectantibus, nimium humanæ ſcientiæ confidunt; nulla adduci poteſt ratio, cur hoc illo minus crimen eſſe debeat, ſi in re maximi momenti, divina Revelatione neglecta, ſolis fidamus hominibus, quos omnes mendaces eſſe Deus inculcat. Sed omiſſis his, inter maximas *Berhoënſium* laudes refertur, quod non ſolum ſumma cum aviditate doctrinam admiſerint, ſed *quotidie etiam ſacras examinaverint Litteras, an ſe ſic ſe haberent.* Act. XVII. 11. Fides dicuntur *intel-*

ligentes, qui ipſi judicare poſſint. 1. Cor. X. 15. *Spirituales, qui dijudicant omnia.* 1. Cor. II. 15. Et idem Apoſtolus vult, *ut verbum Chriſti habitet in nobis abundanter in omni Sapientia.* Col. III. 16. à Johanne *felix* prædicatur, *qui legit, & qui Oraculi dicta audiunt, & quæ in eo ſcripta ſunt exſequuntur.* Apoc. I. 3. Cuivis ergo S. Scripturæ lectio conceſſa eſt, ut non habeant homines cur à ſola humana auctoritate in rebus fidei pendeant. Phariſæi in Evangelio dicunt: *Num quis ex Principibus in eum credit, aut ex Phariſæis? At iſta plebs, ignara legis, nefaria eſt.* Joh. VII. 48. 49. Chriſtus contra dicit: *Confiteor tibi Pater & domine Cœli & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & revelaſti ea parvulis.* Matth. XI. 25. Idem quod Phariſæi de plebe judicium tulerunt, idem Eccleſiæ Romanæ Doctores de plebe ſua ferunt. Et quæ Chriſtus de Myſteriis à Patre cœleſti parvulis revelatis prædicat, adhucdum valent. Concludimus *viam humanæ auctoritatis, Chriſti* (§. 361.) *Apoſtolorumque praxi* (§. 362.) *multisque Scripturæ teſtimoniis* (§. 363.) *adverſam eſſe.*

§. CCCLXV.

Tertia Propoſitionis VIII. pars eſt: *Quod Auctoritas humana in Religione intolerabilem in hominum conſcientias involvat Tyrannidem.* Per Dominium in conſcientias intelligimus, *Jus alios obligandi ut loquenti propter ſolam auctoritatem aſſenſum præbeant,* *Tyrannis* vero in conſcientias eſt *coactio animorum ut alteri propter auctoritatem ſuam fidem habeant.* Dum igitur Papa Jus ſibi vindicat alios obligandi, ut propter ſolam ſuam auctoritatem in Religione ipſi aſſentiantur, Dominium in conſcientias ſibi tribuit; & dum alios vi cogit, ut Religionem

ſuam

ſuam amplectantur, ipſique propter ſolam auctoritatem ſuam aſſenſum præbeant, tyrannidem in conſcientias exercet.

§. CCCLXVI.

Tale autem Jus Papæ competere minime poſſe ſic demonſtratur. Jus aliquod in alios homines duplici ratione acquiritur, vel per conceſſionem ejus in quem Jus illud exercetur, vel per immediatam Dei conceſſionem. Priori modo Reges, Principes atque Magiſtratus poteſtatem ſuam in ſubditos acceperunt; dum in Societate humana inter Principem ſubditosque ſit conventio mutua, ut ab una parte ea curet ac dirigat Princeps, quæ ad tranquilitatem ac ſecuritatem publicam ſpectant, ſubditi contra morem gerant, & nihil eorum omittant quæ ad promovendum bonum publicum Princeps utilia ac neceſſaria ducit. Et cum Poteſtates ſuperiores à Deo inſtitutæ ſunt, Principes etiam ex immediata Dei conceſſione Jus illud habent, quod ad utilitatem publicam in ſubditos ſuos exercent. Si ergo Papa Jus habet in hominum conſcientias, uti Magiſtratus politicus Dominium exercet in nonnullas ſubditorum actiones externas, illud poſſideat oportet vel ex conceſſione eorum in quos illud exercet, vel ex immediata Dei conceſſione.

§. CCCLXVII.

Ex conceſſione eorum in quos Papa Jus illud exercet id fieri nec potuit, nec debuit. Non potuit, quia nemo hominum poteſtatem habet *facere aliquid apparere intellectui ſuo verum, quando ipſe voluerit*, ut Comes Mirandulanus ſcripſit teſte DAVENANTIO *de judice & norma fidei.* Cap.

XXVII. pag. 163. Nullus enim credit, aliquid eſſe verum, præciſe, quia vult credere id eſſe verum. Ad fidem abſque ullo dubio requiritur convictio, ſive certiſſima perſuaſio aliquid verum eſſe; cuilibet autem propria conſcientia teſtis eſt, convictionem de rei alicujus veritate, utcunque vellemus, ſemper in poteſtate noſtra minime eſſe, unde nec ſemper in poteſtate noſtra eſt ut rei alicui fidem adhibeamus, niſi præcedat rei illius evidens demonſtratio. Quidquid autem in poteſtate noſtra non eſt, ejus poteſtatem nec alteri deferre poſſumus. Atqui fides, per demonſtrata, in noſtra poteſtate non eſt: E. nec alteri *poteſtatem* in noſtram fidem deferre poſſumus.

Nullo autem modo credibile eſt, homines unquam tam infrunitos fuiſſe, ut alii cuidam homini tantam in ſe conceſſerint poteſtatem, ut jus habeat vi eos ad aſſenſum in Religione cogendi, ſive morte eos plectendi, niſi abſque veritatis demonſtratione fidem ipſi habeant.

§. CCCLXVIII.

Sed *nec debet* homo alteri in fidem ſuam poteſtatem conferre. Et enim homo, non inficiantibus Adverſariis, in Religione credere debet, quæ Deus Religionis Auctor vult ut credat; unde etiam poteſtas in fidem noſtram Dei ſoli competit, qui ſolis fidei Articulos revelare, qui ſolus mentem noſtram illuminare & ut ipſi fidem habeamus facere poteſt. Cum autem homo ea in Religione credere obligatus eſt, quæ Deus vult ut credat, in ipſius poteſtate non eſt, alii homini promittere ſe ea crediturum, quæ alter vult ut credat, niſi in quantum alter ipſi demonſtrat, hanc Dei voluntatem eſſe; ſive ipſum Deum hujus, de quo agitur, Articuli fidem ab hominibus requirere.

Opor-

§. CCCLXIX.

Oportet ergo Romanus Papa Jus hoc in hominum conſcientias dominandi ex immediata Dei conceſſione habeat. Id factum eſſe vel ex ipſis S. Litteris conſtare debet, vel ex rei natura. In S. Litteris ne verbulum quidem occurrit, Deum vel Apoſtolis, vel Romano Pontifici, vel tribunali cuidam terreno, vel Concilio Patrum Eccleſiæ hanc conceſſiſſe poteſtatem ut alios obligandi jus habeant, ea credere, quæ, excluſo examine ac demonſtratione, ſola auctoritate humana credenda præſcribuntur, atque vi cogendi eos, ut fidem habeant, qui absque prævio examine evidentique veritatis demonſtratione aſſenſum præbere nequeunt.

§. CCCLXX.

Sed nec ex ipſa rei natura probari poteſt Deum homini cuidam hanc conceſſiſſe poteſtatem. Hoc enim ſi Deus feciſſet, contradictoria faceret. Ab una enim parte homini voluntatem indidiſſet liberam, ita comparatam, ut nulla externa vi, nullis tormentis cogi atque in aſſenſum trahi, ſed nonniſi rationibus flecti poſſit. Ab altera vero parte homini cuidam jus dediſſet vi cogendi alios ad eam Religionem amplectendam, quam falſam eſſe agnoſcunt. Hoc eſt, talem omnibus hominibus naturam dediſſet, ut Religioni non prius aſſenſum præbeant, quam de ejus veritate ac divinitate convicti ſint, dum voluntas aſſentiri nequeat, niſi de rei alicujus veritate perſuaſa ſit; ſed inſuper homini cuidam vel collegio jus dediſſet, ut vi ac auctoritate homines adigerent ut eam Religionem veram habeant quam falſam eſſe credunt.

ſunt; Eruditor inſipientium; Magiſter infantium: *Ipſe cæcus, ipſe caligo, ipſe inſipiens, ipſe infans eſt. Forte iſte* in Iſraële Magiſter; *ipſe ea neſcit, quæ ſunt ad ingrediendum in Regnum Dei neceſſaria. Forte hi* ſpeculatores tui cœci *ſunt, qui ipſi* nihil intelligunt. *Forte*, qui in cathedra Moſis ſedent, fermento *inquinati ſunt, à quo tibi eſt ſollicite cavendum. Forte* Prophetæ tui prophetant mendacium: Viſiones animi ſui eloquuntur, & non ex ore Jehovæ.

§. CCCLXXIV.

Cum igitur via auctoritatis humanæ in Religione, excluſo examine, divinæ bonitati ac ſapientiæ contraria ſit. (§. 360.). Eaque Chriſti Apoſtolorumque praxi (§. 361. 162.), nec non aliis S. Scripturæ teſtimoniis adverſetur (§. 363.) Et intolerabilem in hominum conſcientias involvat Tyrannidem (§. 364 - 369.): Et auctoritas humana atque coactio convictioni atque fidei maxime obſit (§. 370. 371. 372.); Patet illam in Eccleſia tolerari nullo modo poſſe.

Propoſitio IX.

§. CCCLXXV.

Dogmata Eccleſiæ Romanæ vero Evangelii Fini contrariantur.

Oſtenſum à nobis fuit, ad tres claſſes referendos eſſe Pontificiorum errores; quorum *primi* ad *Hierarchiam* illam *Papalem* pertineant; *alii* vero *dogmata*, ſive res credendas, ſpectent;

ſpectent : *Tertii* denique *generis divinum cultum* reſpiciant. Primam hactenus errorum claſſem refutavimus, ſequitur nunc altera, contra quam nonniſi duas demonſtrabimus Propoſitiones.

§. CCCLXXVI.

Evangelii finis eſt, ut homini Peccatori Medium oſtendat, quomodo cum propria Salute Deum glorificare, & qua ratione Medii hujus particeps fieri queat. Quæ veritas inter Chriſtianos tam certa habetur, ut ne ipſi quidem Adverſarii, quos nunc refutamus, hac de re dubitent.

§. CCCLXXVII.

Finis ergo Evangelii duo reſpicit *α. Ipſum* Salutis noſtræ *Medium. β.* Medii hujus *applicationem.*

§. CCCLXXVIII.

Quod ipſum Salutis Medium, Sacra Scriptura conſtanter & ubique inculcat: Jeſum Chriſtum eſſe unicam perfectiſſimamque Salutis noſtræ cauſſam. Ut è multis ejus effatis pauca tantum afferam, dicitur Eſajæ XLV. 21. 22. *Ego, præter quem juſtus Servatorque Deus non eſt. Recipite vos ad me, & ſervamini, omnes fines terrarum.* Et verſu 23. 24. 25. *Mihi & omne genu flectetur, & omnis lingua jurabit, ſeque in Jehova dicens habere ſane Juſtitiam & potentiam.* Propterea Chriſtus *ad ſe venire* jubet *omnes laborantes & onuſtos, ut recreet eos.* Matth. XI. 28. Imo ad conſequendam æternam Salutem nil niſi vera in Chriſtum fides requiritur, excluſis omnibus aliis conditionibus. Dicta quædam afferam, licet omnibus debeant eſſe notiſſima. *Sic* nimirum *Deus amavit mundum, ut filium*

um ſuum unicum dederit, ut, quisquis in eum credat, non pereat, ſed vitam obtineat æternam. Joh. III. 16. & verſu 35. *Amat Pater filium, eique omnia tradidit in manum. Qui in filium credit, vitam æternam conſecuturus eſt. Qui vero filio non credit, is vitam non videbit; ſed ei inminet ira divina.* Marci XVI. 16. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſervabitur; qui vero non crediderit condemnabitur.* Adde Actor. XVI. 31. & Rom. X. 9. Petrus Actor. IV. 12. aperte teſtatur: *In nullo alio eſſe Salutem, nec ullum aliud nomen eſſe ſub cœlo apud homines datum, per quod ſervandi ſimus.* Paulus 1. Tim. II. *Unicum ſolum inter Deum & homines Mediatorem eſſe* dicit, nempe *hominem Chriſtum Jeſum.* Johannes 1. Epiſt. II. 2. *Quod ſi quis peccaverit,* inquit, *Advocatum habemus apud Patrem, Jeſum Chriſtum juſtum.* Omnia hæc aliaque plura S. Scripturæ effata monſtrant, Jeſum Chriſtum unicam perfectiſſimamque Salutis noſtræ cauſſam eſſe, neque Deum velle ut alio modo quam per Chriſtum, aut extra Eum æternam noſtram Salutem quæramus, neque aliud Beatitudinem hanc conſequendi Medium Scriptura S. agnoſcit, & quidem expreſſiſſimis, quæ adduximus, verbis, quam veram in Chriſtum fidem.

§. CCCLXXIX.

Eccleſia autem Romana, dum ſtatuit non pro omnibus ſalvandorum peccatis Chriſtum ſatisfeciſſe, ut pro ceteris ipſi peccatori τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου implendum ſit; dum operum meritum ſtabilire vult; dum nonnullis opera ſupererogatoria adſcribit, quæ pro lubitu diſpenſandi Indulgentiasque donandi Romano Pontifici jus fasque eſſe aſſerit; dum ſanguini Chriſti ejusque ſpiritui

non

non plenariam a peccatis purificationem, ſed purgatorio potius, quem vocant, igni eam tribuit; dum præter Chriſtum alios adhuc agnoſcit interceſſores ſive mediatores, qui ceu tales invocandi ſint; Eccleſia, inquam, Romana dum hæc contendit, Jeſum Chriſtum non unicam perfectiſſimamque Salutis æternæ cauſſam, omnibus aliis excluſis, agnoſcit, adeoque vero Evangelii fini illius Doctrina contrariatur (§. 376. 377.), dum præter Chriſtum veramque in eum fidem alia adhuc conſequendæ Salutis Media homini peccatori præſcribit.

§. CCCLXXX.

Altera pars, quam Evangelii finis reſpicit, eſt *Medii Salutis applicatio* (§. 376.), cui Dogmata Romanæ Eccleſiæ itidem adverſari ſequenti modo demonſtramus: Ad Medii Salutis applicationem requiritur in primis *Mentis illuminatio* & *Voluntatis immutatio ac ſanctitas.* Prior neceſſaria eſt, quia ſine ea homo nec cœleſtes illas veritates ad Salutem ſcitu neceſſarias recte cognoſcere, nec de iis convinci poteſt. Unde Apoſtolus Paulus ſequentes pro Epheſiis preces fundit, Cap. I. 17. 18. *Ut Domini noſtri Jeſu Chriſti Deus, gloriæ Pater, vos ſapientiæ & pateſactionis auctore ſpiritu donet, quo eum cognoſcatis, illuſtratis veſtræ mentis oculis, ut ſciatis, quid ſperandum ſit vocatis ab eo.* Uti vero homo interne Spiritus S. ope colluſtratur, ita externum illuminationis Medium Verbum divinum eſt. Unde David Pſalm. XIX, 8. 9. *Jovæ lex integra animum recreat: Jovæ fidum oraculum ex infante reddit ſapientem. Jovæ mandata recta mentem exhilarant: Jovæ pura diſciplina illuſtrat oculos.* Idem Apoſtolus Petrus docet 2. Epiſt. I. 19. *Adde*, in-

quit, *quod habemus firmiorem propheticum ſermonem, in quem recte facitis quod eſtis intenti, tanquam in lucentem in obſcuro loco lucernam, donec dies illuceſcat, & lucifer oriatur in veſtris animis.* Eccleſia autem Romana hominibus lectione S. Scripturæ interdicit, quæ tamen nunc unicum ad cognitionem veritatum Dei revelatarum perveniendi Medium eſt. Id propterea Pontifex Romanus maxime agit, ut ignorantia in Eccleſia ſua ubique obtineat, quæ etiam cauſſa eſt cur nonniſi fidem implicitam ad conſequendam Salutem requirit. Patet Doctrinam Fccleſiæ Romanæ mentis illuminationi quammaxime adverſam eſſe.

§. CCCLXXXI.

Nec minus voluntatis immutatio ac ſanctitas homini peccatori neceſſaria eſt, ſi æternæ ſalutis particeps fieri vult; unde is etiam Evangelii finis eſt, ut non intellectum ſolum, ſed & peccatoris voluntatem ad divinam imaginem reſtituat. Quæ voluntatis renovatio tam neceſſaria eſt, ut ſine ea regnum divinum intrare nemo poſſit: *A Chriſto,* inquit Apoſtolus Paulus Epheſ. IV. 21. 24. *audiviſtis, & ab eo docti eſtis, veterem hominem deponere, qui fallacibus perit cupiditatibus, & mentis veſtræ ſpiritu renovari, ac novum hominem induere, conditum divinitus, cum juſtitia ac vera ſanctitate.* Licet vero voluntas nonniſi Spiritus S. ope renovari atque ſanctificari poſſit, ita tamen ſapientiſſimus Deus Salutis Media ſubordinavit, ut Spiritus Dei non abſque divino Verbo operetur; Unde ſi de hominis renovatione ac ſanctificatione in S. Litteris ſermo fit, ea etiam Verbo divino adſcribitur. *Sanctifica eos,* inquit Chriſtus, *in veritate tua, Verbum tuum eſt veritas.* Joh. XVII. 17. Et Paulus dicit:

dicit: *Omne Scriptum divinitus inſpiratum, utile eſt ad Doctrinam, ad reprehenſionem, ad correctionem, ad juſtitiæ diſciplinam, ut compoſitus ſit divinus homo, ad omne recte factum bene comparatus.* 2. Tim. III. 16. 17. Beatum propterea Apoſtolus Timotheum prædicat, quod à puero ſacras Litteras noverit, quæ ipſum ad Salutem erudire potuerint. *Si vos*, inquit Salvator, *in meis dictis manebitis, vere mei diſcipuli eritis, veritatemque cognoſcetis, quæ veritas vos in libertatem vindicabit.* Joh. VIII. 31. 32. Addi his poteſt integer Pſalmus CXIX. Liquet ex his, Verbi divini uſum ad veram hominis ſanctificationem Medium plane neceſſarium eſſe. Cum vero Pontifices homines à S. Scripturæ lectione arceant, eo ipſo oſtendunt Doctrinam ſuam veræ hominis ſanctificationi quammaxime obeſſe.

§. CCCLXXXII.

Dum igitur Eccleſia Romana divinum Verbum è hominum manibus eripit, eos vera etiam ſanctificationis ſuæ norma privat. Quomodo enim homo ad puriſſimam divinam Legem vitam ſuam componere; quomodo Chriſti veſtigia premere poterit, qui nobis exemplum per integram vitam ſuam reliquit, ut veſtigia ejus ſequamur? Si Liber homini aufferatur, in quo ſanctiſſima Dei voluntas revelatur, & integra vitæ Chriſti hiſtoria narratur. Cum autem juxta Eccleſiæ Romanæ Doctrinam veræ ſanctificationis Regula hominibus adimenda ſit; ſequitur eam veræ Sanctitati maxime officere.

§. CCCLXXXIII.

Sacra Scriptura porrò non ſolum abſolutam ſanctificationis neceſſitatem docet, ut abſque ea

nemo faciem Domini viſurus ſit, ſed ad eam requirit: *Ut impietati, mundanisque cupiditatibus valedicentes, frugaliter & juſte pieque vivamus in hoc ſæculo.* Tit. II. 12. *Ut purgemus noſipſos ab omni & corporis & animi labe, ſanctimonia perfungentes cum Dei metu.* 2. Cor. VII. 1. Loco autem ſanctificationis hujus internæ ad majorem ſemper perfectionem tendentis, Eccleſia Romana nonniſi externam & momentaneam quandam ſubſtituit. Si nimirum ii qui Doctrinæ Pontificiæ addicti ſunt convicti eſſent, veram in Chriſtum fidem & inde naſcentem cordis purificationem, totiusque hominis tam mentis quam corporis ſanctificationem unicum conſequendæ Salutis æternæ Medium eſſe, pecuniam ſuam pro indulgentiis atque abſolutionibus haud fruſtra conſumerent; Inferiæ etiam non minus ac peregrinationes illæ ſacræ, ſive Religionis ergo ſuſceptæ, omne ſuum amitterent pretium. Facile quoque homines agnoſcerent, ſolam illam, quæ in Eccleſia Romana ad conſequendam Salutem æternam ſufficiens habetur, peccatorum confeſſionem ac pœnitentiam ſive cordis attritionem, & abſolutionem propterea ab eo qui à confeſſionibus eſt conceſſam, ad introitum in cœleſte Regnum neutiquam ſufficere. Quoniam itaque hominibus perſuadent ii, qui in Eccleſia Romana gubernacula tenent, vera hæc ad obtinendam Salutem media eſſe, neque veram ac internam mentis atque corporis ſanctimoniam; totiusque vitæ, ad unicam S. Scripturæ, Perfectionum divinarum, ac exempli Chriſti normam, emendationem ex vera in Chriſtum fide fluentem; ceu verum Salutis medium, urgent; hominesque in iis quæ ſupra diximus ſubſiſtunt, neque ad veram ſanctita-

tem

tem propterea tendunt; apparet quantopere Doctrina pontificia vitæ ſanctitati ejusque progreſſui noceat ac adverſetur.

§. CCCLXXXIV.

Dum itaque Romana Eccleſia Jeſum Chriſtum non unicam perfectiſſimamque æternæ Salutis cauſſam agnoſcit (§. 378.); Illiusque Doctrina mentis illuminationi adverſa eſt (§. 379.); veræque hominis ſanctificationi vario modo officit (§. 380. 381. 382.): Evangelii vero finis eſt, ut oſtendat Jeſum Chriſtum unicam perfectiſſimamque Salutis peccatoris cauſſam eſſe (§. 377.), & ad Medii ſive cauſſæ Salutis applicationem præter veram fidem requiri mentis illuminationem vitæque ſanctitatem, ex qua demum veræ fidei certi ſimus (§. 379. 380.): Sequitur *Dogmata Eccleſiæ Romanæ vero Evangelii fini contrariari.*

Propoſitio X.

§. CCCLXXXV.

Doctrina Eccleſiæ Romanæ in Gloriam Chriſti quam maxime eſt injuria.

§. CCCLXXXVI.

Per *Gloriam* Chriſti intelligitur complexus omnium ejus Perfectionum, quas in toto Salutis negotio manifeſtavit, quatenus ab Entibus rationalibus, præcipue Creaturis ſalvandis agnoſcuntur. Homo autem *promovere* dicitur *Gloriam*

Chriſti, quatenus verbis & factis teſtatur, ſe agnoſcere ſummas Salvatoris perfectiones.

CCCLXXXVII.

Quo majores ergo perfectiones Chriſto Salvatori tribuuntur, eo magis etiam ipſius Gloria agnoſcitur; maxime propterea id fit, quando peccator ſalvandus ipſum agnoſcit perfectiſſimum, adeoque etiam ſalutis ſuæ, cauſſam.

§. CCCLXXXVIII.

In Gloriam autem ipſius injurium eſt, quicquid Perfectionibus ejus abſolute ſummis in negotio gratiæ manifeſtatis aliquid detrahit; ut unica perfectiſſimaque Salutis noſtræ cauſſa non agnoſcatur.

§. CCCLXXXIX.

Præcipuæ, quas in toto hoc revelavit ac exhibuit negotio, Perfectiones, ſunt infinitus ipſius erga homines peccatores *Amor* ac *Bonitas*, qua exinanivit ſe in bonum ſalvandorum, vitamque ſuam pro iis poſuit; Nec non infinita ipſius *Omniſufficientia* ac *Potentia* quo pro tanto peccatorum numero divinæ Juſtitiæ ac legi ſatisfacere, omnia quæ peccatorem à Deo removebant obſtacula tollere, liberationis medium iis applicare, eos ex Diaboli poteſtate vindicare, ſalutem denique æternam ipſis conferre poteſt. Si igitur peccatores ſalvandi verbis & factis teſtantur ſe attributa hæc benigniſſimi Salvatoris agnoſcere, ipſum glorificant (§. 385.) Quisquis ergo aliquid vel docet vel facit quo perfectiones hæ Salvatoris abſolute ſummæ non agnoſcuntur, ſed potius negantur, ejus Doctrina vel factum in Gloriam Salvatoris injurium eſt (§. 387.).

§. CCCXC.

Et quoniam ſummas haſce perfectiones in Eccleſiæ bonum Salvator exhibuit, oritur inde inter ipſum & Eccleſiam relatio quædam, vi cujus Eccleſia ab eo dependet, quæ ipſum propterea agnoſcit Dominum ſuum (§. 1488. Cap. III.) Ipſi jus ac poteſtas in eam competit (loc. cit. §. 1493.), quæ nemini mortalium competere poteſt (loc. cit. §. 1511.). Quisquis igitur aliquid vel facit vel docet, quod ſupremæ huic poteſtati aliquid derogat vel ei contrarium eſt, is etiam perfectionibus illis detrahit, ex quibus Jus & Poteſtas hæc naſcitur; qui vero de perfectionibus illis aliquid detrahit (§. 387.) in Gloriam Salvatoris injurius eſt. E. & illa Doctrina in Gloriam Chriſti injuria eſt, quæ Juri ipſius ac poteſtati in Eccleſiam, nemini mortalium competenti, aliquid detrahit.

§. CCCXCI.

Illa munera, per quæ Chriſtus, in Eccleſiæ bonum, ſupradictas exhibet perfectiones, ſunt Propheticum, Sacerdotale & Regium, per quorum exercitium fit Salvator abſolute perfectiſſimus. Quæcunque igitur Doctrina de muneribus hisce aliquid detrahit, etiam de perfectionibus, quæ per illa exhibentur detrahit; unde illa in Gloriam Chriſti eſt injuria (§. 387.).

§. CCCXCII.

Munus Chriſti propheticum quod ſpectat, demonſtravimus ſuo loco (Propoſ. I. §. 260. ſeqq.) Jeſum Chriſtum unicum Eccleſiæ Doctorem eſſe, ſolum etiam in Verbo ſuo loquentem audiendum. Unica propterea rerum credendarum norma S.

Scriptura eſt, quod à nobis probatum tum (§. 245 - 255.), tum præcipue (§. 265. ſeqq.). Medium ergo per quod Chriſtus propheticum ſuum munus exercet eſt S. Scriptura; Doctrina igitur quæ auctoritati ac dignitati S. Scripturæ aliquid detrahit, tantum Muneri Chriſti prophetico detrahit, adeoque in Gloriam Chriſti injuria eſt (§. 390.).

§. CCCXCIII.

Adverſariorum autem de S. Scriptura Doctrina hæc eſt. α. Quod fides noſtra de divina ejus auctoritate nonniſi ſola Eccleſiæ auctoritate nitatur, S. Scripturæ auctoritas ergo *quoad nos* Eccleſiæ auctoritati ſubjicitur, Fidesque noſtra ab Eccleſiæ, non à Chriſti in Verbo ſuo loquentis auctoritate pendet. Hoc eſt, Verbo divino credendum, non propter intrinſecos ejus divinos characteres, ſed eam ſolum ob cauſſam, quia Eccleſia ita jubet. Tantum igitur Verbi divini auctoritati detrahunt, diviniſque ejus characteribus derogant, quantum Fidem noſtram de divina ejus auctoritate, adeoque Scripturæ auctoritatem, quoad nos, ab Eccleſiæ auctoritate pendentem faciunt. Docent β. S. Scripturæ explicationem, in rebus Religionem ac Fidem ſpectantibus, à ſola Eccleſiæ ſive Papæ Conciliorumque auctoritate ac judicio pendere, unde iterum Doctrinam Chriſti in S. Litteris contentam auctoritati humanæ ſubjiciunt, adeoque ejus auctoritatem ac dignitatem deprimunt. γ. Negant, Sacram Scripturam perfectam fidei ac vitæ noſtræ normam continere, omniaque peccatori ſalvando creditu factuque neceſſaria in ea reperiri, ſed ſupperaddendas ei eſſe traditiones orales. Negant propterea

terea S. Scripturæ perfectionem eique de dignitate ſua detrahunt. δ. Aſſerunt S. Scripturam non ita claram eſſe, ut à quolibet ſalutis ſuæ cupido, eam cum debita attentione & Spiritus Sancti imploratione & effatorum ejus collatione legente, ea quæ ad ſalutem ſcitu abſolute neceſſaria ſunt intelligi queant; proptereaque Laicis ejus lectione interdicunt. Ex quo iterum patet, Romanam Eccleſiam S. Scripturæ perfectionem negare. Perfectio nimirum uniuscujusque rei in hoc conſiſtit, quando omnia ei inſunt quæ fini conſequendo ſufficiunt propter quem res eſt; Cum vero S. Scripturæ finis ſit, ut homini viam ad æternam ſalutem monſtret, propter obſcuritatem autem illius finis hic per eam obtineri nequeat; ex Doctrina Pontificia ſequitur eam imperfectam eſſe. Dum igitur Eccleſia Romana de S. Scripturæ auctoritate ac dignitate, ut & de ejus perfectione detrahit, etiam de Munere Chriſti prophetico, quod nunc per S. Scripturam exercet, detrahit.

§. CCCXCIV.

Uti de prophetico Chriſti munere Eccleſia Romana detrahit, ita Doctrina illius in munus etiam Chriſti Sacerdotale injuria eſt. α. Enim propriam pro peccatis ſatisfactionem ſtabilire conantur; hominemque Chriſto, juxta *Concil. Trid.* Seſſ. XIV. c. 8. 9. ceu alterum ſui ipſius ſalvatorem adjungunt. Tantum igitur de omniſufficientia meriti Chriſti detrahunt, quantum ipſimet homini in ſalutis negotio tribuunt. β. In S. Litteris purificatio ab omnibus peccatis nonniſi ſoli Chriſti ſanguini ejusque Spiritui tribuitur, ut etiam in hoc opere Jeſus Chriſtus unicus perfectiſſimusque Salvator ſit; Eccleſia Romana autem

ignem purgatorium addit, *Concil. Trid.* Seſſ. 25. in quo animæ nondum perfecte juſtorum ac purificatorum tamdiu detineantur, donec purgatæ, meritoriis viventium interceſſionibus ac Inferiis inde liberentur. Quæ Doctrina meriti Chriſti ſufficientiam ac perfectionem plane obſcurat atque evertit. γ. Sacrificium porro Chriſti hoc ab omnibus aliis diſtinguitur, quod reliqua propter imperfectionem quotidiana opus habuerint repetitione; Chriſtus vero, dum ſacrificium ejus perfectiſſimum fuerit, nonniſi ſemel ſeipſum libaverit. *Hic*, inquit Paulus, *quia durat in ſempiternum, nunquam tranſiturum habet ſacerdotium, & idcirco perfecte poteſt ſervare eos, qui per ipſum ad Deum accedunt, quippe qui ſemper vivit ad ſupplicandum pro iis. - - Qui non habet quotidie neceſſe, ſicut Pontifices, prius pro ſuis peccatis victimas libare, deinde pro Populi. Hoc enim SEMEL fecit, dum ſeipſum libavit.* Heb. VII. 24. 25. 27. 28. Docet contra Eccleſia Romana, Chriſtum quotidie adhuc a Sacrificulis ſacrificandum eſſe, quod maximam Sacrificii Chriſti imperfectionem ſupponit; neque enim Veteris Teſtamenti ſacrificia aliam ob cauſſam quotidie repetebantur, quam quod peccatis expiandis inſufficientia ac imperfecta erant. Uti igitur maximam Sacerdotii Chriſti perfectionem indicat, quod ex ordine Melchiſedechi fuit Sacerdos, adeoque nec anteceſſorem nec ſucceſſorem habuit, ita non poteſt non hoc maximum perfectionis ſacrificii ejus indicium eſſe, quod nulla opus habuit repetitione, uti eorum ſacrificia, qui ſecundum Aharonis ordinem Sacerdotes erant, ſed SEMEL tantum præſtitum fuit. In ſufficientiam ergo ac perfectionem ſacrificii Chriſti

ſti injurii ſint oportet, qui illud quotidie repetendum eſſe docent. δ. Magnopere etiam dignitati, perfectioni ac ſufficientiæ meriti Chriſti derogat, quod Papa jus ſibi tribuit non modo propter ſuperabundantiam meriti Chriſti, ſed propter opera etiam Sanctorum ſupererogatoria, remittendi peccata; ut adeo iterum Chriſtus Jeſus non ſit unica perfectiſſimaque ſalutis noſtræ cauſſa; ipſique unici perfectiſſimique Salvatoris Dignitas denegatur. ε. S. Scriptura etiam nonniſi unicum inter Deum ac hominem Mediatorem ac Interceſſorem eſſe dicit. 1. Tim. II. 1. Joh. II. ſed alios adhuc Eccleſia Romana agnoſcit, Sanctosque invocat, & oſtendit ſe non omnem ſpem atque fiduciam in Jeſu Chriſto ceu unico perfectiſſimoque Salvatore ac Advocato collocare; ut & in hoc Articulo ſumma ipſi denegetur Gloria. ϛ. Huc denique omnia illa pertinent, quæ Romana Eccleſia præter Chriſti Juſtitiam ceu juſtificationis noſtræ coram Deo cauſſam conſiderat. Vota ſpontaneæ paupertatis, caſtitatis ac cœcæ obedientiæ, quæ meritoria habentur; jejunia inprimis & Eleemoſynæ variis ordinibus ac monaſteriis donatæ, & hujusmodi plura quibus meritum adſcribitur & dignitati meriti Chriſti tantum derogatur, quantum propriis tribuitur meritis.

§. CCCXCV.

Ut de Munere Regio aliquid addamus adhuc ſupereſt. Nihil magis in Regno mundano Gloriæ ac Majeſtati Regis adverſum eſt, quam ſi quisquam, cui nullum jus competit in Regnum, eandem ſibi cum Rege poteſtatem arrogaret, & pro lubitu ſuo Regnum adminiſtrare vellet, quem Rex ceu criminis læſæ Mjeſtatis reum in

Regno ſuo minime toleraret. Eandem autem Pontifex Romanus cum Chriſto in Civitate Dei poteſtatem ſibi arrogat; cum vero Jus atque poteſtas Principis Eccleſiæ Chriſto competat (Cap. III. §. 1493.), Dominium autem ſupremum in Regno ſpirituali Civitatis Dei nulli mortalium competere poſſit, adeoque ille, qui illud ſibi tribuit, nil niſi Uſurpator ſit (loc. cit. §. 1511.): Sequitur Pontificem Romanum in Gloriam Chriſti, juſti Eccleſiæ Domini, injurium eſſe, qui eandem ſibi cum Chriſto, etiam in hominum conſcientias, poteſtatem ac Jus in Civitate Dei, arrogat; adeo Juri ac poteſtati Chriſti in Eccleſiam, quæ nemini mortalium competere poteſt, tantum derogat, quantum ſibi tribuit; unde Doctrina hæc non poteſt non in Gloriam Chriſti quam maxime eſſe injuria. (§. 389. 390.)

§. CCCXCVI.

Quoniam itaque Eccleſiæ Romanæ Doctrina de munere Chriſti prophetico (§. 392.) ac Sacerdotali detrahit (§. 393.) nec minus etiam in munus ejus Regium injuria eſt (§. 394.); Ea autem Doctrina quæ de muneribus hisce detrahit in Gloriam Chriſti injuria eſt (§. 390.): Sequitur *Doctrinam Eccleſiæ Romanæ in Gloriam Chriſti eſſe injuriam.*

Propoſitio XI.

§. CCCXCVII.

Cultus Eccleſiæ Romanæ divinus, Cultui in Evangelio præſcripto plane contrarius eſt.

§. CCCXCVIII.

Conſtat quantus cærimoniarum numerus in Cultu divino Vet. Teſt. obtinuerit, quarum rigidiſſima obſervatio ſub ipſa mortis pœna inculcata fuit. Jeſus autem omnes hos ritus abrogatum venit, & quaque data occaſione Phariſæorum præcipue ſuperſtitionem refutavit, monſtrans male ipſos in rituum externorum exactiſſima obſervatione juſtitiam quærere, omittentes præcipuam legis partem, juſtitiam, charitatem ac miſericordiam. Unde haud una vice acriter ipſos reprehendit Diſcipulosque monet, ut aliam majoremque quærant Juſtitiam quam Phariſæi, ſi in Cœleſte Regnum intrare velint. Abrogandumque eſſe totum illum Cultum cærimonialem docuit, quo Novi Teſtamenti Sacramenta Baptismum & S. Cœnam loco præcedentium inſtituens. Circumciſione nimirum Judæi ad obſervationem totius cærimonialis Cultus ſeſe obligabant, & totum illud onus in ſe ſuſcipiebant; dum ergo Sacramentum hoc abrogavit Chriſtus, oſtendit omnem etiam apparatum illum cærimonialem, quem ſecum ferebat Circumciſio abrogandum eſſe; ut nullæ amplius locum habere debeant externæ cærimoniæ præter eas quas Chriſtus inſtituit. Haud parvam inſuper legis moſaicæ partem Paſchatis celebratio conſtituebat, cujus loco Salvator noſter S. Cœnam inſtituit. De facto autem ritus illi per Templi deſtructionem fuere abrogati.

§. CCCXCIX.

Et cum nullum magis in Judæorum animis radicatum fuit præjudicium, quam opinio de Juſtitia ex obſervatione legis cærimonialis erigenda; nihil

nihil magis agebant Apoſtoli, quam ut errorem hunc radicitus ex Judæorum animis eruerent; quod inprimis Paulus facit in integra ſua ad Romanos & ad Galatas Epiſtola, in quibus docet juſtitiam coram Deo valentem nonniſi per fidem in Chriſtum inveniri. Cultum autem ſpiritualem externis cærimoniis oppoſitum nunc obſervandum eſſe, Chriſtus Apoſtolique docebant. Cultum autem qui in Eccleſia Romana obtinet, veteri Judaico, quem tamen abrogandum eſſe docuit Chriſtus, plane non diſſimilis eſt, dum non modo magnum illum externorum rituum numerum in Eccleſiam ſuam revocarunt, ut tantus ſit quantus olim Judæorum fuit, ſed eandem ritibus illis hominem juſtificandi vim tribuunt, quem & Judæi iis adſcripſerunt. Ut vero eo clarius pateat quanta ſit differentia inter divinum Cultum quem Evangelium præſcribit, & eum qui in Eccleſia Romana obtinet, per partes brevem inſtituemus comparationem.

§. CCCC.

1.

Et communi fere Judæorum ac Gentilium opinione, varii illi Ritus in Cultu divino obſervati, peccata expiandi vim habebant; & inter Judæos legales illæ cærimoniæ eum in finem fuerunt à Deo inſtitutæ ut figura ac typus eſſent veræ pecca-

2.

Eadem, quæ maximæ Judæorum partis, ac communis Gentilium opinio fuit, de vi nimirum cærimoniarum expiatoria, etiam Eccleſiæ Romanæ ſententia eſt, dum Corporis exercitationibus tantam vim attribuit, ut iis revera pro peccatis ſatisfieri poſſit. Et licet

torum Expiationis ſuo tempore futuræ. Poſtquam autem illa per Chriſtum facta eſt, Evangelium docet; Deum plane nullam aliam pro peccatis ſatisfactionem requirere, neque præter ſanguinem Chriſti aliud reconciliationis medium eſſe. *Ipſum enim Deus propoſuit placamentum, per fidem in ejus ſanguine collocandam.* Rom. III. 24. Cum itaque externi illi ritus, hunc quem habuerunt uſum ac finem, amplius habere non poſſint, cum Evangelio de reconciliatione per Chriſtum ſubſiſtere non potuerunt, nec in divino Chriſtianorum cultu locum habere poſſunt, niſi veram peccatorum per ſanguinem Chriſti jamjam præſtitam expiationem negare velimus. Neque ergo vel vim expiatoriam, nec veræ expiationis rationem typicam cærimoniæ illæ amplius habere poſſunt; licet Evangelium doceat, præter Chriſti ſacrificium ac meritum, nullam cum Deo dari reconciliationem, & omnia ea per Chriſtum fuiſſe præſtita, quæ olim in ritibus illis per umbram fuerint præfigurata; nihilominus Eccleſia Romana docet: Non obſtante Chriſti pro peccatis ſatisfactione, cuilibet tamen homini pro propriis ſuis peccatis ſatisfaciendum eſſe; Ad opera hujusmodi meritoria referunt externa quædam Corporis exercitia, in quibus vera pœnitentia conſiſtere debet, jejunia, peregrinationes Religionis ergo ſuſceptas; quæ omnia cultui in Evangelio præſcripto è diametro ſunt adverſa, dum nulla ibi pro peccatis ſatisfactio agnoſcitur, quam quæ per Chriſti ſanguinem facta eſt.

Eccle-

unde ipſorum uſus ac finis quem antea habuerunt plane ceſſavit. Paulus propterea ubique docet per illarum obſervationem nullam in foro divino valentem reperiri juſtitiam, ſed eam in ſolidum vivæ adſcribit fidei, & cum diſcipl ina Chriſtiana cærimonialem illum cultum conſiſtere non poſſe in variis ſuis Epiſtolis demonſtrat.

2.

Ad legem cærimonialem Moſaicam etiam pertinebat ciborum differentia; illa vero cum reliquo cultus cærimonialis adparatu abrogata fuit. Quod jam innuit Chriſtus. Matth. XV. 11 *Non*, inquit, *quod in os intrat, coinquinat hominem, ſed quod ex ore prodit, id coinquinat hominem.* Clarius vero rem exponit Paulus ad Rom. XIV. ubi monet ſublatam nunc eſſe ciborum ac temporum differentiam, dum *Regnum*

2.

Eccleſia Romana non minus ac ſub lege Moſaica ciborum differentiam ordinavit, quam jejunium vocant & magnam Religionis ejus partem conſtituit. Jejunium etiam illud non in plenaria à cibis abſtinentia, ſed in diſcrimine tantum ciborum, quod faciunt, conſiſtit. Quæ differentia non ita comparata eſt, ut in genere, jejunii tempore, ab omni abſtineatur victu, qui ex animantium carnibus præparatur, ſed

inter

Cælorum, ſive Eccleſia N. T. ejusque bona non conſiſtant *in cibo ac potu, ſive eorum differentia, ſed in Juſtitia & pace & gaudio in Spiritu ſancto.* Et 1. Tim. IV. 3. 4. 5. præmonet à Spiritibus fallacibus, dæmoniorumque doctrinis *vetantium abſtinere cibis, quos Deus creavit, ut eis cum gratiarum actione veſcantur fideles, qui verum intelligunt: Videlicet omnia à Deo condita eſſe bona, nihilque rejiciendum, quod cum gratiarum actione ſumatur.* Nec non Epiſt. ad Coloſſ. II. 16. 23. *Quare nemo vos damnet ob cibum, aut potionem, aut feſtorum diſcrimen. Iſta vero placita ſunt ex hominum præceptis atque doctrinis.*

inter ipſa animalia Adverſarii discrimen faciunt dum aquatilibus veſci liceat, reliquorum vero caro prohibita ſit.

3.

In Templo Hieroſolymitano olim ſymbolica præſentia divina erat; unde ſingularis quædam loci ſanctitas oriebatur, omnesque Terræ Cananeæ Incolæ ſingulis an-

3.

Pontificii Locis quibusdam ſingularem adſcribunt ſanctitatem, non quidem propter Dei, ſed propter ſymbolicam Sanctorum præſentiam, vel propter reliquias quas-

nis tribus vicibus Hieroſolymam proficiſci obligabantur, ut ibi in templo ſacra facerent. In diſciplina vero Evangelii nihil plane de ſymbolica ejusmodi præſentia divina, de loci unius præ alio ſanctitate, de hominum migratione in locum aliquem ut Deum ibi colant, reperitur; ſed potius Chriſtus monet hanc locorum differentiam Nov. Teſt. temporibus abrogatam eſſe, dicens. Joh. IV. 21. 23. *Mulier, crede mihi, adventat hora, quum nec hoc in monte, nec Hieroſolymis Patrem coletis. Sed adventat hora, & nunc eſt, quum veri Cultores Patrem ſpiritu & veritate colent.* Quorum verborum non hic ſenſus eſſe poteſt, quod Deus nec Samariæ nec Hieroſolymis amplius colendus ſit: Sed hoc potius Salvator innuere vult; quod Deus in poſterum nullo in loco peculiari ac ſymbolico modo præſens quasdam magni alicujus Sancti, quas hic vel illic conſervari arbitrantur. Oriuntur hinc peregrinationes illæ ſacræ ad locum ejusmodi ſanctum ſuſcepta, dum putant preces ibi factas propter loci ſanctitatem ibi potius quam alibi à Deo exaudiri. Proficiſcuntur propterea Hieroſolymam ad ſacrum ſepulchrum, quæ quidem unica peregrinatio eſt quam Jeſu Chriſti cauſſa ſuſcipiunt, reliquæ enim omnes in Mariæ vel Sancti cujusdam honorem fiunt; opinantur majorem ibi preces vim habere, quam ſi immediate, ubicunque loci ſit, Deus invocetur. Quod Doctrinæ Evangelicæ plane adverſum eſt.

In

futurus ſit, ut adeo nullus locus præ alio ſanctus dicendus, ſed Deus ubique locorum modo plane ſpirituali colendus atque adorandus ſit.

4.

In Libris Evangelicis nullibi reperimus quod rebus materialibus ac inanimatis virtus aliqua ſupernaturalis atque magica adſcribenda ſit, ut ſolus earum contractus vim quandam cœleſtem, ſpiritualem ac ſalvificam habeat. Sed quidquid ſanctitatis, quidquid gratiæ, divinæ ac ſpiritualis vitæ in homine eſt, in ſolidum efficaciæ Chriſti ac Spiritus ejus vivificantis ac ſanctificantis adſcribitur.

4.

In Eccleſia vero Romana rebus materialibus atque inanimatis virtus plane divina adſcribitur; uti ex gr. Reliquiis Sanctorum, Agnis Dei, Crucibus, imaginibus, candelis, cineri, oleo, campanis & aquæ conſecratæ; quibus vim animæ ſalutem ac corporis ſanitatem promovendi, malos Spiritus ejiciendi, morbos ſanandi hominem ſanctificandi ac peccata expiandi, tribuunt.

5.

Damnat diſciplina Chriſtiana omnem Juſtitiam ex operibus externisque cærimoniis quæſitam. Phariſæi ac Legisdoctores rigidiſſimi cærimoniarum ac externi operis cujuslibet Cul-

5.

In Eccleſia autem Romana, uti jam monuimus, tanta operibus ac cærimoniis quibusdam vis tribuitur, ut per ſe Deo placeant ac hominum peccata expient. Quo pertinet abſtinen-

tores erant, nihilominus auditoribus ſuis Salvator dicit: *Niſi melior ſit Juſtitia veſtra quam Legisdoctorum ac Phariſæorum non intrabitis in Regnum cælorum.* Quibus verbis Chriſtus iis omnem adimit ſpem, qui fiduciam ſuam in externis ac ritualibus operibus collocant. Idem Apoſtolus Paulus facit Gal. V. 4, 5. 6. *Nihil rei*, inquit, *vobis cum Chriſto eſt: Qui in Lege poſitam habetis juſtitiam, ex gratia excidiſtis. Non enim ſpiritu per fidem à ſpe juſtitiæ pendemus. Nam in Chriſto Jeſu neque circumciſio quidquam valet; neque præputium, ſed fides per Charitatem efficax.*

tia à Carne certis diebus; Peregrinationes Religionis ergo; duræ quædam Corporis exercitationes, quas ad pœnitentiam requirunt; deblateratio certi numeri roſariorum; erogatio Eleemoſynarum ſive pecuniæ pro Inferiis, pro abſolutionibus, aut in uſum Monaſteriorum; Varii Monachorum ordines, ſive vota caſtitatis, paupertatis ac cœcæ obedientiæ, quæ non in veræ Virtutis exercitio, ſed nonniſi rebus quibusdam externis conſiſtunt: Omnibus hisce aliisque pluribus exercitiis externis juſtitiam in foro divino valentem ineſſe arbitrantur.

6.

Univerſalis tandem Regula juxta quam Deus ſub Evangelio colendus eſt, hisce comprehenditur verbis: Joh. IV. 23. 24. *Sed adventat hora, & nunc eſt, quum veri cultores Patrem ſpiritu & ve-*

6.

Romana vero Eccleſia Cærimoniarum numerum Corporisque exercitationes in infinitum fere multiplicat, ab Evangelica ſimplicitate plane diſcedit; multitudine rituum ac rerum ſen-

ritate colent. Etenim Pater à talibus ſe coli poſtulat. Spiritus eſt Deus : Et qui eum colunt, animo & vere debent colere. Quæ verba alium quam hunc ſenſum habere nequeunt : Quod, cum divina Natura in hoc conſiſtat, quod ſit ſpiritus infinitus, etiam modo naturæ ipſius conveniente colendus ſit. Ut adeo verus Dei Cultus non in externis ritibus ac corporis exercitationibus, uti in Templo Hieroſolymitano ac Samaritano fiebat, conſiſtere poſſit, ſed quod internus ac ſpiritualis eſſe debeat, neque loco cuidam, propter ejus ſanctitatem alligatus, ſed Deus ubique locorum, non in umbra ac ſymbolo, ſed in veritate adorandus ſit. ſenſualium hominum animos à vera attentione cultuque ſpirituali avocat, ut hominis mens repræſentationibus rerum corporearum plane immerſa ad ſublimiora ſeſe extollere non poſſit. Cultum etiam divinum certis alligant locis, dum ea reliquis ſanctiora eſſe putant, magisque ibi homines quam alibi à Deo exaudiri arbitrantur.

§. CCCCI.

Ex hisce omnibus nunc cuivis facile patet, quantum Cultus, quem Romana præſcribit Eccleſia, à ſimplici illo ac ſpirituali, quem Evangelium poſtulat, differat ; immo illi plane contrarium eſſe manifeſtum eſt.

Plura qui hac de materia legere cupit adeat SCHERLOCKII *préſervatif contre le Papiſme.* Cap. III.

Propoſitio XII.

§. CCCCII.

Doctrina de Tranſſubſtantiatione Doctrinæ Evangelicæ plane contraria eſt.

Dogmatis hujus falſitas jam Cap. III. §. 1654 - 1663. à nobis demonſtrata fuit; Cum vero hæc controverſia inter nos & Eccleſiam Romanam maxime agitata magni etiam momenti ſit, de novo hic, ut nihil intentatum relinquamus, errorem hunc refutabimus. Ita autem in propoſitionis hujus demonſtratione verſabimur, ut primo oſtendamus quod Evangelium hac de re doceat, & deinde quænam Eccleſiæ Romanæ Doctrina ſit.

§. CCCCIII.

Evangelium nimirum ita deſcribit Sacramenti hujus naturam, ut ſit SIGNUM atque SIGILLUM Corporis atque Sanguinis Jeſu Chriſti, in peccatorum remiſſionem pro nobis crucifixi atque effuſi.

§. CCCCIV.

Ceu *Signum* repræſentatur, quando Chriſtus jubet, ut illud celebremus *in ſui recordationem.* Lucæ XXII. 19. & *in commemorationem mortis Domini donec veniat.* 1. Cor. XI. 25. Signum autem vocatur res aliqua viſibilis aut ſenſualis, quæ nos alterius rei vel inviſibilis vel abſentis commonefacere debet. Cum autem Sacra Cœna eum in finem

finem ſit inſtituta, ut illa, ceu res viſibilis atque ſenſualis, nos commonefaciat, Jeſu Chriſti ejusque paſſionis & mortis, beneficiorumque inde ad nos redundantium, adeoque rei abſentis atque inviſibilis, cujus, propter abſentiam, *recordari* jubemur, & quidem donec veniat Jeſus Chriſtus; quæ verba itidem ipſius abſentiam indicant: Sequitur, Sacramentum Euchariſtiæ eſſe *Signum.*

§. CCCCV.

Cum id Signum vocetur quod rem aliam repræſentat, atque nos de illa commonefacit; per ſe patet, rem aliquam, quatenus ſignum eſt alterius rei, ipſam rem ſignatam eſſe non poſſe, alias deſineret eſſe ſignum alterius illius rei. Quoniam itaque Sacramentum Euchariſtiæ; juxta Doctrinam Evangelicam, eſt ſignum (§. 403.): Liquet *illud ipſum rem ſignatam eſſe non poſſe.*

§. CCCCVI.

Docet inſuper S. Scriptura: Externa hæc in S. Euchariſtia ſigna atque ſymbola, rem ſignatam non modo repræſentare & ſignificare, ſed eandem etiam nobis, recte iis utentibus, *confirmare* atque *obſignare.* Innuit hoc Chriſtus, quando panem Euchariſticum vocat *Corpus ſuum*, & poculum *novum Teſtamentum in ſanguine ſuo.* Idem indicat Paulus Apoſtolus 1. Cor. X. 16. dicens: *Poculum benedictionis, cui benedicimus, nonne communio Sanguinis Chriſti eſt? Panis quem frangimus, nonne communio Corporis Chriſti eſt?* Patet inde S. Cœnæ ſcopum duplicem eſſe α. *Commemorationem* Chriſti atque mortis ipſius (§. 403.); β. *Communionem* Corporis & Sanguinis Chriſti. Reſpe-

ctu prioris vocatur Signum; reſpectu poſterioris, Sigillum.

§. CCCCVII.

Per *Communionem* illam non intelligitur *corporalis, quæ nihil prodeſt*, Joh. VI. 63. ſed *vivifica* & *ſalutaris.*

§. CCCCVIII.

S. Euchariſtiam, quatenus ſigillum eſt, ipſam rem obſignatam non eſſe, ſed eam tantum repræſentare & obſignare, patet tam ex ipſis inſtitutionis verbis, quam ex iis, quæ attulimus (§. 406.). Ex inſtitutionis verbis, dum Chriſtus poculum vocat *Novum Teſtamentum in ſanguine ſuo*; qua loquendi formula, non negantibus Adverſariis noſtris, neutiquam ſignificatur, poculum ipſum Novum Teſtamentum eſſe, facta ſubſtantiæ illius commutatione; cum vero ſimilium ſimilis ſit ratio, eadem phraſis in eadem re adhibita, eandem etiam ſignificationem habeat oportet; unde ſequitur nec panem etiam ipſum Chriſti Corpus eſſe, ſubſtantiali commutatione facta.

§. CCCCIX.

Patet ex dictis α. Symbola in S. Euchariſtia adhibita, nec quatenus ſigna ſunt (§. 403.), nec quatenus ſigilla ipſam rem ſignificatam & obſignatam eſſe poſſe (§. 409.); Unde ea ſecundum Doctrinam Evangelicam non ipſum Corpus & Sanguis Chriſti, ſed ejus ſigna atque ſigilla ſunt.

§. CCCCX.

Liquet β. Verba inſtitutionis *hoc eſt Corpus meum* non ſubſtantialem indicare immutationem, ſed alterius rei ſignificationem & confirmationem ſive obſignationem.

Neque

Neque habent Adverſarii, cur de verborum Chriſti, *Hoc eſt Corpus meum*, falſa interpretatione ac contorſione conquerantur, ſi ita explicentur verba hæc, ut notent: Hoc ſignificat atque obſignat Corpus meum; ſiquidem alio ſenſu quam hoc, Chriſti Diſcipuli ea accipere non potuiſſent; cum in Sacramentorum præcipue uſu ejusmodi loquendi formulis aſſueti erant. Non enim modo Circumciſio dicitur Fœdus, licet nonniſi ſignum ac ſigillum Fœderis fuerat; ſed Agnus ille ſacramentalis vocatur tranſitus ſive Paſcha; quod Sacramentum inſtitutum erat in commemorationem ſingulis illius beneficii quod Deus Iſraelitis olim in Ægypto exhibuerat; Unde de Agno dicitur hoc eſt Paſcha, quæ verba alium ſenſum habere non poſſunt, quam hic Agnus ſignificat Paſcha. Quoniam itaque Chriſtus novum ac maximum Eccleſiæ ſuæ exhibuit beneficium, loco Paſchatis aliud inſtituit ſacramentum ut beneficii hujus inſigne aliquod extaret monumentum ac documentum; inde Apoſtoli, qui modo Paſcha celebraverant, non potuerunt non eandem phraſim, in eadem re adhibitam, eodem etiam intelligere ſenſu, ut ſicuti paulo ante de Agno dicebatur hoc eſt Paſcha, id eſt, hoc ſignificat Paſcha, nunc diceretur *hoc eſt Corpus meum*. Sicut Agnus ſignificabat tranſitum ſive Liberationem Iſraelitarum ab Angelo mortis; ita panis hic ſignificat Corpus meum beneficiaque a me ad vos redundantia. Ut alium verbis hisce affingere ſenſum Chriſti Diſcipuli non potuerint.

§. CCCCXI.

Videndum nunc quid Eccleſia Romana de hoc Sacramento doceat. Hoc nempe: Panis ſubſtantiam in Sacræ Cœnæ conſecratione mutari in Corporis Chriſti ſubſtantiam, ut non amplius adſit panis ſubſtantia, ſed ut fiat ſubſtantialis illius in Corpus Chriſti transmutatio.

Ita nimirum pronuntiat *Concilium Tridentinum* Seſſ. XIII. Can. 2. & 4. *Si quis dixerit, in Sacroſancto Euchariſtiæ Sacramento remanere*

Subſtantiam panis & vini, una cum corpore & ſanguine Domini noſtri Jeſu Chriſti, negaveritque mirabilem illam & ſingularem converſionem totius ſubſtantiæ panis in Corpus & totius ſubſtantiæ vini in ſanguinem, manentibus tantum ſpeciebus panis & vini, quam quidem converſionem Catholica Eccleſia aptiſſime transſubſtantiationem appellat, anathema ſit: Si quis dixerit, peracta conſecratione, in admirabili Euchariſtiæ Sacramento non eſſe corpus & ſanguinem Domini noſtri Jeſu Chriſti; ſed tantum in uſu, dum ſumitur; non autem ante, vel poſt: Et in hoſtiis; ſeu particulis conſecratis, quæ poſt communionem reſervantur; vel ſuperſunt, non remanere verum Corpus Domini, anathema ſit.

§. CCCCXII.

Quum itaque Romana Eccleſia docet: Panem & vinum in S. Euchariſtia non amplius eſſe panem & vinum, ſed ipſum Corpus & Sanguinem Chriſti; ſacra hæc Symbola non amplius ſunt Signa atque Sigilla, ſed ſunt, ex hypotheſi Pontificia, ipſa res ſignificata & obſignata, adeoque nec amplius Sacramentum ſunt; cum vero Sacramentum Euchariſtiæ juxta Doctrinam Evangelicam ſit Signum (§. 403.) adeoque non ipſa res ſignificata (§. 404.); & Sigillum (§. 405.): Sequitur *Doctrinam de Transſubſtantiatione Doctrinæ Evangelicæ contrariam eſſe.*

Propoſitio XIII.

§. CCCCXIII.

Doctrina de Transſubſtantiatione eſt contradictoria.

Quid

§. CCCCXIV.

Quidquid contradictorium eſt, illud in ſe eſt impoſſibile, adeo ut illud nec per divinam potentiam nec per modum Myſterii concipi poſſit. Non per divinam Omnipotentiam, cum illa ad poſſibilia tantum ſeſe extendat. Non per modum Myſterii, dum & ipſa Myſteria, ſi vera ſint, nullam involvere debent contradictionem.

§. CCCCXV.

Contradictoriam autem eſſe hancce Doctrinam ex ſequentibus patet, quæ celeberrimi cujusdam Theologi proponimus verbis. Corpus Chriſti noſtris, teſte Scriptura, in omnibus ſimile fuit, excepto peccato, nullus tamen, ex mente Eccleſiæ Romanæ, habet corporis humani, imo ne co oris quidem proprietates; ante oculos enim poſitum eſt *inviſibile.* Ore corporis idque proprie manducatur, neque tactu tamen, neque olfactu, neque guſtu percipitur, neque dentibus conteritur, neque deglutitur, neque corpus nutrit, ſed loco corporis animam nutrit. Simul eſt in plurimis locis, ſive ubique. A ſe ipſum diſtat, à ſeipſo recedit, ad ſe accedit. Seipſo majus eſt & minus. Minus eſt parte ſua, atque in ea totum continetur. Eſt corpus humanum quod ſeipſum comedit, vel comedere potuit. Seipſum totum alii diſtribuere potuit. In uno loco habet proprietates contrarias illis, quas eodem tempore habet in altero. Hic eſt viſibile & palpabile, ut ſimul illic inviſibile & palpari nequit. Hic locale, extenſum, impenetrabile, diviſibile. Illic illocale, extenſionis expers, penetrabile, indiviſibile. Ex ſepulchro reſurrexit, illud tamen non reliquit. Ex terra in Cœlum

lum adſcendit, in terra tamen manſit. In terram ex cœlo rediturum eſt, neque tamen ex terra unquam receſſit. Corpus quod ſine accidentibus latet ſub accidentibus ſine ſubſtantia. Corpus quod antequam productum fuit jam extitit. Quod quorundam verborum pronuntiatione ſeipſum produxit. Individuum jam exiſtens, factum ex alio individuo numero à ſe diverſo. Converſio non panis in corpus humanum, ſed hujus panis in hoc corpus humanum ante converſionem jam exiſtens, &c. Omnes hæ Notiones uni eidemque ſubjecto tributæ ita comparatæ ſunt, ut una alteram tollat, atque ſibi invicem repugnent; unde patet *Doctrinam de Tranſſubſtantiatione eſſe contradictoriam.*

Propoſitio XIV.

§. CCCCXVI.

Si creditur Transſubſtantiatio, Tranſſubſtantiatio credi non poteſt.

§. CCCCXVII.

Tranſſubſtantiatio, ex Adverſariorum hypotheſi, unum ex præcipuis Chriſtianæ Religionis dogmatibus atque Myſteriis conſtituit. Ut ergo dogma hoc credatur, Religionis Chriſtianæ veritas credenda & ſupponenda eſt. Ut vero Religionis hujus veritas credatur, etiam fundamentis illius fides habenda. Nititur autem tota Chriſtiana diſciplina teſtimonio Apoſtolorum de Chriſti Miraculis ac Reſurrectione. Ut vero Miracu-

lis

lis fides habeatur & ab Apoſtolis, omnium rerum à Chriſto geſtarum teſtibus, iis fides haberi potuerit, neceſſum eſt, & fuit, ut etiam ſenſibus habeatur fides; ſi enim ſenſibus fides denegetur, ne ſplendidiſſimum quidem Miraculum quidquam valere poteſt, dum nonniſi ſenſibus illud potuerit percipi. Si ergo ſenſibus denegetur fides, etiam Apoſtolorum, de Chriſti Reſurrectione, teſtimonio tuto credi nequit, dum ſenſibus Miraculum hoc perceperint; Si autem teſtimonio huic tuto credi nequit, etiam Chriſtianæ Religionis fundamento fides adhiberi non poteſt; Si vero fides de diſciplinæ Chriſtianæ fundamento dubia ac incerta, toti etiam Chriſtianæ Religioni fides deneganda; dum enim ſubruitur fundamentum totum etiam corruit ædificium. Negata vero ac incerta reddita tota Chriſtiana Religione, etiam dogma Tranſſubſtantiationis negatur ac incertum redditur. Dogma autem iſtud ſenſibus fidem denegat, adeoque teſtimonio etiam Apoſtolorum de Religionis Chriſtianæ fundamento. Qui ergo Tranſſubſtantiationis certitudinem credit, Religionis Chriſtianæ certitudinem neget; hujus vero certitudinem qui negat, etiam Tranſſubſtantiationis certitudinem negat oportet, dum illa Doctrinæ Chriſtianæ pars ſit. Sequitur ergo *quod ſi Tranſſubſtantiatio credatur, Tranſſubſtantiatio credi non poſſit.*

§. CCCCXVIII.

Ex dictis per corollarium deducitur: Ne ſplendidiſſimum quidem Miraculum Tranſſubſtantiationi fidem facere poſſe, dum ut ille fides habeatur ſenſibus credendum ſit, iis vero ſi fides habeatur de Tranſſubſtantiatione actum eſt.

Vide

Vide JOH. ALPH. TURRETTINI *Cogitationes de variis Theolog. Capitibus* §. 116. 117.

Propoſitio XV.

§. CCCCXIX.

Dogma de Transſubſtantiatione primis Chriſtianismi temporibus ignotum, ſeculis demum poſterioribus receptum fuit.

§. CCCCXX.

In S. nimirum Litteris non modo altum de hac Doctrina eſt ſilentium, ſed contrarium potius illæ teſtantur; Paulus enim panem conſecratum expreſſe *panem* appellat. 1. Cor. XI. 26. 27. 28. dicens; *Calicem* benedictionis *eſſe Communionem* Sanguinis Jeſu Chriſti, ac *panem* eſſe *Communionem* corporis Chriſti. 1 Cor. X. 16. Et Chriſtus poſt conſecrationem factam, id quod Diſcipulis bibendum dedit vocavit *fructum vitis*, id eſt, *vinum*. Matth. XXVI. 29. Marc. XIV. 25.

§. CCCCXXI.

Et cum Transſubſtantiatio hoſtiæ etiam, ſive Chriſti, adorationem ſecum ferat, in S. Litteris ejus etiam mentio debuiſſet fieri, in primis in prima ejus inſtitutione. Nihil autem ibi dicitur, quam Chriſtum accepiſſe panem, benedixiſſe, fregiſſe, diſcipulisque ut accipiant & comedant, mandaſſe. Nullum autem de Hoſtiæ adoratione occurrit præceptum, nec apud Evangeliſtas, nec apud Apoſtolos. Cum autem divino præcepto

nec

nec quidquam addendum nec quidquam demendum ſit, Deut. IV. 2. etiam hic Chriſti Apoſtolorumque mandato nihil addendum eſt.

§. CCCCXXII.

Uti S. Litteræ Doctrinæ de Transſubſtantiatione repugnant, nec Hoſtiæ adorationem præcipiunt, ſic antiquioris Eccleſiæ Doctores idem faciunt. Ex pluribus pauca tantum allegabimus teſtimonia. IRENÆUS ævo Apoſtolico proximus dixit: Lib. IV. cap. 39. pag. 327. Εὐχαριστία ἐκ δύο πραγμάτων συνεστηκυῖα, ἐπιγείου τε καὶ οὐρανίου, *Eucbariſtia ex duabus rebus conſtans, terrena & cœleſti.*

Pontificii Doctores operam navarunt, ut hæc Irenæi verba cum Doctrina ſua conciliarent; Eos vero, MASSUETUM inprimis, verbis hisce vim inferre, & à vera ejus ſententia diſcedere oſtenderunt SAL. DEYLINGIUS *in Irenæo Evangelicæ veritatis confeſſore & teſte* vide ejus Obſervationes Miſcell. p. 2. ſeqq. Diſſertationis hujus §. XXXIX. PFAFFIUS *Not. ad Irenæi Fragm. Anecdot.* pag. 86. ſeq. BUDDEUS *Inſtitution. Theol. Dogm.* Lib. V. Cap. I. §. 23.

§. CCCCXXIII.

Eadem hac de re mens etiam AUGUSTINO ſtetit, referente GRATIANO *ex Libro ſententiarum* PROSPERI *Decret. Part. III. de Conſecrat. Diſt. II. Cap.* 48. *p.* 459. *Hoc eſt,* inquit, *quod dicimus: Hoc modo omnibus adprobare contendimus, ſacrificium ſcilicet Eccleſiæ duobus confici: Duobus conſtare: Viſibili elementorum ſpecie, inviſibili Domini noſtri Jeſu Chriſti carne & ſanguine, ſacramento & re ſacramenti &c.* Addimus huic CHRYSOSTOMUM *in Epi-*

ſtola

ſtola ad Cæſarium monachum, ubi diſputans contra Apollinaris hæreſin hoc modo loquitur: *Sicut enim antequam ſanctificetur panis, panem nominamus; Divina autem illum ſanctificante gratia, mediante Sacerdote, liberatus eſt quidem adpellatione panis; dignus autem habitus & Domini Corporis adpellatione, etiamſi natura panis in ipſo permanſit, & non duo corpora; ſed unum Corpus filii prædicatur.*

Ut hic ſibi conſulant Doctores Pontificii, aut Epiſtolæ hujus auctoritatem negant, aut falſam interpretationem quærunt. Auctoritas vero jam à multis Viris eruditis vindicata fuit. Quod autem *naturam* panis per ejus *accidentia* explicant, refutationis loco dixiſſe ſufficit.

§. CCCCXXIV.

Sequitur THEODORETUS qui Dialog. II. Tom. IV. Opp. pag. 85. dicit: *Nec Symbola myſtica poſt ſanctificationem recedunt à ſua natura. Manent enim in priore ſubſtantia, & figura & forma & videri tangique poſſunt; ſicut & prius.* Addimus GELASII Papæ Romani teſtimonium, qui ita hac de re loquitur *Libro de duabus naturis in Chriſto adverſus Eutychen & Neſtorium*, qui extat *in Biblioth. Maxim. Vet. Patrum. Tom. VIII. pag. 699. ſeqq. Certe*, inquit, *Sacramenta, quæ ſumimus, corporis & ſanguinis Domini, divina res eſt, propter quod & per eadem divinæ efficimur conſortes naturæ; & tamen eſſe non deſinit ſubſtantia, vel natura panis & vini.*

§. CCCCXXV.

Uti primæ Eccleſiæ Doctores Doctrinam Transſubſtantiationi contrariam foverunt, pari

etiam

etiam modo de Hoſtiæ adoratione nihil plane ſciunt. Scripſit JUSTINUS MARTYR ritum quo Euchariſtia peragebatur, quod idem fecit DIONYSIUS AREOPAGITA; ſed de hac adoratione neuter horum mentionem facit. Et JOHANNES DALLÆUS Lib. II. *Adv. Cultum Latinorum* probat, tribus primis ſeculis neminem priſcorum Patrum adoratæ hoſtiæ meminiſſe. Unde & Patres Concilii Nicæni Anno 325. congregati nihil ſtatuerunt quod Dogmati huic favere poſſet, ſed Jeſum Chriſtum potius in cœlis, quam ſub panis & vini ſpecie adorandum volunt; monent enim: *Ne in propoſitum panem & calicem humiliter intenti ſimus, ſed elevata fide, mente contemplemur in illa cœleſti menſa immaculatum agnum Jeſum.* Communis propterea erat veterum formula: *Surſum Corda.*

§. CCCCXXVI.

Ante ſeculum autem nonum nulla, in quocunque Scriptore, Dogmatis hujus inveniuntur veſtigia, ſed eo demum tempore etiam in hac Doctrina à veteri ſimplicitate diſceſſum, ac Superſtitioni locus fuit datus. Primus qui transſubſtantiationem defendit, fuit PASCHASIUS RADBERTUS, ab initio Monachus, poſtea Abbas Corbejenſis in Gallia, qui librum *de Sacramento Corporis ac Sanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti* ſcripſit & in eo ſubſtantialem ſacrorum Symbolorum mutationem in ſubſtantiam corporis Chriſti defendit. Cui ſeſe oppoſuerunt, veteremque tuiti ſunt Doctrinam, RABANUS MAURUS, RATRAMNUS quem alii BERTRAMUM appellant, & JOHANNES ERIGENA SCOTUS, aliique multi. Primus *in Epiſt. ad Egilonem Abba-*

tem, cujus meminit, *pœnitential.* Cap. XXXIII. ubi ita habet: *Quidam NUPER de ipſo Sacramento corporis & ſanguinis Domini non rite ſentientes, dixerunt, hoc ipſum corpus & ſanguinem, quod de Maria Virgine natum eſt. - - Cui errori quantum potuimus, ad Egilonem Abbatem ſcribentes, de corpore ipſo quid vere credendum ſit, aperuimus.* Alter ſcilicet RATRAMNUS transſubſtantiationis dogma evertit in Libro *de Corpore & Sanguine Domini.* Tertius itidem Librum *de Corpore & Sanguine Chriſti* ſcripſit. Ut alios qui ſequentibus temporibus novæ huic doctrinæ ſeſe oppoſuerunt taceam.

Vide JOHANNIS GEORGII WALCHII Diſſertationem continentem: *Hiſtoriam Transſubſtantiationis Pontificiæ.*

§. CCCCXXVII.

Ex hiſce omnibus quæ attulimus abunde liquet, Pontificis ad hoc ſuum dogma tuendum, nullum, nec in S. Litteris nec apud primos Eccleſiæ Doctores, præſidium eſſe, *ſed illud primis Chriſtianiſmi temporibus ignotum, ſeculis demum poſterioribus fuiſſe receptum.*

Ea quæ BELLARMINUS *de Euchariſtia Lib. I. Cap. I.* contra Calviniſtarum Doctrinam affert, majore jure in Pontificios retorqueri poſſunt. Ita nimirum ille: *Ne glorientur Calviniſtæ, ſententiam ſuam valde antiquam eſſe: Illud eſt obſervandum, antiquiſſimos illos hæreticos non tam Sacramentum Euchariſtiæ, quam Myſterium Incarnationis oppugnaſſe. Idcirco enim, ut Ignatius in Epiſtola ad Smyrnenſes indicat, negabant Euchariſtiam eſſe carnem Domini, quia negabant Dominum habere carnem. Quare nullus Veterum,*

qui

qui de hæreſibus ſcripſerit, hunc (Reformatorum ſcilicet) *errorem in Catalogo poſuit, ut patet ex Irenæo, Tertulliano, Philaſtrio, Epiphanio, Auguſtino, Theodoreto, Damaſceno: Neque ullus veterum diſputat contra hunc errorem primis ſexcentis annis. His igitur omiſſis primi, qui veritatem Corporis Domini in quæſtionem vocarunt, fuerunt Iconomachi poſt annum Domini* 700. *in quodam ſub Conciliabulo Conſtantinopolitano, quod ipſi ſeptimam Synodum falſo vocabant. Hi enim (ut refertur in ſeptima Synodo, Art. VI. Tom. III. in fine) dicebant unicam eſſe imaginem Chriſti ab ipſo Chriſto inſtitutam, nimirum panem & vinum in Euchariſtia, quæ repræſentant Chriſti Corpus & Sanguinem.* Sexcentis primis Chriſtianiſmi annis nunquam impugnatum fuiſſe dogma de Tranſſubſtantiatione, hic BELLARMINUS docet & quidem recte. At qui factum hoc? Sane quoniam nondum illud fuit inventum, atque plane ignotum erat; quidquid enim nondum exiſtit, id etiam nec impugnari poteſt. Nemini autem non conſtat totam Chriſtianam diſciplinam, inde à primis Eccleſiæ Chriſtianæ initiis, ab infenſiſſimis ejus hoſtibus Incredulis atque hæreticis debellatam fuiſſe, ut nullum extiterit dogma quod intactum fuerit relictum. Unde nullo modo credibile, illud dogma, quo nunquam incredibilis quodquam inter mortales propoſitum fuit, de Tranſſubſtantiatione nimirum, ſolum, nunquam impugnatum fuiſſe, ſi jam tunc temporis doctum fuiſſet. Nulla certe alia afferri poteſt ratio, quam ideo id factum; quia novum hoc dogma tunc temporis plane ignotum erat.

Propoſitio XVI.

§. CCCCXXVIII.

Hoſtiæ adoratio Cultus plane idololatricus eſt.

§. CCCCXXIX.

Per Idololatriam intelligitur, quando aut ipſi creaturæ, aut Deo ſub ſpecie ſive forma creaturæ, divinus honor exhibetur.

§. CCCCXXX.

De Hoſtiæ adoratione hæc Pontificiis mens eſt, quod Sacerdos rite ordinatus, pronuntiatis debita attentione inſtitutionis verbis, *hoc eſt Corpus meum*, hoſtium ſive fruſtulum panis in Corpus Domini mutet,, quod Sacramentum deinde cultu ſummo Deo debito venerandum ſit.

§. CCCCXXXI.

Aut vero Hoſtia illa mera creatura eſt, aut revera in Corpus Domini mutata. Prius, hoc eſt, etiam poſt conſecrationem in S. Euchariſtia panem & vinum manere, (Propoſ. XII. XIII. XIV.) à nobis demonſtratum eſt. Hoſtia ergo illa mera Creatura eſt, unde etiam cultus ſive honor divinus ipſi exhibitus merà Idololatria eſt. (§. 428.).

§. CCCCXXXII.

Sed ſupponamus poſterius; Doctrinam nimirum Pontificiorum veram eſſe, nunquam tamen Pontificii certi eſſe poſſunt, num revera Corpus Domini adſit nec ne. Ut enim externa Symbola in Corpus ac Sanguinem Chriſti commutentur, legitima requiritur conſecratio, ad hanc vero opus eſt ut α. legitime ordinatus ſit Sacerdos. β. ut debitam ille in conſecratione adhibuerit attentionem. At quis certo noſcere poterit, an miniſter legitime, id eſt cum debita intentione Epiſcopi, ordinatus fuerit? Et an idem in Sacramenti conſecratione debitam adhibuerit intentionem

nec

nec ne? Nunquam ergo Pontificii certi eſſe poſſunt, num revera Corpus Domini, an vero panem adorent, adeoque Idololatriam committant; quod, etiam ex ipſorum hypotheſi, fit, ſi debita Sacerdotis, in ejus conſecratione, intentio abfuit; Et ſi Sacerdos legitimam ſuam ordinationem à Petro Apoſtoliſque derivare non poteſt.

§. CCCCXXXIII.

Prohibuit denique Deus, verbis diſertiſſimis, ne ſub ulla ſpecie aut imagine externa colatur, Deut. IV. 15. 16. Sed in ſpiritu & veritate vult adorari, quoniam ipſe ſpiritus eſt. Joh. IV. Pontificii vero Deum ſub viſibili aliqua atque externa creaturæ ſpecie ac forma adorant; cum vero honor Deo ſub creaturæ forma exhibitus Idololatria ſit; patet ipſos in hoſtiæ adoratione Idololatriam committere.

Dicent Adverſarii, falſam hanc eſſe Idololatriæ definitionem; Crimen nimirum hoc, nonniſi ab Ethnicis commiſſum, in hoc conſiſtere, quando ſimulachrum quoddam vice Dei veri colitur, dum cultor illius exiſtimat illud ipſum Deum eſſe. Sed quis crediderit tam infrunitos ac ſtupidos fuiſſe Gentiles, ut putaverint, illud Lignum, Aurum vel Argentum quod ſculpebant Deum ipſum eſſe, ſed potius nonniſi ſymbolicam aliquam divinitatis habere volebant præſentiam; unde vetuſtiſſimus ſimulachrorum cultus ille fuit, quem ſtatuis Solis exhibebant, dum divinitatem in Sole imprimis præſentem eſſe opinabantur; at quis propterea crediderit eam ipſis fuiſſe mentem, quod ſtatuæ ac imagines illæ Solis ipſa divina Eſſentia ſint. Nec etiam Iſraëlitæ olim, qui toties ab Idololatriæ crimine avocantur, tam ſtupidi erant, ut crederent Vitulum illum, quem finxerant, vel aliud quodcunque ſimulachrum, ipſam divinitatem eſſe. Hæc ergo quam Eccleſiæ Romanæ Doctores Idololatriæ definitionem dant, locum habere neutiquam poteſt, dum inter ipſos

Gentiles vel inter Judæos Gentilium imitatores ejusmodi Idololatria non obtinuerit, ut crederent ipſam illam terreſtrem materiam Deum eſſe ; Sequitur per crimen hoc recte intelligi ejusmodi divinum honorem qui vel Creaturæ alicui loco Dei, vel Deo ſub ſpecie aliqua Creaturæ exhibetur.

Objectionum præcipuarum Solutio.

§. CCCCXXXIV,

ARGUMENTUM achillæum quo Adverſarii utuntur ad tuendam ſuam de Papæ in Eccleſia primatu ſententiam deſumtum eſt ex Matth. XVI. 18. 19. Ubi ita Chriſtus Petro, nomine omnium reliquorum Apoſtolorum loquenti, reſpondit: *Ego quoque dico tibi : Tu es Petrus, & ſuper hac petra conſtruam meam Eccleſiam, quam orci portæ non ſuperabunt. Tibique cœleſtis Regni claves dabo, ac quicquid in terra ligaveris, erit ligatum in cœlis : Et quidquid in terra ſolveris, erit ſolutum in cœlis.* Ex quibus verbis ita argumentantur : Apoſtolo Petro præ reliquis Apoſtolis à Chriſto hic prærogativa quædam cum ſingulari poteſtate ac ſuprematu adjudicata fuit. Epiſcopus vero Romanus legimus Petri in ſede Apoſtolica ſucceſſor eſt. Ergo eadem quæ Petro prærogativa, poteſtas ac primatus, etiam Papæ Romano competit.

§. CCCCXXXV.

Quatuor, ut ad *Objectionem* hanc *reſpondeamus*, inveniuntur modi, quibus S. Scripturæ Interpretes dictum hoc explicant ; aliis per Petram Petrum intelligentibus, aliis omnes Apoſtolos ſimul cum eorum ſucceſſoribus, aliis fidei con-

feſſio-

feſſionem, quam Petrus nomine omnium Apoſtolorum dedit, aliis denique ipſum Chriſtum. Quocunque vero modo hoc Chriſti effatum explicetur, nihil ibi Adverſarii reperient quo rem ſuam tueri poſſint; oſtendemus enim, male ipſos inde Petri præ reliquis Apoſtolis Suprematum inferre; pejus adhuc eos concludere, Petrum Romæ Cathedram habuiſſe, & peſſime quod Pontifex Romanus legitimus ejus in hac Cathedra Succeſſor ſit.

§. CCCCXXXVI.

Supponamus Petrum intelligi per Petram illam, cui Eccleſia ſuperædificanda eſt, inde tamen pro Petri ſuprematu nihil efficitur; reliqui enim Apoſtoli ab hac prærogativa non excluduntur, dum & ipſi Eccleſiæ fundamentum ſint. Chriſtus nimirum manet Architectus & Lapis angularis Eccleſiæ, *& fundamentum aliud jacere nemo poteſt, præter id quod jactum eſt, qui eſt Jeſus Chriſtus.* 1. Cor. III. 11. Ædificata eſt Eccleſia non modo ſuper Petrum, ſed *ſuper Apoſtolorum vatumque fundamentum, anguli Capite ipſo Jeſu Chriſto.* Epheſ. II. 20. Imo nova civitas Hieroſolyma duodecim habet fundamenta, juxta numerum ſcilicet Apoſtolorum. Apoc. XXI. 19. 20. 21. Sequitur quod, licet concederemus Petram, de qua in textu ſermo ſit, Petrum eſſe, ideo reliqui Apoſtoli non excludantur, quorum omnium nomine Petrus dixerat: *Tu es Chriſtus filius Dei viventis.* Prærogativa ergo in Eccleſiæ fundatione omnibus eadem fuit.

§. CCCCXXXVII.

Si porro Chriſtus Petro dicit: *Quodcunque ſolveris ſuper terram, erit etiam in cœlis ſolutum.* Pari

modo cæteris etiam Apoſtolis dicit: *Quæcunque ſolveritis ſuper terram, etiam in cœlis erunt ſoluta.* Matth. XVIII. 18. Joh. XX. 21. 22. 23. Unde eadem omnibus Apoſtolis poteſtas commiſſa fuit.

Petro majorem cæteris Apoſtolis dignitatem ac poteſtatem minime datam fuiſſe agnovit ANACLETUS Papa *Can. in novo*, Diſt. 21. qui ita habet: *Petrus ligandi ſolvendique poteſtatem primus accepit à Domino, primusque ad fidem populum virtute ſuæ prædicationis adduxit. Cæteri vero Apoſtoli cum eodem* pari conſortio honorem & poteſtatem *acceperunt, ipſumque principem eorum eſſe voluerunt, qui etiam, jubente Domino, in toto orbe diſperſi Evangelium prædicaverunt.* Et Can. *Loquitur*, Cauſ. 24. Quæſt. 1. ubi CYPRIANUS ita: *Hoc erant ubique & cæteri Apoſtoli, quod fuit & Petrus, pari Conſortio præditi, & honoris & poteſtatis.* Licet autem Anacletus dicat, reliquos Apoſtolos Petrum Principem ſuum eſſe voluiſſe, illud non de *dignitatis* primatu, qua cum reliquis *pari Conſortio* fuiſſe dicitur, intelligendum, ſed de primatu ſolum *originis* atque *temporis*, dum primus ad Apoſtolatum vocatus fuit. Can. *Beati*, Cauſ. 2. Quæſt. 7. dicitur; *Beati Petrus & Paulus eminent inter univerſos Apoſtolos, & peculiari quadam prærogativa præcellunt: Verum inter ipſos, quis cui præponatur, incertum eſt.* Recte pronunciatur in Can. *Quodcunque* Cauſ. 24. Quæſt. 1. *Quando claves accepit, totam ſignificavit Eccleſiam, quæ in ejus Perſona ligandi ſolvendique poteſtatem accepit.* Unde nihil ſibi ſoli proprium hic Petrus accepit.

Per

Per Petram vero non Petrum, ſed Chriſtum intelligendum eſſe agnoſcit Gloſſator Decret. in Can. *ita Dominus*, Diſt. 19. qui in verba: *Et ſuper hanc Petram*, ita loquitur: *Per hanc diſtinctionem non credo Dominum aliud demonſtraſſe, quam hæc verba, quæ Petrus reſpondit Domino, cum dixit: Tu es Chriſtus filius Dei vivi. Quia ſuper illo Articulo fidei fundata eſt Eccleſia. Ergo ſuper ſeipſo fundavit Eccleſiam,* AUGUSTINUS docet Tract. ult. in Joh. & Rom. 13. de Verb. Dom. Eccleſiam non ſuper Petrum, ſed ſupra Petram, quam confeſſus eſt Petrus, ædificatam eſſe. In Bibliis Germanicis ante Reformationem Lubecæ 1494. impreſſis ita habetur in gloſſa ad hunc locum: *Du biſt Petrus, een Bekenner des waern Steens Chriſti, ende op deſen Steen, den du bekennt heſſt, oppe Chriſtum, ſoll ich buwen mine Keerke.* Vide DORINGII Diſſert. *Auctoritas Pontificia ex ipſis Pontificum Decretis ſive jure Canonico everſa.* §. XXI.

§. CCCCXXXVIII.

At dicunt *&* Adverſarii, ipſum rei eventum probare, quod hic Petro primatus in Eccleſia traditus fuerit, dum ipſe Romæ Pontificatum adminiſtraverit, ibique Cathedram ſive ſedem habuerit. An vero Petrus Romæ fuerit, uti BARONIUS aliique volunt, non conſtat; negant id Viri in Eccleſia Romana pereruditi, HENRICUS VALESIUS, Annot. ad Euſeb. H. E. L. II. C. XVI. ANTON. PAGIUS, in Crit. Annal. Baron. ad A. C. 154. p. 44. conf. c. XLIII. pag. 39. 40. STEPH. BALUZIUS, ad Lactant. de mortibus perſecut. c. 11. Sed concedamus Petrum aliquando

do Romæ fuiſſe, nihil tamen inde ſequitur ex quo ſuprematus ipſius Papæque Romani probari poſſit. In aliis etiam urbibus fuit, quarum Epiſcopi propterea univerſales non fuerunt. At perhibent, minime autem probant, Apoſtolum hunc non modo Romæ fuiſſe, ſed & Cathedram ibi habuiſſe, & Archi-Epiſcopi univerſalis munere functum eſſe. Sed falſum hoc eſſe ex ſequentibus rationibus ſatis ſuperque apparebit. 1. Si Cathedram & Sedem Epiſcopalem perpetuæ commorationis erigere voluiſſet Petrus, id non Romæ feciſſet, ſed ibi potius quo principaliter, ut Evangelium prædicaret, miſſus erat. Atqui non Romam ad Gentes miſſus erat, ſed potius ad Judæos, fatente BELLARMINO Lib. 1. de Rom. Pontif. cap. 16. Lib. 2. cap. 7. Et teſte Apoſtolo Paulo qui ad Gal. II. 7. aſſerit, Petro circumciſionis Evangelium creditum eſſe, uti Pauli præputii Evangelium. Unde Cathedram ſuam inter Judæos Hieroſolymæ vel in alia Palæſtinæ urbe erexiſſet, ſi ſuprematum ejusmodi, qualem Pontificii ſtatuunt, ſibi vindicare voluiſſet. 2. Is porro Eccleſiæ ſtatus, qualis tunc temporis, ſub infenſiſſimo Chriſtianæ Religionis hoſte, Romæ erat, minime permittebat, ut quisquam Chriſtianorum, ſive Petrus ſive alius ſit, primatum aliquem ſive Cathedram & jus poteſtatemque quandam in alios ſibi vindicare auſus fuiſſet, cum ne quidem Evangelium, ſimplici miniſterio, absque præſentiſſimo vitæ periculo docere potuerint. 3. Sed nullum inſuper Dominium Petrus unquam in Eccleſiam exercuit, dum non modo Chriſtus omnem in Eccleſia Dominatum procul abeſſe juſſit. Matth. XX. 26.

Sed

Sed ipſe etiam Petrus omnem dominandi libidinem prohibuit. 1. Pet. V. 3. 4.) Paulus denique qui proprie Gentilium Apoſtolus fuit Gal. II. Romæque commoratus eſt, expreſſis verbis teſtatur, ſe nulla in re Petro inferiorem eſſe 2. Cor. XI. 5. XII. 11. Idque ipſo facto probavit Petrum reprehendens eique in faciem reſiſtens Gal. II. 11. 14. 5.) Mandatum etiam quod Chriſtus Petro omnibusque Apoſtolis dedit, non hoc fuit, ut Cathedram erigerent, ſedesque in Urbibus figerent, ibique Dominatum talem exercerent, qualem nunc Papa exercet; ſed dicit: *Ite in mundum univerſum & prædicate Evangelium omni Creaturæ* Marci XVI. 15. *Docete omnes Gentes.* Matth. XXVIII. 19. Omnes ergo Apoſtoli totius orbis erant Doctores, ut nullus alicubi Cathedram habere, & in reliquos imperium exercere, debuerit.

§. CCCCXXXIX.

Sed quid tum, ſi hæc omnia largiremur, Petrum præ omnibus reliquis Apoſtolis Primatum habuiſſe, ipſum Romæ fuiſſe, ibique Cathedram atque ſuprematus ſui ſedem conſtituiſſe? Nihil etiam nunc efficient Romanæ Eccleſiæ Doctores, ad ſtabiliendam talem Pontificis Romani poteſtatem, atque jus in univerſam Eccleſiam dominandi, quale ipſi Papæ ſuo tribuunt. Minime enim inde ſequitur: Petrus Apoſtolorum fuit Princeps, & quendam in Eccleſia primatum tenuit, eumque Romæ exercuit, ergo quilibet Romanus Epiſcopus eundem, quem Petrus, Principatum habet, & primatus ille Urbi Romæ annexus eſt. A ſucceſſione enim loci non licet concludere ad idem jus, adque ſucceſſionem in doctrina; non ſequitur Petrus qua Apoſtolus,

&

& quidem primus omnium vocatus, ſingularem quandam habuit prærogativam atque primatum, ergo eodem etiam jure omnes Epiſcopi Romani gaudent. Probandum propterea Adverſariis noſtris incumbit: 1. Papam Romanum Petri in Doctrina, non loci ſolum, Succeſſorem eſſe. 2. Tantam prærogativam, jus ac poteſtatem à Petro in Epiſcopos Romanos translatam eſſe, & transferri potuiſſe, quantam ipſe ceu extraordinarius Dei Miniſter, quales Apoſtoli fuerunt, poſſedit. 3. Papam Romanum Petri veſtigia in omnibus omni tempore ſecutum eſſe, neque unquam poteſtate hac abuſum, ſed eodem modo, eodemque limitum gradu, eam exercuiſſe, quomodo ipſemet Petrus ea uſus eſt.

§. CCCCXI.

Et ſi tandem concederemus Epiſcopum Romanum in Petri Cathedra ſedere; nec tunc ſequeretur Eccleſiam Romanam talem habere Pontificem qualem ſibi fingit. Et Phariſæi olim in Moſis Cathedra ſedebant; Sed quid erant? Cœci cœcorum duces, qui & alios in errorem ducebant. Matth. XXIII. 16. Originem ſuam, longa ſucceſſionis ſerie; Judæorum Pontifices Populique proceres ab ipſo Aharone trahebant, ſed à Moſis Aharoniſque inſtitutis plane diſcedebant, erant latrones, hypocritæ, monumenta dealbata, atque Diaboli progenies. Glorientur ergo Romani Pontifices longam inde ab ipſo Petro, in Cathedra ejus, ſucceſſionis ſeriem; poſſunt tamen, ſimili modo, eſſe Duces cæcorum errorumque Magiſtri, *qui catervatim innumerabiles ſecum Populos in gehennam trahunt*. Can. *Si Papa*. Diſt. 40.

Sed

CCCCXLI.

Sed ipſo denique facto Papa oſtendit, ſe juſtum Petri ſucceſſorem non eſſe, dum nihil plane ſimile habet.

Petrus Argentum atque Aurum non habuit. Act. III. 6.

Papa contra magnus poſſidet Regiones, quas ſibi ab Imperatoribus donatus dicit, & patrimonii loco à Petro ſibi relictas aſſerit.

Petrus magnam Orbis partem peragravit, ut Evangelium ibi annunciaret.

Papa Romæ ſedem ſuam maximo cum ſplendore habet, neque munere Apoſtoli in ulla re fungitur.

Petrus ſola veritatis Evangelicæ virtute Spiritusque ſancti ope homines ad fidem convertit, neque unquam vi, flammis atque tormentis uſus eſt.

Papa non evidenti veritatis Diſciplinæ Chriſtianæ demonſtratione, ejusque ad hominum Conſcientias commendatione, homines ad Eccleſiæ communionem perducere tentat, ſed armis, tormentis atque varii generis ſuppliciis id facere allaborat.

Petrus Magiſtratui politico, nihil contra divinum mandatum præcipienti, obediens fuit.

Papa potius Reges atque Principes ſibi ſubjicere ſtuduit.

Petrus jubente Chriſto tributum ſolvit.

Papa contra, illud cum fidelitatis juramento à Principibus exigit.

Papa

Petrus rebus politicis, Imperatorum electionibus, aliisque curis mundanis nunquam ſe immiſcuit, minus adhuc Imperium affectavit.	Papa vero hisce contraria fecit & facit adhuc.
Petrus nunquam poteſtatem Reges deponendi ſibi arrogavit, neque ſubditos à fidelitatis juramento abſolvit.	Papa id ſæpius tentavit.
Petrus ab omni ſplendore atque faſtu mundano procul abfuit.	Papa gloriam, dignitatem, atque majeſtatem maximopere ambit.
Petrus nunquam alios ita contemſit, ut iis pedem vel calceamenta baſianda præbuerit, ut hoc geſtu humilem ſuam ſubjectionem ipſi teſtarentur.	Papa autem id ad maximum aliorum contemtum facit.

Ex omnibus hisce aliisque multis evidentiſſime patet, Quod Petrus atque Pontifex Romanus in omnibus toto cœlo à ſeinvicem differant, ut præter formam humanam nihil ſimile ſit; unde liquet: Papam legitimum Petri ſucceſſorem eſſe minime poſſe. Videt ergo, ex iis quæ ad ſolvendam primam hanc objectionem diximus, quilibet præjudiciis non imbutus Lector, quam parum præſidii Adverſarii noſtri in citato Chriſti effato inveniant; Ut licet integram ipſorum dicti hujus explicationem admitteremus, nihil tamen Papæ Romano ſimile ibi inveniretur.

Vide

Vide etiam Supracit. DORINGII Diſſ. §. XIV. Lubet adponere verba Celeb. JURIEU *Prejugés Legitimes contre le Papiſme* Tom. II. pag. 73. *Je veux*, inquit, *qu'un Turc ſoit ici notre juge afin qu'il ſoit libre de l'eſclavage des prejugés : Qu'on lui diſe d'une part ; voyes moi cet homme avec ſa triple Couronne qui tient en ſa main les clefs de l'enfer & de la mort, qui diſtribue les peines & les recompenſes, qui commande & qui veut etre obeï de tous les hommes : Et d'autre part ecoutés les titres ſur lesquels il s'apuye. Je ſuis aſſuré qu'aprés avoir ouï ces Textes de l'Ecriture il croira que les Chrêtiens auront deſſein de ſe moquer de lui : Et ou eſt la-dedans, dira-t-il, la Ville de Rome, le Pape, le pouvoir ſupreme ? Ou ſont les Cardinaux, le ſacré College, la ſainte Congregation de ſancta fide, la Cour ſainte, le tribunal de toute l'Egliſe & de toute la terre, le pouvoir de commander aux Rois, & d'excommunier tous les hommes ? Je ne comprens pas comme ce ſaint Pere a qui ces paroles ont été dites, s'il etoit vivant pourroit fonder ſur cela les pretentions d'etre l'Epoux viſible de l'Egliſe, le Vicaire de Jeſus Chriſt & un Dieu en terre. Mais je comprens encore bien moins comment l'Eveque de Rome doit entrer dans tous les pretendus droits de St. Pierre. Car je n'y voi rien de commun : L'un etoit a Jeruſalem quand ces paroles lui furent dites, l'autre eſt a Rome : L'un étoit envoyé avec droit de prêcher dans tout le monde, & celui-ci a ſon ſiége en un certain lieu ; L'un avoit onze compagnons de même puiſſance & de même authorité que lui ; & celui-ci eſt ſeul & unique dans ſon rang. Enfin je ne ſcai par quelles machines & quels canaux vous voulés faire couler*

les les Privileges & l'authorité de ce Pierre dans le Pape: Je veux bien que vôtre ſaint Pierre ait en tout ce que vous lui attribués, mais qu'a cela de cummun avec le Pape.

§. CCCCXLII.

Pontificii Jus atque Suprematum Papæ non modo ex S. Litteris probare allaborant, ſed id maxime agunt ut infallibilis ejusmodi Eccleſiæ Capitis abſolutam *neceſſitatem* oſtendant, ut ſine eo Religio Chriſtiana ne ſubſiſtere quidem poſſet. Ut partibus ſuis hic ſatisfaciant, nobis primo OBJICIUNT: Judicium de Religione cuilibet conceſſum tot parere Religiones quot ſint capita; unde non poſſit non maxima hinc Religionum oriri confuſio: Si vero exiſtat Chriſti Vicarius in terra, cum infallibili Sacram Scripturam interpretandi & de controverſiis Religionem ſpectantibus decidendi auctoritate, non poſſe non conſervari fidei unitatem, ſectasque omnes hac ratione extermínari.

§. CCCCXLIII.

Argumentatio ita procedit: Quodcunque Dogma ad Eccleſiæ utilitatem, bonum ordinem, pacem & tranquillitatem, adeoque etiam ad fidei unitatem conſervandam plurimum conducit, illud etiam pro vero agnoſcendum. Atqui hoc dogma *Eccleſia eſt infallibilis, ac cæcus ei in omnibus aſſenſus eſt præbendus* Eccleſiæ plurimum expedit. E. oportet verum ſit, & ab omnibus credatur.

§. CCCCXLIV.

Reſpondemus *α*. non ſemper procedere hanc argumentandi rationem, qua ab utilitate alicu-

jus

jus rei ad ejus veritatem concluditur ; inprimis ſi a particulari concluſio fit ad univerſale. Multa ex. gr. in Republica videntur utilia ad hoc vel illud incommodum impediendum, quæ tamen locum habere non poſſunt & hypothetice impoſſibilia ſunt. Eodem etiam modo in Civitate Dei comparatum eſt ; multa in illa abſtracte & ſine reſpectu ad alia conſiderata utilia videri poſſunt, quæ tamen ſi omnia ſimul reſpicias, quæ ibi occurrunt, hypothetice impoſſibilia ſunt. Deus autem pro ſumma ſua Sapientia nihil facere poteſt in particulari niſi reſpectu habito totius Univerſi, & per conſequens etiam totius Civitatis ſuæ. Unde non quæritur, an veritas aliqua vel dogma utile eſſet in particulari, ad huic vel illi malo remedendum, vel an nobis ſaltem utile videatur ? Sed quæritur, an utile ſit reſpectu habito ad omnes reliquas veritates Theologicas, & ad totam Dei civitatem ? Licet ergo dogma illud principale Romanæ Eccleſiæ, *Papa eſt infallibilis, ac ei cæcus in omnibus aſſenſus eſt præbendus*, licet inquam dogma hoc in particulari & abſtracte à reliquis ad hoc vel illud malum ex Civitate Dei tollendum utile videatur, minime tamen inde concludi poteſt, illud cum reliquis omnibus cohærere, & reſpectu habito totius Civitatis Dei totiusque Diſciplinæ Chriſtianæ Syſtematis locum habere poſſe, adeoque etiam verum eſſe. Cum vero demonſtravimus, nemini mortalium eas competere qualitates, quæ requiruntur ut aliquis ſit Eccleſiæ caput, Chriſti in terra Vicarius, infallibilitate præditus (cap. III. §. 1494 - 1511.) & Jeſus Chriſtus ſolus eas poſſideat qualitates (loc. cit. §. 1485 - 1493.), ipſeque ſolus in Verbo ſuo audiendus ſit (Propoſ. 1. hujus cap.);

Munusque Doctoris infallibilis gloriaque inde redundans ſupra humanam ſortem ſit, ideoque Chriſto ſoli officium illud competere poſſit (§. 269.); Et Pontifex Romanus Chriſti in terra vicarius & Doctor ſummus eſſe nequeat (Propoſ. II.); nec infallibilis Scripturæ interpres & controverſiarum Judex (Propoſ. III.); Viaque humanæ auctoritatis in Religione, excluſo examine, divinæ Bonitati ac Sapientiæ, nec non Chriſti Apoſtolorumque praxi, Litterarumque ſacrarum teſtimoniis contraria ſit, & intollerabilem in hominum conſcientias involvat tyrannidem, convictioni etiam maxime obſit (Propoſ. VIII.); cœcus porro aſſenſus in Religione, veræ fidei naturæ officiat (§. 370.), nec ille cum vera hominis Libertate, quæ in omnibus actionibus moralibus requiritur, conſiſtere queat; Sequitur, dogma hoc, Eccleſia ſive Papa eſt infallibilis eique in omnibus cœcus aſſenſus eſt præſtandus, cum reliquis diſciplinæ Chriſtianæ partibus non cohærere, adeoque nec locum habere poſſe, ſed hypothetice impoſſibile eſſe. Unde tali modo neutiquam concludere licet: Dogma hoc in particulari utile videtur, ergo verum ſit oportet; dum ſi reſpectum habeas totius Doctrinæ Chriſtianæ ſyſtematis atque totius Civitatis Dei, illud locum non inveniat, & hypothetice ſaltem impoſſibile ſit.

§. CCCCXLV.

Unica hæc reſponſio plane ſufficit, addimus tamen A. tantum Sectarum diſcrimen tantumque numerum non eſſe in Religione Proteſtantium, quantum Pontificii perhibent. Diſtinguendum nimirum in Religione, quod Cap. IV. demon-

ſtra-

ſtravimus, id quod ad eſſentiam atque fundamentum ejus pertinet, ab eo quod fundamentale non eſt. Diſtinguendus etiam diſſenſus in verbis à diſſenſu in rebus. Licet multi diverſas foveant in nonnullis opiniones, propterea non ſtatim deſinunt eſſe fideles, ejusdemque Religionis conſortes, ejusdem Eccleſiæ membra, idem Caput Chriſtum agnoſcentes, eandemque unicam perfectiſſimamque Salutis ſuæ cauſſam habentes. Licet alius dicat ego ſum Pauli, alius ego ſum Cephæ, alius ego ſum Apollo, omnes tamen Chriſti eſſe poſſunt.

§. CCCCXLVI.

γ. Quanquam Pontificii infallibilem controverſiarum Judicem ſe habere glorientur, ipſi tamen diffiteri non potuerunt, multas etiam in ſua Religione reperiri opiniones, ut & ipſorum Doctores in omnibus minime conſentiant; ergo nec infallibilis illa, quam prætendunt, humana auctoritas, ad omnem diſſenſum impediendum ſufficiens medium eſt.

§. CCCCXLVII.

δ. Etiam non omnem Sectam atque hæreſin Deus ex Eccleſia ſua tollere vult. *Oportet & hæreſes eſſe inter vos, ut, qui probati ſunt manifeſti fiant in vobis.* 1. Cor. XI. 19.

§. CCCCXLVIII.

ε. Tandem & nos habemus infallibilem controverſiarum Judicem, non merum hominem, ſed Chriſtum in Verbo ſuo loquentem, juxta quam regulam quivis incedere debet, & firmum illud Verbum, ad quod attendendum eſt;

juxta quod omnes in Religione lites atque controverſiæ componendæ ſunt. Ut ergo omnis in Religione noſtra diſſenſus non Religionis culpæ, ſed humani ingenii imbecillitati ac Zelo ſcientia deſtituto adſcribendus ſit.

Tantopere Adverſarii noſtri univerſalem in Religione ſua conſenſum jactant; ſi vero hujus conſenſus naturam examinamus nulla alia re quam ignorantia nititur; dum nemo Religionem ſuam examinare audet. De homine Philoſophiæ ignaro nec dici poteſt quod in hac vel illa re, cum hoc aut illo Philoſopho conſentiat, an vero ab illo diſſentiat? Ita qui dogmatum Religionis alicujus plane rudis eſt, nec dici poteſt cum ea conſentire, nec diſſentire. In Religione Pontificia, homines nihil ſciunt quam ſe credere teneri quæ Eccleſia credit, neſcientes quid Eccleſia credat; omnis igitur Eccleſiæ hujus conſenſus in hoc conſiſtit, quod nihil ſcire debeant, & in meram denique reſolvitur ignorantiam. Ad hanc autem ignorantiam, ſive conſenſum falſo ita dictum tuendum & conſervandum vis externa atque arma adhibentur Si ergo aliquis univerſalis hujus in Eccleſia Romana conſenſus, de quo gloriantur, definitionem ſcire cupiat: Eſt Ignorantia vi externa conſervata. Habeant propterea ſibi conſenſum ſuum; huc etiam ratione Religio Muhammedana propagatur, dum nemini eam examinare liceat. Eandem igitur ob cauſſam tantus hominum numerus in Eccleſia Romana conſentit, ob quam tot in Muhammedis Doctrina conſentientes ſunt.

§. CCCCXLIX.

Addunt hisce, quæ ALIA OBJECTIO eſt, apud Proteſtantes nullam dari poſſe fidei certitudinem, ſed propter ſententiarum diverſitatem omnia incerto niti fundamento, ut neſcias denique quid credendum vel non credendum ſit. Contra ea in Eccleſia Romana, propter infallibilem controverſiarum Judicem, nullam de ullo

fidei

fidei Articulo dubitandi cauſſam adeſſe, ſed omnia falli neſcia Romani Pontificis auctoritate niti. Quæ alia Pontificiæ Religionis præ noſtra prærogativa ſit.

§. CCCCL.

Non nunc dicam objectionem hancce falſo ſuperſtructam eſſe principio, de Eccleſiæ nimirum Romanæ infallibilitate, quam nullatenus dari à me demonſtratum fuit. Sufficiet oſtendiſſe, majorem fidei Proteſtantium, quocunque ſenſu verbum hoc ſumatur, quam Eccleſiæ Romanæ eſſe certitudinem. Fides duplici modo ſumitur, *vel* pro fide quæ creditur ſive pro *fidei objecto*; *vel* pro fide qua creditur & fidei actu. Si priori ſumatur ſenſu fides, aut *fidei objectum* eſt quidquid homini peccatori ad Salutem conſequendam revelatum eſt, adeoque Veritates divinitus in S. Litteris patefactæ. At neſcio, quo jure divinum Verbum incertitudinis accuſare poſſint, niſi totam Chriſtianam Religionem ſubruere atque evertere velint. Nullus vero dubito quin ipſimet mei Adverſarii lubentes confiteantur, Revelationem illam quam divinam agnoſcimus firmam certamque eſſe. Cum autem Proteſtantes Verbum illud divinum fidei ſuæ normam habent; ſequitur fidei ipſorum objectum, ſive fidem quæ creditur eſſe certiſſimam.

§. CCCCLI.

Oportet ergo per fidem non intelligant fidei Articulos & fidei objectum, ſed oportet ſumant ſenſu poſteriori pro *fidei actu*, ſive fide qua creditur; ut ſignificet convictionem de Articulis in S. Scriptura contentis. Neſcio autem quo jure

Pontificii hoc de Proteſtantis Eccleſiæ Religione dicere poſſint. Supra jam demonſtravimus in Eccleſia Romana non poſſe dari convictionem, dum illa ex evidenti veritatis demonſtratione naſcatur, hæc autem propter cœcum aſſenſum apud Pontificios locum habere nequeat; ubi vero convictio abeſt, ibi etiam nec fides locum habet, dum illa teſte Apoſtolo Hebr. XI. 1. ſit ἔλεγχος ſive convictio ex demonſtrationis evidentia nata In Religione vero Proteſtantium nihil admittitur, niſi quod evidenter ex S. Litteris, certiſſimo fidei objecto, demonſtratum ſit; ubi vero evidens demonſtratio eſt, ibi etiam certitudo locum habet. Id ergo quod Pontificii Doctores Proteſtantibus affingunt, incertitudo nimirum fidei apud ipſos omni gradu obtinet.

§. CCCCLII.

Dicent forſan, licet fides ex convictione naſcatur, talem tamen apud Proteſtantes neutiquam reperiri, ſed nonniſi Scepticos eos eſſe. At unde hoc ſciunt Adverſarii? An corda eorum cognoſcunt & de illorum conſcientiis judicium ferre poſſunt? An vero ex Libris eorum Theologicis id arguunt? Prius dici nequit, oportet ergo ſit poſterius. Si vero hoc; ex Libris eorum ſymbolicis Scepticiſmum ſive Articulorum fidei incertitudinem eliciant oportet. Qui vero hoc fieri poſſit ego no[illegible]deo, dum non modo omnia ad ſalutem credenda accurate ibi ex S. Litteris ſint definita, ſed & maxima in confeſſionibus illis publicis ſit conſtantia; ut nunquam eæ fuerint abrogatæ, & aliæ in earum locum ſint ſubſtitutæ. Scepticiſmus fideique incertitudo tribui poteſt iis, qui aut verbis dubitationem ſuam expri-

exprimunt, ut oſtendant dubios ſe hærere cuinam ſententiæ calculum ſuum addere velint; aut qui ſubinde ſententiam ſuam mutant. De Proteſtantibus vero neutrum dici poteſt, dum ab una parte in Libris ipſorum ſymbolicis omnia ſine ulla hæſitatione ac dubitationis ſpecie determinata, nec unquam publicæ eorum confeſſiones mutatæ ſint.

§. CCCCLIII.

Si diſſenſum in rebus minoris momenti, quæ Religionis fundamentum non reſpiciunt, Scepticismum ac Articulorum fidei incertitudinem vocare velint Adverſarii, illa non minus in Eccleſia Romana quam apud nos obtinet; Ut hic plane nullam præ nobis prærogativam Pontificii habeant.

§. CCCCLIV.

Ea ergo inter Pontificiorum ac Proteſtantium fidei certitudinem differentia eſt, ut α. quoad *fidei objectum* Eccleſiæ Romanæ conſortes de eo non conſentiant, dum reſpectu principii fidei certent, num illud ſit Papa, num Concilium, num vero Papa cum Concilio ſimul? Et nemo certus eſſe poſſit, num Concilium aliquod omnibus illis præditum ſit requiſitis, quæ adeſſe debent ut illud univerſale, legitimum, adeoque infallibile etiam dici poſſit. Contra ea inter omnes Proteſtantes convenit S. Litteras unicam fidei noſtræ normam ac principium eſſe. Judicet quilibet præjudiciis non imbutus, à quanam parte major hac in re certitudo fidei ſtet. β. Quoad ipſum *fidei actum*: Pontificii ea tenentur credere, quæ ignorant, & quæ nonniſi auctoritate humana nitun-

tuntur. Proteſtantes contra nonniſi ea credunt, de quibus certam habent notitiam, quæ & evidenti demonſtratione ex S. Litteris probata ſunt.

§. CCCCLV.

Quoniam fidei vocabulum nonniſi duplici hoc quo diximus ſenſu accipi poteſt, patet maximam fidei Proteſtantium eſſe certitudinem, ſive ſenſu priori intelligatur (§. 449.), ſive poſteriori (§. 450.); adeoque Adverſariorum objectionem falſam eſſe.

§. CCCCLVI.

OBJICIUNT porro: Sine admiſſo infallibili S. Scripturæ interprete ac controverſiarum Judice, neminem certo de Articulorum fidei veritate ac certitudine perſuaſum eſſe poſſe.

§. CCCCLVII.

Sed hac ratione α. S. Litteras obſcuritatis accuſant, ut infallibili Judici ſuo locum facere poſſint. Unde ante omnia neceſſum eſt, ut probent, divinum Verbum in rebus Religionis fundamentum ac eſſentiam ſpectantibus ita obſcurum eſſe, ut nonniſi à Papa & Epiſcopis in Concilio congregatis intelligi queat. Hoc vero contra divinam Potentiam ac Sapientiam eſſe ſuo loco oſtendimus. β. Si vero Veritates illæ ſalutares clariſſime revelatæ ſunt, (uti ſumma Dei Sapientia id requirit, quæ hominum miſeriæ occurrit ipſisque veram ad ſalutem viam monſtravit,) ab iis etiam qui ſalutis cupidi ſunt intelligi poſſunt, ut ipſum Chriſtum Doctorem infallibilem in S. Litteris loquentem audire queant. Ad quid tum infallibilis illa humana auctoritas? γ. Et denique, ne quidem

dem determinavit adhuc Eccleſia Romana, quisnam infallibilis ille Judex ſit, dum Pontificii hac in re maxime diſſentiant: Si autem incertum eſt quodnam infallibile illud tribunal ſit, in Eccleſia Romana etiam incertum eſſe debet, quinam Articuli fidei ſint; unum enim ab altero pendet, ex ipſa Adverſariorum hypotheſi, ut ſine Judice infallibili humano veritas fidei Articulorum cognoſci nequeat, nec ulla eorum poſſit dari perſuaſio; dum ergo dubia trahitur Doctorum Eccleſiæ Romanæ mens, quisnam infallibilis ille Judex ſit? Etiam nulla apud eos dari poteſt Articulorum fidei certitudo. Quamdiu igitur non deciſa eſt controverſia illa quisnam Judex ille ſit, per ipſam Pontificiorum hypotheſin nemo de Articulorum fidei veritate perſuaſus eſſe poteſt; dum hoc ipſum fidei Articulus ſit, ſcire quisnam infallibilis ille in Eccleſia Judex habendus ſit?

Celebris ille Argentoratenſis Jeſuita J. SCHEFFENMACHERUS hic effugium quærens contendit: Nos ſecure in Eccleſiæ Romanæ decretis acquieſcere poſſe, licet dubitemus, utrum ſolus Pontifex ex Cathedra loquens infallibilis ſit nec ne; contra vero etiam Doctoribus Eccleſiæ Romanæ Laicisque, in ſola Pontificis auctoritate ejusque infallibilitate acquieſcere licitum eſſe, vel, ſi malint, Conciliorum ſupra Pontificem auctoritatem agnoſcere. Ita enim ille in Epiſtolis ſuis quæ hunc titulum præ ſe ferunt. *Lettres d'un Docteur Allemand de l'Univerſité Catholique de Strasbourg, à un Gentilhomme Proteſtant, ſur les ſix obſtacles au ſalut, qui ſe rencontrent dans la Religion Lutherienne.* Ubi pag. 117, eludere volens Proteſtantium objectionem, quod ne ipſi quidem Pontificii de fidei principio inter ſe conveniant, dicit: *Je reponds que tous les catholi-*

tholiques s'accordent à reconnoitre pour regles de la foi la parole de Dieu expliquée par l'Egliſe. Or l'Egliſe, je parle ici de l'Egliſe enſeignante, n'eſt ni le Pape ſeul, ni le Concile ſans le Pape; mais c'eſt le corps des Eveques joint à leur chef; tel corps joint au Chef eſt infallible. C'eſt ce qui tout Catholique ſe fait un Devoir de croire. Pour ce qui eſt de l'infallibilité du Pape lors qu'il parle ex Cathedra, c'eſt à dire en qualité de Páſteur Univerſel pour inſtruire toute l'Egliſe après avoir conſulté Dieu & duement examiné les matiéres, les ſentiments des Catholiques ſont partagés ſur cela. Mais ceux-la même qui tiennent pour cette infallibilité & qui ſe fondent ſur cette parole du Sauveur à St. Pierre: J'ai prié pour vous Pierre, afin que vôtre foi ne vienne pas à manquer: Ceux-là même dis-je n'en ſont pas pour cela un article de foi: Ils ne regardent leur ſentiment que comme une opinion, & ſi Dieu vous fait la grace Monſieur, de vous faire Catholique, - - il vous ſera libre de prendre parti pour & contre, ſans que vôtre foi puiſſe en ſouffrir. Ad quæ reſpondet celeberrimus Tigurinorum Theologus J. J. ZIMMERMANNUS *Diſſertationis de recentiorum quorundam Eruditorum præpoſteris adverſus incredulos diſputandi methodis Parte V.* §. 8. „Quid magis ineptum, inquit, quam affirmare, ſine „admiſſo infallibili Judice neminem de veritate dog„matum credendorum perſuaſum eſſe poſſe, & tamen „ſimul contendere, nos ſecure Articulis, quos pro„fitetur Eccleſia Romana, ſubſcribere poſſe: Licet ig„noremus vel negemus etiam, Pontificem ex Cathe„dra loquentem infallibilem eſſe? An non hoc idem „eſt, ac ſi quis dicat, virum veri amantiſſimum con„cluſionem Syllogiſmi admittere poſſe, & tamen „præmiſſas negare, vel de earum veritate dubitare? „An non verſuta illa cum Proteſtantibus agendi ratio

ſatis

„ſatis oſtendit, doctiſſimos Pontificiorum haud ſatis „præſidii reperire in ſua de neceſſitate Judicis in„fallibilis opinione? „ Ad id vero quod celebris Jeſuita aſſerit, non ad fidei Articulos pertinere ſed nonniſi opinionem eſſe, num Papa infallibilis abs que Concilio, an vero Concilium? Ita reſpondet *de la* CHAPELLE; *C'eſt un fait conſtant, Monſieur, & que vôtre Docteur n'ignore point, que c'eſt deſormais dans ſa communion parmi les partiſans de la Bulle, & principalement à Rome non une opinion, mais un Article de foi, que le Pape eſt ſuperieur au Concile, que c'eſt en lui ſeul perſonellement que reſide l'infallibilité de l'Egliſe enſeignante, & que le Corps des Evêques ſans avoir été conſulté ne concourt à legaliſer ſes deciſions que par la ſoumiſſion qu'il temoigne à les accepter. C'eſt un fait auſſi conſtant, que les Jeſuites, qui ont ſollicité cette Bulle, en ſont auſſi les Zelés defenſeurs, & qu'ils remuent le Ciel & la Terre pour la faire recevoir par-tout comme Regle de foi. Quelle ſincerité peut il donc y avoir dans la bouche d'un Ecrivain de cette compagnie, qui vous dit gravement, que ſi vous vous faites Catholique Romain, vous ſerés en pleine liberté de croire la deſſus le pour & le contre? Oſeroit-il encore aujourd-hui vous tenir le même langage, & tout ce qui s'eſt paſſé en France, depuis l'Impreſſion de ces Lettres, ne doit-il pas le confondre? &c.* vid. pag. 81. ſeq. Patet ex iis quæ in hoc Scholio diximus, non modo, quam inconſtantes in tuendis opinionibus ſuis ſint Pontificii, dum in re maximi momenti ſibi invicem contradicant; ſed apparet etiam quam incertum ac dubium apud eos ſit, quænam fidei eorum regula eſſe debeat? Diſputant de Infallibilis Judicis neceſſitate, ſed quis proprie ille ſit neſciunt. Si infallibilis inter eos exiſtit controverſiarum Judex, quare non infallibili ſua auctoritate etiam hanc componit litem,

cur

cur non dudum omnium rixarum in Eccleſia Romana ſuper hac re ortarum finem fecit? Si igitur nemo in Eccleſia hac reperiatur, qui hanc quæſtionem decidere poſſit, & ita quidem ut in poſterum ab omnibus Eccleſiæ Romanæ membris judicium hoc pro certo habeatur; ſequitur etiam non dari Infallibilem controverſiarum Judicem. Imo unicum hoc argumentum evertendæ infallibili humanæ auctoritati ſufficeret, omnis enim ibi excluditur infallibilitas ubi nemo eſt, qui tantos motus de infallibilitatis ſede ortos, modo infallibili, ſedare poſſit.

§. CCCCLVIII.

OBJICIUNT, ad conſervandum fidei unitatem etiam Proteſtantes ſuum habere Papam, dum & ipſi auctoritatem humanam in Articulorum fidei definitione agnoſcant. Huc tendere videtur BOSSUETUS *Expoſ. de la Doctrine de l'Egliſe Cath.* §. XX. Habent nimirum Proteſtantes Eccleſiæ Libros ſuos ſymbolicos, cum quibus Doctrina omnium eorum qui publice docent conformis eſſe debet, ut contra agere nemini liceat, nec etiam quisquam ad Miniſterium Eccleſiaſticum admittitur, niſi fides atque Doctrina cum ſymbolicis Libris conſentiat; alligatur ideo fides ipſius Libris ab homine aliquo vel pluribus compoſitis. Si vero controverſiæ circa nonnullos Religionis Articulos oriuntur, rei disquiſitio Conſilio vel Synodo committitur, quæ ex hominibus compoſita eſt: Quidquid autem Synodus illa decernit, ei Eccleſiæ illius membra, à quo Synodus illa convocata fuit, ſeſe ſubmittere coguntur, ſive velint ſive nolint. Si nolint ſaltem publici Doctoris munus obire nequeunt, ſed ab eo removentur & quidem inviti adhibita vi externa. Ex quibus patere ajunt Pontificii, rem tandem, etiam inter Proteſtantes, ad humanam per-

pervenire auctoritatem, à qua Doctores Libris ſymbolicis ſubſcribentes & Synodi decretis ſeſe ſubmittentes pendeant.

§. CCCCLIX.

At tanta inter nos & Pontificios hic eſt differentia, quanta in omnibus reliquis Articulis. In Eccleſia nimirum Romana mera obtinet humana auctoritas, cui cœco aſſenſu fidem præbere coguntur homines, nec ulla ibi ex Verbo divino additur veritatis demonſtratio, ejusque ad cujusvis hominis conſcientiam commendatio; Sed Papa aut Concilium ut αὐτὸς ἔφα pronuntiat, iisque anathema dicit, qui cœca fide ſepoſito omni examine ſibi aſſentiri recuſant. Proteſtantes contra, ſive in Libris ſymbolicis veritatem dicant, ſive in Synodis in eam inquirant, in nulla tamen re fidem ſibi haberi volunt, niſi in qua cum Deo ex Verbo ejus loquuntur, eamque ex Litteris Sacris demonſtrant; neque unquam propria auctoritate pronuntiant, nec propter eam ſibi credi poſtulant, ſed ideo ſolum quia cum ſummo Doctore Jeſu Chriſto in Verbo ſuo nos docente ſe conſentire demonſtrant, neque ſibi, ſed ipſi ſoli aſſenſum præberi volunt. Quantum ergo inter meram humanam auctoritatem cœcamque fidem, & inter evidentem veritatis demonſtrationem diſcrimen eſt: Tantum etiam inter Eccleſiæ Romanæ & noſtrum in fidei Articulis Judicem diſcrimen eſt. Papa ergo ille quem Proteſtantes agnoſcunt eſt infallibile Dei Verbum, ex quo præcipuæ veritates, immediate ad Religionis Eſſentiam pertinentes, in ſymbolicis Libris Synodique Decretis proponuntur, quæ obligant quatenus ſacro Codici conformes ſunt.

Ponti-

Pontificiorum vero Papa, ſive infallibilis Judex eſt ſola humana auctoritas, cui absque ulla veritatis demonſtratione aſſenſus præbendus eſt.

§. CCCCLX.

Ut Adverſarii abſolutam Judicis infallibilis neceſſitatem tueantur, talia conquirunt Argumenta, quibus probent viam examinis in Religione non modo perdifficilem, ſed plane impoſſibilem eſſe, imo illam ſimplices in Fanaticismum & Indifferentismum conjicere poſſe. Unde OBJICIUNT: *Fanaticum* dici eum, qui incertam quandam opinionem pro veritate divinitus revelata agnoſcat. Cum vero juxta Proteſtantium placita quilibet, ſive ſit Doctor ſive ſimplex, ſive Artifex ſive Ruſticus, ſive Mas ſive Fœmina, ad examinandos Religionis Articulos obligatus ſit, iisque aſſenſum præbere teneatur quæ Spiritus S. ſcopo conſentanea ſibi videntur. Idiotæ autem tum propter ingenii ſui imbecillitatem, tum propter rerum examinandarum ac dijudicandarum difficultatem, opinionumque & interpretationum diverſitatem, Articulos ad Religionem ſcitu credituque neceſſarios certo cognoſcere non poſſint, adeoque incertis opinionibus aſſenſum præbere, illisque acquieſcere teneantur; ſequi: Homines ſimplices, vi examinis hujus, in Fanaticismum prolabi.

§. CCCCLXI.

Ad difficultatem hanc ſolvendam duo regerimus; *α.* Ea quæ Propoſitione VIII. demonſtravimus, viam nimirum humanæ in Religione auctoritatis, excluſo examine, divinæ Bonitati ac Sapientiæ, quæ veritates ſalutares clare revelare & potuit

&

& voluit, ut à ſimplicibus etiam intelligi queant (§. 356 - 360.), nec non Chriſti Apoſtolorumque praxi (§. 361. 362.), quæ hauddubie in omnibus nobis imitanda eſt; Litterarum etiam S. teſtimoniis contrariari (§. 363.); Intollerabilem quoque in hominum conſcientias tyrannidem involvit (§. 364-369.); convictioni tandem adeoque etiam veræ fidei maxime obeſt (§. 370-372.) β. Via auctoritatis longe etiam majoribus difficultatibus obſepta eſt, quam via examinis. Nec enim Plebs in Eccleſia Romana ſcire poteſt, quodnam infallibilitatis illud ſit tribunal, dum maximus hac in re etiam inter Doctiſſimos ſit diſſenſus, & nemo in Eccleſia Romana inveniatur qui ceu infallibilis Judex lites has componere poſſit. Nec porro cognoſcere poteſt plebs, num Papa revera ex Cathedra locutus ſit nec ne? Hoc vero ſi neſciat, etiam ſcire nequit, num id quod pronuntiavit infallibile ſit? Nec etiam certus eſſe poteſt Populus, num Concilium aliquod omni ex parte legitimum ſit (per Propoſ. IV.)? Ex quibus patet, nunquam in Religione Pontificia ad certitudinem in fidei Articulis perveniri poſſe. In Religione autem Proteſtantium, ubi divinum Verbum unica fidei norma agnoſcitur, nulla alia re opus eſt, quam ut ſcrutentur plebeii homines, num hæc vel illa veritas in illo contenta ſit nec ne? Quod adhibita debita diligentia ac attentione, implorato Spiritus S. auxilio, fieri facillime poteſt; imprimis cum Lex divina clara ſit, ut oculos colluſtret. Pſalm XIX.

§. CCCCLXII.

Aliam huic OBJECTIONEM addunt. Juxta Doctores ſcilicet Eccleſiæ Proteſtantis verum ſcrip-

Scripturæ ſenſum, cœleſtesque ac ſalutares veritates, per internum Spiritus S. teſtimonium cognoſci, ut verus perſuaſionis modus nonniſi à Spiritus divini interno teſtimonio pendeat. Plebem vero ſcire minime poſſe, num Spiritus S. perſuaſionis hujus auctor ſit nec ne? Dum multi, qui maxime erroneas fovent opiniones, ad teſtimonium illud provocent, & ſe illud habere perſuaſi ſint. Unde nec hic ulla reperiatur fidei certitudo, ſed facillime ſic unumquemque in Fanaticismum prolabi poſſe, dum & Fanatici ad lumen illud Spiritus S. internum provocent.

§. CCCCLXIII.

Verum omnino eſt, ſupremum controverſiarum Judicem ipſum Spiritum Sanctum eſſe, qui per Scripturam ſacram nos verum à falſo diſcernere docet. Ipſemet nimirum S. Scripturæ Auctor exiſtens, cum hominibus in illa loquitur, ipſos per illam, modo debitam adhibere adplicationem velint, de veritate convincit, veritati vero reſiſtentes per internum Conſcientiæ teſtimonium redarguit, niſi ipſimet homines propria ſua culpa atque pertinacia vim ejus impediant. Teſte enim Chriſto Spiritus hic veritatis ab una parte *nos ducit in omnem veritatem.* Joh. XV. 13. ab altera parte *mundum peccati convincit.* loc. cit. verſu 8. unde etiam *Lex & teſtimonium* conſulendum dicitur Eſajæ VIII. 19. 20. Et *ſpiritus eſt qui teſtatur ſpiritum veritatem eſſe.* 1. Joh. V. 6. Patet ex hisce, quidquid contradicant Adverſarii, Spiritus S. Teſtimonium externum quod in Verbo exhibet, cum teſtimonio interno in hominis conſcientia, certiſſimum unicuique veritatem cognoſcendi principium eſſe. Duplici ergo modo teſtatur

ſtatur divinus Spiritus *α.* per Verbum ſcriptum in quo veritatem docet *β.* per teſtimonium internum, ſive mentis de veritate illa convictionem. Utrumque igitur hoc teſtimonium conſentiens ſit oportet.

§. CCCCLXIV.

Dum vero dentur homines, qui erroneas ſuas opiniones pro Spiritus S. lumine ac teſtimonio interno venditant, Deus præcipit ut ab omni caveamus errore, & debitum inſtituamus examen, quo ſpectat illud Apoſtoli πάντα δοκιμάζετε. 1. Theſ. V. 21. & Johannis 1. Epiſt. IV. 1. *Ne cuivis Spiritui credite, ſed Spiritus explorate num ex Deo ſint.* Et Chriſti: *Cavete falſos Prophetas.* Matth. VII. 15. Quæritur autem undenam ſciri poſſit num teſtimonium illud internum, certiſſimum convictionis medium, revera Spiritus S. ſit, nec falſa tantum opinio? Reſpondeo certa dari veritatis criteria, infallibileſque Sacram Scripturam interpretandi Regulas, quæ à nemine, niſi clariſſimis notionibus contradicere velit, negari poſſunt. Juxta criteria hæc & veritatem dijudicandi Regulas, ſi homo præjudiciis ſepoſitis adhibita omni diligentia procedere velit, facile inveniet, num ſententia aliqua graviſſimas in ſalutis negotio veritates, cæteroquin clariſſime revelatas, reſpiciens, cum toto Perfectionum divinarum per ipſum rationis lumen cognitarum complexu, cum fidei analogia, cæterarumque veritatum nexu, auctoriſque ſcopo atque cum hominis natura ejusque ad Deum relatione, conveniat nec ne? Si deinde Spiritus S. teſtimonium internum conſentit, mentemque hominis ita illuminat, ut clariſſime veritatem hanc, quam ad-

hibitis donis naturalibus ex Litteris Sacris elicere potuit, perſpiciat, adeoque Spiritus teſtatur ſpiritum in Verbo loquentem veritatem eſſe, non poteſt non certiſſime homo concludere, internum hoc teſtimonium, cum eo S. Scripturæ ſenſu, qui adhibitis omnibus veritatis criteriis atque regulis elici potuit, conſpirans, non poſſe non ab ipſo veritatis auctore oriri. Quæ de rebus ad fidem ſpectantibus intelligenda ſunt. In rebus enim quas Philologicas aut criticas nominare ſolemus, aliisque parvi momenti rebus ac diſceptationibus, Spiritus S. judicium exſpectare velle Majeſtate illius parum dignum foret. Frivolis ejusmodi ac inutilibus diſputationibus qui inhærent, Doctrinamque ſalutarem, quæ ad pietatem eſt, negligunt, eoipſo oſtendunt, ſe Spiritus S. ductum minime ſequi; iisque Apoſtolus Paulus dudum pronuntiavit ſententiam, dicens: *Si quis diverſam docet Doctrinam, neque accedit ſermonibus Domini noſtri Jeſu Chriſti, & ei, quæ ſecundum pietatem eſt Doctrinæ, is inflatus eſt, nihil ſciens, ſed inſaniens circa quæſtiones ac pugnas de verbis, ex quibus invidia &c.* 1. Tim. VI. 3. 4.

§. CCCCLXVI.

OBJICIUNT denique, ad neceſſitatem auctoritatis humanæ oſtendendam, pauciſſimos imo nullos inter plebem reperiri, qui ſalutares Articulos ex S. Scriptura eruere, qui verum à falſo diſtinguere, qui ad controverſias, quæ de fidei Dogmatibus oriuntur, dijudicandas apti ſunt, qui ea mentis diſpoſitione gaudent, quæ ad veritatem inveniendam inventamque amplectendam idonei, quique denique omnis eruditionis ac ſcientiarum genere inſtructi ſint, ſine quibus legitima

riam Scripturæ interpretatio non procedit: Unde aliter fieri non poſſit, quam ut illitterati ejusmodi ac imperiti homines, S. Scripturam legentes, in Indifferentismum Religionis incidant; ut quaslibet opiniones arripiant, & propter opinionum diverſitatem, ingeniique humani imbecillitatem, indies ſuas de fidei Articulis opiniones mutent; unde non poſſint non maxime turbæ ac diſſenſiones in Eccleſiis atque Imperiis oriri, ut adeo Proteſtantium doctrina valde periculoſa ſit.

§. CCCCLXVI.

Nonnulla ad objectionem hancce jam ſupra (ad §. 441.) reſpondimus, quibus nunc nonnulla addimus. Non repetam, viam humanæ auctoritatis, atque traditiones quas Adverſarii pro Scriptura nobis obtrudunt, longe majoribus adhuc premi difficultatibus. Nec denuo inculcabo, de iis veritatibus hic tantum ſermonem eſſe, quas ſcire credereque debent omnes, qui ſalutis æternæ compotes fieri cupiunt. De his ita clare nos S. Litteræ docent, ut à quolibet ſana mente prædito, inprimis Chriſtianæ Religionis fundamentis ac principiis inſtructo, Sacram Scripturam in verſione, quæ ſenſum ejus recte exprimit, legente, intelligi queant.

§. CCCCLXVII.

Sed inſuper hic præcipuus finis eſt, cur Chriſtus ſummus Eccleſiæ Doctor munus Eccleſiæ Doctorum atque Paſtorum inſtituit; quorum eſt *gregem Domini paſcere*, id eſt, ſalutari Doctrina imbuere. Act. XX. 28. 1. Pet. V. 2. Ita vero hi Gregem ſuum ſive Eccleſiam docere debent, ut

id non fiat cum auctoritate *ut Gregi imperantes*, loco citato Petri. Sed *evidenti veritatis declaratione* ad quamvis hominum conſcientiam. 2. Cor. IV. 2. Horum, qui exquiſita eruditione inſtructi eſſe debent, nontantum eſt publice alios in ſalutaribus veritatibus inſtruere, ſed & privatim aliis exemplo atque Doctrina viam ad perennem felicitatem monſtrare. Si ergo ſint plebeji atque illitterati, qui verum Scripturæ ſenſum in nonnullis locis capere nequeunt, adeunt inter Proteſtantes Doctorem atque Paſtorem ſuum, & ab eo erudiri cupiunt. Neque tamen propterea aliter ab ore illius pendent, quam ipſis ex S. Scriptura demonſtrare poteſt, hunc verum atque genuinum hujus vel illius loci, de quo quæritur, ſenſum eſſe, & nullam hic ſibi arrogat auctoritatem, & non vult ſibi, ſed ſoli Chriſto in Verbo ſuo loquenti, credi. Vident ergo Adverſarii mei, quænam in Proteſtanti Eccleſia via ſit, qua plebeji etiam, abſque humana auctoritate, ad veritatis ſalutaris certam atque indubiam cognitionem pervenire poſſunt.

§. CCCCLXVIII.

Objiciunt: Proteſtantibus nullam juſtam fuiſſe cauſſam cur ſchisma facerent, & ab Eccleſia Catholica ſecederent, cujus rei cauſſas nos reddere teneamur, legitimas vero à nobis adduci non poſſe, dum id ne quidem in Hæreſeos caſu facere licitum ſit.

§. CCCCLXIX.

Reſpondemus. *a*. Nos non tam ex Romana Eccleſia exiiſſe atque ſeceſſionem feciſſe, quam ejectos fuiſſe; dum nos non modo anathemate

feriat

feriat Papa cum Tridentino Concilio, ut nullus tam humilis frutex in Proteſtantium campis reperiatur, qui non anathematis fulmine percuſſus fuerit: Sed & vi, ferro, flammis ubique nos perſequuntur, ut nullus nobis inter eos tutus relinquatur locus. Quo igitur jure nos accuſare poſſunt, ab iis nos ſeceſſionem feciſſe, cum ipſi potius à nobis ſecedant, neque ullo modo nos tollerare velint. β. At poſito, Proteſtantes ab Eccleſia Romana ſponte ſua ſeceſſiſſe, juſtiſſimæ ipſis non defuere cauſſæ; Nam error hauddubie maxime fundamentalis eſt, qui circa ipſum Religionis principium committitur. Pontifici autem S. Scripturæ, unici Religionis Peccatoris principii atque normæ, auctoritatem contemnunt, & ſibi, capitique ſuo, Romano Pontifici, infallibilem tribuunt auctoritatem fidei regulam præſcribendi atque de controverſiis omnibus decidendi; ut adeo ſacrilege in jus illud involent quod Chriſto ſoli competere (Propos. I.) à nobis demonſtratum fuit. Inſuper loco divini cultus in Litteris S. præſcripti in ſpiritu ac veritate peragendi, introduxerat cultum plane corporalem atque carnalem, Evangelio plane contrarium (Propos. XI.) varia ſuperſtitionis ac Idololatriæ genera, imaginum, ſanctorum mortuorum, ac panis Euchariſtici cultum. Cum vero maximis ac fundamentalibus ejusmodi erroribus nequaquam aſſentiri poſſint Proteſtantes, niſi & propriæ conſcientiæ & divino Verbo contradicere velint, neque propterea idem cum Romana Eccleſia facere queant, oportet à Pontificiis diſſentiant, & in cultu etiam divino ab iis ſeſe ſeparent. γ. Id vero in caſu Hæreſeos facere licitum

tum eſſe teſtatur Paulus dicens: *Hæreticum hominem una & altera vice monitum devita.* Tit. III. 10.

§. CCCCLXX.

Addunt *Objectionibus* hisce: Reformatores nullam ad ſuſcipiendum ejusmodi munùs habuiſſe vocationem five ordinationem; unde probanda ſit Proteſtantibus miſſio ſua, ſeu ordinaria ſeu extraordinaria, ad ſubvertendam ſcilicet Eccleſiam; oſtendenda eſſe Mſſionis ejusmodi legitima ſigna ac documenta.

§. CCCCLXXI.

Reſpondemus *α.* primos Reformatores, Adverſariis non negantibus, ordinationem ſive vocationem ſuam ad Miniſtri Evangelii munus obeundum, jam in ipſa Romana Eccleſia accepiſſe, quæ propterea Miſſio ſive Ordinatio ex Adverſariorum hypotheſi legitima fuit. *Quæſtio* ergo hæc eſt: An muneri illi ſatisfecerint ad quod ordinati erant? An vero potiùs contrarium fecerint, Eccleſiamque non ædificaverint, ſed potius ſubverterint? *Reſpondeo,* munus ipſorum ceu Doctorum Evangelii, ad quod ordinati erant, hoc fuiſſe, ut Verbum Dei prædicent; hoc ſi fecerunt, muneri ſuo, ad quod ab ipſa Romana Eccleſia ordinati fuere, ſatisfecerunt quoad Doctrinam ſcilicet. Cum vero nihil docuerint Reformatores, niſi quod ex ipſis S. Litteris probarunt, patet tötum, quod ſuſceperunt, Reformationis Eccleſiæ negotium nonniſi in hoc conſtitiſſe, quod ad Verbum Dei totam ſuam compoſuerunt Doctrinam, quo factum fuit ut à magno hominum numero ipſis habita fuerit fides. Eoipſo ergo quo ad Doctoris Evangelii munus ordinati fuere etiam

am ad Reformationem fuerunt ordinati, cum pura Evangelii prædicatio atque Reformatio ſit unum idemque. Ab iisdem itaque, à quibus ad Doctoris Evangelii munus obeundum miſſi ſunt, etiam ad Reformationem miſſi ſunt. Liquet: etiam primorum Reformatorum ſcopum minime fuiſſe ut Eccleſiam ſubvertant; ſed nonniſi hunc, ut fidem, cultum divinum, hominumque vitam, ad Dei voluntatem, in Verbo ejus præſcriptam, componerent. 8. Legitima miniſtri miſſio proprie in hoc conſiſtit, ut cœtus aliquis fidelium jus alicui ex medio ſui concedat in Eccleſia ordinarie docendi, omnia quæ ad Eccleſiæ decorum auditorumque ædificationem ſpectant adminiſtrandi. Quamprimum ergo aliquis ab Eccleſia, vel ab iis qui ab illa ad id ordinati ſunt, Miniſter Evangelii conſtituitur, pro tali habendus eſt. Idem propterea valet ſive Miniſter aliquis ab ipſa Eccleſia unanimi conſenſu, ſive vero ab Eccleſiæ Epiſcopo ad munus Evangelii obeundum ordinatus ſit. Si itaque in Eccleſiæ reſtitutione, collapſo ordine, & quando ii qui juxta ordinem receptum miſſi fuerunt, periculoſos errores, variaque ſuperſtitionis genera S. Scripturæ adverſa, veræ pietati noxia introduxerunt, miſſio ſecundum illum ordinem nec neceſſaria eſt, nec locum habere poteſt; ſed hoc in caſu ſufficit, talem ab univerſa illa, in qua docet, Eccleſia legitimum Evangelii Miniſtrum agnoſci, licet ab Epiſcopo ordinatus non ſit, ſiquidem Epiſcopo major poteſtas non competit, quam ipſi Eccleſia delegavit; cum ergo idem toti alicui Eccleſiæ jus competat quod Epiſcopo, illa non minus Miniſtros conſtituendi facultatem habet ac alias Epiſcopus habet.

 Aliam

§. CCCCLXXII.

Aliam *Objectionem* inde deſumunt, quod Eccleſia Proteſtans nuper orta ſit, & quærunt ubinam illa ante Wicleſum, Lutherum, Calvinum fuerit? Neque in illa non interruptam Epiſcoporum Succeſſionem inveniri dicunt, ſine qua non poſſit eſſe vera Eccleſia.

§. CCCCLXXIII.

Reſpondemus: In ipſa Romana Eccleſia Deum ſemper veros ſuos habuiſſe Cultores, qui ſubinde per aliquod tempus latuerunt, uti olim Eliæ temporibus factum erat; dum enim Propheta hic exiſtimaret, ſe ſolum reliquum eſſe, qui genua ſua Baali non flexerit; at reſpondet Deus, ſeptem hominum millia adhuc ſupereſſe, qui ab Idololatriæ crimine mundi ſint. Eodem itaque modo ſeſe cum Eccleſia noſtra ante Reformationem habebat, quo cum Eccleſia Judaica prophetæ hujus tempore comparatum erat. Ad veram autem Eccleſiam, non interruptam etiam Epiſcoporum ſucceſſionem requiri, eſt hypotheſis Pontificia, quæ à nemine adhuc demonſtrata fuit, nec unquam probari poterit.

§. CCCCLXXIV.

Dicunt autem vero Eccleſiam ſemper debere eſſe *viſibilem* oculisque mundi obſervabilem; hoc vero criterium Proteſtantium Eccleſiæ minime competere, dum ante Reformationis tempora à nemine fuerit conſpecta; unde nec vera Eccleſia eſſe poſſit.

§. CCCCLXXV.

Sed & hæc eſt falſa Eccleſiæ Romanæ hypotheſis; fieri enim poteſt, ut vera Eccleſia perſe-

cutio-

cutionis tempore ſæpe latere cogatur, ut à nemine conſpiciatur. Cujus rei exemplum à nobis allatum eſt (§. 472.) ex 1. Reg. XIX. 10. 14. 18. Obſervandum autem, diſtinctionem illam Eccleſiæ in Viſibilem & Invyiſibilem non eſſe diviſionem totius iu partes, dum non conſtet ex partibus oppoſitis, ſed ſubjecti ſolum per adjuncta. Eadem enim Eccleſia diverſo reſpectu viſibilis & inviſibilis dici poteſt, iidemque homines vario reſpectu ſunt membra viſibilis & inviſibilis Eccleſiæ: Viſibilis quatenus ſunt in externa Eccleſiæ communione, inviſibilis quatenus per fidem veram cum Chriſto reliquisque Corporis myſtici membris uniti ſunt. *Quæſtio* autem omnis huc redit: An neceſſarium veræ Eccleſiæ requiſitum ſit, ut membra ejus cœtum aliquem vel ſocietatem Eccleſiaſticam conſtituentia, omni tempore oculis mundi ſint conſpicua? *Reſpondemus*: Id quod proprie veram efficit Eccleſiam, & quod facit ut hic vel ille homo ſit verum veræ Eccleſiæ membrum, eſſe qualitatem quandam intrinſecam atque mortalem, oculis hominum non conſpicuam, ſed Deo ſoli cordium cognitori notam. Eſt nimirum vera Eccleſia Corpus Jeſu Chriſti. Eph. I. 22. 23. 1. Cor. XII. 12. 27. membra vero illius Corporis nonniſi vere fideles ſunt, Gal. V. 6. Rom. VIII. 9. XI. 20. fides autem à nemine hominum conſpici poteſt. Unde non omnes illi ad veram Eccleſiam pertinent, qui ejus membra ſeſe eſſe profitentur, teſte Chriſto Matth. VII. 21. 22. 23. & Apoſtolo Rom II. 28. 29. *Non enim is Judæus eſt, qui manifeſto eſt: Nec ea circumciſio eſt, quæ manifeſto in carne eſt: Sed is Judæus eſt, qui in occulto eſt: Et ea circumciſio eſt, quæ ani-*

mi eſt, ſpiritu non Littera: Cujus Judæi laus non ab hominibus eſt, ſed à Deo. Apparet ex hisce, intrinſecas eas eſſe qualitates, quæ veram efficiunt Eccleſiam. *Viſibilis* autem eſt Eccleſia, ſi illa in extrinſecam aliquam ſocietatem atque cœtum coaleſcit, publicisque Deum conventibus colit. Si vero accidat ut hoc ab hoſtibus ejus impediatur, in occulto latet, & reſpectu hominum inviſibilis eſt, nihilominus tamen vera Eccleſia manet, dum ejus Attributa retinet.

§. CCCCLXXVI.

Etiam hanc contra nos movent OBJECTIONEM: Quod primi Reformatores homines fuerint, qui maximos habuerint nævos, qui etiam ſevitionis, rebellionis, aliorumque ſcelerum fuerint rei.

§. CCCCLXXVII.

Illos vero homines, & quidem non infallibiles, imo homines infirmitatibus adhuc circumdatos fuiſſe concedimus. Hoc autem ipſorum Doctrinæ nihil detrahit. Quid de Petri lapſu dicendum? An propterea tota ejus Doctrina rejicienda? Et ſi hoc contra Doctrinæ veritatem valeat argumentum, absque omni dubitatione falſiſſima erit Eccleſiæ Romanæ Religio, cum, confitentibus ipſis ſcriptoribus pontificiis, graviſſima multorum Pontificum fuerunt vitia. Seditioſos atque rebelles fuiſſe primos Reformatores, nec ex ipſorum Doctrina, nec actionibus quisquam probare poterit.

§. CCCCLXXVIII.

Aliud illorum contra nos *Argumentum* hoc eſt: Quod falſum Proteſtantes de Romanæ Eccleſiæ

cleſiæ Doctrina habeant conceptum., Articulos cum Pontificiis controverſos non eſſe de neceſſariorum atque fundamentalium ordine, unde nec juſta fuerit ſeceſſionis cauſſa.

§. CCCCLXXIX.

Ad hæc ſequentia obſervanda ſunt. *α.* Si talia Eccleſiæ Romanæ imputamus dogmata, quæ illa neutiquam profitetur, id à primis jam Reformatoribus factum ſit oportet; nam hauddubie ea erunt propter quæ Proteſtans Eccleſia à Romana ſejuncta fuit. Si vero falſa hæc imputatio à primis Reformatoribus facta fuit, hujus rei cauſſa erit horum virorum vel ignorantia vel malitia; at neutrum probabile eſt. *Non prius*; Quis enim credere poterit, Zwinglium, Lutherum, Melanchtonem, Bucerum, Calvinum, Oecolampadium, viros cæteroquin, nemine negante, eruditiſſimos, in Romana Eccleſia natos, nutritos, educatos, Pontificia Religione à juventute imbutos, eam neutiquam intellexiſſe. *Non poſterius*; nulla enim probabili nititur ratione ipſos aut ſpem ullam concipere potuiſſe ſe fidem apud alios homines inventuros, ſi talia adgreſſi fuiſſent dogmata, quæ in Romana Eccleſia nunquam fuere recepta; aut mendacia ac calumnias docuiſſe contra propriam conſcientiam, cum nullum aliud in hac vita inde percipere potuerint emolumentum quam Principum Romano-Catholicorum, ſedisque Romanæ invidiam atque perſecutiones ipſis illatas, neque alium ſperare potuerunt fructum quam vitæ, bonorum, libertatisque amiſſionem. *β.* Non antiqua ſed nova plane hæc Doctorum Pontificiorum accuſatio atque effugium eſt, primo enim poſt Reformationem ſæculo igno-

ignotum illud plane fuit: Poſtquam autem nonnulli Eccleſiæ Romanæ Doctores perſpicaces atque eruditi errores craſſiſſimos agnoſcere inciperent, Proteſtantesque iterum in partes ſuas trahere cuperent, quoad externam ſaltem ſpeciem in Articulis maxime erroneis paulatim cedendum eſſe rati ſunt. γ. Si autem, uti nonnulli Doctores Pontificii nobis perſuadere conantur, differentia inter nos fere nulla, imo ſaltem non fundamentalis eſt; quo tunc jure, ut in illorum caſtra tranſeamus, à nobis petere poſſunt, ſi errores noſtri admodum ſunt exigui ac pauciſſimi, nullum hoc eſt motivum quo nos permovere poſſint ut Romano Pontifici, ademta Conſcientiæ Libertate, nos iterum ſubjiciamus. δ. Si denique errores noſtri non ſunt fundamentales, & ſi Articuli inter Pontificios & nos controverſi non ſunt de neceſſariorum ordine, cur nos propter Religionem tanto proſequuntur odio, cur vi, ferro, flamma nos extinguunt, an juſtam nos occidendi habent cauſſam propter diſſenſum minime fundamentalem leviſſimique momenti, cur nos non potius tolerant donec ad ſaniorem redeamus mentem?

§. CCCCLXXX.

Dicunt conveniendum nobiscum eſſe de Fidei Principio, neque ullas admittendas eſſe conſequentias aut ſyllogismos, ſolam ſcriptam Litteram, ſive terminos S. Scripturæ expreſſos, ex quibus omnis contra Pontificios inſtituenda ſit demonſtratio.

§. CCCCLXXXI.

Si hoc modo nobiscum Pontificii Doctores diſpu-

diſputare velint, nobis perinde eſt, ad ſtabiliendam enim veritatem aliquam utimur ipſis Scripturæ verbis, ſed ut idem Adverſarii in Dogmatum ſuorum probatione faciant eodem ab ipſis jure petere poſſumus. Probent itaque totidem Scripturæ verbis, dari Chriſti in Terra Vicarium, eum Romæ ſedem ſuam habere debere; Romanum Pontificem Petri ſucceſſorem eſſe. Probent dari Sacrificium miſſaticum; dari poſt hanc vitam purgatorium ignem &c.

§. CCCCLXXXII.

Objiciunt, competere Romanæ Eccleſiæ jus præſcriptionis, indeque fluentis legitimæ poſſeſſionis, quæ dum à Proteſtantibus turbetur, hujus præſumtionis reddere teneatur cauſſas.

§. CCCCLXXXIII.

Sed Jus præſcriptionis, in rebus Religionem ſpectantibus veritatesque cujuscunque generis illæ ſint, valere non poſſe, alibi ſuo loco oſtendimus. Alias nimirum error in multis veritati prævaleret.

§. CCCCLXXXIV.

Addunt denique indicandum à Proteſtantibus eſſe præciſum tempus, quando in ſingulis partibus Religionisque Articulis factæ ſint mutationes? Quandonam nati ſint in Romana Eccleſia hi vel illi errores, de Romanæ Eccleſiæ infallibilitate, de corporali Chriſti in S. Cœna præſentia, de imaginum cultu &c.? Quod niſi facere poſſimus, nonniſi Apoſtolica auctoritate traditum rectiſſime credi.

§. CCCCLXXXV.

Hisce vero partibus noſtris abunde ſatisfecerunt SPANHEMIUS atque BASNAGIUS aliique.

§. CCCCLXXXVI.

Nunc progrediendum nobis eſſet ab objectionibus generalibus ad ſpeciales. Illæ vero tam parvi momenti ſunt, ut ipſimet Doctores Pontificii poſteriores, ſi nobiscum diſputare volunt, iis non amplius utantur; vident enim, quod ſi ex S. Litteris decidendæ ſint controverſiæ, de re ſua actum eſſe.

* * * * * *
* * * * *
* * * *
* * *
* *

CAPUT

CAPUT XV.
De
Fanaticis.

§. I.

Cum Religio conſiſtat in obligatione actiones ſuas dirigendi ad manifeſtationem Gloriæ divinæ, & promotionem perfectionis tum propriæ tum proximi, motivis ab attributis divinis, tum in operibus Naturæ, tum in opere Redemtionis manifeſtatis, deſumtis: Actiones autem ſunt vel internæ vel externæ: Hinc patet in Religione nec externa ab internis ſejungenda eſſe, nec etiam cenſendum, exercitium ejus in ſolis externis conſiſtere.

§. II.

Fit autem ut plurimi homines pro diverſa mentis & corporis, nec non educationis conditione & conſuetudine unum ex his ab altero multoties ſeparent: Quibusdam externa ſolum, aliis vero nonniſi interna retinentibus.

§. III.

Ad priorem claſſem *Pontificii*, nec non omnes *Juſtitiarii* pertinent, qui plurimam partem externas Religionis actiones obſervationemque externarum Cultus divini cærimoniarum ſufficere putant.

Alii

§. IV.

Alii vero, hoc externum evitare volentes, in alterum incicunt; dum omnia externa Salutem operandi media, actiones & cærimonias rejiciunt, aut ſaltem non multum curant & contemnunt; veramque Religionem *internam* tantum; in motibus & actibus internis conſiſtere perhibent.

§. V.

In hoc jam olim errabant *Myſtici*, dum ita urgebant ſtatum internum, ut omnia vel media ſalutis externa, vel fidei fructus externos, non attenderent, & externa Religionis officia contemnerent.

§. VI.

Tales præcipue inde à Reformationis tempore extiterunt; qui non tantum Doctrinam & Cultum externum emendandum voluerunt, ſed omnem illum Eccleſiæ & Religionis apparatum externum plane abrogandum; nec ſolum in rebus fidei Autoritate humana & traditionibus non ſtandum, ſed ipſum Dei Verbum, ut medium ſalutis externum, parvi facientes, motus & inſpirationes Dei internas crepabant, à quibus pendendum ſit; unde *Fanaticiſmus & Enthuſiaſmus ortum ſuum duxit.*

§. VII.

Hos autem, ut & *Tremulos* alioſque communi, propter Doctrinæ convenientiam, *Fanaticorum* nomine in hoc capite comprehendimus.

§. VIII.

Illis vero nomen tale datur quod à Gentilium templis ſive Fanis derivatur. Sacerdotes nimirum

mirum, qui muneribus in illis obeundis vacabant, dicebantur *Fanatici*; ſolebant autem hi ſubinde colloquium cum Diis confingere ut Dictis ſuis apud Populum eo majorem fidem facerent.

§. IX.

Eam ob cauſſam ut Plebs fictitiis hisce divinis commerciis fidem non denegaret, motus prodere ſolebant extraordinarios, quaſi in ecſtaſin rapti eſſent.

§. X.

Propter internas tales, quas hodiernis temporibus nonnullæ ſectæ ſibi tribuunt, Revelationes, atque motum membrorum furibundum quaſi ad imitationem illorum Gentilium Sacerdotum, etiam *Fanatici* talium Sectarum Aſſeclæ nominari ſolent.

§. XI.

Cum hoc nomen nunquam in bonam ſumatur partem, dum inſaniæ notam indicet, adeoque non facile alicui imponendum ſit, tamen ſenſu latiori quilibet ita appellari poteſt, qui præter & extra Rationem & veram Dei Revelationem aliquid profert. Qui ergo extraordinariam Revelationem divinam mentiuntur, eamque inſanis geſtibus proferunt, non habent cur conquerantur, ſi nomine *Fanaticorum* inſigniantur.

§. XII.

Enthuſiaſtæ vero nomen ſuum à voce græca ἔνθεος contracte ἐνθοὺς habent; Unde ἐνθουσιάζειν & inde ἐνθουσιασμός: Significant hæc vocabula aliquem in quo Deus eſt; ſive extraordinariam in homine Dei præſentiam. Adeoque *Enthuſiaſta* is

eſt, qui extraordinariam Dei Revelationem & θεοπνευςίαν jactat, & vehementiores Phantaſiæ motus & imaginationis vires pro immediatis Spiritus S. commotionibus & inſpirationibus habet, easque fidei ſuæ principium & vitæ normam agnoſcit.

Vox hæc cum ſignificationis ſit ampliſſimæ, hinc nonnulli diſtinguunt inter *Enthuſiasmum verum*, qualem Prophetæ & Apoſtoli habuerunt, & *falſum* ſive *fictum*, qualis Enthuſiaſtarum ſit; nunquam tamen Viri θεόπνευστοι ita appellantur, nec Enthuſiasmus ipſis tribuitur.

§. XIII.

Cum Natura vero ipſa Fanaticismi & Enthuſiasmi pugnat, ut illorum Doctrina in Syſtema aliquod redigatur & connectatur.

Hypotheſis Primaria.

§. XIV.

Omnium illorum, quos ſub *Fanaticorum* nomine hic comprehendimus, πρῶτον ψεῦδος hoc eſſe videtur: Quod ſtatuunt, *Lumen quoddam internum & divinum eſſe unicum & perfectum principium cognoſcendi omnia ea, quæ ad ſalutem peccatori ſunt neceſſaria, illudque vel eſſe cuivis homini connatum, ſive per immediatam Revelationem in illo accendi.*

Studio hanc diſtinctionem facio, in ſequentibus enim videbimus, nonnullos ex Fanaticis prius, alios vero poſterius aſſumere.

§. XV.

Cum varia dentur Fanaticorum genera, & varii Sectæ illius Duces, qui in nonnullis diſcrepant,

pant, hinc de præcipuis etiam hujus hæreſeos Sectis ſeparatim nobis dicendum eſt.

De Quackeris.

§. XVI.

QUACKERI ex Anglia ortum ſuum ducunt, aliis, JACOBUM NAYLORIUM, aliis vero GEORGIUM FOXIUM, Sectæ hujus ducem habentibus.

§. XVII.

Nomen vero, quo illorum Aſſeclæ inſigniuntur, *Tremulum* denotat, cujus demonſtrationis cauſſa hæc eſt; quod dum in Eccleſiis ſive conventibus ſuis, dum reliqui omnes in ſilentio & quiete meditantur, aut Hymnum aliquem ſacrum canunt, unus vel alter incipit, quaſi ſpiritu correptus eſſet, ſeſe in medium projicere motibus & tremoribus corporis membrorum aſpectu horrendis; quo tremore finito, interruptis verborum ſonis, putatitia vel fictitia Spiritus S. effata pronuntiant.

§. XVIII.

Miram hanc corporis agitationem ipſi oriri dicunt ex luce maximo cum fulgore in ipſis accenſo, & talem in modum radiante, ut homo illam immotus perferre nequaquam poſſit.

§. XIX.

Unde vero talis tremor ortum ſuum ducat, cum veritatis certitudine exacte definiri nequit; Diabolo illum adſcribere velle minus durum videtur.

§. XX.

Forſan pedetentim ejusmodi motibus aſſueſcunt; ut præſentibus fidem faciant, agitationes has ſimulatas divinas eſſe; aſpicientesque in ſtuporem rapiant, quo effatis & profeſſioni ſuæ ceu divinæ aſſenſum præbeant.

§. XXI.

Probabilitati tamen quam maxime accedere videtur, tremorem hunc derivandum eſſe à vehementiori Phantaſia: Notum nimirum eſt, quantam vim apud nonnullos homines excitatior imaginatio habeat, ápud eos præcipue qui melancholici temperamenti ſunt; ſi deinde conſuetudo & præparatio ad ejusmodi agitationes, nec non præjudicium ex hypotheſi quadam accedat, facile concipitur, quomodo vehementes ejusmodi commotiones excitari queant.

Dogmata ex Hypotheſi primaria deducta.

§. XXII.

Hi ex illis *Fanaticis* ſunt, qui Lumen quoddam divinum, omnibus hominibus congenitum, rerum credendarum & agendarum principium faciunt (§. 14.).

§. XXIII.

Lumen hoc ut ipſam divinæ Eſſentiæ particulam homini in creatione inditam, ab anima ejusque facultatibus diſtinctam concipiunt; per peccatum vero illud fuiſſe obfuſcatum perhibent, ut vim ſuam exercere nequeat, in piis vero ſive

rege-

regenitis iterum excitari, ut omnia per illud cognoſcantur & revelentur.

§. XXIV.

Recte quidem ſentirent, ſi per Lumen iſtud nihil aliud intelligerent, quam Conſcientiæ Lumen in quolibet homine irregenito etiam accenſum, quo ſe obſervationi Legis Naturæ & Religionis naturalis obſtrictum ſentit, & Rationis illuminationem divinam, per convictionem veritatum ſupernaturalium in Verbo divino contentarum.

§. XXV.

Nemo enim quamcunque profanus exiſtit, qui non ad hæc obligatum ſe eſſe ſentiat, dum Conſcientiæ reliquiæ & Rationis principia etiam poſt lapſum ſuperſint.

§. XXVI.

Et ſi accedat illuminatio Spiritus Sancti in regenitis, per convictionem veritatum ſupernaturalium, homo ſcit omnia ad ſalutem cognitu neceſſaria.

§. XXVII.

In eo autem errant, quod α. illas Conſcientiæ reliquias & Rationis Lumen divinæ Eſſentiæ particulam eſſe perhibent, & Spiritus S. Dona ut ipſius divinæ ſubſtantiæ communicationem concipiunt.

§. XXVIII.

Nec minus quod β. illud Conſcientiæ Lumen & fictitiam divinæ particulam Eſſentiæ, omnium rerum ad Salutem cognoſcendarum & faciendarum perfectum principium faciunt.

§. XXIX.

Ex hac autem præcipua hypotheſi reliqui omnes illorum fluunt errores. Inde enim eſt, quod ipſum Dei Verbum veram fidei normam parvi faciunt, & maximo cum contemtu de ipſo loquuntur, illud nonniſi *litteram mortuam* appellantes, qua illi ſolum indigeant, qui nondum ſunt regeniti, ad excitandum & vinculis liberandum congenitum illud Lumen, quo ſuſcitato nullo amplius medio externo & inſtructione opus ſit, dum per Lumen illud omnia cognoſcantur; quæ ad Salutem conſequendam neceſſaria ſunt.

§. XXX.

Cum ex hoc cognoſcendi principio de S. S. Trinitatis Myſterio nihil conſtet; hinc etiam confuſos de eo ſibi formant conceptus. Licet enim omnes tres divinitatis Perſonas pro vero Deo agnoſcant, omnem tamen inter illas perſonalem diſtinctionem tollunt.

§. XXXI.

Et cum peccati magnitudo, & vera illius ratio, corruptionisque natura nonniſi ex divino Verbo recte agnoſcatur; Hinc ex eodem illo horum Fanaticorum falſo principio fluit; quod falſum ſibi de ſtatu miſeriæ humanæ & peccati in genere forment conceptum. Dum nimirum putant, *Lumen* illud *internum* divinæ ſubſtantiæ particulam eſſe, peccatum contra ut ſubſtantiam aliquam parvam concipiunt, quæ homini per lapſum à Satana fuerit indita, ita ut ſubſtantia illa divina in homine, licet peccatore, permanſerit etiam poſt lapſum, ſed per malam pecacti ſubſtantiam obfuſcata & captivata ſit, ut amplius,

nisi

niſi per regenerationem vincula ejus tollantur & tenebræ diſpellantur, vires ſuas exercere nequeat.

§. XXXII.

Qui vero falſum ſibi de peccato & hominis miſeria format conceptum, etiam de modo liberationis & Liberatoris Perſona non recte ſentire poteſt; unde talem Chriſtum ſibi fingunt, qui duplex habuerit corpus, *Spirituale* nempe, quod ab initio Mundi habuerit, tale forſan quale Adami ante lapſum fuiſſe autumant, & *animale*, quale ex Maria aſſumſerit, in quo paſſus ſit.

§. XXXIII.

Finem autem incarnationis & paſſionis Chriſti duplicem fuiſſe dicunt, tum nimirum ut nobis exemplo ſuo oſtenderet quomodo Lumen illud vinculis malæ ſubſtantiæ, quibus captivatum eſt, liberari & vires ſuas recuperare queat; tum ut vim nobis mereretur, qua ad plenarium Luminis illis uſum reduci poſſimus.

§. XXXIV.

An vero tale Corpus animale B. Liberatoris ſibi fingant, quod etiam mala illá ſubſtantia infectum fuerit, ut hoc modo Chriſtus nobis exemplum præberet, quomodo privatas illa ſubſtantialis & peccatum vincendum ſit, quo Luminis illius uſu perfrui poſſimus, ego definire nolo.

§. XXXV.

Et cum de Chriſti Satisfactione illiusque imputatione non recte ſentiunt, hinc etiam de fide qua illam recipimus nihil docent.

§. XXXVI.

Cum Fides in Chriſtum, tanquam unicam atque

que perfectiſſimam cauſſam ſalutis, totius negotii ſalutis formam atque centrum conſtituat; hinc qui de illa nihil aut perverſe docet, ſimul de toto gratiæ negotio perverſe ſentiat oportet.

§. XXXVII.

Propterea etiam illi, de quibus agimus, hæretici, totum Dei circa hominis Salutem negotium, quantum in illis eſt, pervertunt, totamque illam Doctrinam hypotheſi ſuæ accommodant. Requirunt autem ad hominis Salutem regenerationem, qua fit ut Lumen illud internum, tenebrarum vinculis hactenus quaſi captum, liberetur, ut vires ſuas exſerere incipiat, & ita perrumpat ut totus homo illo colluſtretur atque hoc modo ſanctus fiat.

§. XXXVIII.

Inde fit ut vel minimos conſcientiæ motus in ſe excitatos pro immediata Eſſentiæ divinæ in ipſis inhabitantis operatione habeant. Et hoc cum exiſtimant, facile ſibi perſuadent, quemlibet etiam affectum per ejusmodi conſcientiæ motum excitatum immediatum ſubſtantiæ divinæ opus eſſe. Qui affectus, ejusmodi perſuaſione magis magisque roboratur ut ſemper vehementior fiat, donec ſufficit ad motus ejusmodi corporis excitandos quos propterea etiam pro divinis habent.

§. XXXIX.

Et cum Deus ipſe in hominibus habitet, illiusque Lumine homines ita colluſtrentur, ut toti lux fiant, adeoque regeneratis ſummum acquirat gradum; hinc etiam fluit opinio de Eccleſia in hac terra perfecte ſancta & pura.

Neque

§. XL.

Neque propterea Mediis Gratiæ externis opus habent; Unde non tantum Verbi divini in hoc ſtatu uſum rejiciunt, ſed de Sacramentis etiam contemtim loquuntur.

§. XLI.

Sed nec Magiſtratu opus eſt, ſi homines, tali Eſſentia divina perfuſi, eum perfectionis gradum conſequuti ſunt, qualem ipſi Cœlicolæ poſſident; Unde Fanatici Principibus honorem debitum deferre recuſant.

§. XLII.

Inde etiam fit, ut hujusmodi homines, propriæ perfectionis typho inflati, omnes alios alto ſpernant ſupercilio.

Anthonia Bourignon & Petrus Poiretus.

§. XLIII.

In *Fanaticorum* claſſem quoque referendi ſunt omnes qui *Joriſtarum*, *Familiſtarum* & *Labadiſtarum* nomine veniunt.

§. XLIV.

Et præcipue famoſa illa ANTHONIA BOURIGNON, quæ cum præcipuos errores cum reliquis Fanaticis communes habuit, tum alios ex proprio ſuo confinxit ingenio; ad priorem claſſem pertinet primaria illa Fanaticorum hypotheſis, de *Lumine interno*; de omnium externorum Salutis Mediorum, Verbi divini nec non Sacra-

mentorum inutilitate ; de ſufficientibus animæ ad bonum viribus ; de duplici Chriſti corpore animali & ſpirituali, aliisque pluribus.

§. XLV.

Ad poſteriorem claſſem refertur, quod docuit de corpore Adami Cryſtallino pellucido; de ſtatu integritatis ejus ſtatui cœleſti ſimillimo; de lapſu Adami per ſomnum ; de cauſſa creationis Evæ ad ulteriori lapſui medendum; de conjugio, quod cum ſtatu maximæ perfectionis ſubſiſtere nequeat.

§. XLVI.

Præcipuus illius aſſecla fuit Vir acutiſſimus, PETRUS POIRETUS, tum mala tum bona fama celeberrimus. Qui duo opera, *alterum* comprehendens *Cogitationes de Deo anima & malo*, alterum *Oeconomiam divinam* ſive Syſtema Theologiæ ſuæ, ordine & connexione elegantiſſima conſcripta, edidit.

§. XLVII.

Id autem in Oeconomia ſua divina egiſſe videtur, ut *Myſticorum & Fanaticorum* placita in Syſtema redigeret, & ex principiis quibusdam explicaret.

§. XLVIII.

Primaria vero *hypotheſis* hæc eſt, *quod Lumen aliquod internum ſalvificum ſtatuit, quod in cognitione, ſenſitiva magis quam ideali conſiſtat.* Idealem cognitionem tanquam viam conſiderat, per quam homo ad ſenſitivam pervenire poſſit.

§. XLIX.

Hanc ob cauſſam tres in hominis mente diſtinguit facultates, nempe *Facultatem immenſam*

Lumen

Lumen divinum recipiendi, quæ facultas ita illuminatur ut paſſive tantum ſe habeat, & Lumen illud ſplendere ſentiat, ita ut Lumen illud in mente hominis aliquid peculiare ſit ſic lucens, ut anima illud paſſive accipiat. *Alteram* mentis facultatem dicit eſſe *Deſiderium immenſum. Tertiam vero immenſam Acquieſcentiam.*

§. L.

Quid vero per Lumen illud internum per quod ſenſualem acquirimus cognitionem intelligat, non ubique eodem modo ſeſe explicat. Licet enim ſubinde per id immediatam Spiritus S. in anima hominis operationem indicare videatur, tamen de eo ita loquitur, ut illum cum Fanaticis in hac re feciſſe nulli dubitemus, dum aſſerit illud natura omnibus hominibus congenitum, ab anima diſtinctam ſubſtantiam eſſe, exiſtentiam vero ipſius, tum experientia, tum exemplis ipſorum Gentilium, tum S. Scripturæ teſtimonio conſtare contendit; quod præcipue videre eſt ex Libro ejus adverſus principia LOCKII ſcripto.

§. LI.

Huicce hypotheſi ſubſtruit diſtinctionem inter *Intellectum paſſivum* & *activum*; *Priorem* ut præcipuam animæ facultatem conſiderat, per quam ſolam homo ad veram ſapientiam atque illuminationem pervenire poſſit, dum lux interne, in intellectu paſſive ſe habente, accendatur. *Activum* vero ut ſolidæ eruditioni nocivum & cognitionem tantum idealem formantem plane rejicit.

§. LII.

Si nunc inquirere volumus, undenam factum ſit

ſit ut Vir hic perſpicaciſſimus in ejusmodi inciderit opiniones? Videtur ipſum ſenſum ejusmodi Lucis in ſe habuiſſe, ortum ex reliquiis Conſcientiæ, poſt lapſum reſiduis; quæ per varias meditationes S. Scripturæ lectionem, & ipſam Spiritus S. operationem excitantur.

§. LIII.

Hoc internum Lumen à cognitione ideali POIRETUS ita diſtinxiſſe videtur, ut per idealem intelligat mere theoreticam, quæ per varia Ratiocinia ex principiis Rationis deducta adquiritur. Per alteram vero, quam ſenſualem appellat, ſenſum Conſcientiæ cum affectu animi conjunctum, unde *cognitio practica* oritur.

§. LIV.

Quod vero cognitionem hancce & conſcientiæ ſenſum conſideravit ut Lumen aliquod divinum, extrinſecus illabens, & in mente accenſum, id à Myſticis quos legit, & cum quibus converſabatur, habuiſſe videtur.

§. LV.

Quænam vero de S. Scripturæ uſu & neceſſitate mens ipſi fuerit, ſatis accurate definiri nequit, cum enim Lumen illud vere divinum ſtatuerit, in eo errore fuiſſe videtur, quod Lumen internum ſufficiat homini ad Salutem conſequendam & cognoſcendam.

§. LVI.

Falſo quidem ſe accuſari proteſtatus eſt, quod ſcriptum Dei Verbum parvi faciat, & absque illo ſufficientem ad Salutem conſequendam cogni-

cognitionem per ſolum Lumen internum accenſam ſtatuat; dum *in Vindiciis Veritatis & innocentiæ, adcuſationibus JEGERI oppoſitis*, Lib. I. Cap. IV. pag. 209. dicit: Se S. Scripturam pro unico Theologiæ principio habere, *ſolam*, deinceps inquit, *& unam Scripturam S. habui, habeo & gratificante Deo habebo, quamdiu vivam, pro uno & ſolo Theologiæ Chriſtianæ & verum ad Salutem credendarum principio: Ita ut ſi quid ei non concordet, aut ei adverſetur, quocunque id veniat nomine, Verbi interni, Alloquii immediati &c. id plane non ſit audiendum, nedum pro dogmate Chriſtianæ fidei admittendum.*

§. LVII.

Alibi tamen paſſim aſſerit, homines etiam per ſolum Verbum internum illuminari & ad Salutem perduci poſſe; licet de externo nihil ſciant, & inter alia plura loca, Lib. III. *Oecon. divinæ* Cap. VII. §. 12. Tomi I. ſcribit: *Si à Creaturis averſus veritatem in centro animæ lucentem conſulet, ad Deum utique Salutemque æternam ducetur, verusque fiet Chriſtianus; licet forte litteram Evangelii ignoret; eo quod lumen in corde ejus lucens, ſit ipſe Spiritus Jeſu Chriſti, cujus efficacia, vita moresque Chriſti in ipſo formabuntur Chriſtusque in eo naſcetur.*

§. LVIII.

Inde non poterat non *Religionum Indifferentiſmus* oriri. Dum enim omnes homines, etiam Evangelium ignorantes, intrinſecum Religionis Salutaris principium habent, illud in omnibus Religionibus ſalvum maneat oportet; unde POIRETUS docebat, externam Religionum differentiam nullius momenti eſſe, ſi modo pium & bonum cor adſit. Pietatem autem in accenſione

lumi-

animabus parentum per traducem propagari, ut mediatam tantum originem ex Eſſentia Dei habeant.

§. LXVI.

Neque hypotheſi ſuæ conformiter, animam immediatum cum Deo commercium habere poſſe exiſtimat, neque Deum in illa habitare: Neque illa in illa Deum ingredi poſſet, niſi eſſet divinæ particula auræ. Vide Oecon. Div. Tom. I. Lib. I. Cap. X. §. 3. & 6.

§. LXVII.

Et cum Lumen illud hominis internum ut divinum quid conſideraret, imo ipſum Deum ut Lumen aliquod conciperet, animam vero ut Eſſentiæ divinæ particulam ex illa productam fingeret; hinc Lumen illud, immediate ex Deo enixum, nunquam majorem habere potuit fulgorem quam antequam peccati vinculis captivatum & quaſi incruſtatum fuit; unde in hanc quoque incidit ſententiam, quod etiam ipſum Adami Corpus ante lapſum totum fuerit luminoſum & transparens. Oecon. Lib. I. Cap. XXII. §. 11. Tom. I. & §. 13. aſſerit, illud fuiſſe fortius & agilius igne, ſoleque ipſo luminoſius.

§. LXVIII.

Ex eadem ſua hypotheſi Imaginem divinam, ſecundum quam homo creatus fuit, ita concipit, ut homo repræſentaverit imaginem eorum, quæ in luminoſa atque beata Divinitatis natura ſunt Eſſentialia; adeo ut præter Divinitatem puram idea nulla, nullum Lumen, nullæ perceptiones aliæ, ibidem inveniantur. Vide Oecon. Div. Tom. I. Lib. I. Cap. XX. §. 3. ſeqq.

Lap-

§. LXIX.

Lapſum vero eodem quo Virgo illa *de* BOURIGNON concipiebat modo; Nempe quod Adamus facultatibus animæ inferioribus uti, rebusque corporalibus delectari incœperit, deliquium propterea aliquod ipſum paſſum fuiſſe, quod ſit origo ſomni, qui in creatione primitiva nusquam fuerit. Ne autem cor ipſius creaturis plane occuparetur, Deum in hoc ſomno fœminam creaſſe & veluti extractum totius corporis ſui ab eo ſeparaſſe.

§. LXX.

Ex *primaria* porro, quam oſtendimus, *Hypotheſi* tota quoque de Oeconomia Gratiæ & Negotio Salutis Doctrina derivanda eſt. Omnia enim ibi ad Lumen illud divinum in homine accenſum referuntur; *Fidem* nimirum quod attinet, ipſa ab illa non conſideratur ut deſiderium & apprehenſio meriti Jeſu Chriſti, ſed ſatisfactione præterita illam refert ad deditionem trium animæ facultatum Deo: Illamque definit, quod ſit *deditio deſiderii Spiritus Cordis & Libertatis noſtræ, ſoli Deo confidenter & vere facta*, cui deditioni inſeparabiliter cohæreat intima præſentia Dei, deſiderium animantis, intellectum illuminantis, cor pacificantis, omnesque animæ motiones formantis atque dirigentis. Oecon. Div. Tom. II. Lib. V. Cap. IV. §. 66.

§. LXXI.

Pro triplici etiam, quam animæ tribuit, facultate, tria quoque fidei genera diſtinguit, *Fidem* ſcil. *deſiderii, converſionis fontem, Fidem Luminis, purificationis cauſſam, & Fidem acquieſcentiæ*, xa

qua *Juſtificatio* oriatur. Ex omnibus tribus autem ſimul oriri *Regenerationem* aſſerit.

§. LXXII.

Ex illa hypotheſi totum de Juſtificatione Doctrinam pervertit, illam non conſiderans ut abſolutionem Dei, ut ſummi Judicis, propter imputationem plenariæ Jeſu Chriſti ſatisfactionis; ſed illam concipit ut plenariam hominis renovationem atque inhærentem Juſtitiam, quam ſi Deus obſervet, illum homini declarare, nihil amplius illi ineſſe, quod ipſi diſpliceat, quod non juſtum ſit aeque rectum.

§. LXXIII.

Regenerationem autem conſiderat, ut eum hominis ſtatum, in quo ab omnibus deſideriis peccaminoſis liber eſt; unde aſſerit, certiſſimum eſſe, in corde regenerati concupiſcentiam nullam amplius ſupereſſe; neque ullum deſiderium pravum ex fundo ipſius pronaſci; intimos ejus receſſus, proclivitates, inclinationes & affectiones in pacem cum Deo rediiſſe in vitæ jam fontem transformata, nihil denique mali in corde ejus debellandum reſtare. Oecon. Div. Lib. V. Can. IX. §. 28. Tom. II.

§. LXXIV.

Et cum tota hominis reſtauratio, interno illi lumini ortum ſuum debeat, quod luminis Dei Eſſentialis particula exiſtens Intellectum paſſive ſe habentem totum colluſtrat, atque hoc modo Deus ipſe in illis præſens fiat, adeoque POIRETUS Fidem, Juſtificationem & Regenerationem absque merito Chriſti & ſine ullo ad illud reſpe-

ctu

ctu concipiat; Hinc etiam tota de muneribus Chriſti Doctrina ipſi pervertenda fuit.

§. LXXV.

Totum propterea de ſatisfactionis Jeſu Chriſti imputatione dogma inficiatur, dicens impoſſibile omnino eſſe, ut pœna peccati per ſurrogationem, aut ſubſtitutionem alterius, non dico meritoriam, aut interceſſoriam; ſed exemtoriam, qua alius pro peccatore ſupponi debeat, aboleatur. Hoc eſt; fieri nulla ratione poteſt, ut peccator à peccati pœna ita abſolvatur, ut alius pro alio, cui illa infligenda erat, ſeſe offerat, ac peccatore pœnæ ejus neceſſitatem in illam transferente, eam alter, peccatore ipſo exemto, in ſe ſuſcipiat. Tom. I. Oecon. Div. Lib. III. Cap. IV. §. 16.

§. LXXVI.

Multa tamen acutiſſimus Vir hic de Chriſti pro hominibus ſatisfactione loquitur, qua tantum acquiſiverit quantum opus erat, ut homo Peccatorum ſuorum remiſſionem à Deo impetrare poſſet. Præcipuam vero ejus partem interceſſionem Chriſti apud Deum eſſe putat, ut enim per Omnipotentiam ſuam atque Bonitatem hominem meliori reſtitueret ſtatui, quam ille erat, in quo primitus creatus fuit. Unde dicit: Filium Dei magnam Fratrum ſuorum cladem, hoc eſt, totius generis humani, doluiſſe; unde per ardentiſſimam caritatis ſuæ magnitudinem, Majeſtatem Patris, peccatoris prævaricatione læſam, ſupplex oraverit ut omnipotentem Bonitatem ſuam in hominem efficaciſſime ac largius, atque in creatione fecerat, refunderet. Oecon. Div. Tom. I. Lib. III. Cap. V. §. 10.

§. LXXVII.

Negata vera ſatisfactionis ratione etiam alia paſſionis Chriſti cauſſa indicanda fuit, illamque potius tanquam exemplum, quod nobis Chriſtus dederit conſiderat; qua ratione ſcilicet carnis concupiſcentiæ compeſcendæ ſint, quibus Chriſtus tamdiu reſtiterit, donec poſt perpeſſos infernales terrores victor evaſerit: *Atqui*, inquit, *videmus illum inclinationibus, quibus naturam ſuam infirmum eo abripi ſentiebat, reſtitiſſe; contraria autem elegiſſe.: Contra voluntatem carnis ita fortiter pugnaſſe, ut Sanguinem pariter ac aquam ſudaverit, ac immaniſſimis quibusque incommoditatibus, quas Caro abhorret, imo ipſi morti Carnis ſeſe expoſuerit, videlicet ut nos eadem ſimiliter in nos transferremus.* Oecon. Dir. Tom. I. Lib. III. Cap. XVII.

§. LXXVIII.

Hoc autem modo ut Chriſtus exemplo nobis eſſe, & talis paſſionum ejus ratio indicari poſſet, etiam dogma de humana ejus natura ſecundum hypotheſin hancce inflectendum fuit. Præter enim corpus Chriſti, corpori Adami pellucido perſimile, quod jam ante hominis lapſum aſſumſerit, eum in finem ut Deus modo viſibili cum homine familiare commercium habere poſſit, aliud adhuc ex Maria corpus aſſumſiſſe perhibet, noſtro per omnia ſimile, non corporibus tantum, ſed & ſpiritualibus ſubjectum infirmitatibus, ad peccatum propterea incitatum, nunquam tamen ab illis victum, cum fortiſſime ſeſe iis oppoſuerit. *Sunt*, inquit, *qui volunt, Chriſtum tentationes nullas, nullasque inclinationes naturæ corruptæ habuiſſe, forte ut ipſi ab ejus imitatione excuſati*

cuſari poſſint, quandoquidem conditio eorum cum conditione illius in comparatione conjungi nequeat. Verum illi eam ita penitus ignorant: Quippe qui unus plures habuit, quam cæteri omnes, easque longe violentiſſimas & principales; ſine ullo tamen peccato, immo non ſine virtute ac meritis. Oecon. Lib. IV. Tom. II. Cap. II. §. 3.

§. LXXIX.

Reliqua, quæ cum Virgine de BOURIGNON communia habuit, dogmata, brevitatis gratia omittimus, de animarum poſt mortem purificatione, Regno Millenario &c. quæ ipſa ex divina ſe habuiſſe revelatione profeſſa eſt.

Valentinus Weigelius.

§. LXXX.

In eandem cum *Fanaticis* Claſſem referendus etiam eſt VALENTINUS WEIGELIUS, quia non tantum Doctrinam de *Lumine interno*, ſed & alia pleraque placita cum ipſis habuit communia; omnia vero ipſius dogmata non cohærent, quod Fanaticis etiam vulgare eſt.

§. LXXXI.

Cum omnibus hominibus connatum quoddam *Lumen internum* ſtatuebat, quod ceu rerum cognoſcendarum & faciendarum principium conſiderabat; hinc diſtinxit nontantum inter *Verbum externum & internum*, ſed & Sacræ Scripturæ Authoritatem elevabat, vimque ejus enervabat: Aſſerens, neque Scriptores Sacros ab erroribus fuiſſe immunes; unde non S. Scriptura certa fidei norma eſſe queat, multa etiam in illa eſſe dubia,

multa incerta, multa imperfecta, neque aliter illam quam litteram mortuam eſſe conſiderandam, ad veram Dei cognitionem conſequendam & æternæ ſalutis recuperationem parum utilem.

§. LXXXII.

A Sacra autem Scriptura, ut unico fidei principio recedens, mirum non eſt, ſi res miras de Deo docuit, cum Pſeudomyſticis enim Deum concipiebat ut omnium creaturarum Eſſentiam; quæ hypotheſis fluebat ex opinione de omnium rerum effluxu ex Deo, tanquam cauſſa emanativa, & omnium creaturarum ad Eſſentiam Dei reductione.

§. LXXXIII.

Similiter etiam eandem ob cauſſam de S. S. Trinitate multa cum S. Scriptura non conformia imo abſurda etiam docebat. *Filii* nimirum *generationem* ut *emanationem* quandam ex Dei Eſſentia concipiebat. Unde aſſerebat, Patrem Filio majorem eſſe, ab ipſo per Evam quandam cœleſtem & ſpiritualem genitum, quæ ipſa etiam ex Deo emanavit. Vide ipſius *Poſtillam* Part. II. pag. 286.

§. LXXXIV.

Pari etiam modo Creationem ut emanationem ex Eſſentia divina concipit, ut omnes Creaturæ Eſſentiæ divinæ emanatio ſint. *Deus, enim*, inquit, *nihil creat niſi quod ipſe eſt : Etiam nihil aliud efficit niſi quod ipſemet eſt, hoc eſt omnes res, cum ipſe ſit omnes res*, in Lib. cui titulus eſt *Tabernaculum Moſis.*

§. LXXXV.

De Negotio Salutis cum aliis Fanaticis in pluri-

plurimis conſentiebat, nempe Chriſtum duplex habere corpus, cœleſte & terreſtre, quod poſterius ex Maria aſſumſerit. *Poſtilla* Part. I. p. 214. Ipſam vero Mariam corpus ſuum ex cœlo immediate à Deo productum habuiſſe aſſerebat.

§. LXXXVI.

De ſtatu atque officio Chriſti multa docet contradictoria, ut & de ipſius ſatisfactione, plurima tamen eo tendunt: Chriſtum paſſionibus ſuis exemplum dediſſe, qua ratione caro per Lumen illud æternum vincenda & homo ad Dei communionem ſive unionem reducendus ſit.

§. LXXXVII.

Regenerationem vero talem ſibi imaginatus eſt, qua homo novum quoddam atque cœleſte Corpus ex ipſa Carne Chriſti natum accipiat, adeoque duplex habeat Corpus, terreſtre alterum atque mortale, alterum autem cœleſte & immortale.

§. LXXXVIII.

Fides vero, ex ipſius mente, eſt vel ipſa Filii Dei in homine inhabitatio, talis qualis fuit habitatio ejus in Chriſto homine & quidem Chriſtus in omnibus regenitis ita habitat, ut cauſſa ſit omnium actionum & operationum eorum: Vel etiam fidem conſiderat ut obedientiam in imitatione Jeſu Chriſti conſiſtentem, quæ nec lectione nec auditione Verbi divini obtinetur, nec alio quodam medio externo, ſed tamdiu expectandum donec Chriſtus interne ſeſe revelet.

§. LXXXIX.

In juſtificatione vero juſtitiæ Chriſti imputatio-

tationem plane rejicit, illamque cum reliquis Fanaticis cum Regeneratione atque Sanctificatione confundit.

§. XC.

Sanctificationem vero ad eum usque gradum progredi putat in hac vita, ut Regenitus legem exactiſſime ſervare poſſit; imo tam perfectum fieri poſſe quemvis Regenitum ac ipſe Chriſtus fuit. *In Dialogo* ejus de *Chriſtianiſmo.* Cap. VI. p. 76.

§. XCI.

Uti omnium Mediorum externorum uſum rejiciebat, ita etiam Sacramentorum uſum ſummopere contemnebat. Quisquis enim eſſentialiter cum Deo aut Chriſto ita unitus eſt, ut Deus ipſe ſubjective omnia in eo operetur, is omnino externis Mediis haudquaquam opus habet.

§. XCII.

Eandem etiam ob cauſſam Miniſterium Eccleſiaſticum rejiciebat, neque quemquam munere concionatoris fungi poſſe aſſerebat, niſi à Deo ipſo immediate vocatus & ab ipſo edoctus ſit.

§. XCIII.

Ex hypotheſi etiam ſua omnia Eccleſiæ externa criteria nullius momenti eſſe ſtatuebat; interna autem illa eſſe atque in Amore conſiſtere perhibebat, quos errores WEIGELIUS ex lectione DIONYSII AREOPAGITÆ, THEOPHRASTI PARACELSI, aliorumque Pſeudo-Myſticorum Libris hauſiſſe videtur.

Boehmius.

§. XCIV.

Vix quisquam ex Fanaticis extitit, qui majorem famam conſecutus eſt; quam Sutor ille Gorlicenſis JACOBUS BOEHMIUS: Homo quidem illiteratus, profundæ tamen uti videtur Meditationis, qui vitæ etiam pietate haud parvam laudem ſibi acquiſivit.

§. XCV.

Bonam intentionem Vir hic in placitis ſuis habuiſſe videtur, atque in Scriptis quibusdam multa egregia docuit, uti in libellis *de via ad Chriſtum*, *de vera Reſipiſcentia* aliisque.

§. XCVI.

At verum cognitionis ſalutaris noſtræ principium deſerebat, magisque THEOPHRASTI PARACELSI placita in multis Scriptis ſuis, propriamque imaginationem ſequebatur, temperamenti enim melancholici fuiſſe fertur.

§. XCVII.

Accedebat inſuper perſuaſio, ex luxuriante imaginatione oriens, de immediatis divinis Revelationibus, atque Lumine interno omnibus hominibus congenito, rerum ad Salutem cognoſcendarum Principio.

§. XCVIII.

Unde non tantum immediatas & extraordinarias Revelationes ſibi factas fuiſſe gloriatur, ſed & per viſionem extraordinariam ſe ad ſcribendum primitus fuiſſe incitatum, mox vero pro-

hibitum nobis revelationibus ſe impulſum fuiſſe aſſerit.

§. XCIX.

Per Lumen illud internum & Revelationes ſibi notum fieri perhibuit, non tantum id quod ſibi ad Salutem ſcitu neceſſarium eſſet, ſed & ſibi aliis ut fidei principium annuntiaret.

§. C.

Unde dicere ſolet ſe eſſe Librum, imo Biblia ipſa penes ſe habere; & quemvis qui Chriſti atque Spiritus ejus particeps factus ſit, illa ſecum gerere. Scribit inter alia In der Apologia an Tilken, pag. 317. Wann ich gleich kein ander Buch hätte, als nur mein Buch, daß ich ſelber bin, ſo habe ich Bücher genug. Ligt doch die ganze Bibel in mir. So ich Chriſti Reich habe, was dürffe ich mehr Bücher.

§. CI.

Hinc non cum ſatis magna reverentia de S. Scriptura loquutus eſt, illam irregenitis ſolis atque infirmis utilem, perfecte autem illuminatis nullum plane præſtare uſum dicebat; imo illos Prophetis Apoſtolicisque Viris æquales eſſe credebat.

§. CII.

Ex hisce apparet, nullam ipſi fieri injuriam, ſi Fanaticis etiam annumeretur.

§. CIII.

Cum ex recentioribus ſit, Dogmata ipſius paululum diſtinctius exponenda erunt, libri enim ejus adhuc hodiernum multorum teruntur manibus.

Scrip-

§. CIV.

Scriptum primum, quod Anno 1612. edidit, eſt ejus *Aurora*, prohibitus autem à Senatu Gorlicenſi à ſcriptorum ſuorum continuatione ſeptem annos plura edere ceſſavit; Poſtea vero novas gloriatas Revelationes reliqua exaravit opera, quæ Anno 1682. Amſtelodami fuere collecta & recuſa ſub titulo: Des gottſeligen hocherleuchteten Jacob Boehmens, *Teutonici Philoſophi*, alle Theoſophiſche Werke, ꝛc.

Errores.

§. CV.

Quæ *a*. de Deo docet, adeo perplexa ſunt, ut multa vix intelligi poſſint; Illum conſiderat ut Eſſentiam *triplici* conſtantem *principio*, primum dicit eſſe *Originale, Fundamentale* & *Eſſentiale*, quod conſiſtat in qualitate tenebrarum.

§. CVI.

Secundum autem conſiſtit in *luce*. *Tertium* in ejus *effluxu* & *operatione*: Die Ausgeburt aus der Finſternuß durch des Lichtes-Krafft. Hisce tribus principiis S. S. Trinitatem indicare velle BOEHMIUS videtur; quam ergo ex tenebris, luce & lucis operatione conſiſtere cenſet.

§. CVII.

Principium primum in abſtracto conſideratum mali cauſſa exiſtit, cum in eo conſiſtant tenebræ & Regnum infernale, die Quaal der Finſternuß, quæ dicit in Deo eſſe, ſed tantum tanquam in principio primo, quod per ſe ſine duobus aliis, non eſt Deus, ſed tantum principium.

In

In hoc autem principio bonum & malum nondum ſunt diſtincta, ſed ipſi inſunt tanquam radici, neque mala ſunt actu ſecundo, ſed tantum primo.

§. CVIII.

Boni autem & mali diſtinctio demum fit, quando ſecundum Principium lucis vel accedit vel non accedit; ſi accedit, fit bonum, ſi non, fit malum; ut ſi primum Principium cum ſecundo non conjungatur ſit malum, cum ſecundo vero conjunctum bonum eſt.

§. CIX.

Plus vero ex ſimplicitate quam malitia factum videtur, quod ideas, notiones terminosque chymicos qualitatibus divinis applicaverit, quibus ideis ex frequenti PARACELSI lectione cerebrum ipſius refertum fuiſſe videtur, unde meras *qualitates* tribus hisce in Deo Principiis tribuit.

§. CX.

Qualitas *prima* eſt *quietis & compactionis*, in qua omnes impreſſiones & ideæ latent, tanquam in radice. *Secunda* eſt *Unitatis* illius diviſio in plures Ideas, per quas in differentiales terminos diſtinguitur; ex illa continuo reſolutione oritur idearum illarum conflictus & ignei motus, qui bilis & amaritudinis fons eſt.

§. CXI.

Tertia qualitas conſiſtit in colliſione mutua idearum motu inordinato productarum, unde *comparationes*, *combinationes* & *rerum differentiæ* ortum ſuum habent.

Quarta

§. CXII.

Quarta qualitas conſiſtit in *æquabili* & *ordinata idearum colliſione*, quæ lux eſt ignis mitis & lucidus; ſi vero colliſio illa ſit inordinata, oritur ignis urens & deſtruens.

§. CXIII.

Qualitas *quinta* ex tertia oritur, ex idearum nempe colliſione accedente igne, unde actus volendi oritur, qui, ſi colliſio eſt ordinata & cum luce conjuncta, eſt ſuavis, gaudens, complacens; ſi vero illa ſit inordinata & cum tenebris juncta, ille volendi actus eſt iraſcens, ingratus, odioſus.

§. CXIV.

Sexta qualitas ex ſecunda oritur accedente igne, qui actus eſt perceptio Idearum diſtinctarum. *Septima* denique qualitas ex prima ortum ſuum habet & eſt ipſe actus intelligendi, in quo omnes qualitates circumferentiales in Centrum & Unitatis concordiam reducuntur.

§. CXV.

Ea quæ de creatione dicit neſcio an potius cum Veterum Philoſophorum placitis de omnium rerum ex Dei Eſſentia emanatione, an vero cum Spinoſiſmo, an utriusque ſimul comparanda ſint.

§. CXVI.

In genere enim ejus de hac re placita eo tendunt, quod omnia non tantum ex Deo emanaverint, ſed quod Deus ipſemet ſit natura, & mundus cum omnibus creaturis in eo comprehenſis ſit ipſe Deus, ita enim in *Aurora* ſua p. 8.

nus ſpirituum numerus ſit, tam arctum tamen inter ſe habent nexum atque harmoniam, ut omnis operatio vitalis à primo Angelo in cæteros fluat; unde fiat ut ſi primus Angelus deficiat, reliqui neceſſario etiam deficiant, uti Luciferi unius horum Regnorum Principis exemplo mox patebit, ut adeo in Regnis illis omnes operationem eodem, quo in corpore Organico ſive Mechanico, fiant modo.

§. CXXV.

Cum malum primo Principio inſit, non quidem actu ſecundo ſed primo, adeo ut potius ſit indifferens, nec per ſe vel bonum vel malum, ſed demum bonum vel malum fiat, quando lux vel accedit vel non accedit; hinc ex hac hypotheſi explicat quo modo Angelorum lapſus contigerit.

§. CXXVI.

Uni nempe ex Regnis Angelicis præfectus erat Lucifer, à cujus influxu reliquorum illius Regni Angelorum ſtatus dependebat; videbat autem ille ſe cum Regno ſuo non ejusdem ordinis, cujus principia ſunt ex quibus oriundus erat, ſed ſubordinatum tantum eſſe atque influxus pati.

§. CXXVII.

Centrum Eſſentiæ ſuæ propterea in primum principium ſuum retroagere ſtuduit, ut ejusdem cum principio ſuo ordinis fieret atque omnipotentia frueretur, lucis hanc ob cauſſam influxu privatus, ipſe cum regno ſuo in peſſimum ſtatum redactus eſt.

§. CXXVIII.

Et cum præcipue Angelus Michael ipſum præce-

præcederet; Regnum ipſius debellare & imperio ipſius potiri tentavit, à quo victus throno ſuo dejectus eſt. Inter alia in *Aurora* pag. 31. hac de re ita loquitur: *Lucifer iſt ein groſſes Theil der Gottheit geweſen, und dazu aus dem Kern, dann er hat ſich auch an den Kern und Groſsfürſten Michael gerieben, ihn zu verderben, welcher endlich mit ihm geſtritten, und hat ihn überwunden, indem die Kraft Gottes in Lucifers Reiche auch heftig wider ihren Kœnig geſtritten hat, bis er endlich von ſeinem Stuhl als ein Ueberwundener iſt geſtoſſen worden.*

§. CXXIX.

Reliqua de Creatione Doctrina non minus perplexa quam obſcura eſt; tem hanc BOEHMIUS ita concipere videtur, ut Materia à medio Angelorum fuerit avulſa, cui Deus luce ſua affulſerit, & cum illa mixta maſſa extiterit ex qua Mundus hic fuerit conditus, adeo ut conſtet ex maſſa bona, ſive luce, & malo hoc eſt, materia mixta; materia autem illa ex lapſu Luciferi per ſe fuit mala.

§. CXXX.

Ex terra autem media inter lucem & tenebras, bonum & malum, homo fuit conditus, triplici propterea conſtans ſpiritu; *tenebrarum* ſcilicet, *lucis* & *Mundi* hujus; Is autem creationis hominis finis fuit; ut per Spiritum lucis Mundi lucem in tenebris ſepultam ab illis liberaret, hoc ſi homo feciſſet novus Angelorum Princeps in hoc Mundo fuiſſet atque Luciferi locum occupaſſet.

§. CXXXI.

Et homo ipſe Angelus corpori non carnoſo ſed Spirituali atque lucido junctus, alios Ange-

los ſibi ſimiles generaſſet, neque cibo vel potu opus habuiſſet.

§. CXXXII.

Neque ipſa animalia & plantæ ex materia craſſa fuere compoſitæ, ſed ſpirituoſæ fuerunt imagines atque rerum ideæ, per Spiritum Univerſalem ita formatæ; poſt hominis autem lapſum ſolidæ factæ.

§. CXXXIII.

Hominis vero lapſus ita contigit, ut homo inſtigante Lucifero contenderit retrogredi ad primum principium ſuum, quod bonum & malum erat; ex qua hypotheſi eſum de fructibus Arboris cognitionis boni & mali interpretatur; Hoc dum faceret homo omnium rerum faciem plane fuiſſe immutatam, ut omnia ſolida & frigida fuerint facta.

§. CXXXIV.

Ea autem BOEHMII mens fuiſſe videtur, ut per retrogreſſionem quandam in principium primum, materia lucida per tenebras iterum fuerit abſorpta, ut ex corporibus lucidis facta fuerint corpora opaca, ſolida atque compacta.

§. CXXXV.

Negotium vero Redemtionis ita concipit, ut Deus lucem hominis lapſu expulſam, materiæ iterum reſtituere decreverit, propterea que Filium Dei, qui lux eſt, cum proxima materiæ copula, hoc eſt, carne humana junxerit, ut hoc modo lucis imperium in Mundo iterum erigeret, Mundumque renovaret, itaque prius Lumen atque ſubtilitatem reſtitui contendit.

Unde

§. CXXXVI.

Unde tempore mortis Chriſti, conflictus fuerit inter lucem & tenebras, hoc cum effectu, ut tenebræ victæ, maximaque per hanc Victoriam in ipſo Mundo materiali facta fuerit immutatio; unde totus Mundus cohorruerit factis terræ motibus, cœlorum obſcuratione, &c.

§. CXXXVII.

Propter poteſtatem autem tenebrarum hucusque dominantem Sancti in carcere fuere detenti, virtute vero mortis Chriſti, tenebris victis, inde dimiſſi ſunt, atque in Paradiſum iterum intromiſſi.

§. CXXXVIII.

Aſcenſione vero Chriſti caro & ſanguis ejus in Spiritum Dei fuere transmutata, quod factum fuit quia in corpore Chriſti tenebræ per lucem fuere victæ; cum enim ex BOEHMII hypotheſi craſſitas atque ſoliditas corporis à malo & peccato ſit, hic cum malum & tenebræ per lucem victæ ſunt, nec corpus Chriſti manere potuit craſſum ſolidumque, ſed ſpirituale factum eſt.

§. CXXXIX.

Tali autem corpore ejus facto Chriſtus aſcendit in cœlum, in Luciferi locum ſubſtitutus, Rex & Princeps hujus mundi factus fuit, & ibi ad inſtar lucis hunc Mundum & omnia ejus corpora penetrat & hoc modo omnipræſens eſt, totique Mundo coëxiſtit, ipſa lux Mundi & omnium lucis in hoc Mundo generationum principium exiſtens.

§. CXL.

Totum porro renovationis hominis negotium ita concipit, ut ſit renovatio quædam corporis compacti atque ſolidioris, per lucis & corporis calidioris operationem.

§. CXLI.

Hoc vero fit ope Spiritus Chriſti; qui vim habens magneticam cum carne & ſanguine Chriſti glorificati & ſpirituoſi homines conſervat, ut per communionem illam ejusdem cum Chriſto naturæ participes fiant. Ut ergo mutatio illa fit non tantum proprietatum ſed & Eſſentiæ humanæ.

§. CXLII.

In iis quæ de fide loquitur, ſacræ quidem Scripturæ phraſibus utitur, at præterita mentione applicationis Satisfactionis Chriſti, illam potius ut obedientiam, qua ductum Patris & Filii ſequimur, conſiderat atque hypotheſibus ſuis conformiter explicat.

§. CXLIII.

Fidem enim conſiderat tanquam ſubſtantiam, quæ eſt immutatio in homine facta per influxum illum Spiritus, in quem corpus Chriſti mutatum eſt, & per quam in nos influit.

§. CXLIV.

Obedientia autem illa ſpiritualis, in qua fides conſiſtit, ita comparata eſt, ut per illam carnem & mundana derelinquamus, ductum Patris & Filii ſequentes, quo modo homo ad ſimilitudinem exemplumque Vitæ Chriſti refingitur, aptusque redditur, ut ſubjectum paſſivum fiat, in quod Chriſtus influat.

Duo-

§. CXLV.

Duobus propterea fides actibus abſolvitur; *Alter* eſt averſio à carne & Mundo, qui hominem idoneum reddit & præparat ad influxum Spiritus Chriſti recipiendum; *Alter* vero conſiſtit in ipſo illo Spiritus Chriſti influxu.

§. CXLVI.

Hisce duobus actibus duo reſpondent Sacramenta, Baptismus & S. Cœna.

§. CXLVII.

Cum corpus Chriſti glorificatum omnes hujus Mundi creaturas penetrat, ut hac ratione renoventur, ſalutisque negotium in univerſali Spiritus Chriſti influxu conſiſtat, omnesque homines ex triplici Principio conſtent, adeoque lucis principium omnibus commune ſit; hinc ex hypotheſibus hisce ſequitur, etiam Gentes influxus illius univerſalis fieri potuiſſe participes; & cum homines per influxum illum ipſius Chriſti participes fiunt, ipſi etiam Gentiles juxta BOEHMIUM ſalutis æternæ non poſſunt non fieri participes.

§. CXLVIII.

Unde hic Sectæ Fanaticorum Dux ſtatuit: Etiam illos Populos, qui nihil de Evangelio audiverunt, Chriſti participes atque ſalvos fuiſſe factos: Dum fides non ſit meriti Chriſti cognitio hiſtorica, ſed obſequium ductui divino præſtitum, quem ductum licet Gentes non habuerint per S. Scripturam, nihilominus tamen ductum ad Deum Patrem habuerunt, qui cum Chriſto unus eſt.

§. CXLIX.

Nonnulla de BOEHMII Sententia reſpectu

 ſtatus

ſtatus hominis poſt mortem addenda ſunt, quæ hypotheſibus ejus non minus ac reliqua ſatis conformia ſunt.

§. CL.

Ex hypotheſi nimirum ipſius homo triplici conſtat principio, *Tenebrarum* nempe, *Lucis* & *Mundi hujus*; unde etiam triplex vita ortum ſuum habet.

§. CLI.

Primum horum principiorum, ſcilicet tenebrarum, luce plane privatum, ideas nonniſi infernales ſibi repræſentat. *Alterum* vero, quod ipſe Chriſtus eſt, ideis gaudet cœleſtibus. *Tertium* denique ab influxu aſtrorum ſuſtentatur, & vita animalis ſive ſenſitiva eſt; quam ultimam vitam, nempe animalem, hominis in hac vita maximam partem vivunt.

§. CLII.

Infernalis vero Vitæ Principium apud unumquemque ex hæreditate obſcuratæ lucis eſt. Vita vero lucis in illis eſt, in quibus Chriſtus habitat atque quos luce ſua colluſtrat.

§. CLIII.

Statum vero hominis in altera vita quod attinet, BOEHMIUS diſtinguit in tempus ante & poſt Chriſtum; ante ipſius tanquam veræ lucis Adventum in hunc Mundum Patres ſub V. T. degentes poſt mortem paradiſo excluſos fuiſſe ſtatuit, cum tenebræ à luce nondum victæ fuere. Adveniens autem in hunc Mundum, etiam ipſos Sanctos illos luce ſua replevit.

§. CLIV.

Illos vero homines, qui inde ab illo tempore vixerunt, quod attinet, diſtinguendi ſunt in eos, qui vel luminoſam illam vitam in hoc ævo vixerunt vel non vixerunt. *Priores* poſt mortem ſervantur in loco infernali, donec in ipſis etiam lux illa oriatur; id quod gentilibus accidit, qui quidem de Chriſto in hac vita nihil audiverunt, illud tamen lucis principium non plane ſuffocarunt, propterea per lucem illam poſt hanc vitam etiam renovandi ut vitæ paradiſiacæ participes fiant.

§. CLV.

Illi vero ex Chriſtianis, qui in vita hac luminoſa nondum in hoc mortali ævo perficiuntur, in morte & poſt mortem ad lucem illam perfectam per certos gradus perducendi ſunt.

§. CLVI.

Mors fidelium, propterea ut ſomnus conſideratur, ex quo evigilant demum quando perfecti ſunt: Evigilatio autem illa non in ultima demum reſurrectione contingit, ſed quam primum aliquis perfecte purgatus ad luminoſam illam vitam pervenit.

§. CLVII.

Reſurrectio autem corporum tunc continget, quando in rerum conſummatione, omnia ad primum ſuum principium reducuntur, tunc Fideles iterum tale luminoſum corpus accepturi ſunt, quale Adami in ſtatu integritatis fuit.

Moderni inſpirati vel Separatiſtæ.

§. CLVIII.

Ad hoc Caput etiam referendi ſunt illi, qui noſtris temporibus *Inſpiratorum*, *Separatiſtarum* & *Pſeudopietiſtarum* nomine noti ſunt.

§. CLIX.

Quorum placita omnia, quæ ex immediata revelatione ſeu inſpiratione ſibi nota fieri prætendunt, eo diriguntur, ut ſtatuant: *Dari perfectum aliquem Eccleſiæ in hac terra ſtatum*, quem Spiritus Sancti Oeconomiam appellant.

§. CLX.

Veterem nimirum Oeconomiam illam Patri, novam Filio, ultimam denique Spiritui Sancto adſcribunt, quam in illorum communione ortum ſuum habere exiſtimant; unde ſeſe ut perfecte ſanctos ab Eccleſia noſtra minus ſancta & imperfecta ſeparant.

§. CLXI.

Ex qua ſeparatione fit, ut alii etiam homines diverſiſſimarum ſententiarum atque errorum ſeſe illis immiſceant atque aſſocient; ut inter Anabaptiſtas hosque Separatiſtas non magna admodum deprehendatur differentia.

§. CLXII.

Initia vero tantum & prima quaſi perfectæ illius Oeconomiæ incunabula in communione ſua inveniri autumant, nam ſuo tempore tam glo-

rioſus tam perfectus Eccleſiæ in hac terra ſtatus erit, qualis ante lapſum Adami in Paradiſo fuit.

§. CLXIII.

In prioribus Oeconomiis obſcure tantum Deus ſeſe hominibus patefecit, atque parce dona ſua communicavit, in ultima vero maxima cum luce ſeſe iis manifeſtabit, atque modo abundantiſſimo ſeſe iis communicabit.

§. CLXIV.

Quæ hypotheſis etiam opinioni de Regno Chriſti millenario in hac terra in doctrina horum hominum locum fecit.

§. CLXV.

Conſummatus vero hic ſtatus non ſine cæde atque bellis judicio divino immiſſis ingruet; unde Pſeudoprophetæ hi, internas revelationes atque Spiritum Prophetiæ jactantes, in vaticiniis ſuis etiam nonniſi de cladibus, bellis atque graviſſimis juſti Dei judiciis loquuntur, quibus Deus Mundum immorigerum puniturus ſit.

§. CLXVI.

Et cum internas habeant revelationes, atque tam perfectæ Eccleſiæ initia in communione ipſorum deprehenduntur, mirum non eſt ſi Sacræ Scripturæ uſum parvi faciant, neque illam unicum fidei principium agnoſcant.

§. CLXVII.

Neque hanc ob cauſſam fieri poteſt, quin in graviſſimis aliis Religionis Chriſtianæ Capitibus à Veritate aberrent.

§. CLXVIII.

Cum perfectam Sanctorum in hoc vitæ ævo conſummationem fingunt, mirum non eſt ſi viribus etiam liberi Arbitrii nimium tribuant, neque Salutis negotium in ſolidum Chriſto transſcribant.

§. CLXIX.

Hominis cum Deo reconciliationem non Sacrificio Chriſti ſatisfactorio, ſed peccatoris ad Deum converſioni atque regenerationi adſcribentes.

§. CLXX.

Neque propterea Chriſtus paſſionibus & morte ſua aliud fecit, quam nobis exemplum dedit, quid nobis tum vitæ ſanctimonia tum perpeſſionibus factu opus ſit.

§. CLXXI.

Et huic ſcopulo allidentes etiam dogma de S. S. Trinitate nullius momenti eſſe arbitrantur, ſed Sabellianismum profitentes, ſuæ de triplici Oeçonomia hypotheſi illum applicant, & Deum tantum tribus ſub nominibus ſeſe pateſeciſſe perhibent.

§. CLXXII.

Negata Chriſti pro peccatis Satisfactione neque momentoſiſſima de juſtificatione Doctrina ſarta tecta manere poteſt; unde illam non vivæ in Chriſtum fidei tribuunt, ſed propriam juſtitiam erigunt.

§. CLXXIII.

Nec Sacramentis etiam ſua dignitas atque verus uſus hanc ob cauſſam conſtare poteſt; ſed ratione veræ illorum ſignificationis inutilia illa prorſus cenſent.

Et

§. CLXXIV.

Et cum in perfecto hoc Eccleſiæ ſuæ ſtatu quivis immediatas divinas revelationes atque prophetandi donum habet; hinc Miniſterium Eccleſiaſticum rejiciunt, & de noſtro contemtim admodum loquuntur.

§. CLXXV.

Pariter etiam, dum ſpirituales & perfecti haberi volunt, cæteri Chriſtiani omnes ut animales & litterales ab iis ſpernuntur, & petulantibus dicteriis ab ipſis proſcinduntur.

De Pſeudo-Myſticis.

§. CLXXVI.

THEOLOGIA MYSTICA non ſemper eodem apud Theologos accipitur ſenſu. Mox nimirum *bona*, mox *mala* ſumitur ſignificatione. *Priori* modo vocabulum hoc denotat *α.* eam S. Scripturam interpretandi methodum, qua præter literalem verborum ſignificationem adhuc alia & ſublimis quædam quæritur; ut vel ipſa verba, vel res & hiſtoria verbis expreſſa, occultum quendam ac ſpiritualem habeat ſenſum. Hic nonnulli S. Litterarum interpretes intra certos atque juſtos limites conſiſtunt, aliis eos transgredientibus.

§. CLXXVII.

β. Significat porro ſublimiorem Theologiæ moralis partem, interioremque Chriſtianismi praxin; & reſpicit internum animæ hominis ſtatum, novi hominis incrementum per veram reſipiſcentiam, illuminationem, purificationem ab adhæ-

adhærentibus peccatis atque cum Deo communionem; indicatur etiam in hac Theologiæ parte modus quo ad hæc pervenitur, officiaque præſcribuntur ab homine præſtanda niſi gratiæ divinæ atque unionis cum Deo expers eſſe velit. Quæ Theologia, *myſtica* dicta, magnopere commendanda, dum veram Sanctitatem, Pietatisque exercitium, inculcat, ſine qua omnino Deum nemo viſurus eſt. Unicum hoc cavendum, ne hic externus mediorum gratiæ uſus parvi fiat, atque Verbi divini Lectio ejusque auditio negligatur, Sacramentorumque uſus contemnatur.

§. CLXXVIII.

In *malam* vero *partem* ſi vox hæc ſumitur, ea intelligitur Doctrina, qua ſtatuitur (quæ etiam Pſeudo-Myſticorum *hypotheſis primaria* ſive πρῶτον ψεῦδος eſt): *Animam hominis Eſſentiam ex ipſa divina Eſſentia per emanationem quandam ortum ſuum habere, à Deo vero ſejunctam tenebris atque corruptioni fuiſſe involutam; eamque per viam purgationis, illuminationis atque unionis iterum ad Deificationem, ſive intimam perfectiſſimamque cum divina Eſſentia unionem, etiam in hac vita pervenire poſſe.*

Primum Myſticæ hujus Theologiæ fontem multi ex ipſa Platonica Philoſophia derivant, quia nonnullæ Pſeudo-Myſticorum hypotheſes atque verba cum Platonicis convenire videntur. PLATONEM nimirum ſtatuiſſe aſſerunt: *Omnes animas ex ipſa Dei Eſſentia originem ſuam habere*, teſte APULEJO de Dogmat. Plat. pag. 54. & PLUTARCHO, qui eandem cum PLATONE habuerit ſententiam, ita ſcribente: Ψυχὴ οὐκ ἔργον ἐστὶ τοῦ Θεοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ μέρος, οὐδ᾽ ὑπ᾽ αὐτοῦ, ἀλλ᾽ ἀπ᾽ αὐτοῦ, καὶ ἐξ αὐτοῦ γέγονε. *Anima non ſolum eſt opus Dei, etiam ejus pars, non modo ab eo, ſed ex eo facta.* In *Platonicis*

Tom.

Tom. II. Opp. fol. 1001. Edit. Wechel. In Philoſophia inſuper Pythagoræo-Platonica doctum fuiſſe aſſerunt: Omnes animæ facultates ac vires in id intendendas eſſe, ut illa, Eſſentiæ divinæ pars exiſtens, iterum in eam revertatur. Poſtquam nimirum Anima ab Eſſentia Dei ſeparata corpori humano ceu carceri intruſa fuit, illa per arctiſſimam cum corpore unionem; congenitam divinam lucem amiſit, eamque craſſiſſimæ tenebræ ſecutæ, & loco puriſſimæ divinæ Sanctitatis impuritate illa infecta fuit; unde neceſſarium omnino ſit, ut loco tenebrarum impuritatisque lux atque puritas reſtituatur. Statuiſſe propterea dicunt Platonem cum ſuis Aſſeclis, ad finem huncce conſequendum, ſingulari animæ purificatione opus eſſe, qua homines corpori inordinatisque ejus motibus valedicerent, ab omnibus rebus atque contemplationibus corporis quantumpote abſtinerent, omnemque à corporis unione orientem impuritatem deponerent; qua ratione anima ad priſtinam ſuam ac originalem puritatem reditura ſit; hoc ſi fiat non poſſe non fieri, quin ſcintilla lucis illius divinæ, in hominis corde atque conſcientia adhuc latens, iterum lucere incipiat, donec ſepoſita omnis impuritatis craſſitie maximo ſplendore fulgere poſſit. Ad eum autem animam pervenire poſſe gradum ut ab omnibus ideis atque imaginatione purgata immediate arctiſſimeque cum divina Eſſentia uniatur, iterum in Deum ceu fontem ſuum influat, ejusque Eſſentia cum divina Eſſentia iterum commiſceatur. Ejusmodi etiam phraſibus CLEMENTEM ALEXANDRINUM uſum fuiſſe aſſerunt, qui nonnullis Platonis hypotheſibus adhuc addictus fuerit, & dicat: Hominem continua DEI contemplatione in divinam tandem Eſſentiam ſive naturam intrare Deificarique Θεέμενον fieri. Lib. IV. Strom. Eodem plane modo BASILIUM. juxta Platonis principia docuiſſe, *Unum quemque ſanctum hominem Deum eſſe*, dicentem Θεός ἐςι διὰ τȣ̃το ἕκαςος τῶν ἁγίων. Advers. Ennom. Lib. V. Tom. II. Opp. fol. 140. Edit. Paris. Quoniam itaque Pſeudo-Myſtici eandem cum Platonicis foveant ſententiam, nec verbis tantum ſed

&

& re cum iis conſentiant, clariſſimum eſſe contendunt: Ipſa Platonis placita Theologiæ hujus originem atque fontem eſſe. In hoc ut inquiramus inſtituti noſtri brevitas non permittit. Plura hac de re qui legere cupit, adeat WERNSDORFFII Tractatum, qui inſcribitur *Aufrichtige und in Gottes Wort gegründete Meynung von der myſtiſchen Theologie.* §. 5. pag. 17. & § 7. pag. 48. ſeqq. Inter veteres & recentiores præcipui Theologiæ hujus myſticæ fautores atque propugnatores fuere ita dictus DIONYSIUS AREOPAGITA *in Theologia myſtica ſua*: DIONYSIUS CARTHUSIANUS *de contemplat.* PHILIPPUS de S. S. Trinitate *in Summa Theol. Myſt.* Auctor Theol. Germ. HUGO DE PALMA *in Comp. Theol. Myſt.* ANTONIUS SUCQUET *in via vitæ æternæ*, CHRISTIANUS HOBURGIUS pluribus *Libris*, ARNOLDUS *in Hæreſiol.* Lib. XIII. Cap. 2. n. 12. Lib. XIV. item in tractatu de Orig. atque progreſſu Theologiæ Myſticæ. Nec non POIRETUS ſcribens: *Solam Theologiam Myſticam veram eſſe, extra eam, quicquid eſt, meram garrulitatem eſſe.* Oecon. Lib. III. Cap. I.

§. CLXXIX.

Prima, uti ex hypotheſi primaria patet (§. 178.), ad Deificationem ſive Deiformitatem perveniendi via eſt animæ *Purgatio*, quam DIONYSIUS CARTHUSIANUS *de fonte lucis* Art. 3. hoc modo deſcribit: *Eſt occupatio, qua tanquam per iter, ac medium, ad vitiorum expulſionem, ad paſſionum & concupiſcentiarum refrenationem, ad omnium affectionum animæ reformationem, ac omnium evitationem culparum tendimus, ac conamur.* Et THOMAS

MAS à JESU hoc modo ſeſe explicat: *Supernaturalis & infuſa à Deo purgationis via in eo conſiſtit, ut incipientes peculiari Spiritus S. illuſtratione, & motione purgentur à vitiis, animæque affectiones ſeu paſſiones reformentur, ita ut animæ caro promte deſerviat.* De Orat. Div. Lib. I. Cap. V. pag. 44.

In tranſitu hic monendum, quod, ſi à Noſtris, Pſeudo Myſticorum de animæ purgatione doctrina erroribus accenſetur, id non ita intelligendum ſit, ac ſi neceſſitatem purificationis animæ peccatoris, ſi cum Deo ſanctiſſimo communionem habere velit, negaremus, ſed eam non utilem modo, ſed & abſolute neceſſariam ex Litteris S. adſtruimus. Si ergo hæc Myſticorum Doctrina in ſe & abſtracte conſideratur, eam debito ſenſu ſumtam non rejicimus; ſed relate ad omnia ea, quæ cum illa connexa ſunt, & reſpectu habito ad reliqua Theologiæ Chriſtianæ Capita, eam ſalva fidei analogia admittere non poſſumus. Ratione enim ordinis reſpectu reliquorum Gratiæ Beneficiorum, nec non ratione cauſſæ, mediorum atque modi, uti ex ſequentibus apparebit, à Chriſti Apoſtolorumque præceptis maxime differt.

§. CLXXX.

Reſpectu *ordinis*, Myſtici animæ purificationem omnibus reliquis ad ſummum perfectionis gradum perveniendi mediis anteponunt; cum juxta S. Litteras mentis illuminatio antecedere debeat. Cur vero hunc obſervent ordinem, & quomodo id conformiter primariæ hypotheſi fieri debeat, brevibus oſtendendum, ut intrinſecam dogmatis hujus naturam veramque ejus rationem eo facilius perſpiciamus. Ea nimirum Myſticis ſtat ſententia, quod hominis anima ipſius divinæ Eſſentiæ atque lucis particula ſit; quæ lux deinceps praviſſimis corporis cupiditatibus perverſisque affectibus plane obfuſcata, carnisque nebu-

nebulis obducta, & eo ipſo craſſiſſimis fuit involuta tenebris; ita tamen ut lux hæc cœleſtis atque divina, cuivis homini connata non plane fuerit exſtincta, ut illa adhucdum in cujusvis hominis corde ſuperſit; propter peccati tamen atque corruptæ carnis nebulas, quibus quaſi incruſtata eſt, vim ſuam exſerere, atque lucere amplius nequit. Si ergo homo in priſtinum ſuum reſtitui debet ſtatum, ut lux illa iterum ſplendeat, & in divinam redire poſſit Eſſentiam, hauddubie ante omnia opus eſt, ut cuncta illa amoveantur obſtacula, quæ impediunt quo minus lux illa ſplendere carnisque cupiditates penetrare poſſit. Hæc vero impedimenta cum ſint pravi iſti affectus atque cupiditates; ex Myſticorum hypotheſi neceſſe omnino eſt, ut anima prius ab iis purgetur; unde via purgativa illuminativam præcedere debet.

§. CLXXXI.

Purificationem autem hanc non vi ſanguinis Chriſti adſcribunt, qui nos purgat ab omni peccato, ejusque Spiritui Chriſti ſanguinem nobis adplicanti; hac de re nulla apud eos mentio fit; ſed eam cum DIONYSIO CARTHUSIANO perfici ajunt per *conatum* vitia expellendi, paſſiones atque concupiſcentias refrenandi, animique affectiones reformandi.

§. CLXXXII.

Hanc ob cauſſam etiam nihil tenent de vera in Chriſtum crucifixum fide, qualem eam S. Scriptura poſtulat, ceu unicum medium quo Chriſti ejusque beneficiorum ad peccatorum remiſſionem participes ſimus. Hac de re apud

Pſeudo-

Pſeudo-Myſticos altum eſt ſilentium, dum omnem Salutis ſuæ cauſſam non extra ſe, ſed nonniſi in ſe quærunt.

§. CLXXXIII.

Cum igitur ordinis purificationem non virtuti ſanguinis Chriſti adſcribunt (§. 181.) nec peccatorum remiſſionem per ſolam in Chriſtum fidem quærunt, omnemque ſalutis cauſſam extra ſe rejiciunt (§. 182.); Patet ipſos nec Chriſti pro peccatis noſtris *Satisfactionem*, Juſtitiæque illius *imputationem* admittere poſſe, omnemque adeo Juſtitiam alienam nobis per fidem applicandam rejicere, totamque de Peccatoris Juſtificatione Doctrinam negare.

Clariſſime de hac re mentem ſuam exprimit CHRISTIANUS HOBURGIUS, Chriſtianos ridens: quod diebus ſolis templa frequentarent, ut ibi concionem aliquam ſolatii plenam, de dilecto Jeſu pro nobis audirent; in Poſtillis Myſticis Dom. Reminiſcere f. 322. 4. Edit. Francof. & Lips. A. 1716. Et in Arndtio redivivo C. III. expreſſe dicit: Adam auſſer uns ſchadet uns nichts: Chriſtus auſſer uns hilfft uns nichts. Et alibi; Spitzet die Ohren, und prüffet euere Hertzen, ſonderlich ihr Superintendenten, und Inſpectores auf Univerſitæten, ihr habt an ſtatt deſſen, (des inwendigen Hertzens-Prüffens,) dem fleiſchlichen adamiſchen Menſchen die Ohren gekrauet, ihnen einen groſſen Hauffen zierlicher Worte, und ledigen Geſchwätzes der Hiſtorien von Chriſto, und ſeinem Leyden daher geplappert, daß ein einfaltiger Menſch dardurch verwirret worden. . . Ja die Gutherzigen haben aufs allerbeſte nichts mehr, als einen Hauffen Hiſtorien und Wiſſenſchafft davon gebracht. Heißt das nun in das Inwendige hinein führen?

§. CXXXIV.

Quoniam itaque fidem in Chriſtum, ejus pro

peccatis Satisfactionem, Juſtitiæque ejus, ad peccatorum remiſſionem, imputationem pernegant (§. 183.), veram Evangelii Doctrinam, de gratuita per fidem in Chriſtum peccatorum condonatione, prætergrediuntur & per Legis obſervationem ſalvari volunt.

Ipſemet ARNOLDUS, magnus alias Theologiæ Myſticæ propugnator atque defenſor hoc confitetur, dum in Hæreſiol. Lib. XII. Cap. III. n. 4. ita ſcribit: RICHARDUS DE S. VICTORE hat allerhand geſchrieben, da er dann mit andern alles auf geſetzliche Art abhandelt, wie man ohne dem bey dieſen Leuten wenig oder kein Evangelium von Chriſto findet. Et Libro XIII. Cap. II. n. 12 ita habet: Es mag auch ein erfahrner Chriſt wohl erkennen, wie noch viel unlauteres, menſchliches und unnützes darinnen ſtecke. Und geſetzt, daß dieſe Schriften den Zweck, nemlich die völlige Vereinigung mit Gott urgiret haben, ſo zeigen ſie doch die wahren Mittel nicht ſo lauterlich an, und fallen mehr aufs Geſetz und eignes Rennen und Lauffen, als daß ſie ſollten den einigen Grund und Zweck Chriſtum zeigen.

§. CLXXXV.

Viam hanc purgativam in Myſticorum Theologia ſequitur *illuminativa*. Cum ſcilicet cuivis homini, vel animæ ejus, lux divina congenita ſit, & in corde ſive conſcientia ejus lateat, illuminatio in hoc conſiſtit, quod homo ab omnibus rebus externis mentem abſtrahit, ſeſe ad lucem illam intra ſe convertit, eamque excitare conatur.

Illuminationem hanc divinam optantibus DIONYSIUS CARTHUSIANUS *de fonte lucis* Art. 9. hoc dat conſilium: *Abſtrahat*, inquit, *ab exterioribus mentem ſuam*, & *eam recolli-*

recolligat, *ejus diſperſiones & evagationes abjiciendo. Sicque juxta divini Dionyſii documentum, ſe convertat ad radium, ſupernam illuſtrationem optando, & pro ea orando, ſeque ad Dei conſiderationem, aut contemplationem pro viribus elevando. Tum Dominus omnis ſapientiæ dux, ipſi manum applicabit & porriget adjutricem, mentem ejus per donum ſapientiæ illuſtrando.* Obſervandum hic nos illuminationis mentis noſtræ neceſſitatem minime negare; ſiquidem & nos ex S. Litteris ſtatuimus, hominem à Deo fonte omnis lucis abalienatum meras tenebras eſſe, ut nec vitam ad Deum invenire, nec ea quæ ſunt Spiritus Dei abſque illuminatione intelligere queat. Non ergo id inter Pſeudo-Myſticorum errores referimus, quod illuminationis neceſſitatem ſtatuunt, ſed nonniſi rationem ejus improbamus.

§. CLXXXVI.

Per lucem hanc internam, cuivis homini congenitam, per illuminationem magis ac magis excitandam, hodierni Myſtici Chriſtum intelligunt, quem *Lucem*, *Verbum internum*, *Spiritum*, *atque Chriſtum in nobis* appellant. Ratio cur Myſtici Lucem hanc internam Chriſtum vocent, hæc eſſe videtur, quod Religioni Chriſtianæ pretium ſuum adimere nolunt; illa enim ſtatuit α. Chriſtum eſſe unicam perfectiſſimamque Salutis Peccatoris cauſſam, unde Theologi Myſtici, ne hoc plane negare videantur, ex interna illa Luce cuivis homini connata *Chriſtum in nobis* faciunt. β. Chriſtiana porro Religio ex S. Litteris tres in Divinitate Perſonas eſſe docet, quarum ſecunda Dei Filius & in negotio Gratiæ Chriſtus appellatur. Cum vero ex Myſticorum hypotheſi, anima hominis, & Lux ipſius, ſit ipſius Eſſentiæ atque

Lucis divinæ quaſi particula quædam, ab ea ſejuncta; hic ab una parte hypotheſis de luce illa *Chriſto in nobis* primariæ Theologiæ Myſticæ hypotheſi conformis eſt; ab altera autem parte Chriſtianæ Religioni aliquid largiri videtur, pluralitatem in Divinitate aliquo modo retinens, & Salutem, ſive viam ad unionem cum Deo perveniendi, Chriſto tribuens.

De hâc Luce, ſive Chriſtus in nobis ita pronunciat EISLERUS in Libro cui titulus eſt: Das groſſe Geheimniß in allen Menſchen, ſie ſeyen Chriſten, Juden, Türcken oder Heyden, welches iſt Chriſtus, oder das Wort Gottes in uns. Sive das durch Türcken und Heyden beſchämte heutige Chriſtenthum. Ab initio præfationis. Es iſt erſchienen die heilſame Gnade Gottes allen Menſchen, Juden, Chriſten, Türcken und Heyden. Gleichwie Chriſtus das allgemeine wahrhafftige Licht iſt, welches NB. alle Menſchen erleuchtet, die in dieſe Welt kommen, und ſich von ihm wollen erleuchten laſſen: Alſo iſt er der einige, wahre und allgemeine Weg, darauf wir wiederum zu unſerer Seligkeit, das iſt zu Gott unſerm Urſprung, gelangen können, pag. 11. Es iſt aber dieſer innere Weg, nach Gottes allgemeiner unpartheylichen Liebe und gnädigen Willen, ein allgemeiner Weg. Denn wie Chriſtus, als das ewige Wort des Vaters, allen Menſchen nahe iſt in ihrem Munde und Hertzen, und als ein ſehr groſſes, hohes, und von der Welt her verborgen geweſenes Geheimniß in allen Menſchen tief verſchloſſen lieget: Alſo iſt auch dieſer Weg, als das allgemeine göttliche Geſetz, allen Menſchen von Natur ſchon ins Hertz geſchrieben. Aber weil die allerwenigſten Menſchen in ihre Hertzen kehren, und dieſen Weg in ſich ſuchen; ſo bleibt er auch den allermeiſten unbekannt. Ita Fœmina illa D. PETERSEN Chriſtum vocat: Das inner weſentliche Licht, welches Chriſtus in uns. Append. Apocalypt. pag. 28. & Kampff der Erſtgebohrnen. BRENDELIUS Wachs-

Wachsthum im Chriſtenthum. pag. 160. inquit: Er iſt das Licht, ſo in allen Creaturen verſchloſſen, und ſtecket in dem Inwendigſten. Er iſt das Licht der Welt, durch den alle Ding ſind. BARCLAJUS Apol. Th. V. & VI. n. 13. p. 83. & n. 15. p. 86. Diß iſt der innerliche Chriſtus, von welchem wir ſo viel reden, und ihn ſo oft erklären hören, den wir auch alle Wege predigen, und jedermann ermahnen, an das Licht zu glauben, ihm zu folgen, Chriſtum in ſich zu erkennen, und zu ihm zu kommen, welcher in ihnen iſt.

§. CLXXXVII.

Cum tantum Luci huic internæ tribuant Myſtici, ut per eam ceu viam ad Dei unionem pervenire poſſit quivis homo, qui ad eam adtendere, eam excitare, & in ſemetipſum introvertere vult; liquet, non magnum illis eſſe S. Scripturæ uſum; ut licet eam non plane rejicere velint, eam tamen ad conſequendam Salutem parum utilem nec omnino neceſſariam cenſeant, dum *homo* interna luce gaudens abſque ea illuminari queat.

Huc tendit HORBURGIUS dicens, Spiegel der Mißbräuche pag. 227. ſeq. Iſts genug, darmit die Heil. Schrifft zu hören und zu leſen, und dardurch zum Erkänntniß Gottes zu kommen? Warum bittet dann Paulus um den Geiſt der Offenbahrungen? Warum machet ihr einen Unterſcheid, und nennet eine Offenbahrung mittelbar, und die andere unmittelbar, und lehret, daß euere Zuhörer nicht der unmittelbaren, ſondern der mittelbaren Offenbahrungen jetzo allein fähig ſind? Wer hat euch die Macht gegeben, alſo zu diſtinguiren, und zu balbieren, ja zu mitteln das Amt des Heil. Geiſtes, mit dem Buchſtaben, ja mit euren fleiſchlichen Diſcurſen? Woher wöllet ihr beweiſen die mittelbare Offenbahrung? Sehet St. Pauli Wort und Predigten könnten im

geringſten nicht mitteln zur Erkänntniß Gottes, darum mußte der Geiſt der Offenbahrung darzu kommen. u. ſ. w. EISLERUS l. c. in Præf. pag. 8. Verbum Divinum, externum ſcilicet, parum utile eſſe hisce indicat verbis. Dieſer neue, heilige, innere und lebendige Wege, Chriſtus JEſus, ſollte nun von rechtswegen unter denen, die da Chriſten heiſſen, vor andern Völkern, die der äuſſerlichen Erkanntniß von Chriſto ermangeln am allerbekannteſten, gemeinſten, und auſſer allem Streit ſeyn. Allein das Gegentheil lieget, leyder! klar vor Augen dar, daß dieſer Weg unter denen, die von Chriſto aus der Heil. Schrift und anderen Büchern oder mündlichen Unterrichten äuſſerlich am meiſten wiſſen, täglich viel davon lehren, predigen, ſingen und ſagen, dennoch nicht allein ganz und gar unbekannt iſt, ſondern auch in andern, die ſolchen in ſich erkennen, und darauf wandeln wollen, aufs äuſſerſte angefochten, verdunkelt, denen Leuten unter allerhand verhaßten Namen verdächtig gemachet wird.

§. CLXXXVIII.

Cum intrinſeca illa Lux cognitionis ſalutaris verum principium ſit, mirum non eſt quod raro ad Litteras S. ſive revelatum Dei Verbum, ſed fere nonniſi ad propriam experientiam provocant.

Unde BARBANSONIUS dicit: *In Semin. amoris Div. Per ſolam ſcientiam ad ſecretorum, quæ experientia docet, comprehenſionem veniri non poteſt.* Quæ verba, ſi ſano accipiantur ſenſu, omnino veriſſima ſunt, ſiquidem experientia hominem, ratione veritatum ſalutarium, multa doceat, quæ per ſolam Litterarum S. Lectionem nunquam recte cognoviſſet; ſed propterea neceſſarius S. Scripturæ uſus contemnendus atque rejiciendus non eſt. PETRUS POIRETUS in Præf. Theol. Cordis n. 2. ita ſcribit:

Nemo

Nemo certis Syllogiſmis, ſive demonſtrationibus aut diſcurſibus ejus convinci, aut etiam ullis conceptibus, ſive ideis ſibi fictis, in ea confirmari poteſt. Omnia hic experientia propria aguntur.

§. CLXXXIX.

Quoniam Myſtici nec noſtram à peccatis purificationem virtuti ſanguinis Chriſti pro nobis fuſi (§. 181.) nec peccatorum remiſſionem ſatisfactioni ipſius nobis per fidem imputatæ tribuunt (§. 183.); Sacram etiam Scripturam non ceu externum Salutis atque illuminationis medium conſiderant (§. 187.); hinc eſt quod externa etiam paſſionis atque mortis Chriſti beneficiorumque inde ad nos redundantium ſigna atque ſigilla, cultum Dei externum cum ejus apparatu, Verbi divini prædicationem, omniaque externa ſalutis media alto ſupercilio deſpiciunt, & cæteris omnibus ſpretis nonniſi converſionem in noſmetipſos commendant.

Ita enim unus ex noviſſimis Myſticis ſcribit: Gottbolds Anweiſung zum thätigen Chriſtenthum, pag. 515. Zu Beförderung der täglichen Reinigung, ſoll man alles äuſſere, unnöthige Ceremonien-Weſen, ſamt aller unnöthigen Andacht und Mund-Gebät fahren laſſen, auch zum wenigſten eine Zeitlang alles äuſſere Lehren und Bekehren ausſetzen, und ins Innere einkehren. Supracitatus ESRERUS in Præf. pag. 6 dicit: Alſo, ſo lange eine Seele noch an äuſſerlichen Mitteln, Gottesdienſten, Uebungen, Wegen und dergleichen, wenn ſie auch an und vor ſich ſelbſt noch ſo gut, ja von Gott ſelbſten biß auf ſeine beſtimmte Zeit und aus gewiſſen Abſehen angeordnet wären, hanget, und dadurch zu Gott zu kommen vermeine; So lange kan Chriſtus, der einige wahre Weg, durch welchen wir allein zum Vater kommen können, in ihr nicht kund und offen-

bar werden, und alſo folglich ſie nicht von ihren Sünden heilen, erlöſen, gerecht, heilig und ſelig machen. Vide etiam pag. 158.

§. CXC.

Cum lux illa, ceu verum cognitionis ſalutaris, adeoque veræ etiam Religionis, principium, univerſaliter omnibus hominibus ſit congenita, omniumque hominum cordi indita; ſequitur: Veram Religionem ac veram ad Dei communionem perveniendi viam omnibus hominibus natura notam eſſe, hinc ſequentia Myſticorum fluunt dogmata; quemvis hominem in Religione ſua ſalvari poſſe; nec ſolam Chriſtianam Religionem veram eſſe; Eum veram habere Religionem, qui Deum, hoc eſt lucem illam, in ſe reperiat, licet externa nulli ſeſe Religioni addiat; Gentilem absque externa Chriſti cognitione ſalvari poſſe.

TOBIAS EISLERUS Libro ſupra cit. pag. 176. dicit: Ein jeder kan in ſeiner Religion ſelig werden, wenn er anders das Böſe meidet, und das Gute thut. Iſt allerdings wahr und recht geredet ꝛc. pag. 181. Weil man insgemein in dem Præjudicio ſtehet: Die ſogenannte Chriſtliche Religion ſey allein die wahre Religion, und darinn allein die Mittel zur Seligkeit anzutreffen; auſſer ſolcher aber alle andere Religionen falſch und verdamlich; So müſſen dann auch alle diejenige, die nicht äuſſerlich in ſolcher Religion mitſtehen, noch die heilige Schrifft haben, nothwendig unbekehrte, an Hertzen und Sinnen ungeänderte, und unter dem Fluch und Zorn Gottes ſtehende Menſchen, und ihr ſonſt untadelhafter Wandel bloß äuſſerlich Scheinweſen, Heucheley und Greuel vor Gott ſeyn. Aus welchem zwar allgemeinen und recht canoniſirten, und auch im Grund gantz irrigen Principio recht unchriſtliche und ärgerliche

Schlüſ-

Schlüſſe, und allerley böſe und ſchädliche Dinge folgen. pag. 191. Wer durch innerliche Zuſammenziehung ſeiner Sinnen das Weſen aller Weſen nicht allein verehret, ſondern es auch in ſich erkannt und gefunden hat, der ſtehet in der einigen wahren Religion, und wenn er ſich gleich auch äuſſerlich zu keiner bekennete: Dann die wahre Religion wird unter allen Religionen gefunden. pag. 123. Warum urtheilet man doch alſo? Und warum ſagt man nicht auch ſo von der Chriſten Werken? Nemlich, weil ſich die Heyden nicht äuſſerlich zu der ſogenannten Chriſtlichen Religion bekennen, und die Chriſten das Geheimniß Chriſti, auch in den Heyden (Col. I. 27.) nicht erkennen. pag. 202. Warum ſpricht man doch immer den armen Heyden ſo durchgehends, darum, weil ſie in der Chriſtlichen Religion äuſſerlich nicht ſtehen, weder die heilige Schrifft, noch ein buchſtäbliches Wiſſen von Chriſto haben, die wahre lebendige Erkänntniß Gottes und den Glauben an Chriſtum ab. : . : Wann ein Heyd ſich ſelbſten lernet recht erkennen, und nach ſolcher Erkänntniß und Ueberzeugung der allgemeinen heylſamen Gnade Gottes einfältiglich in Gehorſam einher gehet, ſo glaubt er an Chriſtum in der That, und wird durch ſolchen That-Glauben ſelig werden.

§. CXCI.

Cum in Theologia Myſticorum, per Lucem omnium Cordibus inſitam, ea quæ ad Salutem conſequendam ſcitu neceſſaria ſunt, adeoque vera etiam Dei cognitio natura nota ſit, & lux illa ipſius divinæ Eſſentiæ quaſi particulam faciat; Theologi autem Myſtici, Myſteria in S. Litteris revelata negare nolint, proptereaque etiam S. S. Trinitatis Myſterium admittant, ſed tale, quale illud etiam per ſolam illam inſitam Lucem cognoſci poteſt, mirum non eſt, ſi in hac etiam Doctri-

na hallucinentur, nec tres illos perſonalitatis ſive ſubſiſtentiæ modos à ſeinvicem diſtinguant; ſed ex tribus perſonis nonniſi tres operandi modos, ſive tres in divina Eſſentia facultates faciant; Et ita quidem ut in hominis anima (cum illa à divina Eſſentia primitus ſejuncta ſit) ſimile quiddam inveniatur.

Ita enim de tota *in nobis* S. S. Trinitate loquitur PSEUDO-DIONYSII commentator CORDERIUS ad Dionys. C. 1. Theol. Myſt. pag. 716. *Habet*, inquit, *anima noſtra ſubſtantia tres quasdam proprietates, quæ tamen natura unum ſunt. Prima ſcilicet proprietas eſt Eſſentialis, & imaginum expers nuditas, qua nos Patri, ejusque divinæ naturæ, ſimiles & uniti ſumus. Altera proprietas, ratio ſuperior animæ dici poteſt, quæ eſt claritatis ſpeculum, in quo nos Dei Filium, æternam veritatem, ſuſcipimus, & in claritate quidem ſimiles ei ſumus, in ſuſceptione autem, unum cum eo ſumus. Tertiam proprietatem ſcintillam animæ S. Dionyſius appellat, quæ eſt animæ naturalis quædam introrſus in ſuam originem propenſio, in qua nos Spiritum S. Dei Charitatem, ſuſcipimus: Et in propenſione quidem Sancto Spiritui ſimiles ſumus, in ſuſceptione autem unus cum Deo Spiritus, & unus amor efficimur. Tres iſtæ proprietates, una atque indiviſa animæ ſubſtantia, ſunt vitale fundum, & origo virium ſupremarum. Hæc autem ſimilitudo iſtæque proprietates, ex natura in nobis omnibus inſunt. Sed peccatores, in proprio ipſorum fundo, ob vitiorum craſſitudinem latent. Quamobrem ſi Regnum Dei intra nos latens ſentire atque experiri velimus, foris & intus vita virtuoſa, & bene ordinata*

præditi ſimus oportet, Chriſtumque in vera Charitate modis omnibus ſpectemus, ita ut gratia, charitas & virtutes, in ſupremam noſtri partem, in qua vivit regnatque Deus, nos evehere atque elevare queant.

§. CXCII.

Poſtquam homo à vitiorum craſſitudine, quibus lux interna involuta erat, purgatus, & lucis illius ſcintilla iterum abſterſis cupiditatum nebulis ac maculis fuerit excitata, hominem tandem ad intimam Dei fulgidiſſimæ illius Lucis *unionem* pervenire contendunt, ut anima in primum ſuum fontem redeat.

De Placitis Dippelii.

§. CXCIII.

Omnes reliquos, qui ſanctiſſima Chriſtianæ Religionis dogmata evertere atque hominum profanorum riſui exponere conati ſunt, ingenii dotibus atque audacia longe ſuperat JOH. CONR. DIPPELIUS, qui ſub ficto CHRISTIANI DEMOCRITI nomine varios edidit contra Chriſtianam diſciplinam Libros, quorum ii, qui ante Annum 1709. fuerunt ſcripti, junctim cum hac inſcriptione fuerunt editi *eröfneter Weg zum Frieden mit Gott und allen Creaturen.* Quem in primis refutavit FRANC. ALB. ÆPINUS in *Compendio mataeologiæ fanaticæ recentioris, ex Joh. Conradi Dippelii ſcriptis collecto, ac ordine ſyſtematico diſpoſito.* Roſtochii An. 1721.

§. CXCIV.

In Syſtemate Theologiæ Polemicæ univerſæ

non

non prætereundum cenſui Adverſarium, qui judicii acumine, argumentorum probabilitate, aciem ſuam diſponendi ordine atque dictionis elegantia omnes fere Chriſtianæ Religionis hoſtes ſuperavit; Qui propterea tot habet amatores & aſſeclas, ut omnes illi ex Librorum ejus Lectione ſingulari modo delectentur, qui Chriſti Apoſtolorumque Diſciplinam obiter tantum cognoverunt, ſcientias Theologicas primis tantum guſtarunt labiis, nec unquam intimam Doctrinæ Chriſtianæ naturam atque eſſentiam, nec non Perfectionibus divinis & toto veritatum ſyſtemate harmoniam perſpexerunt; rerum propterea novitate facillime agitantur, ſingularemque ex iis Libris delectationem capiunt, in quibus talia continentur placita, quæ corruptæ carnis ſapientiæ non ingrata ſunt, Eccleſiæque Proteſtantis Dogmata, male explicata, atque in alium ſenſum detorta, ludibrio exponunt, ſatyricoque ſcribendi genere exſibilant.

§. CXCV.

Supra jam in Capite de Socinianis DIPPELII errores refutandi locus fuiſſet, dum præcipua ipſa cum Socinianis placita communia ſunt; cum vero & ipſe proteſtetur ſe à Socinianiſmo alieniſſimum eſſe, *welcher* (Socinianiſmus) *Chriſtum IN UNS und das durch denſelben in der Wiedergeburt zu erſetzende Heyl, wo nicht gänzlich an die Seite ſetzet, doch wenigſtens aus der Acht laſſet.* Dem. Ev. p. 197. *und den compleeten Pelagianismum wiederum aufgewärmet, obſchon ſie* (die Socinianer) *die Abſurdität der Satisfaction und Imputation eingeſehen, und von ſich abgethan.* In defenſione Dem. Evang. p. 62. Et inſuper Caput illud jam ſatis proli-

prolixum fuerit, Syſtematis illius expoſitionem, præcipuæque hypotheſeos refutationem hucusque diſtulimus. Quoniam nimirum & ipſi Fanatici, cujuscunque generis illi ſint, cum Pſeudo-Myſticis Chriſti pro peccatis Satisfactionem, Juſtitiæ illius per veram atque vivam fidem imputationem inficiantur, totamque de peccatoris coram Deo juſtificatione Doctrinam pervertunt, DIPPELIUS autem inprimis hac in re cum iis conſentiat, commode etiam ipſius placita cum Fanaticorum iisdem propoſitionibus debellari, eorumque falſitas demonſtrari poteſt.

Hypotheſis primaria & Errores cum illa connexi.

§. CXCVI.

DIPPELII πρῶτον ψεῦδος ſive ERROR PRIMARIUS eſt: NEGATIO JUSTITIÆ PUNITIVÆ DEO ESSENTIALIS. Hanc nimirum veritatem hominis cujusvis menti ab ipſo Deo inſcriptam eſſe contendit, quod Deus, merus erga omnes Creaturas Amor, nihil vel facere vel permittere poſſit, quod Creaturæ, in quocunque illa verſetur ſtatu, minimum damnum & detrimentum afferat: Ideisque noſtris, natura nobis inditis, adverſum plane eſſe, contendere velle, Deum quamcunque ex Creaturis ſuis odio habere.

Hanc DIPPELII *primariam* fuiſſe *hypotheſin*, cui tota illius *Demonſtratio Evangelica* ſuperſtructa eſt, apparet tam ipſius ſyſtematis integra connexione, quam ex præfatione

Vindi-

Vindicis ejus, qui poſt DIPPELII mortem DEMOCRITUM CHRISTIANUM redivivum edidit; Ita enim ille habet: „*Dann es* „*hat Democritus bey jeztgedachter ſeiner Abſicht* „*vor allen Dingen aus dem allgemeinen Zeugniß* „*Gottes, ſo nicht auf Papier, ſondern allen Men-* „*ſchen ins Herz geſchrieben iſt, bewieſen und dar-* „*gethan: Daß Gott, als das hœchſte Gut, der ſich* „*ſelbſten zu ſeiner eigenen Seligkeit, in unendlichem* „*Ueberfluß genug iſt, in Anſehung ſeiner Creatu-* „*turen nichts als lauter Liebe ſey, das iſt, daß er* „*eine beſtændige und unveranderliche Begierde ha-* „*be, denenſelben Gutes zu thun, und ihnen die* „*Vollkommenheiten, welche er ſelbſten zu einer* „*unendlichen Vergnügung in ſich fühlet, mitzu-* „*theilen. Daß dahero dieſer ſo unendlich gütige* „*Gott unmœglich mit der Creatur, ſie mag auch* „*in einem Stande ſeyn, in welchem ſie will, etwas* „*anfangen kœnne, welche auch nur im allergering-* „*ſten zu ihrem Schaden und Nachtheil ſollte gerei-* „*chen, oder zum lezten Endzweck hætte, der* „*Creatur wehe zu thun, und in dem daraus ent-* „*ſtehenden Mißvergnügen derſelben ſeine eigene* „*Vergnügung zu ſuchen. Daß es dahero wider* „*die geſunde Vernunft ſey, und gegen das gœttliche* „*Zeugniß in unſerem Gewiſſen ſtreite, wann man* „*Gott einen Zorn und Haß gegen das Werk ſei-* „*ner Hænde, nemlich die Creatur als Creatur, zu-* „*ſchreibe: Weil ja dieſe Dinge unmœglich, man* „*mag ſich auch wenden und drehen, wie man will,* „*in etwas anderm beſtehen kœnnen, als in einem* „*Verlangen oder Begierde wehe zu thun, und* „*was unangenehmes zu erweiſen, und darinn ſeine* „*eigentliche Satisfaction oder Befriedigung zu fin-* „*den. Welches doch ſchnurſtracks wider die Ei-*

„genſchaften des hœchſten Gutes anlæuft, welches, „als die Quelle alles Guten die Creatur zu ihrem „eigenen alleræuſſerſten Schaden zwar verlaſſen, nie„mahls aber es ſelbſten dadurch beleydigen oder ihm „das allergeringſte Nachtheil zubringen kœnne.

Liquet ex hypotheſi hac primaria α, quænam cauſſa ſit cur DIPPELIUS ſtatim tantum aſſeclarum numerum nactus ſit? Ideo nimirum, quia id negavit quod homo peccator quammaxime odit, Juſtitiam ſcilicet Dei punitivam; hoc eſt Attributum illud divinum quod homini Peccatori tantopere ingratum eſt, ut vellet ſecundum hieropſaltem non exiſtere Deum mali vindicem; Hoc eſt quod torquet hominis conſcientiam ut varia quærat effugia Nihil contra Peccatori magis arridet, quam ſi abnegata divina Juſtitia Deus ceu bonus atque indulgentiſſimus aliquis Pater proponitur, qui omnia impunita dimittit, & id ſolum agit ut Liberis ſuis immorigeris benefaciat. Omni propterea tempore ea Religionis fictæ alicujus placita maximum habuerunt adplauſum, quibus Deum Juſtum Judicem peccati oſorem eſſe negatum fuit, ut ſit merus Amor atque Bonitas erga peſſimas etiam Creaturas ſuas. Eandem etiam ob cauſſam DIPPELII Demonſtratio Evangelica multis tantopere arridet, idque eo magis, quia Eccleſiæ Proteſtantis tam Doctores, quam hac de re Doctrinam, modo maxime odioſo ſtyloque ſatyrico propoſuit, quod hominibus carnalibus non poteſt non quammaxime placere. β. Patet quid in primis in controverſia cum Dippelianis agendum; demonſtranda nimirum ipſis eſt Juſtitia Dei punitiva, ſatisfactionisque pro peccatis inde fluentis neceſſitas; Hoc ſi non facias laterem lavabis, ſi vel cumulum dictorum Satisfactionis veritatem probantium ex Litteris S. afferas. Si enim Adverſarius Dogmatis hujus neceſſitatem non agnoſcit, vix ac ne vix quidem ipſum eo adduces ut ejus veritatem credat. Optime propterea feciſſent ii, qui ex profeſſo DIPPELII refutarunt placita, ſi prius vel ex ſolis rationis principiis Juſtitiam punitivam Deo eſſentialem, & inde fluentem abſolutam Satisfactionis neceſſitatem demonſtraſ-

lent,

ſent, ideoque ratiocinia ratiociniis oppoſuiſſent; facilis deinde etiam fuiſſet veritatis Dogmatis hujus ex S. Scriptura probatio. Agnitio enim neceſſitatis rei alicujus fidei viam præparat.

§. CXCVII.

Cum neget DIPPELIUS Juſtitiam punitivam Deo eſſentialem in peccatore manifeſtandam (§. 196.) neque aliam Perfectionis divinæ quam Bonitatis ejus erga Creaturas rationales, quocunque in ſtatu illæ ſint, exercitium admiſit; hypotheſi ipſius adverſum omnino fuiſſet, ſi ſtatuiſſet, primarium atque ultimum Creationis hujus Univerſi finem fuiſſe manifeſtationem Gloriæ divinæ, hoc eſt, *omnium divinorum Attributorum à rationibus creaturis cognitionem eorundemque celebrationem;* hoc enim ſi admiſiſſet DEMOCRITUS CHRISTIANUS, Juſtitiæ quoque divinæ, quæ cum reliquis Dei Attributis etiam ad totius Divinitatis complexum, id eſt Gloriam, pertinet, manifeſtationem atque exercitium admittere debuiſſet; contendit propterea nullum alium finem Deum in Univerſi hujus creatione habere potuiſſe, quam ut creaturis extra ſe, ſemet ceu Bonum ſummum atque immenſum communicaret; nihil propterea Deum facere poſſe, quam quod ſummæ ſuæ atque immenſæ Bonitatis atque Amoris teſtimonium eſt.

Sic ſe CHRIST. DEM. in defenſione *Demonſtrationis Evangelicæ* exprimit: „*Gott, das allerhœchſte und von Liebe überflieſſende Weſen, „kan in der freyen Schœpffung anderer Geiſter auſſer ſich, kein ander Intent gehabt haben, als ſich „in ſeiner Seligkeit mitzutheilen und bekannt zu „machen. Aus dieſer Mittheilung folget freylich*

„*deſſen*

„deſſen Ehre und Hochachtung bey vernünfftigen „Creaturen von ſich ſelbſt. Wer aber ſagen wollte, daß Gott, das ſich ſelbſt genugſame und „hœchſtſelige Weſen, directe durch die Schœpfung „und primario oder per ſe ſeine Ehre und Verherr- „lichung intendiret; der leget dem Hœchſten einen „Character bey, den auch ſelbſt die vernünfftige „und tugend-liebende Heyden, vor vitios und „elend erkannt, als bey denen es eine ausgemachte „Maxime war, gloriam nunquam propter ſe ex- „petendam.

§. CXCVIII.

Ubi Juſtitia punitiva locum habet, ibi etiam Judex ſit oportet, ubi vero Judex eſt, ibi etiam Legislator, & ubi Legislator, quoque Lex ejusque ſanctio obtinet. Et contra ubi Lex ibi Legislator, & ubi Legislator ibi Judex, ubi vero Judex ibi etiam Juſtitia diſtributiva locum habeat oportet; qui ergo unum ex his negat, etiam alterum neget oportet. Quoniam itaque CHR. DEMOCRIT. Juſtitiam Dei punitivam negat (§. 186.), etiam Legem cum Legislatore Judicemque ſummum negare debuit. Statuit propterea: Neutiquam præcipuum Dei finem eſſe, ut à Creaturis rationalibus ceu ſummus Dominus atque Legislator agnoſceretur, neque proprie Deum Legislatorem dici poſſe, ſed Legem ejus nonniſi CONSILIA MEDICA eſſe.

Demonſtr. Evang. pag. 93. dicit: „*Die Unterweiſung und Conſilia Medica, wie unſer verdorbener Geiſt wiederum müſſe ſein Beſtes ſuchen, „nennen wir, nach hergebrachtem Gebrauch Geſetze, und den Arzt ſelbſt einen Geſetzgeber; „ - - denn Gott gibt, nicht als ein Herr und*

„*Souverain, der vor ſich Gehorſam fordert, ſon-*
„*dern als das hœchſte Gut, das ſich dadurch ſelbſt*
„*will mittheilen, Geſetze oder Rathſchlæge.* pag.
„157. *Gott das hœchſte Gut hat als Schœpfer und*
„*Beherrſcher Himmels und der Erden, niemalen*
„*wegen ſeiner ſelbſt denen Creaturen Geſetze ge-*
„*ſtellet, und gleichſam ſeiner eigenen Ehre dadurch*
„*zu rathen, oder in dem Gehorſam aller Creatu-*
„*ren ſeinen Ruhm zu gründen, - - ſondern allein*
„*zu dieſem Ende, daß die Creatur entweder vor*
„*dem Fall bewahret, oder nach dem Fall zur Rück-*
„*kehr oder Wiedererlangung des verlohrnen Gutes*
„*ermundert würde.* Eandem ab cauſſam DIP-
PELIUS Legem amoris Dei & proximi non-
niſi conſilium eſſe dicit. *Conſil. Med.* pag. 9.
n. 5. pag. 12. n. 12.

§. CXCIX.

Cum Deo nec Juſtitia punitiva competat (§. 196.) nec adeo finis ipſius ſit, ut ſe ceu Dominum ſummum, Legislatorem atque Judicem exhibeat, nec propterea etiam Legem proprie ſic dictam tulerit (§. 198.); conſequitur: Coram Deo etiam *non dari* poſſe *Peccatum proprie ſic dictum* ſive Legis transgreſſionem, indeque orientem Majeſtatis divinæ læſionem ſive offenſionem; ubi vero nullum eſt peccatum, ibi etiam nec locum habet *Remiſſio* ſive *condonatio peccati* propter læſam ſive offenſam Dei Majeſtatem, ſive transgreſſionem Legis ipſius; adeoque *nec Pœna* propter divinæ Legis prævaricationem atque Majeſtatis offenſionem locum habere poteſt. Unde omnia ea, quæ pœnæ aut Iræ divinæ rationem habere videantur nonniſi in creaturarum ſenſu fundata eſſe dicit; ut, ſi Deus ex mero ac ſummo

amore

amore per ingrata remedia ſive medicamenta creaturæ bonum ac felicitatem quærat, creaturam punire putetur.

Vide *Demonſtrat. Evang.* pag. 50. num. 122. 123. 124. ubi inter alia dicit: „*Ob auf dieſen* „*Grund* (perverſi nimirum Judæorum de ira „Dei erga Peccatores conceptus) *nicht alles* „*fürnemlich beruhe, was in der Schrifft von Ver-* „*gebung der Sünden, vom Sündopfer und derglei-* „*chen zu leſen?* Et pag. 150. *Ob Chriſtus ſchon,* „*weil das Volck, worunter er gebohren, von Gott* „*und ſeinem Weſen verkehrte Concepten von Ju-* „*gend auf gefaſſet, als ob er ein erzœrnter Raecher* „*und Richter wære, ihnen auf Seiten Gottes Ver-* „*gebung der Sünden verſpricht, und folget doch de-* „*ren keines daraus.* Vide etiam pag. 85. 86. „Item pag. 220. *Ich admittire in Gott ſelbſt kei-* „*nen Zorn und Rach-Gerechtigkeit. Dann ich* „*dieſen Unterſcheid zwiſchen Liebe und Zorn allein* „*in dem Gefühl der Creatur, und gar nicht in* „*Gott ſelbſt zugeſtehe: Es bleibet dann nach die-* „*ſem Gefühl die Creatur, die nicht folgen will, un-* „*ter dem Zorn, weil ſie ſich einbildet, Gott der als* „*ein liebreicher Medicus durch wiedrige Medica-* „*menten ihr beſtes ſucht, zœrne mit ihr, und wird* „*durch Chriſtum erlœſet von dieſem Zorn, oder* „*wiedrigen Gefühl, ſo bald ſie ihn annihmt, und* „*durch ihn das Reich der Sünden in ihr zerſtœh-* „*ren laſſet.* Si DIPPELIUS nonniſi id negaret, quod *Ira* affectum aliquem in Deo ſignificet, nos conſentientes haberet; ſed uti ex his quæ allegavimus & reliquis patet, omnem plane pœnæ rationem negat.

§. CC.

Cum Adverſarius neget: Juſtitiam Dei punitivam ejusque exercitium (§. 196.) Legisque per peccatum transgreſſionem, Majeſtatisque divinæ offenſionem, adeoque etiam peccati pœnam, ejusque remiſſionis neceſſitatem (§. 199.); Cadit etiam ex hac hypotheſi *Satisfactionis* pro peccatis neceſſitas, alienæque Juſtitiæ *imputatio.* Unde CHRIST. DEMOCR. totam Eccleſiæ Proteſtantis de Chriſti pro noſtris peccatis ſatisfactione, de Juſtitiæ illius per fidem imputatione, de gratuita peccatorum propter Chriſti meritum remiſſione ſive Juſtificatione, Doctrinam pernegat, eamque per integram ſuam *Demonſtrationem Evang.* oppugnat atque perſtringit.

„*Ob die Expreſſionem der Schrifft: Verſœhnung,* „*Erlœſung, Gnadenthron, &c. nicht wider den* „*Sinn der Schrifft ſo wohl, als wider die Sachen* „*ſelbſt, ſehr verkehrt auf dergleichen falſch conci-* „*pirte Satisfaction und deren Imputation gezogen* „*werden; da nicht Gott, ſondern die Welt durch* „*Chriſtum mit Gott, verſœhnet werden muß.* De- „monſtr. Evang. pag. 34. n. 82. adde pag. 50. „51. n. 124. 125. nec non pag. 105. ubi ita: „*Verdienſt und Genugthuung Chriſti, Stillung des* „*Zorns Gottes, Erfüllung des Geſetzes an unſer* „*Statt, ſind abſurde Concepte.* pag. 112. item „pag. 192. *Wir leugnen allerdings und ſagen frey-* „*müthig, daß es eine erſchrœckliche Erfindung* „*des Teufels ſey: Daß Chriſtus, indem er das vom* „*Vater ihm aufgetragene Verſœhnungs- Amt über-* „*genommen, unſere Sünden, vermœge einer ſoge-* „*nannten Zurechnung, getragen, und unſere* „*Schwachheit auf ſich genommen, um ſelbige ver-*

„*mœg*

„*mœge eben einer ſolchen Zurechnung, wegzuneh-*
„*men.* pag. 211. 212. *Wann dieſer Chriſtus auſ-*
„*ſer uns nur vor einen Heyland wird angeſehen,*
„*der das Geſetz auſſer uns, an unſer ſtatt, ſoll er-*
„*füllen, vor unſere Uebertrettung dem erzœrnten*
„*Vater genug thun, und dieſen Gehorſam uns zur*
„*Seligkeit zurechnen laſſen, ſo geſtehet Democritus*
„*franchement, daß er nicht nur einen ſolchen Chri-*
„*ſtum verwerffe, ſondern ihn auch, als einen Ver-*
„*ſucher und Sünden-Diener, deteſtire, durch den*
„*nicht nur die ganze Religion ridicul gemacht, ſon-*
„*dern auch das Weſen Gottes ſelbſt unter læſterli-*
„*chen Ideen vorgeſtellet wird.* pag. 230. *Daß*
„*Gottes Gerechtigkeit und Barmherzigkeit einen*
„*Mittler nœthig gehabt, ſind nicht nur Fragen,*
„*Næniæ, theatraliſche Gauckelpoſſen, ſondern gar,*
„*wann man ſie genau erweget Gotteslæſterungen.*
„Ibid. *Wir wollen glauben, daß der hohe Artic-*
„*kel von der Satisfaction, Verſœhnung und impu-*
„*tirten Gerechtigkeit, eine Schweſter oder Tochter*
„*des fleiſchlichen oder beſtialiſchen orthodoxen Un-*
„*verſtandes ſey.* pag. 217. *Der ſtroherne Artickel*
„*von Chriſti Verdienſt und deſſen Zurechnung iſt*
„*ein pures Figment des verdorbenen Fleiſches &c.*
„Conſentit Vindex ejus in Præfatione ad
„*Chriſt. Democr.* redivivum; dicens: *Hieraus*
„*aber hat er ferner erwieſen, daß die Lehre der*
„*Proteſtanten von der Satisfaction oder Genugthu-*
„*ung, welche der Heyland, ihrer Meynung nach,*
„*der Gerechtigkeit Gottes durch ſein Leyden und*
„*Sterben habe leiſten müſſen, um Gott wieder mit*
„*den Menſchen zu verſœhnen, das iſt, ihm den*
„*Haß und Zorn, ſo er gegen dieſelbe, wegen ih-*
„*res Abfalls, gefaßt, zu benehmen, und ihn dem*
„*menſchlichen Geſchlecht wieder günſtig zu machen:*

„Daß, ſag ich, die Proteſtantiſche Satisfactions-„Lehre, ſamt der damit verknüpften Lehre von „der zugerechneten Gerechtigkeit Chriſti, nicht al-„lein grundfalſch und irrig, ſondern auch dem „Weſen Gottes verkleinerlich, und anbey dem Reich „Gottes in uns hœchſt ſchædlich und nachtheilig ſey, „weil dadurch das Reich der Sünden und des Teu-„fels keineswegs zerſtœret, ſondern vielmehr befœr-„dert und befeſtiget werde.

§. CCI.

Quoniam ex hypotheſi Dippeliana nulla Satisfactio pro peccatis locum habet, nec adeo Sacrificium Chriſti expiatorium fuit (§. 200.); hinc negandum erat, quod Sacrificia Veteris Teſtamenti ſuam ad Chriſti Sacrificium habuerint relationem, ut in fide in Meſſiam peracta Deo placuerint, adeoque rationem typicam geſſerint.

Demonſtr, Evang. pag. 240. 241. *„Ich ſage, daß „der ganze ceremonialiſche Gottesdienſt unter den „Juden nach der Intention Gottes gar nicht ange-„ordnet geweſen, Chriſtum und die Güter des „neuen Bundes zu præfigurieren, oder fürzubil-„den; - - Daß aber der ganze Plunder des ce-„remonialiſchen Gottesdienſtes mit allen ſeinen Op-„fern und æuſſerlichen Figuren, nicht nur nichts „Geiſtliches bedeute, nach der erſten Einſetzung, „ſondern noch dabey von Gott aus dringender „Noth vor ein dummes und abgœttiſches Volk mit „Eckel und Verdruß, ſo zu reden, angeordnet wor-„den; - - hat Spencer zur Genüge dargethan.* „pag. 273. *Paulus hat den Levitiſchen Gottes-„dienſt gegen die Intention Gottes zum Typo des „neuen Bundes gemacht.* Auctor *Chriſt. Dem. re-*

„divivi

„*divivi in* Præf. dicit: *Weil nun des Democriti* „*Gegner ſonderlich auf die Opfer des A. T. ſich be-* „*ruffen und vorgaben, daß Gott ſelbige hauptſæch-* „*lich darum eingeſetzt und befohlen habe, um das* „*blutige Opfer Chriſti damit vorzubilden, wobey* „*der Opfernde allezeit ſeinen Glauben auf das be-* „*deutete Gegenbild hætte müſſen richten: So leug-* „*nete Democritus, daß die Opfer des A. T. zu* „*dieſem Zweck wæren eingeſetzet worden, und for-* „*derte, man ſollte ſolches beweiſen. Man hielt* „*ihm dannenhero den Apoſtel Paulum in der Epiſt.* „*an die Hebr. entgegen, der gleichwol ſelbſten aus* „*den Schuld- und Sünd- Opfern ein Vorbild auf* „*Chriſtum gemacht habe. Er antwortete aber:* „*Dieſes ſeye von dem Paulo nur geſchehen per al-* „*luſionem & accommodationem, das iſt Gleichniß-* „*weiſe, und den Juden zu gefallen.*

§. CCII.

CHRIST. DEM. non negat Chriſtum aliquando vixiſſe, Hieroſolymis docuiſſe, ſub Pilato paſſum & mortuum eſſe (*in defenſione Demonſtr. Evang.* pag. 182.) & quidquid fecit in noſtrum bonum feciſſe (*Demonſtr. Evang.* pag. 210. 211.): Quoniam autem inficiatur id ad divinæ Juſtitiæ ſatisfaciendum factum eſſe (§. 200.) alia hujus rei ratio danda fuit. Unde ſtatuit Chriſtum ad noſtram à peccatis liberationem in humana ſua natura nihil aliud factu opus habuiſſe, quam ut in ea, per virtutem Spiritus Dei, peccati illecebras pravasque cupiditates vinceret atque necaret, nobisque exemplo ſuo præiret, ſpiritusque ſui vim communicaret, ut ea induti exemplum ejus ſequamur, eodemque modo cor-

ruptionem pravasque cupiditates ſuperemus uti ipſe fecit. Chriſtumque adeo nullo alio *ſenſu* quam *medico* noſtrum Salvatorem dici poſſe.

Nemo unquam Proteſtantium, ſive Auguſtanæ Confeſſioni addictus ſit, ſive Reformatus, negavit (quod ubique falſo DIPPELIUS ipſis imputat) Chriſtum nobis non ſolum Juſtitiam, ſed & Sanctitatem factum eſſe, ut per vim Spiritus ipſius, in nobis viventis, magis ac magis à carnis cupiditatibus purgemur, vitam Dei vivamus, ſine qua nemo cum Deo communionem habere poteſt. Nemo negavit Chriſtum ſolum atque unicum Medicum eſſe, qui hominibus ægrotis, lethaliterque vulneratis, remedia dare peſtiferumque eorum ſpiritualem morbum ſanare poſſit: Ita ut in æternum nobis pereundum eſſet, niſi ipſe in nobis viveret. Nec quisquam negavit, quod & nos, ſi ſalvi velimus fieri, Chriſti exemplum debeamus ſequi, peccati illecebras vincere, carnis cupiditates ſubigere, quodque omnibus viribus, virtute Spiritus Chriſti indutos, ad eandem, quam Chriſtus habuit, perfectionem tendere nos oporteat. Sed omnes qui ſincere Proteſtantium fidem profitentur, cum S. Litteris aſſerunt duplex malum hominem peccato ſibi acceſſiviſſe, reatum ſcilicet & maculam; cui duplici malo, duplice etiam remedio opus ſit, ad prius tollendum poſtulato Legis ſatisfaciendum fuiſſe; ad poſterius medendum Regeneratione atque Sanctificatione opus eſſe, cujus nonniſi per communionem cum Chriſto participes fieri poſſumus. Dum ergo Proteſtantes unum ſtatuunt, alterum propterea minime excludunt.

§. CCIII.

Ideo circa Liberatoris opus Salutisque negotium hic DIPPELIO ſtat animus: Chriſtum humanam ſuam naturam, ſive carnem & ſanguinem noſtrum, ex lapſa debilitataque hominis maſſa aſſumſiſſe (*aus der geſchwæchten Maſſe der gefallenen Menſchen*, Demonſtr. Evang. pag. 22. n. 24.), infirmiorem propterea Chriſtum quam Adamum

ante

ante lapſum fuiſſe (*Es war in Chriſto noch etwas mehr von Gebrechlichkeit als in Adam ſelbſt zu finden*, pag. 275.); Chriſtum non noſtra ſuſcepiſſe peccata, ſed potius incitationes ad peccata & ad defectionem à Deo in carne ſua infirmata ſenſiſſe (*Er ward in dieſem Fleiſche von dem würklichen Anfall aller Sünden verſucht*, pag. 22. n. 46. & pag. 162.); ut plane poſſibile fuerit, ut & Chriſtus non minus ac primus Adamus laberetur & actu à Deo deficeret (pag. 22. n. 46. & pag. 255.); ἐπιθυμίας carnis, ſive mali concupiſcentias in ſe nihil peccaminoſi eſſe, cum tales jam Adamus ante lapſum habuerit, adeoque illas nec in Chriſto peccati rationem habere (pag. 188. 348. 349.). Eum in carne ſua actu ab omnis generis peccatis fuiſſe tentatum, ſed nunquam ipſius voluntatem iis conſenſiſſe, ut actuale peccatum nullum commiſerat (pag. 162. 163.); Uti vero Chriſtus ipſe virtute Spiritus divini in ipſo habitantis, omnibus actualibus carnis concupiſcentiis atque ad actuale peccatum incitationibus reſtitit, easque ſuperavit, ita *ab una parte* ceu Medicus experientiſſimus omnibus hominibus conſulit, ut exemplum ſuum ſequantur, atque per eundem proceſſum, quo ipſe, omnia peccata vincant. *Ab altera parte* promittit: Se omnibus hominibus, ſi modo accipere velint, de medicamento ſive panacæa Spiritus ſui communicaturum, ut & ipſi à peccati morbis ſanari & ad Dei communionem pervenire poſſint. Et hoc ſenſu Chriſtum pro nobis paſſum & mortuum dici. Quisquis autem per fidem ſe Chriſto ceu Medico committit, ut omnia hæc in homine operetur, is magis, ac magis juſtus, id eſt, ſanctus fiet, quod Apoſtolus

hac phraſi ſignificare vult, quando dicit: *Credenti fidem in juſtitiam reputari.* Hoc vero ſi in præſenti vita non perficitur, etiam poſt hanc vitam, propter immenſam Dei erga Creaturas ſuas bonitatem, adhuc plenariæ purificationis atque ſanationis ſpes ſupereſt, dum homines per varios ignis judiciorum divinorum gradus pro magnitudine corruptionis, purgari atque ſanctificari poſſunt (Dem. Evang. pag. 27. num. 61. & pag. 53. pag. 114.)

Ne in allegatione verborum Auctoris nimis prolixi ſimus, ea ſolum adducemus quæ ad modum quo Chriſtus nos ſalvat pertinent. Pag. 35. num. 84. „*Die Erniedrigung war dem* „*Heylande, als Heyland, abſolute nœthig, in ſeiner* „*eigenen angenommenen Menſchheit, als Herzog* „*der Seligkeit, den Durchbruch durch das ganze* „*Reich der Finſterniß zu erœffnen, und zugleich* „*ſeinen Brüdern den Proceß zu zeigen, in welchem* „*ſie allein mit ihm zur Herrlichkeit kœnnen einge-* „*hen, und in welchem er ſelbſt dasjenige in ihnen* „*vollführen will, was er in ſeiner eigenen Perſon* „*vollführet hat.* pag. 101. 102. *Gott erſcheinet* „*in der Menſchheit ſelbſt als das hœchſte Gut, und* „*als ein Arzt, alle ſelig und geſund zu machen,* „*und ſein Reich in den Menſchen zu etablieren.* „*Dann weil er ſie nun wollte in der That von ihren* „*Feinden erretten, und ewig glückſelig machen,* „*ſo mußte er nothwendig ſich und ſeine Seligkeit* „*ſelbſt ihnen mittheilen, und folglich in ihnen woh-* „*nen, oder ſie ſeiner eigenen Natur theilhaftig ma-* „*chen, auſſer welcher keine weſentliche Seligkeit iſt.* „*Um aber ihnen den Weg zu dieſem Heyl deſto le-* „*bendiger und nachdrücklicher fürzubilden, ſo klei-*

„*det*

„*det ſich die ewige Weisheit ſelbſt ſichtbarlich in ei-
„ne menſchliche Perſon ein, wandelt als ein ande-
„rer Menſch unter den Menſchen, lehret ſie den
„lebendigen Weg, aus dem Abfall wieder aufzu-
„ſtehen, und das Ewige zu ſuchen, mit Weisheits-
„vollen und gœttlichen Worten, bahnet ihnen auch
„den Weg, und wandelt ihn vor ihnen her, mit
„nachdrucklichem Exempel, und führet endlich
„dieſe angenommene und zum Erſtling oder Her-
„zog der Seligkeit erwehlte Menſchheit durch alles
„Leyden, und den ſchmæhlichſten Tod hindurch
„zur gœttlichen Herrlichkeit.* pag. 163. 164.
„*Was nun Chriſtus in dem von ihm angenommenen
„eigenen Fleiſch vollbracht: Solches hat eben dem-
„ſelben, und keinem andern Fleiſch, oder dem hier-
„zu ſonderlich auserſehenen Suppoſito des menſch-
„lichen Geſchlechts inſonderheit, überflüſſiges Heyl,
„Glorie, und ſo zu ſagen, ein unermeſsliches Maß
„der Seligkeit oder Gemeinſchaft mit Gott, zuwe-
„ge gebracht, und denen übrigen, die die Seligkeit
„ererben ſollen, nicht allein die Urquelle der ewi-
„gen Seligkeit erœffnet, ſondern ihnen auch zu-
„gleich Mittel und Wege gezeiget, wie die durch
„den Fall verlohrne Seligkeit und Gemeinſchaft mit
„dem hœchſten Gut nothwendig, und wie es die
„Sache ſelbſt unumgænglich erfordert, wieder ein-
„geführet, und durch Chriſtum, als nunmehr das
„Haupt und der Herzog derer, die da ſelig wer-
„den ſollen, wieder hergeſtellet werden müſſe. Er
„hat alſo, indem er vor uns, oder wie die Schrift
„redet:* ὑπὲρ ἡμῶν, *nicht* ἀντὶ ἡμῶν *für uns, das
„iſt zu unſerm Beſten, und nicht bloß an unſer
„ſtatt alles gethan und gelitten, und ſein ihm von
„Gott auferlegtes Amt im Fleiſch erfüllet, da er
„nemlich das angenommene Fleiſch auf den hœch-
„ſten*

„ſten Gipfel der Seligkeit und Glorie geſtellet, und „zum Haupt eines geiſtlichen Leibes erhoben, von „welchem hiernæchſt allen und jeden, die in eben „dieſem Weg der Verleugnung ihrer ſelbſt einen „ganzen Kampf erkæmpffen, durch den lebendig„machenden Einfluß des innigſt in uns gegenwær„tigen Heylandes alle Seligkeit wahrhaftig mitge„theilet werden ſoll. pag. 374. *Wir werden durch „Chriſtum gerecht und ſelig, indem er in uns lebet, „und uns ſeiner Gœttlichen Natur theilhafftig „macht. - - Gerechtmachen, heiſſet dann in dem „Evangelio ſo viel, als fromm und heilig machen.*

§. CCIV.

Optime ſcivit CHRISTIANUS DEMOCRITUS quod hypotheſes ſuæ cum S. Scripturæ verbis minime conſentiant, ut argumenta graviſſima ex Libris Sacris deſumta, & contra placita ipſius allata, ſolvi minime poſſent, ſi ſimplex admittatur Scripturæ ſenſus verborumque ſignificatio, qualem uſu communi habent. Hinc ne erroris convinci poſſet ex clariſſimis Scripturæ effatis, hanc ſibi finxit S. Scripturam interpretandi Regulam: *Multas propoſitiones ac notiones, in Literis S. contentas, veritati conſentaneas minime eſſe, errori atque falſis plebis conceptibus accommodatas, unde & Chriſtus Apoſtolique Gentilium Judæorumque præjudiciis Doctrinam ſuam attemperaverint, quo facilius hominum ſalutem promovere poſſent.*

Demonſtr. Evang. pag. 74. 75. *„Die Creatur „hat in ihrem blinden Urtheil noch andere Eigen„ſchafften Gott angedichtet, und glaubet er ſey -- „gerecht und eiferig, bloß darum, weil man ſeinen „Willen nicht thue; und die heiligen Schrifften ac„com-*

„commodieren ſich auch nach dieſem Begriff der „Blinden und Elenden, bilden Gott für als einen „Herren, der um ſein ſelbſt willen Geſetze gege„ben, und Gehorſam erfordere, &c. pag. 49. „Viele Propoſitiones und Notiones der Schrifft ex„primieren die Sachen, nicht wie ſie vor Gott und „einem erleuchteten Verſtande in der That ſich be„finden, ſondern wie ſie dem ſchwachen Begriff „und blœden Verſtande des einfaltigen Volcks am „beſten kœnnen beygebracht werden, aus welchen „Notionen auf die Sache ſelbſt einen Schluß zu for„mieren, niemals der Weisheit und geſunden Ver„nunfft gemæß iſt. pag. 70. 71. Die Heiligen „Schrifften ſind Zeugniſſe von Gott und ſeinen „Werken, aufgeſtellt von Menſchen Gottes, oder „ſolchen die Gemeinſchafft mit Gott gehabt; ande„re Menſchen zu unterrichten, wie ſie ſich ſo wohl „Zeitlich als Ewig vergnügt und glückſelig machen „kœnnen. Dieſen Zweck zu erhalten, lehren ſie „eben nicht ſpeculative Wahrheiten, oder philoſo„phiſche Notiones und Concepten von den Sachen „ſelbſt genommen, ſondern applicieren vielfæltig die „ſchon recipierte menſchlich und irrige Concepten „denen Sachen die ſie wollen kund machen. pag. „50. Ob dieſer Irrthum (nimirum de Juſtitia „Dei punitiva,) gleichwie er von Gott im alten „Bund zum beſten des unartigen Volcks iſt geduldet „worden, nicht auch ſo wohl von Chriſto ſelbſt, „als ſeinen Jüngern im neuen Bunde zuweilen zu„gelaſſen und toleriret worden, auch auf ſolchen „Begriff, viele Expreſſiones im Gebrauch geblieben, „die der Wahrheit der Sachen zwar nicht gemæß, „aber doch in damahligen Umſtænden bequem wa„ren, die Zuhœrer zum Heyl zu befœrdern, gleich„wie ſie auch noch heut zu Tage kœnnen nütz-

„lich

„lich ſeyn, durch beygebrachte Affecten der Furcht „und Hoffnung, die Schlæffrigen aufzumuntern? „Ob auf dieſemGrund nicht alles fürnemlich beruhe, was in der Schrift von Vergebung der Sünden, von Sünd-Opferen, und dergleichen zu leſen?

§. CCV.

Eandem ob cauſſam contendit: Proprie Chriſtum ſolum fuiſſe infallibilem (*Dem. Ev.* p. 71.). Apoſtolos autem docentes & ſcribentes infallibiles neutiquam dici poſſe, quod ex eo pateat, dum & ipſi inter ſe contenderint: Neque Apoſtolis præ aliis Chriſtianis, ratione infallibilitatis, ullam competere prærogativam, imo abſurdum plane eſſe, ſi quis veritatem ex eorum Scriptis haurire, eaque ſingularem fidei ac vitæ ſuæ normam conſtituere velit. Hac ratione CHRIST. DEM. Argumenta eludere velle videtur, contra ipſum ex Apoſtolorum Scriptis allata. Ex altera parte etiam ſibi majorem conciliare voluit fidem, quod Doctrinam ſuam non ex S. Scriptoribus, ſed ex ipſo primo veritatis fonte habuerit.

Dem. Evang. pag. 71. ſeq. *„Daß die heiligen „Schrifften, wie wir ſie jezt in der Bibel haben, „allein als Canoniſche Bücher ſind angenommen, „und zur Richtſchnur der Concepten ſo wohl, als „des Wandels geſezt wörden, iſt Irrthum und „Menſchen-Betrug, weilen Gott und ſein Geiſt „nicht aufhœren, in dem Menſchen zu wohnen, „und folglich gœttliche Reden und Schrifften durch „ſie zu ſtellen, und es ohne dem an ſich ſelbſt ab„ſurd iſt, die Wahrheit aus Schrifften, als ihrem „erſten Brunnen zu ſchœpffen, da doch die Schriff„ten ſelbſt allezeit die weſentliche Wahrheiten in*

„dem

„dem Schreiben zum Grunde gehabt, und folglich „nicht ein Baum und Wurzel, ſondern ein Frucht „der Wahrheit ſind; der Baum aber, oder die „Quelle, nemlich Gott und ſein Geiſt, jetzt eben „ſo nahe ſind, als ſie denen Propheten und Apoſteln „geweſen, wo wir nur in ihren Fußſtapffen wollten „einher gehen, und Gott ſamt ſeinen ewigen Gütern „über alles lieben und ſuchen.

§. CCVI.

Cum Libri ſacri, in Bibliis noſtris contenti, nec infallibiles, nec adeo unica etiam ac vera rerum ad Salutem ſcitu factuque neceſſariarum norma eſſe poſſint; aliud veræ Religionis principium ſtatuendum fuit, ex quo ad Salutem ſcitu neceſſaria cognoſci queant: Unde quatuor Revelationis genera DIPPELIUS ſtatuit (Demonſtr. Evang. p. 94. 95.); *infimum* genus eſt illud, quo *bonum* nonniſi ex aliorum Scriptis cognoſcimus; *alterum* genus eſt immediata Spiritus divini colluſtratio, **Eine Einſtrahlung des Geiſtes Gottes ſelbſt, an unſer verſtändlich Theil und innere Sinnen.** Quæ Revelatio univerſalis eſt, nec ullum præterit hominem. *Tertium* genus fit per Miniſterium ſanctorum ac bonorum Spirituum in mente noſtra operantium. *Quartum* genus fit per homines adhuc viventes, qui ad magnum incrementi novæ Creaturæ gradum pervenerunt, **in denen ſich GOtt ſchon als das höchſte Gut offenbaret.**

§. CCVII.

Ita S. Scripturæ dignitati non ſolum multum detrahitur, ſed abſoluta ejus neceſſitas plane rejicitur, dum reliqua Revelationis genera longe nobiliora

biliora ſunt. Propterea ſtatuitur: Hiſtorias illas, in Libris S. contentas, de Chriſti in humana natura apparitione, de ejus paſſione, morte ac reſurrectione &c. ſine Salutis detrimento ignorari poſſe; unde & ipſi Patres, tempore Veteris Teſtamenti viventes, ſine cognitione paſſionis ac mortis Meſſiæ per univerſalem in Deum fidem ſalvi facti.

Demonſtr. Evang. pag. 166. „*Chriſtus wird in „uns, und nicht auſſer uns, oder wie ihn bloß die „Hiſtorie nach ſeinen, in dem angenommenen Fleiſch „vollbrachten Thaten abbildet, ein Geheimniß des „wieder eroeffneten Heyls, und eine Hoffnung dem, „der, was er auſſer ihm, in ſeinem Fleiſch gethan, „nicht einmahl mehr hat kennen wollen, ſondern „ihm einig und allein in dem Werck der neuen „Schoepffung zum Ziel gehabt. - - - Wer dieſen „Weg zum Heyl durch Chriſtum in uns - - hat „betretten lernen - - wird noch vielmehr in Chri„ſto und ſeiner Gemeinſchafft antreffen, als er er„ſchnappen wird, wann er erſt an* 1700. *Jahre in „der Hiſtorie will zuruck lauffen, und ſich damit „troeſten, was zur ſelben Zeit einmal mit Chriſto „zu Jeruſalem paſſiret iſt, und dieſe Zuverſicht zur „Freude des Teufels den ſeligmachenden Glauben „nennen.* De fide fidelium Vet. Teſt. vide Dem. Evang. pag. 182.

§. CCVIII.

Quoniam Scriptura S. non infallibile ac unicum rerum ad Salutem credendarum faciendarumque, ſive ſalutaris cognitionis principium ſtatuitur, ſed dentur alia melioraque Revelationis genera (§. 208.); hinc DIPPELIUS ſua non ex

Libris

Libris ſacris, ſed ex ipſo veritatis fonte, ſive univerſali ac immediata divina Revelatione hauſit; Id autem præcipue egit, ut, mente ſua Luce divina ita colluſtrata, ex reliquiis veritatum ab Apoſtolis traditarum, divinas veritates in ordinem redegerit, rationique humanæ clare propoſuerit, quod ante ipſum vix quisquam fecerit.

Demonſtr. Evang. pag. 69. ita de ſeipſo CHRISTIANUS DEMOCRITUS ait: „*Wir nehmen unſer Zeugniß aus dem weſentlichen Schatte der Wahrheit und Glauben, und bekennen dieſes nicht, weil wir es geleſen, ſondern weil wir es wiſſen; ob wir ſchon noch nicht alles nahe beybeſitzen. Wer dieſes uns nicht zutrauet, der komme und ſehe, was hier zu finden, und zeige alsdann, wo es ſonſt anzutreffen; oder von welchem Felde dieſe Blumen geſammlet, und ſo in ihrer natürlichen Ordnung rangiert geſtanden. In* „*defenſione Demonſtrationis Evangelicæ.* pag. 246. „ita ſeſe explicat: *Ich bin mir wohl bewuſt, wie weit ich von dem Ziel noch entfernet ſeye, welches jene heilige Zeugen Jeſu Chriſti in ihrem Leben erreichet; Alſo kan ich in meinen Schrifften den Grad der Unfehlbarkeit und der gœttlichen Eingebung nicht zeigen, den jene gehabt, und noch in ihren Reliquiis darlegen. Wann aber von der Ordnung, Connexion und Deutlichkeit deren aus ihren Schrifften im Licht Gottes zuſammen gezogenen, und auch der Vernunfft begreifflich gemachten heylſammen Wahrheiten bloß die Frage wære, ſo kœnnen vielleicht einige ſeyn, die mir einræumen, daß ich, wo nicht der einige, doch einer der fürnehmſten mit ſey, der in dem gœttlichen Licht die Grund-Wahr-*

 „heiten

beiten von denen biß hieher eingeführten Irrthümern vindiciret, und denen Ungelehrten ſo wohl als Gelehrten, die einen guten Willen haben, überzeuglich vorgebildet.

§. CCIX.

Ex iis quæ nunc ex primaria DIPPELII hypotheſi deduximus ipſius Syſtema facile intelligi poteſt. In adducendis Auctoris verbis paulo prolixiores fuimus, ne ei aliquid affinxiſſe videri poſſemus; tranſimus nunc ad ſyſtematis Fanaticorum Dippeliique refutationem.

A nobis conceſſa.

§ CCX.

Summa omnis Controverſiæ, quæ inter nos atque Fanaticos, Pſeudo-Myſticos, Dippeliumque intercedit, ad duo redigi poteſt rei Capita. *Alterum* verſatur circa *Principium* cognoſcendi veram Religionem; *alterum* vero circa *modum* quo *per Chriſtum ſalvamur.*

§. CCXI.

Principium Religionem cognoſcendi, quod attinet: Illi præter S. Scripturam aſſumunt *Lucem internam* cuivis homini *congenitam*, quæ etiam ſola, absque Revelatione ſcripta, hominem ſufficienter ad Salutem erudire poſſit. Nos vero fidei noſtræ unicam regulam agnoſcimus *Revelationem divinam* in Veteris ac N. T. *Libris* contentam.

§. CCXII.

Concedimus autem *a.* cuivis homini innatam quandam Lucem ineſſe, Conſcientiæ nimirum,

qu

quæ lux imaginis divinæ reliquias efficit. β. Aſſerimus Lucem illam omnes homines erudire ut pie erga Deum ac proximum, ſobrie ac caſte erga ſemetipſos vivant in hoc ſeculo, & ad conſequendam veram felicitatem nitantur. γ. Docemus, ad ſalutariter cognoſcendas cœleſtes Veritates Lucis divinæ ſive Spiritus S. illuminatione opus eſſe, ſine qua nec S. Scriptura recte intelligi poteſt.

§. CCXIII.

Firmiter vero tenemus α. Lumen illud naturale, non modo peccati atque corruptionis tenebris ita obfuſcatum eſſe, ut in plurimis cœcutiat, nec veritatem ubique perſpicere poſſit; ſed illud cognoſcendæ veræ ad Salutem viæ, poſtquam lex per carnem infirma facta eſt, non ſufficiens eſſe; ut divina opus fuerit revelatione, quæ nos de medio ſalutis, quo peccator à miſeria liberari & cum propria ſalute ad Dei gloriam vivere poſſet, erudiret. β. Revelationem autem illam certis hominibus à Deo ad id electis datam, in ſolis Veteris ac N. T. Libris contentam eſſe credimus, ut adeo Scriptura S. ſit unicum noſtrum ſalutaris cognitionis Principium.

§. CCXIV.

Modum vero Salvationis per Chriſtum quod attinet; agnoſcimus etiam α. neceſſitatem Chriſti IN NOBIS, ut nemo Chriſti *extra ſe* particeps eſſe queat, niſi qui habet Chriſtum *in ſe.* β. Unde ad Salutem conſequendam abſolute neceſſarium eſt, ut Chriſtus per fidem habitet in cordibus noſtris; per cujus communionem homo vitam Dei vivere, & fructus ſanctimoniæ ferre po-

 teſt;

teſt, ſine quibus Deum nemo viſurus eſt. γ. Aſſerimus & nos viam purgativam & illuminativam, ſi ad Dei communionem pervenire velimus, omnino neceſſariam eſſe.

§. CCXV.

Sed in ſequentibus contra ab Adverſariis noſtris, cum quibus nunc nobis res eſt, differimus: α. Quod præter Chriſtum *in nobis* etiam Chriſto *extra nos* opus eſſe aſſerimus. Quod β. cognitio Chriſti *extra nos* ſive Fides hiſtorica, licet ad Salutem neutiquam ſufficiens, tamen utilis & neceſſaria ſit. γ. Quod Chriſtus nobis non tantum ſit Medicina ſeu medicamentum nos à peccati corruptione purificans, ſed quod etiam loco noſtri poſtulato Legis ſatisfecerit, ut nobis factus ſit non tantum ſanctificatio ſed & juſtificatio per remiſſionem peccatorum. Ut ergo ad tollendam omnem peccati miſeriam atque ſequelas, Chriſto *in nobis* & *extra nos* omnino opus ſit.

Hypotheſeos Fanaticorum, Pſeudo-Myſticorum ac Dippelii refutatio.

§. CCXVI.

Cum inſtituti mei ratio poſtulat, ut in refutatione prima Syſtematis Adverſariorum fundamenta atque principia, ſive hypotheſin eorum primariam deſtruam, eandem etiam in hoc Capite obſervabimus methodum. Quoniam itaque *Fanatici Lumen* quoddam cuivis homini *connatum ſufficiens Religionis peccatoris principium* faciunt, qui

Syſte-

Syſtematis eorum error primarius eſt (§. 14.), nobis I. demonſtrandum venit, Lucem illam veræ Salutis viæ cognoſcendæ ſufficiens Principium poſt lapſum hominis in peccatum, non eſſe. Et quoniam hac ratione Adverſarii non modo de S. Scripturæ pretio ac dignitate multum detrahunt ſed ejus neceſſitatem rejiciunt; hinc II. Neceſſitas illius adſtruenda, illamque unicum Religionis Peccatoris Principium eſſe oſtendendum eſt. Cum porro ex Fanaticorum & Pſeudo-Myſticorum hypotheſi ſequatur, poſthabita S. Scriptura, Fidem Hiſtoricam ad Salutem conſequendam neceſſariam non eſſe; Propterea III. neceſſarium eſt docere, cognitionem Chriſti extra nos, ejus Perſonæ, Doctrinæ, Operum, Paſſionis, Mortis ac Reſurrectionis, omnino neceſſariam eſſe. Quia CHRISTIANUS DEMOCRITUS ſtatuit, Finem Creationis hujus Univerſi nonniſi Bonitatis divinæ manifeſtationem eſſe, quam Creaturis communicare vult (§. 197.); Opus eſt ut IV. ante omnia probetur, Deum reliquas etiam Perfectiones, ſive univerſam ſuam Gloriam patefacere voluiſſe. Et quoniam πρῶτον ipſius ψεῦδος eſt Juſtitiæ punitivæ Deo eſſentialis negatio; inde V. probandum: Hanc Dei Perfectionem ipſi Eſſentialem adeoque abſolute neceſſariam atque indiſpenſabilem eſſe. Et ut veram peccati naturam, quæ in Legis divinæ transgreſſione conſiſtit, adeoque etiam peccati pœnam negare poſſit, aſſerit Legem divinam proprie nonniſi conſilium eſſe; hinc VI. contrarium etiam contra ipſum ſtabiliendum eſt. Et cum ex hypotheſibus hisce Satisfactionis neceſſitatem, alienæque Juſtitiæ Imputationem oppugnat; hinc denique abſoluta

 neceſſi-

neceſſitas oſtendenda, ut Legis poſtulato loco Peccatoris ſatisfiat, ſi cum Deo conciliari velit.

Propoſitio I.

§. CCXVII.

Lumen naturale, cuivis homini connatum, poſt primi hominis lapſum, ad cognoſcendam veram ſalutis viam, & ad æternam felicitatem Deique communionem perveniendum inſufficiens eſt; adeoque Religionis Peccatoris Principium eſſe nequit.

§. CCXVIII.

Id vero patet tum ex univerſali experientia, tum ex Fanaticorum ſententiæ periculo, tum ex Verbi ſcripti exiſtentia, ejusque neceſſitate, tum denique ex clariſſimis S. Scripturæ teſtimoniis.

§. CCXIX.

Propoſitionem noſtram *α*. probari dicimus ex univerſali experientia. Si nimirum Lumen illud naturale ad ſummam felicitatem obtinendam ſufficeret, deberet eſſe perfectum; Perfectum vero id dicimus, quod omnia habet requiſita, quæ fini, ad quem res aliqua eſt, obtinendo ſufficiunt. Univerſalis autem Experientia teſtatur, omnes illos qui divina Revelatione, quam nunc lit-

teris conſignatam poſſidemus, deſtituti erant prolapſos eſſe, *aut* in turpiſſimam Superſtitionem abſurdiſſimaque Idololatriæ genera, ut Gloriam immortalis Dei ad imagines ſimiles hominis mortalis, & volucrum, & quadrupedum, & ſerpentium tranſtulerint, adeoque nec veram Dei cognitionem habuerint, nec ipſum modo divinas Perfectiones decente coluerint; *Aut*, quod plurimis Philoſophorum contigit, in Atheiſmum; inde licet Gentiles Lumen illud naturale habuerint, nihilominus Paulus illorum tempora χρόνους τῆς ἀγνοίας appellat. Actor. XVII. 30. Patet Lumen illud cuivis homini connatum, nec vero Deo cognoſcendo, nec ipſum recte colendo ſufficiens eſſe. Cum vero Religionis Finis is ſit, ut homo Deum recte cognoſcat atque colat, & hac ratione ad Dei communionem perveniat, ſive ut homo cum propria ſalute poſſit vivere ad Dei glorificationem. Finis vero hic, per ſolam illam connatam Lucem, teſte experientia univerſali, obtineri nequit, adeoque illa imperfecta atque inſufficiens eſt.

§. CCXX.

Neque habent Adverſarii cur multa hic eorum hominum exempla excipiant, qui ſola illa interna ac naturali luce Deum ſalutariter cognoverint atque coluerint; uti S. Litteræ Melchiſedecki, Abimelechi Regis Geraris, Jobi, atque Jethronis Moſis Soceri mentionem faciant, nec non in N. T. Cornelii. Afferant exempli cauſſa Epictetum, Chryſippum, Antiſthenem, Diogenem, Socratem, Zenonem alioſque plures; nihil tamen ad tuendam rem ſuam efficiant: Priores enim Revelatione divina non erant deſtituti,

 quam

quam aut per Traditionem à majoribus, aut immediate à Deo acceperant. Poſteriores vero, qui Gentilium fuerunt Philoſophi, nihil præſtiterunt, quantacunque viſa ſit virtus eorum philoſophica, quod naturale conſcientiæ dictamen ſuperet; talem vero cuivis homini ineſſe lucem facile concedimus (§. 212.).

§. CCXXI.

Alterum quod nobis probandum venit hoc eſt: *Adverſariorum de Luce interna, Religionis peccatoris principio, ſententiam periculoſam eſſe.* Quodcunque enim placitum, dubiam, vagam, ac incertam, imo nullam Religionem introducit, illud hauddubie periculoſum eſt. Fanaticorum vero hypotheſis quamvis hominis imaginationem cerebrique quodvis figmentum pro lucis divinæ ſuggeſtione agnoſcit; Quoniam autem imaginationes illæ non in variis modo hominibus, uti quotidiana conſtat experientia, variæ ſunt, ſed in eodem etiam homine diverſis temporibus differunt, non poteſt non ejusmodi Religionis principium vagam ac incertam introducere Religionem; Si enim Religionis norma varia eſt, non poteſt non ipſa Religio variare, ut alia ſit huic homini alia alteri, imo diverſis temporibus eidem homini diverſa. Et eo magis Fanaticorum Religio dubia eſt atque incerta, ſi nulla habetur certa ac immutabilis Regula, juxta quam variæ verbi illius ſive lucis internæ ſuggeſtiones explorari poſſunt. Ubi vero Religionis principium dubium eſt ac incertum, ubi nec ſciri poteſt, quænam ſit vera Religio, quæ unica eſt, ſiquidem Religiones falſæ nulla Religio ſint; Ex hypotheſi ergo Fanaticorum, quæ dubiam vagam ac incertam

facit

facit Religionem, introducitur nulla Religio; unde *non poteſt non eſſe quammaxime periculoſa.*

§. CCXXII.

Falſitas hypotheſeos Adverſariorum porro ex *ipſa Verbi ſcripti exiſtentia* patet; Supponimus nimirum, quod plurimi etiam Fanaticorum concedunt, eos S. Scripturæ divinitatem admittere. Si nimirum ſola illa Lux atque Verbum internum, cuivis homini innatum, ſufficeret, alio Religionis principio atque regula opus minime eſſet, ſed fruſtranea illa foret: Dum primum illud principium Lucis connatæ, obtinendæ ſalutari cognitioni ſufficiens, perfectum eſſet; conſequitur Deum aliquid ſupervacaneum atque fruſtraneum feciſſe, dum nobis Revelationem etiam Litteris conſignatam tradidit; valet etiam in operibus divinis regula illa: Quod fieri poteſt per pauca fruſtra fit per plura. Cum autem Deus nihil poſſit fruſtra facere, patet ipſum etiam nec Verbum ſcriptum nobis fuiſſe traditurum, ſi Lux illa interna ſola ſuffeciſſet. Ex eo ergo Verbum ſcriptum nobis à Deo traditum fuit, liquet: Lucem internam illam ſufficiens ſalutaris principium non eſſe.

§. CCXXIII.

Probatur etiam Theſeos noſtræ veritas *ex Revelationis illius divinæ in S. Scriptura contentæ neceſſitate.* Demonſtratum autem à nobis fuit (Cap. III. Sect. XI. XII. XIII.) pro iſto, in quo nunc mortales verſantur rerum ſtatu, ſi homines felices fieri debeant, cognitione medii ſalutis opus eſſe, illam autem non aliter quam per immediatam Revelationem divinam, quæ in S. contine-

tur Litteris nobis pateſcere. Patet inde; Fanaticorum principium minime ſufficere, dum verum Liberationis noſtræ medium per illud non patefiat.

§. CCXXIV.

Ipſa denique S. Scriptura hac in re optimus teſtis eſt. Conſiderant Litteræ S. *α.* hominem, qualis natura eſt ceu tenebras: *Eratis olim*, inquit Paulus, *tenebræ, nunc Lux in Domino facti eſtis.* Eph. V. 8. Et Gentiles ante Evangelii annuntiationem *in tenebris mortis* degiſſe dicuntur. Matth. IV. quod dici minime poſſet, ſi Lux illa interna cuivis homini innata ſufficiens ſalutaris cognitionis principium eſſet. Loquitur *porro* Apoſtolus Paulus *de Sapientia* illa divina, *quam deſtinaverit Deus ante ſæcula ad noſtram Gloriam.* I. Cor. II. 7. ſeq. & de illa dicit, *principes ſæculi eam non cognoviſſe, nec oculum hominis eam vidiſſe, nec aurem audiviſſe, nec animum cogitaſſe, quæ præparavit Deus ſuis Amatoribus, nobis vero eam Deum per Spiritum ſuum revelaſſe.* Si autem interna illa Lux omnium hominum menti indita, ſufficiens cognitionis ſalutaris principium eſſet, eam ante ejus per Spiritum Dei Revelationem incognitam fuiſſe Apoſtolus neutiquam aſſerere poſſet. *γ.* Idem Apoſtolus profitetur. 2. Cor. III. 5. *Nos ex nobismet ipſis boni quidquam ne quidem cogitare poſſe.* Si vero homo natura ex ſemetipſo nihil boni cogitare poteſt, oportet Lumen illud natura ipſi inditum ad ſalutarem cognitionem ſufficiens non eſſe, falſum alias hoc eſſet quod Apoſtolus dicit. Et ſi *δ.* Chriſtus dicit, *Diſcipulis ſuis datum eſſe, noſſe myſteria Regni cœlorum, reliquis vero datum non eſſe.* Matth. XIII. 11. indicat Myſteria Regni cœlorum,

rum, ſive cognitionem ſalutarem, omnibus hominibus datam non eſſe, ut adeo multi qui ſint hac notitia, adeoque ſufficiente ad ſalutem cognitione deſtituantur. Diſcipuli vero Chriſtream ex orali ejus inſtitutione, adeoque per verbum externum perceperant. Nec minus *. huc tendit quod Chriſtus Petro dicit Matth. XVI. 16. 17. *Caro & ſanguis hoc non revelavit tibi, ſed Pater meus qui in cœlis eſt.* Per carnem & ſanguinem hoc in loco POIRETUS recte intelligit omnes hominis facultates naturales; cum vero ille, ejusmodi notitiam, de qua hic ſermo eſt, producere non poſſint, ſequitur nec Lumen illud internum natura homini inditum hoc præſtare poſſe, ſed eodem cognitionis medio opus eſſe, quod Apoſtoli habuerunt, Revelatione ſcilicet Patris cœleſtis. Habebat nimirum Petrus cum reliquis Apoſtolis teſtimonium illud Patris cœlitus demiſſum, de Filio ſuo teſtantis; *Hic eſt Filius meus dilectus*: Cui divino teſtimonio, verbo externo facto, cum per virtutem Spiritus S. fidem adhibuit Petrus, etiam hic dicere potuit: *Tu es Chriſtus Filius Dei*, quod teſtimonium deinceps in Monte Transfigurationis ad confirmandos Apoſtolos repetitum fuit. Quæ ratio eſt cur Chriſtus dixerit, Patrem in cœlis hanc veritatem revelaſſe, ut illam, per Lumen internum illud, menti hominis connatum, minime habuerint.

Propoſitio II.

§. CCXXV.

Sacra Scriptura unicum Religio-

nis

nis Peccatoris Principium eſt; Adeoque illa non modo Peccatori utilis, ſed omnino neceſſaria eſt.

§. CCXXVI.

Aut Adverſarii hi S. Scripturæ divinam originem negant, aut ejus divinitatem aſſerunt? Si prius faciant, iisdem contra ipſos utimur argumentis, quibus veritatem hanc ſuo loco adverſus omnes Antiſcripturarios adſtruximus. Si vero admittant Libri hujus divinam auctoritatem, omnia etiam ea agnoſcent argumenta, quæ ex eo ad tuendam Theſin noſtram proferri poſſunt. Unde cum jam in præcedentibus divinam Scripturæ S. originem demonſtravimus, ex ea nunc quoque pro ejus perfectione atque neceſſitate nobis argumentari licet.

§. CCXXVII.

S. Scripturam unicam fidei noſtræ regulam atque principium eſſe cognoſcitur *a*. ex eo quod illa ſola id præſtat quod homini peccatori ad ſalutem ſcitu neceſſarium eſt, quodnam nimirum ſit verum Liberationis medium, & qua ratione ejus participes fieri poſſimus? Illa ſola etiam iis gaudet requiſitis quæ divina Revelatio habere debet; quod utrumque (Cap. III. Sect XIV.) à nobis demonſtratum eſt. Neque unquam probare potuerunt Adverſarii, Lumen illud internum, omnium hominum menti inditum, ea omnia nos docere quæ ad conſequendam ſalutem ſcitu neceſſaria ſunt, & quibus homo ita confidere poteſt, ut certus eſſe queat, ſe à miſeria ſua

liber-

liberatum iterum ad Dei communionem perventurum eſſe. Et cum Lumen illud, quod tantopere jactitant, in diverſis hominibus adeo diverſum ſit, ut plane contraria in Deum cognoſcendi atque colendi modo ſuggerat, probare non potuerunt, illud univerſalem fidei noſtræ conſtituere regulam; quidquid enim contradictorium eſt, illud nec Deum Auctorem habere, nec certum fidei noſtræ principium eſſe poteſt.

§. CCXXVIII.

Inde 6. etiam probatur noſtra theſis; quod in ipſa S. Scriptura ad eam ſolam ablegamur quoties de vera ad ſalutem via quæſtio eſt. Jubet nimirum optimus Salvator eam *ſcrutari*, ſiquidem non ſine ratione Judæi exiſtimaverint ſe vitam æternam in ea reperire, cum illa de Chriſto teſtatur, Joh. V. 39. qui ſolus Via, Veritas ac Vita eſt. Joh. XIV. 6. vide etiam Eſajæ VIII. 20. Et finis Scripturæ S. eſt productio Fidei in Chriſtum, teſte Joanne dicente Joh. XX. 31. *Hæc autem ſcripta ſunt, ut credatis, Jeſum eſſe Chriſtum Dei Filium: Utque credentes vitam per ejus nomen adipiſcamini.* Si autem Lumen ſive Verbum internum ſuffeciſſet, ut Apoſtolus ſuum Evangelium litteris mandaret minime opus fuiſſet. Eandem ob cauſſam Paulus felicem prædicat Timotheum quod *à puero S. Litteras didicerit, quæ ipſum poſſint erudire ad ſalutem per fidem Jeſu Chriſto habendam. Omne enim ſcriptum divinitus inſpiratum, utile eſt ad doctrinam, ad reprehenſionem, ad correctionem, ad juſtitiæ diſciplinam, ut compoſitus ſit divinus homo, ad omne recte factum bene comparatus.* 2. Tim. III. 15. 16. 17. Quibus verbis Apoſtolus oſtendit quisnam unicus eorum fons ſit, quæ ad ſalutem cre-

ditu

eſſe probatur. α. Ex Evangelii prædicatione. *Vadite*, inquit Chriſtus, *doctum omnes Gentes, eosque baptizate in nomen Patris, Filii, & Spiritus ſancti, docentes eos exſequi, quæcumque vobis præcepi.* Matth. XXVIII. 19. vel uti Marcus habet Cap. XVI. 15. *Ite in totum orbem, prædicate Evangelium omnibus creaturis.* Unde Apoſtoli *prædicabant Chriſtum crucifixum.* 1. Cor. I. 13. *Et magnum Pietatis myſterium eſt, quod Deus apparuerit in carne, per Spiritum commendatus, Angelis conſpectus, gentibus prædicatus, in mundo creditus, & receptus in gloriam.* Si autem non neceſſaria eſſet Chriſti extra nos cognitio fidesque hiſtorica, inutilis etiam Evangelii, Chriſtum crucifixum annuntiantis, prædicatio fuiſſet; eaque Chriſtus Diſcipulos facere juſſiſſet, quæ ad ſalutem minime ſunt neceſſaria.

§. CCXXXV.

β. Fidem hiſtoricam, ſive cognitionem Chriſti extra nos ad Fidem ſalvificam neceſſariam eſſe Apoſtolus Paulus expreſſe hisce teſtatur verbis Rom. X. 9. *Hæc eſt, quam de fide publice habemus orationem: Quod ſi & ore Dominum Jeſum confeſſus fueris, & a Deo ex mortuis excitatum animo credideris, ſervabere. Nam & animo creditur ad juſtitiam, & ore fit confeſſio ad ſalutem.* Quibus verbis indicatur 1. *Confeſſionem oris* ad fidem neceſſariam eſſe, quæ vero absque cognitione hiſtorica Chriſti extra nos locum habere inquit. 2. Cum corde credendum ſit Jeſum Chriſtum ex mortuis ſuſcitatum eſſe, hoc vero absque cognitione Chriſti paſſi, mortui & deinde ſuſcitati fieri nequeat; patet etiam ex hoc, fidem de Chriſto hiſtoricam ad ſalvificam requiri.

Cogni-

§. CCXXXVI.

Cognitionem vero hiſtoricam Chriſti extra nos nonniſi ex S. Litteris hauriri poſſe, liquet ex ſequentibus Pauli verbis, quando Capite citato verſu 16. 17. *Eſajas enim dicit: Domine quis credidit orationi noſtræ? Ergo fides eſt ex auditione, auditio autem ex divino Verbo.*

§. CCXXXVII.

Quoniam itaque fides ſalvifica ad Salutem abſolute neceſſaria eſt (§. 233.); Ad fidem vero ſalvificam neceſſario prærequiritur cognitio hiſtorica de Chriſto mortuo ac ſuſcitato (§. 234. 235.); illaque ex S. hauritur Litteris. Sequitur, *Cognitionem Chriſti extra nos, & fidem de illo hiſtoricam ad Salutem neceſſariam eſſe.*

Propoſitio IV.

§. CCXXXVIII.

Juſtitia punitiva Deo Eſſentialis, adeoque abſolute neceſſaria eſt.

§. CCXXXIX.

Propoſitio hæc demonſtrata à nobis fuit Cap. III. inde à §. 553. usque ad §. 648.

Rationibus contra eos pugnandum, qui Attributum hoc divinum Deo Eſſentiale inficiantur, dum vel S. Scripturæ de hac re dicta miſerandum in modum torquent, eaque quæ clariſſime ex S. Litteris probantur negant; vel cum CHRISTIANO DEMOCRITO ea ſolum errorem ac præjudicium plebis eſſe dicunt, ut Deus præconceptis vulgi opinionibus ſeſe accommodaverit; reliquaque in Litteris S. contenta huic fundamento ſuperſtruxerit.

Sed quid ſi concederemus DIPPELIO, finem primarium, propter quem Deus Univerſum hoc condidit, non Juſtitiæ ſuæ punitivæ, ſed Bonitatis ſuæ Creaturis communicandæ manifeſtationem fuiſſe, nihil tamen contra Doctrinam noſtram efficere poterit quisquis placitorum ipſius defenſor ſit. Negare enim nemo poterit *α*, malum triſte ſive malum aliquod phyſicum ſemper ſequi malum morale; ut ſi homo verſetur in ſtatu moraliter imperfecto, ipſum ſemper comitetur malum triſte. *β*. Per ipſam Dei Bonitatem cum Sapientia adminiſtratam aliter fieri non poſſe, quam ut homo ſua culpa in ſtatu imperfectionis moralis conſtitutus, à Dei communione atque vita abalienatus ſit, quem ſtatum non poteſt non malum triſte ſequi, non obſtante ipſa Dei Bonitate cum Sapientia adminiſtrata, *γ*. Quod ſi homo iis mediis uti nolit, quæ ipſi Deus pro ſumma ſua munificentia præſcribit, illi ſemper in ſtatu moraliter triſti verſandum ſit. Cum vero malum triſte ob malum morale immiſſum pœna vocetur (Cap. III. §. 567.); Bonitas vero Dei cum Sapientia adminiſtrata dicatur Juſtitia (§. 566. Cap. III.), per ipſam adeoque divinam Juſtitiam pœna ſequatur malum morale, patet Adverſarios ex propria ſua hypotheſi concedere debere, Deum actu exercere Juſtitiam ſuam, ſi vel concedatur ejus manifeſtationem non primarium Creationis Univerſi finem eſſe.

Alia autem quæſtio eſt, an malum triſte, ſive pœna, ita indivulſo nexu malum morale ſequatur, ut Deus ſalvâ ſua perfectione, quam juſtitiam adpellamus, abſque compenſatione diſſenſus per Legis violationem orti, malum triſte à malo morali ſejungere queat, peccatumque impunitum dimittere, quod proprie in hac Propoſitione noſtra IV. quæritur? Id autem fieri non poſſe Cap. III. Syſtematis noſtri Sectione VI. de divina Juſtitia & Sectione XI. à nobis demonſtratum eſt.

Pro-

Propoſitio V.

§. CCXL.

Lex divina non poteſt eſſe merum Conſilium.

§. CCXLI.

Demonſtrationem vide Cap. III. §. 831.

Propoſitio VI.

§. CCXLII.

Satisfactio pro peccatis eſt indiſpenſabilis & abſolute neceſſaria.

§. CCXLIII.

Demonſtrata eſt hæc Theſis Cap. III. §. 906. 907.

Ex S. Litteris contra DIPPELIUM ejusque Aſſeclas pugnare velle, inutile fere eſſe jam ſuprà indicavimus. Ne tamen probationi noſtræ ex ipſis Rationis principiis deſumtæ aliquid deſit, præcipua adhuc ex S. Litteris proferemus argumenta, quæ, niſi data opera coecutire aut S. Scripturam ludibrio habere velimus, clariſſime probant, Chriſtum loco noſtri pœnam ſubiiſſe & pro noſtris peccatis ſatisfeciſſe.

§. CCXLIV.

Illuſtre hujus rei teſtimonium extat Jeſajæ LIII. 4. 5. *Profecto infirmitates noſtras ipſe tulit, & dolores noſtros portavit; nos autem reputavimus eum, plaga adfectum, percuſſum à Deo; & adflictum; & ipſe vulneratus eſt propter prævaricationes noſtras, attritus propter ſcelera noſtra, caſtigatio pacis noſtra ſu-*

per ipſo, & in livoribus ejus ſanati ſumus. Dictum hoc de paſſionibus Jeſu Chriſti agere apud omnes eos in confeſſo eſt, qui Librorum N. T. divinam auctoritatem admittunt. Adplicatum enim Chriſto ab Apoſtolis fuit Matth. VIII. 17. Actor. VIII. 32. 1. Pet. II. 24. Ad quem Eſajæ Locum nihil habent Adverſarii ſatisfactionis quod regerant, quam quod cum GROTIO ſtatuunt, de alio proprie ſermonem fieri, uti de Jeremia, & ad Chriſtum nonniſi per alluſionem aut accommodationem quanquam applicari; ut & CHRIST. DEMOCRITUS ea quæ Apoſtoli de Sacrificiis V. T. ad Chriſtum adplicant, nonniſi per alluſionem fieri contendit. At nullo effugium hoc nititur fundamento, ſed expreſſe Auctores ſacri, de Chriſto ſibi ſermonem eſſe, commemorant.

§. CCXLV.

Sequitur Johannis Baptiſtæ de Chriſto teſtimonium, Joh. I. 29. *Ecce Agnus Dei qui Mundi peccata tollit.* Quæ verba aliter quam de peccati expiatione atque ſatisfactione explicari nequeunt. Nec alio ſenſu Chriſtus Mundi peccata tuliſſe dici poteſt. Et phraſis hæc hac ſignificatione ſumta in S. Litteris frequens eſt; dicitur ex. gr. de eo qui blaſphemum non indicaverit: *Feret peccatum ſuum*, quod idem eſt, imputabitur ipſi peccatum. Levit. V. 1. Et de eo qui Sororis ſuæ nuditatem retegit: *Ferto peccatum ſuum.* Lev. XX. 17. Victimæ etiam expiatoriæ *iniquitates offerentium portare dicuntur*, Lev. X. 17. Quia ipſorum ſanguis pro anima hominis eſt. Lev. XVII. 11. Nec reſponſionem meretur Socinianorum & HUGONIS GROTII effugium, *tollere peccata* idem eſſe quod *mundare animam*, cujus nobis Chriſtus in ſe

exemplum præſtiterit. DIPPELIUS vero diceret hæc tantum ſecundum erroneam vulgi opinionem in S. Litteris dici; ſed hac ratione nullius amplius veritatis certi eſſe poſſemus: Nam de omnibus eodem modo, quæcunque nobis non placerent dicere poſſemus, ea nonniſi juxta præconceptas vulgi opiniones à S. Scriptoribus dici.

§. CCXLVI.

Nec aliter quam de ſatisfactione peccatorumque expiatione explicari poſſunt Pauli verba 2. Cor. V. 18. 19. 21. *Qui nos ſibi reconciliavit per Jeſum Chriſtum - - quippe quum Deus eſſet in Chriſto, mundum ſibi reconcilians, eis non imputans eorum peccata. - - Qui peccati ignarum pro nobis ſontem effecit, ut in eo nos fieremus juſtitia Dei.* Hæc iterum de Chriſti Doctrina & exemplo explicare velle, quo nos docuerit qua ratione ex peccatorum ſordibus emergere poſſimus, quomodo Sociniani & cum illis DIPPELIUS omnia ejusmodi teſtimonia torquent, plane abſurdum eſt. Quis enim unquam de Magiſtro vel Doctore nobis Doctrina vitæque probatæ exemplo prælucente propterea dixerit; Ipſum pro nobis peccatum vel ſacrificium pro peccatis factum eſſe, peccata noſtra ferre, crimina noſtra expiare, redemtionis pretium pro nobis ſolvere &c.

Vide hac de re REINBECKII *tractationem theologicam de Redemtione per lytron*, ubi etiam ſubterfugia confutat, quæ hic cum Socinianis quærit CHRISTIANUS DEMOCRITUS in libello cui titulus eſt: *Apoſtoliſcher Wegweiſer zur wahren Gerechtigkeit.*

§. CCXLVII.

Omni autem exceptione majus eſt teſtimonium Johannis 1. Epiſt. II. 2. dicentis : Καὶ αὐτὸς ἱλασμὸς ἐςὶ , *& ipſe propitiatio eſt pro peccatis noſtris non tantùm autem pro noſtris, ſed & pro totius mundi.* Eodem enim modo Paulus dicit : Chriſtum factum eſſe ἱλαςήριον *per fidem in ipſius ſanguine.* Rom. III. 25.

GROTIUS quidem in Annotat. ad 1. Joh. II. 2. dicti hujus ſenſum ita pervertit : ἱλασμὸς *pro* ἱλαςὴς *more hebræo* , *&* ἱλάσκειν *facere ut ceſſent peccare. Senſus enim eſt : Vires præſtat , ne peccemus in poſterum.* Longe tamen aliter loquitur Vir hic celebris in *defenſione fidei catholicæ, de ſatisfactione Chriſti.* Cap. VII. pag. 144. ſeq. ubi ita habet : *Notiſſimum eſt , iram alicujus avertere , id dici græce,* ἱλάσκεσθαι , εἰρηνοποιεῖν , καταλλάσσειν , ἀποκαταλλάσσειν , *latine* placare , pacare , conciliare , *aut* reconciliare, *item* propitiare. *Tum actus ipſe , tum id , quo proprie actus peragitur , Græcis* ἱλασμὸς ; *Latinis* placamen *dicitur. In Deo Ira , ut ſupra diximus, adpellatur* ἀνθρωποπαθῶς *puniendi quaſi adfectus : Quam Apoſtolus ait retegi, ſive revelari cælitus , in omnem impietatem atque injuſtitiam hominum , ut , qui veritatem in injuſtitia detineant , hoc eſt , cognitis Dei mandatis reluctentur. Nemo autem excipitur, cum omnes ſimus natura filii iræ, hoc eſt , iræ divinæ obnoxii. Hæc ira ſupra quosdam manet ,* Joh. III. 36. *ſuper quos non manet , ab iis avertitur. Hanc averſionem Chriſtus ſua morte* impetrat ; *ideoque* placamen *rectiſſime dicitur. Sic enim bis adpellat Johannes Apoſtolus , cum dicit :* Si quis peccavit , advocatum habe-

habemus apud Patrem, Jeſum Chriſtum illum innocentem; & ipſe eſt ἱλασμὸς pro peccatis noſtris; neque vero pro noſtris tantum, ſed & pro peccatis totius mundi; 1. Epiſt. II. 2. *Item:* In eo ſita eſt dilectio, non quod nos Deum dilexerimus, ſed quod ipſe dilexerit nos, & filium ſuum miſerit, ἱλασμὸν pro peccatis noſtris; Cap. IV. 10. *Cum quo loco conferendus eſt iſte Paulinus:* Commendat Deus ſuam caritatem, quod, cum peccatores adhuc eſſemus, Chriſtus pro nobis eſt mortuus: Rom. V. 8. *Uterque enim tam Paulus, quam Johannes, eodem Argumento probant; non priores non dilexiſſe, ſed dilectos à Deo; & quod Paulus dicit* mortuum eſſe, *hoc Johannes vocat*, placamen *eſſe factum. Addendus præterea locus ille Pauli:* Juſtificamur gratis: Per redemtionem in Chriſto Jeſu, quem Deus propoſuit ἱλαστήριον per fidem in ſanguine ipſius; Rom. III. 24. 25. *Factus eſt ergo Chriſtus ἱλασμὸς ſive ἱλαστήριον in ſanguine ſuo, quod quid eſt aliud, quam id ipſum, quod negat Socinus, placatum à Chriſto Deum? Nam quod ἱλασμὸν apud Johannem expiationem interpretatur, expiationis autem voce peccati deſtructionem intelligit, id facit nulla de cauſſa, nullo munitus exemplo.* Ἱλάσκειν *apud Græcos Scriptores omnes, poëtas, hiſtoricos, alios, eſt placare, ſoletque conſtrui cum accuſativo deſignante perſonam, cujus ira avertitur: Ne aliter apud LXX. interpretes & Luc. XVIII. 13. uſurpatur.* Hucusque HUGO GROTIUS.

§. CCXLVIII.

Omittendus hic non eſt locus Matth. XX. 28. Marci X. 45. Ubi dicitur veniſſe Chriſtus δοῦναι

καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν, ut det animam ſuam, ſive ponat vitam ſuam *loco multorum*. Miſere propterea DIPPELIUS hallucinatur dum pag. 164. *Demonſtrat. Evang.* contendit: Extare quidem in Scriptura, quod Chriſtus ὑπὲρ ἡμῶν minime vero, quod ἀντὶ ἡμῶν omnia fecerit & paſſus ſit.

§. CCXLIX.

Hisce, quæ hactenus allegavimus, quæque ſatisfactionem extra omnem dubitationem ponunt, ea adhuc addi debent Scripturæ S. loca, ubi ἀντιλύτρου, λυτρώσεως, ἀπολυτρώσεως mentio fit, uti 1. Tim. II. 6. Eph. I. 7. Col. I. 14. 1. Pet. I. 18. 19. ut & ἀγοράσμου 1. Cor. VI. 20. Gal. III. 13. 2. Pet. II. 1. aut denique καταλλαγῆς Rom. V. 8. 9. 10. 2. Cor. V. 18. 19. Eph. II. 16. Col. I. 20.

Objectionum ſolutio.

§. CCL.

Ad tres claſſes referri poſſunt ea argumenta, quibus Adverſarii hi cauſſam ſuam tueri conantur. *Prima claſſis* eas continet *objectiones*, quibus Lumen illud cuivis homini connatum ſufficiens Religionis Principium probare volunt. *Altera claſſis* ea reſpicit, quæ pro verbo illo ſubſtantiali ſive Chriſto in nobis afferuntur. Ad *tertiam* autem *claſſem* eæ pertinent difficultates, quæ ad impugnandam ſatisfactionis pro peccatis tam neceſſitatem quam veritatem moventur.

§. CCLI.

Ad probandum Lumen internum ſufficiens Religionis Principium, ad propriam I. cujusvis conſci-

conſcientiam ac experientiam provocant. Ita enim Auctor Libri, cui titulus eſt *Fides & Ratio collata*, qui cum PETRI POIRETI præfatione editus eſt. §. 150. *Et revera*, inquit, *ita eſſe, ſemenque iſtud divinum, ex infinita gratuita Dei miſericordia nobis inſeminatum, vel eo ſolo argumento conficitur, quod absque bono in nobis, & luminoſo principio ne ullam quidem bonam cogitationem habere, multo minus bonum perficere poſſemus à nobismetipſis, hoc eſt, facultatibus noſtris ſibi ſolis, & vacuis luminoſo ſuo objecto relictis.* Et §. 152. *Quibus adſtipulari debet, ſuo modo, ſuaque menſura uniuscujusque experientia, niſi palam profiteri maluerit, ſe omnem ſenſum pietatis, pudoremque exuiſſe, omniumque vitiorum eſſe peſſimum receptaculum.*

§. CCLII.

Reſpondemus *α*. nos naturale Conſcientiæ Lumen non negare, quod homini dictat, quid juſtum vel injuſtum, quid honeſtum vel inhoneſtum ſit? Quod de hominis actionibus ſententiam fert, vel adſolvit vel condemnat, vel impellit vel retrahit. Unde facile auctori citato concedimus quæ dicit. §. 229. *Nonne*, ait, *vel nequiſſimus læſæ conſcientiæ clamores quam ſæpiſſime effugere nullo modo poteſt? Velit, nolit, & accuſatorem & teſtem, & judicem intra ſemet audire cogitur. Nonne tanto divinæ Juſtitiæ fulgore, & propriæ malitiæ ſenſu quandoque percellimur? Ut, quo nos vertere neſcii, fateri debeamus: Juſtus es, Domine, & juſta ſunt judicia tua.* *β*. Negamus autem hoc Conſcientiæ dictamen ſive Lumen naturale ſufficiens Religionis principium eſſe, ut vera ſalutis via per illud cognoſci poſſit. Hoc eſt illud quod Adverſariis probandum eſſe, contrarium autem

ſupra demonſtravimus. 7. Quod autem ſtatuitur, absque luminoſo hoc in nobis principio nihil boni cogitare aut perfici poſſe; Reſpondemus adverſarios proprio ſe hic jugulare gladio; dicit nimirum Apoſtolus hominem nonniſi naturæ viribus pollentem in rebus ſpiritualibus, nec boni quidquam cogitare nec perficere poſſe. 2. Cor. III. 5. Sequitur igitur: Hominem nec per naturale illud Lumen boni quidquam facere poſſe, ſed omnino ſupernaturalibus viribus ad id opus eſſe, & ſpeciali Spiritus S. illuminatione, præeunte Verbi divini luce.

Vide BUDDEI Inſtitut. Theol. Dogm. Lib. I. Cap. I. §. 15. pag. 11.

§. CCLIII.

OBJICIUNT 2. Omnium ſæculorum hiſtoriam ac præſentem ætatem, illuſtria inſignis pietatis, probatiſſimæque & nonniſi cœleſtis originis exhibere virtutis exempla. In medium proferunt, exempli cauſſa *Melchiſedekum*, *Abimelechum* Geraris Regem, *Jobum* ac *Jethronem* Moſis ſocerum, nec non *Epictetum*, *Chryſippum*, *Antiſthenem*, *Diogenem*, *Socratem*, *Zenonem* aliosque. Vide POIRETUM *Oecon. Div.* Lib. III. Cap. 13. pag. 749. ſeq. hanc vero objectionem jam ſupra (§. 220.) præoccupavimus.

§. CCLIV.

Nec quidquam præſidii pro Lumine ſubſtantiali homini connato inveniunt, in dicto Pauli 1. Cor. II. 9. ubi bona cœleſtia nobis per Spiritum Dei revelata dicuntur. Omnia enim in S. Litteris contenta per Spiritum Dei revelata ſunt;

Imo

Imo idem ille Spiritus hoc amplius efficit, ut eos qui Verbo illo, à Prophetis & Apoſtolis prædicato, Litteriſque conſignato, utuntur, ac ex eo veram ad Salutem viam addiſcere cupiunt, illuminet, faciatque ut cognitio ex illo hauſta ſalutaris fiat. Et eoipſo quod hoc Spiritus divini opus eſt, non naturali illi ac ſubſtantiali Lumini adſcribendum.

§. CCLV.

Ad ſecundam claſſem eæ pertinent *objectiones*, quibus Verbum ſubſtantiale, ſive Chriſtum in nobis probare volunt. Huc *α*. referunt dictum Col. I. 26. 27. *Quod myſterium ab omni ſæculorum decurſu celatum, nunc patefactum eſt ejus ſanctis, quibus voluit Deus declarare, quæ ſit hujus glorioſi myſterii opulentia apud exteras gentes: Qui CHRISTUS eſt IN VOBIS gloriæ ſpes.*

§. CCLVI.

Non negamus Chriſtum modo ſpirituali in fidelibus operari, dum ipſis præſens eſt vi & efficacia Spiritus ſui, per quem in ipſis vivit & operatur Gal. II. 20. At *α*. hic ne verbum quidem de Chriſto unicuique homini innato mentio fit. *β*. Sermo eſt de Myſterio ab omni ſæculorum ævo celato nunc vero patefacto; quod dici minime poſſet, ſi Chriſtus aliquid ſubſtantiale uniuscujusque hominis menti inditum innatumque eſſet.

§. CCLVII.

Provocant *β*. ad dictum Petrinum 2. Ep. I. 4. *Propter quem* (ſcil. Chriſtum) *ille nos eximiis, maximisque promiſſis donavit, ut per ea fiatis divinæ participes naturæ.*

Loqui-

§. CCLVIII.

Loquitur α. hic Petrus de variis bonis fidelibus donatis, quæ cum donentur ceu extraordinarium aliquod donum, non ſunt naturalia & unicuique homini inde à nativitate ingenita, ſed ab extra veniunt. β. Et cum homines demum per dona illa divinæ naturæ participes fiunt, & per Spiritus S. inhabitationem, vivificationem ac ſanctificationem ad divinam imaginem reſtaurantur, ſequitur; nec homines natura hæc poſſidere dona, nec divinæ naturæ participes eſſe; minime alias opus haberent, ut ejus demum participes fierent.

§. CCLIX.

Huc γ. trahunt dictum Rom. X. 8. *Verbum tibi prope eſt, tibi in ore eſt, & in animo.* Ubi verbum ſubſtantiale Chriſtum in nobis Fanatici quærunt.

§. CCLX.

Sermo autem hic fit de Verbo Evangelii, quod Apoſtoli annuntiarunt, uti totus contextus id oſtendit; de Verbo quod ore confitendum, de Verbo quod fide apprehendendum, de Verbo quod Chriſtum extra nos à mortuis ſuſcitatum reſpicit. Fanaticorum vero Chriſtus nec in Evangelio annuntiatus eſt, dum in omnibus hominibus antea jam extitit; nec externa ejus confeſſione opus eſt; nec fide apprehenditur, dum natura hominis menti ſive cordi inditus eſt; nec denique eſſe poteſt Chriſtus qui à mortuis ſuſcitatus fuit. Apparet nihil plane hic invenire Pſeudo-Myſticos, quo cauſſam ſuam defendere poſſint.

δ. Urgent

§. CCLXI.

1. Urgent dictum Jacobi Cap. I. 21. *Comiter accipite implantatum ſermonem, qui veſtras animas ſervare poteſt.* Hic iterum Fanatici Chriſtum verbum ſubſtantiale, quod natura nobis inſitum ſit, quærunt.

§. CCLXII.

Apoſtolus loquitur de Verbo quod demum comiter accipi debet, quod adeo non Verbum ſubſtantiale natura hominum animis inſitum, ſed verbum externum, fide accipiendum eſt. Et Verbum à nobis audiendum verſu 19. 22. quod verbum externum in mundo prædicatum eſt, cujus ſonus exiit in univerſam terram. Rom. X. Eſt verbum quod facile oblivioni traditur. verſu 24. 25. Quod de nullo quam Verbo externo, per Evangelii prædicationem annuntiato intelligi poteſt. Inſitum vero nobis illud eſt, quoad effectum ſalutarem, dum non modo altas in cordibus noſtris agit radices, ſed & fructus in nobis fert juſtitiæ & ſanctitatis. Qui enim Jehovæ lege delectatur, de ea dies noctesque cogitans, eſt arbori ſimilis ad aquæ rivum ſatæ, fructum ſuum ſuo ferenti tempore. Pſal. I. 2. 3. Lex autem illa fidei non natura hominum cordibus inſita eſt, ſed vi promiſſionis novi Fœderis demum à Deo inſcribitur. Jer. XXXI. 33. Hebr. VIII. 20.

§. CCLXIII.

Argumentum denique Fanaticorum achilleum eſt dictum Pauli Gal. IV. 19. *Filioli mei*, inquit, *quos iterum parturio, donec formetur IN VOBIS CHRISTUS.*

§. CCLXIV.

Duo hic occurrunt verba quæ rei emphaſin faciunt, nempe ὠδίνειν *parturire* & μορφωθῆναι *formari.* Eos vero quos ſe parturire dicit vocat *filiolos* ſuos. Vox ὠδίνειν ſenſu proprio accipi minime poteſt, eo minus quod Apoſtolus dicit ſe eos πάλιν parturire, quidquid autem paritur, nonniſi una vice paritur. Item nonniſi ſenſu ſpirituali Galatas filiolos ſuos Apoſtolus vocare poteſt. Qua autem ſignificatione verbum ὠδίνειν ſumitur, eadem etiam verbum μορφωθῆναι ſumatur oportet. Eodem igitur modo quo Paulus Galatas pariebat, eodem etiam modo Chriſtus in ipſis formari debebat. Modus autem quo Apoſtolus Galatas pariebat in hoc conſiſtit: Quod cum Pſeudo-Apoſtoli Jeſum Chriſtum ſub alia plane forma Galatis ob oculos poſuerunt, quam Apoſtolus fecerat, id nunc maxima cum ſollicitudine, imo cum doloribus agit, ut falſam illam Chriſti imaginem atque formam in ipſis mutet & quaſi transformet, ut veram Chriſti formam, vivamque ejus imaginem in eorum cordibus reſtituat, eorumque animis imprimat. Chriſtus ergo in hominum animis concipitur atque formatur, ſi Chriſtum ceu talem Salvatorem qualis revera eſt, pro nobis natum atque in bonum noſtrum traditum vera fide accipimus, ut Doctrinæ ejus per veram fidem & exemplo ejus per ſanctam inculpatamque vitam ſimiles fiamus. Liquet ex hisce; non de ſubſtantialis Chriſti in nobis nativitate hic ſermonem eſſe, ut Fanatici putant; ſed ſpirituali plane modo hoc fit, uti ſpirituali etiam modo Apoſtolus Galatas parturiebat.

Vide

Vide WERNSDORFFII *Betrachtung der Redensart Chriſti in uns.* §. 20. pag. 41. ſeqq.

§. CCLXV.

Ad *tertiam* nunc *objectionum* progredimur *claſſem*, quæ difficultates, circa ſatisfactionis tam neceſſitatem, quam veritatem, motas, reſpicit. Cum DIPPELIUS *in Demonſtratione Evangelica* congeſſerit, quidquid ſophismatis contra hanc veritatem afferri poteſt, eum hic ducem ſequemur, & ad argumenta ab ipſo allata reſpondebimus.

§. CCLXVI.

Primo nimirum CHRISTIANUS DEMOCRITUS, quo Satisfactionis neceſſitatem ſubruere poſſit, urget: Deum in univerſi hujus productione eum ſolum atque præcipuum habuiſſe finem, ut nonniſi Bonitatem ſuam extra ſe in creaturis exerceret, ſeque ſeu ſummum Bonum extra ſe communicaret. Deo autem quammaxime eſſe indignum ſi ſtatuatur: Primarium ejus in creando Univerſo finem propriam fuiſſe gloriam, quæ à rationalibus creaturis agnoſcenda atque celebranda ſit. Duo enim inde ſequi abſurda. *α*. Deum gloriæ cupidum eſſe; quod & homini virtuti ſtudenti vitio vertitur, minus adhuc Deo tribui poteſt. *β*. Si Deus eum in finem creaturas extra ſe produxit, ut ab ipſis magnifiat, ſequeretur ipſum ex Creaturarum glorificatione ac veneratione voluptatem quandam percipere, nec adeo in ſemetipſo ſumme fuiſſe beatum, ſi vero non ſumme beatus fuit antecedenter ad creationem, ad illam neceſſitatus fuit, ſi ita loqui fas eſt.

§. CCLXVII.

At α. neſciviſſe vel ſaltem neſcire voluiſſe videtur DIPPELIUS quid Dei GLORIA ſit; vel quid Doctores Eccleſiæ Proteſtantis cum Philoſophis innuere velint, quando dicunt Deum in omnium rerum extra ſe productione hoc intendiſſe ut manifeſtaret Gloriam ſuam. Per *Gloriam* enim divinam intelligitur complexus omnium ſuorum Attributorum, & per Gloriæ divinæ *manifeſtationem*, Attributorum ejus à creaturis rationalibus agnitio. Docent itaque Proteſtantes, Deum tot Perfectiones & tam excellenti modo patefacere voluiſſe, quantum per Creaturarum Eſſentiam poſſibile fuit; ſive, quod idem eſt, voluiſſe ut Univerſum hoc ſit Speculum omnium divinorum Attributorum, hoc eſt Gloriæ ejus. β. Liquet ex hiſce per Dei Gloriam non intelligi, uti id DIPPELIUS interpretatur, vanæ alicujus Gloriæ captationem, ſed complexum totius Divinitatis, ſive omnium divinorum Attributorum, in Univerſi productione manifeſtandorum, & à Creaturis rationalibus agnoſcendorum. γ. Dum vero etiam divina Bonitas inter divina Attributa referenda ſit, ſequitur illam quoque ad Dei Gloriam pertinere, ut ſi Deus Gloriam ſuam manifeſtare dicitur, etiam Bonitatem ſuam manifeſtare dicatur; & vice verſa, ſi Bonitatem ſuam manifeſtat, etiam Gloriam ſuam manifeſtat. δ. Quoniam itaque Bonitatis divinæ non minus ac cæterarum Perfectionum manifeſtatio Gloriæ divinæ manifeſtatio ſit, quidquid enim eſt in Deo, eſt ipſe Deus, & Deus nihil facere poteſt niſi reſpectu habito omnium ſuorum Attributorum, alias fieri poſſet ut ſibi contradictoria faceret; ſequitur;

quitur; præcipuum finem Creationis hujus Univerſi Bonitatis divinæ, in creaturas rationales exercendæ, manifeſtationem non minus fuiſſe ac reliquarum in Deo Perfectionum. Si quis igitur interroget, an Bonitatis divinæ exercitium, & extra ſe communicatio, non ſit præcipuus Creationis finis? Facile concedo, hac ſola reſtrictione addita, quod Deus ſemper rationem habeat omnium ſuorum Attributorum quidquid faciat. Formandus itaque rectus de divina Gloria ejusque manifeſtatione conceptus, neque falſus Doctrinæ noſtræ ſenſus affingendus eſt. §. Gloriæ captationem itaque quod ſpectat, quam nos Deo tribuere DIPPELIUS aſſerit, negare non poterit ipſe Aderſarius, quod, ſi primarius Creationis Univerſi finis exercitium divinæ Bonitatis ſit, Deus velit ut Bonitas illa à rationalibus Creaturis agnoſcatur, hoc enim ſi non fiat nec hunc etiam Deus obtineret finem, dum neſcirent Creaturæ Deum ſummum Bonum ſui etiam communicativum eſſe; ſi vero agnoſcant Creaturæ divinam Bonitatem ipſis exhibitam, fieri non poteſt quin Deum propterea magni faciant, ſi ergo Deus vult ut agnoſcant Creaturæ rationales Bonitatem Dei, ſimul vult ut ſe magni faciant, dum unum involvat alterum, Deum vero magni facere eumque glorificare eſt unum idemque. Patet itaque ex ipſa Dippeliana hypotheſi, quod, ſi præcipuus Creationis finis ſit Bonitatis divinæ communicatio, hæc ipſa communicatio involvat ejus agnitionem, agnitio magnificationem, id eſt glorificationem; qua in re Dippelio lubentes aſſentimur. Sit ergo denuo, præcipuum Creationis finem fuiſſe divinæ Bonitatis manifeſtationem, ſive Dei ceu ſummi Boni communica-

tionem; hæc Adverſario facile largimur, dum id ipſum ſit quod & nos ſtatuimus. 5. Alterum quod DIPPELIUS Doctrinæ noſtræ tribuit abſurdum hoc eſt, quod ex illa ſequatur: Deum voluptatem quandam ex eo percipere, ſi à Creaturis glorificetur, adeoque ne in ſe ſumme Beatum eſſe, & ſatis ſuis bonis divitem, ut adeo neceſſum omnino fuerit, ut Creaturas extra ſe ad ſui ipſius perfectionem produceret. At id ipſum eodem modo ex Dippeliana hypotheſi ſequitur; ſi enim præcipuus Creationis finis Bonitatis divinæ communicatio eſt, ſequitur eadem plane ratione, qua ex noſtra Doctrina de Gloriæ Dei manifeſtatione ac agnitione, Deum delectari ſive voluptatem quandam percipere ex Bonitatis ſuæ communicatione; ſi vero voluptatem percipit, conſequeretur: Ipſum in ſe non ſumme fuiſſe beatum, niſi aliis etiam extra ſe, ſemet ceu ſummum bonum exhiberet, ſi hoc ſit, non potuiſſet aliter quin Creaturas extra ſe produceret, ut adeo creatio neceſſaria fuerit. Sed itaque de conſequentiis agatur, easdem ex Dippelii hypotheſi elicere poſſumus, quas ipſe ex Doctrina noſtra elicit.

§. CCLXVIII.

Secunda objectio hæc eſt, quod Deo valde indignum ſit, imo ipſum ceu Tyrannum repræſentet, adeoque non poſſit non hominis animum ab ipſo avertere, mentique horrorem incutere, ſi non tantum Deo Juſtitia vindicativa eaque in ſpenſalibus tribuatur, ſed inſuper ſtatuatur, eum in finem Deum certat condidiſſe creaturas, ut eas in æternum miſeras faciat ac pœnis graviſſimis afficiat, & ita earum miſeria delectetur & volup-

tat

tatem quandam percipiat; quod non tantum ſanæ rationi, ſed & ipſi divino in conſcientia noſtra teſtimonio, adverſum ſit.

§. CCLXIX.

Communis hæc omnium fere Adverſariorum contra Doctrinam præcipue Reformatorum objectio eſt. Quæ autem facile difflatur ſi ſequentia obſerventur. α. Male Reformatis affingi quod doceant eum in Finem Deum certum hominum numerum condidiſſe, ut in eos juſtitiam ſuam vindicativam exerceat, eosque adeo in æternum miſeros faciat, nullo ad cætera habito reſpectu; ſed hæc Doctorum Eccleſiæ Refomatæ mens eſt: Deum in hujus Univerſi productione rationem habuiſſe omnium ſuorum Attributorum & totius Univerſi. Præſciviſſe nimirum Deum in hoc Univerſo talem futurum eſſe rerum ſtatum atque ordinem, ut genus humanum non eo perfectionis ſtatu in quo primitus conditum erat permanſurum ſit, ſed per peccatum voluntarium hominem in profundiſſimum miſeriæ barathrum præcipitem ſeſe daturum eſſe, ex quo ut miſeros homines eripiat Liberationis medium prædeſtinaſſe, quo quisquis utitur è miſeria iterum emergere poteſt; quisquis autem eo non utitur, ſed illud aſpernatur, eum etiam in æternum miſerum ac à Dei communione excluſum fore, ut adeo homo propter peccatum atque incredulitatem, minime vero excluſo omni peccati reſpectu ac conditione, ad æternam miſeriam deſtinatus fuerit, dum propria ſua culpa iis uti noluit mediis, quæ ipſi à Deo, ut in ſtatum moraliter perfectum reſtitui queat, ordinata fuere. β. Nullam ergo homo cauſſam habet cur de Deo ceu Tyranno con-

queratur, quod ipſum, porro Gratia ac Bonitate ſua indignum, dum ea multis modis abuſus eſt, ad æternum deſtinavit exitium; id eſt, ipſum in æternum omni ſua Gratia ac Bonitate privare decrevit. Decretum itaque hoc non eo ſenſu abſolutum eſt, ut conditiones excludantur; ſed omnia ſibi invicem ſubordinata ſunt, ut Deus totius ſimul ordinis reſpectum habuerit. Nihil ergo plane hic Tyrannici aut Deo indigni conſpicitur, non magis quam in hoc quod Deus non obſtante ſumma ſua Bonitate, ex ſapientiſſimis ſine ullo dubio cauſſis, hominis lapſum ac peccatum permiſit. Cum itaque juxta Theologorum Reformatorum mentem omnia ſibi invicem ſubordinata ſint, media & finis, peccatum ac pœna; Bonitati divinæ non magis repugnat, inobedientes ac incredulos æterno deſtinare exitio, ſive in æternum privare Bonitate ſua, ac ipſi repugnare potuit peccatum, adeoque omnem etiam miſeriam ex eo orientem, permittere. Juxta ipſum vero Adverſariorum hypotheſin non repugnavit divinæ Bonitati peccatum permittere; unde juxta eandem hypotheſin ei etiam repugnare nequit, eam permittere miſeriam quæ ex peccato neceſſario ſequitur, eamque propter hominis incredulitatem in æternum permittere. 7. Per Juſtitiam denique vindicativam nihil aliud intelligitur, quam ſtudium ſuum cuique tribuendi, ſive Bonitas divina Sapientiæ attemperata, ſive cum Sapientia adminiſtrata (Cap. III. §. 565. 566.) Si itaque Deus nonnullos homines in æternum punire decrevit, nihil aliud decrevit, quam ſe in æternum Bonitatem ſuam cum Sapientia adminiſtraturum.

Objici-

§. CCLXX.

Objicit porro CHRISTIANUS DEMOCRITUS: in Deo nullum locum habere poſſe Iram, odium nullum, nullam vindictæ cupidinem, dum turbulenti ejusmodi affectus atque proprietates ex Creaturæ imperfectione ac impotentia oriantur. Vide *Dem. Evang.* pag. 11. 214. 215.

§. CCLXXI.

Lubentiſſime concedimus, eo quo hominibus ſenſu, iram vel vindictam aut odium Deo adſcribi neutiquam poſſe; ſiquidem Deo adfectus minime competant. Sed locutiones ejusmodi nonniſi effectum deſignant, quatenus Deus hominibus propter malum morale malum triſte ſive poenam immittit, qui effectus talis eſt qualis hominum, ſi vindicta vel ira erga alios concitantur, aut Judicis, qui Legis transgreſſoribus pœnam infligit. Si itaque Deus ſignis externis ſignificat, peccata ſummis ſuis Perfectionibus eſſe adverſa, triſtemque in peccatoribus producit effectum, Deus iraſci vel odio habere peccatum dicitur. Ratio autem pœnæ illius, qua homines peccatores afficit, ſive Juſtitiæ punitivæ exercitium, conſiſtit in actu Dei privativo ſive negativo, dum non continuat Bonitatem ſuam erga eos, qui ea ſe plane indignos reddiderunt eamque reſpuerunt; in hac divinæ Bonitatis abſentia omne comprehenditur malum. Et culpa non Benignitatis ſed neglectus hominum eſt, quo illa poſthabita fuit. Nec ergo poſitivo Dei actu opus eſt, ad infligendam pœnam, quo malignos cum voluptate quadam, Tyranni ad inſtar, excruciet, uti falſo Doctrinæ noſtræ imputatur. Quæ omnia ſuo loco (Cap. III. §. 567-591.) à nobis demon-

 ſtrata

ſtrata fuerunt. Ex hisce liquet nihil plane Deo indigni ſtatui, ſi hoc quo dicimus ſenſu Deus peccati vindex atque oſor dicitur, ipſique Juſtitia punitiva tribuitur.

§. CCLXXII.

IV. DIPPELIUS eadem pag. 11. dicit: Deum vi naturæ ſuæ, ſive ſummæ ſuæ Bonitatis, poſt Creaturarum lapſum nihil aliud vel facere vel intendere poſſe, quam ut Creaturarum *Medicus* exiſteret, easque ex ſumma earum miſeria ſalvas, ſuæque communionis iterum participes faceret.

§. CCLXXIII.

Non negamus, Deum homines ſalvos facere velle, ſi modo medio illo ſalutis uti velint; at contra ſtatuimus; Deum etiam aliter non poſſe, quin eos, qui Bonitate ſua abutuntur, eaque ſe ad pœnitentiam perduci non ſinunt, & qui in incredulitate permanent, verumque ſalutis medium negligunt ac contemnunt, etiam Bonitate ſua omni privet, eosque hac ratione puniat, & ita oſtendat ſe veraciſſimum eſſe ac juſtiſſimum, qui pœnam ac maledictionem Legis transgreſſoribus ac Dei oſoribus intentatam certiſſime exſecuturus ſit, hoc eſt omnem ſuam Bonitatem ſubtracturus; ſe ſimul eſſe ſanctiſſimum, qui cum peccatoribus in æternum nullam habere communicationem poſſit. Aſſerimus itaque Deum poſt hominis lapſum maxime id agere ut Bonitatem ſuam erga homines peccatores exerceat, eosque ſalvos faciat, ſed reſpectu habito omnium ſuorum Attributorum, ne ſummis ſuis perfectionibus contrarium quid committat.

V. Ad

§. CCLXXIV.

V. Ad evertendam etiam Satisfactionis neceſſitatem Adverſarius pag. 14 dicit: In omnibus Moſis Libris nullam expreſſam æternæ ſalutis vel miſeriæ reperiri promiſſionem aut comminationem, dum eæ nonniſi ad præſentem in terra Cananæa vitam ſeſe extenderent; Unde *Dippelius* hauddubie ſequi arbitratur,; Doctrinam de Satisfactione pro peccatis Iſraëlitis plane fuiſſe incognitam.

§. CCLXXV.

Quæritur itaque, ni fallor, an Doctrina de Animæ immortalitate in Libris Moſis fuerit tradita & à Populo Dei ante Chriſti adventum credita? Nam ſi animæ immortalitas docta fuit, Doctrina illa, absque omni controverſia, etiam involvit vel felicem vel infelicem hominis poſt hanc vitam ſtatum. Supponamus autem α. Doctrinam de animæ immortalitate ſive ſtatu vel felici vel infelici poſt hanc vitam haud adeo frequenter, non in Libris ſolum Moſis ſed totius Vet. Teſt. fuiſſe inculcatam. nihil tamen inde ſequeretur; nam ratio hæc fuiſſet, quia Dogma hoc ita notum hominumque animis impreſſum fuit, ut à pauciſſimis in dubium fuerit vocatum, uti adhuc hodie à nonnullis fit, licet veritas hæc in N. T. Libris clariſſime doceatur. Ea nimirum Spiritus S. Scriptorumque S. eſt conſuetudo, ut certas veritates hominum animis natura inſitas, ceu extra omnem dubitationem poſitas, fundamenti loco præſupponant, eaque ſolum tradant quæ hominis ex peccati miſeria liberationem reſpiciunt. Ita Deum exiſtere, idque omnibus eſſe notiſſimum, S. Scriptura præſupponit, neque in de-

 mon:

monſtranda hac veritate moratur. β. Animam vero immortalem eſſe, communem Judæorum Doctrinam fuiſſe, eamque conſtanter ceu Religionis fundamentum creditam, inde patet: Quia Sadducæi eam negantes, demum vero poſterioribus atque corruptiſſimis temporibus orti, ſingularem conſtituerunt ſectam, uti ex hiſtoria Evangelica patet; id autem factum non eſſet, ut illi ſingularis reputarentur Secta, ſi Dogma hoc non univerſaliter ante eos fuiſſet receptum, & eorum adhuc tempore à maxima parte creditum. γ. Sed & inde hoc liquet, quia Judæi variis expiationum generibus per Moſen à Deo inſtitutis Deum placare ſtudebant, quod ipſis tantopere curæ cordique non fuiſſet, niſi vel pœnam poſt hanc vitam metuiſſent, vel remunerationem ſperaſſent. δ. Sed expreſſe etiam Doctrina hæc in Moſis Libris non tantum uno in loco docetur. Huc omnino pertinet dictum Gen. V. 24. ubi de Henochi pietate ejusque remuneratione ſermo eſt; nonniſi trecenteſimum ſexageſimum quintum annum Patriarcha hic vivendo attigerat, quæ ætas reſpectu cæterorum eo tempore viventium valde brevis erat. Brevitas autem vitæ ipſius & à Deo ſublatio ceu ſingularis Pietatis ejus remuneratio conſideratur: *Ambulabat enim cum Deo, & ab eo ſublatus non amplius in terra extitit.* Ex quibus clariſſime patet, quod ſi remunerationis promiſſio ad hanc ſolum vitam ſeſe extenderet, Enochum potius punitum fuiſſe, quam remunerationem vitæ ex Dei voluntate inſtitutæ accepiſſe, cum citius reliquis Patriarchis ex vita ſublatus fuit. Patet itaque Moſen hic indicare Henochum è ſtatu mortalis vitæ in immortalitatem fuiſſe translatum, adeoque dari alteram poſt hanc vitam. ε. Eadem

veri-

veritas traditur. Exodi III. 6. *Ego ſum Deus tui Patris, Deus Abrahami, Deus Iſaaci, Deus Jacobi. Atqui*, inquit Chriſtus Matth. XXII, 31. 32. *Deus non eſt Deus mortuorum, ſed viventium.* Unde ſequitur: Hos tres Patriarchas Moſis tempore quoad animam, vixiſſe. 5. Et notiſſimam hanc fuiſſe veritatem apparet ex Num. XXIII, 11. Ubi Bileamus pronuntians à Moſe refertur; *Utinam ipſe eadem morte moriar, qua probi, ſitque meus idem qui eorum exitus!* Quod nec Bileamus optaſſet, nec Moſes ſcriptum reliquiſſet, niſi animæ immortalitas conſtantiſſime & indubie fuiſſet credita. Conſequitur ex hisce; Cum Doctrina de animæ immortalitate non modo conſtanter atque univerſaliter fuit ab Iſraëlitis credita, ſed & à Moſe tradita, comminationes atque promiſſiones generales illas, Legi annexas, non ad hanc modo, ſed & ad alteram ſeſe Vitam extendiſſe, idque à Populo Iſraëlitico fuiſſe creditum, dum uti ſupra innuimus animæ immortalitatem non poſſit non ſequi vel felix vel infelix poſt hanc vitam ſtatus.

§. CCLXXVI.

VI. Quæ DIPPELIUS pag. 22. & 256. dicit: Salvatorem pro ſe opus habuiſſe, ut humanam naturam ſuam ex debilitata hominis lapſi maſſa aſſumtam per cupiditatum carnalium abnegationem ad Gloriam perduceret; neque humanam ejus naturam propter inhabitantem Divinitatem illabilem fuiſſe; ut adeo, quod inde ſequitur, Chriſtus quidquid fecerit nonniſi pro ſe præſtiterit, neque quidquam pro aliis facere potuerit: Hæc inquam nituntur falſa hypotheſi, ab Adverſario nunquam probata, quod Chriſtus ex corrupta Adami maſſa genitus ac natus ſit, con-

tra Lucæ I. 35. Hebr. VII. 26. ubi à ſontibus ſeparatus dicitur.

§. CCLXXVII.

VII. Urget DEMOCRITUS Satisfactionem & Meritum ſecum invicem conſiſtere non poſſe, dum is qui ſatisfaciat nihil mereri poſſit, ſed nonniſi vel pro ſe vel pro alio ſolvat quæ debeat; Is vero qui mereatur, alteri qui opera ſua indigeat, opus præſtet pro mercede promiſſa, ut adeo meritum & ſatisfactio ſeinvicem excludant. pag. 34.

§. CCLXXVIII.

Prodit hic Adverſarius, ſe non diſtincte intellexiſſe eam Doctrinam, quam de Satisfactione ex S. Litteris tradimus. *Satisfacere* nimirum idem ſignificat quod *præſtare Legis poſtulatum*; Lex vero duo ab homine peccatore poſtulat, α. Ut perferatur pœna illa, loco peccatoris, quam Juſtiſſimus Legislator Legis transgreſſoribus comminatus eſt. β. Ut Lex loco peccatoris perfectiſſime ſervetur, dum ſub hac conditione homini vita promiſſa ſit, ſi faciat ea quæ Lex præſcribit. Vita igitur æterna vocatur vel conſideratur ceu merces, & conditio ſub qua illa homini promiſſa eſt ceu meritum. Patet itaque eum qui Legi ſatisfacit, & pœnas peccatori intentatas ſubire, & conditionem præſtare, ſub qua homo vitam beatam conſequi poteſt, quod eſt *mereri*; Unde Satisfactio & Meritum ſe invicem non tollunt, ſed potius unum alterum involvit & in ſe complectitur. Cæterum omnino Deus neminis ope indiget, ſed tamen ſapientiſſimas habuit cauſſas cur homini ſui communionem ſub certa conditione promiſerit, quæ conditio ſi præſtetur, propter ſimilitudinem, vocatur meritum.

Senſus

Senſus reſponſionis hujus hic eſt: Eum Dei, in negotio ſalutis, cum homine fuiſſe agendi modum, ut ei in ſtatu perfectionis moralis ac integritatis conſtituto, qualem eum Deus produxit, æternam ac conſummatam perfectionem, ſempiternam adeoque Salutem, ſub perfectæ obedientiæ conditione promiſerit; Ut adeo perfecta illa obedientia legi præſtita meriti formam ac rationem habuerit, rem ita ordinante divina erga Creaturas rationales bonitate. Ut itaque homo, ſi legi divinæ obediens manſiſſet, per meritum operum ſalvus fuiſſet factus, dum ipſe eam præſtitiſſet Conditionem, ſub qua eum Deus in bono confirmare & majorem ei addicere felicitatis gradum voluit. In hoc ergo conſtitiſſet meriti illius ratio, quod homo Legis poſtulato perfecte ſatisfeciſſet. Poſtquam autem Legem transgreſſus eſſet homo, adeoque corruptus factus fuiſſet, ipſemet amplius Legis poſtulato ſatisfacere, & perfectam Deo præſtare obedientiam non potuit, adeoque nec conditionem illam implere, ſub qua ei Deus æternam adjudicare ſalutem voluit, Deus pro clementiſſima ſua erga genus humanum voluntate, talem ad negotium hoc perficiendum deſtinavit perſonam, quæ hominis loco conditionem illam præſtaret ſub qua ipſi æterna ſalus promiſſa erat, quæque itaque Legis poſtulato ſatisfaceret. Cum autem perſona illa, quæ Jeſus Chriſtus benigniſſimus Mundi Salvator eſt, conditionem illam ſub qua homo ſalvandus erat, perfecte præſtitit, ei *meritum* adſcribitur, dum meritum nihil aliud quam conditionis implementum ſit ſub qua alteri merces addicitur. Quoniam autem Salvator eoipſo Legi *ſatisfecit* quo conditionem illam præſtitit ſub qua homo æternam ſalutem conſequi debuit, ſequitur; Chriſtus Legi *ſatisfaciendo* æternam ſalutem ſuis *meruiſſe*, adeoque *ſatisfactionem* ac *meritum* ſeinvicem minime tollere, ſed proprie unum idemque eſſe. Quando itaque dixi: Sapientiſſimum Deum *homini ſui communionem ſub certa conditione promiſiſſe, qua conditio ſi præſtetur propter ſimilitudinem vocatur meritum*, minime ſic intelligendum eſt, ac ſi homini, adhuc poſt lapſum ac corruptionem univerſalem, ejusmodi meritum adſcribere velim, ſive poſſibilitatem Legis poſtulato ſatisfaciendi propriis viribus. Sed nonniſi de homine in-

tegro

ægro, qualis primitus fuit, hic ſermo eſt, qui, rem ita ordinante divina Sapientia, per merita operum ſalvari potuiſſet, quod nunc nonniſi per Chriſti meritum fieri poteſt.

§. CCLXXIX.

Objicit pag. 37. 302. Propoſitionem Pauli *Fides imputatur ad juſtitiam* non æquipollere illi: *Juſtitia Chriſti imputatur Fidei vel fidelibus.*

§. CCLXXX.

Falli Adverſarium patet ex duobus Apoſtoli dictis, ex quibus liquet *Fidem imputari ad juſtitiam* nihil aliud ſignificare poſſe quam *Juſtitiam Chriſti fidelibus imputari.* Prior Locus extat Rom. III. 24. 25. *Quem propoſuit Deus placamentum, per Fidem in ejus ſanguine collocandam, ad demonſtrationem Juſtitiæ Dei, qui pro gratia ſua præteritis peccatis veniam det. Ut hoc tempore ſuam juſtitiam demonſtret, ut ſit ipſe & juſtus, & qui Jeſu fidem habentes juſtificet.* Apparet ex his 1. Jeſum Chriſtum eſſe Placamentum, quod tantundem valet ac Juſtitia, dum nonniſi per eam placamentum eſſe queat. 2. Nos Juſtitiæ hujus ſive placamenti per fidem in ſanguine ejus collocatam fieri participes. 3. Per fidem in Chriſti ſanguine collocatam nos peccatorum veniam habere. 4. Deum hoc modo ſimul ſeſe juſtum exhibere, qui ſecundum Legem ſuam agit, & ſimul peccata condonare poſſe. Quod idem eſt ac ſi diceretur: Nos propter expiationem ſive juſtitiam & ſanguinem Chriſti, per fidem nobis imputatam, remiſſionem peccatorum accipere, ut cauſſa meritoria ſit Chriſti Juſtitia, medium quo ejus ſimus participes fides in eum. Alter locus extat Rom. IV. 6. 8. *Quemadmodum David quoque hominis beatitatem in eo ſtatuit, ſi ei Deus Juſti-*

Juſtitiam imputet ſine operibus &c. Juſtitia vero illa, quam Apoſtolus ubique urget; eſt Chriſti Juſtitia, eam autem Juſtitiam nobis imputari ex Hieropſalte citat. Ut adeo duæ phraſes: *Fides imputatur ad Juſtitiam & Juſtitia Chriſti imputatur fidelibus* ſint unum idemque.

§. CCLXXXI.

IX. *Dicit* Adverſarius: Multas in S. Litteris reperiri Propoſitiones atque notiones, quæ res ita exprimant, non uti revera ſeſe habent, & cum Dei Eſſentia ac ipſa rei natura conveniant; ſed juxta perverſos ſimplicis Plebis conceptus; quibus notionibus atque conceptibus falſis, Chriſtus etiam cum ſuis Apoſtolis ſeſe accommodaverit; huicce etiam fundamento omnia ea ſuperſtructa eſſe, quæ in S. Scriptura de peccatorum remiſſione, ſacrificio expiatorio, alienæque Juſtitiæ imputatione dicta ſunt.

§. CCLXXXII.

Reſpondemus *a.* hanc omnino facillimam diſputandi methodum eſſe, ſi *primo* hypotheſin quandam Sapientiæ carnali gratiſſimam aſſumimus, & *deinde* ad eam tuendam non modo ea quæ in S. Litteris docentur ita torquemus, ut opinioni noſtræ conſentire videantur; non hypotheſin noſtram vel Doctrinam ex Litteris ſacris deducentes, ſed potius Sacram Scripturam ex hypotheſi noſtra explicantes: Sed inſuper, quando placitum ſemel receptum tantum à Scripturæ verbis diſcedit, ut ne quoad externam quidem ſpeciem in ea, ad defendendum errorem, præſidium inveniri poſſit, omnia ea quæ errori contraria in Verbo divino dicuntur, ita clare pro-

poſita

poſita ut nulla ſpecie in partes noſtras trahi atque torqueri queant, eo prætextu rejicimus, quod falſa ſint ac erronea, in gratiam tantum ſimplicis vulgi in Bibliis contenta, quibus alii adhuc errores à Chriſto Apoſtolisque ſuperſtructi ſint. Quæ DIPPELII diſputandi methodus eſt, cui fundamento totum illud *veræ demonſtrationis Evangelicæ* ſyſtema inædificavit; certe ſi hoc *demonſtrationis* nomen meretur, quidquid erronei unquam in terra fuit hac ratione demonſtrari poteſt. β. Videndum nunc, quid ex *vera* hac *demonſtratione Evangelica*, quali DIPPELIUS utitur, ſequatur. Si nempe hoc *demonſtrationis* & quidem *veræ* ac *Evangelicæ* principium eſt, S. Scripturam, abſit blasphemia, mendacia tradere, ut erroneis hominum opinionibus ſeſe accommodaret, nihil profecto certi atque indubii ex Litteris S. cognoſci poteſt, ſed de unaquaque re, quotiescunque illud inculcata ac repetita ſit, dici poteſt, eam ſolum ob cauſſam hoc vel illud doceri, ut Deus erroneis hominum opinionibus ſeſe attemperaret, & errore ſemel recepto, alias etiam ſtatuendas fuiſſe hypotheſes erroneas, quæ ex præcedentibus fluunt; adeoque tandem S. Litteræ nonniſi ſyſtema errorum eſſent, ut certe nihil amplius ex iis probari poſſet. Sed talia neceſſario debuerunt eſſe principia ac fundamenta *veræ Demonſtrationis Evangelicæ* qualis CHRISTIANI DEMOCRITI eſt. γ. Et tandem Chriſtiano Democrito & ejus generis hominibus jam ſententiam pronuntiavit Apoſtolus Paulus Rom. III. 4. 7. 8. *Quin ſit Deus verax, & omnis homo mendax. - - - Verum ſi Dei veritas mea falſitate amplificatur ad ejus gloriam, cur ego tandem ut nocens damnor? Quin potius faciamus mala, ut eveniant bona. Sic enim male de*

de nobis dicitur, & ſic ajunt quidam dicere nos, qui merito damnandi ſunt. Dicamus ergo cum *Hieropſalte* Pſalmo CXIX. 160. *Tua dicta ſunt veritas, ſuntque tuæ omnes juſtæ ſententiæ ſempiternæ.* Et cum Chriſto Joh. XVII. *Sanctifica eos in veritate tua, verbum tuum eſt veritas.*

§. CCLXXXIII.

X. OBJICIT: Omnia ea, quæ Chriſtus fecerit, *in noſtrum* quidem *bonum* feciſſe & *pro nobis* nunquam autem in S. Litteris extare, quod *loco noſtri*, ἀντὶ ἡμῶν omnia fecerit & paſſus ſit. pag. 106. 164.

§. CCLXXXIV.

Supra autem ad Propoſitionem VI. contrarium demonſtravimus; repetiiſſe hic ſufficiet Chriſtum veniſſe δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ΑΝΤΙ πολλῶν. Matth. XX. 28. Marci X. 45. & Redemtionem per ipſum factam vocari ἀντίλυτρον. 1. Tim. II. 6.

§. CCLXXXV.

XI. Ad negandam divinam Juſtitiam adeoque etiam Satisfactionis neceſſitatem hoc etiam DIPPELIUS utitur argumento: Quod uti Deus propter ſummam ſuam Beatitatem ac Perfectionem offendi nequeat, bene autem homo, propter imperfectionem ſuam; ita etiam nec Juſtitiam inter Deum atque Creaturam, ſed nonniſi inter duas Creaturas, locum habere poſſe; propterea in eo Judicii proceſſu quem ipſe Salvator deſcribit, Chriſtus non ceu Deus, ſed qua homo homines judicaturus ſit. pag. 116.

§. CCLXXXVI.

Reſpondemus: Omnino Deum in ſumma ſua Beati-

Beatitudine ac felicitate minime turbari, licet Creaturæ ipſum odio habeant ac mandata ejus contemnant, ubi ſubinde ne Rex quidem terrenus, propter commiſſum læſæ Majeſtatis crimen, affectibus turbatur aut quidquam de felicitate ſua amittit. Hoc vero non obſtat quo minus Deus reipſa oſtendat peccati ſe oſorem & peccatori neutiquam ſimilem eſſe; ſeque iis qui ejus contemtores ſunt Bonitatem ſuam nequaquam conferre poſſe, & perinde non eſſe utrum creatura Legi divinæ obediat an vero eam transgrediatur. Falſo propterea Adverſarius perhibet: Nullum Deo adſcribi poſſe Judicium vel Juſtitiæ in creaturas exercitium. Aliter Hieropſaltes, Deum *in medio divorum Judicem eſſe* perhibens Pſ. LXXXII. 1. Et orans: *Ne in jus mecum qui Servus tuus ſum venito: Nam coram te nemo mortalium abſolvetur.* Pſal. CXLIII. 2. Imo *Jehova dicitur*, *Magiſter*, *Legislator ac Judex noſter.* Et eoipſo quo *Filio omne tradidit Judicium.* Joh. V. Oſtendit ſummum ſe Judicem eſſe. Paulus loquitur de *ſevero Dei Judicio.* Rom. II. 2.

§. CCLXXXVII.

XII. Ex meliorum porro argumentorum defectu DIPPELIUS etiam *objectionem* illam à ſatisfactionis hoſtibus toties jam repetitam adfert; Quod ſi nimirum peccatorum remiſſio propter meritum fiat, eam ex mera Dei gratia fieri dici minime poſſe. Dum meritum & gratia ſeinvicem excludant. pag. 190.

§. CCLXXXVIII.

Gratia vero divina in hoc conſiſtit, quod nobis ex ſingulari ſua munificentia atque erga genus

nus humanum Bonitate, Liberationis medium ordinavit, ut quisquis illud vera fide amplectatur ſalvus fieri poſſit; quod hauddubie gratia maxima eſt quam nobis Deus exhibere potuiſſet. Quod Apoſtolus hisse exprimit verbis: *Juſtificandi ex Dei Gratia per Liberationem quæ fit per Chriſtum Jeſum.* Rom. III. 23. Liberatio ergo per Chriſtum Jeſum facta & gratia nobis per illam exhibita ſeinvicem non excludunt. Sed dicet CHRIST. DEMOCRITUS juxta methodum *veræ Demonſtrationis Evangelicæ* hæc nonniſi ſecundum erroneam vulgi opinionem dici.

§. CCLXXXIX.

XIII. OBJICIT DEMOCRITUS: Quod ſi pro lapſa Creatura Redemtionis pretium ſive Lytrum ſolvendum fuerit, neceſſum fuiſſe ut Chriſtus Diabolo ſatisfaceret, quod quam abſurdum ſit dici vix poſſit. Aut dicendum eſſe Deum miſiſſe Filium ſuum ut propriæ ſuæ Juſtitiæ, hoc eſt, ſibi ipſi ſatisfaceret, adeoque ſeipſum reconciliaret. pag. 216.

§. CCXC.

RESP. Ut Diabolo ſatisfiat neceſſum minime fuit, dum nunquam ipſum peccator offenderat. Et licet homo per Peccatum Satanæ ſervum ſeſe exhibuerit, nihilominus tamen Deus ſupremus ejus Dominus manet, neque ullum in peccatorem Dominii jus amittit, ut adeo non teneatur eum ex alius poteſtate redimere. Plane autem nihil in ſe abſurdi continet, quod Deus propriæ ſuæ Juſtitiæ, adeoque & Legi ſuæ, mittendo Filium ſuum, ſatisfecerit: Suo enim loco demonſtravimus, & ſæpius jam à nobis repetitum

 fuit,

fuit, Deum omnia quæcunque facit, non facere niſi reſpectu habito omnium ſuorum Attributorum, ut perfecta inter illius Perfectiones ſit harmonia, perfectum, ſi ita loqui fas eſt, æquilibrium; unde unum etiam Attributum nihil facit quod alteri contrarium eſſe poſſit; ſummus illius erga Creaturas Amor atque Bonitas, maximaque illius Miſericordia poſtulat, ut miſeri peccatores iterum ex miſeria ſua liberati in ſtatum perfectionis reſtituantur; minime tamen Attributa hæc exigunt, ut quidquam fiat quod alteri divinæ Perfectioni contrarium eſt. Cæterum tres ſunt Divinitatis Perſonæ, quæ ſummo ſeinvicem proſequuntur amore, unde una Perſona aliquid exigere poteſt, quod altera ſponte præſtandum ſuſcipit, ex quo ipſo maximus totius Divinitatis erga Creaturas Amor elucet. Ad ſophisma autem *hoc*, quod abſurdum ſit ut Deus ſibimetipſi ſatisfaciat, jam in Capite de Socinianis reſpondimus.

§. CCXCI.

XIV. DICIT: Secundum Apoſtolum Paulum in Chriſto nihil valere, quam *novam Creaturam.* pag. 222.

§. CCXCII.

Reſpondemus: Apoſtolum Novam Creaturam non Chriſti Satisfactioni, ſed Circumciſioni opponere. Alibi nimirum explicat quid per novam Creaturam intelligendum ſit, dicens: *Nam in Chriſto Jeſu neque circumciſio quidquam valet, neque præputium, ſed fides per Charitatem efficax.* Gal. V. 6. Fides ergo eſt, quæ in Chriſto valet, quæ autem, ſi vera eſt, ita comparata ſit oportet, ut actuoſam ſeſe exhibeat. Quo fit ut nova oriatur Creatura.

XV. OB-

§. CCXCIII.

XV. OBJICIT porro DIPPELIUS Litteras S. dicere: *Ita dilexit Deus mundum.* Nunquam vero; *Ita iratus fuit ut miſerit Filium ſuum ad ferendam iram ſuam.* pag. 228. *Reſpondemus*, omnino etiam hoc in Litteris S. dici, licet non iisdem verbis. Dum enim S. Scriptura dicit: Eos perituros qui in Filium non credunt, iisque divinam imminere iram, eoipſo ſignificatur quem in finem Deus Filium ſuum miſerit, ad avertendam nimirum iram divinam ab iis, qui ſalvandi erant; quod idem eſt ac ſi diceretur: Deus qui mundum tantopere dilexit miſit filium ſuum ut peccati pœnam, iræ divinæ effectum, à ſalvandis averteret, ipſeque eam illorum loco ſubiret. Adde Rom. I. 16. 17. 18.

§. CCXCIV.

XVI. OBJICIT DEMOCRITUS pag. 232. Quod ſi fides ſalviſica Chriſtum reſpiciat nonniſi quatenus meruerit, adeoque Sacerdos ſit, eoipſo ſequi munus ipſius propheticum ac regium, ſive Doctrinam ac Dominium ejus ad Salutem neceſſarium no eſſe.

§. CCXCV.

Per integram ſuam *veram Demonſtrationem Evangelicam* DIPPELIUS prodit, aut ſe mala fide nobiscum agere, aut Doctrinam noſtram de hominis per fidem in Chriſtum juſtificatione non intelligere. Conſtans enim Eccleſiæ Proteſtantis Dogma fuit: Chriſtum non tantum SOLUM ſed etiam TOTUM ad Salutem vera fide amplectendum eſſe. TOTUM inquam, hoc eſt ſecundum omnia ſua tria munera; quatenus Prophe-

ta eſt, amplectendo Doctrinam ipſius ut inde veram ad Salutem viam cognoſcamus; quatenus Sacerdos eſt, dum ad Sacrificium ipſius refugimus, ut per illud cum Deo reconciliemur; quatenus Rex eſt, dum ipſum Dominum noſtrum agnoſcimus, mandatis ejus paremus ad ſanctificationem noſtram. TOTUM inquam tam in ſtatu exinanitionis quam exaltationis, in omnibus veſtigia ejus ſequendo, crucem ejus portando, & virtute ipſius veterem hominem crucifigendo, vide *Quæſt.* 45. *Catech. Palatinæ.*

§. CCXCVI.

XVII. ALIA OBJECTIO eſt: Ipſos etiam Sapientiores ex gentibus riſiſſe Sacrificulorum ſuorum fraudem, quod hominibus perſuaderent, Deos iratos per holocauſta ſua expiari poſſe, uti ex notis illis Catonis diſtichis pateat: *Cum ſis ipſe nocens, moritur cur Victima pro te? Stultitia eſt, morte alterius ſperare Salutem. Veræ Demonſtratio. Evang.* pag. 236.

§. CCXCVII.

Reſpondeo & nos Ethnicorum Sacrificia ridere, dum ſanguine Taurorum Oviumque Deus placari minime poſſit; Imo Judæorum etiam Sacrificia ridemus, quæ non reſpectu habito ad verum Chriſti Sacrificium facta fuere. Omnem vero hominis loco alterius ſubſtitutionem non habent cur rideant; ſuo nimirum loco oſtendimus Juſtitiam Dei ſimpliciter hoc requirere, ut Legi divinæ ſatisfiat, Miſericordiam autem ejus permittere, ut ſatisfactio æquipollens ſubſtituatur. [illegible] autem riſerunt gentiles expiationem per Sacrificium Chriſti crucifixi, eſt quod Apoſtolus dicit

Ipſum

Ipſum Judæis ſcandalum, Græcis vero ſtultitiam eſſe, qualis etiam DEMOCRITO eſt. Sed quale denique argumentum hoc eſt, Gentiles rident Chriſtianorum myſteria, ergo illa falſa ſint oportet? Talis argumentandi modus nonniſi ſecundum eam methodum procedere vel locum habere poteſt, juxta quam *vera demonſtratio Evangelica* ſcripta eſt.

§. CCXCVIII.

XVIII. OBJICIT porro pag. 240. 241. Totum Cæremonialem illum Cultum, à Judæis obſervatum, juxta divinam intentionem minime eum in finem fuiſſe ordinatum ac inſtitutum, ut Chriſtum novique Fœderis bona præfiguraret, quamvis ille ab Apoſtolo Paulo per accommodationem quandam, ut Judæos ab obſervatione illius avocaret, ad Novi Teſtamenti bona relatus fuerit; Imo omnem illum cæremonialem apparatum non modo nihil ſpirituale ſignificare, ſed Deum ſumma neceſſitate fuiſſe adactum, ut eum inſtitueret, ne Populus Judaicus iterum ad Ægyptiorum Idololatricum Cultum reverteretur.

§. CCXCIX.

De Lege Cæremoniali Paulus ad Coloſſ. II. 17. dicit: Eam eſſe *futurorum umbram, Corpus autem eſſe Jeſum Chriſtum.* Hebr. IX. 8. aſſerit, *Veteris Teſtamenti Cæremonias ejusmodi fuiſſe, ut præſens in tempus aliam rem ſignificarent.* Et Cap. X. 1. Legem Cæremonialem *Umbram* vocat *bonorum futurorum.* Si ergo umbra extitit, non talis demum per Apoſtoli accommodationem fiebat. Sed cum Chriſtus & Apoſtoli erroribus etiam uſi ſint, & ſeſe falſis Judæorum opinionibus accommodave-

 rint,

rint, quo eos in partes ſuas traherent, quod fundamentum *veræ Demonſtrationis Evangelicæ Dippelianæ* eſt, nullum ex S. Litteris contra *Demonſtrationem* hanc afferri poteſt argumentum, dum omnia ibi nonniſi juxta falſam hominum opinionem dicantur. Mirandum propterea non eſt, DEMOCRITUM nec rationem Legis cæremonialis typicam agnoſcere, dum opinionibus S. Scriptores, ex ejus hypotheſi, acti fuerint.

§. CCC.

XIX. Addit OBJECTIONIBUS præcedentibus: Contradictionem in adjecto eſſe, dum dicatur *realis imputatio*, ſiquidem *imputare* & *putare* rebus ipſis opponantur.

§. CCCI.

Vocem *putare* in Litteris S. etiam *Realitatem* ſignificare patet ex duobus Apoſtoli dictis, ubi dicit ſe *putare*, licet certiſſime de re aliqua perſuaſus fuerit. Ita 1. Cor. VII. 40. *Puto etiam me Spiritum Dei habere.* Et 2. Cor. V. 14. *Putamus quod ſi unus pro nobis omnibus mortuus ſit, nos omnes eſſe mortuos. Imputatio* vero *realis* eſt, quando plenaria prædis ſolutio debitori ita imputatur, ut ipſe plane liber evadat.

§. CCCII.

XX. *Aliud Argumentum* DEMOCRITUS à ſilentio Scriptorum Eccleſiaſticorum primorum ſæculorum deſumit. Dicit nimirum in univerſa prima Eccleſia, tribusque integris primis ſæculis Doctrinam de Imputatione alienæ juſtitiæ, peccatorumque expiationem plane fuiſſe incognitam. Imo ARNOBIUM adverſus gentes maxime urgere

gere argumentum hoc, ad confutandum abſurdum Idolorum Cultum, quod ſibi imaginentur Deos iraſci & Sacrificiis placari poſſe. Neque denique in Euſebio quidquam de peccatorum per Sacrificium Chriſti expiatione reperiri contendit. pag. 245. 246.

§. CCCIII.

Contrarium hic NEUMEISTERUS Hamburg. DIPPELIO oſtendit in tractatu cui titulus eſt: *Feſtgegründeter Beweiß, aus der Heil. Schrifft, daß Chriſtus Jeſus für uns und unſere Sünden genug gethan*, &c. Paucis tantummodo probabimus Dogma hoc iis temporibus minime fuiſſe incognitum. CLEMENS nimirum ad Corinthios ſcribens dicit Epiſt. I. §. VII. Ἀτενίσωμεν εἰς το αἷμα τȣ χριςȣ, καὶ ἴδωμεν, ὡς ἐςι τιμιον τω Θεω αἷμα αὐτȣ, ὁτι δια τὴν ἡμετεραν σωτηριαν ἐκχυθεν παντὶ τω κοσμω μετανοιας χαριν ὑπηνεγκεν. *Intenti ſimus in Chriſti ſanguinem, & videamus quam pretioſus ille ſit in oculis Dei, quippe qui propter Salutem noſtram effuſus, & univerſo mundo gratiam reſipiſcentiæ obtulit.* §. XII. dicit: Προδηλον ποιȣντες, ὁτι δια τȣ αἱματος του Κυριȣ λυτρωσις ἐςαι πατι τοῖς πιςευȣσιν καὶ ἐλπιζȣσιν ἐπὶ τον Θεον. *Manifeſtum facientes quod per ſanguinem Domini redemtio facta ſit omnibus credentibus, & fidem ſuam in Deum collocantibus.* §. XXI. Τὸν κυριον Ιησȣν Χριςὸν, οὗ τὸ αἷμα ὑπερ ἡμων ἐδοθη, ἐντραπωμεν. *Revereamur Dominum Jeſum Chriſtum, cujus ſanguis pro nobis datus eſt.* §. XXXII. Καὶ ἡμεις ȣ̓ν δια τȣ θεληματος αὐτȣ ἐν Χριςω Ιησȣ κληθεντες, ȣ̓ δι ἑαυτων δικαιȣμεθα, ȣ̓δε δια τῆς ἡμετερας σοφιας, ἠ συνεσεως, ἠ εὐσεβειας, ἠ ἐργων, ὧν κατειργασαμεθα ἐν ὁσιοτητι καρδιας. Ἀλλὰ δια τῆς πιςεως, δι ἡς παντας τȣ̀ς ἀπ' αιωνος ὁ παντοκρατωρ Θεὸς ἐδικαιωσεν. *Nos ve-*

ro per voluntatem ejus in Chriſto Jeſu vocati, non per nosmet ipſos juſtificamur, neque per ſapientiam noſtram, neque intellectum, aut pietatem aut opera, quæ operati ſumus in cordis ſanctitate, ſed per fidem, per quam Deus omnes à mundi initio juſtificavit. §. 49. Τὸ αἷμα αὐτȣ̃ ἔδωκεν ὑπὲρ ἡμῶν ὁ Χριστὸς ὁ κύριος ἡμῶν, ἐν θελήματι Θεȣ̃, καὶ τὴν σάρκα ὑπὲρ τῆς σαρκὸς ἡμῶν, καὶ τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν. *Chriſtus Dominus noſter, tradidit ſanguinem ſuum pro nobis, juxta voluntatem Dei & carnem ſuam pro carne noſtra, & animam ſuam pro animabus noſtris.*

§. CCCIV.

IGNATIUS §. 1. dicit: Ἀληθῶς ἐπὶ Ποντίȣ Πιλάτȣ καὶ Ἡρώδȣ τετράρχου καθηλωμένος ὑπὲρ ἡμῶν ἐν σαρκί. *Vere ſub Pontio Pilato & Herode tetrarcha pro nobis in carne clavibus transfixus eſt.* §. 11. Ταῦτα γὰρ πάντα ἔπαθεν δι' ἡμᾶς, ἵνα σωθῶμεν. *Omnia hæc propter nos paſſus eſt ut ſolvemur.* §. 7. de iis conqueritur qui à S. Cœna abſtinerent, dum non confiterentur S. Euchariſtiam eſſe carnem Domini noſtri Jeſu Chriſti, quæ *pro peccatis noſtris paſſa ſit.* Τὴν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν ἡμῶν παθȣ̃σαν. §. 5. de Prophetis dicit & ipſos *in Chriſtum credentes ſalvatos fuiſſe.* §. 8. dicit Jeſum Chriſtum eſſe crucem & mortem & reſurrectionem ſuam, ſeque per fidem in eum juſtificari velle. §. 6. Ἐκεῖνον ζητῶ τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντα, ἐκεῖνον θέλω τὸν δι' ἡμᾶς ἀναστάντα.

§. CCCV.

POLYCARPUS aſſerit Chriſtum paſſum eſſe mortem pro peccatis noſtris. §. 1. Ὃς ὑπέμεινεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἕως θανάτȣ καταντῆσαι. Et §. 8. Ἀδιαλείπτως ȣ̓̃ν προσκαρτερῶμεν τῇ ἐλπίδι ἡμῶν,

μων, καὶ τω ἀῤῥαβωνι τῆς δικαιοσυνης ἡμων, ὁς ἐςι Χριςος Ιησους, ὁς ἀνηνεγκεν ἡμων τας ἁμαρτιας τω ἰδιω σωματι ἐπὶ τὸ ξυλον, ὁς ἁμαρτιαν ὐκ ἐποιησεν, ουδε ἑυρεθη δολος ἐν τω ςοματι ἀυτῳ. Ἀλλα δι ἡμας, ἱνα ζησωμεν ἐν ἀυτω, παντα ὑπεμεινε. *Firmiter adhæreamus ſpei noſtræ & arrhaboni juſtificationis noſtræ, qui eſt Chriſtus Jeſus, qui peccata noſtra in proprio ſuo corpore in crucem ſuſtulit, & peccatum non fecit, neque ulla fraus in ore ipſius reperta eſt, ſed omnia propter nos perpeſſus eſt ut viveremus in eo.*

§. CCCVI.

IRENÆUS *Adv. Hæres.* Cap. 13. *Etenim*, inquit, *Abraham ſecundum fidem ſuam ſecutus præceptum Verbi Dei, prono animo unigenitum & dilectum Filium ſuum conceſſit Sacrificium Deo: Ut & Deus beneplacitum habeat, pro univerſo ſemine ejus dilectum & unigenitum Filium ſuum præſtare Sacrificium in noſtram redemtionem.* Et Lib. V. Cap. 14. *Nunc autem*, ait, *per eam, quæ eſt ad ſe communicationem, reconciliavit Dominus hominem Deo Patri, reconcilians nos ſibi per Corpus carnis ſuæ, & ſanguine ſuo rediments nos, quemadmodum Apoſtolus Epheſiis ait: In quo habuimus redemtionem per ſanguinem ejus, remiſſionem peccatorum: Et rurſus eisdem: Vos, (inquit) qui eratis aliquando longe, facti eſtis juxta in ſanguine Chriſti. Et iterum: Inimicitias in carne ſua. Legem præceptorum Decretis evacuans. Et in omni autem Epiſtola manifeſte teſtatur Apoſtolus, quoniam per carnem Domini noſtri, & ſanguinem ejus nos ſalvati ſumus.*

§. CCCVII.

JUSTINUS MARTYR *in Dialog. cum Tryph.* Ed. Sylburg. pag. 177. Μηκετι, inquit, ἁιμασι τραγων καὶ προβατων - - ἀλλὰ πιςει διὰ τυ ἁιματος

του Χριστου καὶ του θανατου ἀυτου, ὃς διὰ τουτο ἀπεθανεν. Omni vero exceptione majora atque clariora ſunt ipſius verba quæ extant in Epiſt. ad Diognet. pag. 386. Ἀυτος, ait, τὸν ἰδιον ὑιον ἀπεδοτο λυτρον ὑπερ ἡμων, τὸν ἁγιον ὑπερ ἀνόμων, τὸν ἀκακον ὑπερ τῶν κακων, τὸν δικαιον ὑπερ τῶν ἀδικων, τὸν ἀφθαρτον ὑπερ τῶν φθαρτων, τὸν ἀθανατον ὑπερ τῶν θνητων. Τι γὰρ ἀλλο τὰς ἁμαρτιας ἡμων ἠδυνηθη καλυψαι ἡ ἐκεινου δικαιοσυνη; ἐν τινι δικαιωθηναι δυνατον τους ἀνομους ἡμας καὶ ἀσεβεις, ἢ ἐν μονῳ τῳ ὑιῳ του Θεου; ὠ της γλυκειας ἀνταλλαγῆς, ὠ της ἀνεξιχνιαστου δημιουργιας, ὠ τῶν ἀπροσδοκητων ἐυεργεσιων· ἱνα ἀνομια μὲν πολλων ἐν δικαιῳ ἑνι κρυβη, δικαιοσυνη δε ἑνος πολλους ἀνομους δικαιωση. *Deus proprium ſuum Filium pro nobis lytrum tradidit, ſanctum pro legis transgreſſoribus, mali expertem pro malis, juſtum pro injuſtis, ab omni corruptione remotum pro corruptis, immortalem pro mortalibus. Quid enim, niſi juſtitia ipſius peccata noſtra tegere potuiſſet. Et in quo nos injuſti & impii juſtificari poteramus quam in ſolo Filio Dei. O felicem commutationem! O imperſcrutabile artificium! O Beneficia omnem ſpem excedentia! Ut injuſtitia multorum in uno Juſto abſconderetur; Unius vero Juſtitia multos juſtificaret injuſtos.*

§. CCCVIII.

CYPRIANUS *Tractat. contra Demetrian.* Edit. Froben. pag. 150. 151. *In iſto*, inquit, *adhuc mundo manenti pœnitentia nulla ſera eſt. Patet ad indulgentiam aditus: Et quærentibus atque intelligentibus veritatem facilis acceſſus eſt. Tu ſub ipſo licet exitu & vitæ temporalis occaſu, pro delictis roges Deum, qui unus & verus eſt, confeſſionem & fidem ejus agnitionis implores, venia confitenti datur, & credenti indulgentia ſalutaris de divina pietate conceditur, & ad immor-*

immortalitatem ſub ipſa morte tranſitur. Hanc Gratiam Chriſtus impertit, hoc munus miſericordiæ ſuæ tribuit ſubigendo mortem tropbæo crucis, redimendo credentem pretio ſanguinis ſui, reconciliando hominem Deo Patri. Chriſtum etiam Mediatorem non modo hominum ſed Dei etiam adpellat, Tract. *de Idolorum Vanitate.* pag. 117. *Hic*, ait, *Deus noſter, hic Chriſtus eſt, qui mediator duorum, hominem induit, quem perducat ad Patrem.* Et Lib. II. Adv. Judæos Cap. IX. pag. 277. *Homo & Deus Chriſtus ex utroque genere concretus, ut mediator eſſe inter nos & Patrem poſſet.*

§. CCCIX.

Cur ad ARNOBIUM provocet DEMOCRITUS cauſſam nullam habet, qui Gentilibus exprobrat, quod ideo Deos in Imperium Romanum iratos eſſe putarent, quia tantus Chriſtianorum numerus in eo moraretur; & ita Deorum iram deſcriberent, qualis hominum affectibus deditorum eſt. Unde Lib. I. *Adv. Gentes.* Edit. Elmenhorſt. pag. 11. dicit: *Quod ſi verum eſt iſtud, & eſt exploratum, & cognitum, efferveſcere Deos Ira, & hujusmodi motus perturbatione jactari, immortales & perpetui non ſunt, nec in divinitatis alicujus exiſtimatione ponendi.* Diſtinguendum autem, quod jam monuimus, inter Iram & Iram, hoc eſt inter affectum & effectum. Ipſum iram Dei Perfectionibus ejus dignam non negaſſe, inde patet, quod LACTANTIUS Diſcipulus ejus integrum *de ira Dei* Librum ſcripſit, qui ita incipit: *Animadverti ſæpe, Donate, plurimos exiſtimare (quod etiam nonnulli Philoſophorum putaverunt) non iraſci Deum, quoniam vel benefica ſit tantummodo natura divina, nec cuiquam nocere, præſtantiſſima atque*

optimæ congruat poteſtati. Quæ DIPPELII primaria hypotheſis eſt. Cap. VI. LACTANTIUS dicit: *Conſequens eſſe, ut iraſcatur Deus, quoniam gratia commovetur. Hæc tuenda nobis & aſſerenda ſententia eſt. In ea enim ſumma omnis ratio, & cardo Religionis pietatisque verſatur.* Et Lib. IV. *de vera Sapientia* Cap. XVII. Chriſtum portare peccata noſtra, & pro nobis dolere. Ipſum vulneratum eſſe propter facinora noſtra, & infirmatum propter peccata noſtra. Deum tradidiſſe illum pro peccatis noſtris. Et recte etiam ARNOBIUS ſacrificia Gentilium ridet, quibus vim tribuebant expiatoriam; & nos credimus, Deum minime cæde pecorum delectari, diffundique lætitia. Videatur ARNOBIUS Lib. VII. pag. 213. 215. ſeq.

§. CCCX.

Nec denique cauſſa ulla adeſt cur ad EUSEBII, hac de doctrina, provocet ſilentium, quod nullibi hac de re agat Scriptor hic. At magnopere fallitur DEMOCRITUS dum per integrum *Caput X. Lib. I. Demonſtr. Evangelicæ* Dogma hoc proſequutus ſit. Et Lib. III. Edit. Colon. pag. 98. dicit; Ὁ Χριστος ἐκτος πασης ὑπαρχων πλημμελειας τας ὑπερ ἀνθρωπων ἁμαρτιας εἰς ἑαυτον ἀναδεξεται &c. Lib. X. pag. 462. 467. Ἐδει τον ἀμνον τῳ Θεῳ τον ὑπο τῳ μεγαλῳ Ἀρχιερεως ἀναληφθεντα ὑπερ των λοιπων συγγενων ἀμνων, και ὑπερ πασης της ἀνθρωπινης ἀγελης, θυσιαν τῳ Θεῳ προσαχθηναι - - γεγονε γουν ὑπερ ἡμων καταρα, ὁ ἀμνος τῳ Θεῳ, ὁ αἰρων την ἁμαρτιαν τῳ κοσμῳ. Ὁν και μη γνοντα ἁμαρτιαν ὁ Θεος ὑπερ ἡμων ἁμαρτιαν ἐποιησεν, ἀντιψυχον ὑπερ παντων ἡμων προθεμενος αὐτον, ἱνα ἡμεις γενωμεθα δικαιοσυνη Θεῳ ἐν αὐτῳ.

XXI. DIP-

§. CCCXI.

XXI. DIPPELIUS OBJICIT: Deum nonniſi hoc intendere ut peccatum *deleat*, minime vero ut illud tegat. Non fruſtra in Evangelio reſipiſcentiam ante omnia prædicari, & deinceps peccatorum etiam remiſſionem. pag. 248. 249.

§. CCCXII.

Fallitur DEMOCRITUS dum dicit: Deum ſolum delere peccata, minime vero illa obtegere, quod contra Pſalm XXXII. 1. Ubi Beatus prædicatur, cui remiſſum eſt delictum & cujus *obtectum* eſt peccatum. Idem proprie etiam vox *Copher* Jobi XXXIII. 23. ſignificat. Delet etiam Deus peccata propter imputatam nobis alienam Juſtitiam, quod patet ex Eſajæ XLIII. 25. XLIV. 22. Reſipiſcendum autem eſſe antequam peccatorum obtinemus remiſſionem, ex Publicani exemplo patet. Luc. XVIII. 13.

§. CCCXIII.

XXII. OBJICIT: *Juſtificare* in Evangelio nequaquam ſenſu forenſi ſumi poſſe, ut ſignificet aliquem *abſolvere*, dum quisquis ſontem abſolvat, eum Jehova deteſtetur. Prov. XVII. 15.

§. CCCXIV.

Deus vero impium non qua impium, vel reſpectu habito impietatis ejus abſolvit, ſed reſpicit perfectam Chriſti Juſtitiam peccatori imputatam vera fide ab eo apprehenſam. Unde Apoſtolus Paulus dicit: *At non operanti, ſed in eum credenti, qui ſontem juſtificat, ejus fides Juſtitiæ ducitur: Quemadmodum David quoque hominis beatitatem in eo ſtatuit, ſi ei Deus Juſtitiam tribuat ſine operibus.* Rom. IV. 5. 6.

§. CCCXV.

XXIII. Dicit porro DEMOCRITUS: 2. Cor. V. extare ἑαυτῳ τὸν κοσμον καταλλάσσομενος (dicere debuiſſet καταλλαξαντος) neutiquam vero ἑαυτον τῳ κοσμῳ καταλλασσομενος. Unde igitur patere Adverſarius putavit, Deum non fuiſſe iratum, adeoque à parte ſui reconciliatione opus minime fuiſſe, ſed eam nonniſi à parte hominis factam; ut adeo Chriſtus non Mediator hominum apud Deum, ſed Dei ſolum apud homines fuerit.

§. CCCXVI.

Conſtat α. hominem à Deo nunquam fuiſſe offenſum, ut Deus eum ceu ab ipſo læſum ſibi reconciliare opus habuerit. β. Contra vero non una vice in S. Litteris docetur: Deum hominibus pacem offerre, quod ſupponit Deum, modo perfectionibus ſuis digno, peccatori iratum fuiſſe, minime alias opus eſſet, ut pax inter Deum hominesque reſtitueretur, & Deus eam homini offerret. γ. Phraſin vero hanc, *Deus mundum ſibi reconciliavit*, tantundem valere, ac ſi diceretur *Deum mundo reconciliatum eſſe*, tam ex iis patet, quæ modo obſervavimus, quam ex eo quod ſtatim ſequitur: *Eis non imputans ipſorum peccata.* Quibus verbis clariſſime indicatur quod Deus mundo fuerit reconciliatus, cujus reconciliationis ſignum atque effectus hic eſt, quod propter Chriſti Juſtitiam hominibus peccata non imputat. δ. Chriſtum autem utriusque & Dei & hominum Mediatorem eſſe Apoſtolus teſtatur. 1. Tim. II. 5.

§. CCCXVII.

XXIV. OBJICIT DEMOCRITUS. Cum

Chri-

Chriſtus Legem *extra nos* potuerit implere, cur id non etiam *in nobis* facere potuerit? pag. 304.

§. CCCXVIII.

Reſpondemus: Ad hominum cum Deo reconciliandum minime ſufficere, ut Lex nonniſi *in eo* impleatur; Cum enim homo natura peccator ſit, adeoque Legis transgreſſor ac Juſtitiæ divinæ offenſor, non ſufficit ut à tempore aliquo Legem Dei implere incipiat; per integram enim vitam ſuam à primo ejus momento ad eam ſervandam obligatus eſt, quod cum non fecerit ſed perpetuus Legis transgreſſor fuerit, neceſſarium etiam eſt, ut & hac in parte Legi ſatisfiat; quod ab homine ipſo fieri neutiquam poteſt, dum licet præſenti tempore Lex in ipſo impleretur, id tamen non pro præterito, ſed pro præſenti tantum tempore fieri poſſet, unde id quod pro præterito tempore debet, nonniſi extra ipſum ab alio impleri poteſt. Fit hoc, dum Legis Juſtitia in nobis impletur per veram in Chriſtum fidem; Etiam Lex *in nobis* impletur, dum vi Spiritus Chriſti ac ſanguinis ipſius Juſtitiæ Chriſti participes facti ſanctificationem noſtram perficimus in timore Domini, ut integer noſter Spiritus cum anima & corpore inculpatus ſervetur usque ad adventum Domini noſtri Jeſu Chriſti; Quo fit ut non modo à pœna, ſed à Dominio etiam peccati liberi facti magis ac magis juſti fiamus. Ita neceſſum eſt ut Lex *in nobis* & *extra nos* per Chriſtum impleatur.

§. CCCXIX.

XXV. DEMOCRITUS pag. 311. ulterius contra Doctrinam de Juſtitia Dei punitiva & inde

de

de fluente Satiſfactionis neceſſitate urget: Quod ſi Doctrina de Ira divina vero ac proprio ſenſu intelligi debeat, eodem plane Jure Deo adſcribi poſſe etiam transmigrationem ab uno loco in alterum, oculos atque aures proprie ſic dictos, certam à terra diſtantiam ut eo deſcendere opus habeat, vel nuntium mittere ut ſcire poſſit quid ibi eveniat. Cujusmodi phraſes ſi explicandæ ſint, ita dictos orthodoxos ſatis promtos eſſe ut reſpondeant, talia juxta erroneam vulgi opinionem dici.

§. CCCXX.

Magnopere autem fallitur Adverſarius, dum perhibet, docere orthodoxos phraſes ejusmodi ſecundum erroneam hominum opinionem adhiberi; ſed potius hoc dicunt: Eas eſſe metaphoricas, quales loquendi modos linguæ inprimis orientales amant, ut phraſes à rebus quæ in Mundo phyſico fiunt transferant ad res quæ in mundo ſpirituali eveniunt; & eandem ob cauſſam etiam metaphoras à rebus quæ in hoc mundo fiunt, ad exprimendas actiones Dei Spirituales adhibeant; quæ autem loquutiones, ut alias etiam omnes methaphoræ, modo eſſentiæ illius rei cui applicantur, adeoque divinis etiam Perfectionibus, conveniente intelligendæ ſint. Confitentur propterea omnes illi, quos Orthodoxos DIPPELIUS nominare ſolet, *Iram* etiam, quæ Deo adſcribitur, phraſin metaphoricam eſſe, Deum decente modo intelligendam. Democritus nihil plane phraſes ejusmodi ſignificare arbitratur, ſed nonniſi res fictitias atque mendacia eſſe putat. Orthodoxi contra docent, hæc blaspheme de S. Litteris dici, quod erronei quidquam, & quidem

maxi-

maximi momenti, in illis tradatur; ſed omnes ejusmodi metaphoricas phraſes veritatem quandam ac realitatem in Deo exprimere ſtatuunt, ſed talem qualis Perfectionibus ejus conformis eſt. Judicet quivis nullius partibus ſtudens lector an Orthodoxorum an vero DIPPELII potius ſententia melius cum S. Scripturæ dignitate conveniat?

§. CCCXXI.

XXVI. OBJICIT. CHRIST. DEMOCR. Chriſtum Patri ſuo dicere: *Sacrificium & fertum tibi non placet, victimas & piacula non poſtulas.* Pſalm XL. 8.

§. CCCXXII.

Inde vero concludere minime licet, Chriſti etiam Sacrificium expiatorium Deo eſſe ingratum; ſed hic nonniſi de Sacrificiis Veteris Teſtamenti ſermo eſt, quæ per ſe Deo minime placebant, niſi in relatione ad verum Sacrificium expiatorium fierent. Inde Apoſtolus ex eodem hoc dicto in Epiſtola ad Hebræos probat: Sacrificium Chriſti totius Levitici cultus centrum fuiſſe. Cap. X. 5. ſeqq.

§. CCCXXIII.

XXVII. OBJICIT; Quod ſi Chriſtus pro nobis ſive loco noſtri mortuus ſit, ſequi ipſum etiam loco noſtri vivere ac ad Deum accedere.

§. CCCXXIV.

Non negamus Chriſtum omnia quæcunque fecit & adhucdum facit, etiam in ſtatu exaltationis pro nobis & loco noſtri facere. Pro nobis reſurrexit, ut vitæ ſuæ etiam non participes

facere poſſit, pro nobis in Cœlum adſcendit, ut ibi nobis habitaculum parare & apud Patrem intercedere queat, *Pater, quos tu mihi dediſti, volo, ut, ubi ego ero, ii quoque ſint mecum, ut meam gloriam videant quam tu mihi dediſti.*

§. CCCXXV.

XXVIII. ObJICIT denique DIPPELIUS: Nihil plane Chriſtum in diebus carnis ſuæ de Patre irato dixiſſe, multo minus docuiſſe quod eum in finem in mundum venerit, ut loco noſtri Satisfactionem præſtet, & iram divinam ab hominibus avertat.

§. CCCXXVI.

Contrarium patet Joh. III. 14. 15. 16. 36.

* * * * * *
* * * * *
* * * *
* * *
* *

CAPUT

* *

CAPUT XVI.

De Pelagianiſmo.

I.

Pelagiana Hæreſis nomen ſuum ſortita eſt, à PELAGIO, quem DALLÆUS Anglum, VOSSIUS autem Scotum, & quidem annotantibus quibusdam ex male intellecto HIERONYMO facit.

§. II.

Profeſſione Monachus fuit, Vir eruditus & Græcæ & Latinæ Linguæ peritus, dogmata ipſius Romæ & quidem clanculum ſpargi cœperunt, unde de eo conqueritur HIERONYMUS *in Epiſt. ad Ctezíphontem*, ubi *Pelagium* provocat, ut è latebris prodeat (quod certe obtinuit) & ſententiam ſuam clarius proponat.

§. III.

Errores illius maxime diſſeminavit COELESTIUS Carthagine tum vivens, natione Scotus, Pelagii diſcipulus, & Sectæ illius Dux.

§. IV.

Mores PELAGII quod attinet, non audiendi HIERONYMUS & ISIDORUS *Pelus*, qui imperitiam & luxuriam ei objecerunt; AUGUSTINUS enim illum *Sanctum* vocat & CHRYSOSTOMUS caſum hujus ſancti viri deplorat.

§. V.

In moralibus præceptis enim ſingularem ſanctitatis Speciem præ ſe ferebat, ut etiam divitias abjiciendas eſſe traderet.

Hypotheſis Primaria ſive Πρῶτον ψεῦδος.

§. VI.

PRIMARIUS ERROR, quo reliqui omnes tenebant, hic fuit: *Quod homini poſt peccatum commiſſum perfecta ſuperſit facultas Legem divinam ſuis viribus ſervandi; Adeoque hominem auxilio divino ad ſancte vivendum non indigere.*

Fons Hæreſeos.

§. VII.

Non nova tunc temporis fuit Doctrina illa, ſed in Gentilium Theologia Stoicorumque Schola univerſaliter fuit recepta; quam ORIGENIS etiam fuiſſe conſtat, dum ſtatuat animabus inditum fuiſſe liberi Arbitrii facultatem, qua aut ad bonum aut ad malum uti poſſent: Cum vero PELAGII tempore magna ORIGENIS fuit autoritas, & PLATONIS philoſophia ubique fere recipiebatur, mirum non eſt, ſi Doctrina hæc apud homines facile fidem invenit.

¹ Stoici nimirum eousque naturales vires extollebant, ut virtutem Dei donum eſſe negarent; ita CICERO ad communem ſententiam provocans dicit: *Virtutem neminem unquam*

quam acceptam Deo retuliſſe, & addit nonnullis interjectis, *Num quis, quod bonus vir eſſet, gratias Diis egit umquam? At, quod dives, quod incolumis. De Nat. Deor.* Lib. III. Cap. 36. Ita etiam SENECA ait Epiſt. XLI. *Stultum eſſe, bonam mentem à Deo optare, cum unusquisque eam à ſe impetrare poſſit.* Et HORATIUS Lib. I, Epiſt. 18.

> *Sed ſatis eſt orare Jovem, qui donat & aufert,*
> *Det vitam, det opes; æquum mi animum ipſe parabo.*

Non minus ARISTOTELES etiam, cum integra Peripateticorum Schola, ad parandam Virtutem ſolam naturam ſibi ſufficere putabat; quo induci facile poterant omnes Ethnici dum Virtutem nonniſi in externis atque civilibus quibusdam actionibus quærebant. Plurima etiam JUDÆORUM pars, dum omnem juſtitiam, quæ Deo placeret, nonniſi in externa legis obſervantia conſiſtere arbitrarentur; vires etiam ad eam præſtandam ſibi tribuebant, plenariamque, ad edendum opus vere bonum, infirmitatem, intimamque hominis corruptionem negabant. Inter Chriſtianos ex primis ORIGENES fuit, qui Liberi, uti vocant, Arbitrii vires ultra quam par erat protulit, Unde HIERONYMUS Lib. III. *Dialog. adverſus Pelag.* Tom. IV. Opp. Part. II. Edit. *Martianæi* pag. 546. Eum *Pelagianorum amaſium adpellat. In Epiſt. ad Cteſiphontem* illum *erroris Pelagiani participem*, & Pelagii Doctrinam *Origenis ramuſculum vocat.* Sic enim pag. 477. inquit: *Vis adhuc & alium noſſe tui erroris participem? Doctrina tua Origenis ramuſculus eſt.* Solis vero naturæ viribus, omni divino auxilio deſtitutis hominem bona operari poſſe, ORIGENIS ſententiam fuiſſe, collectis ex ſcriptis ejus pluribus locis; oſtenderunt NO-

RISIUS *in Hiſtor. Pelag.* & HUETIUS in ORIGENIANIS. Hunc ſequutus eſt THEODORUS *Mopſueſtenus*; qui Chriſtum merum hominem eſſe docuit, eum vero meritis operum, liberique arbitrii viribus ad tantam perveniſſe gratiam, ut unigenitus Dei Filius dici meruerit; illum autem non veniſſe ad peccatum originis tollendum, dum nullum tale detur; ſed eum ſolum in finem ut aliis ſuo prodeſſet exemplo. Ita vero de Theodoro hoc judicat BUDDEUS *Theol. Dogmat.* Lib. III. Cap. II. ad §. XXXV. pag. 619. *Theodorus autem*, inquit, *non tantum inter præcurſores, ſed & magiſtros Pelagii referri meretur; ſiquidem hocce dogma ſuum, quo peccatum originale negavit, Rufino tradidit, à quo cum Pelagio, Cæleſtius, diſcipulus quidem Pelagii, ſed qui magiſtrum ſtudio hæreſin propagandi fere ſuperavit, illud accepiſſe perhibetur.* Addit nonnullis interjectis, *Et certe cum magnus hicce* (Rufinus) *fuerit Origenis admirator, eo facilius in iſtam deſcendere ſententiam potuit, quam Pelagio atque Cæleſtio inſtillaſſe creditur. Quin imo cum Origenis libros* περὶ ἀρχῶν *in linguam latinam tranſtulerit, primus hoc ipſo Pelagianiſmi in Eccleſia occidentali jeciſſe fundamenta, non ſine ratione exiſtimatur.*

Cauſſa Erroris.

§. VIII.

Si in CAUSSAM hujus Erroris inquirimus, *in genere* deprehendimus, illam eſſe homini connatam quaſi opinionem de propria perfectione, quapropter de magnitudine corruptionis difficulter

ter convinci poteſt peccator; unde hic error talis eſt, qui ab ipſis Eccleſiæ incunabulis ex hominum animis eradicari vix ac ne vix quidem potuit.

§. IX.

In ſpecie vero eſt difficultas conciliandi Libertatem Voluntatis, præcipue ſi in indifferentia illam conſiſtere ſtatuatur, cum Gratiæ divinæ efficacia.

§. X.

Hac enim difficultate PELAGIUM, ut errorem diſſeminaret, fuiſſe adactum, perhibent, qui hiſtoriam Pelagianiſmi tradiderunt, ita nempe ut dum Vitæ ſanctimoniam omnibus tantopere inculcaret, nonnulli dicerent, id ſe libenter facturos, ſi vires ad id efficiendum ipſis ſupereſſent: Ad quod PELAGIUS regerebat, omnino hominem quemvis absque divino auxilio propriis viribus vitam ſuam ſecundum legis divinæ præſcriptum ducere poſſe.

Errores cum Hypotheſi Primaria connexi.

§. XI.

Proximum autem fuit, ut, Baſi hæreſeos ſemel poſita, ſtatueretur in homine integras adhuc eſſe liberi Arbitrii vires, independentemque in operationibus à Gratia divina Voluntatem, ad principium boni operis, ad progreſſum & ad conſummationem & quoad velle bonum & perficere; diſtinguebat nimirum PELAGIUS in actionibus inter *poſſe*, *velle* & *eſſe*; *prius* Deum in

 natura

natura poſuiſſe aſſerebat, *cætera* vero *duo*, quæ noſtra eſſe voluerit, ita eſſe firma & fortia & ſibi ſufficientia, ut nullo indigeant ejus auxilio, meram ergo Deo operis *poſſibilitatem* adſcribebat.

§. XII.

Tota propterea Oeconomia ſalutaris in regno Gratiæ fuit invertenda, quia omnia beneficia ſoli divinæ Gratiæ adſcribenda ex hominis viribus derivantur.

§. XIII.

Et cum independenti hominis Voluntati nihil magis repugnare videatur, quàm futuritionis certitudo, omniaque bona ex diverſo liberi Arbitrii uſu ſint derivanda, hinc Decretum divinum ceu fundamentum omnium Gratiæ beneficiorum conſiderari minime poteſt, ſed potius cauſſa ſpecialis illius Decreti partis, quæ Prædeſtinatio appellatur, eſt prævifio bonorum operum & perſeverantia in illis, ex recto liberi Arbitrii uſu proveniens.

Quam Sententiam hiſce AUGUSTINUS explicat verbis Lib. I. *De Prædeſt. Sanct.* Cap. XVIII. pag. 1255. *Præſciebat ergo ait Pelagianus, qui futuri eſſent ſancti & immaculati per liberæ Voluntatis Arbitrium, & ideo eo ante Mundi conſtitutionem in ipſa ſua præſcientia, qua tales futuros eſſe præſcivit, elegit. Elegit ergo antequam eſſe prædeſtinans Filios, quos futuros ſanctos immaculatosque prævidit ſeu præſcivit. Utique ipſe non fecit, nec ſe facturum, ſed illos futuros eſſe prævidit.*

Si

§. XIV.

Si autem integræ ſint naturæ vires, neceſſario neganda fuit peccati & labis Originalis efficacia, unde PELAGIUS nec imputationem (bene imitationem), nec inhærentiam peccati primi admiſit.

§. XV.

Alius ex præcedente oritur Error, de morte pœna peccati; ſublata enim cauſſa pœnæ, peccato ſcil., etiam tollendus fuit effectus ſcil. pœna. Hinc PELAGIO, ut ſententiam ſuam tueri poſſit, etiam cavendum fuit, ne mors pœna peccati diceretur, quæ ut peccatum in omnes homines tranſit, ideo mortem non ut peccati ſequelam conſiderat, ſed ut ſequelam naturæ, ſtatuitque Adamum fuiſſe natura & conditione mortalem etiam ante lapſum, neque ex culpa nos, ſed ex conditione naturæ mori, mortemque non ex peccato derivari.

§. XVI.

Ex negatione labis Originalis adhuc alius fluit error, de uſu ſcil. Pædobaptismi; cum enim ſecundum PELAGIUM infantes abſque contagio peccati naſcantur, hinc ipſi etiam ſtatuendum fuit, illos baptizari non in remiſſionem peccatorum (cum nullum habeant peccatum), ſed tantum in regnum cœlorum, quod nonniſi regenitis pateat; Pædobaptismi neceſſitatem enim plane negare non eſt auſus *Pelagius*, quia tot argumenta habebat, etiam primæ antiquitatis.

§. XVII.

Cum autem ſtatuit parvulos non in remiſſionem quidem peccatorum, ſed propterea bapti-

rari, ut regeneratione adoptati, admittantur ad Regnum Dei, de bono in melius translati: Hinc nata alia controverſia, de ſtatu nimirum infantum mortuorum ſine Baptismo, quibus PELAGIUS regnum Dei negabat, ſed tamen extra illud beatam quandam vitam & locum Salutis promiſit: Sententiam illius hac de re exponit AUGUSTINUS *de Hæres.* Cap. LXXXVIII. pag. 32.

§. XVIII.

Et quoniam integræ ſunt liberi Arbitrii vires, & Gratia Dei non eſt neceſſaria (§. 10.); Hinc eſt quod ſicuti prædeſtinationem ita & juſtificationem ex propriis derivet Virtutibus, ſtatuens nos non ex Gratia Dei propter meritum Chriſti abſque noſtro merito, ſed ex propriis operibus & virtutibus naturalibus juſtificari, meritoque bonæ Voluntatis; contingere remiſſionem peccatorum non ex fide, ſed ex conatibus noſtris, hinc impium illud dictum: *A Deo habemus quod homines ſumus, à nobis ipſis quod juſti.*

§. XIX.

Cum Salutem non derivat ex fide in Chriſtum, qui unus eſt heri, hodie; & in æternum, & per conſequens unica ad Salutem via, ſed ex Lege & Operibus; hinc natus eſt ille error, quo pro triplici Gratiæ Oeconomia ille triplicem ſalutis viam ſtatuit, ſcil. per legem naturæ ſub promiſſione, per legem Moſis ſub Vet. Teſt. & per legem Chriſti ſub Nov. Teſt.

§. XX.

Sed errandi nondum eſt finis, cum enim vires Liberi Arbitrii incorruptæ ſint, & homo naſcatur

ſcatur ſicuti initio à Deo creatus eſt, hinc fluit: Dari perfectionem juſtorum in hac vita vel actualem ut non peccent, vel poſſibilem ut ſine peccato eſſe poſſint. Quam Pelagianorum ſententiam AUGUSTINUS opponit *de Hæres.* Cap. LXXXVIII. pag. 32.

§. XXI.

Cum homo absque divinæ Gratiæ auxilio poſſit facere bona opera, Gentilium fuiſſe opera vere bona & Deo accepta ſtatuendum fuit, edita licet per ſolas naturæ vires, ſine Gratiæ adjutorio.

§. XXII.

Et cum converſio infidelium & perſeverantia ſint opera ſolarum virium naturalium, hinc pro eorum converſione non opus eſſe precibus perhibuit.

Hypotheſeos Pelagii refutatio.

Propoſitio I.

§. XXIII.

Datur corruptio hominis nativa, adeoque Peccatum etiam originale.

§. XXIV.

Veritatem hanc jam ex ipſis Rationis Principiis demonſtravimus (Cap. III. §. 851-857.); Ne autem probationi aliquid deſit, ad eam ſtabilien-

biliendam ex S. etiam Litteris indubia nunc proferemus argumenta.

Notandum hic, Pelagianos Originale peccatum AUGUSTINI commentum dicere, ut ante illum doctum nunquam fuerit; uti patet ex ipſo AUGUSTINO, qui Lib. II. *de nuptiis & concupiſcentia* Cap. XII. dicit; Reſpondens ad objectionem illam. *Confitearis ergo, neceſſe eſt, originale, quod finxeras, interiiſſe peccatum?* Ait: *Non ego finxi originale peccatum, quod catholica fides credidit antiquitus; ſed tu, qui hoc negas, ſine dubio es novus hæreticus.* VOSSIUS plane mirandum putat, vel olim fuiſſe, vel hodie invenire, qui hanc Doctrinam Auguſtini commentum eſſe putent, & id aliis perſuaſum velint. Colligit deinde multa teſtimonia Græcorum Patrum quibus hæc probare vult, *Ignatii*, *Dionyſii Areopagitæ*, *Juſtini Martyris*, auctoris quæſtionum & reſponſionum ad orthodoxos, *Tatiani*, *Irenæi*, *Origenis*, *Methodii*, *Macarii* utriusque Hieroſolymitani & Ægyptii, *Athanaſii*, *Cyrilli Hieroſolymitani*, *Baſilii* aliorumque *Hiſt. Pelag.* Lib. II. Part. I. Thes 6. Aliter vero ſentit PETAVIUS *Theol. Dogm.* Lib. XIV. Cap. II. §. 1. putans: Græcos Originalis criminis raram nec diſertam mentionem ſcriptis ſuis attigiſſe. Rei hujus cauſſam CHEMNITIUS in *locis Theologicis* de peccato Orig. hanc eſſe putat: Cum Patres tantum Manichæos refutandos ſibi proponerent, nec tum mota eſſent Pelagiana certamina, cœpiſſe minus diligenter tradere veram doctrinam de peccato originali. Addidit deinde; *Et ſuo quidem loco*

recte ſenſerunt, & loquuti ſunt de peccato originis. Ad populum vero hanc doctrinam, ceu myſterium celarunt. Videbatur enim ſecuritatem & ſocordiam in hominibus alere. Sed illis incommodis loquutionibus, & intempeſtivis, nec veris encomiis bonitatis naturæ, non parum obſcurata eſt hæc doctrina, & ſparſa ſunt ſenſim ſemina Pelagianiſmi. Et fuiſſet lux veræ ſententiæ tandem omnino extincta, niſi, exorto certamine Pelagiano, Deus excitaſſet ſanos & fideles Doctores, qui diligentiori inquiſitione veritatem hujus loci in ipſis Scripturæ fontibus inveſtigaſſent, & ſepoſitis dictis patrum incommodioribus., ad verum typum Doctrinæ, ſicut Paulus vocat, revocaſſent. WHITBYUS autem Anglus in *Tractatu de imputatione divina peccata Adami poſteris ejus univerſis in reatum.* Cap. VI. & VIII. probare conatur, omnia ea quæ VOSSIUS ex Patribus adducit teſtimonia, rem minime probare. Clariſſima autem hujus rei documenta apud IRENÆUM extant; Ea collegit MASSUETUS *in Diſſert. præviis in Irenæum* Diſſ. III. Art. X. Dicit nimirum IRENÆUS Lib. III. Cap. 20. *Chriſtum nobis ſalutem præſtare, ut, quod perdideramus in Adam, id eſt, ſecundum imaginem & ſimilitudinem eſſe Dei, hoc in Chriſto JEſu reciperemus.* Lib. IV. Cap. 5. *Non aliter ſalvari homines ab antiqua ſerpentis Plaga, niſi credant in eum, qui ſecundum ſimilitudinem carnis peccati in ligno Martyrii exaltatur à terra, & omnia trahit ad ſe, & vivificat mortuos.* Lib. V. Cap. 16. *Diſſolvens* (Chriſtus) *eam, quæ ab initio in ligno facta fuerat, hominis inobedientiam, obediens factus eſt usque ad mortem, mortem autem crucis, eam, quæ in ligno facta erat, inobedientiam,*

am, per eam quæ in ligno fuerat, obedientiam, ſanans; quem, addit hiſce, *in primo quidem Adam offendimus, non facientes ejus præceptum; in ſecundo autem Adam reconciliati ſumus, obedientes usque ad mortem facti.* Hæc adeo clara ſunt ut ipſe WHITBYUS Lib. cit. Cap. VIII. confiteri cogatur IRENÆUM hiſce docere: *Nos ob Adami peccatum imaginem Dei immortalis, ad quam initio creati fuimus, perdidiſſe, plagaque ſerpentis morti obnoxios factos, per Chriſti ad mortem obedientiam, ad incorruptelam, vitamque nulla morte finiendam, reſtitutos eſſe.*

§. XXV.

Ut *Originale peccatum* ex S. probemus Litteris, demonſtrandum ex iis α. dari corruptionem naturalem quandam omnium hominum. β. Eam ab Adami peccato provenire, quod ad totum genus humanum fœderis Adami ſocium pertinet. γ. Nativam hanc corruptelam per naturalem generationem ad univerſos homines propagari. δ. Corruptionem illam peccatum vere tale eſſe. ε. Propter hæreditarium illud peccatum maledictioni divinæ obnoxios atque iræ filios eſſe omnes homines.

§. XXVI.

Primum hoc eſt: *Dari naturalem corruptionem omnium hominum.* Patet id ex dictis Gen. VI. 5. & VIII. 21. ubi dicitur: *Omne figmentum cogitationum cordis eſſe tantum malum omni die & à pueritia.* Per cordis figmentum exprimuntur omnes hominis cogitationes atque volitiones ſive deſideria, quæ in Litteris S. ubique per Cor ſignificantur. Non vero una tantum vel altera cogitatio mala dicitur, ſed *omnis*, & quidem ſine ulla exceptione,

eſt

eſt enim *tantum* mala, & non in adoleſcentia ſolum ſed *omni die*, ſive toto vitæ hominis tempore; unde admodum corrupta ſit oportet hominis mens, quod omnibus vitæ diebus, à primo ejus initio nil niſi malum ex ea prodeat. Alius locus univerſalem corruptionem probans extat; Jobi XIV. 4. *Qui dabit purum ex impuro? Nullus* eſt. De univerſo genere humano Jobum hic loqui ex verſu primo patet, ubi dicit: *Homo muliere natus plenus eſt miſeria.* Cujus rei cauſſa nunc, verſu 4. indicatur, dum omnes homines impuri, hoc eſt, ſub peccato nati ſunt, unde etiam peccati ſequelas ſentiunt, varii generis nimirum calamitates, quibus omnes homines jam in hac vita obnoxii ſunt.

§. XXVII.

Alterum à nobis probandum hoc eſt: *Corruptionem univerſalem illam ab Adami peccato provenire, quod ad univerſum genus humanum, Fœderis Adami ſocium pertinet.* Peccatum illud originale *denotat tum* defectum ſive abſentiam imaginis divinæ & juſtitiæ originalis Pſalm XIV. 2. 3. quatenus *homines* natura *alienati ſunt à vita, quæ ex Deo eſt.* Eph. IV. 18. & *in peccatis mortuo*, Eph. II. 1. *tum* etiam ſignificat intimam naturæ hominis corruptionem & pravi cujusvis deſiderium, hoc eſt, peccatum, utrumque vero ab Adami peccato atque corruptione provenire patet. 1. Ex eo quod Adamus prolem genuit *ſecundum imaginem ac ſimilitudinem ſuam.* Cum vero Adamus peccato fuit obnoxius, adeoque originali juſtitia privatus, non potuit non etiam prolem, quæ ſecundum ſimilitudinem ejus fuit, generare, imagine divina ſive originali juſtitia privatam. 2. Nos vero

ro peccati Adami adeoque etiam pœnæ ejus participes eſſe Apoſtolus Paulus teſtatur Rom. V. 12. dicens: *Per unum hominem peccatum in mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſiit, ἐφ' ᾧ in quo omnes peccarunt.* Lapſus Adami omnes homines participes eſſe indicatur, quando α. dicitur, per unum hominem & peccatum & pœnam peccati in mundum intraſſe β. quod dicitur *in eo*, id eſt Adamo, omnes peccaſſe. Idem etiam patet ex verſu 15. ubi Apoſtolus ait: *Unius delicto multos mortuos eſſe.* Et *unius delicto mortem regnaſſe* & quidem *per unum.* Verſu 17. *Per inobedientiam unius hominis peccatoris multos conſtitutos eſſe.* Verſu 19.

§. XXVIII.

Tertium eſt: *Nativam hanc corruptionem per naturalem generationem ad Univerſos homines propagari.* Id patet ex ſupra citato Jobi dicto Cap. XIV. 4. Ex Pſalmo LI. 7. *Ecce,* inquit David, *in iniquitate natus ſum, & in peccato concepit* ſive calefecit *me mater mea.* Indicat hic David quisnam primus omnium peccatorum fons ſit? Eſt nimirum corruptio illa communis omnium hominum, quæ in ipſo conceptionis momento, in matris utero à parentibus transfunditur atque propagatur. Univerſum vero eſſe hunc corruptelæ propagationis modum, inde liquet quod omnes homines eadem plane ratione, qua David, generentur ac naſcantur. Huc etiam dictum Chriſti pertinet Joh. III. 6. *Quidquid ex carne natum eſt caro eſt.* Dum nimirum ex S. Litteris caro ſpiritui opponitur, ſignificat naturam humanam non in ſe & abſtracte conſideratam, ſed quatenus corrupta eſt. Juxta Rom. VIII. 5. 6. 8. quisquis

igitur

igitur ex carne, ſive modo naturali generatur, etiam caro eſt, id eſt, naturam plane corruptam habet. Cum vero omnes homines hac ratione gignantur, ſequitur, omnes etiam natura corruptos & peccato originali infectos eſſe. Liquet quoque eadem veritas ex univerſali regenerationis neceſſitate; ſi enim non omnes homines, etiam natura, corrupti eſſent, nec regeneratio univerſaliter omnibus hominibus, ſi in Regnum cœleſte intrare velint, neceſſaria eſſet. Chriſtus autem eodem Capite verſu 7. dicit: *Hoc tibi etiam atque etiam confirmo*, *inquit*, *qui denuo natus non fuerit*, *eum non poſſe divinum Regnum videre.* Adde verſum 5.

§. XXIX.

Quartum eſt: *Corruptionem illam peccatum vere tale eſſe.* Probatur hoc ex modo allegato Davidis dicto Pſalmo LI. 7. ubi iniquitatem in qua formatus ſit, Pſalmiſta expreſſe *peccatum* vocat. Unde refelluntur ii, qui quidem corruptionem quandem naturalem univerſo generi humano communem admittunt, ſed eam peccatum proprie ſic dictum, quod pœnam mereatur, eſſe inficiantur.

§. XXX.

Ultimum hoc eſt: *Propter hæreditarium illud peccatum*, *maledictioni divinæ obnoxios atque filios iræ eſſe omnes homines.* Quod patet ex dicto Chriſti Joh. III. 3. 5. Ubi excludendi dicuntur à Regno cœlorum, qui non ſunt regenerati ex aqua & ſpiritu. Et expreſſe dicit Apoſtolus Rom. V. 12. per peccatum, quod per unum hominem in mundum intravit, etiam mortem, id eſt peccati pœnam intraſſe, quæ ad omnes homines tranſie-

rit. Ad Eph. II. 3. inquit, *eramus natura filii iræ ſicut & cæteri.* In antecedentibus Apoſtolus miſerum hominum ſtatum deſcripſerat; quod nimirum mortui ſint in peccatis, in quibus & Epheſii ante converſionem ſuam juxta communem hujus mundi morem ambulaverint. Nunc ad miſeriæ hujus fontem penetrat, dicens: *Eramus natura filii iræ, ſicut & cæteri.* Iræ filius is dicitur, qui maledictioni atque pœnæ obnoxius eſt; unde CASTELLIO vertit: *Fuimus natura digni ſupplicio. Natura*, eum hominis ſtatum ſignificat, in quali homo per naturalem generationem verſatur, neque aliter etiam in communi loquendi uſu ſumitur. Et hunc verum illius ſenſum eſſe inde quoque patet, quod Φυσις *gratiæ* opponitur, ut illa corruptum hominis ſtatum atque pœnam exprimat, ſub qua homo in primo exiſtentiæ momento jacet. Nihil hic ii, qui à nobis in hac Doctrina diſſentiunt, intentatum relinquunt, ut dictum hoc in alium ſenſum torqueant. GROTIUS Lib. II. *de Jure belli & pacis.* C. XII. §. 26. vocem *naturæ* per *conſuetudinem* vel *receptum morem* explicat. Et in Annotat. ad hunc Pauli locum dicit το Φυσει idem eſſe quod *revera.* Idem ſtatuit EPISCOPIUS *Inſtit. Theol.* Lib. II. Sect. V. Cap. II. & LIMBORCHIUS *Theol. Chriſt.* Lib. III. Cap. IV. §. 17. ubi dicit: *Unde evincitur, phraſin* natura *hic non ſignificare, à nativitate, ſed* vere, *ſeu* revera, *perinde ut* Gal. IV. 8. Serviebant iis qui natura non ſunt Dii: *Hoc eſt, qui revera non ſunt Dii.* CLERICUS autem, licet reipſa ab hiſce non diſſentiat, agnoſcit, hanc non veram vocis hujus ſignificationem eſſe poſſe; unde ipſe *Arte critica* Part. II. Sect. I. Cap. VII. *naturam* hic ſignificare indolem gentis perhibet. At Apoſtolus

hic

hic non de certa quadam gente, ſed de omnium hominum natura loquitur.

Vide BUDDEI *Inſtitut. Theol. Mor.* Parte I. Cap. I. ad §. 13. & *Inſtit. Theol. Dogm.* Lib. III. Cap. II. §. 13.

§. XXXI.

Cum igitur detur corruptio naturalis omnium hominum (§. 25.); Eaque ab Adami peccato proveniat; quod ad totum genus humanum pertinebat (§. 26.); Nativa porro hæc corruptio per generationem naturalem ad omnes homines propagetur (§. 27.); Illaque peccatum vere tale ſit (§. 28.); Et propter peccatum denique illud omnes homines maledictioni divinæ obnoxii & iræ filii ſint (§. 29.); Sequitur *dari peccatum originale ſive hæreditarium.*

Propoſitio II.

§. XXXII.

Peccati originalis gravitas maxime in hoc ſeſe oſtendit, quod vires liberi Arbitrii in ſpiritualibus ad ullum opus vere bonum edendum plane deficiunt.

§. XXXIII.

Quando de *Libero Arbitrio* ejusque viribus ſermo eſt, quæ ad bonum homini poſt lapſum ſupereſſe negantur, ante omnia obſervandum, homini Libertatem in actionibus moralibus atque

civilibus neutiquam denegari, Libertate enim ad agendum ipſum deſtitutum non eſſe quemvis experientia docet, ejus enim tam intime conſcii ſumus ac ſcimus non voluntate gaudere. Bene ergo ad communem illam experientiam provocat KINGIUS de *Origine mali* Cap. V. Sect. I. Subject. V. §. 2. *Adeſſe*, inquit, *nobis principium hujusmodi ſcilicet liberum, tam certo experimur; ut vix conſultis mentibus noſtris de eo dubitare poſſimus; atque hinc eſſe quod omnes omnium gentium, naturæ ductum ſequuti, & mentis propriæ ſenſibus attenti, libertatem ſibi ſaltem in quibusdam actionibus adſcruere; nec quis, niſi argutiis philoſophicis adactus, & quaſi circumventus, aut ſe liberum, aut ſe ſibi poſſe placere, unum aut alterum è multis eligendo, negavit.* Vide de eodem hoc argumento JAQUELOTUM in *examine Theologiæ Bælii* Part. II. Cap. VI. Aliud huic argumentum addit BUDDEUS *Inſtit. Theol. Dogmat.* Lib. III. Cap. II. ad §. 27. *Omne*, inquit, *porro dubium eximit, quod ſubinde agamus, quæ inclinationi atque propenſioni noſtræ repugnant. Nimirum cum ratio dictat, noxium nobis fore, ſi inclinationis noſtræ ductum ſequeremur, tum, niſi adfectus vehementia obſtet, voluntas corporis motus ad ea fugienda vel evitanda, ad quæ cæteroquin appetitus fertur, determinat. Et ejusmodi, niſi Voluntatis libert[as] concedatur, incommoda plurima, imo abſurda admittenda erunt. Quorſum enim, ſi omni homines in moralibus & civilibus deſtituuntur libertate, conduntur Lege? Cur bonis præmia, malis vero pœnæ decernuntur? Quem in finem exhortationes fiunt, aut conſt[i]tationes inſtituuntur? Itaque tam manifeſtum eſt, ut quemadmodum AUGUSTINUS alicubi loquitur, in montibus paſtores hoc decantent, in theatris poëtæ, in* doct[i]

docti in circulis, magiſtri in ſcholis, & in orbe terrarum totum ipſum genus humanum.

§. XXXIV.

Ad rem ipſam autem ut nunc accedamus, ante omnia exponenda vocabulorum ſignificatio, quid nimirum Theologi per *Arbitrium*, & deinde, quid per *Liberum Arbitrium* intelligant? Per vocem *Arbitrii* Auctores latini denotant potentiam ac voluntatem eligendi. Per *Libertatem* vero intelligimus Facultatem animæ noſtræ ex pluribus contingentibus ſponte eligendi id, quod optimum judicat. Si ergo duas has notiones ſimul ſumamus, *Liberum Arbitrium* eam denotat animæ rationalis facultatem, qua, ſi omnia ad agendum adſint requiſita, poteſt agere vel non agere, hoc vel illud agere. Si ergo homini in ſtatu corruptionis Liberi Arbitrii vires ſupereſſe negamus, hoc volumus: Eam animæ ipſius deeſſe facultatem, qua in ſpiritualibus nonniſi ad bonum ſeſe determinare illudque agere poteſt.

Notandum hic α. non negari homini voluntatem, ſed ejus facultatem nonniſi ad bonum ſeſe determinandi; unde ſi nonnulli veteres Eccleſiæ Doctores homini etiam irregento Liberum Arbitrium tribuerint, ipſi non hanc voluntatis facultatem, ſed nonniſi ipſam hominis intellexerunt voluntatem, nulla ad objectum ejus ad quod ſeſe determinat vel determinare poteſt, & ad potentiam ipſius quodlibet agendi, reſpectu habito. β. Per Libertatem non intelligi eum facultatis hujus modum, quo externæ coactioni aut abſolutæ neceſſitati opponitur, ſed quatenus nonniſi ad bonum ſeſe determinat, vel determinare debet.

§. XXXV.

Origo mali hujus, quod hominis Libertas in ſpiritualibus non amplius nonniſi ad bonum

ſeſe determinare poſſit, provenit tum ab hominis intellectu, tum ab ipſa voluntate. Voluntas nimirum ſequi debet intellectum. Si igitur intellectus ita occœcatus ſit, ut malum ſub ſpecie boni repræſentet, vel vere bonum non agnoſcat, non poteſt non voluntas etiam à veritatis via deflectere. Unde ſi probandum eſt, in corruptionis ſtatu homini Liberi Arbitrii vires in ſpiritualibus ad opus aliquod vere bonum edendum deeſſe, demonſtrandum α. hominis intellectui facultatem diſtinctæ repræſentationis boni ſpiritualis poſt peccatum deeſſe. β. Ipſam etiam Voluntatem nonniſi boni eligendi & agendi vires deficere.

§. XXXVI.

Jam ex rationis principiis demonſtravimus, hominis per peccatum corrupti intellectum *Deum* ſibi debita cum claritate & diſtinctione (adeoque nec ſummum Bonum) repræſentare & cognoſcere non poſſe (Cap. III. §. 869.); & per conſequens nec illum appetere (loc. cit. §. 870.) propterea impoſſibile eſſe, ut homo peccator, qua conſtitutus in ſtatu moraliter imperfecto, absque miraculo actionem vere bonam, hoc eſt, Attributis divinis & propriæ ſaluti conformem atque perfectam edere poſſit (§. 871. loc. cit.). Nunc ſupereſt ut idem ex S. Litteris etiam probemus.

§. XXXVII.

Intellectum quod attinet, S. Scriptura docet, eum reſpectu rerum ſpiritualium meram ignorantiam, meraſque tenebras eſſe. Ita enim Paulus 1. Cor. II. 14. eum deſcribit: *Animalis autem homo non capit, quæ ſunt divini Spiritus, quippe quæ ſunt*

ſint ei ſtultitia: Itaque non poteſt ea cognoſcere, ut quæ ſint ſpiritualiter examinanda. Eph. IV. 18. Homines dicuntur *mente obtenebrati atque à vita Dei alienati.* Imo *meræ tenebræ.* Cap. V. 8.

§. XXXVIII.

Voluntatem vero hominis, qualis nunc natura eſt, nec boni quidquam velle nec perficere poſſe, patet *tum* ex iis Scripturæ teſtimoniis, in quibus homini omnis aptitudo abjudicatur; *tum* ex iis, in quibus omnia bona nonniſi Chriſto & efficaciæ Spiritus ejus adſcribuntur.

§. XXXIX.

Prius inde apparet, quod Paulus dicit: *Siquidem carnis adfectio inimicitiæ ſunt adverſus Deum, quippe quæ Legi Dei non pareat:* NEC ENIM POTEST. Rom. VIII. 7. Et idem Apoſtolus aperte confitetur: *Nos non per nos ipſos eſſe idoneos, qui aliquid, ut per nos ipſos vel cogitemus: Sed quod idonei ſimus à Deo eſſe.* 2. Cor. III. 5. Imo homines dicuntur *mortui* τοῖς παραπτώμασι καὶ ταῖς ἁμαρτίαις. Eph. II. 1. Uti itaque homini mortuo liberum non eſt quidquam agere, ſeſe erigere vel ambulare, ita nec homini ſpiritualiter mortuo liberum eſſe poteſt, boni quidquam efficere, ſed omnis ipſi in ſpiritualibus actuoſitas plane deeſt. Ratio eſt quia *alienatus eſt à vita Dei.* Eph. IV. 18. & *peccati ſervus factus.* Joh. VIII. 34. Rom. VI. 16.

§. XL.

Omnia contra divinæ Gratiæ & vitæ Chriſti adſcribuntur. *Deus enim eſt is, qui pro ſua benevolentia in nobis efficit & velle & perficere.* Phil. II. 13. Et Chriſtus expreſſe diſcipulis ſuis teſtatur:

Sine me non poteſtis facere quidquam. Joh. XV. 5. Soli etiam Deo adſcribitur, quod homini non modo novum Cor largiatur, ſed quod & ipſemet Legem ſuam hominum cordibus inſcribat. Dicit nimirum Ezech. XI. 19. *Et in veſtra pectora novum Spiritum immittam, detractoque de eorum corporibus lapideo corde, cor eis carneum dabo, ut ex inſtitutis meis ſe gerant, & ſententias meas conſervent ac obeant.* Adde Cap. XXXVI. 26. & Jer. XXXI. 33. Pſal. LI. 12. *Et Filius eſt qui nos liberat, ut vere liberi ſimus* à dominio ſcilicet peccati, ſub quo natura *venundati ſumus.* Joh. VIII. 36. Rom. VII. 14. Liquet ex omnibus dictis hiſce, hominem omnibus ad bonum efficiendum deſtitutum eſſe viribus, ſub ſervitute peccati conſtitutum, ut ipſemet ſe liberum facere nequeat.

§. XLI.

Omnia denique Gratiæ beneficia, quibus homo à peccati miſeria liberatur & ad Dei communionem pervenit, nonniſi Deo adſcribuntur. Primum eorum eſt VOCATIO, quæ Deo adſcribitur. *qui non vult ut quiſquam pereat, ſed ut omnes ad ſanitatem redeant.* 2. Petr. III. 9. Ipſe eſt *qui mortuis vitam dat, & quæ non ſunt, perinde ac ſi eſſent vocat.* Rom. IV. 17. vocatur propterea *cœleſtis vocatio.* Phil. III. 14. Hebr. III. 1. *Quos prædeſtinavit eos etiam vocavit.* Rom. VIII. 30. *Ipſe nos ſervavit, & ad ſanctum ſtatum vocavit, non ob facta noſtra, ſed ob ſuum decretum & beneficium, quod nobis in Chriſto Jeſu ante ſæcula donatum eſt.* 2. Cor. I. 9. Et cum hominis vocatio non in externa ſolum per divinum Verbum invitatione, ſed in intellectus etiam illuminatione ac Voluntatis immutatione ac flexione conſiſtat, ambo hæc Gratia

tiæ beneficia Deo ita adſcribuntur, ut ea non ab hominis potentia provenire indicetur. Quoa 1 *prius* dicitur; *Nam Deus, qui lucem ex tenebris lucere juſſit, is eſt, qui noſtris illuxit animis.* 2. Cor. IV. 6. Is ergo qui mentem illuminare & ſalutarem cœleſtis ſapientiæ cognitionem nobis largiri poteſt, is eſt, qui ex tenebris lucem producere poteſt. Orat propterea Apoſtolus *ut Deus Domini noſtri Jeſu Chriſti & gloriæ pater, hominibus Spiritum ſapientiæ & patefactionis auctorem donet, quo eum cognoſcant, illuſtratis mentis oculis, ut ſciant quid ſperandum ſit vocatis ab eo,* Eph. I. 17. 18. Si vero homini ſatis ſuperſit virium ad applicandam ſibi ſalutem, quid opus eſt ut Deum pro Spiritu ſuo imploremus. *Poſterius* vero voluntatis flexionem quod attinet, expreſſis verbis Chriſtus dicit, id à peccatoris viribus minime pendere. *Nemo*, inquit, *poteſt ad me venire, niſi Pater, qui me miſit, eum trahat.* Joh. VI. 44. Si autem homini peccatori ad bonum quodlibet efficiendum vires adhuc ſuperſint, qui fit ut ipſemet absque cœleſtis Patris auxilio ad Chriſtum venire nequeat?

§. XLII.

Ut homo è miſero ſuo ſtatu elabatur poſt vocationem FIDE opus eſt, quod Adverſarii negare non poterunt, niſi clariſſimis Scripturæ dictis manifeſte contradicere velint. Si vero in homine Liberi Arbitrii vires ſuperſtites ſint, ut omnia efficere poſſit ſpiritualia bona in Verbo Dei præſcripta, hauddubie etiam ſingulari deſtitutus auxilio divino credere poteſt. At contra fidem Dei opus eſſe ſacræ teſtantur Litteræ. *Hoc divinum opus eſt, inquit Jeſus, ut in eum credatis, quem ille miſit,* Joh. VI. 29. *Credimus*, inquit Paulus, *ſe-*

cundum operationem potentiæ virtutis ejus. Eph. I. 19. Opus autem hoc omnibus Divinitatis perſonis tribuitur. Patri Joh. VI. 65. coll. cum. 11. 12. Filio Eph. VI. 23. Et imprimis Spiritui S. qui *Spiritus fidei* adpellatur. 2. Cor. IV. 13. Liquet ex hisce hominem ſuis viribus nec fidem producere poſſe, *quæ Dei donum eſt.* Eph. II. 8.

§. XLIII.

Ad hominis reſtitutionem porro REGENERATIONE opus eſt, quam homo peccator haud dubie ipſemet in ſe efficere poterit, ſi viribus ad bonum quodlibet opus faciendum natura non deſtitutus ſit. Sed & hic contrarium S. Scriptura docet regenerationis opus ſoli Dei tribuens. *Fideles* enim *ex Deo geniti* dicuntur. Joh. I. 13. *Gratia agimus Deo,* ait Paulus, *Patrique Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui nos pro ſua ſingulari Miſericordia regenuit in vividam ſpem.* 1. Pet. I. 3. Et teſte Chriſto, *qui ex Spiritu natus non fuerit, regnum Dei intrare non poteſt. Quidquid vero ex Spiritu natum eſt, Spiritus eſt.* Joh. III. 6.

§. XLIV.

Homini ad divinam imaginem reſtauranda regenerationis initium non ſufficit, ſed ſpiritualis vita illa, quæ in regeneratione initium habuit, magis ac magis creſcere debet, atque homo à peccatis inquinamentis magis magisque purgandus eſt, ſi cum Deo communionem habere velit, quod fit per SANCTIFICATIONEM ; ea vero conſiſtit *tum* in continua cum Carne lucta, *tum* in continuo ac ſincero bonorum Operum ſtudio. Juxta Pelagianorum vero hypotheſin viribus naturalibus peccator Bonum quodvis ſpirituale perficere

ficere poteſt, unde non ſolum regenerationis, ſed & ejus progreſſus ſive ſanctificationis Auctor eſſe debet. At & hic hisce Adverſariis noſtris ſacræ contrariantur Litteræ. Chriſtus enim pro Eccleſia ſua orat, *ut eam Pater in veritate ſua ſanctificet*. Joh. XVII. 17. Et ipſemet Salvator ſe pro nobis tradidit, ut nos ſanctificet. Eph. V. 25. 26. *Qui ſeipſum pro nobis dedit, quo nos ab omni ſcelere vindicaret, & ſibi peculiarem populum purgaret, recte factorum cupidum*. Tit. II. 14. Et opus Spiritus S. vocatur *ſanctificatio Spiritus*. 2. Theſſ. II. 13. 1. Pet. I. 2. Et Paulus Corinthiis ſcribit: *Sanctificati eſtis per Spiritum Dei noſtri*. 1. Cor. VI. 11. Unde Spiritus *Sanctus* adpellatur. Patet nec Sanctificationem hominis opus eſſe.

§. XLV.

Ut denique homo ſemel divinæ gratiæ particeps factus ſit, & ut Salutis negotium in ipſo inchoatum fuerit, non ſufficit; ſed oportet illud ad conſummationem perducatur & homo in ſtatu gratiæ perſiſtat. Quod juxta Pelagianorum Doctrinam iterum hominis opus eſt. Sed & hic ipſis Dei Verbum adverſatur, hominis in ſtatu gratiæ Conſervationem ſoli Deo adſcribens. Eſt enim negotium hoc Patris & Filii. Patris, dum *divina Potentia per fidem cuſtodimur ad ſalutem*. 1. Pet. I. 3. Filii Joh. X. 20. Cap. VI. 39.

§. XLVI.

Cum itaque impoſſibile ſit, ut homo peccator, ſine interveniente miraculo, actionem vere bonam & perfectam edere poſſit (§. 35.); Et hominis intellectus cognoſcendis rebus ſpiritualibus natura plane ineptus ſit (§. 36.); Voluntasque

tasque ad Opus vere bonum proficiendum impotens facta (§. 38.); in Litteris porro Sacris omnia in ſpiritualibus ſoli divinæ tribuantur Gratiæ (§. 39.); Omniaque æternam ſalutem conſequendi media, totusque ſalutem applicandi modus, tam quoad *Vocationem* (§. 40) quam quoad *Fidem* (§. 41.); Et *Regenerationem* (§. 42.), & *Sanctificationem* (§. 43.), nec non in ſtatu Gratiæ *Conſervationem* (§. 44.) excluſis hominis peccatoris viribus ſoli Deo omnia hæc operanti adſcribitur: Sequitur *Peccati Originalis gravitatem tantam eſſe, ut Vires Liberi Arbitrii in ſpiritualibus ad ullum opus vere bonum edendum plane deficiant.*

Objectionum præcipuarum Solutio.

§. XLVII.

OBJECTIONES, quæ ab Adverſariis hisce moventur duplicis generis ſunt, adeoque ad duas referri poſſunt claſſes. *Prior claſſis* eas comprehendit, quæ contra originale peccatum afferuntur; *poſterior* illas complectitur difficultates, quæ ad ſtabiliendam virium Liberi Arbitrii integritatem pertinent.

§. XLVIII.

Quidquid autem ſophiſmatis eſt, quod contra peccatum originale moveri poteſt, reperitur in tractatu DAN. WHITBY Doctoris Angli, quem Londini Anno 1711. edidit. *De imputatione* nimirum *divina peccati Adami poſteris ejus univerſis in reatum*; Quam ſibi impugnandam propoſuit. Vera ejus ſententia hæc eſt, quod quidem

dem homo natura adfectibus deditus ſit, ut vix ac ne vix quidem à peccato ſibi cavere, & divinam Legem per omnem vitam ſervare poſſit; negat propterea: Originale peccatum intimam mentis corporisque corruptionem involvere; Unde Cap. I. p. 8. dicit: *Senſu metonymico omnes Adami poſteros ſub peccato naſci, id eſt, ſub ea rerum Oeconomia, quæ nos paſſionum impetui, & adfectuum motibus ita ſubjicit, ut vix, ac ne vix poſſibile ſit, nos innocentes, legique divinæ morigeros, per integram vitam perſeverare.*

§. XLIX.

Primum autem quod contra noſtram Doctrinam affert *Argumentum* Cap. IV. pag. 52. hiſce proponit verbis: *Si quidquid vim generandi habet, ſibi ſimile generat, ut adeo immundus ab immundo, corruptus à corrupto, caro à carne generetur, ſequetur inde, quod viceverſa à mundo mundum, à ſancto ſanctum, à ſpirituali ſpirituale producatur ſemen; adeoque ſanctorum liberi, immo ipſius Adami, poſtquam pœnitentiam egit, nullo vitio naturali erunt obnoxii.*

§. L.

Reſpondemus argumentationem hanc falſa niti hypotheſi, de perfectione nimirum hominum regenitorum in hac vita, ut nulla amplius corruptionis labes in ipſis ſuperſit. Concedimus enim, quod ſi Adamus integer manſiſſet, non potuiſſet etiam quin liberos generaſſet omni corruptione originali atque peccati maledictione carentes; & ſi etiam ipſius Liberi, quod factum foret, non peccaſſent, illorum etiam Liberi absque peccati corruptela fuiſſent nati. Poſtquam autem tota Generis humani maſſa per Adamum corrupta & male-

maledictio propterea ad univerſum genus humanum pertranſiit, non poſſunt non à peccatoribus etiam peccatores progenerari. Licet vero poſt lapſum, per maximam Dei Miſericordiam homines regenerentur & paulatim ad divinam imaginem renoventur, nunquam tamen omnis in hac vita corruptio plane tollitur, ut peccati reliquiæ non amplius ſuperſint; unde non poſſunt non etiam à parentibus corruptis liberi peccati originalis labe commaculati procreari.

§. LI.

OBJICIT II. Fieri quidem poſſe, ut is, qui à Parentibus genitus eſt carnalibus, poſtquam ad Rationis uſum pervenerit, carnis ſubjiciatur affectibus, nullam tamen inde deduci poſſe conſequentiam, quod ipſa infantum natura ita corrupta ſit; ſive quod omnis peccati ſemen in infante jam latuerit. Cum itaque Servator dicat: *Quod ex carne natum eſt, caro eſt*: Nihil aliud ſignificare; quam quod natum eſt ex carne, adpetitus & concupiſcentias carnales, cum adoleverit, producet. Certum etenim eſſe, ait, infantes ab ipſo utero materno adpetitus carnales non edere; adverſus ſpiritum non concupiſcere.

§. LII.

Infantum autem naturam à primo conceptionis eorum momento corruptam eſſe, eosque ſub peccati maledictione jacere, non inde tantum probavimus, quod omnes homines adulti, univerſali experientia teſte, corruptionis hujus fructus ferant: Sed clariſſima ad Propoſitionem I. ex S. Litteris attulimus teſtimonia, quod ipſa jam Infantum natura à primo exiſtentiæ eorum momen-

momento corrupta ſit, & quod peccatum per unum hominem ad univerſum genus humanum, adeoque ad ipſos infantes, pertranſierit. Unde Viri Docti argumentatio contra nos non valet, quando dicit: Inde non ſequi infantum naturam jam corruptam fuiſſe dum adulti adfectibus ſeſe mancipantes peccant. Si autem Chriſti verba Joh. III. eam habere deberent ſignificationem, quam Vir Doctus ipſis affingit, Chriſtus dicere debuiſſet, quidquid ex carne natum eſt certo etiam ſuo tempore caro futurum eſt; ſed in præſenti loquitur, *quidquid ex carne natum eſt, caro eſt*, non *fiet*. Et omnibus inſuper, absque ulla exceptione, ex carne natis pronuntiat, quod in regnum cœleſte intraturi non ſint, niſi regenerati fuerint; regeneratione vero infantes opus non haberent, ſi nulla ipſis ineſſet corruptio. Male denique WHITBYUS argumentatur: Certum eſt infantes nullos corruptionis ſuæ externos edere fructus, ergo nulla peccaminoſa ipſis ineſt corruptio, vel corruptionis ſemen. Idem eſt ac ſi diceretur de ſemine in terram projecto, quod poſtquam Arbor vel frutex ſit demum fructus venenatos & noxios profert: Certum eſt ſemen hoc nullos venenatos edere fructus, ergo fructus noxii ſtamen in ipſo non latet. Ita licet Infantes eo demum tempore, poſtquam ad Rationis uſum pervenerunt, noxios peccati extra ſe protrudunt fructus, minime tamen inde concludi poteſt: Stamen, ſive ſemen illorum fructuum, non in primo jam exiſtentiæ illorum momento in ipſis latuiſſe & jam tunc peccati veneno nondum fuiſſe infectos.

§. LIII.

OBJICIT III. Tritum illud eorum argumen-

mentum qui peccatum originale impugnant. Dicit nimirum Cap. IV. pag. 58. ſeq. Abſurdum plane eſſe, ſi dicamus, *Deum animam humanam puram, ex manibus ſuis prodeuntem, ita corpori infundere, ut primo unionis momento omnes ejus facultates depraventur, ut nec bonum facere, nec malum vitare queat.*

§. LIV.

Ad hanc objectionem alibi jam à nobis *reſponſum fuit*: Quid ſcilicet dici non poſſit, animam vel puram vel impuram à Deo fuiſſe creatam, ſiquidem jam in primo exiſtentiæ ſuæ momento cum corpore unita ſit, neque vel unico momento extra corpus extiterit; ut adeo ſtatim ad Adami ſemen pertineat, & cum corpore unita unicam conſtituit perſonam, & ad integram illam generis humani maſſam pertinet, quæ corrupta ſub peccati maledictione jacet.

§. LV.

ADDIT hiſce IV. *Nullam eſſe Legem quæ nos ita naſci prohibeat; Ubi autem nulla lex eſt, nullam quoque ejus eſſe transgreſſionem, adeoque & peccatum nullum.*

§. LVI.

Hauddubie *Lex* eſt, quæ jubet ut Creatura rationalis porro talis exiſtat, qualis primitus à Creatore producta fuit. Et lex hæc adeo univerſalis eſt, ut ad omnes, ſine ulla exceptione, Creaturas rationales pertineat. Cum nimirum Deus eum in finem hominem creaverit, ut Deum ceu ſummum Bonum atque Ens abſolute perfectiſſimum agnoſcat atque colat, etiam vult ut in hoc ſtatu cum omnibus ſuis poſteris perſiſtat. Ideo

pri-

primum hominem etiam ſic creavit ut & ipſe cum omnibus poſteris ſuis in hoc ſtatu permanere potuiſſet. Si vero humanum genus in hoc ſtatu non ſit, circa Dei culpam id fit, unde cum homines non tales exiſtunt, quales Deus eos voluit exiſtere, illos merito ceu legis transgreſſores reſpicit ac damnat.

§. LVII.

Addit V. *Quod naſcendo in nos derivatur, non poteſt eſſe noſtrum peccatum; cum penes nos non ſit, naſci vel non naſci, ſed plane involuntarium.* Cap. IV. pag. 64. 65.

§. LVIII.

Vis argumenti huc redit: Ut actio aliqua peccatum dici poſſit, illa libera ac voluntaria ſit oportet, quidquid enim aut coacte, aut nobis inſciis abſque ullo noſtro conſenſu ac voluntate accidit, peccatum cenſeri nobisque imputari nequit. Atqui Voluntatis conſenſus hic excluſus eſt, quod corrupti naſcimur. E. Nec corruptio illa peccatum haberi, vel nobis ceu peccatum imputari poteſt.

§. LIX.

Reſpondemus *. omnino hic conſenſui locum eſſe. Totum enim humanum genus ceu unica aliqua Perſona moralis conſiderandum eſt, quæ perſona in Adamo Capite ſuo, non naturali tantum, ſed & fœderali, cum Deo fœdus pepigit, omnibus iis propterea conſenſum præbuit, quæ Adamus ceu perſona publica pro ſe omnibusque ſuis poſteris adſtipulatus eſt & fecit. Ubi autem conſenſus eſt, ibi etiam voluntas ac libertas lo-

cum habet, ubi hæc, ibi etiam legis transgreſſio peccatum eſt. *β.* Si homo corruptus naſcitur & à primo exiſtentiæ ſuæ momento talis eſt, ſponte etiam peccat, dum vero ſpontaneus Legis transgreſſor eſt, etiam corruptioni illi conſentit, adeoque illa ſuum quoque peccatum eſt.

§. LX.

Ut alia prætermittamus OBJICIT VI. contra peccati Adamici imputationem diſputans; *Nec idem numero, nec idem ſpecie peccatum cum Adamo nos commiſiſſe.* Cap. II. pag. 36.

§. LXI.

Reſpondeo diſtinguendum hic eſſe inter ipſum *actum phyſicum* quem Adamus peccando commiſit, & inter *actionis moralitatem* ac *conſenſum.* Quatenus nonniſi actus externus reſpicitur, omnino dicendum eſt: Adami poſteros manus ſuas ad fructum vetitum non extendiſſe; quo ſenſu actus ille transgreſſionis & lapſus Adami cum poſterorum peccato *phyſice unus* eſſe nequit. Actionis vero moralitas ac conſenſus ſi conſideretur, ſtatuendum omnino eſt, idem cum Adamo etiam ipſius poſteros & numero & ſpecie committere peccatum, dum illi conſenſum præbere cenſendi ſunt: Ubi vero conſenſus eſt, ibi idem etiam committitur peccatum. Cum itaque Adamus cum omnibus ſuis poſteris unicam moralem conſtituant Perſonam, ejusdemque fœderis ſocii atque ejusdem legis transgreſſores ſint, morali etiam æſtimatione idem numero ac ſpecie peccatum, ſive Legis transgreſſionem commiſiſſe putandi ſunt: Unde nihil hæc argumentatio valet contra juſtam peccati Adami univerſo humano

generi,

generi, ſive integræ perſonæ morali, conſenſum ſuum præbenti, imputationem. Ita ergo nos potius argumentari poſſumus. Peccatum poſterorum cum peccato Adami propter conſenſum moralemque æſtimationem, non tantum ſpecie ſed & numero unum idemque eſt. E. Jure Adami peccatum etiam poſteris ejus imputatur.

§. LXII.

OBJICIT VII. *Peccatum Adami non poſſe eſſe noſtrum, ea tantummodo ratione, quod imputetur, niſi dicere velis, Deum imputando nos facere peccatores, quos tales non invenerit.*

§. LXIII.

Et hæc objectio ex præcedente ſolvi poteſt reſponſione; dum enim tota illa Moralis Perſona Adamus cum univerſo humano genere, ſive integrum illud corpus ac maſſa æſtimatione morali ac conſenſu idem commiſerit peccatum, tam numero quam ſpecie, ſequitur toti etiam maſſæ peccatum illud imputandum eſſe; adeoque Deus peccatum hoc imputans totam illam perſonam moralem jam invenit peccatorem, neque demum eam talem facit. Et cum corruptio per Adami peccatum ingreſſa, per naturalem generationem non potuerit non totam pervadere maſſam, Deus univerſum genus humanum ceu unicum aliquod corpus conſiderans, omniaque unico actu ſibi repræſentans, aliter non potuit quin etiam totum humanum genus ceu corruptum ſibi repræſentet, adeoque homines jam corruptos inveniens, peccatum tam quoad primam ejus originem quam progreſſum imputet.

§. LXIV.

PERGIT VIII. *Adamum non magis fuiſſe radicem generis humani in primo peccato, quam in aliis omnibus, quæ antequam naſceretur ei Filius, perpetravit: Omnia itaque redire ad voluntatem Numinis; hac autem ratione tandem conſequi, Deum eſſe Auctorem peccati, quod abſonum ſit.*

§. LXV.

Reſpondemus: Primum peccatum ſingularem habuiſſe rationem, dum illud vel omiſſum vel patratum de univerſi generis humani ſorte debuit decidere; ſi illud fuiſſet omiſſum, Adamus cum omnibus ſuis poſteris integer & à peccato liber manſiſſet; cum vero patratum illud fuit, tota etiam perſona moralis humani generis peccavit, corrupta inde & maledictioni obnoxia fuit. Primum enim peccatum illud fons & lerna omnium malorum eſt, quæ in humanum genus redundarunt. Imo omnia peccata, quæ Adamus poſt hoc primum commiſit, ab eo ortum ſuum trahunt, & proprie non ceu peccata ab hoc ſeparata, ſeu ceu primi hujus peccati continuatio conſideranda ſunt; unde proprie loquendo Adamus in primo hoc peccato omnium reliquorum fonte generis humani radix eſt, per illud enim penitus tota humana natura corrupta fuit, ut ad omnes homines inde derivata ſit. Primum ergo peccatum ceu radix amara ac venenata conſiderandum eſt, quæ omnia reliqua peccata ac fructus inde natos in ſe complectitur. Ut adeo ſufficiat in eo ſolo Adamum generis humani radicem eſſe. Inſuper poſt commiſſum hoc primum peccatum judicialis Dei intercedebat actus, quo ſententiam in Adamum,

damnum, Evam omneſque eorum poſteros pronuntiabat, unde iterum patet, ſolum peccatum primum ſingularem ad univerſum genus humanum relationem habuiſſe. Fallitur vero Adverſarius dum putat; hoc modo omnia tandem ad ſolam Numinis voluntatem redire, ut Deus tandem, quod abſit! peccati Auctor habendus ſit. Si ſimplicem peccati permiſſionem à parte Dei Adverſarius per Numinis voluntatem intelligat, concedimus Deum, ſi voluiſſet, peccatum impedire potuiſſe quo minus eveniret, niſi ſapientiſſimæ ipſi fuiſſent cauſſæ cur illud permitteret; ſed propterea Deus nullo modo peccati Auctor dicendus eſt. Si vero Vir Eruditus per voluntatem Numinis actum quemdam Dei intelligat, quo Deus efficit, ut omnes homines peccatores evadant, id ex ſententia noſtra ſequi pernegamus; Siquidem ſententiæ à Deo prolatæ fundamentum in ipſa Adami poſterorumque ejus natura quærendum ſit; Deus enim vi legis ab ſe latæ, poſt commiſſum peccatum, aliter non potuit, quin univerſam illam Perſonam moralem humani generis ceu corruptam ac maledictioni obnoxiam conſideraret, nec ulla adfuit ratio quare Adamo non ſobolem ei ſimilem juxta naturalis generationem legem ſemel conſtitutam daret; unde primi peccati propagatio in ipſa rerum natura, minime vero in Dei voluntate, ceu peccati cauſſa, quærenda eſt.

§. LXVI.

OBJICIT IX. *Immo, infantes pœnis æternis ſubjicere, ob peccatum Adami, & ſeverius cum iis agere, quam cum ipſo Diabolo, aut cum Adamo, qui peccatum ipſemet commiſit.*

§. LXVII.

Reſpondemus: Infantes natura corruptos, adeoque etiam maledictioni obnoxios, radicem omnium peccatorum, itaque omnium etiam malorum inde fluentium in ſe continere, ut reatus & pœna cum peccato illo non poſſint non nexu naturali ac neceſſario eſſe conjuncta. Et *deinde* fidelium infantes æterna affici pœna minime ſtatuimus, dum in parentum ſuorum fide cenſeantur. *Quoad* infidelium liberos eos quidem à Dei communione ſeparatum iri credimus, adeoque ceu iræ ac maledictionis filios eoipſo, quo à beatifica Dei communione excluduntur, damnatum iri; Sed varii dantur ſenſus pœnæ illius ac damnationis gradus, ut infantium pœna ejusque ſenſus minimus futurus ſit, propterea que à diaboli *vel* hominum adultorum in peccatis ſponte perſeverantium multum differat; ut adeo & hic *Deus* juſtus inveniatur in viis ſuis.

§. LXVIII.

Omiſſis aliis parvi momenti difficultatibus, ad eam nunc progredimur *Objectionum claſſem*, quæ ad ſtabiliendam virium Liberi Arbitrii integritatem moventur. *Prima* earum hæc eſt: Quod ſi omnia à divinæ Grætiæ efficacia pendeant, ut homo ex ſe nihil boni efficere poſſit, homini omnem demi libertatem, ut actiones ipſius non amplius morales ſint; ſed ſtipitis & trunci adinſtar cum ipſo agatur, ut nolens volens ad agendum rapiatur, nec divinæ Gratiæ reſiſtere queat.

§. LXIX.

At non perpendunt hi, quod Deus qui homini Voluntatem, adeoque etiam Libertatem dedit,

dit, in homine etiam actiones liberas producere poſſit. Adverſariorum error inprimis in hoc conſiſtit, quod ſummum Libertatis gradum in Indifferentia non vero in Spontaneitate conſiſtere putant, cum tamen non indifferentia, ſed Spontaneitas coactioni in altero extremo oppoſita ſit. Si vero vera libertas in Spontaneitate conſiſtit; concipi facile poteſt, quomodo illa cum divinæ Gratiæ efficacia optime conſiſtere queat? Homo nimirum ſpontanee agit, quando tanta intellectui ejus repræſentantur motiva, quæ nullum relinquunt dubium, potius hoc quam aliud agendum & hoc illi longe præferendum eſſe; Quando porro omnia ea remota ſunt obſtacula, quæ Voluntatem hactenus impediverunt, quo minus agere ac vere bonum præ apparenter tali eligere potuit; Quando denique Voluntati vires tribuuntur ut id quod eligit, efficere queat. Efficacia ergo divinæ Gratiæ in hiſce tribus ſeſe exhibet. *α.* quod hominis mentem illuminat, tantaque ipſi ad eligendum vere bonum oſtendit motiva, ut homo non poſſit non agnoſcere miſere ſe hactenus à recta ad veram felicitatem via aberraſſe, ut ſi in hoc ſtatu perſiſtat ſibi pereundum ſit. Sed nihil plane hoc veræ libertati officit, non magis ac ſi aliquis mathematica demonſtratione de veritate aliqua convincitur; aut ſi prægnantes menti meæ obverſantur cauſſæ, vel rationes, cur munus aliquod ultro mihi oblatum capeſſam; Aut ſi inveni veritatem aliquam antea mihi incognitam. *Porro* divinæ Gratiæ efficacia in hoc ſeſe oſtendit, quod omnia ea removet obſtacula, quæ voluntatem impediunt, quo minus intellectus lumen ſequi poſſit; Affectibus nimirum ac cupiditatibus carnalibus noſtra volun-

tas impedita eſt, ut licet præluceret intellectus, ſequi tamen non poſſet; juxta illud: *Video meliora proboque, ſed deteriora ſequor.* Si autem benigna Numinis Gratia obſtacula illa removet, & mentis noſtræ corruptionem tollit, id libertati obeſſe minime poteſt, non magis ac ſi viam aliquam ingredi cuperem, mihi aliquis omnia ea removeret obſtacula, quæ ab hoc itinere hactenus me impediverunt, & ſi inertiam meam ac loci alicujus amorem mihi aufferret in quo hactenus commoratus ſum, ut me in poſterum ejus faſtidium capiat, ut diutius ibi morari me tædeat. *Tertio* denique in hoc etiam divina Gratia efficax eſt, quod Voluntati noſtræ vires addit, ut propoſitum exſequi, atque bonum quod vult efficere poſſit; Sed nec hoc libertati noſtræ nocere poteſt, non magis quam ſi homo varii generis morbis debilitatus, manibus pedibusque plane infirmus factus, ut porro incedere nequeat & nihilominus in locum aliquem contendere magnopere cuperet, vires per medicamenta, aut immediate à Deo per miraculum reciperet, quo ipſius libertati nihil plane derogaretur, non magis ac claudo illi quotidie ad fani hieroſolymitani portam ſedenti, cum à Petro ſanatus fuit. Hac ratione Gratia divina efficaciſſimam ſeſe exhibet, neutiquam tamen noſtræ libertati officit, ſive mentem noſtram illuſtret, ſive noſtræ voluntati obſtacula removeat, ſive ei vires addat. Sequitur: Falſo nobis Adverſarios objicere, quod efficax Dei Gratia omnem hominis libertatem excludat, & quod ex noſtra Doctrina ſequatur, Deum cum homine ceu cum trunco ac ſtipite agere. Ita clare me hic contrarium demonſtraſſe arbitror, ut nulla amplius exceptio, nulla accuſatio locum habere poſſit.

OBJI-

§. LXX.

OBJICIUNT II. Sublato libero Arbitrio fruſtraneas eſſe ad bonum ſuaſiones, aut ad malum avertendum propoſitas minas vel pœnas.

§. LXXI.

Reſpondemus: Fruſtra id eſſe quod abſque ullo fine fit; at nemo hactenus demonſtravit ſuaſionum ac comminationum finem non alium quam hunc poſſe eſſe, ut propriis viribus homo peccator divinam legem obſervet. Finis enim monitorum eſſe poteſt α. ut homini oſtendatur quid officii ejus ſit, & ad quam legem præſtandam, quibusque motivis obligatus ſit. β. Ut Peccator impotentiæ ſuæ convincatur, atque ita ad divinam Gratiam quærendam permoveatur, ejusque neceſſitatem agnoſcat. γ. Ut homo ſciat quid per Gratiam divinam efficere poſſit. Ut *denique* etiam rationes noſcat, cur eum deſiderare oporteat, ut hoc vel illud per divinæ Gratiæ auxilium efficere poſſit; Deus enim cum homine ceu cum creatura rationali agere vult. Sive enim hominis intellectum illuminet, ſive voluntatis obſtacula removeat, ejusque inertiam tollat, ſive homini vires addat, ita tamen in omnibus agit, ut homo ſemper rationes perſpiciat, cur hoc vel illud per Dei Gratiam fieri debeat; quo hortationes ſuaſionesque tendunt. Liquet itaque omnino alios adeſſe fines, cur Deus ſuaſionibus minisque utatur, quam quod homo propriis Viribus agere poſſit. Ubi vero adſunt fines, dici non poteſt aliquid fruſtraneum eſſe.

§. LXXII.

OBJICIUNT III. Quod ſi ea ſit hominis

irregeniti impotentia, ut in ſpiritualibus nihil valeat, Deum ad obedientiam eum obligare non poſſe, cum ad impoſſibilia nemo teneatur.

§. LXXIII.

Optime ad hanc objectionem reſpondet Catecheſis Palatina Quæſt. IX. Propria enim hominis culpa Legis obſervatio impoſſibilis facta eſt, ſatis enim virium à Deo acceperat. Neque per hominis culpam ac voluntariam virium perditionem, Deum jus ſuum, perfectam ab homine obedientiam poſtulandi, amittere poteſt. Nec præceptum per peccatum deſinere potuit eſſe præceptum, nec transgreſſione mutari poteſt, ſiquidem lex naturalis ſit immutabilis; ſed per peccatum vim accipit hominem coarguendi, damnandi, impotentiam, propriæque juſtitiæ impoſſibilitatem oſtendendi.

§. LXXIV.

OBJICIUNT IV. Homines excuſationem ſive apologiam habere, ſi ita impotentes ſint, ut ex ſe bonum facere nequeant, cum tamen Apoſtolus dicat eos eſſe *ἀναπολογήτους*.

§. LXXV.

Apoſtolus non docet eos quos *inexcuſabiles* dicit, ex ſe bona quæ debent præſtandi potentiam habere, ſed eo quod militia eorum inemendabilis ſit, maturos eſſe ad judicium, dum jam diu divina longanimitate abuſi ſint: Excuſare enim ſe non poſſunt, quod Deus inteſtatum ſe eis reliquerit, quod divinam Legem neſciverint, quod Deus non munificum ſe illis præſtiterit, quod ſe non ceu ſummum Bonum ab ipſis quærendum,

dum, cognoſcendum præbuerit. Qua autem ratione excuſari ii potuerunt qui omnibus hiſce abutuntur, & ſe peccati ſervos manere velle omni modo oſtendunt.

§. LXXVI.

OBJICIUNT V. Etiam non renatos Deo grata facere poſſe: Veluti Obſtetrices Ægyptiacæ, Nebucadnezar, Cyrus, Cornelius Centurio.

§. LXXVII.

Reſpondemus. α. Obſtetrices Ægyptiacas illas Deum Iſraëlis timuiſſe, adeoque Populi Dei proſelytas fuiſſe. Et Cornelium jam divinam accepiſſe gratiam ex omnibus circumſtantiis patet, Nebucadnezarem, Cyrum, aliosque qui regno Dei inſerviverunt, quod ſpectat, illi quidem certo reſpectu opera bona fecerunt, hoc eſt, talia per quæ Deus bonum aliquem finem conſequutus eſt; fuerunt bona reſpectu honeſtatis civilis, externique decori, non vero omnium requiſitorum quæ opus ſpirituale ac vere bonum habere debet, ut fiat ex viva fide, juxta exactiſſimam voluntatis divinæ regulam, & ad Dei glorificationem. De ejusmodi hominum irregenitorum operibus CHRYSOSTOMUS ait, quod ſint καλα μεν, ἀλλα νεκρα.

§. LXXVIII.

Addunt tandem VI. OBJECTIONIBUS hiſce, alias enim dum nullius momenti ſint præterimus, *Deum Iſraëlitis proponere eligendam vitam & mortem*, Deut. XXX. 15. *Et Joſuam Judæis optionem dare, velintne Jehovam colere an alios Deos*

Deos? Cui autem optio datur, is libertatem Arbitrii habeat oportet.

§. LXXIV.

Reſpondemus α. Quod ſi Deus Judæis optionem dat, non vult ſignificare, quod bonum absque ſua Gratia velle & perficere poſſint: Divina potius Gratia inſtructi ac illuminati id facere poterant. β. Ipſis proprie nec Deus nec Joſua optionem dat, dum hic loquendi modus nonniſi figura rhetorica ſit, ſed officium illis inculcat, ut vitam quærant, nec præter Jehovam alios Deos colant.

* * * * * *

* * * * *

* * * *

* * *

* *

CAPUT

* * * * * * * * * * * * * * * * * *
* * * * * * * * * * * * * * * * * *

CAPUT XVII.
De
Arminianis.

§. I.

Secta hæc ab ARMINIO auctore nomen ſuum accepit. Is Veteraquinas Batavus, ingenii exercitatioris vir erat, ab itinere academico redux ad Eccleſiæ Amſtelodamenſis paſtoratum vocabatur.

§. II.

Jam tum temporis illum in graviſſimis Theologiæ capitibus fluctuaſſe, errorumque ſuorum ſemina jam foviſſe, apparet ex Epiſtola quam XV. Kal. Apr. 1591. ad veterem præceptorem ſuum GRYNÆUM exaravit; in qua inter alia ſcribit: *De prædeſtinatione, peccato originis, libero arbitrio, multæ & magnæ ſunt concertationes, ex quibus, verum fateor, ipſe me extricare nondum poſſum - - lego - - Scripturas, ſed tamen hæreo.*

§. III.

Cum vero Lugdunum Batavorum ad Profeſſionem Theologicam vocaretur, demum errores ſuos conceptos diſſeminare cœpit, Reformatæ Eccleſiæ Doctrinam de prædeſtinatione accuſans; induci ea *fatum ſtoicum*, *Manichæismum*, *libertatis excidium, neceſſitatis aſylum, deſperationis Barathrum, exhortationum, correptionum, orationum interitum*, *extingui omne pietatis & bonorum operum ſtudium.* Nec

§. IV.

Nec ARMINII fatis functi diſcipuli otioſi fuere, ſed Synodum nationalem metuentes, impenſe, ut eam eluderent, allaborabant. Ideo Generoſis Holl. Ordd. libellum exhibuerunt ſupplicem, REMONSTRANTIÆ nomine, in quo præter mutuam tolerationem petebant, ut quinque Articulos, ad quot capita omnes referebant controverſias, libere docere poſſent; cui Reformati CONTRA - REMONSTRANTIAM oppoſuerunt.

§. V.

Quum autem Navis Eccleſiæ ac Reipublicæ his contentionum fluctibus periclitari inciperet; Anno 1618. & 1619. Auctoribus JACOBO I. Britanniæ Rege & Gen. Holl. Ordd. contra Remonſtrantes Synodus Dordraci fuit habita; Seſſionibus CLIV. abſoluta, in qua illorum errores condemnati fuere.

§. VI.

Facile autem deprehenderunt Concilii ejus Patres, *Liberum Arbitrium* ſolam Helenam illam eſſe, quam obtinere contenderent Remonſtrantes, & ſuſpicionem habebant, quinque illos Articulos apud multos prætextum tantum eſſe, ipſumque Socinianismi virus ſub hac ſpecie latere.

§. VII.

Declinarunt enim magis magisque ad Socinianos Arminiani; unde communiter illi qui ſunt *Arminiani puri* diſtinguuntur ab illis qui *Socinianizantes* ſunt.

§. VIII.

PRIORES manent intra quinque famoſos illos

illos Articulos, de GRATIA nimirum DECERNENTE, REDIMENTE, VOCANTE tum COMMUNI tum EFFICACI & PERSEVERANTE.

§. IX.

POSTERIORES vero ſunt tales, quales eos formavit EPISCOPIUS, qui totum fere cœtum in partes ſuas traxit, ei venenum ſuum communicavit, nominique Remonſtrantium impegit; Qui *Apologiæ* illius commune Remonſtrantium nomen præfigi paſſi ſunt; quod ſcriptum Socinianis erroribus ſcatet.

Cauſſa Errorum.

§. X.

Ex dictis (§. 2. 3.) patet, quænam horum errorum præcipua fuerit cauſſa; eadem nempe quæ Pelagianismum olim excitaverat, impoſſibile enim ARMINIO videbatur, ut Decretum Dei immutabile cum hominis Libertate, in indifferentia poſita, conſiſtere poſſet.

§. XI.

Accedebat inſuper communis ille, quo hominum animi imbuti ſunt, error de liberi Arbitrii ad bonum viribus per peccatum non plane extinctis.

Hypo-

Hypotheſis Primaria & Errores connexi.

§. XII.

Omnium, quos Remonſtrantes fovent, errorum πρῶτον ψεῦδος hoc eſſe videtur: *Quod homini tribuunt Vires naturales obediendi Evangelio, ut ſi non cum Pelagianis ſaltem cum Semipelagianis faciant.* Hoc eſt, *ſi non integras vires ſtatuunt, quales in ſtatu integritatis fuerunt, tamen contendunt, illas licet ægras, ad gratiam oblatam tamen recipiendam ſufficientes eſſe.*

Confitentur id Confeſſionis Auguſt. Doctores licet cæteroquin Synodum Dordracenam, contra Remonſtrantes habitam, non probent. Unde BUDDEUS *Inſtit. Theol. Dogm.* Lib. III. Cap. II. ad §. 35. pag. 628. ait: *De Arminianis etiam ſatis notum eſt, ad illam merito eos referri claſſem, qui naturæ viribus plus quam decet tribuunt.* Ulterius hujus rei veritatem, quod nimirum recte hypotheſis hæc Remonſtrantibus tribuatur, videbimus infra (§. 23. 24) ubi ipſorum de peccato originali Doctrinam exponemus.

§. XIII.

Huc enim redeunt, & ex hoc principio fluunt omnes quinque illi Articuli, de prædeſtinatione conditionata à recto liberi Arbitrii uſu ſuſpenſa, de impetratione ſalutis per proprias vires recipiendæ, de Gratiæ vocantis & convertentis efficacia ab uſu virium liberi Arbitrii pendente, de perſeverantia in ſtatu gratiæ, & quæ alia.

De

De liberi Arbitrii viribus primi Remonſtrantes cautius & moderatius loquebantur, neque ſe quidquam divinæ gratiæ derogare videri volebant, ſed omnia in ſolidum ſe ei tribuere aſſerebant; Unde tertius & quartus ex celebratis illis quinque Articulis ita ſonant:

Articulus III. *Hominem vero ſalutarem fidem à ſeipſo non habere; nec vi liberi Arbitrii ſui, quandoquidem in ſtatu defectionis & peccati nihil boni, quando quidem vere bonum eſt, quale quid eſt fides ſalutaris, ex ſe poſſit cogitare, vel facere: ſed neceſſarium eſſe, eum à Deo in Chriſto per Spiritum ejus ſanctum regigni & renovari mente, affectibus, ſive voluntate & omnibus facultatibus; ut aliquid boni poſſit intelligere, cogitare, velle & perficere: Secundum illud Chriſti.* Joh. XV. 5. ſine me poteſtis nihil facere.

Articulus IV. ita habet: *Hanc Dei Gratiam eſſe initium, progreſſum ac perfectionem omnis boni, atque id eo quidem usque, ut ipſe homo regenitus absque hac præcedanea, ſeu adventitia, excitante, conſequente & cooperante gratia, neque boni quid cogitare, velle, aut facere poſſit; neque etiam ulli malæ tentationi reſiſtere. Adeo quidem, ut omnia bona opera, quæ excogitare poſſumus, Dei gratiæ in Chriſto tribuenda ſint. Quod vero modum operationis illius Gratiæ attinet, illa non eſt irreſiſtibilis: De multis enim dicitur, eos Spiritui ſancto reſtitiſſe,* Act. VII. & *alibi multis locis.*

Hisce verbis primi Remonſtrantium ſuam de viribus hominis naturalibus expoſuerunt ſententiam; cum vero ulterius urgerentur & clarius loqui tenerentur, ita ſe explicabant, ut aſſererent: In omnibus & ſingulis hominibus communem quandam gratiam eſſe in lumine naturæ conſiſtentem; donisque poſt hominis lapſum relictis, quibus poſſint ſemetipſos ad gratiam majorem diſponere, & elicere actus converſionis ante-

to & ira ſubjectos relinquere & condemnare, tanquam à Chriſto alienos : Secundum illud Evangelii. Joh. III. 36.

Notandum hic , juxta ea quæ ad §. præced. diximus, etiam Reformatos non negare, Deum in æterno ſuo Decreto uti totius rerum ordinis, ita fidei etiam, ad conſequendam ſalutem ordinatæ , reſpectum habuiſſe; ſed & ipſa fidei largitio in totum à Dei Decreto pendet, neque ſolum à recto donorum naturalium uſu derivanda eſt, niſi ipſe ille rectus naturalium donorum uſus ceu divinæ gratiæ effectus conſideretur, unde & hic ex divino Decreto pendet. Arminiani vero rectum illum donorum naturalium ac gratiæ prævenientis uſum non derivant ex divino Decreto : Sed potius hoc ab illo , adeoque à cauſſa extra Deum pendens faciunt.

§. XVI.

Et quia à libera hominis & independente poteſtate pendet, donis naturalibus ac gratia præveniente recte uti vel non uti, conditiones ſalutis amplecti vel non amplecti, credere vel non credere ; neceſſario Decretum illud debuit eſſe *generale* ; hinc eſt, quod Remonſtrantes ſtatuunt: Deum de perſonis nihil abſolute decreviſſe, ſed in genere ſolummodo ſtatuiſſe, omnes in Chriſtum Jeſum credentes , & in fide ac obedientia perſeverantes ſervare; incredulos autem damnare. Singulares autem perſonas Deum, Decreto peremtorio , demum eligere aut reprobare, poſtquam ſtudio hujus vitæ peracto , illorum in fide perſeverantiam finalem ſuo probaverit judicio? atque adeo Decretum prædeſtinationis quod dicitur, tantum verſatum fuiſſe circa *conditiones* ſalutis, non autem circa ipſas perſonas ſervandas aut damnandas.

Quan-

Quando erroribus accenſemus quod Adverſarii ſtatuunt à libera hominis potentia pendere, num ſalutis conditiones amplecti vel non amplecti velit, ideo non negamus hominem in actionibus hisce liberum eſſe, ſive ſpontanee agere, ſed ipſam hanc ſpontaneitatem atque libere agendi potentiam à divinæ Gratiæ efficacia, adeoque ab ipſo divino Decreto derivamus, in quo à Remonſtrantibus differimus.

§. XVII.

Cum igitur, ſecundum Remonſtrantes, præter Decreta Dei *abſoluta*, quæ pro objecto habent Entia irrationalia, de condendo nimirum & gubernando mundo, alia dentur Decreta, ſcilicet *conditionata*, juxta quæ nimirum, ſi homines conditionem ſibi præſcriptam impleant, hæc vel illa beneficia *hypothetice* decreta conſequantur, ſin minus, beneficiis illis excidant: Hinc nata eſt diſtinctio inter *voluntatem* Dei *antecedentem* & *conſequentem*, qua Deus Decreto conſequente iis abjudicet eadem beneficia, quæ antecedente in eos ſtatuerat conferre, & in malis pœnalibus viceverſa.

§. XVIII.

Antecedentis nimium voluntatis nomine intelligunt propoſitum Dei, quo Deus, quantum in ſe eſt, omnibus media ad ſalutem procurat, modo homines iis uti velint; ut nihil abſolute vel determinate de cujusquam ſorte ſtatuat; ſed deinde perſpecta hominum perverſa voluntate, media iſta reſpuente, cum Deus non poſſit aſſequi iſtum finem, quem ſua antecedente voluntate propoſuit, alium ſibi finem ſubſtituere, nempe per conſequentem voluntatem ſtatuere, pœnas à peccatore exigendo juſtitiæ ſuæ ſatisfacere, adeoque priore Decreto ac voluntatis propoſito reſciſſo poſterius hoc inire.

§. XIX.

Quia autem omnia Gratiæ beneficia æque late patent, & prout res ſunt in *intentione*, ita neceſſario etiam apud Deum ſunt in *executione*; & Prædeſtinatio ſit Decretum generale, nonniſi de ſalutis vel interitus conditione; Deusque gratiam ſufficientem omnibus hominibus deſtinavit, & in recto virium naturalium ac prævenientis Gratiæ uſu, nonniſi ab homine pendente, ſitum eſt, num homo ſufficientem illam Gratiam amplecti, num credere vel non credere velit; eorumque adeo numerus qui credituri ſunt incertus ſit: Hinc ex Prædeſtinatione *univerſali*, necaſſario etiam inferenda fuit *Redemtio Univerſalis*.

§. XX.

Dicunt propterea, Chriſtum pro omnibus ſpoſpondiſſe, & ſatisfactionem divinæ juſtitiæ factam eſſe pro omnibus in genere hominibus, ſive pro univerſo humano genere, cui Chriſtus æternam impetraverit ſalutem; Unumquemque autem ſibi ipſi Chriſti ſatisfactionem, præſtando conditiones fœderis, propriis viribus recto donorum naturalium gratiæque prævenientis uſu, applicare. Ut adeo Chriſtus Salvator ſit tantum *merito*, non autem *efficacia*.

Moderatius paullo ſeſe explicarunt Articulo II. dicentes: *Proinde Jeſum Chriſtum mundi Servatorem pro omnibus & ſingulis mortuum eſſe, atque ita quidem, ut omnibus per mortem Chriſti reconciliationem & peccatorum remiſſionem impetraverit; ea tamen conditione, ut nemo illa remiſſione peccatorum reipſa fruatur, præter hominem fidelem, & hoc quoque ſecundum Evangelium.* Joh. III. 16. 1. Joh. II. 2.

Cum

§. XXI.

Cum autem Chriſtus hoc modo remuneratione fruſtrari potuiſſet, ſiquidem juxta illos penes ſolum hominem ſit, oblatam redemtionis Gratiam vel ſibi adplicare vel non adplicare; hinc ſtatuunt, ut etiam Chriſti voluntati ſua conſtet libertas & indifferentia, Filium Dei oblatæ à Patre Sponſoris provinciæ renunciare potuiſſe, eaque renuntiatione nullam incurſurum fuiſſe pœnam, quia Pater nullam dictaverit.

Qua de re multis EPISCOPIUS diſputat *Exam. Sent. Cameronis.*

§. XXII.

Et quia meritum Chriſti non reſpicit Salutis *adplicationem*, ſed illa ex fide, quæ potius hominis, quam Dei opus eſt, dum recto donorum naturalium ac Gratiæ prævenientis uſu comparetur, derivanda eſt; hinc paſſiones Chriſti & mortem conſiderant, ut juſtificationis noſtræ cauſſam non proximam, ſed remotam, quatenus Chriſtus ſua majeſtate, cum hominibus novum ineundi fœdus, cujus conditionem voluerit eſſe fidem & obedientiam evangelicam in ſpe vitæ æternæ præſtandam, & ſecundum legem Gratiæ æſtimandam. Hinc dicunt fidem nobis imputari ad juſtitiam, ſive pro juſtitia acceptari, tametſi juſtitia non ſit, neque ullibi in S. Litteris legi, juſtitiam Chriſti nobis imputari ad juſtitiam: Eſſe autem cauſſam meritoriam propter quam fides in juſtitiam imputetur.

Vide ARMINII *Epiſtolam ad Utenbogardum.* LIMBORCHII *Theologiam Chriſt.* Lib. VI.

Cap. IV. §. 18. ubi ita: *Hæc autem*, inquit, *quæ nobis imputatur, non eſt Chriſti juſtitia, nusquam enim Scriptura docet, Chriſti juſtitiam nobis imputari; ſed tantum, fidem nobis imputari in juſtitiam, & quidem propter Chriſtum. Adeo ut inepti ſint illi, qui acriter hic digladiantur, an ſola juſtitia Chriſti paſſiva, an vero etiam activa, nobis imputetur, cum de ea Scriptura ne verbum quidem proferat. Sed eſt gratioſa æſtimatio, ſeu potius acceptatio juſtitiæ noſtræ imperfectæ (quæ ſi Deus rigide nobiſcum agere vellet, in judicio Dei nequaquam conſiſtere poſſet) pro perfecta, propter Jeſum Chriſtum.*

§. XXIII.

Quoniam itaque ſpiritualem manumiſſionem non in ſolidum Chriſto Sponſori & Redemtori Spirituique Sanctificatori, ſed homini ipſi facultatem è vinculis turpiſſimis Servitutis ſuæ ſeſe expediendi tribuunt, viresque adeo liberi Arbitrii, ſi non ex toto, ſaltem ex parte erigunt; Hinc eſt quod etiam peccati originalis efficaciam extenuant, dicentes: Nullum proprie ejusmodi eſſe, quod vulgo dicitur, peccatum originale; ſive ex peccato illo primi Parentis nullam ejusmodi labem aut pravitatem in univerſum genus humanum dimanaſſe, neque cupiditatem illam malam, quæ in plerisque hominibus regnat, eſſe derivandum ex primi Parentis peccato, ſed ex eo quod frequentibus peccatorum actibus peccandi habitum contraxerint Adami poſteri.

Ita rem explicat Apologiſta EPISCOPIUS Apol. Cap. VIII. §. 4. Tom. II. Opp. pag. 151. *Remonſtrantes*, inquit, *peccatum originale nec*

nec habent pro peccato proprie dicto, quod poſteros Adami odio Dei dignos faciat, nec pro malo, quod per modum proprie dictæ pœnæ ab Adamo in poſteros dimanet. LIMBORCHIUS Lib. III. Cap. IV. §. 1. *Theol. Chriſt.* mentem ſuam ita explicat. *Ita*, inquit, *everſa peccati Adami imputatione, nunc quæ de corruptione originaria dicuntur expendamus. Fatemur hodie homines minus puros naſci quam Adamus conditus eſt, & cum quadam inclinatione ad peccandum. Verum inclinatio illa proprie dictum peccatum non eſt, aut peccati habitus ab Adamo in ipſos propagatus: Sed naturalis tantum inclinatio habendi id, quod carni gratum eſt: Quæ proprie oritur à temperamento corporis, quod à proximis parentibus propagari ſcimus.* Vide etiam EPISCOPIUM *Inſtitut. Theol.* Lib. IV. Sect. V. Cap. II. & CLERICUM ſub nomine LIBERII DE SANCTO AMORE *in Epiſt. Theol. Epiſt. VI.* p. 150. ſeq. ubi ante omnia id agit. ut receptam de peccato originali Doctrinam impugnet, & concludit: *Deſinant facilitatem explicationis ſuæ jactare, & tandem agnoſcant, rem, quæ neque Scriptura probari poteſt, neque ratione explicari, eſſe ſaltem valde dubiam, ac proinde pro fidei capite haberi non debere. Si hoc ſolum eſſet, jam certe Theologi noſtri in magno ſe errore fuiſſe, faterentur oporteret: Sed dogma illud infantium corruptionis, & Scripturæ, & Rationi, ut oſtendimus, eſt contrarium; habeat ergo nunc ſchola pudorem, quæ rem manifeſto falſam pro fidei Chriſtianæ Articulo prædicat.*

§. XXIV.

Et per conſequens, quod ex §. 22. fluit, veram

fidei rationem pervertunt in *Obedientiam Evangelicam*, reſpicientem ſolummodo illas ſalutis conditiones, quæ omnibus hominibus manifeſtæ ſunt, qualis fides haberi poteſt absque Chriſti cognitione, atque adeo fœdus Gratiæ permutant in fœdus operum, homini id tribuentes, quod Chriſto tribuendum eſt; Hinc eſt, quod poſteriores Remonſtrantes, qui in multis cum Socinianis militant, ſtatuunt: Praxin veræ pietatis & cultum Religionis ſalvificæ absque dogmate S. S. Trinitatis facile conſiſtere, & proinde Doctrinam, & Confeſſionem hujus Dogmatis, tantæ non putandam eſſe neceſſitatis, quanta vulgo hic ſupponi ſoleat; Supervacaneum hinc eſſe illud in Chriſtianorum Scholis tam operoſe adſtruere.

§. XXV.

Cum denique in hominis potentia ſit, Gratiam oblatam recipere vel non recipere (§. 20.) atque adeo confirmatio Gratiæ ac ſalutis non à Deo, ſed ab homine pendeat; Hinc eſt quod ſtatuunt: S. Cœnam celebrari tantum in commemorationem mortis Chriſti, non vero in confirmationem & obſignationem Gratiæ ac ſalutis in Chriſto.

§. XXVI.

Quum apud Deum generalis ſit omnium hominum ſervandorum voluntas (§. 16.) & ſatisfactio à Chriſto Jeſu divinæ juſtitiæ præſtita omnes reſpiciat homines ex Adamo natos (§. 19.); hinc ne prior hæc Gratia ſit illuſoria, neceſſario ſtatuendum erat: *Vocationem* ad fœdus Gratiæ, quam *communem* adpellamus, eſſe *univerſalem*, eodem plane propoſito fieri ſolitam omnibus, unde

de ſtatuunt : *Gratiam* quæ ſubſervit hominibus ex propoſito exercendæ Gratiæ ad ſalutem perducendis, omnibus ex Adamo natis eſſe *communem* : Ac proinde *vocationi externæ univerſali*, qua Deus hominem ſive per verbum naturæ, per opera creationis & providentiæ, & quæ inde petuntur præcepta & inſtitutiones, ſive per verbum Evangelii, officii ſui monet, conſcientiam excitat, & ad ſuam invitat communionem, ſubordinatam eſſe *Gratiam* quandam *internam*, qua Deus hominis animum ſufficienter illuminet, interne pulſet, excitet, & meliora ſuadeat, quæ dicenda ſit *moralis*; proinde ipſos Gentiles, quibus vocatio per naturam obtigit, hanc obtinuiſſe Gratiam, eosque luce naturæ bene utentes, & pro virium ſibi per illam conceſſarum modulo, honeſtati naturali operam dantes, aut ob Chriſtum, licet ignotum, beari; aut certe præter ordinem ſingulari Angeli è cœli mittendi miniſterio, cognitione Chriſti donari.

Vide LIMB. *Theol. Chriſt.* Lib. IV. Cap. XI. §. 11.

§. XXVII.

Facile etiam ex dictis patet ratio, cur noſtram de Gratia & *Vocatione efficaci* doctrinam negent. Id enim faciunt tum quia omnia ex ipſius hominis viribus derivant, ex recto nimirum donorum naturalium ac prævenientis Gratiæ uſu, ut præter Gratiam illam communem ſpeciali Gratia opus non ſit. Tum etiam quia Doctrinam hanc cum liberrima hominis voluntate conciliare nequeunt (§. 10.)

Mirum

§. XXVIII.

Mirum autem non eſt ipſos hoc concipere non poſſe, dum ſummum Libertatis Gradum in indifferentia ad utrumque oppoſitorum ponant: Si enim voluntas, ex ipſorum ſententia, ſe ſemper indifferenter habere debeat, ad Gratiæ reſiſtendum vel non reſiſtendum, neceſſario inferendum erat, Gratiam non ſemper & certo efficere id, ad quod deſtinata erat, quippe quæ pugnet cum naturali hominis Libertate, quæ ex intrinſeca ſua vi & natura tam ſit indifferens, ut poſitis omnibus ad agendum requiſitis, poſſit agere vel non agere, aut hoc aut illud agere, imo non quoad potentiam ſolum poſſit ſic vel aliter operari, ſed quoad voluntatem inprimis, non obſtante divina operatione, indifferens *maneat*; Ut adeo hoc etiam tempore & *ſtatu hominis* indifferens ſit, ut poſſit velle vel nolle verbis ac admonitionibus divinis credere, mandatis vitæ obſequi, eorum ſe jugo ſubdere, & Deo fores animi pulſanti per ſe adperire.

§. XXIX.

Contra vero quidquid AUGUSTINUS olim & Reformata Eccleſia hoc tempore, de *Gratia irreſiſtibili* & inſuperabili, qua Deus ſic ſuadeat veritatem ſalutarem, ut etiam infallibiliter perſuadeat, ita trahat, ut qui ſequuntur lubentes poſt eum currant, tanta vi & imperio vocet, ut vocati Deum audiant, & cum abnegatione ſui ipſius, ſe totos cum propenſiſſima voluntatis ſuæ affectione ipſi tradant, docent proſcribendum eſſe.

Quando Reformati aſſerunt Gratiam divinam eſſe irreſiſtibilem, rem non ita intelligunt, ac ſi homines divinæ Gratiæ non reſiſterent. Sed hoc volunt: Ita efficaci-

ficaciter divinam Gratiam operari, ut hominis reſiſtentiam infallibiliter ſuperet, ut ſuaſio ipſius tantæ ſit efficaciæ ut homo non poſſit non velle, ſummaque cum ſpontaneitate ſequi.

§. XXX.

Scripturam vero Sacram de nulla alia Gratia Dei interna loqui contendunt, quam quæ omnibus hominibus communis; ſed cujus effectus pendeat ab hominis voluntate & arbitrio, id eſt, viribus ac potentia naturali; Atque adeo fieri poſſe, ut etiamſi Deus vel maxime hominis converſionem intendat, effectu tamen ſuo hæc Gratia deſtituatur; ſi autem effectum ſortiatur, efficaciam proxime humanæ voluntati adſcribendam eſſe. Vocationem adeo non ex intentione vocantis, ſed ab eventu efficacem dicendam eſſe. Vel etiam divinæ Providentiæ, hanc Gratiam perſonis, earum temperamento, temporibus, aliiſque circumſtantiis accommodanti; Quibus poſitis prævideat futurum, ut ea effectum ſortiatur & efficax fiat. Quæ *Gratia* inde dicitur *congrua* ad circumſtantias.

De his vide EPISCOPIUM Apol. Cap. XVII. & ex eo LIMBORCHIUM *Theol. Chriſt.* Lib. IV. Cap. XII. XIII.

§. XXXI.

Cumque adeo acceptionem omnium Gratiæ beneficiorum à libero & in ſingula momenta mutabili hominis arbitrio ſuſpendant; Hinc cuivis facile patet, quare ſtatuant, fieri poſſe, & non raro factum eſſe, ut credentes & vere regeniti, qui habitum fidei & ſanctimoniæ jam ſunt adepti, à priore fide ſua ac charitate plane deficiant, deſerta-

ſertaque juſtitiæ via, ad priſtina, quæ vere reliquerant, mundi inquinamenta, veluti ſues ad volutabrum cœni revertantur, iisque quas antea vere effugerant, carnis cupiditatibus rurſus implicentur, & ſic *totaliter*, tandemque etiam *finaliter*, niſi vero in tempore reſipiſcant, excidant.

Articulus V. ſic ſonat: *Qui Jeſu Chriſti per veram fidem ſunt inſiti ac proinde Spiritus ejus vivificantis participes; eos abunde habere facultatum, quibus contra Satanam, peccatum, mundum & propriam ſuam carnem pugnent, & victoriam obtineant; Veruntamen per Gratiæ Spiritus S. ſubſidium: Jeſum Chriſtum vero illis Spiritu ſuo in omnibus tentationibus adeſſe, manum porrigere, & modo ſint ad certamen promti, & ejus auxilium petant; neque officio ſuo deſint, eos confirmare, atque id adeo quidem, ut nulla Satanæ fraude, aut vi ſeduci, vel è manibus Chriſti eripi poſſint, ſecundum illud* Joh. X. *nemo illos è manu mea eripiet.* Ebr. III. 6. 14. 2. Pet. I. 10. Jud. 3. 1. Tim. I. 14. Ebr. XI. 15. *Sed an illi ipſi negligentia ſua initium ſui eſſe in Chriſto deſerere non poſſint & præſentem mundum iterum amplecti, à ſancta Doctrina ipſis ſemel tradita deficere, conſcientiæ naufragium facere, à Gratia excidere; penitus ex S. Scriptura eſſet expendendum antequam illud cum plena animi tranquilitate & πληροφορια docere poſſent.*

§. XXXII.

Et ſic quomodo quinque illi Articuli atque errores cum illis connexi ad primariam ſuam tendant hypotheſin, oſtendimus; Plures quidem multi eorum fovent errores, ſed quos cum So-

cinia-

cinianis communes habent. Poſt EPISCOPIUM enim, multa Socinianorum dogmata vel arripuerunt, vel inflexerunt, dum multorum Theologiæ Articulorum elevant vel certitudinem vel neceſſitatem.

§. XXXIII.

Ita Dei omnia in omnibus operantis Omnipræſentiam inficiantur.

§. XXXIV.

Et concurſum prævium, quem vocant, & prædeterminantem ad ſpeciem Actionis negant, ne iſthac nimirum prædeterminatione tollatur Libertas Actionis & viribus naturalibus aliquid derogetur; unde ſtatuunt nonniſi concurſum aliquem generalem & indifferentem.

Idem etiam DURANDUS dixit ſtatuens: *Deum poſtquam Mundum hunc ex nihilo produxiſſet, ſingulisque creaturis eſſe ſuum & virtutem operandi dediſſet, eas deinceps ſibimetipſis ita relinquere, ut poſt primam Creationem nihil amplius operetur Deus per ſe, ſed tantum per Creaturas, eas earumque vires conſervando. In Diſtinct. I. Quæſt. V. Sent. II.*

§. XXXV.

Reliqui Socinianizantium errores jam ſuo loco fuere indicati & cum Socinianorum Syſtemate connexi. Sociniani enim ſub Remonſtrantium vel Anabaptiſtarum nomine latere quærebant, ut minus odio expoſiti eſſent.

Hypo-

Hypotheſeos Remonſtrantium Refutatio.

Propoſitio I.

§. XXXVI.

Homini peccatori nullæ amplius ad quodlibet opus bonum efficiendum ſuperſunt vires, ſed omnia bona in ſolidum efficaciæ divinæ Gratiæ adſcribenda ſunt.

§. XXXVII.

Propoſitionis hujus Demonſtratio habetur, Cap. XVI. §. 31. ſeq.

Propoſitio II.

§. XXXVIII.

Datur peccatum originale à primo Adami peccato derivandum.

§. XXXIX.

Demonſtrationem vide Cap. XVI. §. 22. ſeqq.

Propoſitio III.

§. XL.

Vera libertas non in indifferentia, ſed in ſpontaneitate conſiſtit.

Theo-

§. XLI.

Theorematis hujus Demonſtrationem vide Cap. III. §. 729. 730.

Propoſitio IV.

§. XLII.

Decreti divini eventus certiſſimus, divinæque Gratiæ efficacia Libertati hominis minime repugnat, adeoque nec actionum moralitatem tollit.

§. XLIII.

Certiſſimum Decreti divini eventum nec rerum contingentiam, nec actionum rationalium libertatem tollere, demonſtratum à nobis eſt (Cap. III. §. 440.) Divinæ autem Gratiæ efficaciam hominis Libertati nihil officere contra Pelagianos probatum fuit (Cap. XVI. §. 68.)

Propoſitio V.

§. XLIV.

Decretum divinum non conditiones tantum, ſed & perſonas reſpicit, & circa earum exitum verſatur, adeoque reſpectu perſonarum univerſale non eſt.

§. XLV.

Propoſitionis hujus veritas patet ex Cap. III. §. 1199. Cum enim Deus totam rerum ſeriem, & quidquid ratione uniuscujusque hominis eventurum eſt, unico actu ſibi repræſentaverit, & tale producere decreverit, neceſſario conſequitur divinum decretum etiam circa uniuscujusque hominis eventum verſari.

Propoſitio VI.

§. XLVI.

Decretum divinum circa æternam hominis ſalutem à prævisa hominis fide, ceu à re à Decreto divino independente, pendere minime poteſt, dum ipſa fidei largitio decreta ſit; ſed æterna ad ſalutem electio, fidem ceu conditionem reſpicit, quam Deus ſimul homini largiri decrevit.

§. XLVII.

Theſin hanc probatam vide Cap. III. 1176-1182.

Propoſitio VII.

§. XLVIII.

Redemtio Chriſti univerſalis non eſt.

Vide

§. XLIX.

Vide Cap. III. §. 1186-1190. & cum Decretum de perſonis univerſale non ſit (per Propoſ. V.); conſequitur Gratiam redimentem etiam Gratia decernente latiorem eſſe non poſſe.

Propoſitio VIII.

§. L.

Etiam nec Vocatio communis, nec efficax univerſalis eſt.

§. LI.

Per Vocationem intelligimus notificationem Voluntatis divinæ de medio liberationis parato & imperio divino de illo amplectendo (Cap. III. §. 1279.). Sive eſt invitatio ad amplectendum liberationis medium à Deo paratum.

§. LII.

Cum vocatio *externa* ſive *communis* involvat notificationem medii ſalutis per Chriſtum parati, ſequitur eos cognoſcere illud ſalutis medium ubi hæc notificatio ſive vocatio facta eſt; & viceverſa ubi hoc liberationis medium non cognoſcitur, ibi etiam nec ejus notificationem factam eſſe; ubi vero non obtinet notificatio, ibi etiam nec vocatio eſt, per definitionem & definitum.

§. LIII.

Univerſali autem conſtat experientia, Mundum per multa ſæcula Idololatriæ tenebris relictum eſſe, & ex quo Chriſtiana Religio orbem illuſtravit, multas ejus partes, vaſtiſſimasque Re-

giones Idololatriæ adhuc deditas reperiri, alias in Mahomedanismum eſſe prolapſas; ut fatendum ſit, longe maximam Generis humani partem per omnia fere ſæcula mediis Gratiæ fuiſſe deſtitutam, neque quidquam de medio Salutis parato ſciviſſe. Quoniam autem vocatio involvit medii illius ſalutis cognitionem (§. 52.); plurimi autem populi illud ignorant, ſequitur vocationem minime univerſalem dici poſſe.

§. LIV.

Cum vero externa vocatio neutiquam univerſalis ſit, etiam nec interna & efficax univerſalis eſſe poteſt, ſiquidem ad illam requiratur mentis illuminatio, quæ conſiſtit in convictione veritatum revelatarum & diſtincta nexus illarum repræſentatione (Cap. III. §. 1305. 1306.), *quæ* univerſalis non eſt (Cap. III. §. 1313.); *requiri*tur etiam ad hanc divinæ vocationis partem, ut peccatoris Voluntas ita moveatur, ut mentem ſuam totam propter Doctrinæ illius cœleſtis videntiam atque præſtantiam ad verum pietatis ſtudium componat (Cap. III. §. 1317. 1318.); teſtatur vero experientia nec hanc Gratiam in omnibus hominibus effici, adeoque nec Vocatio efficax hæc communis eſt.

Propoſitio IX.

§. LV.

Salvifica fides conſideranda non eſt ceu opus aliquod, propter quod Deus hominem juſtificat, ſed nonniſi

niſi ceu medium, quo juſtitiæ Chriſti participes ſimus.

§. LVI.

Si enim in materia juſtificationis operis vel obedientiæ rationem illa haberet, ſequeretur nos *propter* eam juſtificari, Sacræ autem Litteræ nunquam dicunt nos *propter* fidem, ſed *ex* fide & *per* fidem juſtificari; eamque nonniſi ceu medium conſiderant, quo juſtitiæ Chriſti per unionem cum eo participes ſimus, ut ipſius juſtitia propter unionem fiat noſtra juſtitia. Hac ratione eam Paulus conſiderat, Rom. III. 22. 24. 26. dicens: *Divina, inquam, juſtitia, quam fide Jeſu Chriſto habenda conſequantur, & obtineant omnes fidentes,* 24. *Quem propoſuit Deus placamentum, per fidem in ejus ſanguine collocandam.* 26. *Ubi eſt ergo gloriatio? Excluſa eſt. Qua lege? Operum? Non, ſed fidei lege.*

Propoſitio X.

§. LVII.

Vera Fides cum cæteris Gratiæ beneficiis amitti nequit.

§. LVIII.

Vide Cap. III. §. 1441 - 1445.

Objectionum præcipuarum ſolutio.

§. LIX.

Præcipuæ, quæ hic ſolvendæ veniunt, objectiones ad tres referri poſſunt claſſes : *Prior* eas complectitur, quæ peccati primi imputationem ac propagationem, nec non vires naturales ad recipiendam divinam Gratiam adhuc ſufficientes reſpiciunt. *Secunda claſſis* eas comprehendit difficultates, quæ circa Decretum Prædeſtinationis moventur. Et *tertia* denique *claſſis* Sanctorum Perſeverantiam oppugnat.

§. LX.

OBJECTIONES, quæ ad primam Claſſem pertinent, Remonſtrantibus cum Pelagianis *communes* ſunt ; unde iis nunc non immoramur, ſed ſtatim ad ſecundam progredimur Claſſem, eaque examinabimus argumenta, quæ contra noſtram deDecretis divinis, circa ſalutis negotium, Doctrinam urgentur. Quidquid autem hic ſcrupulum movere poteſt, in ſumma exhibuit Reverendiſſ. GILB. BURNETUS *in expoſitione XVII. Articuli Eccleſiæ Anglicanæ* §. 41. ſeqq. Unde, ne Argumentorum robori aliquid detrahatur, Remonſtrantium objectiones Celebris hujus Doctoris proponemus verbis ; in quibus paullo prolixiores erimus, dum difficilis hæc quæſtio, uti Auctor præfationis ad hunc BURNETI tractatum loquitur, à plurimis retro ſæculis opinionum in orbe Chriſtiano diverſitatem, diverſitas opinionum concertationem & animorum exacerbationem, hæc denique in Eccleſia Evangelica triſte ſchisma peperit.

OBJEC-

§. LXI.

OBJECTIO I. Si vero illi (Remonſtrantes) argumentantur, inquit BURNETUS tractatu citato §. 41. Deus, inquiunt, Juſtus, Sanctus & Miſericors eſt; qui in Scriptura de ſeipſo, & his Attributis ſuis dum loquitur, ad homines provocat, & ad ineundam ſecum rationem. Eum in modum Prophetæ nationem Judaicam ſæpe allocuti ſunt; ex quo manifeſtum eſt; ita Deum agere, ut homines ſecundum ideas iſtorum Attributorum ipſis inſitas, inſtituto examine, Deum juſtificare & opera ejus approbare cogantur. Quin imo, in his Deus ſe nobis in exemplum proponit, eumque imitari noſtrum eſt: atque ſic per conſequens veras Attributorum horum notiones animo concipere poſſumus. Jubemur eſſe ſancti & miſericordes, ut ipſe Sanctus eſt & Miſericors. Quod ergo nobis videbitur de Juſtitia, quæ nos condemnet ob peccatum nunquam à nobis commiſſum & ante multos, quam naſceremur annos, patratum? Et quæ primo omnium decernit glorificari per æternam noſtram miſeriam, facto ſimul decreto de peccato à nobis committendo, ad juſtificandum prævium Reprobationis noſtræ Decretum? Si hæc decreta originaliter ſic à Deo definita certo effectum ſortiuntur, concipi haud poteſt, quomodo Juſtitia ſit in puniendo id, quod, ut fiat, à Deo ipſo antecedente & immutabili decreto conſtitutum eſt; hoc ergo cum Juſtitia difficulter conciliari poſſe videtur. Nec minus Sanctitati adverſum eſt putare; Ens ſanctiſſimum Heb. I. 13. *Cujus oculi puriores ſunt, quam ut iniquitatem videre poſſint*, antecedente decreto, certo determinaſſe

 com-

commiſſionem tot peccatorum, idque tali modo, ut ea à nobis evitari prorſus ſit impoſſibile; Hoc adſerere, nihil aliud eſt, quam dicere, nos natos eſſe neceſſitati peccandi inevitabili obnoxios, quæ tamen neceſſitas ex decreto divino promanare dicitur. Deus in Scriptura ſe ſemper nobis ſiſtit Exod. XXXIV. 6. *Gratioſum, miſericordem, tardum ad iram, Gratia & veritate abundantem.* Sæpe dicitur 2. Pet. III. 9. *Non conſiderare mortem peccatoris, nolle ut quisquam pereat, ſed ut quilibet ad agnitionem veritatis perveniat.* Ezech. XVIII. 12. Quid quod hæc ſæpius addito ſolemni juramento dicuntur: Cap. XXXIII. 11. *Vivo ego, inquit Jehova, non delector morte peccatoris.* Quærunt hic Remonſtrantes, quis poſſit eſſe ſenſus talium verborum, ſi credere poſſumus, Deum per Abſolutum Decretum tot hominum myriades reprobaſſe? Si omnia, quæ fiunt, ex Decreto Dei, tanquam prima cauſſa oriuntur, credendum eſt, Deum tam Decretis ſuis, quam executione eorundem delectari; & per conſequens delectari morte peccatorum, id quod expreſſis, magnaque cum ſolennitate prolatis Scripturæ verbis contradicit. Præterea quid cenſendum eſt de Veritate Dei, & ſinceritate quam in oblatione Gratiæ & Miſericordiæ præ ſe fert Deus, quid de Obteſtationibus, Exhortationibus, Expoſtulationibus illi ſuperſtructis in Scriptura ſubinde occurrentibus, ſi credere poſſumus, Deum per actum aliquem antecedentem determinaſſe ac definiviſſe, ut omnia hæc ſint inefficacia; ita ut cuncta non aliud ſint, niſi totidem verba ſolennia, revera nihil prorſus ſignificantia, ſi Deus intendit ut omnia ſic fiant, quemadmodum fiunt,

&

& ſi ſic eveniunt propterea, quia Deus ut ſic evenirent, intendebat? Potiſſimum hujus ſententiæ fundamentum hoc argumento tanquam baſi ſua nititur: Nihil credi debere, quod Juſtitiæ, Sanctitati, Veritati & Puritati divinæ contrarium eſt; Eſſe hæc Attributa in Deo ſecundum noſtras, quas de iis habemus, notiones; Niſi quod in ipſo ſint infinite perfectiora, quandoquidem nos ea imitari jubemur; Cum ex oppoſito Doctrina de Abſoluto Decreto clariſſimis, quas de Juſtitia, Sanctitate, Veritate, & Bonitate Dei formare poſſumus, Ideis manifeſte contradicat.

§. LXII.

RESPONSIO. Ita Adverſarii noſtri ad Doctrinam ſuam tuendam ex ejus cum divinis Attributis conformitate contra nos argumentantur; Eoque nomine noſtram de Decretis divinis Doctrinam reſpuunt, quod illa divinis Perfectionibus contraria ſit. Nos contra eodem ad oppugnandam eorum ſententiam utimur argumento, à conſenſu nimirum ſummo Doctrinæ noſtræ cum divinis Attributis deſumto. Omnino univerſalis hæc atque præcipua omnis Doctrinæ regula, omnis veritatis norma atque lydius lapis, omnis etiam theologicæ controverſiæ dijudicatio eſt, num Dogma vel placitum aliquod divinis Attributis conforme ſit nec ne. Quantum quidem ego video omnis cum Remonſtrantibus ex S. Litteris diſputatio fruſtranea eſt, ſaltem hactenus omnes eos ex Scriptura convincendi conatus irriti fuere, dum talia effata ſe ſibi invenire putant, quæ aliam quam placitis ſuis conſentaneam interpretationem non admittant; ea vero quæ ipſis ad probandam Doctrinæ noſtræ veri-

tatem opponuntur ex hypotheſi ſua explicant, & propter eam, quam fovent opinionem, nullis argumentis eo adduci poſſunt, ut explicationem ſuam falſam eſſe credant. Omnis ergo res atque controverſia huc reducenda eſt, quænam ſententia, & quænam Litteras ſacras interpretandi ratio magis cum divinis Attributis conveniat? vel num alterutra Dei perfectiones ſummas minime deceat, iisque contraria ſit? Ex principiis itaque philoſophicis cum adverſariis hisce pugnandum eſt, uti & ipſi plurimam argumentorum partem, quæ nobis opponunt, ex ratione, Deique Decentia, natura nobis cognita, depromunt.

§. LXIII.

Fundamenti ergo loco ponimus univerſalem illam regulam, quam ubique adhibemus, neque ſatis illam inculcare & repetere poſſumus, ſcilicet *Deum nihil facere, niſi reſpectu habito omnium ſuorum Attributorum & totius Univerſi.* Quæcunque itaque ſententia, vel quodcunque Dogma alicui ex Divinis perfectionibus, reſpectu habito ad omnia reliqua Attributa adverſatur, illud minime verum eſſe poteſt. In hoc autem plerumque omnes Religionis noſtræ Adverſarii, non hi ſolum, cum quibus nobis nunc res eſt, ſed & alii plurimi etiam, peccant, quod Doctrinam aliquam ſecundum divinam quandam Perfectionem, abſtracte à reliquis conſideratam, explorant, cum omnium Attributorum, omni reſpectu conſideratorum, rationem habere deberent.

§. LXIV.

Et cum Deus porro nihil facere poſſit, niſi reſpectu habito ad totius Univerſi Syſtema, dum omnia

omnia ſint harmonica & arctiſſimo nexu inter ſe cohæreant, hinc etiam in divino Decreto nihil concipiendum eſt abſtracte à reliquis nexus ejus partibus; neque propterea putandum Deum de homine aliquid potuiſſe decernere, nulla reliquarum ejusdem ſeriei partium atque omnis circa hominem eventus ratione habita; alias divina opera non eſſent harmonica, quod ſine ullo dubio divinæ Sapientiæ contrarium foret; ubi vero omnia debent eſſe harmonica, ibi prima, media & ultima inter ſe conſpirare debent; ubi hoc, ibi rerum Conditor omnia unico intuitu ſibi etiam repræſentare debet.

§. LXV.

Tertium, quod præmittendum cenſemus, & ex quo ceu principio magna controverſiæ pars dirimi poteſt, hoc eſt, ut inter nos conveniat, num omnium rerum in hoc Univerſo exiſtentium totiusque rerum ſeriei atque nexus omnisque eventus prima radix atque fons in divino Intellectu, num vero in ipſius Voluntate atque Omnipotentia, num denique in re aliqua vel idea extra Deum & ab eo independente quærenda ſit? Ad hanc quæſtionem tota fere cum Remonſtrantibus de divinis Decretis lis, ſi controverſia recte inſpiciatur, redit.

§. LXVI.

Accuſantur vulgo Reformati, quod abſolutam Dei voluntatem, nullo ad intellectum reſpectu habito, omnium rerum primum fontem atque radicem faciant. Si vero dicendum quod res eſt, ante omnia Reformati fundamenti loco ponunt, nonniſi pro noſtro concipiendi modo,

varia

varia in Deo diſtingui poſſe, alias Deum conſiderant ceu actum puriſſimum, qui intelligendo velit & volendo intelligit. Si vero ad ſublevandam mentis noſtræ imbecillitatem diſtinctio aliqua facienda ſit, ſtatuimus *divinum intellectum radicem omnis poſſibilitatis eſſe*, ut nihil poſſibile ſit, quam quod Deus ſibi ceu tale repræſentat: Ideæ autem illæ rerum poſſibilium non ſunt aliquid extra Deum, quaſi Deus res poſſibiles, ſive abſtracte conſideratas, ſive in Syſtemata redactas, ceu aliquid extra ſe & à ſe independens conſideraret, ſed per intellectum divinum tantum poſſibiles ſunt, quia Deus eas ſibi ceu tales repræſentat, adeo ut extra & ſine divino Intellectu nihil poſſibile ſit. Porro *divinam Voluntatem ceu radicem futuritionis rerum*, ſi ita loqui fas eſt, conſideramus. Ita ut ex infinitis rebus poſſibilibus, quas Deus ſibi, Intellectum ſuum intuens, repræſentat, nihil unquam futurum foret, niſi Deus etiam *vellet* atque decerneret tale futurum eſſe. *Omnipotentiam denique divinam ceu radicem actualis exiſtentiæ* conſideramus. Ut divina Voluntas ita potens ſit, ut id quod ſemel decretum fuit etiam ad actum producere queat. Tale ergo quale divinus Intellectus ſibi repræſentavit Voluntas decernit, & quale Voluntas decrevit, Omnipotentia etiam ad actum producit.

§. LXVII.

Nihil autem reale atque poſſibile extra Intellectum divinum eſſe ſtatuunt Reformati; quaſi Deus ideas quaſdam extra ſe & à ſe independentes ſibi repræſentaret; hoc enim divinæ independentiæ plane adverſum eſſet, dum tam in volendo, quam in cognoſcendo à rebus extra ſe penderet.

Ex

§. LXVIII.

Ex tribus hiſce, quæ poſuimus, principiis (§. 63. 64. 65.) totum Reformatorum de prædeſtinatione ſyſtema explicari poteſt, ut nihil in eo deprehendatur, quod iis non conforme ſit. Id enim maxime agunt, ut nihil admittant, quod non omnibus divinis Attributis & toti Univerſi ac veræ Religionis ſyſtemati conforme eſt. Hujus vero rei maximam rationem habent, ut non unam Dei perfectionem à reliquis abſtractam conſiderent, ſed in relatione ad omnia reliqua Dei Attributa, & ad totum veritatum nexum; probe ſcientes, quod aliquis facillime in errorem incidere poſſit, ſi abſtracte à reliquis quidquam conſideret & de eo judicium ferat.

§. LXIX.

Ut nunc primo maximum removeamus obſtaculum, quod Doctrinæ noſtræ de Prædeſtinatione adverſarii perferre minime poſſunt, *Decretum* nimirum *abſolutum*, quod divinis Perfectionibus plane indignum ipſis videtur; ante omnia explicandum erit, quo ſenſu illud Reformati *abſolutum* vocent.

§. LXX.

Abſolutum ſcilicet *Decretum* ſalutis ſtatuimus *reſpectu Dei*; *reſpectu hominum* vero id minime abſolutum eſſe docemus, ſed quam maxime *limitatum* ac *conditionatum*, ut Conditioni fidei ac Sanctimoniæ nexu indiſſolubili junctum ſit; juxta Chriſti & Pauli effatum: *Qui non crediderit damnabitur*; & *ſine ſanctimonia nemo videbit Deum.*

§. LXXI.

Ut clarius rem explicem; dicimus *primo Decretum*

cretum de hominum ſalute vel reprobatione non-niſi reſpectu Dei eſſe *abſolutum.* Hoc eſt Deum, nec in cognoſcendo, nec in volendo vel decernendo, ab ulla cauſſa extra ſe à ſe independente pendere. Ut nulla extra Deum poſſibilitatis alicujus detur idea, ſed quod Intellectus divinus omnis ideæ, omnis rerum poſſibilitatis fons ſit; ſive quod Deus nullam ab extra ſe, ut Creaturæ, cognitionem acquirat, ſed quod ipſe omnis cognitionis, omnis rerum Eſſentiæ ac poſſibilitatis, omnis rationis, omnisque entis, generaliſſimo etiam ſenſu ſumti, Auctor ſit. Ut adeo ab omni æternitate, nullam rem, nullam rei conditionem potuerit cognoſcere, quam ex ipſo ſuo Intellectu omnis ideæ fonte atque radice.

§. LXXII.

Veritas hæc adeo clara, adeo certa Reformatis Doctoribus videtur, ut putent ſe in ſummam Dei *Independentiam* maxime fore injurios, ſi contrarium ſtatuerent, docerentque dari Ideam, vel Eſſentiam aliquam, vel conditionem, vel poſſibilitatem extra divinum Intellectum, à qua Deus in cognoſcendo dependeret, ut illius cognitio à re extra ſe augeri poſſet, ut aliquid reale vel ens aliquod atque bonitas aliqua daretur independenter ab ipſius Intellectu, à qua realitate ipſe, ab omni æternitate, ceu à conditione à ſe independente in cognoſcendo dependerit. Imo ſine divino Intellectu nec quidquam poſſibile eſſe arbitrantur Reformati Doctores. Neque hic ullam in Deo perfectionem invenire poſſunt quæ contrarium ſuadeat, ſed ut firmiter hoc teneant, potius omnia Dei Attributa ſuadent. Ita divinus *Intellectus illimitatus ac independens* adeoque *abſolutus* eſt.

Divi-

§. LXXIII.

Divinam autem *Voluntatem* quod attinet, ejus unicam normam atque regulam, ſi mihi ita dicere fas eſt, Intellectum divinum ſtatuunt, ut Deus intelligendo etiam velit. Ut adeo Voluntas Dei à ſolo Dei Intellectu, nec à cognitione aliunde acquiſita pendeat. Et in hoc iterum ſummam Dei perfectionem conſiſtere convictiſſimi ſumus, quod divina voluntas non à re extra ſe, ſed à ſolo Dei Intellectu determinetur, adeoque ab omni alia re extra Deum independens ſit. Quoniam autem Intellectus divinus *illimitatus*, *independens* adeoque *abſolutus* eſt; Voluntas vero divina à nulla re, à nulla realitate adeoque nec à conditione aliqua extra Deum, & ab Intellectu divino i dependente, ſed à ſolo Dei Intellectu pendeat & determinetur; ſequitur quod, uti divinus Intellectus abſolutus eſt (§. 72.), etiam divina *Voluntas* eodem ſenſu *abſoluta* eſt.

§. LXXIV.

Decretum autem divinum nihil aliud eſt, quam Voluntatis divinæ determinatio de hoc mundo, in quo hæc rerum ſeries eſt, ad actum producendo; quidquid itaque de divina Voluntate dici poteſt, etiam de Decreto dici poteſt, cum ſit Voluntas Dei Quoniam autem divina Voluntas abſoluta, ſive ab omni re extra Deum independens eſt; conſequitur etiam divinum *Decretum* hoc ſenſu *abſolutum* eſſe.

§. LXXV.

Si vero Decretum Dei univerſale abſolutum eſt, idem etiam de Decretis particularibus, quæ omnia ſub univerſali comprehenduntur, dici debet;

bet ; adeoque *Decreta* etiam *particularia* eodem, quo univerſale, ſenſu, *abſoluta* ſunt.

§. LXXVI.

Uti vero *reſpectu* Dei Decreta abſoluta eſſe contendimus, ita *reſpectu hominis* ea *conditionata* aſſerimus. Conſtans nimirum Reformatæ Eccleſiæ Doctrina fuit, Deum nemini æternam ſalutem conferre decreviſſe, quam ſub conditione veræ in Chriſtum fidei ac ſanctimoniæ ; ut Deus hæc ita ſibi invicem ſubordinaverit, ut finem nemini decreverit, quam ſub conditione mediorum. Ita firmiter tenemus, Deum neminem reprobaſſe, quam conſtantis atque ad finem usque perſeverantis malitiæ ac incredulitatis ratione habita. Unde nihil magis horremus quam ſophisma illud ignavi, atque homine Chriſtiano indignas voces: *Si electus ſum ſalvabor, ſi vel ad finem usque impie vivam: Si vero reprobatus ſum damnabor, etiamſi ſanctiſſime vivam.* Omnes propterea ad ſeriam pœnitentiam, ad veram fidem, ad conſtantem vitæ ſanctimoniam ac virtutis Chriſtianæ ſtudium jugiter excitamus. Ex quibus abunde liquet: *Prædeſtinationis Decretum ad æternam ſalutem, & peccatoris ad vitæ finem usque reprobationem reſpectu hominis omnino conditionatam, neutiquam vero abſolutam eſſe.*

§. LXXVII.

Sed hoc nomine *a*. Remonſtrantes hanc noſtram Doctrinam reſpuunt, quod illa divinæ JUSTITIÆ ſit adverſa, *quæ* ex hypotheſi noſtra *nos condemnet ob peccatum nunquam à nobis commiſſum, & ante multos quam naſceremur annos patratum? Et quæ primo omnium decreverit glorificari per æternam*

noſtram

noſtram miſeriam, facto ſimul decreto de peccato à nobis committendo, ad juſtificandum pravium Reprobationis noſtræ decretum.

§. LXXVIII.

Duo OBJECTIO hæc membra habet, *alterum* primi peccati imputationem; *alterum* vero reprobationis decretum reſpicit. Quoad primum conſiderandum eſt, quandonam Deum juſte agere dicendus ſit? Videndum deinde, an Deus peccatum primum nobis imputando juſte nobiſcum agat? Juſte Deus nobiſcum agit, quando ſecundum potiſſimam ſuam legem agit. Juſtiſſima autem hauddubie Lex fuit, quando ab Adamo perfectiſſimam pro ſe & poſteris ſuis obedientiam poſtulavit, addita mortis comminatione, ſi eam transgrederetur, & vitæ perennis promiſſione ſi obediret. Nemo autem injuſtitiæ Deum accuſare potuiſſet, ſi propter Adami ad conſummationem uſque obedientiam, ſtatum perfectionis moralis ad poſteros etiam, quibus eadem quæ Adamo Lex data eſt, propagaſſet, adeoque ſimilem Adamo obedienti ſobolem dediſſet. Ita contra nec injuſtitiæ Deus accuſari poterit, ſi juxta eandem legem à ſe conſtitutam etiam Adamo inobedienti ſobolem det juxta imaginem ac ſimilitudinem ejus. Peccati autem primi imputatio in nulla alia re conſiſtit, quam quod poſteri ejus & eodem loco habentur & ſimiles ſunt parenti; Cum vero, juxta ea, quæ à nobis probata ſunt, juſto Dei judicio, quod juſtiſſima ipſius lege fundatur, Adamo ſimilem dare potuit ſobolem, quod etiam juxta ipſas naturæ regulas aliter fieri non potuit, adeoque juſto etiam judicio Adami peccatum imputare; dum Adamo ſimilem dare ſo-

bolem & peccatum ejus imputare ſit unum idemque; Si vero prius divinæ Juſtitiæ contrarium non eſt, nec huic perfectioni etiam poſterius contrarium eſſe poteſt.

Jubeor ut clarius paulo hic Sententiam meam exponam, ut quidquam imputationi peccati primi immediatæ derogari videatur. Adverſarii noſtri, hoc in primis nomine, maximam nobis litem movent, quod juxta noſtram de peccato originali Doctrinam, talis peccati primi ſtatuatur imputatio, qua Deus absque ullo corruptionis univerſalis atque nativæ reſpectu, omnes Adami poſteros propter ſolum illum primi parentis peccaminoſum actum reos cenſeat atque condemnabiles habeat; Ut adeo nulla proprii peccati ratione habita, adeoque in ſe innoxii, æternæ deſtinentur pœnæ, quod in divinam Juſtitiam maximopere injurium ſit, neque cum ſumma Dei Æquitate conciliari poſſit. Cum viderem hunc de Doctrina noſtra conceptum admodum male Adverſarios noſtros habere, eosque ab ejusmodi Dogmate valde abhorrere, id ubique egi, ut oſtenderem, male illos in noſtra Doctrina ea ſeparare, quæ ſejungenda minime ſunt. Omnis nimirum, quam hic nobis movent, controverſia inde naſcitur, quod imputationem illam mediatam & immediatam non in conceptu ſolum, ſed reipſa etiam à ſeinvicem diſtinguunt, & ita quidem ut immediatam ſolam atque in abſtracto à mediata conſiderent, cum tamen Theologi noſtri neutram ab altera ſeparandam velint. Factum inde ut ego diſtinctione illa uti & verbis eam exprimere noluerim, ſed nonniſi rem ipſam explicuerim, cumque divinis Attributis Doctrinam hancce conciliaverim. Ubique propterea utrosque hos de peccati primi imputatione conceptus, ceu inſeparabiles, conjunxi, neque unam absque altera conſiderandam putavi; Ut licet & hic ab hac diſtinctione abſtinuerim, utramque tamen imputationem verbis meis involverim, nec reipſa à Theologorum noſtrorum, vel ipſius etiam Apoſtoli Pauli, ſententia diſceſſerim. Scholion hoc ſcribens, omnia, quæ mihi ad manum erant, Theologiæ noſtræ Syſtemata evolvi, ut, quænam vera & genuina præci-

puorum

duorum noſtrorum Theologorum hac in re ſententia ſit perſpicerem? Inveni eandem ipſis hac in re mecum mentem eſſe; nempe duo hæc imputationis genera ſeparanda ac in abſtracto conſideranda minime eſſe; ſed unum neceſſario involvere alterum. Ut recte itaque quid ſentiam intelligar, mentem meam duorum ſummorum Eccleſiæ noſtræ Doctorum ac Theologorum verbis exprimam; Celeberrimi nimirum CAMPEGII VITRINGÆ ac de Eccleſia meritiſſimi FRID. ADOLPHI LAMPII. Prior in Compendio Theologiæ, ſive *Doctrina Religionis Chriſtianæ* Cap. XI. §. 3. & ſeqq. ita habet:

§. 3. *Tranſit autem hoc* peccatum *cum his ſuis* effectis *ex juſta Dei Rectoris Lege & Judicis ſententia in omnes Adami poſteros, quotquot vi illius verbi:* Creſcite & multiplicamini, *ex ipſo naſcuntur. Hoc dicitur* Peccatum Originale. Rom. V. 12. 1. Cor. XV. 21. 22.

§. 4. *Nempe Deus, ut Mundi Rector, hanc conſtituerat* Legem, *ut homo quocunque in ſtatu poſitus liberos procrearet ſecundum* imaginem ſuam, *hoc eſt, ſibi ſimiles; & peccator quidem iiſdem* vitiis habitualibus, *quibus ipſe inquinatus erat,* pollutos, *ac proinde* eidem *cum ipſo ſuccumbentes* reatui, *ac eadem quoque communis* reatus *argumenta,* mortem *& mortis præludia,* labores ac dolores hujus vitæ, *præferentes, quin, niſi* Gratia *interveniat &* Reſipiſcentia, *æternum à glorioſa Dei communione alienandos,* Gen. V. 3. Rom. V. 12.

§. 5. *In qua Dei conſtitutione nihil eſt iniqui, tum qui* per Legem naturæ, *& ſecundum illius* ordinem, *res aliter fieri nequit, quam ut* ſimile procreet ſimile; *tum quia indignum eſſet Deo, peccatori,* non quærenti ſemen ſanctum, *dare*

ſemen ſanctum, *vel* ſemen *peccatoris acceptum habere*, *cum peccatorem ipſum reprobet.*

§. 6. *Juxta hanc igitur naturæ legem evenit*, *ut primi Parentes liberos procreaverint ſecundum* ſimilitudinem ſuam, *hoc eſt*, ſervos *non Rationis ſed* concupiſcentiæ; *carnales*, *& carnalia ſapientes*, *deſtitutos pulchritudine imaginis Dei*, *à virtute alienos & propenſos ad vitia & vanitatem ſæculi*, *ſui præpoſtero & inordinato amore turgidos & inflatos*, *atque adeo indignos*, *qui in communione & amicitia Dei viverent. Quæ* corruptio, *per omnes hominis facultates regnans*, *& maxime ſe in vitioſis atque inordinatis Affectibus exerens*, *vulgo appellatur* Peccatum Originale inhærens: *Ab Auguſtino olim valide aſſertum adverſus Pelagianos.*

§. 7. *Quod idem Peccatum*, (*quæ eadem vitioſitas habitualis*) *ſecum trahit reatum non tantum malorum hujus vitæ & mortis temporalis*, *ſed & niſi Gratia interveniat*, *æternæ.* Eph. II. 3.

§. 8. *Qui* Reatus *an à primo Adami peccato* mediate, *an* immediate *pendeat*, *in Scholis* ſubtilius *magis quam* utilius *diſputatur*, *cum eadem utrobique res teneatur & adverſus Pelagianizantes aſſeratur. Id certum*, *interveniſſe hic Dei* Judicium, *& poſſe proinde hoc conſequens Peccati Protoplaſtorum in eorum poſteris hoc ſenſu appellari* Peccatum Originale imputatum. Genes. III. 15. 16. 17. Sic CAMPEGIUS VITRINGA.

Celeberrimus autem LAMPIUS, ingens Eccleſiæ noſtræ decus, ad D'OUTREINII Catechiſmum ſive *Gülden Kleinod der Lehre*

Lehre der Wahrheit. pag. 57. ita ſententiam ſuam explicat:

Frag. Auf wie mancherley Weiſe kan die Erbſünde angemerket werden?

Antw. Auf zweyerley Weiſe: Entweder als zugerechnet, *wodurch die Schuld von Adam auf ſeine Nachkommen iſt übergegangen: Oder als* anklebend, *wordurch ſie ſeiner Verdorbenheit ſind theilhaftig worden.*

Frag. Was halteſt du von dieſem Unterſcheid?

Antw. Man iſt darüber unter den Gottsgelehrten ſelbſt von Anfang der Chriſtenheit nicht eins geweſen, und muß man ſich derhalben in Liebe tragen, *abſonderlich da die Streitigkeiten darüber ſo ſubtil ſind, daß ſie, um darinn zur gründlichen Entſcheidung zu kommen, recht geübte Sinne erfordern,* &c.

Frag. Was dient aber ſonderlich dabey in Acht genommen zu werden?

Antw. Daß man zwar in ſeinem Begriffe einen Unterſcheid zwiſchen der zugerechneten und anklebenden Erbſünde machen kan: Aber daß ſie indeſſen in der Sache ſelbſt unzertrennlich vereinigt ſind. Es kœnnte keine anklebende Erbſünde ſeyn, wenn keine Zugerechnete wære. Denn Gott hætte die Nachkommen Adams nicht in Sünden laſſen gebohren werden, wenn ſeine Schuld nicht auf ſeine Nachkommen wære übergegangen. Aber an der andern Seite mußte auch die anklebende Verdorbenheit mit der zugerechneten verknüpfft werden, um vollkommen allen Mund zu verſtopffen, und

alles Fleiſch Gott ſchuldig zu machen. Und durch eine ſolche Verknüpffung wird die fürnehmſte Schwierigkeit weggenommen, und die Entgegenſetzung des erſten und zweyten Adams in ihrem vollen Lichte dargeſtellet.

§. LXXIX.

Altera difficultas ab hominis prædamnatione, ſive ejus ſine peccati reſpectu reprobatione, deſumta eſt; Cum nimirum Deus, ex Reformatorum hypotheſi, ſui per æternam noſtram miſeriam glorificationem quærens, certum primo hominum numerum reprobaverit, & dein, ut actum hunc juſtificaret, peccatum etiam à nobis committendum decreverit. Quam falſam ſententiæ noſtræ interpretationem ſequentes diluent obſervationes. *α.* Male nobis affingunt, quod ſtatuamus, Deum quenquam ſine peccati reſpectu reprobaſſe; Sed conſtanter docemus, ideo Deum certum hominum numerum ad æternam deſtinaſſe pœnam, quia in infidelitate ac incredulitate ad finem vitæ usque permaneat. *β.* Falſo etiam nobis tribuunt, quod in Deo certum ſtatuamus Decretorum ordinem, quaſi prius de fine & deinceps de mediis cogitaverit; docemus autem Deum ſimul & unico actu finem & media decreviſſe, ut totum hunc rerum ordinem, qualis in hoc Univerſo eſt, adeoque etiam omnes fines particulares ac ſubordinatos ſimul cum univerſali ſtatuerit; Dici propterea minime poteſt, Deum prius homines reprobaſſe & deinceps de peccato etiam ab homine committendo decreviſſe. *γ.* Ratione peccati Deum nihil decreviſſe ſtatuimus, quam ſe illud permiſſurum eſſe. Deus enim malum morale velle non poteſt (Cap. III. §. 477.);

477.) ; nec hunc mundum propter malum morale producere decrevit (Cap. III. §. 478.) Deus tamen impedire noluit, quominus malum morale fieret, unde permittere decrevit malum (Cap. III. §. 481.) Et id quidem ſapientiſſime decrevit (Cap. III. §. 500.)

§. LXXX.

Cadit propterea altera etiam difficultas à Sanctitate Dei deſumta, cum qua conciliari minime poſſit, quod Deus antecedente Decreto peccatorum commiſſionem certo determinaverit, & tali quidem modo, ut eam à nobis evitari impoſſibile ſit.

§. LXXXI.

Ad quæ reſpondemus. α. Originem mali omnino quæſtionem ſolutu perdifficilem eſſe, quæ noſtris Adverſariis non minus ac nobis negotium faciet, quacunque ratione rem explicare velint. β. Neceſſitas autem peccandi non alio ſenſu ex Decreto divino promanare poteſt, quam quatenus Deus modo ſapientiſſimo peccatum permittere decrevit, hominemque cum poſſibilitate abutendi libertate creavit. Ipſimet autem Remonſtrantes negare non poterunt, Deum peccati permiſſionem decreviſſe, & hominem cum facultate abutendi libertate creaſſe; unde easdem ipſorum quas noſtra ſententia difficultates habet. γ. Tenendum inſuper, quod Decretum divinum rerum eventui nullam addat neceſſitatem, dum nec rerum contingentiam, ac actionum rationalium libertatem tollit (Cap. III. §. 440.) Ut licet Decretum immutabile ſit, omnia tamen non abſoluta neceſſitate, ſed hypothetica tantum in hoc mundo fiant (Cap. III. §. 463.)

§. LXXXII.

Quærunt ex nobis Remonſtrantes: Quo ſenſu Deus dicere poſſit *ſe non delectari morte peccatoris*, ſi per abſolutum Decretum tot hominum myriades reprobaverit, credendum autem omnino eſſe, Deum non minus Decreti executione, quam ipſo Decreto delectari.

§. LXXXIII.

Suo autem loco jam demonſtravimus, Deum mundum hunc non propter malum morale producere decreviſſe (Cap. III. §. 478.); & impoſſibile eſſe ut malum morale Deo placeat (Cap. III. §. 483.); Et Deum creaturarum rationalium felicitatem velle, contra earum infelicitatem non velle (Cap. III. §. 517.); Ex quibus patet quam remoti ab ea ſententia ſimus quæ nobis affingitur; neque eam ex reliquis Doctrinæ noſtræ partibus fluere, ex tota illa, quam nunc citavimus demonſtratione liquet. Ratio vero, cur ea nobis tribuitur, hæc eſt, quod Adverſarii contendunt nos abſolutum Decretum etiam *reſpectu hominis* ſtatuere; quod falſiſſimum eſſe ſupra probavimus.

§. LXXXIV.

Addunt hisce: Doctrinam noſtram cum Dei veritate ac ſinceritate, Gratiam ſuam nobis offerentis conſiſtere non poſſe, dum per actum aliquem antecedentem determinaverit, ut omnia hæc inefficacia ſint; adeoque ſerio peccatoris converſationem nolit.

§. LXXXV.

Pernegamus autem α. Deum actu antecedente decreviſſe, ut Gratiæ ſuæ beneficia erga non-

nullos

nullos inefficacia ſint, tali enim Decreto opus minime erat; nam non Dei Decretum, ſed peccatoris pertinacia ac durities in cauſſa eſt, cur ea Gratiæ beneficia, quæ Deus, etiam reſpectu eorum, qui pereunt, adhibet, converſionem non efficiant; culpa ergo in corruptiſſima hominis natura, non in divino Decreto quærenda eſt. Deum vero peccati cauſſam non eſſe, à nobis ſuo loco demonſtratum eſt. Ulteriorem vero Gratiam duriſſimis hisce peccatoribus largiri non tenetur, dum ne ea quidem uti velint quam ipſis donat, ſed eam reſpuant atque pedibus conculcent, *&*. Cum autem Deus hominum infelicitatem non velit (Cap. III. §. 517.), certiſſimum etiam eſt, Deum nec pœna ipſorum delectari, ſed potius ſerio velle, ut officio ſuo ſatisfaciant, ut exhortationibus ſuis obediant; quod ſi Deus non vellet, contrarium vellet, ut ſcilicet mandatis ſuis immorigeri ſint, adeoque peccatum vellet; hoc autem falſum eſſe (Cap. III. §. 478. 483.) à nobis probatum eſt

Simejus læſæ Majeſtatis crimen commiſerit, mortis propterea reus; Nolebat tamen Salomon Rex ſapientiſſimus ſtatim ultimo eum afficere ſupplicio, ſed ut Simei Hieroſolymis domum extruat jubet, inque ea habitet, neve inde unquam excedat; Quod ſi vero exierit & Ridronem torrentem tranſierit, ſciat ſibi eſſe moriendum & ſua culpa pereundum. Simejus mandatum hoc regium transgrediens ad Regem arceſſitur. Quum, ita eum alloquitur Salomon, ego te per Jehovam obteſtatus, & tibi conteſtatus fuerim, ſi quoquam egrederere atque ires, ſcires, tibi fore moriendum. Tum Benajas Jojadæ filius, jubente Rege, procedit, illumque adgreſſus interficit. Lib. I. Regum Cap. II. Quis hic dubitare poterit, firmiſſimum ac immutabile Regis Decretum fuiſſe ut perimeretur Simejus, ſi hanc Legem ab ſe conſtitutam transgre-

deretur; Sed quis propterea dubitet, ſeriam ſapientiſſimi Regis fuiſſe voluntatem, ut Simejus in Domo ſua permaneat neque unquam inde egrediatur, ſed Mandati Regis, ipſi ſub hac conditione clementiam offerentis, obſervatiſſimus ſit.

§. LXXXVI.

OBJECTIO II. A natura Dei, inquit BURNETUS l. c. §. 42. 43. ad hominis naturam pergunt, exiſtimantes, ejusmodi Libertatem, qua homo actionum ſuarum Dominus eſt, & pro lubitu facere vel omittere poteſt quod vult, ad Moralitatem actionum adeo eſſe neceſſariam, ut ſine illa actiones noſtræ nec bonæ ſint nec malæ, nec præmiorum aut pœnarum capaces. - - Ideoque aliqui ſaltem Libertatis gradus nobis concedendi ſunt, alias quomodo vel laudandi vel culpandi erimus propter quicquam eorum quæ facimus? Si homo putat ſe inevitabili ſubeſſe decreto: *Uti* nulla malefactorum conſcientia ipſum urgebit; Eo quod vi inevitabili conſtrictus ei omnia imputat, ſic facili & plena conſequentia inde concludit, vanum eſſe luctari cum impoſſibilibus; Cumque homines natura proclives ſint ad culpam omnem à ſe amovendam, ſeque inertiæ & ignaviæ dandos, in vitia iſthæc proniores utique ſumus, quam ut opus ſit ejusmodi adoptare Opiniones, quæ illis patrocinantur. Omnis Virtus & Religio, omnis Diſciplina & Induſtria, ex hoc tanquam principio ſuo primo derivari debet; Nimirum eſſe in nobis potentiam, qua Cogitationes & actiones noſtras gubernare & facultatibus noſtris uti poſſimus. Hoc ſi negetur, omnis Conatus, Educatio, omneque ſtudium, ſive nobis ſive aliis impenſum, vanum prorſus erit atque fruſtraneum. Nec induci homo unquam

quam poteſt, ut aliud de ſe credat; Adeo enim clare percipit ſe eſſe agens Liberum, adeo evidenter ſentit ipſe in ſe cogitationes, momenta rerum viciſſim expendentes, & de objectis deliberantes; ut certo ſciat ſe eſſe Ens liberum. Hæc eſt Imago Dei Naturæ hominis impreſſa; Et quamvis homo ſubito impetu quandoque ita ſe abripi ſentiat, ut eam Libertatem ſubinde amiſiſſe videatur; Sentit tamen ſe potuiſſe æſtum illum in primo ejus ortu reprimere: Sentit ſe poſſe cogitationes in aliud objectum defigere, ſibique ipſi in pluribus dominari, dum modo id facere annitatur; Sentit, recta rerum notitia ſeriaque conſideratione, bono conſortio, exercitiisque probis ſe emolliri mitemque reddi, pravis autem efferatum ac diſſolutum. Ex omnibus his concludunt. Hominem eſſe Liberum, neque ſubeſſe Fato inevitabili, aut Motibus ad bonum vel malum irreſiſtibilibus. Omnia hæc perpetuo confirmant tenore Scripturæ, quæ Perſuaſionibus, Exhortationibus, Increpationibus, Expoſtulationibus, Promiſſionibus, & Comminationibus ubique plena eſt. Quæ omnia vana ſunt atque ſcenica, niſi facultates in nobis dentur liberæ, quibus hæc proponantur. Cui uſui erit alloqui mortuum, ſuaſionibus cœcum movere ut videat, claudum ut currat? Si impotentia omnimoda laboramus, donec irreſibili Gratia ſuperveniat, & ſi ſemel datæ nihil poteſt reſiſtere, cui uſui quæſo ſolennes iſtæ invitationes & exhortationes, ſi nullum in nobis poſſunt habere effectum? Non poſſunt nos reddere inexcuſabiles, niſi per illas corrigi in noſtra ſit poteſtate; exiſtimare autem Deum lucem aut Gratiam ſuam iis impertiri, quos jam tum antea damnare intendit, in id ſal-

tem

tem ut inexcuſabiles nos reddat, cum nihil ex Luce & Gratia boni ad eos redundare poſſit, & tantum aggravandæ eorum damnationi inſerviant, id ſane tam alienum de infinita illa Bonitate Conceptum animo ingerit, ut propriis & à re naſcentibus vocabulis eundem exprimi minus conveniat.

§. LXXXVII.

RESPONSIO. Integra fere hæc objectio tribus nititur falſis hypotheſibus quas nobis affingunt Adverſarii. *Prima* hæc eſt, *quod omni plane Libertate hominem per Decretum abſolutum & immutabile privemus*; Contrarium autem demonſtravimus Propos. IV. *Altera* falſa hypotheſis eſt: *Quod per Decretum abſolutum inferatur Neceſſitas actionum abſoluta ac inevitabilis.* Contrarium vero à nobis demonſtratum eſt (Cap. III. §. 463.); *Tertia falſa* hypotheſis hæc eſt: *Quod tale quale à nobis ſtatuitur Decretum omnem mediorum uſum ac neceſſitatem excludat.* Contrarium autem patet ex §. 76. Prolixa igitur humanæ Libertatis ac neceſſitatis hypotheticæ probatione contra nos Adverſarii opus non habent: Neque etiam negamus hominem in pluribus ſibi ipſi dominari poſſe, ſi id facere annitatur, quivis enim homo Gratiam refrenantem habet, ſi ea uti velit. Nec porro negamus hominem recta educatione, rerum notitia, conſortio bono, variisque diſciplinis emolliri mitemque reddi, quæ omnia ad Gratiam communem pertinent, hominemque ad recipiendam ulteriorem Gratiam præparant. Perſuaſiones, exhortationes, expoſtulationes, promiſſiones, comminationesque omnino uſum ſuum habent ratione triplicis hominum generis. *Primo* ratione eorum,

qui

qui *jamjam converſi* ſunt, quique adeo operante in iis divina Gratia bonum velle & perficere poſſunt, ut ſuaſiones ac commonitiones illorum reſpectu fruſtraneæ non ſint. *Secundo* ratione eorum, qui quidem *nondum converſi*, ſed tamen *convertendi* ſunt; Cum quibus Deus ceu cum creaturis rationalibus agit, iisque externa ad conſequendam ſalutem media donat, ut hac ratione præparentur ad converſionem eorum animi; utantur enim mediis hisce neceſſe eſt, & quidem viribus naturalibus, ſi majoris participes fieri velint Gratiæ. *Tertio* denique eorum etiam reſpectu, qui *in duritia ac peccati dominio ad finem usque permanent*, nec unquam convertuntur, exhortationes, increpationes &c. neceſſariæ ſunt: Vide Cap. XVI. §. 70. præcipue ut officii ſui commonefiant, ſciantque ad quid natura obligati ſint. Quo autem ſenſu, reſpectu convertendorum Gratia Dei irreſiſtibilis ſit, nec ullo modo hominis Libertati officiat ſupra jam (Cap. XVI. §. 68.) à nobis oſtenſum eſt.

§. LXXXVIII.

Cum infinitæ denique bonitatis conceptu pugnare contendunt quod ſtatuamus, eum ſolum in fidem Deum iis, quos jam antea damnare intendit, lucem & Gratiam ſuam impertiri, ut eos ſaltem inexcuſabiles reddat, neque quidquam boni ex luce & Gratia illa ad eos redundare poſſe, quam ut aggravandæ eorum damnationi inſerviant.

§. LXXXIX.

Reſpondemus & hanc objectionem duplici falſa hypotheſi, quam nobis affingunt, niti. *Primo* de

de prædamnatione hominum ante peccati & finalis incredulitatis reſpectum. Quod contra §. 76. *Secundo:* Falſum eſt quod ſtatuamus, Deum *non convertendis* eam ſolum ob cauſſam lucem & Gratiam ſuam offerre ut illi ſint inexcuſabiles & ut eo major futura ſit eorum damnatio: Sed potius eum in finem Deum irregenitis externa Gratiæ media conferre dicimus, ut diligenter iis utantur, quod ſi velint etiam facere poſſunt, & ſi id præſtent quod præſtare poſſunt, tanto minor etiam eorum pœna erit; ſi vero ea contemtim habeant, nec iis per vires quas poſſident & per Gratiam communem uti velint, culpa non Dei, ſed illorum eſt, nec habent cur ullam in Deum culpam conjiciant. Nec Bonitati divinæ adverſum, ſi *iis* majorem Gratiæ menſuram denegat, qui *minori* uti nolunt, ſed potius hac ratione Deus Bonitatem ſuam cum Sapientia adminiſtrat.

§. XC.

OBJECTIO III. Pergit BURNETUS §. 44. Porro, inquit, durum eſt, duas contrarias voluntates in Deo ſupponere, quarum altera officium noſtrum nobis præſcribat, obſequium noſtrum maxime ſolennibus obteſtationibus à nobis requirens; Altera velut obicem nobis ponat, decernendo, contrarium à nobis faciendum eſſe. Hoc nobis Deum repræſentat tanquam habentem *Voluntatem* & *Voluntatem;* quamvis *Cor* & *Cor*, cum de homine dicitur, non optimam indolem denotet; Altera *Voluntas* poſtulat à nobis officium noſtrum; Altera vero impoſſibilitatem non peccandi nobis imponit; *Voluntas*, quæ bonum ſpectat, inefficax eſt, ea vero, quæ nos peccare facit, eſt infallibilis. Hæc equidem conceptu adme-

modum ſunt dura; & cum Radix veræ Religionis ſit, veras de Deo & Attributis ejus habere ideas, quæ ex iſtis principiis oriuntur, tales ſunt, ut Conceptus Deo indignos animo imprimant, qui ſi pro norma recipiantur, ad quam natura & notiones noſtræ formandæ ſint, non poſſunt non nos reddere malevolos, imperioſos & duros, minime vero apti videntur, qui nos imbuant Spiritu Amoris, Miſericordiæ, & Commiſerationis; Tametſi Deus in illis imitandus ſemper nobis in Scriptura proponatur. Omnis præterea prædicatio & inſtructio hoc ſupponit. Eccur enim homines vocantur, docentur & ſuaſionibus moventur, ſi non ſunt agentia libera, nec in proprias cogitationes poteſtate gaudent, & ſi ratione moveri aut convinci non poſſunt? Deluſoriæ prorſus ſunt pacis & Gratiæ oblationes omnibus hominibus factæ, ſi per Decretum Dei antecedens ad paucos reſtrictæ ſint, omnibus reliquis inde excluſis.

§. XCI.

RESPONSIO. Nititur iterum objectio hæc falſa hypotheſi, quod nimirum per divinum Decretum nobis imponatur inevitabilis peccandi neceſſitas, ut actiones noſtræ liberæ dicendæ non ſint, ſed abſolute neceſſariæ fiant; ad quod §. 87. reſponſum fuit; ex quibus clariſſime patet, falſiſſime nobis imputari quod ex ſententia noſtra ſequatur, Deum decreviſſe ut homo peccet, illique ad bene faciendum obicem poſuiſſe, nobisque impoſſibilitatem non peccandi impoſuiſſe. At contrarium hisce non modo docemus, ſed contrarium etiam ex noſtra de divinis Decretis Doctrina fluit; Siquidem juxta eam Deus, uti ſuo

loco

loco ſupracitato probatum, malum morale non vult, adeoque nec illud decrevit, imo Decretum divinum actiones noſtras liberas relinquit; ſed nonniſi peccati permiſſionem decrevit; hominemque cum facultate abutendi libertate creavit, quod & ipſi Adverſarii negare minime poſſunt (vide hæc probata §. 79.) Id igitur Remonſtrantes maxime agunt, ut male interpretentur noſtram de Decretis doctrinam, odioſasque nobis conſequentias affingant; in quarum numerum eæ etiam recenſendæ ſunt, quod juxta noſtram hypotheſin *Voluntas*, quæ bonum ſpectat, ſit ineſficax, *ea* vero, *qua nos peccare facit*, ſit *infallibilis*; Cum enim Deus mali moralis operationem non decreverit, illudque ipſi ſummopere diſpliceat, & nonniſi ſimplicem ejus permiſſionem ſapientiſſimas ob cauſſas ſecum ſtatuerit, etiam voluntas ejus *nos peccare facere* dicenda non eſt. Inde liquet: Neutiquam nos contrarias in Deo Voluntates admittere, ſed Deum nonniſi bonum, & quidem ſerio velle, conſtans noſtra Doctrina eſt.

§. XCII.

Nec habent cur dicant Remonſtrantes, ſecundum noſtram Doctrinam deluſorias prorſus eſſe pacis & Gratiæ oblationes omnibus hominibus factas, ſi per Decretum Dei antecedens ad paucos reſtrictæ ſint, omnibus reliquis inde excluſis. Siquidem Gratiæ ac pacis oblatio non propter eos qui nunquam convertuntur, fiat, ſed eorum cauſſa, qui convertendi ſunt, qui autem ab Evangelii Miniſtris dignoſci non poſſunt, unde indiſcriminatim reconciliationis munus adminiſtrant, neſcientes quinam ex toto grege oblata beneficia per divinam Gratiam vera ac viva fide excepturi

ſint.

ſint. Gratiæ autem ac pacis oblationem non eorum cauſſa fieri, qui nunquam convertuntur, ſed ſub peccati dominio ac incredulitate per integram ſuam vitam permanent, inde patet, quia Deus in iis locis Evangelium prædicari non curat, ubi nullos reperiri ſcit, qui oblatam Gratiam acccepturi ſint, ſed candelabrum Evangelii ſui ex illo loco removet. Cum itaque in Eccleſia ubi boni mixti ſunt malis, externa vocatio non poſſit non indiſcriminatim fieri, Gratiæ promiſſio nonniſi ſub conditione annunciatur, ut nimirum homines, ſi ejus fieri velint participes, reſipiſcant & Deo teſtanti in Verbo ſuo fidem habeant; has conditiones ſi homines non impleant, nec omni ſtudio etiam, quantum quidem in ſe eſt, id agant, ut eas aſſequantur, etiam Gratiæ ac pacis applicationem ſibi facere nunquam poſſunt, unde ejus oblatio deluſoria minime eſt; qualis hoc ſolum in caſu eſſet, ſi ad cœtum fieret, qui nonniſi ex reprobis conſtat; aut ſi nulla ſub conditione Gratiæ ac pacis promiſſio omnibus ſine ullo diſcrimine fieret.

§. XCIII.

OBJECTIO IV. Ut porro contra nos probent, rerum futurarum exiſtentiam, ſive *futuritionem*, uti metaphyſici loquuntur, non à divina prædeterminatione ac præſcientia, ſed nonniſi à libera humanæ voluntatis electione pendere, ita ut certitudo divinæ Præſcientiæ non ſit antecedens & cauſalis, ſed ſubſequens & eventualis, & nihil aliud ſit, quam notitia rerum quæ futuræ ſunt, nec neceſſitatem nec cauſalitatem inferat, ad ea provocant Scripturæ dicta, ubi de Præſcientia

conditionata ſermo eſt. Unde ita BURNETUS l. c. §. 49. Scriptura, inquit, pluribus in locis præſcientiam conditionatam clare docet; indicavit Deus Davidi, 1. Sam. XXIII. 11. 12. *Saulem Kegilam venturum*, & Kegilitas ipſum Regi *tradituros* eſſe: Utrumque vero futurum erat ſub iſta conditione, ſi ibi maneret, diſcedente vero Davide neutiquam accidit; hic erat præſcientia conditionata. Sic ſecundum effatum Chriſti, Matth. XI. 21. 22. *Tyrii* & *Sidonii*, *Sodomæi* & *Gomorræi* pœnitentiam acturi fuiſſent, ſi vidiſſent miracula, in quibusdam *Galilææ* urbibus edita. Quandoquidem ergo hæc præſcientia tam certa eſſe poteſt, ut nunquam erret, neque Providentiæ divinæ conſilia vana reddat; quandoquidem etiam per hanc Attributa divina vindicantur, & Libertas Voluntatis humanæ aſſeritur: omnes difficultates facilime hoc modo ſolvi poſſe videntur.

§. XCIV.

RESPONSIO. α. Tenendum hic ante omnia, quod ſæpius jam à nobis obſervatum fuit, nec divinam rerum Præſcientiam nec prædeterminationem rebus abſolutam inferre neceſſitatem. Siquidem Deus res liberas præſciat & decernat ceu res liberas, contingentes ut contingentes, neceſſarias vero ut neceſſarias; Præſcientia futuritionis rerum earundemque prædeterminatio in rebus ipſis nihil mutat, nec quidquam iis addit quam eventus certitudinem, minime vero neceſſitatem; Ita ut eæ actiones, quæ antecedenter ad divinum Decretum, ſi ita loqui liceat, intellectui divino repræſentatæ fuere ceu meræ poſſibiles vel ut contingentes, vel ut libe-

ræ,

ræ, vel ut neceſſariæ, etiam poſt prædeterminationem divinæ Voluntatis de ea rerum ſerie ad actum producenda, & poſt præſcientiam futuritionis earum certitudinis tales maneant. β. Tenendum porro, Intellectum divinum in ſe ſpectatum ſine reſpectu ad Voluntatem, radicem eſſe meræ poſſibilitatis rerum, dum Deus intuendo ſemetipſum ſive perfectiones ſuas, adeoque cognoſcendo ſeipſum, ſcit quidquid nullam contradictionem involvit, ſive ſit veritas abſolute neceſſaria, ſive contingens, ſive libera; ſed hactenus res nondum futuræ ſunt, ſed nonniſi mere poſſibiles. Voluntas autem Dei, radix futuritionis eſt, ut propter divinæ Voluntatis prædeterminationem certa rerum ſeries & rerum poſſibilium ſyſtema aliquod certo extiturum ſit; ſed tale quale in divino Intellectu antecedenter ad Decretum repræſentatum fuit; ut ea in illo libera maneant, quæ tunc ceu libera in divino Intellectu repræſentata fuere, & contingentia quæ contingentia fuere. Quando vero divina Voluntas nexum aliquem rerum ad actum producendum adeoque futurum decrevit, divinus Intellectus illam rerum ſeriem non amplius ceu mere poſſibilem, ſed etiam ceu futuram ſibi repræſentat. Concedent autem Adverſarii vel ſaltem negare non poterunt, ſimplicem rerum ceu mere poſſibilium in divino Intellectu repræſentationem antecedenter ad Decretum rebus nullam plane inferre neceſſitatem, dum hactenus nullo ad divinam Voluntatem reſpectu habito, ne quidem definitum ſit, num res illæ ad actum ſint producendæ nec ne? Voluntas autem tales res illas producere decernit, quales in divino Intellectu

repræſentatæ fuere, ut nulla, reſpectu rei ipſius, per Decretum mutetur qualitas ſive affectio, niſi quod futura eſt; Unde, nulla in rebus earumque intrinſeca natura per Decretum facta mutatione, concedant oportet Adverſarii, eandem, juxta noſtram de Decretis Doctrinam, intrinſecam omnium rerum manere naturam, qualis antecedenter ante Decretum ſive divinæ Voluntatis actum, in divino Intellectu repræſentata fuit. Cum autem ſola Intellectus divini repræſentatio, nullo ad ejus Voluntatem reſpectu habito, rebus, ſive rerum Eſſentiis, nullam inferat neceſſitatem; Voluntatis vero actus, ſive Decretum nihil plane in intrinſeca rerum natura, ſive earum Eſſentiis, mutet, ſed eas tales ſinat quales antea fuerunt, ſequitur, nec Dei Voluntatem abſolutam rebus liberis ac contingentibus inferre neceſſitatem. Poſtquam autem divina Voluntas decrevit rerum aliquam ſeriem ac nexum, antea ceu mere poſſibilem in divino Intellectu repræſentatum, ad actum producere, Intellectus divinus illud rerum Syſtema ſive ſeriem illam non amplius ceu mere poſſibilem, ſed ceu futuram ſibi repræſentat, eamque præcognoſcit ac prævidet; quæ præcognitio ſive prævifio non magis res illas abſolute neceſſarias facere poteſt, ac id Decretum facere demonſtravimus, dum & hæc prævifio in re decreta nihil plane mutet; Unde & hic Adverſarii debent fateri, res ex Decreto præcognitas propterea neceſſarias non fieri, niſi illarum Eſſentiæ jam antea fuerint neceſſariæ. Adeoque Deus omnes res tales futuras præcognoſcit quales eas producere decrevit. Eas autem tales producere decrevit, quales ſibi divinus Intel-

Intellectus jam antecedenter ad Decretum ceu mere poſſibiles ſibi repræſentavit. Atqui repræſentatio illa nullam rerum contingentium ac liberarum neceſſitatem abſolutam involvit, E. nec earum ex Decreto præcognitio ſive prævifio.

§. XCV.

Si *dicant* Adverſarii: Deo in Litteris S. *Præſcientiam* adſcribi *conditionatam*, à creaturarum actionibus liberis pendentem. *Reſpondemus*: Omnino Præſcientiam divinam, reſpectu creaturarum ſive *objective* conſideratam, *conditionatam* eſſe; uti ſupra aſſeruimus, divinum Decretum *reſpectu hominum*, ſive *objective* conſideratum non abſolutum ſed *conditionatum* eſſe. Præſcientiam Divinam reſpectu creaturarum, ſive *objective* conſideratam, *conditionatam* dicimus: Dum in toto rerum nexu omnia ſint hypothetica, ut ſi hoc fit etiam illud fiat, ut tota ſeries, ceu totidem media ſive conditiones, ſibi ſubordinata ſit, ut hoc eveniat propter hoc; adeoque tota rerum futurarum præſcientia conditionata eſt, dum præſcientia unius rei ſemper præſupponat alteram rem; nihilominus tamen certo futura ſunt omnia, quæ Deus præſcit, licet conditionata maneant. Non ergo Adverſarii habent cur nos accuſent, nos conditionatam præſcientiam negare.

§. XCVI.

Statuimus porro & nos: Deum varias rerum ſeries ſibi repræſentare, & quidem tales, quæ in ſtatu meræ poſſibilitatis permanent, nec unquam eventuræ ſunt; Ut non ſolum ſciat quid futurum ſit, ſed quid aliud etiam in alia rerum ſerie

 poſſi-

poſſibile eſſet; Nec video quomodo hoc absque ſumma Intellectus divini limitatione negari poſſit. Si prudens aliquis Status Miniſter aut Exercitus Imperator variis rerum eventibus præcavere debet, atque proſpicere ne hoc vel illud ſibi inopinanti accidere poſſit, quod tamen poſtea nunquam evenit, ſequitur, Imperatorem illum, ſive Status Miniſtrum varios ſibi repræſentare eventus ac rerum ſeries, quæ tamen nunquam eveniunt, ſed in ſtatu meræ poſſibilitatis permanent; quare non Deus etiam, qui & horum hominum cogitationes novit, varias rerum ſeries nunquam quidem eventuras, ſed tamen poſſibiles, dum nullam involvant contradictionem, ſibi repræſentare deberet per infinitum ſuum Intellectum, qui infinite plura poſſibilia ſibi repræſentare poteſt quam Voluntas decrevit & Omnipotentia ad actum produxit; & quis illius Intellectui limites ponere velit? Si itaque Deus Davidi indicavit Saulem Kegilam venturum, & Kegilitas ipſum Regi tradituros eſſe. Aut ſi Chriſtus dicit Tyrios & Sidonios, Sodomæos & Gomorrhæos pœnitentiam acturos fuiſſe, ſi Miracula vidiſſent in quibusdam Galilææ urbibus edita, nihil aliud indicatur, quam Deum varias rerum poſſibilium ſeries, nunquam tamen eventuras, ſibi repræſentare, ut ſciat quidnam per alium rerum nexum futurum fuiſſet, ſi hæc vel illa conditio alterius loco ſubſtituta fuiſſet; concedimus itaque Præſcientiam divinam ratione objecti conditionatam eſſe, ſed easdem conditiones vel futuras vel non futuras à divino Intellectu ac Voluntate pendere aſſerimus, ut Deus aliam rerum ſeriem, alias conditiones, reſpectu rerum contingenti-

um

um ac liberarum ordinare ac eligere potuiſſet ſi voluiſſet.

§. XCVII.

OBJECTIO V. Dicunt porro, magis divinæ Bonitati, Gratiæ ac Miſericordiæ convenire, ſi perfectum horum Attributorum erga homines ſtatuatur æquilibrium, ut Deus eandem Gratiæ menſuram omnibus tribuat, & Miſericordiæ ejus auxilia erga omnes ſint æqualia; quam ſi contra nobiscum aſſeratur, Deum nullam ob rationem tantam inter homines peccatores facere diſtinctionem, ut alteri maximam Clementiam efficaciſſimamque exhibeat Gratiam, alteri vero eam deneget, quod contra ſummam Dei Æquitatem pugnet. Eoque magis alteros fieri inexcuſabiles, ſi eandem ipſis Deus cum reliquis Gratiæ menſuram exhibuerit, quam propria culpa ſua neglexerint eique reſtiterint.

§. XCVIII.

RESPONSIO. Ut verum fatear, difficultas hæc mihi ſemper maxima viſa eſt. Sed ſi vel concederemus eam plane inſolubilem eſſe, nihil tamen contra nos efficient Adverſarii, dum iisdem eorum etiam hypotheſis prematur difficultatibus, quas ipſimet inſolubiles eſſe fateri coguntur. Si enim ad id reſpondere tenentur, quod quibusdam Nationibus & Hominibus Salutis media vel dentur vel denegentur; quod Scriptura divitiis & Libertati Gratiæ divinæ in ſolidum tribuit, fatentur difficultatem inſolubilem eſſe. Unde BURNETUS l. c. §. 51. Argumenta Remonſtrantium proponens dicit: *Poſtremo non diffitentur illi, eſſe hac in re abyſſum viarum & judiciorum*

 rum

rum Dei, quando non omnibus Nationibus parem lucis menſuram indulget, nec omnes Homines in æqualiter felici conditione & circumſtantiis collocat; quæ difficultas ipſis inſolubilis eſt.

§. XCIX.

Regerunt equidem, Deum dare unicuique homini id quod neceſſarium eſt, pro ratione iſtius conditionis in qua conſtitutus eſt, ut reſpondeat officio, quod ab ipſo requiritur; Hanc etiam Lucem & communem Gratiam ſufficientem eſſe ad id, ut Deus vel eos gratioſe acceptet, vel ulteriores illuminationis gradus iis largiatur, ex quo conſequatur omnes homines coram Deo eſſe inexcuſabiles, eumque purum eſſe & juſtum, cum omnis homo habeat quantum ſufficit, ſi non ad ipſum ſalvandum, ſaltem ad perducendum *in* ſtatum ſalutis. Cæterum præter id quod *ſimpliciter* neceſſarium, & in ſeipſo ſufficiens eſt, innumeros eſſe favores & Gratiæ atque *Bonitatis* divinæ exuberantias, quas Deus pro beneplacito ſuo libere diſpenſare poſſit. Neminemque hoc pacto conquerendi cauſſam habere, quamvis alii ſupra alios majorem gaudendi inque Deo gloriandi materiam habeant. Quod integris eveniat Nationibus, idem etiam in Individua cadere poſſe; poſſe alios majoribus gaudere Privilegiis atque in Circumſtantiis favorabilioribus conſtitutos eſſe, habere talia Gratiæ auxilia, quæ Deus prævidit efficacia futura; habere hoc modo quemlibet hominem, cujus ſeipſum accuſet, quia eo, quod erat ſufficiens uſus non erat, quod tamen facere potuiſſet. Et omnes bonos habere de quo lætentur in Deo, qui dederit illis id, quod efficax futurum prævidit.

Sed

§. C.

Sed omnia, quæ hic nobis Remonſtrantes regerunt, eodem etiam ipſis jure regerere poſſumus, quando ſtatuimus, unum hominem altero majorem habere Gratiæ menſuram, eamque reſpectu quorundam ita efficacem eſſe, ut omnes obices removeat, omnesque difficultates ſuperet, duritiemque cordis peccatoris vincat.

§. CI.

OBJECTIO VI. Addunt iis ad quæ hactenus reſpondimus, Doctrinam de abſoluto Decreto ac de particulari Gratia in praxin vitæ & morum quam maxime influere, ut homines ſocordes reddat ſeipſos abſoluto Dei Decreto ac inſuperabili irreſiſtibilique permittentes Gratiæ, nullamque adeo curam gerant, ut cum timore ac tremore Salutem ſuam operentur.

§. CII.

RESPONSIO. Monendum *α.* nos ſupra jam (§. 76.) oſtendiſſe Eccleſiam Reformatam minime docere divinum Decretum *objective* ſumtum, ſive *reſpectu hominis* abſolutum eſſe; ſed illud *conditionatum* ſtatuunt: Ut Gratiæ media ac finis ſibi invicem ſubordinata ſint, nec finem ſine conditionibus homo conſequi poſſit, ut qui crediderit ſalvandus, qui non crediderit damnandus ſit, nec quisquam absque ſanctimonia Deum viſurus ſit. *β.* Damnationis propterea culpam in ſolum hominem ſummo jure rejicimus, qui Patris Gratiam negligit, & nequidem viribus naturalibus recte utitur, qui ſanguinem Filii proculcat, qui denique Spiritui S. malitioſe repugnat.

Unde ita habet Synodus Dordracena in *Judicio* Cap. III. §. 9. *Quod multi*, inquit, *per Miniſterium Evangelii vocati non veniunt & non convertuntur, hujus culpa non eſt in Evangelio, nec in Chriſto per Evangelium oblato, nec in Deo per Evangelium vocante, & dona etiam varia iis conferente; ſed in vocatis ipſis, quorum aliqui Verbum vitæ non admittunt, ſecuri; alii admittunt quidem, ſed non in cor immittunt, ideoque poſt evanidum fidei temporariæ gaudium reſiliunt; Alii Spinis curarum & voluptatibus ſemen verbi ſuffocant, fructusque nullos proferunt; quod Servator noſter ſeminis parabola docet.* Matth. Cap. XIII. γ. *Vera* porro in Chriſtum *fides*, ſine qua nemini aditus datur in Regnum Cœlorum, ita comparata eſſe debet, ut *per charitatem* ſit *efficax* & *bonorum Operum fructus* ferat, alias nonniſi mortua fides eſt. δ. Docet etiam Reformata Eccleſia, *hominem arctiſſime*, ſi beneficiorum cœleſtium fieri velit particeps, *cum Chriſto debere eſſe unitum, eique inſitum ut palmes viti*, quo fit ut vitæ Chriſti particeps etiam fructus ferat, ex quibus demum cognoſcere poteſt, ſe per Chriſtum redemtum Regnique cœleſtis hæredem eſſe. ε. De Chriſti *Juſtitia* Eccleſiæ Reformatæ Doctores cum Apoſtolo docent, ſi ejus participes facti ſimus, eam nos non ſolum à peccati pœna, ſed à *Dominio* etiam liberare, ut is qui æternam ſalutem conſequi vult peccato liber factus Chriſti ſervus eſſe debeat. ς. *Effectus* denique & *natura* omnium beneficiorum novam plane vitam requirit *Electi* enim ſumus non ad finem tantum, ſed ad media etiam, ad fidem ſcilicet & vitæ ſanctimoniam. *Vocatio efficax* in mentis illuminatione & voluntatis flexione conſiſtit, ut homo in poſterum omni

ni ſtudio omnibusque viribus id agat, ut ſtatum ſuum mutet, & ex Regno tenebrarum in Lucem tranſeat. *Regeneratio*, quam Reformati Doctores ita neceſſariam eſſe docent, ut homo absque ea in cœleſte Regnum introire nequaquam poſſit, vivificationem ex morte ſpirituali involvit, cujus neceſſitas hominem ſecurum ſinere neutiquam poteſt. *Fidem*, ſi recte comparata ſit, bonos fructus edere debere, ſupra jam monuimus. *Juſtificationis* nemo certus eſſe poteſt, niſi qui veræ fidei certus eſt, hujus autem nemo niſi ex ejus fructibus certus eſſe poteſt. Veram vitæ *Sanctimoniam*, ſine qua Dominum nemo viſurus eſt, omnes Doctores atque Concionatores inter Reformatos non minus inculcant, quam omnes ii qui Doctrinam noſtram accuſant, quod impietatis aſylum ſit, ac unumquemque ad verum virtutis ſtudium, ad officia erga Deum, erga Proximum, erga nosmetipſos præſtanda ubique & conſtanter admonent. Ut igitur Adverſarii nullam plane habent cauſſam, cur tantum Doctrinæ noſtræ crimen objiciant, ſiquidem ex connexione omnium ejus partium plane contrarium pateat.

§. CIII.

OBJECTIO VII. Omni etiam vero ac ſolido Solatio deſtitutam eſſe noſtram Doctrinam contendunt; dum nimirum Gratia tam Electionis quam Redemtionis particularis tantum doceatur, homines afflictos non habere quo refugiant, dum continuo habeant cur metuant, nec ipſos ad ſalutem electos, nec adeo etiam redemtos eſſe, ut adeo omnis eorum conatus fru-

ſtraneus

ſtraneus ſit; ex quo non poſſit non aliter fieri, quin multi de ſalute plane deſperent.

§. CIV.

RESPONSIO. Provocamus autem *α*. ad ipſam experientiam; Non plures enim in Particulariſtarum quam in Univerſaliſtarum Eccleſia reperiuntur, qui vel in ſecuritatem ferantur præcipites, vel ad deſperationem triſtes adigantur, Obſervantibus Theologis Eccleſiæ Aug. Conf. addictis Rintelenſibus, in Epiſt. Apologet. p. 100, 102. *β*. Solatium ſolidum ex limitata illa univerſalitate promiſſionis Chriſti fluit, dicentis: *Venite ad me omnes fatigati & onerati, & dabo requiem animabus veſtris.* Unde univerſalis iſta naſcitur propoſitio, cui afflictus ac anxius quilibet tuto ſubſcribere poteſt: *Omnibus fatigatis Chriſtus animæ requiem promittit. Atqui es fatigatus; E. & tibi promiſſionem hanc applicare potes.* Quo magis itaque homo peccatorum ſuorum dolore ac angoribus afficitur, eo magis etiam ſolatio locus eſt. Ut ipſe ille angor, mœroriſque magnitudo veri ſolatii ſemina ſecum ferat. De his vero infra in Cap. de conſenſu & diſſenſu Proteſtantium pluribus acturi ſumus.

§. CV.

OBJECTIO VIII. Ab univerſalitate Decreti Electionis ad univerſalitatem meriti Chriſti progrediuntur, eamque contra nos tueri ſatagunt. Eorum argumenta BURNETUS l. c. §. 55. hisce proponit verbis: Chriſtus, inquit, dicitur 1. Joh. II. 2. *Propitiatio pro peccatis totius mundi.* Et *Impii* dicuntur *abnegare Dominum*, qui illos mercatus eſt; 2. Pet. II. 1. Et Mors Chriſti ratione exten-

extenſionis ad omnes homines, opponitur peccato Adami; *Ita ut* Rom. V. 18. *quemadmodum per offenſas unius reatus venit in omnes homines ad condemnationem, ita per juſtificationem unius beneficium redundaverit in omnes homines ad juſtificationem vitæ:* Ubi particula univerſalis, *omnes*, utrobique æque late patere debet. Atque adeo, ſi Peccatum Adami ad omnes ſe extendit, Mortem pariter Chriſti ad omnes ſe extendere neceſſe eſt. Idem porro urgent hoc argumento, quod omnes teneantur fide amplecti Mortem Chriſti, nemo vero obligari poſſit ad credendum falſum; ſequitur ergo Chriſtum pro omnibus eſſe mortuum.

§. CVI.

RESPONSIO. Primum Scripturæ dictum, Johannis ſcilicet, quod attinet: Reſpondent noſtri, totum Mundum hic opponi Genti Judaicæ; Ut ſenſus non ſit Jeſum Chriſtum pro omnibus & ſingulis hominibus mortuum eſſe, ſed eum non pro Gente tantum Judaica, ſed pro electis ex omnibus Populis, quicunque illi ſint, ſatisfeciſſe. Vocem *Mundi* enim non una ſemper in Litteris S. ſignificatione venire, & ſubinde nonniſi certum hominum numerum ex univerſo Mundo electum denotare. Joh. XVII. 9. Chriſtus ait: *Non pro Mundo oro, ſed pro iis quos tu mihi dediſti.* Ubi ii, quos Chriſtus redemit & pro quibus orat, à reliquo Mundo diſtinguuntur. Et hic intelligi beneficium ſolis electis proprium ex ipſis textus verbis patere Theologi noſtri aſſerunt. Dum α. quorum Chriſtus eſt *Propitiatio* eorum etiam παρακλητος *Advocatus* & Conſolator ſit, cum vero poſterius non omnium ſit, ſequitur etiam

prius,

prius, non ad omnes ſeſe extendere. β. Ἱλασμὸν eſſe ſignificat aliquem reapſe expiare, Deum actu propitium reddere, non vero tantum ſub conditione expiare, vel facere ut Deus placari poſſit ſi credant homines. Cum vero ſola electorum peccata reapſe expiata ac deleta ſint, ſequitur Chriſti Ἱλασμὸν etiam non ulterius quam ad eos ſeſe extendere. γ. Dicunt Eccleſiæ noſtræ Doctores: Apoſtolum Johannem hic *conſolari*, nullum vero ſolatium ad reprobos pertinere.

§. CVII.

Quod ad alterum dictum, Petri ſcilicet, *reſpondent* noſtri Doctores: Chriſtum ſibi duplicis generis Servos emiſſe morte ſua, *Voluntarios*, qui ſcientes & volentes lætique Regnum ipſius amplificant, & *involuntarios*, qui Domino mentiuntur, & inſcii invitique Gloriam Domini illuſtrant. Priores Chriſtum redemiſſe ajunt, ex peccati mortisque Servitute; poſteriores autem in ea relinquere, à Patre vero hoc obtinuiſſe, ut ipſa hæc Servorum malorum ſervitus ad Regni ſui Gloriam exornandam faceret. Vide GURTLERI *Inſtitut. Theol.* Cap. XXXI. §. 139. Hisce addi debuiſſet, ubi de vera ex ſervitute peccati redemtione ſermo eſt, ibi ſemper redemtionis pretium addi, dicique Chriſtum *ſanguine ſuo* nos redemiſſe.

§. CVIII.

In Dicto ad Rom. V. 18. ad Apoſtoli finem attendendum eſt. Scopus nimirum ipſius non eſt, ut antitheſin faciat, inter *numerum* eorum qui in Adamo peccarunt, & eorum, qui per Chriſtum

redem-

redemti ſunt; ut oſtendere velit, æque late Chriſti meritum ſeſe extendere, ac peccati Adamici effectus ſeſe extendit; ſed is Pauli finis eſt, ut oſtendat *modum imputationis* Juſtitiæ Chriſti, quod nimirum eadem ratione qua peccatum Adami nobis imputatur, eodem etiam modo nobis Chriſti Juſtitia imputetur. Ut ſenſus ſit: Quemadmodum unius delicto factum eſt, ut omnes homines damnabiles redderentur; ita omnes illi, qui à peccatis abſolvuntur atque vivunt, unius Juſtitiæ imputatione horum bonorum fiunt participes.

§. CIX.

Ultimum quod attinet, quod ſcilicet omnes teneantur fide amplecti Chriſti mortem, nemo vero ad falſum credendum obligatus ſit; unde ſequatur: Chriſtum pro omnibus mortuum eſſe; *Reſpondemus*, ad hoc homines obligatos eſſe, ut credant Chriſtum pro omnibus fidelibus mortuum eſſe. Unde aut hunc formare poſſunt ſyllogismum: Chriſtus pro omnibus in ipſum credentibus mortuus eſt, atqui & ego in Chriſtum credo; E. etiam pro me mortuus eſt. Aut ita: Ii ſoli certi eſſe poſſunt, Chriſtum etiam pro ſe mortuum eſſe, qui ipſum ceu unicam perfectiſſimamque Salutis ſuæ cauſſam vera fide amplectuntur. Atqui ego veræ fidei criteria in me non deprehendo; E. nec certus eſſe poſſum, Chriſtum etiam pro me mortuum eſſe.

§. CX.

OBJECTIO IX. Reſpectu *efficaciæ Vocationis divinæ* ita Remonſtrantes interpretantur mentem noſtram, ut putent, nos ab una quidem parte

te ſtatuere, Deum ita in mentem ac voluntatem noſtram operari, ut ipſi peccator ne momentum quidem reſiſtat, quod S. Litteris adverſum ſit; Ab altera autem parte nobis tribuunt quod ſtatuamus, Deum eos, quos non ita efficaciter vocat, ad peccatum ita determinare, ut non poſſint non peccare. Unde BURNETUS Remonſtrantes ſic contra nos argumentantes introducit. Neque exiſtimandum eſt, inquit, Gratiam adeo in ſe eſſe efficacem, ut nos determinet; Alias quomodo nobis præcipi poſſet Eph. IV. 30. *Ne contriſtemus Spiritum S.?* Quorſum dicitur, Actor. VII. 51. Matth. XXIII. 37. *Semper reſiſtitis Spiritui Sancto, uti Patres veſtri fecerunt, ſic & vos! Quoties volui congregare vos, quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas & noluiſtis?* Eſajæ V. 4. *Quid faciendum amplius vineæ meæ, quod non fecerim in ea?* Quæ omnia videntur clariſſime indigitare ejusmodi potentiam in nobis, per quam non ſolum poſſimus, ſed & actu ſæpe reſiſtamus internis *Gratiæ* motibus. Et ſi determinans Gratiæ Efficacia non admittitur, multo difficilius eſt credere nos efficaciter determinari ad *Peccatum*. Hoc non tantum videtur contrarium Sanctitati & Puritati Dei, ſed etiam tam manifeſte contrarium eſt totius Scripturæ tenori, quæ omnem Peccati noxam Homini tribuit, ut in cauſſa tam manifeſta prolixis non ſit opus probationibus. Hos. XIII. 9. *O Iſraël! perdidiſti teipſum, in me vero auxilium tuum; non vultis venire ad me, ut vita, quæ eſt in æternum, ſit vobis.* Joh. V. 6. Ezech. XXXIII. 11. *Cur vultis mori, o Domus Iſraël?* Quantum ad ſubtilitatem illam, quando formale peccati conſiſtere dicitur in negatio-

gatione, quæ non ſit Ens poſitivum, ita ut quamvis Deus hominem determinet ad actionem peccaminoſam, non tamen concurrat ad malitiam actionis: Hoc nimis putant eſſe metaphyſicum, atque ejusmodi argutias non ſufficere ad vindicandam Gloriam Dei & Attributorum ejus: Etenim in peccatis contra Legem videtur antecedens, atque ab eo eſſe inſeparabilis. Sed poſito peccatum in mera negatione conſiſtere, Privatio tamen iſta immediate & neceſſario ex Actione reſultat ſine ulla alia re interveniente: Ita ut, ſi Deus infallibiliter determinat Peccatorem ad commiſſionem actionis, cui reatus iſte adhæret, quantumvis ea tantum peccatum foret propter privationem ab ea dependentem, nihilominus non apparet, quomodo Deus non ſit Autor peccati; cum enim ſit Auctor actionis peccaminoſæ, à qua peccatum, ut umbra à corpore, dependet, neceſſario, inquiunt illi, ipſius quoque Peccati Autor cenſendus erit.

§. CXI.

RESPONSIO *a.* Quando commonemur ne contriſtemus Spiritum S., hoc nihil impedit quo minus divina Gratia ita efficax ſit, ut homo lubentiſſime ſequatur. Contriſtant nimirum Spiritum Dei *vel ii*, in quibus hoc Spiritus S. negotium eſt, ut eos efficaciter vocet, qui vero ipſum Cor eorum pulſantem non ſtatim audiunt, ſed curis mundanis carnisque cupiditatibus hactenus dediti ipſius convictiones ſæpius ſuffocant; Inde tamen non ſequitur: Tandem ita efficacem non fieri Spiritus S. Gratiam, ut omnes difficultates ſuperet, cupiditatum obices tandem re-

moveat. *Vel ii* etiam Spiritum S. contriſtant, qui jamjam efficaciter vocati, ſubinde nimis ſecuri ac negligentes in ſalutis ſuæ promotione fiunt, & peccata haud levia committunt, uti olim David; unde ipſos Spiritus S. viciſſim contriſtat, dum lætitiæ ac ſolatii operationem per aliquod tempus omittit. Hoc non obſtante tam efficax Divina Gratia ſemper manere poteſt, ut homines Virtutes radicales illas Fidem, Spem ac Amorem non amittant, nec adeo ex Divina Gratia excidant.

§. CXII.

β. Quoad dictum Act. VII. 51. non negant noſtri Doctores, hominem, regenerandum etiam, Gratiæ divinæ reſiſtere, ut Spiritus S. operatio ſæpe ſæpius reiteranda ſit, antequam *cordis* duritiem perrumpere poteſt; ſed tam *efficaciter* divinam Gratiam in convertendis operari aſſerunt, ut hominis intellectus illuminetur, voluntasque ejus ita flectatur, ut homo Spiritus S. ductum lubentiſſime ſequatur, nec amplius ei reſiſtere velit; ut Deus hominem infallibiliter convertere poſſit ſi velit.

Placet hic apponere verba Celeb. LAMPII *Geheimniß des Gnadenbunds.* Tom. I. Cap. VII. §. 17. *Das Wunderbahrſte iſt, daß ſolche Ueberzeugungen lange in der Seele kœnnen anhalten, oft aufs neue unterdruckt werden, und von neuem wieder kommen, ehe ſie zum vœligen Durchbruch kommen. Und darinn offenbaret ſich eine ſonderbare Langmuth Gottes,* der den ganzen Tag ſeine Hænde ausbreitet. Jes. LXV. 2. *Darum*

rum wird das Wort ein Hammer *genannt*, der die Felſen zerſchlægt, Jerem. XXIII. 29. *und bey* Tropffen *verglichen*, die aufs Kraut fallen. 5. Buch Moſe XXXII. 2. *Denn gleichwie viel Schlæge dazu gehæren, mit einem Hammer einen ganzen Felſen zu zermalmen; und viel Tropffen erfordert werden, ein dürres Land zu befeuchten, oder ein unfruchtbares fruchtbar zu machen: Alſo müſſen zuweilen viel Ueberzeugungen auf einander gehæuffet werden, ehe das Hertz ſich zur Uebergabe ſchickt.* Et §. 19. de infallibili divinæ Gratiæ efficacia ita habet. *Weil nun durch die Natur ein ſolches Band zwiſchen Verſtand und Willen gelegt iſt, daß, was der Verſtand klar und deutlich erkannt hat, den Willen entweder zur Erwæhlung oder zur Verwerffung überwiegt, ſo folget auf die erſte himmliſche Betrachtung des Verſtands eine zuvor unbekannte Neigung in dem Willen, da die Seele thut ausbrechen:* Herr! du haſt mich überredet, und ich habe mich überreden laſſen. Du biſt mir zu ſtarck worden, und haſt mich übermocht. Jerem. XX. 7. *Abſonderlich da Gott in dem Augenblick, worinn der Verſtand aufgeheitert wird, die erſte Bewegung zur Liebe der Wahrheit in den Willen einflæſſt, welche der Zug des Vaters genannt wird.* Joh. VI. 44. Es kan niemand zu mir kommen, es ſey denn daſs ihn ziehe der Vater, der mich geſandt hat. *Und dieſer bewegenden Kraft kan nicht længer Widerſtand gebotten werden.* Denn wer kan ſeinem Willen widerſtehen? Rom. IX. 19. Wo der Arm des Herren ſich offenbaret, Jes. LIII. 1. *Da müſſen alle Hinderniſſen wei-*

eben. Der das Heer des Himmels bey der Zahl ausführet, und ſie alle mit Nahmen ruft, deſſen Vermœgen und ſtarcke Krafft iſt ſo groſs, daſs es nicht an einem fehlet. Jes. XL. 26. *Darum wird das Wort, das dazu ein Mittel iſt*, *ein* Feuer *genannt*, Jerem. XXIII. 29. *Und ein* zweyſchneidig Schwerdt, welches Seel und Geiſt zertheilet, und durch Marck und Gelencke dringt. Hebr. IV. 12. Dis iſt die Stimme des Herrn, die die Cedern zerbricht, die Feuerflammen hauet, die die Hinden gebæhren macht. Pſal. XXIX. 4-8. *Es iſt ein* Ziehen, *worauf nothwendig ein* Lauffen *folget.* Hohel. I. 4. *Eine kræftige* Verſetzung iſt das Reich des Sohns der Liebe Gottes. Col. I. 15. *Indeſſen iſt es kein Nothzwang, wodurch die Freyheit des Willens, die demſelben natürlich iſt, wird umgeſtoſſen, ſondern eine vernünfftige Nœthigung, der der Menſch, obſchon kræfftiglich und verborgener Weiſe durch Gott geneiget, dennoch mit Freywilligkeit folgt. Und diß rühret daher; weil die Erleuchtung des Verſtands voran geht, ſo daß der Wille keine andere Wahrheit bedarff anzunehmen, als die er erſt in dem Licht des Verſtands heilig und gut zu ſeyn erkannt hat.*

§. CXIII.

γ. Chriſtus dicit ſe congregare voluiſſe Judæos quemadmodum gallina pullos ſuos. Matth. XXIII. 37. Id fecerat prædicando Evangelium ſuum, immorigeris Judæis Judicia ſua annunciando, miracula patrando, ad ſe venientibus Gratiam ac requiem offerendo; omnia autem hæc

reſpe-

reſpectu majoris Judæorum partis, fuere inutilia, dum corda ſua obdurarunt; Hoc ipſum maximam hominis impotentiam indicat, dum omnia æterna divinæ Gratiæ media fruſtranea ſint, niſi ipſe Deus in eo operetur velle & perficere. Quod Adverſarii ulterius ex dicto hoc probare volunt hominem divinæ Gratiæ reſiſtere, hoc non negamus; ſed eadem hominis naturalis reſiſtentia ac cordis durities in cauſſa eſt, quod divina Gratia in convertendis tam efficaciter operari debet, ut peccatoris perverſam voluntatem ſuperet; Ut ſine efficaci hac Gratiæ operatione communis illa Vocatio ad hominem regenerandum minime ſufficiat.

§. CXIV.

I. Communem etiam Gratiam, quam Remonſtrantes jactant, ad hominis converſionem ſufficere, absque ſpeciali ac omnipotente Spiritus S. virtute, probare non poterunt ex loco *Eſajæ* V. 4. Diſputat nimirum Deus integro hoc capite, hominem ſolis naturæ viribus, licet communi, quam vocant ac externa Gratia adjutus ſit, opera vere bona ac reſipiſcentia digna edere non poſſe. Unde oſtendit omnia externa Gratiæ media, Verbum divinum, promiſſiones & comminationes in eo contentas, variaque beneficia homini exhibita, caſtigationesque, peccatori convertendo non ſufficere.

§. CXV.

Agit Deus cum Iſraëlitis, qui obedientiam propriis viribus præſtandam Deo promiſerant, neque ſingulare divinæ Gratiæ auxilium ab eo pe-

tierant; unde Deus ad nihil amplius illis præſtandum obligatus erat, quam ad ſola externa adminicula, reliqua enim ſuis viribus efficere promiſerant. Ut hic verborum ſenſus ſit: Omnia ego vobis Iſraëlitis præſtiti, quæcunque ad fidei & reſipiſcentiæ fructus proferendos ſufficientia putatis & quæ à me poſtulatis; debuiſſetis ergo, juxta proprium veſtrum judicium, tales fructus edere; longe aliter vero res evenit, dum nullos ejusmodi fructus, ſed nonniſi labruſcas profertis. Quod manifeſtum indicium eſt, communia illa Converſionis media non ſufficere, ſed ſingulari adhuc divinæ Gratiæ efficacia opus eſſe.

§ CXVI.

Quod denique BURNETUS de *efficaci ad* Peccatum determinatione addit, qualem nos Deo tribuamus, toties repetita Remonſtrantium accuſatio eſt, quod nimirum Deum peccati Autorem faciamus, eam toties negamus, quoties Adverſarii repetunt. Reſpondemus autem α. nos omnem peccati culpam in hominem rejicere. β. Ad hominis indurationem nihil amplius requiri, quam ut Deus, poſtquam homo Gratiæ externa adminicula recuſavit pedibusque ea proculcavit, ſeque adeo Gratia ulteriori indignum fecit, homini ſuam ſubtrahat Gratiam neque porro eum illa frui ſinat; Quo fit ut homo proprias ſuas vias ambulans, magis ac magis obduretur & ruat in reprobam mentem. Ex quibus liquet, hominis culpam eſſe, quod omni in poſterum divinæ Gratiæ auxilio privatus ſit, neque id efficaci Dei ad peccatum determinationi tribuendum eſſe. γ. Quod dicunt, nimis meta-

physi-

phyſicum eſſe, quando formale peccati in Negatione, ſive abſentia relationis actioni debitæ ineſſe, ſtatuimus, abſonum plane eſt. Idem eſt ac ſi diceretur, hoc mihi philoſophicum videtur, ergo falſum eſt. Sed ipſam illam negationem ſive privationem, in qua peccatum conſiſtat, ex actione reſultare dicunt; adeo ut ſi Deus Peccatorem ad actionem illam infallibiliter determinet, quamvis homo ipſe privationis auctor ſit, quæ peccati formale conſtituit, Deus tamen actionis illius peccaminoſæ, adeoque etiam peccati, Auctor cenſendus ſit. Idem eſt ac ſi nos hoc modo ratiocinaremur: Remonſtrantes ſtatuunt, Deum hominem creaviſſe, illique vires ad agendum dediſſe, cum vero actiones peccaminoſæ per vires illas, quas Deus homini ad agendum dedit, producantur, ſequitur Deum Virium earum auctorem etiam actionum peccaminoſarum inde profluentium auctorem eſſe. Quod quam abſurdum ſit ipſi Adverſarii facile perſpicient; propterea non minus abſona hæc argumentandi ratio nobis videtur: Reformati ſtatuunt Deum hominum vires conſervare & eoipſo eos ad agendum & viribus hiſce utendum determinare. E. Deus etiam defectus moralis in ſpecifica hac vel illa actione, adeoque etiam peccati, Autor eſt. δ. Omnis autem divina actio circa malum morale in hiſce tribus conſiſtit; *Primo* ſcilicet peccatum *permittit*, quod ſi vellet pro infinita ſua Omnipotentia impedire poſſet. Hoc Adverſarii noſtri negare non poterunt, niſi vel divinam Omnipotentiam ejusque Præſcientiam negare velint; vel ſtatuere hominem à Deo plane independentem eſſe; ſed nulli dubitamus

quin & Remonſtrantes peccati permiſſionem concedant, nec credant ſe propterea Deum peccati Auctorem facere. *Secundo* ſtatuimus Deum peccato *limites ponere*, ut homines in malitia ſua ulterius progredi nequeant; quod negari nequit, niſi gratiam refrenantem & varia Scripturæ exempla negare velimus. *Tertio* dicimus, Deum malum *dirigere ad bonum finem*; nec hoc negare Adverſarii poterunt, niſi ſimul negare velint Deum ſapientiſſimum eſſe, qui etiam ex tenebris lucem producere poteſt. In omnibus hiſce igitur nihil plane deprehenditur, quod peccati cauſſam ejusque culpam in Deum rejiciat. Quæ ad vindicandam noſtram Doctrinam ſufficient.

§. CXVII.

OBJECTIO X. A vocatione efficaci ad *Doctrinam* de *Sanctorum perſeverantia* pervenimus; contra quam ſecundum BURNETUM l. c. §. 57. Remonſtrantes ita argumentantur: Quantum ad Perſeverantiam, inquit, frequentes promiſſiones, iis factæ Apoc. II. 3. *Qui vincunt, qui fideles & conſtantes ſunt usque ad mortem*, inſinuare videntur, hominem à ſtatu poſſe prolabi. Notiſſima illa verba Cap. VI. ad Hebr. clariſſime probant ejusmodi homines ita poſſe *prolabi ut impoſſibile ſit, eos ad pœnitentiam renovari.* Et in eadem Epiſtola Cap. X. quo loco dicitur: *Juſtus fide ſua vivet*, additur, *ſi quis ſe ſubduxerit, non probet eum animus meus.* Diſerte apud Prophetam dicitur: Ezech. XVIII. 24. *Cum avertens ſe juſtus à juſtitia ſua; facit iniquitatem, omnia juſte facta ejus, quæ fecerit, non commemorabuntur, propter prævaricationem ipſius, qua prævaricatur & propter peccatum ipſius*

ſum, *quo peccat*, *morietur*. Quæ in hoc & plurimis aliis Scripturæ locis ſupponuntur, ſatis fundamenti præbent, ut credamus, hominem probum à pietatis ſtatu æque poſſe prolabi, ac homo improbus ad pietatis ſtudium converti poteſt. Denique, ultima illa Linea rerum, Judicium extremum, quod in Die noviſſimo, ſecundum id, quod homines patravere ſive bonum ſive malum, in eos exercebitur, illaque præmia & pœnæ, quibus ſecundum opera ſua afficientur; tam clare Libertatem Voluntatis aſſerere videntur, ut vel hoc ſolum arbitrentur ſufficere poſſe, ad totam hanc cauſſam aſſerendam.

§. CXVIII.

LIMBORCHIUS totam argumentorum aciem ad tres refert claſſes, *Theol. Chriſt.* Lib. V. Cap. LXXXI. LXXXII. LXXXIII. Ad *primam* claſſem pertinent Scripturæ teſtimonia Ezech. XVIII. 24. 25. 26. Matth. XIII. 20. 21. Hebr. VI. 4-8. X. 26-29. 2. Pet. II. 18-22. *Altera* argumentorum claſſis exempla ex Scriptura deſumta proponit eorum hominum, qui vere fideles extiterint, ſed penitus à fide defecerint ut *David*, *Salomon*, *Hymenæus* & *Alexander*, & denique *Demas*. *Tertiam* claſſem efficiunt, Adhortationes, comminationes & promiſſiones Dei, quæ neceſſariæ non ſint, ut fiant ad fideles, ſi impoſſibile ſit ut ex ſtatu Gratiæ deficere queant.

§. CXIX.

I. RESPONSIO. In Dicto Ezech. XVIII. ubi de eo ſermo fit, qui à juſtitia ſua avertitur & iniquitatem facit, non intelligitur Chriſti juſtitia

per fidem nobis imputata; ſed per juſtum is intelligitur, qui propriam ſectatur juſtitiam, actionesque externas hucusque legi accommodans, ab ea vero iterum ad improbitatem deficiens eſt.

§. CXX.

Matth. XIII. 20. 21. Non de vere fidelibus ſermonem eſſe tam ex contextu, quam ex ipſis verbis ſatis apparet. *Ex contextu*, quia illi quorum hic mentio fit à vere fidelibus diſtinguuntur, de quibus dicitur quod *bono & probo animo auditum verbum retineant*, *& fructum cum patientia ferant*. Ex *ipſis* dicti hujus *verbis*; ſermo enim fit α. de talibus qui cor lapidum habent, cum fidelibus contra cor carneum ac novum tribuatur. β. Dicitur eos radicem non habere, dum non uniti ſunt cum Chriſto, per cujus ſolius communionem fideles fructus ferre poſſunt Joh. XV. 5. Vere fideles contra cum Chriſto ut palmes cum vite uniti & in Chriſto radicati ſunt; Cor ipſorum ita præparatum eſt, ut ſemen Verbi divini radices agere poſſit. γ. Ita deſcribuntur homines hi, ut fructus non ferant, iis enim qui fructus ferunt opponuntur. Patet itaque temporariam fidem, quæ ingruentibus calamitatibus deficit, natura à vera & ſalutari fide differre.

§. CXXI.

Quotquot igitur à fide defeciſſe legimus & à nobis exiiſſe, hi, teſte Johanne, non erant ex nobis, alias nobiscum manſiſſent, 1. Joh. II. 19. Et ii qui circa fidem naufragium faciunt ea nondum potiti ſunt, uti naufragus portum nondum attigit.

Præci-

§. CXXII.

Præcipuum, quo Adverſarii utuntur, argumentum ex effato Pauli ad Hebr. VI. deſumtum eſt, duplicique illud nititur fundamento, *primo* nimirum phraſibus quibus deficientes deſcribuntur, quæ loquutiones ita comparatæ ſint, ut non niſi veræ fidelibus competant. *Secundo* quod dicitur eos ad reſipiſcentiam renovari non poſſe, unde ſequatur eos jam antea vere reſipuiſſe. Ad primum reſpondemus. α. Etiam irregenitos Evangelii luce *illuminari*, dum veritatis Evangelicæ cognitione colluſtrati, multa cognoſcunt quæ ipſis ſine hac luce occulta manſiſſent. β. *Guſtant Donum cæleſte*, dum ſciunt Jeſum Chriſtum eſſe manna illud cœleſte, panem ſalutiferum qui hominibus vitam affert; dum vero primis tantum labiis cibi hujus dulcedinem *guſtant*, eum in ſuccum & ſanguinem non converterunt. γ. *Participes fiunt Spiritus S.* dum veritatis cœleſtis ab eo convicti ſunt, *peccati* ſcilicet, *juſtitiæ* ac *judicii*. δ. *Guſtant bonum Dei Verbum*, egregias promiſſiones in eo contentas, de gratioſa peccatorum noſtrorum per Chriſti meritum condonatione. ε. Ut & *virtutes futuri ſæculi*, ſive bona Novi Teſtamenti. Quæ omnia de iis prædicari poſſunt; qui Verbum Dei quod audiunt cum gaudio recipiunt, ſed radicem non habentes calamitatis tempore deficiunt. Ad *ſecundum* quod ſpectat, *renovatio* non opponitur reſipiſcentiæ jam ſemel factæ, quæ poſt defectionem reiteratione opus habeat; ſed reſpicitur potius ad primum hominis ſtatum à quo in Adamo defecit, propertereaque regeneratione in priſtinum ſtatum opus habet.

Ad

§. CXXIII.

Ad Hebr. X. dicitur, nullum amplius pro peccato ſacrificium ſupereſſe, ſi homo, poſtquam veritatis cognitionem accepit, data opera peccet. Per veritatis agnitionem vero nihil aliud intelligitur quam intima ejus convictio, qua irregeniti etiam ſubinde gaudent. Fidei vero ii ſeſe *ſubducunt*, qui lene ejus jugum numquam amplecti volunt.

§. CXXIV.

Ii etiam qui veram Fidem conſequuti non ſunt, per agnitionem Domini poſſunt effugere mundi inquinationem, dum Evangelii luce mente colluſtrantur ut varia corruptæ carnis præjudicia ac errores agnoſcant, graviſſimisque ſceleribus ac vitiis valedicant, ſed iis denuo implicentur, dum laſcivis carnis cupiditatibus ducuntur, & corruptioni ſerviunt, fontes aqua Spiritus S. carentes.

§. CXXV.

Promiſſiones iis factæ qui vincunt, & ad mortem usque conſtantes ſunt, nihil probant. Ii enim qui non vincunt eoipſo oſtendunt ſe fidem veram non habuiſſe, nec ejus virtute indutos fuiſſe. Promiſſiones vero divinæ bonitatis ac clementiæ ſignum ſunt, quo fideles permovere vult, ut eo majori cum alacritate ac fortitudine hoſtibus ſuis reſiſtant, ſcientes ſe poſt reportatam victoriam juſtitiæ coronam aliquando conſequuturos eſſe, & vitæ hujus ærumnas ac calamitates quæ parvi breviſque momenti ſunt, nihili faciendas eſſe, ſi comparentur cum infinita illa, quæ fideles manet, cœleſti Gloria. Inde vero minime poſſibilis fidelium defectio elici poteſt.

§. CXXVI.

In ultimo Judicio juſtiſſimus Judex quidem ad Charitatis opera provocat, ut ex iis ſententiam ſuam juſtificet, & oſtendat, hisce jure æternam Gloriam competere, dum veros fidei characteres habeant; Inde tamen neutiquam ſequitur, eos propriis viribus opera hæc præſtitiſſe, adeoque etiam à vera fide potuiſſe deficere, ſiquidem omnia hæc *benedictione* Patris præſtita ſint, jusque hoc ex *hæreditate* veniat, & *ab omni æternitate* ipſis Regnum hoc *deſtinatum* fuerit.

§. CXXVII.

DAVID & SALOMO licet graviter lapſi ſint, nunquam tamen veræ fidei radice privati fuere, quod inde patet, quia uterque peccata agnovit & ſeriam reſipiſcentiam egit, ut Pſalmus LI. & Eccleſiaſtes teſtatur; ut defectoribus ab Adverſariis noſtris falſo accenſeantur.

§. CXXVIII.

HYMENÆUM & PHILETUM ſalvificam jam habuiſſe fidem falſiſſimum, dum fundamentalem Chriſtianæ Doctrinæ Articulum negabant, mortuorum reſurrectionem jam contigiſſe aſſerentes, & ne amplius populum ſermonis gangræna depaſcant, utque calumniari ceſſent, publice ab Apoſtolo commoniti, & Hymenæus Satanæ traditus fuit.

§. CXXIX.

DEMAM quod attinet, quem Paulus ſæculum præſens iterum amplexum eſſe profitetur, indubium Remonſtrantibus pro ſanctorum defectione argumentum non præbet. Aut enim ille

fidem